T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK TARİHİ ANABİLİM DALI
YENİÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

DİRNİŞÎZÂDE ABDULLAH EFENDİ MECMUASI (SARAYBOSNA SİCİLİ TTK Nr. Y/0514) (DEĞERLENDİRME-TRANSKRİPSİYON)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

FATİH KARABİBER

İSTANBUL 2025

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK TARİHİ ANABİLİM DALI
YENİÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

DİRNİŞÎZÂDE ABDULLAH EFENDİ MECMUASI (SARAYBOSNA SİCİLİ TTK Nr. Y/0514) (DEĞERLENDİRME-TRANSKRİPSİYON)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

FATİH KARABİBER

TEZ DANIŞMANI: DR. ÖĞR. ÜYESİ ENGİN ÇETİN

İSTANBUL 2025

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ II
ÖZET IV
ABSTRACT V
KISALTMALAR VI
GİRİŞ 1
1.) DİRNİŞÎZÂDE ABDULLAH EFENDİ ve MECMUASI 3
1.a) Bir "Kadı Sicili"nin Keşfi 3
1.b) Boşnakça Literatürde *Mecmua* 4
1.c) Türkçe Literatür İçin Gecikmiş Bir Tashih: *Mecmua* ve Mürettip 8
1.d) Osmanlı Serhaddinde Bir Müderris Portresi: Dirnişîzâde Abdullah Efendi 11
1.d.1) Dirnişî Ailesi 11
1.d.2) Abdullah Efendi'nin Hayatı 15
2.) *MECMUA*'NIN TAVSİF VE TAHLİLİ 30
2.a) *Mecmua*'nın Tavsifi 30
2.b) *Mecmua*'nın Tahlili 34
2.c) *Mecmua*'nın Derlenme Süreci 37
2.d) Özetler 45
SONUÇ 96
TRANSKRİPSİYON USÛLÜ 98
METİN 99
KAYNAKÇA 371
EKLER 375

ÖNSÖZ

XVII. yüzyılın son yıllarında Osmanlı Devleti ağır mağlubiyetler yaşadı. Kutsal İttifak adı verilen birleşik Hıristiyan devletlerinin dört bir yandan saldırdığı bu çok cepheli savaş, 1699 yılında imzalanan Karlofça Antlaşması ile son buldu. Macaristan'ın büyük oranda Osmanlı hakimiyetinden çıkmasına neden olan bu antlaşma, başta Bosna Eyaleti olmak üzere Balkanların birçok defa istila edildiği muharebeler silsilesinin ardından imzalanmıştı. Bu yüzden ağır şartlar ihtiva etmesine rağmen savaşa son vermesi bakımından bir diplomatik başarı olarak görüldü. Ancak çeyrek asır bile geçmeden aynı coğrafyada yeniden büyük bir savaş başladı. Pasarofça Antlaşması ile nihayet bulan bu harpte Osmanlıların bazı kazanımları olduysa da Macaristan bu kez tamamen kaybedildi. Bu felaket yılları devletlerin politikalarından savaşların seyrine ve diplomatik hareketliliğe kadar pek çok bakımdan ilgi uyandırdı ve çeşitli araştırmalara konu edildi. Bu tez kapsamında incelenen *Mecmua,* bu uzun periyodun âdeta bir panoramasını sunmaktadır. *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası* adını verdiğimiz bu eser, Bosnalı Dirnişîzâde Abdullah Efendi isimli bir müderrisin 1688-1719 yılları arasında Bosna'dan merkeze gönderilen farklı türdeki belgeleri derlemesi ile ortaya çıkmıştır.

Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası, Bosnalıların yardım çığlıklarını içeren mahzar suretlerinden Abdullah Efendi'nin makam taleplerine dair arzlara uzanan geniş bir yelpazede belgeler barındırmaktadır. Mürettip Abdullah Efendi aynı zamanda Karlofça ve Pasarofça antlaşmalarının ardından sınır tespit çalışmalarında görev almış bir muhaddittir. Sınır belirleme işinin çoğu zaman uzun ve tartışmalı bir süreç olduğu bilinmektedir. Abdullah Efendi bizzat sahada olması sayesinde bu konuda da orijinal bilgiler vermektedir. *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası* aynı zamanda ilgili tarihler arasında Bosna'da yaşamış nüfuzlu kimseler hakkında da çok kıymetli veriler içermektedir. Söz konusu tarihlere ait Bosna sicillerinin kayıp olması *Mecmua*nın değerini bir kat daha arttırmaktadır. Bu *Mecmua*da derlenen belgelerin asılları, eğer bir şekilde yok olmamışlarsa, Osmanlı Arşivi'nin muhtelif fonlarına dağılmış durumdadır. Ancak bunları bir araya getirmek uzun ve yorucu bir mesai gerektirmektedir. Bu bakımdan *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası* araştırmacılar için eşsiz ve pratik bir kaynak özelliği gösterir.

Bu tez*, Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*'nın değerlendirilmesi ve neşri amacıyla tertip edilmiş üç ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde eserin Türkçe ve Boşnakça literatürdeki yeri ayrı ayrı saptanacak; ardından mürettibi ortaya çıkaran ipuçları ele alınacak; son olarak ise muhtelif kaynaklardan hareketle Abdullah Efendi'nin biyografisi inşa edilecektir.

İkinci bölümde ise *Mecmua*nın fizikî özelliklerine dair bilgi verilecek ve ihtiva ettiği belgeler tasnif edilerek analize tâbi tutulacaktır. Akabinde Abdullah Efendi'nin bu *Mecmua*yı nasıl ve neden derlediği soruları üzerinde durulacaktır. Son olarak her belge suretinin özeti tablo şeklinde sunulacaktır. Üçüncü bölümde ise transkribe edilmiş metne yer verilecektir.

Bu tez kapsamında en büyük teşekkür danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Engin Çetin'e olacaktır. Lisans yıllarımdan itibaren bana her konuda yardımcı olan; pandemi sebebiyle araya mesafelerin girdiği bir dönemde ilgi ve alakasını üzerimden hiç eksik etmeyen değerli hocama burada teşekkür etmek benim için tarifsiz bir mutluluktur. Bu çalışma hocamın desteğiyle vücuda gelmiştir. En az onun kadar müteşekkir olduğum bir diğer kıymetli hocam Prof. Dr. Uğur Demir, yürüdüğüm bu yolda daima arkamda olduğunu hissettirmiştir. Beni her daim teşvik edip gayret göstermemi sağladığı için kendisine minnettarım.

Metnin transkripsiyonu sırasında okuyamadığım kısımlarda yardımcı olan hocam Prof. Dr. Recep Ahıshalı'ya; pek çok konuda desteğini esirgemeyen hocalarım Prof. Dr. Murat Uluskan, Doç. Dr. Ahmet Önal ve Doç. Dr. Levent Kuru'ya; Arapça ve Farsça kısımların okunması ve tercümesindeki yardımları için hocam Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Topatan'a teşekkürü bir borç bilirim. Tezimi okuyarak değerlendirmelerde bulunan hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Coşkun Ünsal ve Dr. Öğr. Üyesi Serkan Osmanlıoğlu'na müteşekkirim. Boşnakça literatürdeki bazı çalışmalardan beni haberdar eden ve mürettibin biyografisi için hayatî önemi haiz bir makaleye ulaşmamı sağlayan Doç. Dr. Muamer Hodžić'e çok teşekkür ederim. Tanıştığımızdan bu yana kendisinden çok şey öğrendiğim kıymetli ağabeyim Muhittin Akbaş'a müteşekkirim. En özel teşekkür ise elbette aileme olacaktır. Varlıkları ve destekleri için minnettarım. Yardımları için Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü personeline teşekkür ederim. Osmanlı Arşivi Araştırma Salonu personeline gösterdikleri kolaylıklar için şükran borçluyum. Son olarak lisans yıllarımda bana burs desteği sağlayan Türk Eğitim Vakfı'na ve aynı imkanı yüksek lisansta sunan Türk Tarih Kurumu'na teşekkürlerimi sunarım.

FATİH KARABİBER

ÖZET

Bu çalışmaya esas teşkil eden *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası,* 1688-1719 tarihleri arasında genel olarak Bosna Eyaleti'nden merkeze gönderilen belge suretlerini içermektedir. Söz konusu yazma Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi'nde Y/0514 yer numarasıyla kayıtlıdır. İlk olarak Halil İnalcık tarafından keşfedilen bu eserin içindeki az sayıda kayıt müellifin birkaç çalışmasında neşredilmiştir. Ancak İnalcık, bu yazmayı Saraybosna Kadı Sicili olarak tanıtmış ve literatürümüze bu şekilde yerleşmiştir. Boşnak literatüründe bu yanlış fark edilerek tashih edilmiştir. Fakat bugüne kadar bu eserin tam bir neşri yapılmamıştır.

Bu *Mecmua*da 286 adet belge sureti bulunmaktadır. Bunların 264'ü arz, arzuhal, mahzar türünde belgelerdir. *Mecmua*nın kapsadığı tarih aralığında Osmanlı Devleti üç büyük savaş yaşamıştır. Bosna Eyaleti'nin hem Avusturya hem de Venedik ile sınırdaş olması sebebiyle savaşın doğrudan ve dolaylı tesirleri en iyi bu bölgede gözlemlenebilmektedir. Bu topraklar üzerinde gerçekleşen askerî hareketlilik *Mecmua* sayesinde rahatlıkla takip edilebilmektedir. Eser ayrıca Bosna Eyaleti'nin genel durumunu yansıtması bakımından da önemli bir kaynaktır. Bu civarda yaşayan ahalinin yaşadığı sıkıntılar; bölgeden asker toplanması konusunda yaşanan problemler, çeşitli salgın hastalıklar, misyonerlik faaliyetleri ve bunların sebep olduğu huzursuzluk gibi askerî, iktisadî ve içtimaî konularda birinci elden bir kaynak özelliği taşımaktadır. Elbette bu belgelerin orijinallerini arşivin farklı fonlarında arayıp bulmak mümkündür. Ancak bu uzun bir mesai gerektirmektedir. İlgili tarihlere ait Saraybosna kadı sicillerinin kayıp olduğu da hesaba katıldığında eserin kaynak değeri daha net anlaşılmaktadır.

*Mecmua*nın mürettibi Dirnişîzâde Abdullah Efendi bir müderristir. Bununla birlikte Karlofça ve Pasarofça antlaşmalarından sonra muhaddit olarak sınır tespit çalışmalarında da görev almıştır. Mürettip, kendisi hakkında değerli bilgilerin yer aldığı bazı belge suretlerini de *Mecmua*sına eklemiştir. Bu yönüyle *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, bir tür "ben anlatısı" özelliği de göstermektedir. Bu tez kapsamında *Mecmua*da yer alan bilgiler arşiv verileri ile desteklenerek mürettibin biyografisi yeniden inşa edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Viyana Bozgun Yılları, Bosna, Saraybosna, Dirnişîzâde Abdullah Efendi, Muhaddit, Mecmua

ABSTRACT

The Dirnişîzâde Abdullah Efendi Collection, which forms the basis of this study, contains copies of documents sent from the Bosnian Province to the capital between 1688 and 1719. The manuscript in question is registered under the number Y/0514 in the Turkish Historical Society Library. Discovered by Halil İnalcık, a small number of entries from this manuscript have been published in several of the author's works. However, İnalcık introduced this manuscript as the Sarajevo Qadi Register, and it has been accepted as such in our literature. This mistake was noticed in Bosnian literature and corrected. However, to date, no complete publication of this valuable work has been made.

This collection contains 286 copies of documents. Of these, 264 are petitions, requests, and statements. During the period covered by the collection, the Ottoman Empire experienced three major wars. Due to the fact that the Bosnian Province bordered both Austria and Venice, the direct and indirect effects of the war can be best observed in this region. The military operations that took place on these lands can be easily followed thanks to the collection. This collection is also a unique source in terms of reflecting the general situation of the Bosnian Province. It is a first-hand source on economic and social issues such as the difficulties faced by the people living in this area; problems with recruiting soldiers from the region, various epidemics, missionary activities and the unrest they caused. Of course, it is possible to search for and find the originals of these documents in the Ottoman archive. However, this requires a lot of time and effort. When one considers that the Sarajevo qadi registers for the relevant dates are lost, the source value of the manuscript becomes even clearer.

The compiler of the collection, Dirnişîzâde Abdullah Efendi, was a muderris belonging to the ulema class. He was also a local muhaddit who was involved in border demarcation work after the peaces of Karlowitz and Passarowitz. The compiler also added some copies of documents containing valuable information about himself to his collection. In this respect, Dirnişîzâde Abdullah Efendi's collection also has the characteristic of a “personal narrative”. Within the scope of this thesis, the information in the collection has been supported by archival data to reconstruct the compiler's biography.

Keywords: Holy League, Siege of Vienna, Bosnia, Sarajevo, Dirnişîzâde Abdullah Efendi, Border, Boundary, Mecmua

KISALTMALAR

bk. = bakınız

BOA= Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi

çev. = çeviren

DİA= Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi

ed.= editör

haz. = hazırlayan

nr. = numara

nşr. = neşreden

s. = sayfa

trsz. = tarihsiz

vd. = ve devamı

vr. = varak

yay. haz.= yayına hazırlayan

GİRİŞ

Modern anlamda Osmanlı tarihi araştırmalarının neredeyse iki yüzyıla yaklaştığı bugünlerde kronik türünde kaynaklar büyük oranda neşredilmiştir[1]. Yaklaşık yüz milyon belge ihtiva eden Osmanlı Arşivi'nde ise bir yandan tasnif çalışmaları devam ederken diğer yandan belgelere dayalı araştırmalar yürütülmektedir. Birbirinden bağımsız düşünülemeyecek bu iki ana kaynak türüne ulaşım imkanları eskiye nispetle çok daha iyi durumdadır. Arşiv vesikalarının eşsiz konumunu daima muhafaza ettiği bu zeminde araştırmacıların dikkatleri kronik türü dışındaki telif ve derlemelere odaklanmış durumdadır. Bu çerçevede son yıllarda "Mecmua" üst başlığında toplanabilecek eserlere, özellikle de "münşeat mecmualarına" ilgi giderek artmıştır.

"Mecmua", toplamak, biriktirmek gibi anlamlara gelen Arapça "cem'" kökünden türetilerek bir araya getirilmiş şeylerin tamamı manasında kullanılan bir kelimedir. Bir terim olarak ise aynı veya farklı türden metinlerin biraraya getirildiği eserleri tanımlamak için kullanılmaktadır. Derleme veya derleme kitap olarak tanımlanabilecek bu eserler muhteva ve tertip tarzı bakımından çeşitli alt türlere ayrılmaktadır. Örneğin hadisleri bir araya getiren mecmualara "mecmua-i ehâdis", duaları birleştirenlere "mecmua-i ed'iye", risalelerin toplandığı mecmualara ise "mecmuatü'r-resâil" denmektedir. Bir mecmua türü olarak "münşeatlar" ise resmî veya husûsî yazışmaların çeşitli gayelerle biraraya getirildiği eserlerdir. Bu eserlerin derleyeni bilinenleri olduğu gibi çok sayıda anonim örneği de mevcuttur. Münşeatların fiziki özellikleri, tertip tarzı ve gayesi başta olmak üzere çeşitli gerekçelerle alt türleri tanımlanmıştır[2].

Hangi gaye için ve ne şekilde tertip edilirse edilsin münşeat mecmuaları tarih araştırmaları için değerli bir kaynak türüdür. Bugün muhtelif arşivlerin farklı fonlarına dağılmış veya bir şekilde yok olmuş resmî vesikalar ve elimize geçme ihtimali bir hayli düşük olan özel yazışmalardan meydana getirilmiş olmaları bu tür eserlerin değerini artıran hususların başında gelir. Devrinin siyasi ve sosyal ilişkilerine, kültürüne, dil ve edebiyatına dair birinci

[1] Türkiye'de kronik neşrinin öncülerinden Bekir Kütükoğlu, bu kaynakların ne kadar ehemmiyetli olduğunu ve bilimsel bir metod takip edilerek neşredilmesi gerektiğini "millî kültürün bekası ve millî haysiyet meselesi" ifadeleriyle açıklamıştır ("Tarih Kaynaklarının Neşrine Dair", *Vekayi'nüvis Makaleler,* İstanbul 1994, s. 6). Kronik neşirlerinin güncel durumu hakkında bk. Erhan Afyoncu, *Tanzimat Öncesi Osmanlı Tarihi Araştırma Rehberi*, İstanbul 2021, s. 3-125.

[2] Mustafa İsmet Uzun, "Münşeat", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (=DİA)*, XXXII, 18. Münşeat mecmualarına dair öncü bir tasnif için bk. Bekir Kütükoğlu, "Münşeat Mecmualarının Osmanlı Diplomatiği Bakımından Ehemmiyeti", *Vekayi'nüvis Makaleler*, İstanbul 1994, s. 217-223.

elden kaynak teşkil eden bu eserlerin neşri ve değerlendirilmesi Osmanlı araştırmalarına yeni boyutlar katacak önemdedir[3].

Bu çalışmaya esas teşkil eden *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, 1688-1719 tarihleri arasında Bosna Eyaleti'nden merkeze gönderilen belge suretlerinden oluşmaktadır. Fakat bu *Mecmua* mürettibin kendisi ve çevresine dair belgeleri de içermesi bakımından bazı kendine has özellikler göstermektedir. Takip eden bölümlerde öncelikle *Mecmua*ya dair literatür ele alınmış, ardından Abdullah Efendi'nin biyografisi inşa edilmiş ve eserin muhtevası analiz edilmiştir. Ayrıca ilk defa *Mecmua*nın ilmî bir neşri hazırlanmıştır.

[3] Tarih araştırmalarında sıkça başvurulan münşeat mecmuaları için bk. Erhan Afyoncu, *Araştırma Rehberi*, s. 184-190. Edebî münşeat mecmualarının örnekleri için bk. Halil İbrahim Haksever, *Eski Türk Edebiyatında Münşeatlar ve Nergisi'nin Münşeatı,* Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya 1995, s. 195-220.

1.) DİRNİŞÎZÂDE ABDULLAH EFENDİ ve MECMUASI

Bu bölümde öncelikle *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*'nın ne zaman, kim tarafından ve nasıl keşfedildiği ele alınacaktır. Ardından bu eserin literatürde hangi bağlamda ve nasıl kullanıldığı saptanmaya çalışılacaktır. Bu noktada Türkçe ve Boşnakça literatürde birbirinden kopuk iki anlatımın ortaya çıktığı ileri sürülecek ve bunun nedenleri üzerinde durulacaktır. Nihayet bu yazmanın, Türkçe literatürde yerleşmiş kanaatin aksine bir "kadı sicili" değil şahsî bir mecmua olduğu iddia edilerek mürettibini gösteren deliller tartışılacaktır. Son olarak hem *Mecmua* içerisinden hem de Osmanlı Arşivi'nden elde edilen veriler ışığında Dirnişî ailesinin bir soy ağacı ortaya konacak ve mürettip Abdullah Efendi'nin biyografisi inşa edilecektir.

1.a) Bir "Kadı Sicili"nin Keşfi

Bu tez kapsamında ilk defa tamamı neşredilecek olan *Mecmua*, Halil İnalcık tarafından 1942 yılında bulunmuş ve içerisindeki 24 belge sureti müellifin farklı çalışmalarında neşredilmiştir[4]. İnalcık, daha ziyade kale kuşatmaları, istila, düşman saldırısı gibi askerî meseleleri ihtiva eden kayıtları seçerek yayınlamıştır[5]. *Mecmua*nın mürettibi Dirnişîzâde Abdullah'ın bizzat kaleme aldığı bir arzuhali ve yine kendisinin konu olduğu bir arzı da yayınlamış, fakat Abdullah Efendi'yi "hudut tayini işinde çalışmış ulemadan bir kimse" şeklinde tarif etmekle yetinmiştir. İnalcık, muhtemelen *Mecmua*nın geneline yayılan kadı imzalarından hareketle bu yazmayı kadı sicili olarak tanıtmıştır. Dolayısıyla bu *Mecmua* literatürde "Saraybosna Şer'iyye Sicili" olarak adlandırılmıştır[6]. Ancak bunun bir sicil

[4] Halil İnalcık, "Saraybosna Şeriyye Sicillerine Göre Viyana Bozgunundan Sonraki Harp Yıllarında Bosna" , *Tarih Vesikaları Dergisi*, II/9-11 (1942-1943), s. 178-187, 372-384; Halil İnalcık, "Osmanlı Tarihi Hakkında Mühim Bir Kaynak", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, I/2 (1943), s. 89-96.

[5] Halil İnalcık, yukarıda zikredilen iki makalesinde *Mecmua*daki belge suretlerine tarafımızdan verilen numaralardan 2, 7, 20, 27, 31, 32, 48, 56, 62, 68, 70, 72, 73, 77, 80, 91, 101, 103, 105, 107, 108, 124, 135, 136 numaralı belge suretlerini neşretmiştir.

[6] Tespit edebildiğimiz kadarıyla bu şekilde yapılan atıflar için bk. Kamil Şahin, "Saraybosna Şehri Merkezindeki Medreseler", *Vakıf Haftası Dergisi*, 10 (1993), s. 264, 267-268; Hatidža Čar-Drnda, "Hodi Dide Kalesi", çev. Hatice Oruç, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, XX/32 (2002), s. 208; Vehbi Günay, "Balkan Şehir Tarihleri Kaynağı Olarak Şer'iyye Sicillerinin Envanter ve Kataloglarının Tespiti Hakkında", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XVIII/2 (2003), s. 74; Bilgin Aydın-Mustafa Birol Ülker, "Türkiye Haricinde Bulunan Osmanlı Kadı Sicilleri", *Türklük Araştırmaları Dergisi*, 16 (2004), s. 204; Fethi Gedikli, "Osmanlı Hukuk Tarihi Kaynağı Olarak Şer'iyye Sicilleri", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, III/5 (2005) s. 197; Yaşar Korkmaz, *Viyana Kuşatması'ndan Sonraki Harp Yıllarında Bosna Eyaleti'nde Asayiş ve Düzen (1683-1699)*, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2018, s. X; Hakan Karagöz-Yaşar Korkmaz, "Büyük Türk Savaşları Döneminde Bosna Serhaddinde Asayiş ve Düzen (1683-1699)", *Dr. Kemal Daşcıoğlu'na Vefa Kitabı*, ed. Mithat Aydın - Süleyman İnan, Ankara 2020, s. 635; İbrahim Etem Çakır, "XVI. Yüzyılın Ortalarında Saray (Saraybosna) Şehrinde Sosyo-Ekonomik Yapı ve Hukuk", *Turcology Research*, 74

olmadığı; zaman zaman sakk mecmuası özellikleri de gösteren şahsî bir mecmua olduğu ilerleyen satırlarda açıklanacaktır.

İnalcık'tan sonra Türkçe literatürde bu yazmayı müstakil olarak inceleyen neredeyse hiçbir çalışma yoktur. Sadece Yaşar Korkmaz, "Viyana Kuşatması'ndan Sonraki Harp Yıllarında Bosna Eyaleti'nde Asayiş ve Düzen (1683-1699)" başlıklı yüksek lisans tezinde *Mecmua* içerisindeki belge suretlerine yoğun olarak atıf yapmıştır[7]. İlgili çalışmada Avusturya ve Venedik ordularının Bosna Eyaleti'ne yönelik saldırıları, istila ettikleri mahaller, bu yerlerin geri alınması için merkezden asker, cephane ve erzak talebi gibi konuları ihtiva eden arz ve mahzar suretleri çokça kullanılmıştır. Tezin ikinci bölümünde ise sosyal düzenden bahsedilmiştir. *Mecmua*da yer alan haydutluk, eşkıyalık, hastalık, asker toplanması ve kaçaklar, nefir-i amm uygulaması gibi konuları içeren vesika suretleri kullanılmıştır. Yazar anlatımını güçlendirmek maksadıyla zaman zaman bazı kayıtların belli kısımlarını transkribe ederek gerek metin içerisinde gerekse dipnot kısmında doğrudan vermiştir. Ancak bunu yaparken derkenar suretiyle vesika içerisine dahil edilmiş kısımları transkribe etmeyerek metin üzerinde tasarruflarda bulunmuştur. Ayrıca varaklandırma hususu da problemlidir. Yazar, metnin başladığı 1b-2a varağını "2ab" olarak tanımlaması[8] sebebiyle yapılan bütün atıflar hatalıdır. Mesela 3a'da yer aldığı[9] söylenen "Evâhir-i Safer 1103" tarihli belge sureti 2b varağında bulunmaktadır.

1.b) Boşnakça Literatürde *Mecmua*

İncelediğimiz *Mecmua* literatürümüzde sicil olarak adlandırılmış ise de Boşnak literatüründe durum aynı değildir. Tespit edebildiğimiz kadarıyla bu yazmaya İnalcık'ın ardından ilk defa değinen Hazim Šabanović olmuştur[10]. Müellif, ilginç bir şekilde bu eserin İstanbul'da bulunduğunu söyler. Ayrıca yazmanın yer numarasını ve kapsadığı tarih aralığının da bilgisini verir. Üstelik bunları yazarken herhangi bir şekilde İnalcık'a atıf yapmaz.

(2022), s. 361; Uğur Koca, *İki Savaş Arasında Osmanlı İdaresinde Bosna Eyaleti (1739-1768)*, Doktora Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2023, s. 19.

[7] Kullanılan belge suretlerinin numaraları şu şekildedir: 2, 4, 5, 7, 20, 27, 31, 32, 39, 48, 53, 55, 57, 61, 62, 63, 64, 68, 77, 78, 83, 91, 98, 101, 105, 172, 176, 177, 181, 183, 184, 186, 195, 207, 210, 232.

[8] Korkmaz, *Bosna Eyaleti'nde Asayiş ve Düzen*, s. 104.

[9] Korkmaz, *Bosna Eyaleti'nde Asayiş ve Düzen*, s. 40.

[10] Hazim Šabanović, "Turski diplomatički izvori za istoriju naših naroda", *Prilozi za orijentalnu filologiju*, 1 (1950), s. 131.

Yazmanın mürettibiyle birlikte konu alındığı ilk çalışma ise Alija Bejtić'e aittir[11]. 1700-1702 yılları arasında Saraybosna kadılığı yapmış olan Alaeddin Sâbit'in hayatına dair yeni bulgulara ulaştığını söyleyen müellif, kaynakları arasında *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*'nı da zikreder. Bu çalışma Alaeddin Sâbit'in yaşamına yönelik olması dolayısıyla odak daha ziyade onun üzerindedir. Sâbit'in Saraybosna'daki entelektüel çevresinden bahsettiği kısımda Dirnişîzâde'ye[12] de bir paragraf ayırır. Abdullah Efendi'nin hayatına ve kim olduğuna dair bilgiler veren müellif, yazmadaki belge suretleri ve kenar notlarından hareketle bu eserin ona ait olduğunu tespit ettiğini belirtir. *Dirnişîzâde'nin Bosna Hatıraları* olarak adlandırdığı ve yanlış olarak Saraybosna Sicili diye bilinen bu yazmanın aslının Ankara'da, mikrofilminin ise Bosna-Hersek Bilim ve Sanat Akademisi'nde bulunduğunu ifade eder.

Alija Bejtić birkaç sene sonra Dirnişîzâde ve *Mecmua*sına dair müstakil bir çalışma kaleme almıştır[13]. Yazmanın genel olarak neler içerdiğine dair kısa bir girizgâh ve tasniften sonra Abdullah Efendi ile alakalı kişisel notlara değinmiştir. *Mecmua* içerisinde dağınık bir halde bulunan imzalar ve sahipleriyle ilgili bilgiler vermiştir. Son olarak ise zahriye kısmında yer alan Bosna paşalarının listesini neşretmiştir.

Bejtić, 1977 yılında *Mecmua* ve Abdullah Efendi hakkında çok daha kapsamlı bir makale kaleme almıştır[14]. Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi'nde kayıtlı iki yazmadan söz eden Bejtić, yaptığı incelemeler sonucu bunların Abdullah Efendi'nin kardeşi olduğunu tespit ettiği Yahya Efendi Dirnişli'ye ait olduğunu iddia etmiştir[15]. İlgili yazmaların ihtiva ettiği kayıtlar sayesinde Dirnişî ailesinin Saraybosna'ya ne zaman taşınmış olabileceğini ele almıştır. Bununla beraber ailenin bir şeceresini de ortaya koymuştur. Makalenin kalan kısmında ise *Mecmua*yı genel olarak tahlil ederek Abdullah Efendi'nin hayatıyla alakalı belge suretlerini açıklamaya çalışmıştır.

---

[11] Alija Bejtić, "Pjesnik Sabit Alaudin Užičanin kao sarajevski kadija i bosanski mulla", *Anali Gazi Husrevbegove biblioteke*, II/3 (1974), s. 3-20. Müellifin eserlerinin bir araya getirildiği bibliyografik çalışma için bk. Hatidža Čar-Drnda, "Bibliografija radova Alije Bejtića", *Prilozi za orijentalnu filologiju*, 37 (1988), s. 203- 210. Boşnakça makaleler taranırken başta Google Çeviri olmak üzere muhtelif tercüme programlarından istifade edilmiştir.

[12] Orijinal isimlendirme "Abdulaha Drnišlija" şeklindedir.

[13] Alija Bejtić, "Iz Drnišlijina Zbornika Bosanskih Memorijala 1672-1719", *Anali Gazi Husrevbegove biblioteke*, III/4 (1976), s. 177-186.

[14] Alija Bejtić, "Sarajlija Abdulah Drnišlija i njegov zbornik bosanskih memorijala 1672-1719", *Radovi ANUBiH*, knj. LX, »Odjeljenje društvenih nauka, knj. 19«, 1977, s. 201-241. Bu makaleye ulaşmamı sağlayan Doç. Dr. Muamer Hodžić'e müteşekkirim.

[15] Sak-sidžil u Gazi Husrevbegovoj biblioteci (GHB) u Sarajevu, nr. 130 ve 131. Dirnişîzâde Abdullah Efendi'nin hayatına ve ailesine dair çok önemli bir kaynak olduğu anlaşılan bu yazmalara maalesef şimdilik erişim sağlayamadık.

Tespit edebildiğimiz kadarıyla *Mecmua* ve mürettibinin konu edildiği son müstakil çalışma Omer Nakičević'e aittir[16]. Müellif, Alija Bejtić'e atıf yaparak makalesinde mürettibin hayatına ilişkin yeni veriler sunacağını vaad eder. Dirnişîzâde Abdullah Efendi'nin birtakım entrikalara bulaşmış olması ihtimalinin yüksek olduğundan bahisle kendisinin "bir tatar" tarafından İstanbul'a götürüldüğünü söyler. Kendi isteğiyle değil de, Divan'ın talebiyle İstanbul'a götürülmesinin sınır tespit çalışmaları sırasında "sadakatsizlik" göstermesi sebebiyle olabileceğini ima eder[17]. Dirnişîzâde'ye mansıp tevcihinin talep edildiği iltimas mektupları ve arzlara da değinen müellif, Bâbıâlî'nin bunlara tamamen sağır kaldığını bildirir ve bunlara dayanarak İstanbul'un Abdullah Efendi'ye hoş bakmadığını iddia eder[18]. Makalenin ilerleyen bölümlerinde müellif, Dirnişîzâde'nin Belgrad'daki Yahya Paşa Medresesi'ne müderris olarak atanma talebini havi Kadı Ali'nin sunduğu arzdan bahseder ve onun bu göreve tayin edilip edilmediğinin meçhul olduğunu bildirir[19]. *Mecmua*nın son varaklarında yer alan belge suretlerinden hareketle Dirnişîzâde'nin âsi olabileceği kanısına varır. Buna göre Şeyh Murtaza, dört senedir Belgrad müftüsü olan Abdullah Efendi için Belgrad'daki Yahya Paşa Medresesi'nin müderrisliğini talep etmektedir. Kendisine verilen ve varağın kenarına yazılan cevapta ise bunun gerçekleşmeyeceği; adı geçen müftünün Adem Paşa'nın çetesi ile ilişki içerisinde olduğu ve eğer bu davranışa bir son vermezse müftülüğü de kaybedeceği bildirilmiştir[20]. Nihayet Abdullah Efendi'nin dosyasının, elinde bir fermanla gelerek kendisini İstanbul'a götürecek olan Tatar Kübeli Kamçıbaşı Mehmed Ağa ile birlikte kapandığını söyler ve ilgili derkenar tırnak içerisinde verilerek makale sona erer[21].

Omer Nakičević'in çalışmasında fahiş birkaç hata yapılmış olsa bile genel olarak olay örgüsü doğru kurulmuştur. Ayrıca müellifin mürettip Abdullah Efendi hakkındaki şüphe ve sezgileri yerindedir. İlk olarak, Nakičević *Mecmua* içerisinde yer alan ve Dirnişîzâde'nin Yahya Paşa Medresesi'ne atandığını gösteren ruus kaydını görmüş ancak bunu anlamayarak Kadı Ali'nin sunduğu arz zannetmiştir. Bu yüzden Abdullah Efendi'nin zikr edilen medreseye atanıp atanmadığının meçhul olduğunu iddia etmiştir. İkinci olarak müellif, Şeyh Murtaza'nın arzına verilen cevaptan Belgrad Müftüsü Abdullah Efendi'nin "Adem Paşa" ve çetesiyle

[16] Omer Nakičević, "Životni put Abdullaha Drnišlije, Profesora, Kadije i Muftije", *Anali Gazi Husrevbegove biblioteke*, XV/27-28 (2008), s. 233-250.
[17] Nakičević, "Abdullaha Drnišlije", s. 236.
[18] Nakičević, "Abdullaha Drnišlije," s. 238.
[19] Nakičević, "Abdullaha Drnišlije" s. 245.
[20] Nakičević, "Abdullaha Drnišlije," s. 245, 246.
[21] Nakičević, "Abdullaha Drnišlije", s. 248.

birlikte hareket ettiği sonucunu çıkarmıştır. Burada derkenar içerisinde geçen ifade "...**Belgrad müftîsi didiğin âdem paşalarla ortaklık idermiş**…" şeklindedir. Yani Nakičević, "adam, insan, kişi" manasına gelen kelimeyi özel isim zannetmiş ve Adem isimli hayalî bir paşa oluşturmuştur. Her ne kadar ciddi bir yanlış söz konusu olsa bile yapılan çıkarım dolaylı olarak doğrudur. Bu konuya Abdullah Efendi'nin biyografisinin anlatıldığı bölümde değinilecektir. Son olarak bir derkenardan hareketle mürettibin elinde fermanla gelen Tatar Kübeli Kamçıbaşı Mehmed Ağa tarafından İstanbul'a götürüldüğü iddiası tamamen gerçek dışıdır. Burada kullanılan derkenar "Adâlet fermânıyla gelen Filibeli Kapucubaşı Mehmed Ağa ile irsâldir. Fî 13 M sene 1117. Muharrem'in tamâm on üçüncü günün kapucubaşı Çehârşenbe günü şehr-i Saray'dan Âsitâne'ye revâne olmuşdur" şeklindedir. Bu derkenarın ilgili olduğu arzuhal Dirnişîzâde Abdullah Efendi'ye aittir. Zaten başlığı da "**Kapucubaşı Filibeli Vekîl-i Harc Mehmed Ağa yediyle Şeyhü'l-İslâm Başmakçıoğlu'na gönderilen arzuhâlimizdir. Fî 12 Muharrem sene 1117"** şeklindedir. Yani Mehmed Ağa, bir konuda yazılmış olan adalet fermanını Saraybosna'ya getirmiş; Dirnişîzâde Abdullah Efendi de kaleme almış olduğu arzuhalini İstanbul'a götürmesi için Mehmed Ağa'ya teslim etmiştir. Ayrıca Nakičević, Mehmed Ağa'yı niteleyen "Filibeli" kelimesini "Kübeli", "Kapucubaşı" ifadesini ise "Kamçıbaşı" şeklinde okumuştur. Bunlar dışında müellifin Abdullah Efendi hakkındaki öngörüleri yüzeysel olmakla birlikte yerindedir.

Halil İnalcık'ın 1942 yılında keşfettiği ve içerisinden sınırlı sayıda belge neşrederek bir "sicil" olarak tanımladığı *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası* hakkındaki bilgiler, yaklaşık otuz sene kadar sonra Alija Bejtić tarafından Dirnişîzâde Abdullah Efendi'ye ait bir hatırat olduğu belirtilerek tashih edilmiştir[22]. Ancak bu düzeltme Boşnakça literatürle sınırlı kalmış; Türkiye'de yapılan çalışmalarda yalnızca İnalcık'a atıf yapılarak "sicil" denilmeye devam edilmiştir. İki literatürün birbirinden bağımsız ilerlemesi büyük olasılıkla Türk tarihçilerinin Boşnakça literatüre ulaşma konusundaki dil engeli ve teknolojik eksiklikten kaynaklanmış olmalıdır. Boşnakça literatürde bölgenin tarihi için eşsiz bir değere sahip olduğu açık olan bu *Mecmua*nın yalnızca mürettibine odaklanılması ve herhangi bir neşir yapılmamış olması ise ilginçtir[23].

[22] Her ne kadar bu düzeltme yapılmış olsa da *Mecmua*nın sicil olarak adlandırıldığı çalışmalar mevcuttur. Mesela bk. Azra Gadžo-Kasumovič, "O Sidžilima u Gazi Husrev Begovoj Biblioteci", *ANALI*, 21-22 (2003), s. 42.

[23] Dirnişîzâde Abdullah Efendi ve *Mecmua*sı hakkında tespit edebildiğimiz çalışmalar için bk. Ešref Kovačević, *Granice Bosanskog pašaluka prema Austriji i Mletačkoj republici po odredbama Karlovačkog mira*, Sarajevo 1973, 273–274; Fehim Nametak, *Pregled književnog stvaranja bosansko-hercegovačkih muslimana na turskom jeziku* (Türkçe Yazmış Bosna-Hersekli Müslüman Müellifler Üzerine Bir Gözlem), Sarajevo 1989, s. 198-199;

1.c) Türkçe Literatür İçin Gecikmiş Bir Tashih: *Mecmua* ve Mürettip

Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası'nın Türkçe literatürde şeriyye sicili olarak bilindiğinden bahsetmiştik. Gerçekten de ilk bakışta bu yazmanın bir sicil zannedilmesi olağandır. Zira birkaç istisna haricinde 22b'ye kadar bütün belge suretlerinin altında kadı imzaları yer almaktadır. Bu varağa gelene dek biz de bunun bir kadı sicili yahut en iyi ihtimalle bir sakk mecmuası olabileceği ihtimali üzerinde durduk. Çünkü *Mecmua*da yer alan belge suretlerinin kaydedilme biçimleri bu düşünceyi destekleyici mahiyetteydi. Mesela 3 numaralı arz sureti bir vazife tevcihi konusunda nasıl arz sunulacağını göstermektedir. Belgede vakıf ismi, günlük gelir miktarı, kimin tasarrufunda olduğu ve vazifeye müstahak olan kişinin isminin yazılı olması gereken kısımlar boş bırakılmıştır[24]. Ayrıca tarih kısmı da "Fî filân sene filân" şeklindedir. Keza 21 numaralı arz suretinin derkenarında "Nâ'ibü'ş-şer' faziletli Kütahî Mehmed Efendi'nin inşâsıdır" şeklinde bir bilgi vardır[25]. Bizim için bu not, *Mecmua*nın kadı naipleri ve mahkeme kâtiplerine inşa usulünü göstermek amacıyla hazırlanmış olması ihtimalini kuvvetlendiren detaylardan biriydi. Ancak yazmanın ilerleyen varaklarında gerek başlıkların klasik formdan çıkarak özne belirten bir hal alması, gerekse "Dirnişîzâde Abdullah" isminin konu olduğu pek çok arz ve arzuhale rastlamamız bizi farklı bir yönde düşünmeye sevk etti. Yazma içerisinde tarihleri tam olarak verilen ve Dirnişîzâde Abdullah Efendi'ye ait olan birkaç ruus kaydının da tespit edilmesiyle bu yazmanın şahsî bir mecmua ve mürettibinin de Dirnişîzâde olduğu kesinleşmiş oldu.

Mürettip kendisiyle alakalı ilk ipucunu 107 numaralı arzda vermiştir[26]. Zikredilen arzın başlığı "**Hitâm-ı hudûda kendümüze Bosna monlâsı merhûm ve mağfûrun leh İbrahim Efendi Vizevî ihsân buyurdukları arzın sûreti bu mahalle kayd olunmuşdur**" şeklindedir. Bu arzda Saraybosna'da yer alan Malkoç Efendi Medresesi Müderrisi Abdullah Efendi'nin vefat ettiği ve yerine sınır tespit çalışmalarında görev alan ve aynı zamanda ordu kadısı tayin

Haso Popara, "Nekoliko novih podataka o visočaninu Osman-Ef. Šugliji, sinu Ahmedovu - Prilog izučavanju književnosti Bošnjaka na orijentalnim jezicima", *Anali Gazi Husrev-begove biblioteke*, 32 (2011), s. 8, 9, 26; Enes Pelidija, "A Short Review on Bosnian Self-Conscience during the Ottoman Period", *Znakovi vremena - Časopis za filozofiju, religiju, znanost i društvenu praksu*, XVI/60 (2013), s. 242; Avdo Sućeska, "Istorijski korijeni genocida nad Bošnjacima", *Znakovi vremena - Časopis za filozofiju, religiju, znanost i društvenu praksu*, XXI/79 (2018), s. 68-69; Ramiza Smajić, *Migracijski tokovi, društveno-političke prilike u Bosanskom Ejaletu (1683.-1718.)*, Doktora Tezi, Zagreb Üniversitesi Felsefe Bölümü, Zagreb 2019, s. 30-31; Madžida Mašić, "Sarajevski pjesnik Jusuf Asim i njegov Divan", *Pismo - Časopis za jezik i književnost*, 19 (2021), s. 146; Muamer Hodžić, "Vrhovne Bosanske kadije (mulle) u drugoj polovini 17. stoljeća", *Prilozi za orijentalnu filologiju*, 73 (2023), s. 111-112.

[24] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 1b.

[25] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 5b.

[26] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 22b.

edilmiş olan Dirnişîzâde diğer Abdullah Efendi'nin atanması talebi yer alır. Başlıkta yer alan "**kendümüze**" ifadesi ve bu arzın suretinin "**bu mahalle**" kaydedildiği bilgisi mürettibi ele veren ilk önemli ipuçlarıdır. Bunların haricinde aynı arzın hemen altında bir derkenar bulunmaktadır. Kırmızı mürekkeple yazılan bu derkenara göre arz öncelikle dönemin reisülküttabı olan Rami Mehmed Efendi'ye, ardından Şeyhülislam Feyzullah Efendi'ye havale edilmiş; ilgili kayıtlar kontrol edildikten sonra arz tekrar Şeyhülislam'ın önüne gelmiş ve o da "işâret-i aliyye"sini koymuştur. Derkenar aslında bu seviyelerdeki bir ulemaya mansıp tevcih edilmesi durumunda gerçekleşen bürokratik prosedürü açıklar mahiyettedir. Son olarak mürettip yine siyah mürekkeple kendisine verilen ruusun tarihini 10 Cemâziyelâhir 1112/22 Kasım 1700 olarak not etmiştir.

Dirnişîzâde'den bahsedilen ikinci kayıt 110 numaralı arzdır[27]. Bu arzda da aynı şekilde Abdullah Efendi'nin meziyetlerinden bahsedilmiş ve Malkoç Efendi Medresesi'nin dâhil itibarıyla kendisine tevcih edilmesi talep edilmiştir. Başlıktaki "**...mahallinden tahrîr olunmuşdur**" ifadesi mürettibin kendisi hakkında yazılmış bu arzın suretini nasıl kaydettiğini göstermektedir. Yine bu arzın Fazlızâde Ömer Ağa'ya tâbi olan Palavra Şatır Ahmed eliyle 14 Safer 1114/10 Temmuz 1702 tarihinde Edirne'ye gönderildiğinin belirtilmesi kayda değerdir. Bu tarz ayrıntıların Dirnişîzâde Abdullah Efendi'nin geçtiği belgelerde yoğunlaşmasının mürettibin tespitinde oldukça kolaylaştırıcı bir rolü olmuştur.

*Mecmua*da yer alan 111 numaralı belge suretinde Bosna'da farklı kaynaklardan gelir sahibi olan Abdullah ve Yahya Halîfelerin maaşlarının ödenmesiyle alakalı sorunun giderilmesi talep edilmektedir[28]. İlk bakışta adı geçen Abdullah Halîfe'nin mürettip Dirnişîzâde mi olduğu anlaşılmasa da bir sonraki varakta durum açıklığa kavuşmaktadır. Konusu ve özneleri aynı olup Bosna defterdarının imzasını taşıyan 117 numaralı arz suretinin başlığı "**Vazîfemiz âhar mâldan nakl buyrulmak ricâsına defterdârın virdiği arzdır**" şeklindedir. Bu suretin hemen bitişiğine başka bir arzuhal daha kaydedilmiştir[29]. Abdullah Halîfe imzalı bu arzuhalin tarihi 4 Muharrem 1128/30 Aralık 1715'dir. Hem tarih hem de şekil itibarıyla bu kaydın *Mecmua*ya sonradan dahil edildiği âşikardır. Hatta mürettip, bu kaydın etrafını siyah mürekkeple çizerek diğer metinlerle karışmasını önlemek istemiştir. Abdullah Efendi bu arzuhalde kendisinin uzun süreden beri Birçe Rüsûmu malından yevmî on akçe tasarruf ettiğini, ancak İsmail ve Ahmed adlı kimselerin "Abdullah 1123 senesinde fevt oldu"

[27] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 23a.
[28] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 23a.
[29] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 24a.

diyerek maaşını kendi üzerlerine aldıklarını bildirir. Bu iddianın gerçeği yansıtmadığını ve durumun düzeltilmesi talebini de ekler. Yine bu varakta bulunan 116 numaralı arz suretinin başlığı "**Novi arâzîsi ve hudûd tekmîlinde alınan arzdır**" şeklinde olup içeriğinde Dirnişîzâde'nin hizmetlerinden bahsedilmekte ve kendisine merhamet edilmesi talebi yer almaktadır. Sınırların tespiti konusunda tarafların ihtilafa düştüğü yerlerden biri olan Novi arazisinin hudutnâmesi bizzat Müderris Dirnişîzâde Abdullah tarafından kaleme alınmıştır[30]. Başlıktan hareketle Dirnişîzâde'nin bu arzı hudut tespitinde mesai harcarken aldığı anlaşılmaktadır.

Mürettibin Abdullah Efendi olduğuna işaret eden bir diğer delil 120 numaralı arz suretindedir[31]. Bosna Muhafızı Elçi İbrahim Paşa imzalı bu arzda Saraybosna kadısı olan Ahmed Efendi'nin vefat ettiği ve yerine meziyetleri sayılan Müderris Mevlana Abdullah Efendi'nin tayin edilmesi talebi yer alır. Zikredilen arz suretinin başlığı "**Bosna Muhâfızı vezîr-i mükerrem devletlü sa'âdetlü Elçi İbrahim Paşa hazretleri mahlûlden Bosna mevleviyetini bu dâ'îlerine arz buyurup Devlet-i Aliyye'ye gönderdiği aynı i'lâmlarının sûretidir**" şeklindedir. Başlıktaki "**bu dâ'ilerine**" ifadesi mürettibi ele veren bir diğer detaydır. Ancak Abdullah Efendi'nin arzusu gerçekleşmemiş, ilgili tarihte Bosna kadılığı İbrahim Efendi'ye tevcih edilmiştir[32].

Dirnişîzâde'nin mürettip olduğuna işaret eden bir diğer önemli belge, *Mecmua*da yer alan bir arzuhal suretidir[33]. "**Kapucubaşı Filibeli Vekîl-i Harc Mehmed Ağa yediyle Şeyhü'l-İslâm Başmakçıoğlu'na gönderilen arzuhâlimizdir. Fî 12 Muharrem sene 1117**" başlıklı bu arzuhalin imza kısmı "Rehînü'l-acz ve't-taksîr Dirnişîzâde Abdullah el-fakīrü'l-hakīr el-Bosnevî" şeklindedir. Başlıktaki "**arzuhâlimizdir**" ifadesi ve imza kısmında Dirnişîzâde Abdullah isminin yer alması *Mecmua*nın mürettibinin Abdullah Efendi olduğunu

[30] Ešref Kovačević, "Hududnama bosanskog vilajeta prema Austriji poslije Karlovačkog mira", *Prilozi za orijentalnu filologiju,* 20-21 (1974), s. 434. Ayrıca bk. Turan Gökçe, "1699-1700 Tarihli Bosna Hududnâmesi", *Tarih İncelemeleri Dergisi,* XVI/1 (2001), s. 80. Aynı görevi Pasarofça sonrasında üstlenmesi hakkında bk. *Esnâ-i Musâlahada Tevârüd Eden Mekâtib: Metin ve Değerlendirme (Pasarofça Anlaşması (21 Temmuz 1718) Sürecindeki Yazışmalar)*, haz. Mustafa Öğe, Doktora Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2022, s. 398-399.

[31] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 24b.

[32] İbrahim Efendi'nin tayin tarihi 25 Ramazan 1115/1 Şubat 1704 olarak gözükmektedir. *Mecmua* içerisinde yer alan Elçi İbrahim Paşa imzalı arzın tarihi de 9 Ramazan 1115/16 Ocak 1704'tür. Dolayısıyla Bosna kadılığının bu tarihlerde mahlul olduğu bilgisi doğrudur. Ancak mürettip, bu metinde bir önceki Bosna kadısını sehven Mevlana Ahmed Efendi olarak göstermiştir. Hem *Mecmua*nın önceki varaklarında, hem de başka bir kaynakta bu isim sabıka Trablusşam kadısı Abdullah Efendi'dir (Levent Kuru, *Osmanlı İlmiye Tevcihatı (1693-1725),* Çanakkale 2020, s. 109; *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 23a).

[33] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 26ab.

kesin olarak kanıtlar niteliktedir. Söz konusu arzuhalde Abdullah Efendi genel olarak kendisiyle alakalı ayrıntılı bilgiler vermekte, hizmetlerinden bahsetmekte ve fakir düşmesi dolayısıyla yardım talep etmektedir. Ayrıca metin içerisinde kırmızı mürekkeple yazılmış bazı notlar dikkat çekmektedir. Ancak bunlara *Mecmua*nın kaynaklarından bahsettiğimiz kısımda değineceğiz.

Sonuç olarak Türkçe literatürde "kadı sicili" olarak bilinen bu yazmayı transkribe etmeye başladığımızda rastladığımız belge suretlerinin neredeyse hepsinin kadı arzları olduğunu, bu kadıların kahir ekseriyetinin de Saraybosna kadıları olduklarını müşahede ettik. Dolayısıyla literatürde tavsif edildiği gibi biz de bunun Saraybosna sicili olduğunu düşünüyorduk. Örneklerini yukarıda verdiğimiz bazı belge suretleri ve derkenarlardan hareketle bunun bir sakk mecmuası olabileceği ihtimalini de göz önünde bulunduruyorduk. Ancak 22-26. varaklar arasında rastladığımız kayıtları transkribe ettiğimizde incelediğimiz yazmanın Dirnişîzâde Abdullah Efendi isimli bir müderris tarafından tertip edilen şahsî bir mecmua olduğu sonucuna vardık. Varaklar ilerledikçe bu fikrimizi destekleyici çok sayıda belge sureti ve derkenara rastladık. Takip eden başlıkta, burada yalnızca bir kısım örneklerine yer verdiğimiz bilgilerden hareketle Abdullah Efendi'nin biyografisi inşa edilmeye çalışılacaktır.

1.d) Osmanlı Serhaddinde Bir Müderris Portresi: Dirnişîzâde Abdullah Efendi

1.d.1) Dirnişî Ailesi

Lakabından hareket ederek Abdullah Efendi'nin günümüzde Hırvatistan sınırları içerisinde yer alan Drniš kasabasında doğup büyüdüğünü yahut en azından ailesinin oralı olduğunu iddia etmek mümkündür. *Mecmua* içerisinde yer alan imzalar Bosnevî olduğunu açık bir şekilde göstermektedir. Hayatının erken dönemlerine dair şimdilik bir bilgiye ulaşamadık. Alija Bejtić, Osmanlı-Venedik savaşları sırasında Dirniş kasabasının 1648 ve 1684 tarihlerinde düşman eline geçtiğini ve bu sebepten burada yaşayan kimselerin Saraybosna'ya kaçtıklarını yazar. Abdullah Efendi'nin de ailesiyle birlikte 1684'ün sonlarında bu hicrete katılmış olabileceğini vurgular. Ancak bu göçün, bir önceki nesil tarafından 1648 sonrasında gerçekleştirilmiş olma ihtimalinin de zayıf olmadığını kaydeder. Her halükarda biz kesin olarak Dirnişî ailesi üyelerinin 1690 senesi başlarından itibaren Saraybosna'da ikamet ettiklerini

biliyoruz. Ayrıca Bejtić, bu aileden gelenlerin bugün hâlâ "Denišlići" soyadıyla yaşadıklarını iddia etmektedir[34].

Abdullah Efendi'nin babasının adı Ahmed, kardeşlerinin adları ise Ali ve Yahya'dır[35]. Bu isimler *Mecmua* içerisinde birkaç yerde geçmektedir[36]. Kayıtlardan anlaşıldığı kadarıyla Yahya Halîfe uzun bir süre boyunca Kamaniska Rüsumu malından maaş almıştır[37]. Bunun yanında Dirnişî ailesi, en azından 20 küsur sene boyunca, Saraybosna'da bulunan Gazi İskender Paşa Vakfı'nın mütevelliliğini yürütmüştür. 16 Ramazan 1113/14 Şubat 1702 tarihli arz suretinde Dirnişîzâde Abdullah Efendi'nin kardeşi Ali Halîfe bin Ahmed'in bu göreve uygun olduğu ve tevliyetin kendisine tevcih edilmesi talep edilmektedir[38]. Ali Halîfe bu görevi 10 seneye yakın idare etmiş ve muhtemelen Şevvâl 1124/Kasım 1712 tarihinden bir süre önce vefat etmiştir[39]. Zira bu tarihte yazılmış Saraybosna kadısının arzında Ali Halîfe'nin öldüğü ve görevin kardeşi Yahya Halîfe'ye verilmesi istenmiştir. Talep merkez tarafından uygun görülmüştür[40]. Yahya Halîfe 3 seneye yakın mütevellilik görevini ifa etmiştir. Ancak vefatı sebebiyle tevliyet de dahil olmak üzere tasarruf ettiği vazifeler oğullarına, yani Abdullah Efendi'nin yeğenlerine intikal etmiştir[41]. Bu konuya dair başka belgelerden Yahya Halîfe'nin oğlunun İsmail olduğu ve tevliyetin ona geçtiği anlaşılmaktadır[42]. Bununla beraber *Mecmua*nın zahriye kısmında "Tevliyet-i İskender Paşa İsmail yevm 5 an mahlûl-ı pedereş" şeklinde bir not yer almaktadır[43]. Yaklaşık 5 sene sonra, 26 Cemâziyelevvel 1132/5 Nisan 1720 tarihinde İskender Paşa Vakfı'nın mütevellisi İsmail şikâyet neticesinde görevden alınıp yerine Mustafa tayin edilmiştir[44]. İsmail'den sonra tevliyet el değiştirerek farklı kişilere tevcih edilmiş olsa da

---

[34] Alija Bejtić, "Sarajlija Abdulah Drnišlija i njegov zbornik bosanskih memorijala 1672-1719", *Radovi ANUBiH*, knj. LX, »Odjeljenje društvenih nauka, knj. 19«, 1977, s. 206.

[35] Bejtić, kesin olmamakla birlikte Hasan adlı başka bir kardeşinin daha olabileceğini söylemektedir ("Sarajlija Abdulah Drnišlija", s. 207).

[36] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 16a, 23a, 24a, 33a, 49a, 60b.

[37] Yahya Halîfe'nin ihlâs-hânlık görevi vesilesi ile Kamaniska Rüsumu malından aldığı 15 akçe yevmiyenin maaş kaydı için bk. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (=BOA), Kamil Kepeci Tasnifi (=*KK*), nr. 4221, s. 17.

[38] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 23a.

[39] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 60b.

[40] BOA, Bâb-ı Âsafi Divan-ı Hümayun Kalemi Ruus Defterleri (=*A.DVNSRSK.d*), nr. 13, s. 310 (30 Zilkade 1124/29 Aralık 1712).

[41] Yahya Halîfe'nin tasarrufunda olan vazifenin oğlu İsmail Halîfe'ye geçtiğine dair bk. BOA, *A.DVNSRSK.d*, nr. 20, s. 178. Yine aynı sayfada yer alan başka bir kayıtta ise Yahya Halîfe'nin Memlahateyn-i Çöp Mukataası malından aldığı maaşın sulbî oğlu Abdullah'a tevcih edildiği yazılıdır. Maaş kaydındaki müteveffâ keşîdesi için bk. *KK*, nr. 4224, vr. 25b. Oğlu İsmail'in maaş kaydı için bk. vr. 17a (15 Zilkade 1127/12 Kasım 1715).

[42] BOA, İbnülemin Tasnifi Evkaf Evrakı (=İE.EV), nr. 44/4943.

[43] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 82a.

[44] BOA, *A.DVNSRSK.d*, nr. 29, s. 267.

ilerleyen yıllarda Dirnişî sülalesinden bazı kimselerin tekrardan bu görevi almış olabileceğine dair kuvvetli şüphelerimiz bulunmaktadır. Ancak bu noktada elimizdeki verilerin eksikliği sebebiyle şimdilik kesin bir hükme varmaktan imtina ediyoruz. Zahriyede yer alan diğer notlar incelendiğinde Dirnişî ailesinin küçük bir soy ağacını oluşturma imkanı verdiği görülmektedir. Yahya Efendi'nin İskender Paşa Vakfı'nın mütevellisi ve İskenderpaşazâde Mustafa Bey Camii'nin imamı olduğu, yine aynı caminin mekteplerinde muallimlik yaptığı; devamlı olarak Kur'an okuyup hatim indirmek (cihet-i devirhân) ve huzurda cüz okumakla görevli olduğu anlaşılmaktadır. Onun vefatıyla uhdesinde olan bu görevler mahlûl kalmış ve oğulları bu vazifeleri devralmışlardır[45]. Kesin olmamakla birlikte oğullarından biri olan Ebubekir'in de babasına yakın bir tarihte ölmüş olma ihtimali vardır. Mesela "... İbrahim Halîfe an mahlûl-ı birâdereş Ebubekir" veya "... hâlâ İsmail üzerinde an mahlûl Ebubekir birâdereş" şeklindeki kayıtlar bize Ebubekir'in tasarrufunda bulunan bazı görevlerin kardeşlerine intikal ettiğini söylemektedir. Eğer bu durum feragat neticesinde gerçekleşmemişse Ebubekir'in vefatı da bu tarihlerde vuku bulmuş olmalıdır.

Alija Bejtić, Yahya Efendi'ye ait olduğunu tespit ettiği iki yazmadan hareketle Dirnişî ailesinin bir şeceresini çıkarmıştır[46]. Hatta mürettip Abdullah Efendi'nin oğlu olabileceğini iddia ettiği Musa Çelebi ve Hasan Efendi adlı başka bir kardeşten de söz etmektedir. İlgili yazmalara henüz ulaşamadığımız için bu hususta şimdilik herhangi bir şey söyleyemiyoruz. Yine de edindiğimiz verilerle onun tablosunu temel alarak soy ağacını genişletmiş bulunmaktayız.

[45] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası,* vr. 82a.
[46] "Sarajlija Abdulah Drnišlija", s. 207

DİRNİŞÎ AİLESİNİN SOYAĞACI

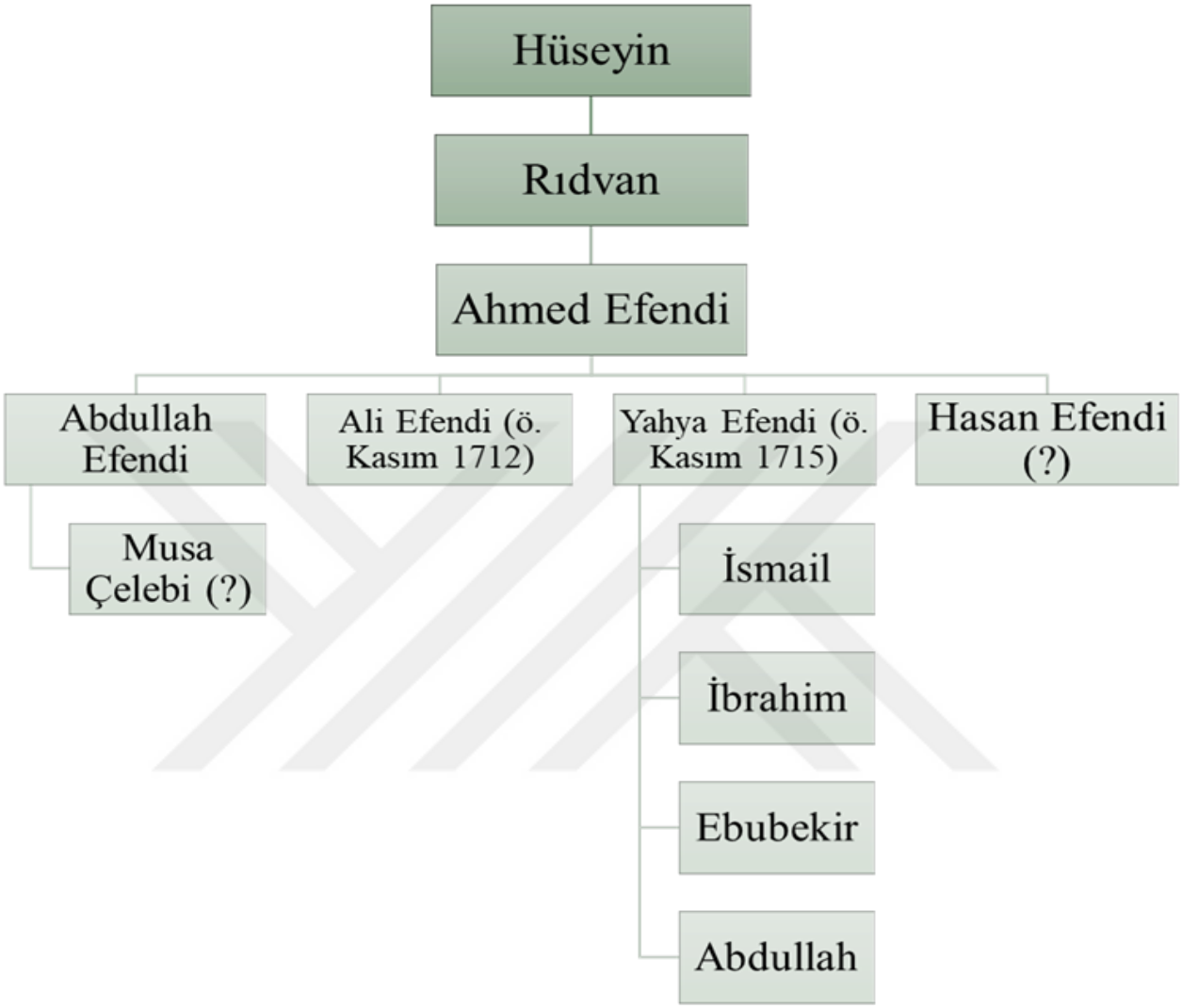

1.d.2) Abdullah Efendi'nin Hayatı

Dirnişîzâde Abdullah Efendi asıl olarak müderristir. Bunun yanında farklı tarihlerde ordu kadılığı yapmıştır. Karlofça ve Pasarofça Antlaşmaları sonrasında sınır tespit çalışmalarında muhaddit olarak görev almıştır. İzleyebildiğimiz yaşamı boyunca üst düzey devlet adamları ve ulemayla yakın ilişkiler kurmaya çalışmıştır. Bu çaba bir dönem İstanbul'un dikkatini çekmiştir. Devrin padişahı III. Ahmed'in, bir aracı vesilesiyle Dirnişîzâde'yi azarladığını *Mecmua* sayesinde biliyoruz. Mürettip elbette bunu yüksek seviyede mansıp ve görevler elde edebilmek amacıyla yapmış, fakat hedefine ulaşamamıştır. Bir dönem Saraybosna'da yaşanan bazı hadiselere karışması istediğini elde edememesinde önemli rol oynamış olabilir.

Mecmua içerisinde Abdullah Efendi'den söz eden ilk belge 107 numaralı arz suretidir. Buna göre bu arzın yazıldığı tarih olan Şaban 1111/Ocak-Şubat 1700 itibarıyla Dirnişîzâde Abdullah Efendi, sınırların tespiti amacıyla ordu kadılığı vazifesini ifa etmektedir. Ayrıca kırk akçe ile İstanbul'daki İmam-ı Sultânî Medresesi'nden munfasıl olduğu bilgisi de söz konusu arzda yer almaktadır. Belgenin sonunda Saraybosna'da bulunan Malkoç Efendi Medresesi'nin dahil itibarıyla Dirnişîzâde Abdullah'a ruus-ı hümayun ile tevcih edilmesi talep edilmektedir[47]. Bu arz suretinin altında yer alan derkenardan hareket ederek Abdullah Efendi'nin adı geçen medreseye müderris olarak atandığını söyleyebiliriz. Ancak bu tayin dahil itibarıyla değil, hariç itibarıyla olmuştur. Zira birkaç sene sonra sunulan başka bir arzda yine aynı medreseye dahil itibarıyla atanması talep edilecektir. Geçmiş yıllardaki istila sebebiyle müderrislikten hiçbir gelir sağlayamadığı ve geçim sıkıntısı çektiği gibi bilgiler de bu arzda yer almaktadır[48]. Bir süre sonra müderrislik kariyerine Belgrad'da devam edecek olan Abdullah Efendi, 15 Zilhicce 1121/15 Şubat 1710 tarihinde Yahya Paşa Medresesi'ne tayin edilmiş[49] ve kendisine verilen ruusun suretini *Mecmua*sına kaydetmiştir. Mürettibin bunlardan başka bir yerde müderrislik yaptığına dair şimdilik herhangi bir veri yoktur.

Abdullah Efendi'nin müderrislik haricinde başka vazifeler tasarruf ettiği *Mecmua* ve arşiv kaynaklarından anlaşılmaktadır. *Mecmua*da yer alan farklı tarihli birtakım arzlarda kendisinin 24 Safer 1108/22 Eylül 1696 tarihinden beri Birçe Rüsumu Mukataası malından

[47] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 22b
[48] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 23a.
[49] BOA, *A.DVNSRSK.d*, nr. 8, s. 383 (15 Zilhicce 1121/15 Şubat 1710); *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 42a.

günlük on akçe vazifeye mutasarrıf olduğu ifade edilmektedir[50]. Gerçekten de ilgili tarihte Abdullah Efendi'ye söz konusu mukataadan maaş bağlanmıştır[51]. Ancak bazı kimseler Abdullah Efendi'nin öldüğünü söyleyerek vazifesini üzerlerine almaya çalışmışlardır. Dirnişîzâde, kimi zaman kadı ve paşalardan arz almak suretiyle, kimi zaman ise bizzat arzuhal kaleme alarak bu durumun gerçeği yansıtmadığını merkeze bildirmiştir[52].

Mürettibin belli bir dönem kaza kadılığı yaptığını söyleyebiliriz. Bosna Eyaleti sınırları içerisinde yer alan Teşne kazası 13 Zilkade 1121/16 Aralık 1709 tarihinden itibaren "te'biden" yani hayat boyu tasarruf etmek üzere Dirnişîzâde Abdullah Efendi'ye tevcih edilmiştir[53]. Bu çerçevede Teşne Kalesi'ne ağa tayin edilmek isteyen bir kimsenin arzını Dirnişîzâde Abdullah Efendi'nin kaleme aldığını ve imzasını "el-abdü'd-dâ'î Dirnişîzâde Abdullah el-müderris ve'l-mutasarrıf-ı Teşne te'biden" şeklinde attığını görüyoruz[54]. Başka bir örnekte Teşne Kadısı Mevlana Abdullah'ın merkeze Maglay Kalesi'nin tamiri hususunda arz gönderdiği yazılıdır[55]. Hatta bu arz sayesinde Abdullah Efendi'den önce Teşne kadısının es-Seyyid Mehmed adında biri olduğu da anlaşılmaktadır. Her ne kadar "kayd-ı hayat" şartıyla tevcih edilmiş olsa bile, Abdullah Efendi bu görevinden 15 Rebîülevvel 1123/3 Mayıs 1711 tarihinde azl edilmiştir[56]. *Mecmua* içerisinde yer alan bir başka arzda ise Müderris Abdullah Efendi'nin Saray nahiyesine tâbi birçok karyede emlak ve arazi tasarruf ettiği bildirilmektedir[57]. Zikredilen Abdullah Efendi'nin Dirnişîzâde olup olmadığı şimdilik meçhuldür.

Abdullah Efendi'nin hayatına dair en fazla bilgi edindiğimiz belgeler, kendisinin kaleme almış olduğu arzuhallerdir. Bunlardan en erken tarihli olanı Edirne'de iken yazıp Sadrazam Amcazâde Hüseyin Paşa'ya sunduğudur. Bu arzuhalde mülazemete kabul edilmeyi talep etmektedir. Esasen daha önceden aynı taleple şeyhülislama gitmiş ve isteği kabul edilmiş, ancak "vücûd-pezîr" olmamış, yani ataması henüz gerçekleşmemiştir. Bu arzuhal suretine *Mecmua* içerisinde herhangi bir tarih düşülmemesine rağmen başlıktan hareketle tarih aralığı belirlenebilir. Amcâzade Hüseyin Paşa'nın sadarete getirilişi 26 Safer 1109/13 Eylül 1697,

[50] Bu belge suretlerinden kardeşi Yahya Halîfe'nin de vazife tasarruf ettiğini öğreniyoruz (*Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 23a, 49a).
[51] Bu vazifenin Ömer Dede mahlûlünden Abdullah Efendi'ye tevcih edildiğine dair hazırlanan ruus tezkiresi için bk. BOA, Bâb-ı Defterî Anadolu Muhasebesi Kalemi Dosya Kısmı (=D.AMH), nr. 175/95.
[52] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 24a, 71a.
[53] Zikredilen tevcihat sehven "Derbentizâde Abdullah Efendi" olarak okunmuştur (Kuru, *İlmiye Tevcihatı*, s. 323).
[54] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 32b.
[55] BOA, Maliyeden Müdevver Defterler (=*MAD*), nr. 3439, s. 236-237 (26 Rebîülâhir 1124/2 Haziran 1712).
[56] Levent Kuru, *Kazasker Rûznâmçelerine Göre Osmanlı İlmiye Teşkilatında Rumeli Kazaları ve Kadıları (XVIII. Yüzyılın İlk Yarısı)*, Çanakkale 2022, s. 1054.
[57] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 23b.

istifası ise 11 Rebîülâhir 1114/4 Eylül 1702'dir. Zaten on beş gün sonra paşa, hastalığı sebebiyle vefat edecektir[58]. Mürettibin elinden çıkma bir başka arzuhal 12 Muharrem 1117/6 Mayıs 1705 tarihlidir. Mürettip hakkında detaylı bilgiler içeren bu arzuhal dönemin şeyhülislamı Başmakçıoğlu'na sunulmuştur. Abdullah Efendi kendisini tanıtırken "evlâd-ı ulemâdan" olduğunu belirtmiştir. Saraybosna'nın istila edilmesi sırasında ifadesine göre mal varlığı önce düşman tarafından yağmalanmış, sonrasında ise ateşe verilerek kül edilmiştir. Dirnişîzâde Abdullah, aile ocağının kalabalıklığından bahsederek anne ve babasının yüz yaşını geçkin olduğunu belirtmektedir. Bunların barınma, beslenme gibi zaruri ihtiyaçlarını karşılayabilmek için nice borcun altına girdiğini söylemektedir. Hatta bakmakla yükümlü olduğu kişilerin sayısını 40 olarak vermektedir. Karlofça'dan sonra Şamî İbrahim Efendi'nin maiyetine verildiğini bildirmektedir. Bu vesileyle Avusturya ile olan sınırın belirlenmesinde görev almıştır. Ayrıca Osmanlı'ya bırakılmak üzere tahliye edilen bazı kale ve palankaların geri alınması sürecinde de mesai harcamıştır. Bundan sonra Bosna Defterdarı Mehmed Efendi'nin maiyetine katıldığından bahisle aynı hizmetleri bu sefer Venedik Cumhuriyeti ile olan sınır bölgesinde üstlendiğini açıklar. Bu vazifeyi yerine getirirken geceleri devamlı olarak haydut ve eşkıya tarafından saldırıya uğrama korkusu çektiklerini belirtmiştir. Bütün bunları detaylı olarak anlattıktan sonra kendisine bir mevleviyyet payesi verilmesi talebiyle arzuhalini sonlandırır[59].

Karlofça Antlaşması akabinde tarafların ihtilafa düştüğü hususlardan biri de Novi Kalesi'nin tahliyesi ve bu bölgenin sınırının tespitidir. Muhaddit Dirnişîzâde, bu konuda Bosna Muhafızı Halil Paşa'yı bilgilendirmek için 26 Muharrem 1112/13 Temmuz 1700 tarihli ilâm kaleme almış ve suretini de *Mecmua*sına kaydetmiştir[60]. Bu ilâma göre kapıcıbaşı, kaleme alınacak hudutnameye Novi toprağından yukarıda Una Nehri üzerinde bulunan bazı adaların Osmanlı Devleti'ne ait olduğunu yazdırmak isteyecek ancak Avusturya tarafının hudut vekili Kont Marsigli buna karşı çıkarak bölgeyi terk etme tehdidinde bulunacak ve kapıcıbaşını hayretler içinde bırakacaktır. Ayrıca bu adalar meselesi halledilmeden hiçbir kalenin Osmanlı tarafına teslim edilmeyeceğini de ekleyecektir. Arşiv vesikaları Abdullah Efendi'nin en azından 25 Zilkade 1110-9 Receb 1111/25 Mayıs-31 Aralık 1699 ve 13 Zilkade 1111-10 Rebîülevvel 1112/2 Mayıs-25 Ağustos 1700 tarihleri arasında toplamda 337 gün boyunca görev yaptığını göstermektedir. Üstelik birlikte görev yaptığı heyetin 33 kişiden oluştuğu da

[58] M. Münir Aktepe, "Amcazâde Hüseyin Paşa", *DİA*, III, 9.
[59] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası,* vr. 26a.
[60] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 57b.

anlaşılmaktadır[61]. Bu hususta Bosna Kadısı İbrahim ve Dirnişîzâde Abdullah imzalı bir defter hazırlanarak merkeze gönderilmiştir. Bu rapora göre sınır belirleme çalışmaları sırasında toplam üç bin dört yüz elli guruş masraf edilmiştir[62]. Ayrıca raporda bu işlerin 5 Zilkade 1110-10 Rebîülevvel 1112/5 Mayıs 1699-25 Ağustos 1700 tarihlerini kapsadığı bildirilmektedir. Göründüğü gibi Abdullah Efendi bu sürecin büyük kısmında bizzat sahada kalarak vazifesini ifa etmiştir.

Abdullah Efendi'nin hayatı hakkında bilgi edindiğimiz bir diğer belge türü ise iltimas mektupları ve arzlardır. Daha yüksek seviyede bir mansıp elde edebilmek amacıyla bu yola başvurmuş gözükmektedir. Belgrad ahalisinin kendisine verdiği 1 Muharrem 1119/4 Nisan 1707 tarihli mahzar bu konuda örnek olarak verilebilir. Bu mahzarın başında hizmetlerinden bahsedilmiş ve mevcut Belgrad Kadısı Mehmed Efendi'nin görev süresinin dolması halinde kadılığın Dirnişîzâde'ye tevcih edilmesi talep edilmiştir[63]. Yine Safer 1121/Nisan-Mayıs 1709 tarihli Saraybosna halkının mahzarında da Abdullah Efendi'nin istila sırasında malını mülkünü kaybettiği ve kendisine uygun bir mansıp verilmesi isteği yer almıştır[64]. Tarihsiz ve imzasız bir arzda ise Abdullah Efendi'nin elinde "sahn itibarında medresesi ve mevleviyyet payesi" olduğundan bahisle rütbesine layık bir görev tevcih edilmesi istenmiştir[65]. Belgradlı Şeyh Murtaza'nın[66] Şeyhülislam Ataullah Mehmed Efendi'ye sunduğu arz ve derkenarı, bu *Mecmua* içerisinde yer alan en ilginç kayıtlardan biridir. 8 Cemâziyelevvel 1125/2 Haziran 1713 tarihli arza göre mürettip Abdullah Efendi dört senedir Belgrad müftüsü bulunmaktadır. Ayrıca arzın içeriğinden Belgrad Valisi Ali Paşa imzalı başka bir arzın daha yine Şeyh Murtaza eliyle merkeze gönderildiğini öğreniyoruz. Ancak bu arzın sureti *Mecmua*da yer almamaktadır. Her iki arzda da Dirnişîzâde Abdullah Efendi'nin iyi halinden bahsedilip kendisine mansıp tevcih edilmesi talebi yer almaktadır. İlginç olan kısım, arz suretinin hemen alt kısmına kırmızı mürekkeple yazılmış olan derkenardadır[67]. Derkenara göre Abdullah Efendi, arzın sunulmasından 4 gün sonra 12 Cemâziyelevvel 1125/6 Haziran 1713 tarihinde Edirne'de Şeyh

---

[61] BOA, *KK*, nr. 686, s. 49.

[62] Aynı sayfada Novi Kalesi'nin tahliyesi için Seyfullah Paşa'nın adamı Ahmed Ağa ve naib efendinin görevlendirildiği yazmaktadır. Muhtemelen naib efendi ile kastedilen Dirnişîzâde Abdullah'tır (BOA, *KK*, nr. 686, s. 50).

[63] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 28b.

[64] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 29b.

[65] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 31b.

[66] Şeyh Murtaza'ya vaizlik tevcih edilmesine dair kayıt için bk. BOA, *A.DVNSRSK.d*, nr. 14, s. 281 (10 Rebîülâhir 1125/6 Mayıs 1713); Şeyhin Belgrad-ı Engürü cizyesinden aldığı 60 akçe yevmiyenin kaydı için bk. *KK*, nr. 4224, vr. 3b.

[67] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 61b.

Murtaza ile görüşerek arzın akıbetini sormuş ve şeyhin verdiği cevabı *Mecmua*sına kaydetmiştir. Buna göre şeyh huzura çıkmış ve kürk giydirilmiş, ardından da III. Ahmed'in kendisine sözlü bazı uyarıları olmuştur. Padişah, olur olmaz kişilere medrese verilmemesi gerektiğinden bahsetmiş; Belgrad müftüsü olan kimsenin paşalarla ortaklık ettiğini ve eğer bu davranışına bir son vermezse kendisini azlederek yerine bir başkasını tayin edeceğini açık bir şekilde belirtmiştir. Burada zikredilen Belgrad Müftüsü Dirnişîzâde Abdullah Efendi'dir. Gerçekten de Abdullah Efendi, sık sık değişen serhad paşalarından iltimas mektupları ve arzlar almakta, bunlar vasıtasıyla kendisine üst düzey bir mansıp tevcih edilmesini sağlamaya çalışmaktadır. Bu olayın üzerinden henüz bir ay geçmişken, 11 Cemâziyelâhir 1125/5 Temmuz 1713 tarihinde Abdullah Efendi yeni bir arzuhal kaleme almış ve yine Edirne'de Halil Paşa'ya sunmuştur. Her zamanki gibi yaptığı hizmetlerden bahseden Abdullah Efendi, bu tarihlerde İstanbul'a iki defa gelip gittiğini ve çok masraf ettiğini de ekleyerek Halil Paşa'dan Saraybosna kadılığının kendisine tevcih edilmesi hususunda arz yazmasını talep etmiştir[68].

III. Ahmed, Dirnişîzâde'nin "paşalarla ortaklık" ettiğini söylerken haksızlık etmemiştir. *Mecmua* içerisinde bunu kanıtlayan pek çok belge sureti mevcuttur. İlk olarak Cemâziyelâhir 1128/Haziran-Temmuz 1716 tarihini taşıyan Köprülüzâde Numan Paşa imzalı mektubu ele alabiliriz. Şeyhülislam Göle Mirza Mustafa Efendi'ye gönderilen bu mektupta Numan Paşa, Saraybosna sakinlerinden Dirnişî Abdullah Efendi ile görüştüğünü belirterek kendisinin yardıma muhtaç bir kimse olduğundan bahseder[69]. Bosna Beylerbeyi Yusuf Paşa imzalı tarihsiz bir başka arzda da Abdullah Efendi'ye mansıp tevcih edilmesi talebi yer alır. Venedik ile olan savaş dolayısıyla o tarafa gönderilen orduya bir kadı gerektiğini belirten Yusuf Paşa, bu görevin Belgrad mevleviyyeti payesiyle Dirnişîzâde Abdullah Efendi'ye verilmesini ister[70]. Belgrad Muhafızı Abdi Paşa'nın defterdara göndermiş olduğu bir mektubun ve hâmiş kısmının da *Mecmua*ya kaydedildiğini görüyoruz[71]. Dirnişîzâde'nin bu mektubu görüp *Mecmua*sına dahil edebilmesi için paşayla yakın bir ilişki içerisinde olması gerektiği âşikardır. Bir başka örnek ise sadece Abdullah Efendi'nin paşalarla ne kadar yakın olduğunu kanıtlamakla kalmaz, Osmanlı taşrasında bir arzuhalin kaleme alınış serencamını da gösterir. Buna göre Abdülmümin Efendi adında biri kendisiyle alakalı bir hususta arzuhal sunmak istemektedir. Bunun için adamı olan Süleyman Çelebi'yi Belgrad Serdarı Vezir Ahmed Paşa'ya yollar. Bu

[68] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 62a.
[69] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 64a.
[70] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 68b.
[71] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 34a.

sırada paşa, aralarında Dirnişîzâde'nin de bulunduğu bir meclistedir. Süleyman Çelebi durumu izah eder; paşa da arzuhali yazması için Dirnişîzâde Abdullah Efendi'yi görevlendirir. Abdullah Efendi arzuhali kaleme alır ve yine orada bulunan Defterdar Mehmed Paşa da üzerine telhisini yazar. Bu işlemlerden sonra arzuhal, divan efendisi ve Süleyman Çelebi eliyle orduya ve Raçar sahrasına gönderilir[72].

Dirnişîzâde istediğini elde edebilmek için zaman zaman farklı yollara başvurmuştur. Belgrad Muhafızı Ahmed Paşa'nın 8 Zilkade 1128/24 Ekim 1716 tarihli arzında bu açıkça görülmektedir. Nitekim bu arzda paşa, Saraybosna ve Belgrad kadılarının "ne mertebe fitne-engîz" olduklarından bahisle birinin azlini ve yerine Dirnişîzâde'nin tayinini talep eder[73]. Birkaç ay sonra Belgrad muhafızı değişmiş; Ahmed Paşa'nın yerine Mustafa Paşa bu göreve tayin edilmiştir. Dirnişîzâde, yeni gelen bu paşa ile de oldukça hızlı yakınlaşmış ve kendisinden bir arz almayı başarmıştır. 15 Safer 1129/29 Ocak 1717 tarihini taşıyan bu arzda Mustafa Paşa, Abdullah Efendi'nin iki seneden beri sefere iştirak ettiğinden bahseder ve geçimini sağlayamadığını bildirir. Ardından Belgrad civarında Bosna eyaletine tâbi olan Srebreniçe kazası kadısının beş-altı aydan beri görev yerine gelmeyip kazasını iltizamla idare ettiğini ve bu durumun şikâyete sebep olduğunu belirtir. Zikredilen kadının görevden alınıp yerine Dirnişîzâde Abdullah'ın tayin edilmesini talep eder[74]. Burada çok ilginç bir husus göze çarpmaktadır. *Mecmua*da bir sonraki arz sureti Srebreniçe kadısının naibi Seyyid Mustafa'nın imzasını taşımaktadır[75]. Yani Abdullah Efendi Srebreniçe kadısının naibiyle muhtemelen görüşmüş, naibin imzasını taşıyan bir arzı görmüş, bu arzın suretini de *Mecmua*sına kaydetmiştir. Bir önceki arzda dikkati çeken bir başka konu da Abdullah Efendi'nin iki sene boyunca sefere iştirak ettiği ifadesidir. Gerçekten de Abdullah Efendi'nin bu dönemde seferlere katılmış olabileceği yönünde kuvvetli deliller mevcuttur. Zahriye sayfalarındaki bazı notlar Mora Seferi ile alakalıdır. Bunlardan biri "... bu senâverleri bundan mâh-ı mukaddem Mora cânibine râhî olduğumda esnâ-yı râhda Yenişehir nâm" şeklindedir. Burada açıkça mürettibin Mora tarafına gittiği yazılıdır. Yine bir sonraki varakta bulunan notlarda Mora Seferi ile ilgili pek çok detay verilmektedir. Sefer sırasında askerlerin açlık ve susuzluk çekmelerine rağmen kalelerin birer birer alınarak 44 günde bütün adanın fethinin nasip olduğu yazılmıştır. Notun sonunda "Fi sene 1127" tarihi verilmiştir. *Mecmua* içerisinde yer alan 262 numaralı berat sureti

[72] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 69b.
[73] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 70b.
[74] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 70b.
[75] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 71a.

de mürettibin Mora Seferi'ne katıldığını destekler niteliktedir[76]. Buna göre orduda bulunan Şeyh Abdulkadir Efendi'ye her sabah Sancak-ı Şerifin yanında dua etme vazifesi verilmiş ve bunun için bir berat düzenlenmiştir. Bu beratın tarihi 12 Receb 1127/14 Temmuz 1715, yazıldığı yer ise "be-yurd-ı sahrâ-yı Anabolu"dur. Zahriye kısmında yer alan bir başka not ise Avusturya üzerine düzenlenen sefer ve Damad Ali Paşa'nın şehadeti ile ilgilidir. Bu notta mürettip, askerin bu şekilde bozulmasının mutlak sebebi olarak Ali Paşa'nın acele hareketini göstermiştir. Savaş konusunda tecrübeli kimselere danışmaksızın kararlar aldığının herkesin malumu olduğunu bildirmektedir. Sefer öncesi yapılan müşaverede Belgrad'a varılıp düşmanın ahvali hakkında bilgi toplandıktan sonra harekete geçilmesinin kararlaştırıldığını bildiren mürettip maalesef notu bu şekliyle yarım bırakmıştır. Abdullah Efendi'nin de yapılan bu meşverette yer aldığına dair bazı şüphelerimiz bulunmaktadır. Ali Paşa'nın sefere çıkış tarihi 2 Cemâziyelevvel 1128/24 Nisan 1716'dır[77]. Dirnişîzâde'nin Cemâziyelevvel 1128/Nisan-Mayıs 1716'da İstanbul'da, Cemâziyelâhir 1128/Mayıs-Haziran 1716'da ise Edirne'de bulunduğunu *Mecmua* sayesinde biliyoruz. Ayrıca Abdullah Efendi'nin bir dönem Belgrad'daki Yahya Paşa Medresesi'nde müderrislik yaptığını ve yine en azından dört sene boyunca Belgrad Müftülüğü görevini ifa ettiğini söylemiştik. Bölgenin ahvalini iyi bilen bir kimse olması dolayısıyla sefer öncesi yapılan toplantıya davet edilerek kendisine danışılmış olması muhtemeldir. Belgrad serdarı bulunan paşanın maiyetinde yer alması ve onun vasıtasıyla fikirlerini iletmiş olması da ihtimal dahilindedir. Bu meşverette alınan kararları teferruatıyla bilmesi ve bunu *Mecmua*sına kaydetmesi bu ihtimalleri bir hayli kuvvetlendirmektedir.

Numan Paşa'nın tarihsiz bir başka arzından Abdullah Efendi'nin bu dönemde Bosna muhafazasında bulunan askerin başına ordu kadısı tayin edildiği ve yine bu bölgenin sınır tespit çalışmalarında görevlendirildiği anlaşılmaktadır. Böylelikle arzın tarihinin Pasarofça Antlaşması'ndan sonra olması gerektiği ortaya çıkar[78]. Abdullah Efendi, tıpkı Karlofça'da olduğu gibi, Pasarofça Antlaşması akabinde de bu bölgenin sınırının belirlenmesinde görev almıştır. Bu hususta en yetkili kişi olarak buraya tayin edilen Adana Beylerbeyi Mustafa Paşa'nın maiyetindedir. Evvela bu görev Üsküp kadısına tevcih edilmiş[79], sonrasında ise

[76] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 69a.
[77] Abdülkadir Özcan, "Şehid Ali Paşa", *DİA*, XXXVIII, 433.
[78] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 71b.
[79] BOA, Divan-ı Hümayun Sicilleri Mühimme Defterleri (=*A.DVNSMHM.d*), nr. 127, s. 185, hkm nr. 800 (Evâil-i Ramazan 1130/29 Temmuz-7 Ağustos 1718).

mesafenin uzaklığı sebebiyle kadı görevden alınıp yerine Dirnişîzâde Abdullah Efendi ordu kadısı ve muhaddit olarak görevlendirilmiştir[80]. Abdullah Efendi, *Mecmua*sının son varaklarına gerek Bosna Valisi Osman Paşa'dan[81], gerekse maiyetinde olduğu Adana Beylerbeyi Mustafa Paşa'dan aldığı arzların suretlerini kaydetmiştir[82].

Saraybosna'da belli bir dönem asayiş/adlî sorunların yaşandığını ve buna bağlı olarak farklı hiziplerin ortaya çıktığını *Mecmua* ve arşiv kaynakları vesilesiyle öğreniyoruz. Başlangıçta hayli karmaşık görünen bu konu arşivden bulunan belgeler sayesinde daha anlaşılır hâle gelmiştir. *Mecmua*nın mürettibi Dirnişîzâde Abdullah Efendi'yi ve kendisine yakın kişileri derinden etkileyen bu olaylar silsilesini açıklamaya çalışacağız.

Öncelikle sürekli olarak birbirlerini merkeze şikâyet eden iki gruptan ve bu grubun önde gelenlerinden bahsetmek gerekir. Bir tarafın lideri Saraybosna'da yeniçeri olan Kenan Ali Beşe[83], diğer hizibin lideri ise yine Saraybosna'da mütekaid yeniçeri serdarı olan Yemînîoğlu[84] Yahya Beşe gibi gözükmektedir. Her iki liderin de yanlarında yardımcıları bulunmaktadır. Ayrıca çıkarları gereği bu grupları destekleyen bazı kimseler mevcuttur. Bunlardan ilki, kesin olarak Kenan Ali Beşe tarafında yer alan Pojegalı Mustafa'dır. Mustafa Efendi yirmi seneyi aşkın Saraybosna mahkemesinde kâtiplik yapmıştır. Son birkaç senedir hakkında muhtelif şikâyetler olmasından ötürü kâtiplikten azl edilmiş ancak bu emir, kendisine arka çıkan kimseler sebebiyle uygulanamamıştır. Hem bu emrin neden yerine getirilemediğini öğrenmek, hem de Pojegalı Mustafa Efendi'yi sürgüne göndermek için bölgeye bir mübaşir tayin edilmiştir[85]. Mühimme defterindeki bu kaydın hemen üzerinde "Itlâk olunmuşdur. Fi Evâsıt-ı S[afer] sene [1]126" şeklinde bir şerh bulunmaktadır. Bu şerhten anlaşılacağı üzere kâtip Pojegalı Mustafa hakkında verilen sürgün kararı yaklaşık dört ay sonra affedilmiştir.

Pojegalı'nın sürgün kararının affedildiği tarih olan Safer 1126/Şubat-Mart 1714'te bu sefer diğer hizbin önde gelenleri aynı cezaya çarptırılmıştır. Buna göre Saraybosna

---

[80] BOA, *A.DVNSMHM.d*, nr. 127, s. 199, hkm nr. 852-853 (Evâsıt-ı Ramazan 1130/7-17 Ağustos 1718).

[81] Osman Paşa hakkında bilgi için bk. Erhan Afyoncu, "Kayserili Osman Paşa'nın Bosna Valiliği (1718-1720) ve Yargılanması", *Uluslararası Dünden Bugüne Bosna-Hersek ve Aliya İzzetbegoviç Sempozyumu Bildirileri*, ed. Zekeriya Kurşun vd., İstanbul 2018, s. 53-61.

[82] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 72b, 73b, 74a.

[83] Abdullah Efendi ve ekibinin rakibi olarak tavsif edebileceğimiz Kenan Ali Beşe, Karadağ civarındaki asilerden olup Saraybosna'ya Viyana Bozgunu'nun yaşandığı sene Hacı Mehmed'in kölesi olarak gelmiştir. Bir sıralar meyhanecilik yaptığı ve haraç kestiği bildirilen Kenan Ali, bundan sonra piyadegâna zabit, en sonunda ise serdar olmuştur. Önceleri etkisiz olmakla birlikte zamanla yöneticilerle işbirliği yaparak güç kazandığı bilinmektedir (*Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 63b, 68a).

[84] *Mecmua* ve arşiv belgelerinde Yemînîoğlu'yla birlikte "Ye'muoğlu" gibi farklı bir imlaya rastlansa da doğru okunuşun bu olduğu kanaatindeyiz.

[85] BOA, *A.DVNSMHM.d*, nr. 121, s. 53, hkm nr. 223 (Evâhir-i Şevvâl 1125/9-18 Kasım 1713).

sakinlerinden Ali[86] adlı kimse bu tarihte bir arzuhal sunmuştur. Bu arzuhalde Saraybosna'daki on yedi numaralı cemaatin neferlerinden mütekaid Yahya Beşe'nin içkici, fitne çıkaran ve çevre sahibi bir kimse olduğu belirtilmiştir. En yakın yardımcılarının ismi ve meslekleri de bu arzuhalde sıralanmıştır. Hamamcı Uzun Ali Beşe, Hancı Hüseyin Beşe, Nalband İbrahim Beşe ve Abdi Beşe, mütekaid yeniçeri serdarı Yahya Beşe'nin adamlarıdır. Fark edileceği üzere hepsinin isminin sonunda "beşe" unvanının olması, bunların da aynı şekilde yeniçeri olabileceği ihtimalini bir hayli kuvvetlendirmektedir[87]. Arzuhale göre bu kimselerin kötü halleri daha önceden merkeze bildirilmiş ancak Şeyh Ahmed Efendi[88], Dirnişî Abdullah Efendi, Muzafferî Hacı Hüseyin[89] ve Reisoğlu Mustafa adlı kimseler Yahya Beşe ve adamlarının lehine şahitlik yaparak onların cezalandırılmasını engellemişlerdir. Ayrıca bu kişiler yine birlikte hareket ederek haksız yere bazılarını sürgün ettirmişlerdir. Burada kastedilen kişi Pojegalı Mustafa'dır. Ayrıca arzuhal sahibi Ali, bunların fesatlarına boyun eymediği için Ramazan 1125/Eylül-Ekim 1713 tarihinde beş yüz guruş değerindeki evinin yakıldığını ve gündüz vakti çarşıda saldırıya uğradığını iddia eder. Bütün bu ahval bir zaman Saraybosna'da görev yapmış farklı kimselere sorulmuş ve neticede ismi geçen yeniçerilerin başka bir diyara sürgün edilmeleri emredilmiştir[90]. Bu tarihlerde Pojegalı Mustafa'nın da arzuhal sunmak üzere İstanbul'da bulunduğunu görüyoruz. Tıpkı Kenan Ali Beşe'nin yaptığı gibi o da iddiaları arzuhalinde tekrarlayacak ve affedilerek kitâbet hizmetine geri dönmeyi talep edecektir[91].

Bu üç belgeden anlaşıldığı kadarıyla Safer 1126/Şubat-Mart 1714 tarihinde Kenan Ali Beşe müttefiki Pojegalı Mustafa ile birlikte İstanbul'dadır. Bu ikili sundukları arzuhallerle hem Pojegalı Mustafa hakkında verilmiş olan sürgün cezasını kaldırtmış, hem de rakipleri olan Yahya Beşe ve adamlarının sürgün edilmesini sağlamışlardır. *Mecmua*nın mürettibi Abdullah Efendi'nin de aralarında bulunduğu bir grubu da Yahya Beşe'ye arka çıkmakla suçlamışlardır.

---

[86] Bu konuyla alakalı *Mecmua* ve arşivden bulunan diğer belgeler bunun Kenan Ali Beşe olduğunu söylemektedir.

[87] "Beşe" unvanının neye işaret ettiği hususunda bk. Turan Açık, "Beşe Unvanı Hakkında", *Tarih Dergisi*, 62 (2015), s. 37-64.

[88] Abdullah Efendi'nin yakınlarından Şeyh Kerimzâde Ahmed Efendi; Bosna, Trablusşam, Konya gibi farklı yerlerde kadılık yapmıştır. Şaban 1129/Temmuz-Ağustos 1717'de vefat etmiştir (Şeyhî Mehmed Efendi, *Vekâyi'ü'l-Fuzalâ Şeyhî'nin Şakâ'ik Zeyli*, III, haz. Ramazan Ekinci, İstanbul 2018, s. 2682-2683).

[89] Dirnişîzâde'yle yakın olduğunu bildiğimiz Muzafferî Hacı Hüseyin, Saraybosna'da bulunan Gazi Hüsrev Bey Medresesi'nin müderrisidir. İstanbul'da eğitim gördükten sonra döndüğü Saraybosna'da kırk yıl kadar görev yapmış ve yine burada 1721'de vefat etmiştir (Ramiza Smajić, *Migracijski tokovi, društveno-političke prilike u Bosanskom Ejaletu (1683.-1718.)*, Doktora Tezi, Zagreb Üniversitesi Felsefe Bölümü, Zagreb 2019, s. 30-31).

[90] BOA, *A.DVNSMHM.d*, nr. 122, s. 22, hkm nr. 84 (Evâil-i Safer 1126/16-25 Şubat 1714).

[91] BOA, Bâb-ı Âsafi Divan Kalemi Dosya Kısmı (=A.DVN), nr. 642/39 (15 Safer 1126/2 Mart 1714); *A.DVNSMHM.d*, nr. 122, s. 25, hkm nr. 96 (Evâsıt-ı Safer 1126/25 Şubat-7 Mart 1714).

Bu noktada Abdullah Efendi ve arkadaşlarının gerçekten Yahya Beşe hizbini destekleyip desteklemediğini anlamaya çalışacağız.

Abdullah Efendi, Yahya Beşe'nin sürgün kararını içeren ve mühimmede sureti bulunan fermanı görmüş ve *Mecmua*sına kaydetmiştir. Muhtemelen Kenan Ali Beşe'ye hakaret etmek maksadıyla "**Bokcu Kenan'ın ısdârı olan fermândır**" şeklinde de bir başlık atmıştır. Fermanı Bosna'ya giden aslından kopya etmesi dolayısıyla mühimme defterinde yer almayan kısmı da *Mecmua*sında görmekteyiz. Bu fermanın suretinin bulunduğu varakta bir de mahzar sureti yer almaktadır[92]. Başlıkta bunun 1126 senesinde Yemînîoğlu Yahya Beşe'ye verildiği yazılıdır. Bu mahzara göre halk, Saraybosna'da yeniçeri serdarı olan Yahya Beşe'den memnundur ve görevinde ibka edilmesini talep etmektedir. Yahya Beşe kendisinin ve yoldaşlarının merkeze şikâyet edileceğini bildiğinden bir tedbir olarak halktan bu mahzarı almış olmalıdır. Bu tarihlerde Kenan Ali Beşe ve Pojegalı Mustafa'nın İstanbul'a gittiğini bildiğimiz için bunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Ancak burada çok önemli bir husus daha dikkati çekmektedir. Mürettip Abdullah Efendi kesin olarak bu mahzarı görmüş olmalı ki *Mecmua*sına kaydetmiştir. Böyle bir mahzarın suretini *Mecmua*sına alması; bunu yaparken Yahya Beşe ve ekibinin aleyhine herhangi bir not, derkenar vb. bir şey yazmaması; karşı hizbin lideri Kenan Ali Beşe'ye "Bokcu" sıfatını yakıştırması gibi ipuçları Dirnişîzâde Abdullah ve arkadaşlarının gerçekten de iddia edildiği gibi Yahya Beşe'yi desteklediklerini ve Kenan Ali Beşe hizibinin karşısında yer aldıklarını göstermektedir.

Yahya Beşe'nin ekibi sürgün edildikten sonra bu grubun içinde yer alan Hamamcı Uzun Ali Beşe'nin annesi Meryem bir arzuhal kaleme almıştır[93]. Bu arzuhal yukarıda değindiğimiz konular hakkında detaylı bilgi sahibi olmamızı sağlar. Buna göre Meryem, Pojegalı Mustafa hakkında daha önceden bir şikâyet hasıl olduğunu ve durumu araştırması için bölgeye Halil Çavuş'un mübaşir olarak geldiğini söyler. Ancak Mustafa'nın bunu haber alarak vilayetten firar ettiğini belirtir. Çavuş bu konuda ahaliyi sorguya çekerek meseleyi yerinde inceler. Saraybosna sakinleri Pojegalı Mustafa'nın aleyhine tanıklık eder ve çavuşun eline bu yönde arz verir[94]. Meryem, Mustafa'nın bu sıralarda İstanbul'a giderek oğlu ve diğerleri hakkında yalan yanlış bilgiler verdiğini ve bunları sürgün ettirdiğini iddia eder. Bunu yaparken Kenan Ali ile birlikte hareket ettiğini de ekler. Kendi lehine şahitler bularak Saraybosna'daki kâtiplik

[92] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 62b.
[93] BOA, Ali Emiri Tasnifi Sultan III. Ahmed Evrakı (=AE.SAMD.III), nr. 191/18492.
[94] Kastedilen arz muhtemelen *Mecmua* içerisinde bulunan 244 numaralı arz suretidir (*Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 63a).

görevine geri döndüğünü ve zulmünün eskisinden daha da beter olduğunu söyler. Saraybosna ahalisinin mübaşire aleyhinde arz vermesi sebebiyle intikam alma isteğinin bunda etkili olduğunu bildirir. Arzuhalin son kısmında ise Kenan Ali ve müttefiki Pojegalı Mustafa ile oğlu Ali ve diğerlerinin Bosna valisi ve mollası huzurunda sorgulanarak bir karara varılmasını talep eder. Burada Meryem, oğlu Uzun Ali ve Yahya Beşe'yle beraber Dirnişî Abdullah, Şeyh Ahmed Efendi, Muzafferî Hacı Hüseyin ve Reisoğlu Mustafa'nın da isimlerini sayarak aslında bunların da aynı hizibe mensup olduğunu bir manada göstermiş olmaktadır.

Abdullah Efendi ve ekibi kısa bir süre sonra, iyi haline şehadet ederek görevinde ibka edilmesini istedikleri Yahya Beşe'nin bu kez aleyhine bir mahzar kaleme almışlardır. Kerimzâde Şeyh Hacı Ahmed, Dirnişîzâde Abdullah ve Hüseyin Muzafferî imzalı bu mahzar 24 Rebîülevvel 1126/9 Nisan 1714 tarihinde Belgrad Muhafızı Kösec Halil Paşa'ya gönderilmiştir. Mahzarın başlangıcında Kenan Ali'nin namussuz, dinsiz bir adam olduğundan bahsedilmekte; Saraybosna'yı düşman istilasından sonra bir kez de kendisinin istila ettiği gibi ifadeler yer almaktadır. Bundan sonra bu Kenan Ali'nin, "Yemînîoğlu dimekle arîf serdâr Yahya Beşe nâmında bir herîf ile" aralarında serdarlık kavgası yaptıkları bildirilmektedir. Yahya Beşe'nin yeniçeri zorbalarından dört beş şahıs ile birlikte haraç kesip meyhanelerde düşüp kalktıkları iddiası da bu cümleleri takip etmektedir. Ardından bunların cümlesinin kibirli ve inatçı kimseler olduğu belirtilerek sözlerine itimad edilmemesi gerektiği uzunca açıklanır. Son olarak Bosna'ya yeni bir vali tayininin haber alındığı ve Kenan Ali'nin bu valiyle Üsküp'te buluşarak Bosna'ya beraber geldiklerinin tahmin edildiği ifade edilir. Belgrad Muhafızı Halil Paşa'dan bu yeni atanan valiye hitaben bir mektup yazarak kendilerine sahip çıkılması isteğiyle bu mahzar sonlandırılır[95].

Yahya Beşe ve avaneleri hakkında sürgün kararının çıkarılması Safer 1126/Şubat-Mart 1714'tür. Bu mahzarın yazılması ise 24 Rebîülevvel 1126/9 Nisan 1714'tür. Yani çok yüksek bir ihtimalle Dirnişîzâde Abdullah ve ekibi, destekledikleri adamın sürgün edildiğini haber aldıktan sonra bu mahzarı hazırlamışlar ve olaydan bir nebze olsun sıyrılmaya çalışmışlardır. Halil Paşa'nın bu mahzarın sonunda talep edildiği gibi yeni vali Numan Paşa'ya hitaben bir

[95] Bosna'ya yeni atanan vali esbak sadrazamlardan Köprülüzâde Numan Paşa'dır. Aynı varakta Kösec Halil Paşa'nın Numan Paşa'ya gönderdiği mektubun sureti de yer almaktadır. Bu mektupta mahzardaki talep yerine getirilmiş; üç ismin himayesi yeni vali Numan Paşa'dan istenmiştir (*Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 63b-64a). Numan Paşa'nın sadece Dirnişîzâde için yazdığı başka bir iltimas mektubu için bk. BOA, Bâb-ı Âsafi Mektubi Kalemi Dosya Kısmı (=A. MKT), nr. 11/24 (1 Safer 1130/4 Ocak 1718). Dirnişîzâde'nin Numan Paşa hakkında yazdığı övgü dolu cümleler için bk. *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 81a (Evâil-i Receb 1126/13-22 Temmuz 1714).

mektup kaleme alarak Dirnişîzâde ve ekibini korumaya çalışması olayın ciddiyetini göstermektedir. Ancak bu mektup Abdullah Efendi ve arkadaşlarını kurtarmaya yetmeyecektir.

Tarihler Muharrem 1128/Aralık 1715-Ocak 1716'yı gösterdiğinde Dirnişîzâde Abdullah'ın en yakınlarından olan Muzafferî Hacı Hüseyin ve Reisoğlu Mustafa'nın akıbetleri hakkında yeni bir bilgiyle karşılaşıyoruz. Buna göre Saraybosna'da yaşayan müderris zümresinden Mevlana Mehmed bir arzuhal sunmuştur. Arzuhalinde kendisiyle aynı mahallede yaşayan ve geçmişte hakkında Bosna'dan sürgün kararı çıkan zorbalardan Muzaffer oğlu Hacı Hüseyin'in kendisine düşmanlık ettiği; sekban tutulması için toplanan paradan otuz bin akçe çaldığı gibi iftiralar attığı ve konuyla alakalı yalan yanlış arzuhal sunmak için yine zorbalardan Reisoğlu Mustafa'yı İstanbul'a gönderdiği bilgileri yer almaktadır[96]. Yahya Beşe'nin sürgün edildiği tarihten yaklaşık 2 sene sonra karşımıza çıkan bu arzuhalde verilen bilgiler çok değerlidir. Yaşanan bu olaylar neticesinde Dirnişîzâde'nin ekibinden en azından Muzafferî Hacı Hüseyin hakkında da sürgün kararı çıktığını buradan öğreniyoruz. Hizbin bir diğer üyesi Reisoğlu Mustafa'nın da "şakī" olarak adlandırıldığını, yani onun da İstanbul'un gözünde itibarının pek iyi olmadığını söyleyebiliriz.

Mevlana Mehmed'in kim olduğuna ve neden böyle bir arzuhal sunduğuna dair şimdilik herhangi bir bilgimiz yok. Onun da bu hizipleşme meselesine dahil olup olmadığını bilmiyoruz. Ancak kesin olarak bildiğimiz bir şey varsa o da Dirnişîzâde ve ekibinin boş durmadığıdır. Daha önce hakkında sürgün kararı verilen ve müttefiki Kenan Ali tarafından kurtarılan Saraybosna mahkemesi naibi Pojegalı Mustafa yine şikâyet edilecektir. Buna göre Saraybosna ahalisi bir mahzar sunup içeriğinde Pojegalı'nın rüşvet yiyen, hukuksuzluk yapan; Kenan Ali, Muhzır Salih ve Koporbun (?) Hacı Ahmed'le birlikte hareket ederek namuslu kimselerin arzlarını yırtıp atan bir kimse olduğu bildirilmiştir. Ayrıca bir kimsenin doğup büyüdüğü memlekette naip olması yasakken bunun her gelen kadıya bir şekilde naip olduğu ihbar edilmiştir. Bütün bu suçlamaların ardından kendisinin mahkemedeki işine son verilmesi için emir gönderilmesi talep edilmiştir[97].

Hatırlanacak olursa, yeniçeri serdarı mütekaid Yahya Beşe ve adamları Saraybosna'dan sürgün edilmişlerdi. Bu emrin yazılı olduğu fermanda Dirnişîzâde ve arkadaşları da suçlanmış; zalimlere arka çıktıkları iddia edilmişti. Yukarıda gösterdiğimiz bu sürgün kaydının üzerinde bir şerh yer almaktadır. 21 Şaban 1128/10 Ağustos 1716 tarihli bu

[96] BOA, Divan-ı Hümayun Sicilleri Atik Şikâyet Defterleri (=*A.DVNSŞKT.d*), nr. 66, s. 496, hkm. nr. 5 (Evâsıt-ı Muharrem 1128/5-15 Ocak 1716).
[97] BOA, *A.DVNSŞKT.d*, nr. 69, s. 200, hkm. nr. 2 (Evâhir-i Rebîülâhir 1128/13-22 Nisan 1716).

şerhte Şeyh Ahmed, Dirnişî Abdullah, Muzafferî Hacı Hüseyin ve Mustafa'nın diyarlarında ikamet etmelerine kimsenin mani olmaması; bu olaylarla alakalı kendilerine iftira atıldığı ve ilgili yerin terkin edildiği yazılıdır. Mühimme kaydında da isimlerinin üzeri çizilmiştir. Yaklaşık iki senelik uğraşlar neticesinde Abdullah Efendi ve ekibi kendilerine iftira atıldığını bu şekilde devlete kanıtlamışlar ve affedilmişlerdir. Yazılan şerhte dikkati çeken bir husus vardır. Bu şahısların memleketlerinde yaşamalarına kimsenin engel olmaması emredilmiştir. Grubun üyelerinden Muzafferî Hacı Hüseyin hakkında yukarıda verdiğimiz bilgiyle bu şerh birleştirilecek olursa bunların gerçekten de sürgün edilmiş olma ihtimali bir hayli kuvvetlenir.

Bu şerhin atılmasından sadece birkaç hafta sonra Şeyh Ahmed ve Müderris Muzafferî Hacı Hüseyin'in müstakil bir arzuhal sunduklarını görüyoruz. Buna göre bu şahıslar, kimsenin işine gücüne karışmayan, elli seneden beri mahkemelerde ve diğer toplantı yerlerinde bulunmayan; sadece tekke ve medreseleriyle uğraşan insanlardır. Ancak sefer zamanının yaklaşmasıyla vilayeti ilgilendiren büyük ve küçük işlerde hep bunlara danışılmış, yapılan meclislere her daim davet edilmişlerdir. Bu tacizden kurtulabilmek için, ihtiyarlıklarına rağmen, memleketlerini bırakıp başka yerlere gitmek zorunda kalmışlar ve bu durumdan incinmişlerdir. Bundan böyle hiçbir şekilde rahatsız edilmemeleri için emir talep etmişler ve istediklerini almışlardır[98]. Bu metinden çıkarılabilecek birkaç sonuç vardır. Evvela Şeyh Ahmed ve Hacı Hüseyin efendilerin böyle bir ferman talep etmelerinin sebebi kendilerini koruma altına almak istemeleridir. Yaklaşık iki sene boyunca, zalimliği ve zorbalığı yüzünden sürgün edilen bir kimseye arka çıktıkları iddiası üzerlerinde kalmıştır. Arzuhalden çok kısa bir zaman önce bu iddiaların iftira olduğu ve suçsuzlukları devletçe kabul edilmiştir. Dolayısıyla, memleketlerine geri döndüklerinde bu konularla alakalı herhangi bir sorgu, suçlama, dedikodu gibi kendilerini rahatsız edecek her türlü eyleme karşı önlem almak istemişlerdir. İkinci olarak, metinde çok net bir şekilde bu kimselerin bir süreliğine vatanlarından ayrılmak zorunda kaldıkları yazılıdır. Arzuhalde adı geçmese bile buraya Dirnişîzâde Abdullah'ı da ekleyebiliriz. *Mecmua*daki bilgiler sayesinde Abdullah Efendi'nin en azından 1127 yılında gerçekleşen Mora Seferi'ne katıldığını ve 1128 yılı başlarından itibaren uzun bir süre İstanbul'da, Şeyh Ahmed Efendi'nin Eyüp Sultan'daki evinde misafir olarak kaldığını biliyoruz. Ayrıca Cemâziyelâhir 1128/Mayıs-Haziran 1716 tarihinde de Edirne'de olduğunu ve hakkında Numan Paşa

[98] BOA, *A.DVNSŞKT.d*, nr. 70, s. 253, hkm. nr. 1 (Evâil-i Ramazan 1128/19-28 Ağustos 1716).

tarafından yazılmış iltimas mektubunu Şeyhülislam Göle Mirza Mustafa Efendi'ye teslim ettiğini görüyoruz[99].

Mecmua ve arşiv kaynaklarından elde ettiğimiz veriler ışığında bu olayların nasıl sonuçlandığını izleyebilmekteyiz. Dirnişîzâde Abdullah ve ekibinin Yahya Beşe'ye arka çıktıklarına dair kesin bir şey söyleyemesek bile bu yönde çok kuvvetli deliller mevcuttur. Yahya Beşe'nin sürgün edilmesiyle birlikte bunların da rahatları kaçmış ve Bosna'dan bir süreliğine kesin olarak ayrılmışlardır. Bu terk-i diyarın sürgün neticesinde mi, yoksa gönüllü olarak mı gerçekleştiği muammadır. Sürgün edildiklerini söyleyebilmek için mutlaka emrin bulunması gerektiğinden bu noktada bizim görüşümüz kendi istekleri veya görev sebebiyle uzaklaştıklarıdır. Dirnişîzâde Abdullah Efendi'nin bu tarihlerde ilk olarak Mora, ardından da Belgrad seferine katıldığına dair şüphelerimiz bulunmaktadır. Ekibin bir diğer üyesi Şeyh Ahmed'in bu olaylar sonrasında İstanbul'a gittiğini biliyoruz. Bu dönemde Şeyh Ahmed Efendi mansıp elde edebilmek için sık sık arz ve arzuhal sunmuştur[100]. Talebi karşılık bulacak ve Konya kadılığı kendisine tevcih edilecektir[101]. Tarihler dikkate alındığında Dirnişîzâde Abdullah ve Şeyh Ahmed Efendi'nin en azından Muharrem-Rebîülâhir 1128/Aralık 1715-Nisan 1716 aralığında İstanbul'da bulundukları kesindir. Bu tarihten sonra Ahmed Efendi'nin tevcihat nedeniyle Konya'ya gitmiş olması muhtemeldir. Dirnişîzâde'nin Cemâziyelâhir 1128/Mayıs-Haziran 1716'da Edirne'de olduğunu söylemiştik. Vuku bulan Belgrad Seferi için buradan o taraflara doğru hareket etmiş olmalıdır. Pasarofça Antlaşması sonrası sınır tespit çalışmalarında görev aldığını bildiğimizden er ya da geç memleketine geri döndüğünü söyleyebiliriz. Arşivde yer alan Köprülüzâde Numan Paşa imzalı bir mektup sayesinde Abdullah Efendi'nin Rebîülevvel 1130/Şubat 1718 tarihlerinde tekrardan İstanbul'da bulunduğu bilgisine de ulaşmaktayız[102]. Diğerlerinin akıbeti hakkında şimdilik bir veri bulunmamaktadır.

Dirnişîzâde'nin ölüm tarihine dair herhangi bir bilgiye şimdiye kadar rastlayabilmiş değiliz. Ancak bu konuda bir çıkarım yapmamız mümkündür. *Mecmua*nın zahriye kısmında Osmanlı padişahlarının listesi, cülus tarihleri ve hükümdarlık süreleriyle birlikte verilmiştir.

---

[99] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 64a.

[100] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 66a, 67a, 67b, 68b.

[101] Ahmed Efendi Konya'ya 15 Rebîülâhir 1128/8 Nisan 1716 tarihinde tayin edilmiş, göreve ise 1 Cemâziyelâhir 1128/1 Mayıs 1716 itibariyle başlamıştır (Kuru, *İlmiye Tevcihatı*, s. 103).

[102] Mektubun son kısmı "...ârzûsuyla âsitân-ı merâm-bahşâya rû-be-râh-ı âzim olmuşdur. İnşallahu te'âlâ vusûlünde…" şeklindedir. Bu ifadeden Abdullah Efendi'nin İstanbul'a gittiği anlaşılmaktadır. Arka sayfada mektubun merkeze geliş tarihi 22 Rebîülevvel 1130/23 Şubat 1718 olarak not edilmiştir (BOA, A.MKT, nr. 11/24 (1 Safer 1130/4 Ocak 1718)).

Ancak gerek yazı gerekse düzen dikkate alındığında, I. Mahmud'un cülusunu bildiren kısmın *Mecmua*ya sonradan dahil edildiği aşikardır. Eğer bu bilgiyi Abdullah Efendi kendisi eklemişse, ölümünün 19 Rebîülevvel 1143/2 Ekim 1730 tarihinden sonra olması gerekmektedir. Fakat bu el yazısı Dirnişîzâde'ninkine hiç benzemediğinden bizim kanaatimiz bu tarihten önce vefat etmiş olduğu yönündedir. *Mecmua*daki son kaydın tarihi 15 Şaban 1131/3 Temmuz 1719 olduğundan ölümünün bu sıralarda gerçekleşmiş olması muhtemeldir.

2.) *MECMUA*'NIN TAVSİF VE TAHLİLİ

Bu bölümde öncelikle *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*'nın fiziki özelliklerine dair bilgi verilecek ve Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi'ne nasıl intikal ettiği hususu tartışılacaktır. Ardından *Mecmua*nın ihtiva ettiği belge suretleri hakkında istatistikî veriler ortaya konacaktır. Bu noktada *Mecmua*da sıkça görülen derkenar ve sembollerin hangi amaçlarla kullanıldığı saptanmaya çalışılacaktır. İkinci bölümde ise *Mecmua*da yer alan kayıtlar konularına göre tasnif edilmek suretiyle analize tabi tutulacaktır. Son alt başlıkta ise Abdullah Efendi'nin bu *Mecmua*yı neden ve nasıl tertip ettiği hususu üzerinde durulacaktır.

2.a) *Mecmua*'nın Tavsifi

Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası, Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi'nde Y/0514 envanter numarasıyla kayıtlı olup 280x192 mm ebatındadır[103]. *Mecmua*nın Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi'ne nasıl intikal ettiği yeterince açık değildir. Halil İnalcık, zahriyede yer alan bir nottan hareketle bu "sicil"in 1719 tarihi sıralarında İstanbul'a gelmek niyetinde olan Saraybosna kadısı tarafından getirilmesinin kuvvetle muhtemel olduğunu söyler[104]. Sözkonusu notta *Mecmua*nın mürettibi Dirnişîzâde Abdullah Efendi, dostu Mağribî Abdülmelik ile ettikleri bir sohbetten bahseder ve Abdülmelik'in kendisine, ailesini de yanına alıp İstanbul'a taşınması yönünde verdiği tavsiyeyi kaydeder. Bu sohbetin yapıldığı tarih 1 Safer 1128/26 Ocak 1716'dır. Ayrıca notta "…işbu bin yüz yirmi sekizinci senesinden sonra dahi yedi sene mürûrunda ol diyârdan cümle ehl ü ıyâl ile kalkup İstanbul'a ve bu taraflara doğru hareket eyleyesin…" şeklinde bir ayrıntı vardır. Sebebi tam anlaşılamamakla birlikte Mağribî Abdülmelik, Dirnişîzâde'ye İstanbul'a yedi sene içinde taşınmasını salık vermektedir. Bu nottaki bilgi ile *Mecmua* içerisindeki son kayıtların tarihinin 1131/1718-19 yılına ait olduğu bilgisi birleştirilecek olursa Halil İnalcık'ın neden bu tarihi verdiği ortaya çıkar. İnalcık, bundan sonra bu sicilin Türk Tarih Encümeni tarafından alındığını, akabinde de Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi'ne intikal ettiğini söyler[105]. Zahriye kısmında bulunan bazı kayıtlara

---

[103] Bu yazma aynı şekilde İslam Araştırmaları Merkezi'nin Şer'iyye Sicilleri Kataloğu'nda "Saraybosna Sicilleri 514" şeklinde kayıtlıdır. Yine İSAM'ın kütüphane kataloğunda "Mecmua: 1103-1132 Senelerinde Saraybosna'da Zuhura Gelen Vakalar" başlığıyla bulunabilmektedir.

[104] Halil İnalcık, "Saraybosna Şer'iyye Sicillerine Göre Viyana Bozgunundan Sonraki Harp Yıllarında Bosna", *Tarih Vesikaları Dergisi*, II/9 (1942), s. 178.

[105] İnalcık, "Viyana Bozgunundan Sonraki Harp Yıllarında Bosna", *Tarih Vesikaları Dergisi,* s. 178-179; İnalcık, "Osmanlı Tarihi Hakkında Mühim Bir Kaynak", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, I/2 (1943), s. 90.

dayanarak bu yazmanın en azından yüz seneyi aşkın bir zaman boyunca farklı şahısların eline geçmiş olabileceğini söylemek mümkündür. Bu kişiler aldıkları borçları unutmamak amacıyla yazmanın ilk varaklarına not etmişlerdir. Hatta birinde "1261 senesi Âsitâne'ye râhî olduğumda…" şeklinde bir bilgi vardır. *Mecmua*ya bu tarihlerde sahip olan kişi İstanbul'a gelmiş ve belki de yazmayı da beraberinde getirmiştir. Eserin Türk Tarih Encümeni'ne intikali hususunda herhangi bir bilgi yoktur.

Yazmanın sırt kısmı yırtık durumdadır. Yer yer kurt yeniklerine de rastlanmaktadır. 84 varaktan oluşan bu *Mecmua*da 36a, 36b, 37a, 55b, 56a, 74b, 75a, 75b, 76b, 77a, 77b, 78a, 78b, 79a, 79b ve 83a varakları boştur. Kayıtlar siyah mürekkep kullanılarak talik hat ile yazılmış, başlıklar ise kırmızı mürekkeple kaleme alınmıştır. Ancak başlıksız kayıtlar da mevcuttur. Mürekkep akması sebebiyle 21b, 22a, 22b, 23b ve 24b varaklarında okuma güçleşmekle birlikte *Mecmua*nın geneli temiz ve okunaklıdır. Zahriye kısmında ilaç tarifleri, borç kayıtları, Arapça kelâm-ı kibârlar, 1715-18 Savaşı kapsamında gerçekleştirilen Mora Seferi ve Sadrazam Damad Ali Paşa'nın şehadetine dair notlar vardır. Bunlardan sonra I. Mahmud'a kadar olan Osmanlı padişahlarının ve 1130/1717-18 tarihine kadar gelen şeyhülislamların listesi verilir. Metin herhangi bir mukaddime olmaksızın "**Eşirrâya müte'allik arzdır**" başlıklı bir arz sureti ile başlamaktadır. *Mecmua*da yer alan son belge ise Pasarofça Antlaşması sonrasında sınır tespitinde görev alan Adana Beylerbeyi Mustafa Paşa hakkında yarım kalmış bir mahzar suretidir. Bu mahzarı takip eden varaklarda mürettibe ait şahsî notlar, bazı şiir numuneleri, şöhret bulmuş kimseler ve onların özellikleri, Bosna eyalet olduktan sonra görev yapan paşaların listesi gibi bilgiler yer alır. *Mecmua*da herhangi bir tesahüb veya temellük kaydı bulunmamaktadır.

Mecmua içerisinde yer alan belge suretleri tarafımızdan numaralandırılmış ve türlerine göre tasnif edilmiştir. Buna göre *Mecmua*da 286 belge sureti bulunmaktadır. Bunların 177'si arz, 64 tanesi mahzar, 23'ü arzuhal; geri kalan 22'si ise mektup, temessük, ilâm, arz örneği, ruus kaydı, berat, ferman, telhis, talepnâme gibi farklı türlerdendir. Bu istatistikî bilgilerden anlaşılacağı üzere, *Mecmua*nın ihtiva ettiği suretlerin büyük çoğunluğunu Bosna Eyaleti'nden merkeze gönderilmiş paşa, kadı yahut defterdar arzları ve mahzarlar oluşturmaktadır. Bu suretlerden 62 tanesinde tarih bulunmazken, 2'sinde tarih "Fî filân, filân sene filân" şeklinde gösterilmiş, 1 tanesinde ise "Hurrira fî Evâhir" olarak kaydedilmiştir. 229 numaralı kayıt, Sultan III. Mehmed döneminde yaşamış paşaların ve devrin ulemasının vermiş olduğu fetvaları içerdiğinden mecmuada yer alan en erken tarihli belge olarak zikredilebilir. Bunun yanı sıra 44

numaralı arzın tarihi de 3 Cemâziyelâhir 1041/27 Aralık 1631'dir. Ancak bu iki kaydı birer istisna olarak değerlendirmek daha doğru olacaktır. Bunlar hariç tutulduğu takdirde *Mecmua*daki en erken kayıt 52 numaralı Receb 1083/Ekim-Kasım 1672 tarihli arzdır. Bununla beraber 1100/1688-1689 senesi öncesine denk gelen 7 belge sureti bulunmaktadır. Dolayısıyla *Mecmua*nın ihtiva ettiği kayıtların kahir ekseriyetinin 1100-1131/1688-1719 tarihleri arasında olduğu söylenebilir. En geç olanı ise 15 Şaban 1131/3 Temmuz 1719 tarihli 225 numaralı arzuhal suretidir.

Mecmua içerisinde yer alan 286 belge suretinin 179'unda imza bulunmaktadır. Bunların çoğunluğunu kadı ve paşalar oluşturmaktadır. Mürettip, Bosna'da bulunan farklı kaza kadılarının yazdıkları arzları bir şekilde görmüş ve bunları *Mecmua*sına kaydetmiştir. Elbette ki kendisinin yaşadığı yer olan Saraybosna diğerlerine oranla çok daha fazladır. Bunun yanında Çayniçe, İskradin, Yanbolu, Yayçe, Srebreniçe, Ojiçe gibi yerler örnek verilebilir. Kadıların yanı sıra valilerin muhtelif konularda sundukları arzların suretlerine de *Mecmua*da rastlıyoruz. Birkaç istisna haricinde bunların tamamı Bosna ve Belgrad paşalarının arzlarıdır. Şahsî konularda yazılmış arzuhal suretleri de imzalarıyla birlikte yer alır. İmzası olmayan suretlerin çoğu ise mahzarlardır. Buna mukabil birkaç mahzar suretinin altında önde gelen bazı kimselerin imzası görülmektedir.

*Mecmua*da yer alan 286 belge suretinin 91'inde derkenar ve benzeri şerhler mevcuttur. Mürettip bunları farklı amaçlar doğrultusunda oluşturmuştur. Metin içerisine sonradan dahil etmek istediği kısımları genellikle derkenara kaydetmiştir. Nadiren de olsa ok çıkarmak suretiyle derkenarın hangi kısma ekleneceğini açık bir şekilde göstermiştir. Ancak çoğu zaman herhangi bir çıkma yapmadan yazmakla yetinmiştir. Hatta bu durum, bir varakta üç-dört belge suretinin bulunduğu hallerde derkenarın hangi metne ait olduğunu tespit etmeyi bir hayli zorlaştırmıştır.

Mürettip derkenara notlarını kaydederken muhtelif semboller kullanmıştır. Tespit edebildiğimiz kadarıyla dört farklı sembol bulunmaktadır. Bunlar arasında en sık tercih ettiği kalbe benzeyen "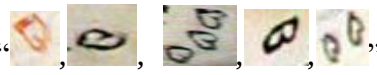" işaretidir. İkinci olarak "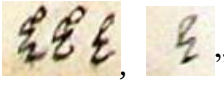" şeklinde sahh kayıtlarıdır. Kullanımına birkaç yerde tesadüf ettiğimiz son sembol ise kurdeleyi andıran "" işaretidir. Bunlardan ayrı olarak, başka bir sembolün "reddade" mantığıyla kullanıldığı anlaşılmaktadır. Nitekim 13b'de "**Cümlenin mahzarıdır**" başlıklı metnin devamı 14a'nın en alt kısmına iliştirilmiş, araya başka bir belge sureti girmiştir. 13b'deki yarım kalmış

metnin devamının nerede olduğunu gösterebilmek için bu varağın sonuna “” sembolü koyulmuş, 14a’da metnin devam ettiği kısmın başına da aynı sembol tersten “” eklenmiştir. Bu sembolün tespit edebildiğimiz kadarıyla *Mecmua* içerisinde başka bir örneği yoktur.

Derkenarların bir başka kullanım amacı ise o varaktaki metin içerisinde geçen anlaşılması zor bazı kelime ve kavramların açıklanmasıdır. Mesela 11b varağında metinde geçen “re‘âyâ-yı selâtîn-i muhterem-i Sencer-haşem ve havâkīn-i muhteşem-i Hüsrev-hadem yanlarında vedî‘at-ı hâlikü’l-berâyâ olmağın” satırına denk gelen kısma “Sencer-haşem **Acem mülûkünden bir azîmü’l-kadr pâdişâhın ismidir”** şeklinde bir not düşülmüştür. Mürettip Abdullah Efendi, güzel bir inşa örneği gösteren bu cümlenin tam olarak anlaşılabilmesi için derkenar kısmında açıklamasını verme gereği duymuştur. Bu konuyla alakalı bir başka örnek 28b varağında bulunmaktadır. Metindeki “tahammül ü ıstıbârımız” kelimelerinin hemen bitişiğindeki boşluğa “Istıbâr, cem‘-i ıstıbrâdır ya‘ni sabr ma‘nâsınadır” notu yazılmış ve kelimenin anlamı verilmiştir. Başka bir örnek de 5a varağında yer almaktadır. Metinde anlatımı kuvvetlendirmek amacıyla bir terkip kullanılmış; bu tamlamada yer alan bir kelimenin anlamı kırmızı mürekkeple “**süm-i semend-i a‘dâdan, süm tırnak ma‘nâsınadır**” şeklinde derkenarda açıklanmıştır.

Mürettibin zaman zaman derkenara şahsî notlarını kaydettiğini görüyoruz. *Mecmua*yı daha kıymetli kılan özelliklerden biri de budur. Mesela, 65a’da yer alan bir derkenara göre Abdullah Efendi, 23 Zilkade 1128/8 Kasım 1716 gecesi sol yukarıdaki iki dişinin çıktığını rüyasında görmüş ve “Allâh hayırlar ihsân eyleye!” şeklinde dua etmek suretiyle *Mecmua*sına kaydetmiştir. 69b’de bulunan 265 numaralı arzuhalin derkenarı da oldukça ilginçtir. Buna göre Belgrad Serdarı Vezir Ahmed Paşa ve mürettip Abdullah Efendi dost meclisinde bulundukları esnada arzuhale konu olan Abdülmümin Efendi’nin adamı Süleyman Çelebi gelmiş ve Ahmed Paşa, Abdullah Efendi’den ilgili arzuhali kaleme almasını istemiştir. O bu emri yerine getirmiş, yine mecliste bulunan Defterdar Mehmed Paşa üzerine telhisini yazmış ve arzuhal, geri kalan işlemlerin görülmesi için orduya ve Raçar sahrasına gönderilmiştir. Osmanlı taşrasında bir arzuhalin kaleme alınış biçimini güzel bir şekilde tasvir eden bu derkenar aynı zamanda *Mecmua*nın mürettibiyle alakalı çok önemli ipuçları vermektedir. Hatta bir bakıma 61b’de bulunan 238 numaralı arzın derkenarında iddia edilenleri doğrular niteliktedir. Belgradlı Şeyh Murtaza imzalı arzda Dirnişîzâde Abdullah’ın iyi bir kimse olduğundan bahsedilmiş ve

kendisinin hâric itibarıyla medreseye atanması talep edilmiştir. Bu arza şifâhî olarak verilen cevabı mürettip derkenara not etmiştir. Buna göre Şeyh Murtaza Efendi III. Ahmed'in huzuruna çıkmış ve kendisine kürk giydirilmiştir. Ardından padişah olur olmadık kimselere medrese verilmemesi gerektiğini belirtmiş ve Dirnişîzâde'yi kastederek Belgrad müftüsü dedikleri kişinin serhad boylarındaki paşalarla ortaklık ettiğini, onlarla yatıp kalktığını, eğer böyle yapmaya devam ederse kendisini azl ve yerine başka birini tayin edeceğini söylemiş; Şeyh Murtaza Efendi ise bunu Dirnişîzâde Abdullah'a Edirne'de yine sözlü olarak iletmiştir. Hem yukarıda örneğini verdiğimiz arzuhalin derkenarındaki bilgiden, hem de *Mecmua* içerisinde suretleri yer alan Bosna ve Belgrad paşalarından alınmış iltimas mektupları ve benzeri arzlardan hareketle III. Ahmed'in ithamının doğru olduğu sonucuna varabiliriz. Bu konuya ayrıntılı olarak mürettibin tanıtıldığı kısımda değinilmiştir.

2.b) *Mecmua*'nın Tahlili

Genel olarak *Mecmua*daki belge suretleri şu şekilde sınıflandırılabilir:

1- Mürettip İle İlgili Belgeler
2- Vakıflar ve Mürettibin Ailesi
3- Mürettibin Yakın Çevresi
4- İstila
5- İltimas ve Memnuniyet
6- Bosna'nın İdarî ve Malî Yapısı
7- Muhtelif Konularda Şikâyet

Dirnişîzâde Abdullah Efendi'nin bu *Mecmua*yı tamamen şahsî kaygılar gözeterek tertip etmiş olduğunu düşünmek yanlış olur. *Mecmua* içerisinde yer alan 286 belge suretinin yalnızca 31 tanesi mürettiple ilgilidir[106]. Ayrıca Abdullah Efendi'nin, kendisiyle alakalı bütün belgelerin suretlerini *Mecmua*sına kaydetmediğini çok iyi biliyoruz. Mesela 274 numaralı Numan Paşa imzalı arzın tarihi 1 Safer 1130/4 Ocak 1718'dir[107]. Bununla beraber arşivde yine Numan Paşa imzalı ve aynı tarihli bir mektup bulunmaktadır[108]. Her iki belge de mürettip Abdullah Efendi

[106] Arzlar: 107, 110, 111, 116, 117, 120, 147, 151, 205, 206, 238, 259, 269, 271, 274, 276, 280, 281, 283
Mahzarlar: 126, 134, 139, 278, 279
Arzuhaller: 118, 124, 194, 241
Ruus sureti: 185
İlâm: 230
Mektup: 248
[107] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 71a.
[108] BOA, A.MKT, nr. 11/24 (1 Safer 1130/4 Ocak 1718).

ile ilgili olmasına karşın arşivdeki mektubun sureti *Mecmua*da yer almamaktadır. Yine Abdullah Efendi'nin elinden çıkma tarihsiz bir mektubun varlığından haberdarız[109]. Ancak bunun da suretini *Mecmua*da görmemekteyiz. Teşne kadısı olması dolayısıyla yazmış olduğu bir arzı *Mecmua*sına kaydeden Dirnişîzâde, aynı sıfatla kaleme aldığı başka bir arzı *Mecmua*sına dahil etmemiştir[110]. Abdullah Efendi'nin neden böyle bir tasarrufta bulunduğunu şimdilik bilmiyoruz.

Yazmanın ihtiva ettiği bazı belge suretleri vakıflarla ilgilidir. Bunların büyük çoğunluğu doğal olarak Saraybosna'daki vakıflardır. Abdullah Efendi, bu kurumlara yönelik muhtelif tayinler hususunda merkeze gönderilen arzların suretlerini *Mecmua*sına kaydetmiştir. Yöneticinin görevini suistimal ettiği durumlarla alakalı kayıtlara da rastlanmaktadır. Abdullah Efendi'nin kardeşleri ve yeğenleri de Saraybosna'daki farklı vakıflardan muhtelif vazifeler tasarruf etmişlerdir. *Mecmua*da bu hususta sureti bulunan bazı belgeler doğrudan aile efradı ile alakalıdır. Ancak Abdullah Efendi bu bağları açık edecek hiçbir not, derkenar vb. bir şey yazmamıştır. *Mecmua* genelinde kendisiyle ilgili ufak tefek ipuçları verdiğini bildiğimiz mürettibin aile üyeleri hakkında neden tamamen suskun olmayı tercih ettiğini bilmiyoruz.

Mürettibin yakın çevresine dair belge suretlerine yer yer tesadüf etmekteyiz. Abdullah Efendi, kendisiyle benzer görevler ifa eden bu kimselerle ilgili veya bunların imzasını taşıyan evraka *Mecmua*sında yer vermiştir. Bu hususta en çok ismi geçen kişi Kerimzâde Şeyh Ahmed Efendi'dir[111]. Abdullah Efendi bir dönem şeyhin İstanbul'daki evinde konaklamış ve bazı belgeleri bu şekilde görmüştür. Örnek olarak gösterebileceğimiz bir diğer kimse ise meslektaşı Muzafferî Hacı Hüseyin'dir[112]. Arşivden edindiğimiz bilgiler sayesinde bu üçlünün birbirleriyle çok yakın olduklarını söylemek mümkündür. Bir dönem Saraybosna kadılığı yapmış ve aynı zamanda divan sahibi olan Alaeddin Sâbit'in kaleme aldığı arzların suretlerine de *Mecmua*da rastlamaktayız[113]. Bu dönemde Bosna'nın ileri gelenlerinden olduğu anlaşılan muhtelif kimselerle alakalı çok kıymetli bilgilere Abdullah Efendi'nin *Mecmua*sı sayesinde ulaşılabilmektedir. Dolayısıyla bu *Mecmua*, bölgenin tarihini aydınlatmasının yanı sıra biyografi inşa etme hususunda da değerli veriler ihtiva etmektedir.

---

[109] Arka sayfada bu mektubun 9 Zilkade 1128/25 Ekim 1716'da geldiği yazılıdır. Bu tarihlerde Abdullah Efendi Belgrad civarında bulunduğundan mektubun yazıldığı tarih Ramazan-Şevvâl 1128/Ağustos-Eylül 1716 olmalıdır (BOA, A.MKT, nr. 8/45).

[110] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 32b; BOA, *MAD*, nr. 3439, s. 236-237 (26 Rebîülâhir 1124/2 Haziran 1712).

[111] İlgili kayıtların numaraları 152, 243, 246, 247, 254, 255, 256, 257 ve 260'tır.

[112] İlgili kayıtların numaraları 216, 232, 243, 246 ve 247 şeklindedir.

[113] İlgili kayıtların numaraları 104, 106, 109, 112 ve 196'dır.

*Mecmua*nın kapsadığı zaman diliminde Osmanlı Devleti üç büyük savaş yaşamıştır. Özellikle Viyana Bozgunu sonrası Bosna Eyaleti defaatle düşman işgaline uğramıştır[114]. Vuku bulan bu istila sebebiyle hem Bosna ahalisi, hem de bölgede bulunan yöneticiler merkeze pek çok arz ve mahzar göndermişlerdir. Olayların ayrıntılı bir şekilde anlatıldığı ve devletten yardım talep edildiği istila konulu belgeler *Mecmua*da önemli bir yekûn tutmaktadır. Rus Harbi sırasında Bosnalıların, geçmiş senelerdeki saldırıları hatırlatarak eyaletin boş bırakılmaması gerektiğini bildirdikleri mahzarları, işgal korkusunu hâlâ yüreklerinde ve hafızalarında taşıdıklarını göstermektedir[115]. Mürettibin eserinde bu hususta pek çok örneğe yer vermesi, yaşananların öneminin farkında olduğunu gözler önüne sermektedir. Bu tarz belgelerde bahsedilen diğer bir konu ise eşkıya ve haydutlardır. Bilhassa harp dönemlerinde umumî emniyetin göz ardı edildiği, asayişin mecburen arka plana atıldığı anlaşılmaktadır. Abdullah Efendi sınır tespit çalışmaları sırasında arazide rahat hareket edemediklerini; gece vakti eşkıya korkusundan uyuyamadıklarını bir arzuhalinde belirtmektedir[116]. Ayrıca verilen emirlere itaatsizlik ederek ahaliye tasallut eden askerî gruplar hakkındaki şikâyetler de *Mecmua* içerisinde kendine yer bulmuştur.

Dirnişîzâde Abdullah'ın *Mecmua*sında iltimas ve memnuniyet konulu pek çok belge sureti yer almaktadır. Herhangi bir görev vesilesiyle Bosna taraflarına gelmiş olan memurun vazifesini başarıyla ifa ettiğine dair kendilerine verilen arz veya mahzar suretlerine *Mecmua*da rastlamaktayız. Aynı şekilde bu bölgeye tayin edilmiş paşa, kadı, defterdar gibi taşra yöneticilerinin görev sürelerinin dolduğu hallerde yapılan "ibka" talebi de bu tasnife dahil edilebilir. Dirnişîzâde, haklarında şikâyet olan idarecilerle alakalı yazılmış belgelere de *Mecmua*sında yer vermiştir. Üstelik bu suretlerin bazılarına yazdığı başlıklardan belgenin oluşturulma ve gönderilme sürecinde etkin rol aldığı açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Bosna Eyaleti'nde bulunan yerleşim yerlerinin idari taksimatı ve vergi ödemeleri konusunda çok mühim veriler sunabilecek belge suretleri *Mecmua*da bulunmaktadır. Kimi zaman bir karye ahalisi, belli sebeplerden ötürü vergilerini başka bir karye ile ortak ödemek amacıyla mahzar sunmuşlar, veya bu taleple kadıya giderek arz yazmasını sağlamışlardır. Bununla benzer biçimde bir kazaya bağlı nahiye ahalisinin başka bir kazaya bağlanma talebini

[114] Bunlardan birinde Saraybosna Prens Eugen'in ordusu tarafından saldırıya uğramış ve talan edilerek yanıp yıkılmıştır (*Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 44b; Aşkın Koyuncu, "Osmanlı Dönemi'nde Saraybosna Yangınları", *Tarih ve Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, VI/2 (Aralık 2020), s. 55).
[115] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası,* vr. 51a-52b.
[116] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası,* vr. 26a.

içeren suretler de *Mecmua*da yer almaktadır. Böylelikle bu yazmada Bosna'nın idarî ve malî yapısı alt başlığında değerlendirilebilecek bazı belge suretlerinin bulunduğu söylenebilir.

Genel olarak Saraybosnalıları ilgilendirmeyen daha küçük kapsamlı şikâyetlerin de *Mecmua*da yer aldığını söyleyebiliriz. Çiftlik sahiplerinin muhtelif meselelerdeki rahatsızlıkları, miras davaları, değirmen vb. yeni binaların inşası ve çevreye verdiği zarar, muafiyet belgesi veya beratın zayi olması, haksız yere kesilen maaş/vazife gibi çok çeşitli konularda belge suretleri *Mecmua*da kendine yer bulmuştur.

Sonuç olarak bu şekilde tasnif ettiğimiz belgelerin orijinalleri bugün Osmanlı Arşivi'nde farklı fonlara dağılmış durumdadır. Bu evrakın izini sürüp bir araya getirmek uzun mesai gerektirecek bir iştir. Bazı belgelerin bir şekilde yok olmuş olabileceği ihtimali de göz önüne alındığında *Mecmua*nın kıymeti daha iyi anlaşılacaktır. Üstelik *Mecmua*nın kapsadığı tarih aralığına ait Saraybosna ve civar kazaların sicilleri de şimdilik mevcut değildir.

2.c) *Mecmua*'nın Derlenme Süreci

Abdullah Efendi'nin bu *Mecmua*yı nasıl ve neden derlediği sorularına *Mecmua* içerisinden örnekler vererek kısmen cevaplandırabiliriz. Elbette Dirnişîzâde'nin, *Mecmua*sına kaydettiği bu belgelerin ya suretlerini, ya asıllarını yahut müsvedde hallerini bir şekilde görmüş olması gerekmektedir. Mürettip *Mecmua* içerisinde bu konuya dair yer yer ipuçları vermiştir.

Öncelikle mürettibin bizzat yazdığı veya kaleme alınmış belgelerin asıllarını görerek suretlerini *Mecmua*sına kaydettiğini biliyoruz. Mesela Saraybosna halkının, kendisinden şikâyet edilen Ali Paşa'nın iyi haline şehadet ettikleri mahzarı Dirnişîzâde Abdullah Efendi görmüş ve *Mecmua*sına dahil etmiştir[117]. Bunu başlıktaki "...**mahallinden nakl olundu**…" ifadesinden anlıyoruz. Hatta çok yüksek ihtimalle bu mahzarın merkeze giden aslında Dirnişîzâde'nin imzası bulunmaktaydı. Yine Dubrovnik elçisine verilen bir başka mahzarı da Abdullah Efendi görmüş olmalıdır, zira mahzar suretinin altındaki imzalardan biri ona aittir[118]. Bosna Muhafızı Halil Paşa imzalı bir arzın da Dirnişîzâde Abdullah'ın elinden çıkmış olduğunu başlıktaki "...**bu fakīr emrleri üzere ta'lik hatt ile tesvîd idüp**…" ifadesinden öğreniyoruz[119]. Ancak bu yazma işi her zaman gönüllü olmamıştır; başka bir mahzarın başlığındaki "...**cebren bize dahi yazdırdılar**" ifadesi Dirnişîzâde'nin bunu zorla kaleme alıp

[117] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 48b.
[118] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 48a.
[119] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 47a.

imzasını koyduğunu açıklamaktadır[120]. Yine *Mecmua*da sureti yer alan Yanbolu kadısının arzını Dirnişîzâde Edirne'de kaleme aldığını başlıkta belirtmektedir[121]. *Mecmua*daki en uzun belge suretlerinden biri 195 numaralı mahzardır. Düşmanın Saraybosna'ya taarruz edeceğinin haber alınması üzerine daha güvenli bir yer olan Çelebipazarı'na gidilmiş ve vuku bulan saldırı tüm tafsilatıyla yazılmıştır. Abdullah Efendi bu mahzarı hiçbir şekilde değiştirmeden *Mecmua*sına kaydettiğini "...**aynıyla mahallinden nakl olunmuşdur**" cümlesiyle ifade etmiştir. Merkeze gönderilen mahzarların nasıl kaleme alındıklarını anlatan bir diğer örnek ise 184 numaralı surettir[122]. Mürettibin attığı uzun başlık sayesinde konuyla alakalı ayrıntılar gün yüzüne çıkmıştır. Buna göre savaş sürerken Bosna Valisi Mehmed Paşa, Saraybosna ahalisinden bin beş yüz kadar sekban talep etmektedir. Paşa'nın buyruldusu üzerine Saraybosna halkı bir camiye toplanarak bu buyruldunun iptali için merkeze mahzar göndermeye karar verir[123]. Mahzarı kimin götürdüğü bilgisi de başlıkta yer almaktadır. Çok büyük bir ihtimalle Dirnişîzâde Abdullah Efendi de bu toplantıda hazır bulunanlardan biriydi. Bir başka örnekte de Bosna kadısı imzalı arzı görerek *Mecmua*sına aldığını mürettip efendi "Devlete giden aynı arzdan tesvîd olunmuşdur" şeklinde derkenarında belirtmiştir[124]. Bazen bir konu hakkında hem kadının hem de paşanın merkeze arz gönderdiği vakidir. Abdullah Efendi'nin her iki arzı da gördüğü metin içerisine sürhle yazdığı notlardan anlaşılmaktadır. Mesela 56 numaralı Saraybosna kadısı imzalı arz suretinin hemen başlangıcına "**paşa arzı bu mahaldendir**" yazmış, metnin ortalarında bir noktaya "**bu mahalle varınca**" notunu bırakarak paşa arzının hangi kısımları içerdiğini göstermeye çalışmıştır[125]. Yine aynı varakta yer alan bir sonraki arz suretinin iki farklı müsveddeye bakılarak *Mecmua*ya kaydedildiği âşikardır. Zikredilen arzda metin devam ederken sürhle "**bu mahalden İsmail Efendi tashîhiyle yazılmadı**" denmiş, yaklaşık üç satır sonra ise "**bu mahalle varınca**" şeklinde başka bir not düşülmüştür[126]. Anlaşılacağı üzere biri İsmail Efendi eliyle yazılan, diğeri de muhtemelen temize çekilerek merkeze gönderilen iki müsvedde bulunmaktaydı. Mürettip her iki müsveddeyi de görmüş ve hangi cümlelerin hangi müsveddede yer aldığını not düşerek ifade

[120] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 27a.
[121] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 21a.
[122] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 42a.
[123] İptal talebi merkez tarafından haklı bulunmuş ve ahaliden sekban ve sekban akçesi istememesi için Mehmed Paşa'ya ferman gönderilmiştir (BOA, *A.DVNSMHM.d*, nr. 104, s. 67, hkm. nr. 288 (Evâhir-i Zilkade 1103/3-13 Ağustos 1692); hkm. nr. 290 (Evâil-i Zilhicce 1103/14-23 Ağustos 1692)).
[124] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 11a.
[125] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 12a.
[126] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 12a.

etmiştir. Mürettibin dahlinin olduğu bir diğer arz ise Babüssaade Ağası Süleyman imzalıdır. Derkenara yazılmış küçük bir ayrıntıdan bu arzın serencamını ve mürettiple olan alakasını belirleyebiliyoruz[127]. Buna göre Gazi Hüsrev Bey Vakfı'na bağlı olan camide müezzinlik yapan Mustafa beratını kaybetmiş olup yenisini talep etmektedir. Ancak bu vakıf Babüssaade ağasının nezaretinde olduğundan gerekli arzı yazmaya sadece onun salahiyeti bulunmaktadır. Vakfın mütevellisi olan Osman Ağa, muhtemelen gerekli bilgilerin yazılı olduğu bir müsvedde kaleme almış ve bunu Dirnişîzâde Abdullah Efendi'ye emanet etmiştir. Ayrıca alınacak beratın harcı için de 2 guruş vermiştir. Abdullah Efendi de bu müsveddeyi Babüssaade ağasına teslim etmiş, o da zikredilen arzı yazmıştır. Abdullah Efendi bu tarihlerde Edirne'de bulunduğundan hadise bu şekilde gerçekleşmiş olmalıdır. Dirnişîzâde Abdullah'ın bizzat gördüğü bir diğer belge ise 1127 tarihli Şeyh Abdülkadir Efendi'ye verilmiş olan berattır[128]. Mürettip, muhtemelen yakın olduğu Abdülkadir Efendi için düzenlenmiş beratın suretini *Mecmua*sına kaydetmiştir.

Mürettip, zaman zaman *Mecmua*sına dahil ettiği bazı belgelerin akıbetini de kaydetmiştir. Mesela Saraybosna Kadısı Mehmed imzalı 95 numaralı arz sureti muhallefat paylaşımında ortaya çıkan bir sorunla ilgilidir[129]. Bu problemin çözümü için taraflardan birisi kadıya başvurmuş ve o da bu arzı kaleme almıştır. Ancak bir müddet sonra diğer taraf hatasını kabul etmiş olacak ki bu arzın merkeze gönderilmesine gerek kalmamıştır. Mürettip bunu başlıkta "...**der-i devlete arz olunup lâkin sulh olunmağla arz-ı mezkûr varmamışdır**" şeklinde belirterek olayın nasıl sonuçlandığını göstermiştir. Başka bir örnek Saraybosna'da bulunan yeniçerilerin eşkıyalığıyla ilgilidir. İşi mahkemeye saldırmaya kadar getiren yeniçeriler hakkında Saraybosna kadısı bir arz kaleme almış ancak bu arz tıpkı bir önceki örnekteki gibi merkeze gönderilmemiştir[130]. Savaş sırasında Bosna'da yaşanan en önemli gelişmelerden biri de serhad kalesi olan Gabele'nin düşüşüdür. Gabele Kalesi düşman eline geçtikten sonra[131] "nefir-i amm" ilan edilerek kalenin kurtarılması amaçlanmıştır. Dirnişîzâde Abdullah Efendi de bu seferberliğe katılmış olmalıdır. *Mecmua*sında yer alan 61, 62, 63 ve 68

[127] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası,* vr. 61b.
[128] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası,* vr. 69a.
[129] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası,* vr. 20b.
[130] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası,* vr. 16a.
[131] Gerek *Mecmua* içerisinde yer alan suretlerde gerekse merkeze gönderilen arz ve mahzarlarda bu kalenin "ale'l-gafle" düştüğü vurgulanmıştır (BOA, A.DVN, nr. 232/41 (Evâil-i Muharrem 1105/2-11 Eylül 1693); *A.DVNSMHM.d,* nr. 106, s. 84, hkm. nr. 291 (Evâhir-i Ramazan 1106/4-14 Mayıs 1695); *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası,* vr. 8b, 40a). Bu konuyla ilgili olarak Bosna beylerbeyine gönderilen bir emirde de kalenin dizdar, neferat, kethüdayeri ve belli başlılarının tutuklanarak merkeze gönderilmesi istenmiştir (A.DVN, nr. 238/29 (Evâsıt-ı Rebîülevvel 1106/29 Ekim-8 Kasım 1694)).

numaralı belge suretleri bu konuyla alakalı olup başlıklardan orada bulunduğunu anlamaktayız. Hem bilgi vermek hem de yardım talep etmek için Nevesin sahrasında kaleme alınan ilk arz merkeze gönderilmemiştir[132]. Bunun yerine önce bir mahzar yazılmış[133]; bu mahzardan hareketle başka bir arz oluşturulmuş ve merkeze gönderilmiştir[134]. Saraybosna kadısı imzalı bir diğer arzda ise Foyniçe kasabası ahalisi vergilerini Saraybosna kazası ile birlikte ödemek istemektedir. Bu talebin karşılık bulmadığı başlıktaki "...**lâkin nâfiz olmamışdır**" ifadesinden anlaşılmaktadır. *Mecmua*da örneğine çokça rastladığımız bir diğer konu da "iltimas" ve "iyi hale şehadet"tir. Bu bölgede görev yapan veya bir şekilde buraya tayin edilen resmî görevlilerin vazifelerini yerine getirdikleri, halkın onlardan razı olduklarını bildiren belge suretleri *Mecmua*da yer almaktadır. Bunlardan birisi 3 Rebîülevvel 1114/28 Temmuz 1702 tarihli Bosna Muhafızı Halil Paşa'nın lehine yazılmış olan mahzar suretidir[135]. İlginç olan kısım ise paşanın bu mahzarı "**kendü kalemiyle kendüye olmak üzere**" yazmış olmasıdır. Mürettibin paşa ile olan yakınlıkları hesaba katılacak olursa bu duruma şahit olması muhtemeldir. Ayrıca bu mahzarın "tebdil" olduğunu belirten mürettip üzerinde ufak değişiklikler yapılarak merkeze gönderilmiş halini de aynı varakta verir.

Mürettip *Mecmua*sını oluştururken yakın bir ilişki içerisinde olduğu Şeyh Kerimzâde Ahmed Efendi'den de istifade etmiştir. Ahmed Efendi, 1 Rebîülâhir-5 Zilkade 1119/2 Temmuz 1707-28 Ocak 1708 tarihleri arasında Bosna ve 1 Muharrem-1 Zilhicce 1124/9 Şubat-30 Aralık 1712 tarihlerinde Trablusşam kadısı olarak görev yapmıştır[136]. Bu görevinden sonra en azından 25 Muharrem 1128/20 Ocak 1716'ya kadar başka bir görev almamıştır. Zira bu tarihte bir arzuhal kaleme almış ve zor durumda olduğunu belirterek kendisine Medine-i Münevvere kadılığını istemiştir[137]. *Mecmua*da yer alan bu arzuhal suretinin hemen altında "...der menzil-i Eyyüb Sultân *aleyh-i rahmetü'l-Bârî*" şeklinde bir not bulunmaktadır. Eyüp Sultan'daki bir evde bu arzuhalin suretinin *Mecmua*ya kaydedildiği bilgisi bu nottan anlaşılmaktadır. Ayrıca bu notun hemen altında başka bir not daha bulunmakta; 29 Rebîülâhir 1128/22 Nisan 1716 tarihinde Eyüp Sultan'da çok şiddetli bir soğuk yaşandığı kaydedilmektedir. Aynı varağın sağ tarafında ise Saraybosna halkının mahzarının sureti yer almaktadır. Mahzarın sonunda ise "kayd fi 20 min Muharrerü'l-harâm sene [1]128 der menzil-i Eyyubî Ahmed Efendi" şeklinde

[132] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 13a.
[133] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 13b-14a.
[134] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 13b.
[135] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 47b.
[136] Kuru, *İlmiye Tevcihatı*, s. 109, 122.
[137] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 67a.

bir not vardır[138]. Böylelikle Eyüp Sultan'da bulunan bu evin Şeyh Ahmed Efendi'ye ait olduğu ortaya çıkmaktadır. Zaten *Mecmua*da yer alan 254, 256 ve 257 numaralı belge suretleri Şeyh Ahmed Efendi ile alakalıdır. Son olarak, *Mecmua*nın zahriye kısmında bulunan 1 Safer 1128/26 Ocak 1716 tarihli bir notta "Mağribî Abdülmelik nâm azîz ile Eyyubî Ahmed Efendi'nin devlethânesinde bir gice sohbet idüp…" şeklinde bir bilgi yer almaktadır. Nottaki bilgiye göre Mağribî Abdülmelik, Dirnişîzâde Abdullah'a "İstanbul'a ve bu taraflara" taşınmasını tavsiye etmektedir. Bu bilgilerden hareketle mürettip Abdullah Efendi'nin bu tarihlerde İstanbul'da bulunduğunu, misafir olarak Şeyh Ahmed Efendi'nin evinde konakladığını; şeyhin gerek kendisi gerekse başka konularla alakalı elinde bulunan belgeleri görüp suretlerini *Mecmua*sına dahil ettiği söylenebilir.

Mürettip Abdullah Efendi'nin *Mecmua*sını tertip ederken yararlandığı bir diğer kişi ise Şıglı Osman'dır. *Mecmua*da kendisiyle alakalı sadece bir belge sureti bulunan Şıglı Osman, Saraybosna'da bir Kadirî şeyhidir[139]. Zaten bu belgede de Şıglı Osman'ın 15 Muharrem 1127/21 Ocak 1715'te vefat ettiği ve yerine şeyh olarak Hacı Ali'nin getirilmesi talebi yer almaktadır. *Mecmua*daki bazı bilgilerden Şeyh Şıglı Osman'ın da bir mecmua mürettibi olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim bir mahzar suretinin altında "Eş-Şeyh Şıglı efendimizin mecmû'asından muharrerdir…" şeklinde bir not yer almaktadır[140]. Bu nottan anlaşılacağı üzere Dirnişîzâde Abdullah Efendi, Şıglı Osman'ın mecmuasını görmüş ve orada yer alan bazı belge suretlerini kendi *Mecmua*sına kaydetmiştir. Ayrıca *Mecmua* içerisinde toplu surette bulunan imza ve şiirlerden bazıları Şıglı Osman'a aittir.

Abdullah Efendi zaman zaman karşılaştığı ve ilginç olacağını düşündüğü bilgilere de *Mecmua*sında yer vermiştir. Mesela *Mecmua*nın 63a varağında Moralı Mustafa Çelebi adlı bir kimsenin yirmi iki sene Frenk gemilerinde esir olarak çalışmış olduğundan bahseder. Ardından yazılı mı sözlü mü olduğu belli olmayan Mustafa Çelebi'nin "takrîrinden" bazı bilgileri alıp *Mecmua*sına kaydettiğini belirtir. Burada muhtelif Hıristiyan devletlerin farklı türlerdeki donanma sayıları da verilmektedir[141].

Abdullah Efendi'nin istifade ettiği bir başka kaynak olarak "Mîrîzâde Cerîdesi"ni sayabiliriz. Bu eser *Mecmua*da sadece tek bir yerde geçmektedir. 178 numaralı mahzar suretinin başlığında mürettip bunu zikretmekte ve mahzarın cerideden alındığını

[138] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 66b.
[139] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 64b-65a.
[140] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 49b.
[141] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 63a.

bildirmektedir[142]. *Mecmua*dan bunun kime ait olduğunu tespit edemesek de Alija Bejtić, Alaeddin Sâbit'i konu alan çalışmasında Mîrîzâde ile alakalı bilgi vermektedir[143]. Buna göre Saraybosna'da, şehrin en eğitimli kişilerinden (reisü'l-ulema) biri sayılan ve aynı zamanda Fatih Sultan Mehmed Camii imamı olan Abdülkerim adında bir müderris yaşamaktaydı. Yine müderris ve yazar olan babası Hüseyin Bey Alajbegović'in ölümünden sonra "Mîrîzâde" lakabını almış ve şiirlerinde de "Mîrî" takma adını kullanmıştı. Aynı zamanda mürettip Dirnişîzâde'nin en yakınlarından olan Kerimzâde Şeyh Ahmed Efendi bunun oğludur.

Abdullah Efendi'nin bu *Mecmua*yı neden derlediği sorusuna elle tutulur bir cevap verebilmemiz pek mümkün görünmüyor. Genellikle bu tarz yazmaların giriş kısmında müellif veya mürettibin böyle bir eseri neden vücuda getirdiğini açıkladığı "sebeb-i telif" kısmı yer alır. Fakat Abdullah Efendi'nin *Mecmua*sında böyle bir bölüm maalesef bulunmamaktadır. Dolayısıyla mürettibin niçin bu belge suretlerini bir araya getirerek bir *Mecmua* tertip ettiğini izah etmek şu an için mümkün değildir. Ancak farklı örneklerden hareketle bazı fikirler öne sürebiliriz.

*Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*nın bittiği tarihten yaklaşık kırk sene sonra kaleme alınmaya başlanmış başka bir eser daha mevcuttur. Tam olarak 1170-1219/1756-1804 yıllarını kapsayan bu mecmuanın sahibi Başeski Şevkî Molla Mustafa'dır[144]. Tıpkı Abdullah Efendi gibi Bosnevî olan Molla Mustafa, eserini vücuda getirme sebebini "Medine-i şehr-i Saray'da eyâlet-i Bosna'da bazı vekāyi'i beyân ve târîhini beyân iderim. Zîrâ kullu mâ kutibe karre ve mâ hufıza ferre dimişler, yani her ne yazarsan kalur ve ne ezberlersen kaçar" şeklinde ifade etmiştir[145]. Abdullah Efendi'nin de benzer bir motivasyona sahip olduğu düşünülebilir. *Mecmua*sını tertip ettiği tarihler, Bosna'nın tarihi açısından büyük öneme sahip dönemlerdir. İlk defa bu kadar büyük çapta bir istila vuku bulmuş; Saraybosna başta olmak üzere pek çok yerleşim yeri saldırıya uğrayarak talan edilmiştir. Bu konulara dair *Mecmua*sında detaylı bilgi içeren mebzul miktarda belge suretinin bulunması, Abdullah Efendi'nin yaşananların öneminin farkında olduğunu kanıtlar niteliktedir. Bu hadiselerin gelecekte unutulmaması için yazarak kayıt altına aldığını iddia etmek mümkündür.

---

[142] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 40a.

[143] Alija Bejtić, "Pjesnik Sabit Alaudin Užičanin kao sarajevski kadija i bosanski mulla", *Anali Gazi Husrevbegove biblioteke*, II/3 (1974), s. 13-14.

[144] *XVIII. Yüzyıl Günlük Hayatına Dair Saraybosnalı Molla Mustafa'nın Mecmuası*, haz. Kerima Filan, Saraybosna 2011.

[145] *Molla Mustafa'nın Mecmuası*, haz. Kerima Filan, s. 15-16.

Abdullah Efendi'nin bu *Mecmua*yı tertip etmesi hususunda motivasyon sağlayan bir diğer unsur çevresidir. Viyana Bozgun Yılları sonrası Saraybosna'da entelektüel bir muhitten bahsetmek mümkündür. İlk olarak bir dönem Saraybosna kadılığı da yapmış olan Alaeddin Sâbit'i örnek gösterebiliriz. Divan sahibi olmasının yanı sıra aralarında III. Ahmed'e ve Selim Giray Han'a da sunulan pek çok eser telif etmiştir[146]. Bir diğer isim ise Şıglı Osman'dır. Dirnişîzâde, *Mecmua*sını tertip ederken Şıglı Osman'ın mecmuasını görmüş ve kullanmıştır. Yine *Mecmua*nın kaynakları arasında zikrettiğimiz "Mîrîzâde Cerîdesi"nin sahibi Abdülkerim Mîrîzâde, Dirnişîzâde'nin saygı ve hürmet duyduğu isimlerdendir. Oğlu Kerimzâde Şeyh Ahmed Efendi ile aralarında sıkı bir dostluk vardır. Bu bağlamda Abdullah Efendi'nin çevresinin edebiyatla, yazıyla uğraşan kişilerden oluştuğunu söylemek yanlış olmaz. Dolayısıyla bu faktör, *Mecmua*sını tertip etme konusunda Dirnişîzâde'yi teşvik etmiş olmalıdır.

Abdullah Efendi, kendi hayatıyla alakalı önemli bazı şeyleri kaydetmek için de *Mecmua*sını kullanmıştır. Zahriye kısmında yer alan bir nota göre Mağribî Abdülmelik adlı bir şahıs, Dirnişîzâde'ye belli bir tarihte İstanbul'a taşınmasını önermektedir. Abdullah Efendi bu tavsiyeyi unutmamak için *Mecmua*sına kaydettiğini "...ferâmûş olunmaya…" ifadesiyle açıklamaktadır. Yine görmüş olduğu bir rüyayı derkenara kaydetmesi, *Mecmua*sını tertip etme sebeplerinden bir tanesinin şahsî kaygılar olduğunu göz önüne sermektedir.

Osmanlı kadıları mahkemede karar verirken yanlarında bulundurdukları birtakım kitaplardan istifade ederlerdi. Hakimin hangi delile göre hüküm vermesi gerektiğini gösteren bu el kitapları "tercîhü'l-beyyinât" olarak isimlendirilebilecek müstakil bir literatürün ortaya çıkmasına vesile olmuştur[147]. Abdullah Efendi'nin bir dönem kadılık yaptığı ve bazı davalarda olayı araştırmak için görevlendirildiği bilinmektedir[148]. *Mecmua* içerisinde de çok sayıda kadı arzı bulunmaktadır. Dolayısıyla Abdullah Efendi, bir manada emsal karar niteliği taşıyan bu belgeleri kendisine bir rehber olması amacıyla bir araya getirmiş olabilir. Abdullah Efendi'nin derlemesi pek çok bakımdan sakk mecmuası özellikleri de göstermektedir. Mürettibin kadılık, müderrislik ve muhadditlik gibi resmî görevler yürüttüğü ve çeşitli vesilelerle kendisine arz ve mahzarlar yazdırıldığı göz önüne alındığında bu *Mecmua*nın pratik kullanım için derlenmiş olma ihtimali diğer olasılıklara göre daha ön plana çıkmaktadır.

---

[146] Turgut Karacan, "Sâbit", *DİA,* XXXV, 350.

[147] Abdullah Kavalcıoğlu, *Osmanlı Kadısının El Kitapları -Tercîhü'l-Beyyinât Risaleleri/Literatürü-,* Ankara 2025, s. 34-35.

[148] *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 19a.

Abdullah Efendi eserini üç bölüm şeklinde tasarlamıştır. *Mecmua* içerisinde iki ayrı noktada birkaç varaklık boşluklar olduğunu belirtmiştik. Dikkatli bakıldığında bu boşlukların rastgele koyulmadığı; *Mecmua*nın bölümlere ayrılabilmesi için böyle bir yöntem tercih edildiği anlaşılmaktadır. Metindeki ilk boşluk 35b-37b varakları arasındadır. İlk bölüm olarak adlandırabileceğimiz bu kısımdaki belge suretlerinin neredeyse hepsi kadı arzıdır. Üstelik, istisnalar hariç tutulacak olursa, kronolojik olarak bakıldığında bu suretler 1103/1691-92 tarihinden başlayıp 1128/1715-16'da sona ermektedir. 37b varağından itibaren ikinci bölüm başlamaktadır. Bu kısımda mahzar, arzuhal gibi farklı türdeki belge suretlerinin sayısı bir hayli artmaktadır. Bununla beraber tarih aralığının da ilk bölümdeki gibi olduğu görülmektedir. İkinci bölüm 55a varağında sona ermekte ve metin 56b varağından devam etmektedir. 55a varağında yer alan arzuhal suretinin tarihi 15 Şaban 1131/3 Temmuz 1719'dur. Bu belge aynı zamanda *Mecmua* içerisinde yer alan en geç tarihli surettir. Abdullah Efendi'nin bunu *Mecmua*sının son varaklarına koymak yerine 55a varağına kaydetmesi, eserini son ana kadar kafasındaki tasavvura göre tertip ettiğini göstermektedir. 56b-60a varakları arasında çeşitli imza ve fetvaların yer aldığı görülmektedir. 60b varağından itibaren metin normal şekliyle devam etmektedir. Üçüncü bölümde yer alan belge suretlerinin kahir ekseriyeti mürettibin kendisi ve yakın çevresiyle ilgilidir. Bununla birlikte önceki iki bölümden farklı olarak suretlerin tarihleri 1124-1131/1712-1719 arasındadır. Sonuç olarak *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*; daha ziyade kadı arzlarının yer aldığı 1b-35b; farklı türde belge suretlerinin bulunduğu 37b-55a ve Abdullah Efendi ile yakın çevresine dair kayıtları yoğun olarak içeren 60b-74a varaklarından müteşekkil üç ayrı bölümden oluşmaktadır. Belge türlerinin yanında tarih aralıklarına da bakıldığında bu durum açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

2.d) Özetler

ÖZETLER					
No	**Tarih**	**Türü**	**Gönderen**	**Özet**	**Varak**
1	1104 (Evâsıt-ı Rebîü'l-evvel)	Arz	-	Yayçe'de vali tarafından vergi toplamakla görevlendirilen Kethüdayeri Mehmed Ağa'ya isnad edilen suçlardan bahisle kendisinin suçsuz olduğunu bildiren imzasız arz	1b[149] s. 110-111
2	-	Arz	-	Vergi muafiyeti karşılığında bin beş yüz asker vermeyi taahhüt eden Saraybosna halkının geçmiş senelerde pek çok kişinin savaş veya hastalık dolayısıyla vefat ettiğini, bu sebepten taahhüt ettikleri miktarda asker veremeyeceklerini bildirdikleri tarihsiz ve imzasız arz	1b s. 111-112
3	Filan sene filan	Arz	-	Bir vakıf görevine tayin için nasıl arz sunulacağını gösteren örnek arz	1b s. 112
4	1104 (Evâsıt-ı Muharrem)	Arz	-	İhlivne Kalesi muhafazasıyla görevli olan kırk beş numaralı yeniçeri cemaatinin vazifelerini yerine getirmedikleri ve kaleyi boş bırakarak Saraybosna'da eşkiyalık yaptıkları yönünde imzasız arz	2a s. 112-113
5	-	Arz	-	İhlivne Kalesi'ne tâbi Şuyçe palankası neferlerinin 1103 senesi mevaciblerinin ödenmesi hususunda sorun yaşandığı ve bunun giderilmesi için yazılmış tarihsiz ve imzasız arz	2a s. 113

[149] Bu sütundaki varak numaraları yazmayı, sayfa numaraları ise tezi işaret etmektedir.

ÖZETLER					
No	**Tarih**	**Türü**	**Gönderen**	**Özet**	**Varak**
6	Hurrira fi Evâhir	Arz	-	1103 senesinin Bosna cizyesini toplamakla görevli Sefer Ağa'nın görevini layıkıyla ifa ettiğini, ancak Sefer Ağa'nın toplaması gereken cizyenin büyük bir kısmının bir önceki senenin cizyedarı olan Salih Ağa tarafından halihazırda toplanmış olduğunu bildiren imzasız ve tarihsiz arz	2a s. 113-114
7	1103 (Evâhir-i Safer)	Arz	-	On senedir düşmanla savaş hali dolayısıyla yaşananların anlatıldığı, bunun yanında Bosna eyaletinin muhafızı Cafer Paşa'ya gerekli asker ve zahireyi tedarik edebilmesi için iki üç yüz kese akçe gönderilmesi talebini ihtiva eden imzasız arz	2b s. 114-115
8	1104 (Evâil-i Safer)	Arz	-	Yeniçeri serdarı olan Hacı Ali'nin görevini hakkıyla ifa edemediğinden görevden alınarak yerine başka birinin serdar tayin edilmesi talebini havi imzasız arz	2b s. 116
9	1104 (Şevvâl)	Arz	-	Saraybosna'da Otes karyesinde Maryol Mehmed Beşe'nin izinsiz inşa ettiği değirmenden taşan sular ahalinin tarlalarına zarar verdiğinden bu değirmenin yıkılması için sunulan imzasız arz	3a s. 117
10	1104 (1 Rebîü'l-evvel)	Arz	-	Saraybosna'da Divan Katibi Camii'nde imam olan Mustafa Halîfe'ye tasallut eden Recep adlı kimsenin müdahalesinin engellenmesi hususunda imzasız arz	3a s. 117
11	1104 (Safer)	Arz	Saraybosna Kadısı İsa	Saraybosna'ya bağlı Zabırdiye karyesinde arazi tasarruf eden Süleyman Efendi'ye haksız yere müdahale eden yeğeni Ahmed'in müdahalesinin engellenmesi hususunda Kadı İsa'nın arzı	3a s. 117-118

ÖZETLER					
No	**Tarih**	**Türü**	**Gönderen**	**Özet**	**Varak**
12	1104 (Evâil-i Rebîü'l-âhir)	Arz	Saraybosna Kadısı İsa	Saraybosna'daki Hacı Mustafa Vakfı mütevellisi olan Mustafa Halîfe'nin görevden alınıp yerine Esad Bey'in tayin edilmesi için Kadı İsa'nın sunduğu arz	3a s. 118
13	1105 (1 Cemâziye'l-âhir)	Arz	-	Saraybosna'da Divan Katibi Camii'nde imam olup beratını kaybeden Ahmed Halîfe'ye yeni bir berat verilmesi talebini ihtiva eden imzasız arz	3a s. 119
14	1104 (Evâsıt-ı Rebîü'l-âhir)	Arz	-	Vazife sahiplerinden bir aylık cülus akçesi tahsil etmekle görevlendirilen Ahmed Ağa'nın görevini yerine getirdiği ve birkaç güne İstanbul'a gitmek üzere yola çıkacağını bildiren imzasız arz	3b s. 119
15	1104 (Evâhir-i Rebîü'l-evvel)	Arz	-	Haksız yere ahaliden vergi toplayanların tahsil ettiklerini sahiplerine geri vermesi hususunda imzasız arz	3b s. 119-120
16	1104 (Evâil-i Muharrem)	Arz	Saraybosna Kadısı İsa	Saraybosna'ya bağlı Otes karyesinde izinsiz bir şekilde değirmen inşa eden ve defalarca yıktırılmasına rağmen yine izinsiz ihya eden Maryol Mehmed Beşe'nin değirmeninin yıkılması ve bir daha kendisine fırsat verilmemesi hususunda Saraybosna kadısı İsa'nın arzı	3b s. 120-121
17	1104 (Evâhir-i Rebîü'l-âhir)	Arz	-	Bosna'da bulunan Latin cemaatinin vergilerini diğer zımmîlerin patriklerine ödemek istemediklerini ve bu hususta kendilerine Fatih Sultan Mehmed tarafından verilmiş hükmü ibraz ettiklerini bildiren imzasız arz	4a s. 121-122
18	1104	Arz	Saraybosna Kadısı İsa	Bosna'da bulunan Latin cemaatinin vergilerini diğer zımmîlerin patriklerine ödemek istemediklerini ve bu hususta kendilerine Fatih Sultan	4a-4b s. 122-124

ÖZETLER					
No	**Tarih**	**Türü**	**Gönderen**	**Özet**	**Varak**
	(Evâil-i Cemâziye'l-evvel)			Mehmed tarafından verilmiş hükmü ibraz ettiklerini bildiren Saraybosna kadısı İsa'nın arzı	
19	-	Arz	Saraybosna Kadısı İsa	Saraybosna'daki Gazi Hüsrev Bey vakfının mütevellisi Mustafa Halîfe'nin vakıf gelirlerini kendisi için kullandığı tespit edilmiş olup bu kişinin azli ve yerine Ahmed Halîfe'nin tayini hususunda Saraybosna kadısının tarihsiz arzı	4b s. 124-126
20	1104 (Evâsıt-ı Cemâziye'l-âhir)	Arz	Saraybosna Kadısı Öziçevî İsa	Bosna valisi Mehmed Paşa'nın daha önceki düşman saldırılarını başarıyla püskürttüğünü, ancak devam eden saldırılara karşı koymak için bölgeye bir an önce asker, cephane ve erzak yardımında bulunulması gerektiğini bildiren Saraybosna kadısının arzı	5a s. 126-128
21	1104 (Evâsıt-ı Şevvâl)	Arz	Saraybosna Kadısı Ali	Defterdar Ali Efendi'nin görevini layıkıyla ifa ettiğini ve herkesin kendisinden razı olduğunu bildiren Naib Kütahî Mehmed Efendi'nin kaleminden çıkma Saraybosna kadısının arzı	5b s. 128-129
22	1104 (Evâil-i Receb)	Arz	Saraybosna Kadısı İsa	Düşmanın Akova saldırısı sırasında orada bulunan ve başarılı bir şekilde palankayı müdafaa eden Mehmed Ağa'ya duaguyluk vazifesi tevcih edilmesi hususunda Saraybosna kadısının arzı	5b s. 129
23	1104 (Evâhir-i Cemâziye'l-âhir)	Arz	Saraybosna Kadısı İsa	Visoka nahiyesinde naib iken azl olunan Hasan Efendi hakkında Abdurrezzak Efendi bazı iddialarda bulunmuş ve tahkikat neticesinde bu söylemlerin asılsız olduğu ispat edilmiş olup Hasan Efendi'nin göreve iadesini rica eden Bosna kadısının arzı	5b s. 129-130

ÖZETLER					
No	**Tarih**	**Türü**	**Gönderen**	**Özet**	**Varak**
24	1104 (Evâhir-i Receb)	Arz	Saraybosna Kadısı İsa	Saraybosna'da Sahtiyancı Hacı Halil Vakfı'na bağlı mescidde vakıf şartlarına aykırı olarak görev yapan Mehmed'in görevden alınması ve yerine diğer Mehmed'in atanmasına dair Saraybosna kadısının arzı	5b s. 130
25	1108 (Receb)	Arz	-	Saraybosna'ya bağlı Kerşun nahiyesinde Hacı Memi Mescidi'nin imamı ve muallimhanenin Halîfesi olan Ali Hoca'nın vefat etmesi hasebiyle yerine Mehmed Halîfe'nin tayini talebini içeren imzasız arz	5b s. 131
26	1104 (29 Şevvâl)	Arz	Saraybosna Kadısı Ali	İzvornik Kalesi neferatı maaşlarının havale yoluyla ödenmesi emredilmiş olmasına rağmen Cizyedar Sefer Ağa'nın topladığı miktarı başka havalelere harcamış ve elinde para kalmamış olduğunu bildiren Saraybosna kadısının arzı	6a s. 131
27	1104 (14 Şevvâl ?)	Arz	Saraybosna Kadısı Ali	Visoka nahiyesi Aleaddin mahallesi sakinlerinin geçmişte ödedikleri vergi miktarının ancak çeyreğini ödemeye güçlerinin yeteceğini sebepleriyle birlikte açıkladıkları Saraybosna kadısının arzı	6a s. 131-132
28	1104 (Evâsıt-ı Şaban)	Arz	-	Bosna'ya taşınması emredilen cebehanenin Papas Oğlu isimli mükârînin ihmali dolayısıyla eksik teslim edildiğini ve bu hususta yapılan muamelatı bildiren imzasız arz	6a s. 132-133
29	-	Arz	Saraybosna Kadısı İsa	Yayçe kasabası sakinlerinden Osman'ın Araboğlu Ahmed hakkındaki şikâyeti neticesinde davanın görüldüğünü ve Ahmed'in suçsuz olduğunu bildiren Saraybosna kadısının arzı	6a s. 133

ÖZETLER					
No	**Tarih**	**Türü**	**Gönderen**	**Özet**	**Varak**
30	1105 (20 Safer)	Arz	Saraybosna Kadısı Ali b.Mehmed	Halihazırda bağlı oldukları kasaba yerine Foyniçe adlı kasabaya bağlanmak isteyen Dusine karyesi ahalisinin isteklerini havi Saraybosna kadısının arzı	6b s. 133-134
31	1105 (15 Rebîü'l-âhir)	Arz	Saraybosna Kadısı Ali	İstila sırasında yakılıp yıkılan Yenipazar kasabasının şenlenmesi için haydutlara karşı bir tedbir olarak şaranpo inşasının zaruri olduğunu bildiren Saraybosna kadısının arzı	6b s. 134
32	1105 (Evâhir-i Cemâziye'l-âhir)	Arz	-	Geçmiş senelerde yaşananlardan bahisle düşmanın yine Bosna'ya hücum etmesinin muhtemel olduğu, bu yüzden Bosna Valisi Mehmed Paşa'ya acilen gereken yardımın yapılmasının talep edildiği imzasız arz	6b s. 134-135
33	-	Arz	Bosna Valisi Mehmed Paşa	Bosna'da Taşlıca ve Prepol kazalarında sakin zımmilerin muhafaza hizmeti mukabilinde cizye vergisinden muaf tutulmalarının isabetli olacağını bildiren Bosna Valisi Mehmed Paşa'nın arzı	7a s. 135-136
34	1105 (Evâil-i Cemâziye'l-evvel)	Arz	Saraybosna Kadısı Ali	Bosna'da Taşlıca ve Prepol kazalarında sakin zımmilerin muhafaza hizmeti mukabilinde cizye vergisinden muaf tutulmalarının isabetli olacağını bildiren Saraybosna kadısının arzı	7a s. 136-137
35	1105 (29 Şevvâl)	Arz	Bosna Kadısı Ali b.Mehmed	Aralarındaki alacak-verecek davası sonuçlanmasına rağmen Tese Hatun'un Aişe Hatun'a yönelik tacizini sürdürmesi neticesinde bu hareketinin engellenmesi talebini içeren Saraybosna kadısının arzı	7a s. 137
36	1105 (Evâil-i Şaban)	Arz	Bosna Kadısı Ali	Saraybosna'da tamire muhtaç durumda olan Fatih Sultan Mehmed Cami'nin Bosna kadısı ve bölge ayanı tarafından gerçekleştirilen keşfi	7b s. 137-138

ÖZETLER					
No	**Tarih**	**Türü**	**Gönderen**	**Özet**	**Varak**
				neticesinde camiinin tamiri için gereken üç bin dokuz yüz yetmiş sekiz buçuk esedî guruşun merkez tarafından karşılanması talebini içeren Bosna kadısının arzı	
37	1104 (15 Safer)	Arz	Yayçe Kadısı Mustafa	Araboğlu Ahmed hakkındaki suçlamaların asılsız olduğunu ve bu ithamlarda bulunanların kötü niyetli olduklarının bütün ahali tarafından doğrulandığını belirten Yayçe kadısının arzı	7b s. 138-139
38	-	Arz	Saraybosna Kadısı İsa	Visoka nahiyesinde naib iken azl olunan Hasan Efendi hakkında Abdurrezzak Efendi'nin iddialarının yersiz olduğunu ayrıca Abdurrezzak Efendi'nin kötü haline şehadet eden pek çok kimsenin bulunduğunu ayrıntılı olarak bildiren Saraybosna kadısının arzı	8a s. 139-141
39	1105 (Evâhir-i Zi'l-hicce)	Arz	Saraybosna Kadısı Ali	Bosna'ya hücum eden düşmana mukavemet için birkaç defa ilan olunan seferberliğe cevap veren Saraybosnalıların bundan sonra kendilerine böyle bir çağrı yapılmaması talebini gerekçeleriyle açıklayan Saraybosna kadısının arzı	8b s. 141-143
40	1105 (Zi'l-hicce)	Arz	-	Fazlullah Bey Vakfı'nın mütevellisi Hüseyin Halîfe'nin vakıf malını kendi için kullandığından dolayı azl edilerek yerine Ahmed Halîfe'nin tayin edilmesi taleplerini içeren imzasız arz	9a s. 143
41	1106 (Evâil-i Muharrem)	Arz	-	Merhum Mehmed Paşa'nın oğlu Mehmed Bey'in geliri olmadığından bahisle kendisine cizye malından vazife bağlanması talebini havi imzasız arz	9a s. 143

ÖZETLER					
No	**Tarih**	**Türü**	**Gönderen**	**Özet**	**Varak**
42	1105 (Evâhir-i Zi'l-hicce)	Arz	Saray Kadısı Ali	Bosna serhaddinde yer alan İstene Kalesi neferatının 1105 senesi maaşlarının eksik ödendiğinden bahisle kalan kısmının devlet tarafından karşılanması talebini içeren Saraybosna kadısının arzı	9a s. 143-144
43	1105 (Evâil-i Şevvâl)	Arz	Saray Kadısı Ali	Derviş Mehmed'in Gazi İsa Bey Vakfı'ndan yevmî dört akçe vazifesini haksız yere ele geçiren diğer Mehmed'in müdahalesinin engellenmesi ve vazifesinin iadesi hususunda Saraybosna kadısının arzı	9a s. 144
44	1041 (3 Cemâziye'l-âhir?)	Arz	Iskradin Kadısı Mehmed	İhlivne mahkemesinde muhzırlık yapan İbrahim'in haksız yere azl edildiğinden bahisle görevine iadesinin talep edildiği Iskradin kadısının arzı	9a s. 144-145
45	1106 (Evâhir-i Rebîü'l-âhir)	Arz	Saraybosna Kadısı Ali b.Mehmed	Şatır Ali Ağa'nın vefatından sonra kızı Kamer Hatun'a tapu ile intikal eden çiftlik yerlerine Bosna Valisi Mehmed Paşa'nın daha önce Ali Ağa'nın kendisine olan borcu mukabilinde el koyduğunu, paşanın esir düşmesi üzerine çiftliğin kardeşi Zülfikar Bey tarafından tasarruf edildiğini bildiren ve Kamer Hatun'un mağduriyetinin giderilmesi talebini içeren Bosna kadısının arzı	9b s. 145-146
46	1106 (21 Rebîü'l-âhir)	Arz	-	Gazi Hüsrev Bey'in inşa ettirdiği zaviyede daha önce şeyh olan Şeyhî Mehmed Efendi'nin mevcut şeyh Mehmed Efendi'nin meşihatine ve zaviye işlerine müdahalesinin engellenmesi hususunda arz	9b s. 146

ÖZETLER					
No	**Tarih**	**Türü**	**Gönderen**	**Özet**	**Varak**
47	1098 (Evâhir-i Cemâziye'l-evvel)	Arz	Saray Kadısı İbrahim	Vergilerini Visoka nahiyesi Aladdin mahallesine bağlı olarak ödeyen Vakiçek karyesi ahalisine Ovrik karyesi ahalisinin birlikte vergi vermek konusundaki baskısının engellenmesine dair	9b s. 146
48	1106 (Evâhir-i Rebîü'l-âhir)	Arz	Saraybosna Kadısı Ali b.Mehmed	Bosna ahalisinin, sipahi ve zaimlerin eyalet genelinde kanunsuz vergi talebinde bulundukları ve vergilerini vaktinde toplamadıkları hakkındaki şikâyetlerini havi arz	10a s. 147
49	Fi Felan	Arz	Saray Kadısı Ali	Bosna eyaletinde resm-i cülus tahsil etmekle görevlendirilen Ahmed Ağa'nın bölgedeki vazife sahiplerinin ve vakıfların söz konusu vergiyi ödeyemeyecek durumda olduklarına dair kadı huzurunda hazırlattığı arz	10a s. 147-148
50	1106 (15 Rebîü'l-âhir)	Arz	-	Foyniçe sakinlerinden olup daha önce Bosna Valisi Mehmed Paşa tarafından idam edilen Mustafa'nın kardeşi Ahmed'in ahaliden diyet talebinde bulunmasının engellenmesine dair imzasız arz	10b s. 148-149
51	1106 (17 Cemâziye'l-evvel)	Arz	Saray Kadısı Mustafa Esiri	Serhadde önemli görevler ifa eden ve bir süredir herhangi bir geliri bulunmayan Receb Paşa'ya mansıp veya nakdî yardımda bulunulmasına dair arz	10b s. 149
52	1083 (Evâil-i Receb)	Arz	-	Saraybosna'da bulunan Abdülhalim Ağa mescidinin tamiri için kurulmuş olan el-Hâcc Mezid Ağa para vakfının kayıtlarını tutmak üzere söz konusu mescidin imamının yıllık iki yüz akçe ile kâtip olarak atanması hakkında arz	10b s. 149-150

ÖZETLER					
No	**Tarih**	**Türü**	**Gönderen**	**Özet**	**Varak**
53	1106 (Evâhir-i Cemâziye'l-evvel)	Arz	Saray Kadısı Mustafa Esiri	Bosna eyaleti sipahi ve zaimlerinin reayaya vergilendirme ve toprak tasarrufu hususunda yaptıkları haksızlıkların önlenmesine dair Bosna kadısınını arzı	11a s. 150-151
54	-	Arz	-	Visoka nahiyesinde yer alan bazı çiftliklerin avarız vergisinden muafiyetine dair imzasız ve tarihsiz arz	11a s. 151
55	1103	Arz	Saray Kadısı İsa	Yaklaşık on yıldır savaş, kıtlık ve veba ile mücadele eden ve yeniden bir istila tehlikesiyle karşı karşıya olan Bosna ahalisinin Vali Cafer Paşa'ya yardım edecek durumlarının olmadığı, bu yüzden bölgeye acilen cephane ve asker yardımında bulunulması gerektiğine dair Bosna kadısının arzı	11b-12a s. 151-153
56	1106 (Evâsıt-ı Receb)	Arz	Saray Kadısı Mustafa Esiri	Düşman sınırına yakın mevkide bulunan Teşne Kalesi'nin muhafazası için süvariye ihtiyaç olduğundan söz konusu kale erlerinden Ali'nin yüz yirmi nefer süvari ile kapudan tayin edilmesi hakkında Bosna kadısının arzı	12a s. 153-154
57	1106 (18 Receb)	Arz	Saray Kadısı Mustafa Esiri	Cülus münasebetiyle beratlarını yenilerken ödemeleri gereken resm-i cülus vergisini son yıllarda yaşadıkları savaş ve afetler nedeniyle ödeyemeyeceklerine dair Saray ahalisi adına kadının arzı	12a s. 154-155
58	1106 (Evâhir-i Receb)	Arz	Saray Kadısı Mustafa Esiri	Sultan II.Mustafa'nın tahta cülusu dolayısıyla Bosna'da icra edilmesi gereken cülus merasimlerinin yerine getirildiğine dair Saraybosna kadısının arzı	12b s. 155-156

ÖZETLER					
No	**Tarih**	**Türü**	**Gönderen**	**Özet**	**Varak**
59	1106 (12 Şevvâl)	Arz	Saraybosna Kadısı Mustafa Esiri	Bosna'ya üç bin sekban yazmak üzere görevlendirilen Fazlullah Ağa'nın bu vazifesini başarıyla ifa ederek gerekli neferleri topladığı ve ordunun konakladığı Belgrad'a hareket ettiğine dair Saraybosna kadısının arzı	12b s. 156
60	-	Arz	Saray Kadısı Mustafa Esiri	Eskiden beri Saray kazasına bağlı olan İstmurine karyesi ahalisine Visokalılar tarafından yapılan müdahalenin önlenerek önceden olduğu gibi Saray kazasına bağlı olmaları hakkında Saraybosna kadısının arzı	12b s. 156-157
61	1106 (5 Zi'l-ka'de)	Arz	Saray Kadısı Mustafa Esiri	İstila altında olan Gabele Kalesi'nin kurtarılması için daha önce gerçekleştirilen başarısız kuşatmaların özetlendiği, kalenin istihkamının iyi durumda olduğu, ayrıca nehirler sebebiyle erzak ve asker ikmalinin kolay yapıldığı, bu kalenin düşürülebilmesi için dört bir tarafdan muhasara edilmesi gerektiği, buna mukabil bölgede yeterli sayıda asker ve zahire bulunmadığı, tüm bu sorunların çözülmesi için bölgeye başarılı bir komutan tayin edilmesi gerektiği hakkında Saraybosna kadısının merkeze gönderilmemiş arzı	13a s. 157-159
62	1106 (8 Zi'l-ka'de)	Arz	Saray Kadısı Mustafa Esiri	İstila altında olan Gabele Kalesi'nin kurtarılması için daha önce gerçekleştirilen başarısız kuşatmaların özetlendiği, kalenin istihkamının iyi durumda olduğu, ayrıca nehirler sebebiyle erzak ve asker ikmalinin kolay yapıldığı, bu kalenin düşürülebilmesi için dört bir taraftan muhasara edilmesi gerektiği, buna mukabil bölgede yeterli sayıda asker ve zahire	13b s. 159-160

ÖZETLER					
No	**Tarih**	**Türü**	**Gönderen**	**Özet**	**Varak**
				bulunmadığı, tüm bu sorunların çözülmesi için bölgeye başarılı bir komutan tayin edilmesi gerektiği hakkında Saraybosna kadısının arzı	
63	-	Mahzar		İstila altında olan Gabele Kalesi'nin kurtarılması için daha önce gerçekleştirilen başarısız kuşatmaların özetlendiği, kalenin istihkamının iyi durumda olduğu, ayrıca nehirler sebebiyle erzak ve asker ikmalinin kolay yapıldığı, bu kalenin düşürülebilmesi için dört bir taraftan muhasara edilmesi gerektiği, buna mukabil bölgede yeterli sayıda asker ve zahire bulunmadığı, tüm bu sorunların çözülmesi için bölgeye başarılı bir komutan tayin edilmesi gerektiği hakkında Gabele Kalesi'ni kurtarmak üzere görevlendirilen askerî grupların mahzarıdır	13b-14a s. 161-162
64	1106 (Evâil-i Zi'l-hicce)	Arz	Saraybosna Kadısı Mustafa Esiri	Saraybosna ve civarında düşman eşkiyası tarafından gerçekleştirilen yağma, talan ve katliamların merkeze bildirilmesi hususunda ahalinin talebi üzerine Saraybosna kadısının arzı	14a s. 162-163
65	1107 (Evâsıt-ı Muharrem)	Arz	Saray Kadısı Mustafa Esiri	Niyabet vergilerini daha önceden olduğu gibi Saray kazasıyla birlikte ödemek isteyen Foyniçe kasabası ahalisinin taleplerine dair Saraybosna kadısının arzı	14b s. 163-164
66	1107 (Evâsıt-ı Muharrem)	Arz	-	Saraybosna'da bulunan Gazi İskender Paşa oğlu Mustafa Bey vakfı gelirlerinden bir mezraya zaim Ali'nin haksız müdahalesinin önlenmesi hakkında vakıf idarecilerinin talebi doğrultusunda kaleme alınan imzasız arz	14b s. 164-166

ÖZETLER					
No	**Tarih**	**Türü**	**Gönderen**	**Özet**	**Varak**
67	-	Arz	-	Hayatta olan İbrahim Halîfe'nin öldüğü gerekçesiyle kesilen maaşını yeniden kendisine bağlanması hususunda imzasız arz	15a s. 166
68	1106 (Evâhir-i Cemâziye'l-evvel)	Arz	Saray Kadısı Mustafa Esiri	Bosna serhaddinde yaklaşık on iki yıldır yaşananların özetlendiği, bu yaşananlara bağlı olarak kendilerine verilen muafiyetnamenin yenilenmesi ve bölgenin düşman istilasından korunması için gereken zahire ve mühimmatın gönderilmesi hakkında Saray ahalisinin talebi üzerine Saraybosna kadısının arzı	15a s. 166-167
69	1107 (Evâil-i Rebîü'l-evvel)	Arz	Saraybosna Kadısı Mustafa Esiri	Kadı Abdülbaki Efendi'ye ihtiyarlığından dolayı daha önce olduğu gibi tebiden kaza ihsanı hakkında Saraybosna kadısının arzı	15a s. 167-168
70	1107 (15 Rebîü'l-evvel)	Arz	Saray Kadısı Mustafa Esiri	Bosna muhafazası şartıyla Klis Sancağı kendisine arpalık olarak tevcih edilen İsmail Paşa'nın görevini layıkıyla yerine getirdiği ve bütün reayanın kendisinden razı olduğunu bildiren Saraybosna kadısının arzı	15b s. 168
71	1107 (Evâsıt-ı Rebîü'l-âhir)	Arz	Saray Kadısı Mustafa Esiri	Beyşehri kazası kendisine arpalık olarak verilen Mehmed Paşa'nın Gabele kuşatması ve civarın muhafazasında görevlendirildiği, bu görev esnasında gerek kendisinin gerek ise adamlarının ahaliye herhangi bir zararı dokunmadığı ve görevlerini layıkıyla ifa ettiklerine dair Saraybosna kadısının arzı	15b s. 168-169
72	-	Mahzar		Beyşehri kazası kendisine arpalık olarak verilen Mehmed Paşa'nın Gabele kuşatması ve civarın muhafazasında görevlendirildiği, bu görev esnasında	15b s. 169-170

ÖZETLER					
No	**Tarih**	**Türü**	**Gönderen**	**Özet**	**Varak**
				gerek kendisinin gerek ise adamlarının ahaliye herhangi bir zararı dokunmadığı gibi görevlerini layıkıyla ifa ettiklerine dair Saraybosna ahalisinin mahzarı	
73	1107 (Evâil-i Rebîü'l-âhir)	Arz	Saray Kadısı Mustafa Esiri	Saraybosna'nın muhafazasıyla görevli yeniçerilerin, çarşı ve pazarları basarak ahalinin mallarına zorla el koydukları, sarhoş dolaşarak kadınlara musallat oldukları, şehrin mütesellimi Mustafa Ağa'ya ve mahkemeye saldırdıklarını ihbar eden Saraybosna kadısının arzı	16a s. 170-171
74	1107 (1 Muharrem)	Arz	Saray Kadısı Naibi (?) Musli	Saray'da Hacı Ali Vakfı'ndan günlük yirmi sekiz akçe ile ihlashân olan Fatıma Hatun vefat edip yerine Yahya Halîfe'nin iki akçe vazife ile tayin edilmesi hakkında arz	16a s. 171
75	1108 (Evâil-i Muharrem)	Arz	Min kıbel-i Esiri	Mübarek gecelerde Belgradcık'ta yer alan camii minarelerinden çeşitli sure ve dualar okuyan Derviş İbrahim'in geçim sıkıntısı yaşaması dolayısıyla kendisine Neretva cizyesi malından on akçe vazife verilmesi hakkında arz	16a s. 171-172
76	-	Arz	Saraybosna Kadısı İsa	Saray'a tabi Otes karyesinde Maryol Mehmed Beşe'nin inşa ettiği su değirmeninin bölgedeki tarlalara ve mahsulata zarar verdiği, daha önce bu hususta yaşanan anlaşmazlıklara da atıf yaparak söz konusu değirmenin yıkılması için ferman talebini havi Saraybosna kadısının arzı	16b-17a s. 172-174
77	1107 (24 Receb)	Mahzar		On dört seneden beri savaş, kıtlık, hastalık ve haydutlarla mücadele içerisinde olan Bosna halkının durumlarının perişan olduğu ve düşman	17a s. 174

ÖZETLER					
No	**Tarih**	**Türü**	**Gönderen**	**Özet**	**Varak**
				istilası ihtimaline karşı bölgeye asker ve cephane sevk edilmesi gerektiği hakkındaki mahzarları	
78	1107 (Evâil-i Receb)	Arz	Saray Kadısı Mustafa Esiri	On dört seneden beri savaş, kıtlık, hastalık ve haydutlarla mücadele içerisinde olan Bosna halkının durumlarının perişan olduğu ve düşman istilası ihtimaline karşı bölgeye asker ve cephane sevk edilmesi gerektiği hakkındaki Saraybosna kadısının arzı	17a s. 175
79	1107 (Evâil-i Şaban)	Arz	Saray Kadısı Mustafa Esiri	Saraybosna'daki Gazi İsa Bey vakfı mütevellisi Feridun Ali Halîfe'nin vefat ettiği, daha önce Fatıma Hatun isimli kadının vakfiye şartlarına aykırı olarak mütevelli olduğu, bu kez bu hususu da dikkate alarak Abdulfettah Efendi'nin mütevelli tayin edilmesi hakkında vakıf görevlilerinin talebi doğrultusunda Saraybosna kadısının arzı	17b s. 175-176
80	1107 (Evâil-i Şevvâl)	Arz	Saray Kadısı Mustafa Esiri	Daha önce Bosna'dan toplanması ferman olunan çifte tabancalı iki bin levendin her birinin çifte tabanca temin edemediği ve bu silahı imal edecek yetkinlikte bir ustanın Saraybosna'da bulunmaması sebebiyle verilen emrin tam olarak yerine getirilemeyeceğine dair bölükbaşıların talebi üzerine Saraybosna kadısının arzı	17b s. 177-178
81	1107 (Evâil-i Cemâziye'l-evvel)	Arz	Saray Kadısı Mustafa Esiri	Bosna Muhafızı Mehmed Paşa'nın sadaret kethüdalığı döneminde İstanbul Gümrük Emini Dilaver Ağa'ya üç bin esedi guruş borçlu olduğuna dair Dilaver Ağa'nın vekili Mehmed Bey'in başvuruda bulunduğu, yapılan tahkikat sonucunda Bosna Muhafızı Mehmed Paşa'nın	18a s. 178-179

ÖZETLER					
No	**Tarih**	**Türü**	**Gönderen**	**Özet**	**Varak**
				böyle bir borcu olmadığına dair hüccet verildiğini bildiren Saraybosna kadısının arzı	
82	1098 (Evâil-i Receb)	Arz	Saraybosna Kadısı İbrahim	Görevden alınmasına dair bazı kimselerin arzlar sunduğu Saraybosna mahkemesi kassam katibi Yusuf Efendi'nin vazifesini layıkıyla yerine getirdiğine dair Saraybosna kadısının arzı	18a s. 179-180
				Eksik bırakılan bu arzın üzeri karalanmıştır	18b s. 180
83	1107 (Evâil-i Receb)	Arz	Saray Kadısı Mustafa Esiri	Saray'a tabi İzernik karyesinde geçmişten beri salariye namıyla vergi toplanmamış olmasına rağmen bu karye sipahilerinden Süleyman'ın vekili olan İmam Abdullah adlı kimsenin salariye adı altında ahaliden vergi talep ettiği ve bunun önlenmesine dair Saraybosna kadısının arzı	18b s. 180-181
84		Arz	Min kıbel-i Esiri	Saraybosna'da 1088 yılında bir para vakfi kurmuş olan Hacı Hasan bin Ali, söz konusu vakfın vakfiyesini 1106 tarihinde değiştirmiş olup, değiştirdiği vakfiyede vakfa dair tebdil ve azl gibi yetkilerinden feragat etmiş olmasına rağmen söz konusu ikinci vakfiyenin vâkıfın elinden yetkilerini alan maddelerinin kendisinin bilgisi dışında eklendiğini iddia ederek vakıf mütevellisi Kulan Mehmed Hoca'yı taciz ettiği ve usulsüzce yeni bir vakfiye düzenleme girişiminde bulunduğu hakkında Saraybosna kadısının arzı	18b-19a s. 181-182

ÖZETLER					
No	**Tarih**	**Türü**	**Gönderen**	**Özet**	**Varak**
85	1096 (19 Ramazan)	Arz	Saray Kadısı Ahmed	Daha önce Ojiçe kazasından Macaristan Seferi'ne gönderilmek için yazılmış ve on aylık ödemeleri peşinen yapılmış olan elli neferin görevlerini yerine getirmedikleri, bu sebeple iki aylık maaşları hariç olmak üzere ödenen sekiz aylık maaşlarının, gerek kendilerinden gerekse gösterdikleri kefillerden geri alınması hakkında ferman gönderildiği, ancak otuz dört neferin ne kendisi ne de kefilleri bulunamadığından tahsilatın yapılamadığını gösterir Saraybosna kadısının arzı	19a s. 182-183
86	1106 (Evâil-i Safer)	Arz	Saraybosna Kadısı Ali b.Mehmed	İzvornik'te bulunan Memlahateyn Mukataası'na dair yerinde yapılan incelemenin neticelerine dair Saraybosna kadısının arzı	19a s. 183-184
87	1107 (Evâil-i Rebîü'l-evvel)	Arz	Bosna Kadısı Mehmed	Tebiden Nevesin ve İstolçe kazalarına mutasarrıf olan Mostarî Hasan Efendi vefat etmiş olup yerine müderris zümresinden Süleyman Efendi'nin tayin edilmesi hakkında Saraybosna kadısının arzı	19a s. 184
88	1107 (1 Muharrem)	Arz	-	Yedi sekiz senedir vakıf yöneticiliğini layıkıyla yapmayan Saraybosna'daki Hacı Zülfikar Vakfı mütevellisi Süleyman Efendi'nin görevden alınarak yerine merhum Hacı Zülfikar'ın üvey oğlu Yusuf Halîfe'nin mütevelli tayin edilmesi hakkında imzasız arz	19b s. 184-185
89	1106 (Evâil-i Şevvâl)	Arz	Saraybosna Kadısı Mustafa Esiri	Saray Şemhanesi Mukataası malından on beş akçe vazifesi olan Durak Halîfe vefat edip yerine Bosna hazinesi defterdarı Mehmed Efendi ilamı	19b s. 185

ÖZETLER					
No	**Tarih**	**Türü**	**Gönderen**	**Özet**	**Varak**
				gereği Çelebi oğlu Abdullah Halîfe'nin tayini hakkında Saraybosna kadısının arzı	
90	1108 (Evâhir-i Cemâziye'l-evvel)	Arz	Saraybosna Kadısı Mustafa Esiri	Anadolu ve Rumeli'de menzil bargirlerinin kaldırılması kararı üzerine Bosna'da zaten diğer bölgelerde olduğu gibi bir menzil uygulamasının olmadığının bildirildiği Saraybosna kadısının arzı	19b s. 185-186
91	1108 (29 Cemâziye'l-âhir)	Arz	Saraybosna Kadısı Mustafa Esiri	Belgrad'daki kale ve kulelerin tamiri için Bosna Eyaleti'nden neccar ve cerehor istenmesine mukabil bu ustaların halihazırda Mostar ve civarında tamire ihtiyaç duyulan kale ve palankalarda çalıştıklarını, bu sebeple Belgrad'a gönderilmelerinin imkansız olduğunu bildiren Saraybosna kadısının arzı	19b s. 186
92	1108 (Evâhir-i Cemâziye'l-âhir)	Arz	Saraybosna Kadısı Mustafa Esiri	Bosna Valisi Mehmed Paşa'nın, Bosna'nın sınır bölgelerinde yer alan kale ve palankalarda görevli muhafızlara erzak nakletmek için yük hayvanı kiraladığı, bu hayvanların ücreti olan beş bin dokuz yüz yirmi altı guruşu cebinden karşıladığı ve bu meblağın paşaya devlet tarafından geri ödenmesi gerektiği hususunda Saraybosna kadısının arzı	20a s. 186-187
93	1108 (4 Zi'l-ka'de)	Arz	Saraybosna Kadısı Mehmed	Bosna'ya yoklamacı olarak gönderilen Hasan Ağa'nın görevini ifa ederken neferlerden haksız yere para aldığı, bu paraların iadesi için bölgeye mübaşir tayin edilen Yusuf Ağa'nın görevini Bosna valisi nezaretinde kimseden ücret almaksızın hakkıyla yerine getirdiğine dair Saraybosna kadısının arzı	20a s. 187-188

ÖZETLER					
No	**Tarih**	**Türü**	**Gönderen**	**Özet**	**Varak**
94	1108 (Evâil-i Rebîü'l-âhir)	Arz	Saraybosna Kadısı Mustafa Esiri	Saray'a bağlı Lebogoşte karyesinde kale dizdarı olan Ahmed'in vefatıyla yerine atanan Osman Ağa'nın timarını ve dizdarlığını haksız yere üzerine alan Ahmed'in görevden alınarak yerine tekrar Osman'ın dizdar tayin edilmesi hakkında Saraybosna kadısının arzı	20a s. 188
95	1108 (Evâsıt-ı Zi'l-ka'de)	Arz	Saraybosna Kadısı Mehmed	Mısır'da vefat eden Hacı Mehmed'in muhallefatına varisi olduğunu iddia ederek vekili Hacı Receb vasıtasıyla el koyan Selim Çavuş'un daha sonra gerçek varis Ahmed Bey karşısında bu iddiasından vazgeçtiği, vekilinden aldığı bir miktar parayı Ahmed Bey'e geri verdiği, buna mukabil Hacı Receb'in elinde olan meblağı geri vermediği ve saklanarak davanın görülmesine engel olduğunu bildiren Saraybosna kadısının arzı. Bu arz merkeze gönderilmemiştir	20b s. 188-190
96	1083 (Evâil-i Receb)	Arz	-	Saraybosna'da bulunan Abdülhalim Ağa mescidinin tamiri için kurulmuş olan el-Hâcc Mezid Ağa para vakfının kayıtlarını tutmak üzere söz konusu mescidin imamının yıllık iki yüz akçe ile kâtip olarak atanması hakkında arz	20b s. 190
97	-	Arz	Bosna Defterdarı Mehmed	Akhisar kasabasında ferraş olan Hasan'ın görevini layıkıyla yerine getirdiği halde başka bir Hasan'ın haksız yere görevini elinden aldığını bildiren ve zikredilen görevin tekrar Hasan'a verilerek beratının yazılmasını talep eden Bosna defterdarının arzı	20b s. 190

ÖZETLER					
No	**Tarih**	**Türü**	**Gönderen**	**Özet**	**Varak**
98	1109 (Evâhir-i Receb)	Arz	Yanbolu Kadısı Mehmed	Yanbolu kazasına bağlı Çinkoçe-i Gebran karyesi ahalisinin nüfus azalması sebebiyle üzerlerinden iki avarızhanenin alınıp Karaorman karyesine nakledilmesi isteğini havi Yanbolu kadısının arzı	21a s. 190-191
99	1110 (Evâil-i Rebîü'l-evvel)	Arz	Saraybosna Kadısı Ahmed	Kadısı olduğu Memlahateyn kazasının düşman işgaline uğraması sebebiyle gelirleri düşen Veliyüddin Efendi'nin kadılığına Srebreniçe kazasının da ilhak olunması hususunda Saraybosna kadısının arzı	21a s. 191
100	1110 (Evâil-i Muharrem)	Arz	Saraybosna Kadısı Ahmed	Saraybosna'dan orduya esnaf gönderilmesiyle görevlendirilen Receb Çavuş'un verilen işi başarıyla gerçekleştirerek topladığı esnafla beraber yola çıktığına dair Saraybosna kadısının arzı	21a s. 191-192
101	1110 (9 Cemâziye'l-evvel)	Arz	Saraybosna Kadısı Ahmed	Bosna muhafızı olarak görevlendirilen Hüdaverdi Paşa'nın iki bin sekiz yüz asker ile eski Bosna muhafızı vezir Mustafa Paşa'nın kuvvetlerine katıldığı ve üzerine aldığı görevleri layıkıyla yerine getirdiği hakkında Saraybosna kadısının arzı	21a s. 192
102	1110 (23 Receb)	Arz	Saraybosna Kadısı Ahmed	Saraybosna mahkemesinde mukayyid olan Seyyid Mansur'un azli ve yerine Hüsameddin Halîfe'nin tayini hususunda Saraybosna kadısının arzı	21b s. 192-193
103	1110 (10 Ramazan)	Arz	Saraybosna Kadısı Ahmed	Gazi İsa Bey vakfı katibi Seyyid Mansur'un çeşitli kusurları nedeniyle azli ve yerine Mustafa Halîfe'nin tayini konusunda Saraybosna kadısının arzı	21b s. 193
104	1112 (1 Rebîü'l-âhir)	Arz	Saraybosna Kadısı Alaaddin Sabit	Avusturya Devleti ile olan sınırı belirlemek üzere görevlendirilen İbrahim Efendi ile birlikte hudut çalışmalarında görev alan Bosna Defterdarı Mehmed Efendi'nin bu vazifesi sırasında kendi cebinden dokuz yüz kırk	21b s. 193-194

ÖZETLER					
No	**Tarih**	**Türü**	**Gönderen**	**Özet**	**Varak**
				beş esedî guruş harcadığı ve maddi durumunun iyi olmadığı hakkında Saraybosna kadısının arzı	
105	1110 (8 Cemâziye'l-evvel)	Arz	Saraybosna Kadısı Gergerî Ahmed	Bosna serhaddi muhafızı olarak görevlendirilen Kapıcıbaşı Ömer Ağa'nın iki bin yüz altmış asker ile eski Bosna muhafızı Vezir Mustafa Paşa'nın kuvvetlerine katıldığı ve üzerine aldığı görevleri layıkıyla yerine getirdiği hakkında Saraybosna kadısının arzı	21b s. 194
106	1113 (18 Ramazan)	Arz	Saraybosna Kadısı Alaaddin Sabit	Saraybosna ahalisine çeşitli zulümlerde bulunan Receboğlu İbrahim'in yargılama sırasında kaçtığı, bölgenin önde gelen zorbalarından olduğundan bir an önce yakalanarak ahaliye daha fazla zarar vermesinin önlenmesi hususunda Saraybosna kadısının arzı	22a-22b s. 194-196
107	1111 (Evâil-i Şaban)	Arz	Saraybosna Kadısı İbrahim Nahifî	Saraybosna'da Malkoç Efendi medresesinde müderris olan Abdullah Efendi'nin vefat etmesi ve yerine bu mecmuanın mürettibi Dirnişîzâde Abdullah Efendi'nin tayini hakkında Saraybosna kadısının arzı	22b s. 196-197
108	1088 (30 Muharrem) (?)	Arz	Yenipazar Kadısı Mustafa	Bosna Eyaleti'nde bulunan timarlı sipahi ve zaimlerin sefer-i hümayun için baharda ferman olunacak yere toplanmaları hususunda emir gelmesini müteakip bu emrin nida ettirildiğini bildiren Yenipazar kadısının arzı	22b s. 197-198
109	1113 (16 Ramazan)	Arz	Saraybosna Kadısı Alaaddin Sabit	Saraybosna'da İskender Paşa Vakfı mütevellisi Receb Beşe damadı Ahmed bin Salih'in vakıf kiracılarının şikâyetleri üzerine görevinden alınarak yerine Ali Halîfe bin Ahmed'in tayin edilmesi hususunda Saraybosna kadısının arzı	23a s. 198

ÖZETLER					
No	**Tarih**	**Türü**	**Gönderen**	**Özet**	**Varak**
110	1114 (30 Muharrem)	Arz	Saraybosna Kadısı Abdullah	Saraybosna'da Malkoç Efendi Medresesi'nde hariç itibarıyla müderris olan bu mecmuanın mürettibi Dirnişîzâde Abdullah Efendi'nin düşman istilası nedeniyle geçim sıkıntısı çektiğinden medresesine dahil itibarıyla atanması isteğini havi Saraybosna kadısının arzı	23a s. 198-199
111	1114 (29 Zi'l-hicce)	Arz	Saraybosna Kadısı Abdullah	Yahya Halîfe ve Abdullah Halîfe'nin maaşlarını aldıkları Kamaniska ve Birçe rüsumu malı 1113 senesinde İhlivne Kalesi neferlerine ocaklık olarak verildiğinden maaşlarını tahsil edemedikleri hakkında Saraybosna kadısının arzı	23a s. 199
112	-	Arz	Saraybosna Kadısı Alaaddin Sabit	Saraybosna'da Paçacı Hacı Nasuh mahallesinde imam olan Hacı Ahmed'den ahali şikâyetçi oldukları için görevinden alınarak yerine Salih Halîfe bin Mustafa'nın imam tayin edilmesi talebini havi Saraybosna kadısının arzı	23b s. 200
113	1114 (Evâsıt-ı Şevvâl)	Arz	Saraybosna Kadısı Abdullah	İstanbul'da Firuz Bey Medresesi müderrisi Hüseyin Efendi vefat etmiş olup yerine Hacı Ahmed oğlu Mehmed Efendi'nin hariç itibarıyla müderris atanması hususunda Saraybosna kadısının arzı	23b s. 200-201
114	1115 (Evâsıt-ı Rebîü'l-evvel)	Arz	Saraybosna Kadısı Abdullah	Saraybosna'ya bağlı çeşitli karyelerde arazi tasarruf eden Müderris Abdullah Efendi'den haksız yere vergi talep edildiği ve bunun önlenmesine dair arz	23b s. 201
115	-	Arz	-	İsmi belirtilmeyen bir yerleşimde camii inşasına ihtiyaç olduğuna dair tarihsiz ve imzasız arz	23b s. 201

ÖZETLER					
No	**Tarih**	**Türü**	**Gönderen**	**Özet**	**Varak**
116	1115 (10 Rebîü'l-âhir)	Arz	Saraybosna Kadısı Abdullah	Avusturya ile yapılan antlaşma neticesinde Osmanlı Devleti'ne bırakılan Novi kalesi'nin tahliyesinde ve sınırların belirlenmesinde görev alan bu mecmuanın mürettibi Müderris Dirnişîzâde Abdullah Efendi'nin geçimini sağlayacak yeterli geliri olmadığını bildiren Saraybosna kadının arzı	24a s. 201-202
117	1115 (21 Receb)	Arz	Bosna Defterdarı Mehmed	Maaşlarını aldıkları gelir kaynağı bir kalenin neferlerine ocaklık olarak tayin edilmesi neticesinde Yahya ve Abdullah Halîfelerin bundan böyle maaşlarını Bosna Kıptiyanı cizyesi malından almaları hususunda Bosna defterdarının arzı	24a s. 202
118	1128 (3 Muharrem)	Arzuhal	Abdullah Efendi	Abdullah Halîfe'nin Birçe Mukataası malından almakta olduğu on akçe maaşının öldüğü gerekçesiyle haksız yere kesildiğini bildiren arzuhali	24a s. 202-203
119	-	Arz	-	Banaluka'ya bağlı Gradişka Kalesi'nin sur dışında Hacı Mehmed'in inşa ettiği cami zamanla harap hale gelmiş olup yine cemaatten Hacı Ali ve kardeşi Hacı Hasan kendi paralarıyla Allah rızası için camiyi aslı gibi inşa ettirmek için izin istedikleri tarihsiz ve imzasız arz	24a s. 203
120	1115 (9 Ramazan)	Arz	Bosna Muhafızı Elçi İbrahim Paşa	Saraybosna kadısı Mevlana Ahmed Efendi vefat etmiş olup yerine bu mecmuanın mürettibi müderris Mevlana Abdullah Efendi'nin tayini hakkında Bosna muhafızının arzı	24b s. 203-204
121	1116 (23 Ramazan)	Arz	Bosna Muhafızı Elçi İbrahim Paşa	İhlivne sakinlerinden olan Şeyh Ahmed Efendi geçimini sağlayamadığından kendisine Bosna cizyesi malından vazife bağlanması hususunda Bosna muhafızı İbrahim Paşa'nın arzı	24b s. 204

ÖZETLER					
No	**Tarih**	**Türü**	**Gönderen**	**Özet**	**Varak**
122	1115 (1 Şaban)	Arz	Bosna Muhafızı Mehmed Paşa	Aynı zamanda Bosna genelindeki kale garnizonlarının maaşlarının da ödeneceği 1115 senesi Bosna cizyesini tahsil etmekle görevlendirilen Fazlı Bölükbaşzâde Ömer Ağa'nın vergi tahsilinde kusuru olmadığı hakkında Bosna muhafızı Mehmed Paşa'nın arzı	25a s. 204-205
123	1116 (Zi'l-ka'de)	Arzuhal	Şeyh İbrahim	Silahdar Mustafa Paşa'nın IV. Murad'ın Bağdat'ı fethi sonrası türbesi ihya edilen Abdülkadir Geylani'nin dervişleri için Saraybosna'da inşa ettirdiği tekkenin düşman istilası sebebiyle harap olduğunu ve yeniden inşası için Silahdar Ağa'nın yardımına ihtiyaç duyulduğunu bildiren Şeyh İbrahim'in arzuhali	25b s. 206-207
124	1117 (12 Muharrem)	Arzuhal	Dirnişîzâde Abdullah Efendi	Silahdar Mustafa Paşa'nın IV. Murad'ın Bağdat'ı fethi sonrası türbesi ihya edilen Abdülkadir Geylani'nin dervişleri için Saraybosna'da inşa ettirdiği tekkenin düşman istilası sebebiyle harap olduğunu ve yeniden inşası için Silahdar Ağa'nın yardımına ihtiyaç duyulduğunu bildiren Şeyh İbrahim'in arzuhali	26a-26b s. 207-210
125	1117	Mahzar		Bosna toprakları üzerinde vuku bulan muharebeler ve muhasaralarda yararlılığı görülmüş, kahramanlığı herkesçe bilinen Ramazan Ağa geçim sıkıntısı çektiğinden kendisine altmış akçe maaş bağlanması hususunda Saraybosna ahalisinin mahzarı	26b s. 210

ÖZETLER					
No	**Tarih**	**Türü**	**Gönderen**	**Özet**	**Varak**
126	1118 (Evâhir-i Safer)	Mahzar	Dirnişîzâde Abdullah Efendi	Görevini layıkıyla yerine getiren Saraybosna kadısı Mehmed Emin Efendi'nin geçim sıkıntısı dolayısıyla kadılık süresinin uzatılması için sunulan mahzar	27a s. 211-212
127	-	Arz	Bosna Muhafızı Halil Paşa	Şeyhü'l-kurra olan Hüseyin Efendi'nin şehrin kuşatılması sırasında beratını kaybettiği, ayrıca vazifesini aldığı Saray Beytülmali Mukataasının İstene Kalesi neferlerine ocaklık olarak tayin edildiği, bunlara mukabil artık vazifesini Bosna cizyesi malından alma ve kendisine zayiden berat verilme taleplerini havi Bosna muhafızı Halil'in arzı	27a s. 212
128	1118 (7 Cemâziye'l-evvel)	Mahzar		Bosna cizyesini toplamakla görevlendirilen Mehmed'in vazifesini başarıyla ifa ettiği, fakat istila sebebiyle evsat evrakının bir kısmını tahsilde kullanamadığı, muhasebesinin buna göre görülmesi ve elindeki evrakın teslim alınması hususunda Bosna ahalisinin mahzarı	27b s. 212-213
129	-	Arz		Kapıcı Ahmed Ağa'nın sefer-i hümayun için asker toplama emriyle Saray'a geldiğini ve bu emrin çarşı ve pazarlarda duyurulduğunu bildiren imzasız arz	27b s. 213-214
130	1121 (25 Rebîü'l-âhir)	Arz	Saray Kadısı Lagarizade Ahmed	Saraybosna'da Hacı Mahmud Vakfı mescid-i şerifinde müezzin ve kapıcı olan İsmail kendi rızasıyla bu görevleri bırakıp yerine Ömer Halîfe bin Hasan'ın tayini hakkında Saraybosna kadısının arzı	27b s. 214
131	1118 (11 Cemâziye'l-âhir)	Mahzar		Hersek Sancağı'na bağlı Nakşin nahiyesi reayasının sürekli isyan etmesi dolayısıyla bölgede inşa edilen kaleye kapudan olarak tayin edilen	28a s. 214-215

ÖZETLER					
No	**Tarih**	**Türü**	**Gönderen**	**Özet**	**Varak**
				Hüseyin Ağa'nın haksız yere görevinden alındığı ve vazifesine iade edilmesi hususunda Saraybosna ahalisinin mahzarıdır	
132	1131 (13 Rebîü'l-âhir)	Mahzar		Kobaş Mukataası eminleri tarafından haksız yere kendilerinden baştine vergisi talep edilen Brik ahalisinin bu haksız talebin engellenmesi için sundukları mahzar	28a s. 215-216
133	1118	Mahzar		Banaluka'ya gidip gelen Ali Ağa'nın uygunsuz birtakım davranışlarda bulunarak kötü olaylara sebebiyet verdiği, Ali Ağa'nın bu yaşananları kendi zaviyesinden anlatması halinde sözüne itibar edilmemesi gerektiğini bildiren Banaluka ahalisinin mahzarı	28b s. 216
134	1119 (1 Muharrem)	Mahzar		Savaş sonrasında hudutların belirlenmesi hizmetinde bulunmuş olan bu mecmuanın mürettibi Dirnişîzâde Abdullah Efendi'ye Belgrad kadılığı boşaldığı vakit kendisine verilmesi hakkında Belgrad ahalisinin mahzarı	28b s. 216-217
135	1114 (Evâhir-i Rebîü'l-evvel)	Masraf Defteri Parçası		Gradişka Kalesi'nin varoşunda ihya edilen camiinin ve sıbyan mektebinin yıllık masrafları ile ilgili hazırlanan müfredat defteridir	29a s. 217-218
136	-	Arz	Bosna Muhafızı Halil Paşa	Gradişka Kalesi varoşunda ihya edilen cami ve mektebin görevlilerinin maaşlarını Bosna cizyesi malından almaları hususunda Bosna muhafızı Halil'in arzı	29a s. 218

ÖZETLER					
No	**Tarih**	**Türü**	**Gönderen**	**Özet**	**Varak**
137	1121 (14 Cemâziye'l-evvel)	Temessük Sureti	Sabık Bosna Beylerbeyi Mustafa	Bosna genelindeki kale ve palankaların çoğu harap halde olup bunların tamiri için bir önceki Bosna paşası Mustafa'nın verdiği mühürlü temessükün suretidir	29a s. 218-219
138	1120 (Evâsıt-ı Zi'l-hicce)	Mahzar		Saraybosna'da kadılık görevini layıkıyla yerine getiren İsmail Efendi'nin düşman istilası sebebiyle geçim sıkıntısı çektiğinden bahisle görev süresinin uzatılması için Saraybosna ahalisi tarafından yazılmış mahzar	29b s. 219-220
139	1121 (Evâil-i Safer)	Mahzar		Savaş sonrası hudutların belirlenmesinde görev alan bu mecmuanın mürettibi Dirnişîzâde Abdullah'ın düşman saldırısı sırasında evi ve malları yanıp ailesini geçindiremez durumda olmasından dolayı kendisine medreseden bir görev verilmesi talebini havi Saraybosna ahalisinin mahzarı	29b s. 220
140	1120 (Evâsıt-ı Zi'l-hicce)	Arz	Saraybosna Kadısı İsmail	Sınıra çok yakın bir noktada bulunan kalelerdeki neferler görevlerini uygun bir şekilde ifa etmekte iken Bosna valisi Mustafa Paşa'nın kendi menfaatleri uğruna bu kalelere giden erzakı kestirerek neferleri zor durumda bıraktığını bildiren Saraybosna kadısının arzı	30a s. 220-222
141	1120 (13 Zi'l-hicce)	Arz	Saraybosna Kadısı İsmail	Bosna eyaleti cizyesinin toplanmasında Bosna paşalarına yetki verilmemesi talebini havi Saraybosna kadısının arzı	30b s. 222-223
142	1120 (17 Zi'l-hicce)	Mahzar		Bosna eyaleti cizyesinin geçen sene olduğu gibi bu sene de Defterdar Mehmed Efendi'ye tevcih edilmesi hakkında mahzar	30b s. 223

ÖZETLER					
No	**Tarih**	**Türü**	**Gönderen**	**Özet**	**Varak**
143	-	İlam	Çayniçe Kadısı Şeyh Mehmed	Sabık Çayniçe Emini Salih Ağa'nın ihzarı için görevlendirilen mübaşir Süleyman'ın İstanbul'a hareket ettiği anlaşılan Salih'i evinde bulamadığına dair Çayniçe kadısının ilamı	30b s. 223-224
144	1121 (22 Safer)	Mahzar		Trebin muhafazasında bulunan Ali Bey'in muharebe ve kuşatmalarda yararlılık gösterdiği, bölgeyi haydutlardan temizleyerek güvenli bir hale getirdiği ve hizmetlerinden dolayı kendisine gelir tahsis edilmesi isteğini bildiren mahzar	31a s. 224-225
145	-	Talepname		Novi kalesi neferlerinden olup düşmana esir düşen Mehmed'in fidyesinin çok yüksek ve kendisinin çok fakir olması dolayısıyla fidyenin ödenebilmesi için hayırseverlerden yardım istenilen imzasız talepname	31a s. 225
146	1121 (4 Muharrem)	Mahzar		Azledilen Saraybosna kadısı İsmail Efendi hakkında Saraybosna ahalisinin kendisinden razı olduklarını belirten, ayrıca mazul kadının pek çok yere borcu olduğunu bildiren, bu konuda kendisine yardım edilmesi talebini ihtiva eden mahzar	31b s. 225-226
147	-	Arz	-	Bu mecmuanın mürettibi Dirnişîzâde Abdullah Efendi'ye rütbesine uygun bir görev verilmesi hakkında imzasız arz	31b s. 226
148	1118	Mektup	Şeyhülislam Başmakçızade	Rumeli'nin orta kolunda yer alan şehir ve kazaların kadılarına görevlerini hakkıyla ifa etmeleri, vazife tevcihi ve azli gibi konularda dikkatli olmaları ve merkeze birbiriyle çelişen arzlar göndermemeleri hususunda Şeyhülislam Başmakçızade imzalı mektup	32a s. 226-227

ÖZETLER					
No	**Tarih**	**Türü**	**Gönderen**	**Özet**	**Varak**
149	-	Arzuhal	-	Kapudan Mehmed Ağa'dan belli bir miktar akçe alacağı olan arzuhal sahibinin bunu tahsil etmek için Mehmed Ağa ve kefilleriyle beraber davasının görülmesi talebini ihtiva eden imzasız arzuhal	32a s. 228
150	1122 (Evâsıt-ı Şaban)	Mahzar		Teşne kazasına bağlı Doboy kalesinin cephane ihtiyacının olduğu ve duvarlarının tamir edilmesi gerektiği daha önce Bosna muhafızı Osman Paşa tarafından bildirilmiş olup ancak gerekli meblağ gönderilmediği için sorunların giderilemediği, bu problemin çözümü için lazım olan paranın bir an evvel kendilerine gönderilmesi talebini içeren Doboy Kalesi nefer ve ağalarının mahzarı	32b s. 228-229
151	1122 (Ramazan)	Arz	Teşne Mutasarrıfı Dirnişî Abdullah	Düşman istilası sırasında yararlılık gösteren ve yine bu istila esnasında bütün malvarlığı yanıp yıkılan Mehmed Ağa'nın Teşne Kalesi'ne ağa tayin edilme hususunu havi Dirnişîzâde Abdullah imzalı arz	32b s. 229-230
152	1123 (4 Zi'l-hicce)	Arz	Bosna Valisi Ali Paşa	İstila sırasında malını mülkünü kaybederek geçinemeyecek duruma düşen Şeyh Ahmed Efendi'ye Dolçe karyesi gelirlerinin tahsisi hususunda Bosna Valisi Ali'nin arzı	33a s. 230
153	1123 (23 Zi'l-hicce)	Arz	Bosna Valisi Ali Paşa	Şeyh Yahya'nın Tuzla Mukataası malından aldığı yevmi altı akçelik vazifesi geçimine yetmediğinden iki akçe terakki ile sekiz akçe vazife verilmesi hususunda Bosna Valisi Ali Paşa'nın arzı	33a s. 230-231
154	1124 (9 Şevvâl)	Arz	Saraybosna Kadısı Hasan	Bosna'dan merkeze dilekçe götürecek kimselerin yol harçlıklarının karşılanması için bölgede yaşayan zımmîlerden rızaları karşılığı beşer	33a s. 231

ÖZETLER					
No	**Tarih**	**Türü**	**Gönderen**	**Özet**	**Varak**
				dinar toplanması hususundaki emre zımmîlerin uyacaklarına dair Saraybosna kadısının arzı	
155	1123 (13 Ramazan)	Arz	Belgrad Muhafızı Abdi Paşa	Karacadağ asilerine yakın bir noktada bulunan Kolobuk Kalesi neferlerinin erzak sıkıntısı çektiği ve bu sorunun bir an önce giderilmesi gerektiğini bildiren Belgrad muhafızının arzı	33b s. 231-232
156	1125 (22 Şaban)	Arz	-	Saraybosna'da Hassa Camii'nde naat-ı şerif okumakla görevli iken vefat eden Şeyh Ahmed'in yerine Mehmed Said'in tayin edilmesine dair imzasız arz	33b s. 232-233
157	1123 (13 Ramazan)	Arz	Belgrad Muhafızı Abdi Paşa	Karacadağ asilerine yakın bir noktada bulunan Kolobuk Kalesi neferlerinin erzak sıkıntısı çektiği ve bu sorunun bir an evvel giderilmesi gerektiğini bildiren Belgrad muhafızının defterdara hitaben mektubu	34a s. 233-234
158	-	Arzuhal	Müderris Hüseyin	Bosna Kıptiyanı cizyesinden on beş akçe vazifesi olan Müderris Hüseyin'in cizyedarların maaşını çürük akçe ile ödemelerinden şikâyet ettiği arzuhali	34a s. 234
159	1121 (15 Şaban)	Arz	Saray Kadısı Lagarizade Ahmed	Saray yakınlarındaki Hodidide Kalesi'nin tamir edilmesi için keşif yapıldığı ve keşif sonucu dört bin guruşa ihtiyaç duyulduğunu bildiren Saraybosna kadısının arzı	34b s. 235-236
160	1121 (15 Şaban)	Arz	Bosna Valisi Seyfullah Paşa	Saray yakınlarındaki Hodidide Kalesi'nin tamir edilmesi için keşif yapıldığı ve keşif sonucu dört bin guruşa ihtiyaç duyulduğunu bildiren Bosna valisinin arzı	34b s. 236

ÖZETLER					
No	**Tarih**	**Türü**	**Gönderen**	**Özet**	**Varak**
161	1121 (13 Şevvâl)	Mahzar		Saray yakınlarındaki Hodidide Kalesi'nin tamir edilmesi için Saraybosna halkının mahzarı	35a s. 236-238
162	1128 (10 Cemâziye'l-evvel)	Arzuhal	Müderris Hasan	Üç Şerefeli Medrese müderrisi Hasan'ın talebelerinden Seyyid Abdulbaki'nin mülazemete kabul buyrulması için yazdığı arzuhal	35b s. 238
163	1118 (9 Zi'l-ka'de)	Arz	Saraybosna Kadısı Mehmed Emin	Dusine karyesi ahalisinin tasarrufunda bulunan Zaç yaylakına tasallut eden Hotiguşte karyesi ahalisinin müdahalelerinin engellenmesi için yazılmış Saraybosna kadısının arzı	37b s. 239-241
164	-	Arz	Mir-i Miran Filan	Görev süresinin uzatılması ve bir kazanın ilhakı konularında nasıl arz yazılacağını göstermek üzere hazırlanmış arz örneği	38a s. 241
165	-	Mahzar		Bosna muhafazasında olan Mehmed Paşa'nın vazifesini layıkıyla ifa etmesi dolayısıyla Bosna halkının ondan memnun olduğunu ve görev süresinin uzatılmasını talep ettikleri mahzarları	38a s. 241-242
166	-	Mahzar		Bosna muhafazasında olan Mehmed Paşa'nın vazifesini layıkıyla ifa etmesi dolayısıyla Bosna halkının ondan memnun olduğunu ve görev süresinin uzatılmasını talep ettikleri mahzarları	38b s. 242-243
167	-	Mahzar		Bosna muhafazasında olan Mehmed Paşa'nın vazifesini layıkıyla ifa etmesi dolayısıyla Bosna halkının ondan memnun olduğunu ve görev süresinin uzatılmasını talep ettikleri mahzarları	38b s. 243-244

ÖZETLER					
No	**Tarih**	**Türü**	**Gönderen**	**Özet**	**Varak**
168	-	Mahzar		Abdurrezzak Beşe'nin dahliyle Visoka naibi iken haksız yere azledilen Hasan Efendi'nin görevine tekrar iade edilmesi için kaleme alınmış imzasız mahzar	38b s. 244-245
169	-	Mahzar		Visoka naibi iken azledilen Hasan Efendi'nin kendisi hakkında görülen davaya katılmadığının belirtilmesi ve affedilmesi için yazılmış Saraybosna ahalisinin mahzarı	39a s. 245
170	1105 (Evâhir-i Safer)	Arz	Saraybosna Kadısı Mehmed Kütahî	Vergilerini Lobogoşte karyesi ahalisiyle birlikte ödemek isteyen Pale cemaatinin bu talebinin engellenmesi hususunda Saraybosna kadısının arzı	39a s. 245-246
171	-	Arz	Saraybosna Kadısı Mehmed Kütahî	Bosna'daki mukataa tasarrufu konusunda anlaşmazlık yaşayan Murad ve Eyüp isimli mültezimlerin husumetlerinin nasıl çözülebileceği hakkında Saraybosna kadısının arzı	39a s. 246
172	1109	Arz	Saraybosna Kadısı Ahmed	Saray yakınlarındaki Ozren geçidi tehlikeli bir mevkii olup buraya muhafız gönderilmesi hususunda Saraybosna kadısının arzı	39a s. 246-247
173	1105 (22 Cemâziye'l-âhir)	Mahzar		Saraybosna kadısı olan Ali Efendi'nin geçim sıkıntısı çekmesi sebebiyle başka bir kazanın görev alanına dahil edilmesi ve kendisine Medine-i Münevvere Kadılığı payesi verilmesi hususunda Saraybosna ahalisinin mahzarı	39b s. 247-248
174	1105	Mahzar		Geçmişte Bosna hazinesi defterdarlığı yapan Ali Efendi görevsiz kalmış olup kendisine yardım edilmesi hususunda Saraybosna ahalisinin mahzarı	39b s. 248

ÖZETLER					
No	**Tarih**	**Türü**	**Gönderen**	**Özet**	**Varak**
	(Evâhir-i Cemâziye'l-âhir)				
175	1105 (Evâil-i Şevvâl)	Mahzar		Fatih Sultan Mehmed zamanında inşa edilen caminin tamire muhtaç halde olması ve herhangi bir vakfı bulunmaması dolayısıyla ihyası için merkezden yardım talep edilen mahzar	39b s. 248-249
176	1105 (29 Şevvâl)	Mahzar		Gabele Kalesi'nin düşman eline geçtiği ve merkezden yardım gönderilmezse durumun daha da kötüleşeceğine dair Saraybosna ahalisinin mahzarı	40a s. 249-250
177	1105 (28 Şevvâl)	Mahzar		Gabele Kalesi'nin düşman eline geçtiği ve merkezden yardım gönderilmezse durumun daha da kötüleşeceğine dair Saraybosna ahalisinin mahzarı	40a s. 250
178	-	Mahzar		Adil bir kadıya ihtiyaçları olduğundan bahisle Bihorine'den munfasıl Mevlana Ahmed'in Saraybosna'ya kadı tayin edilmesi hususunda ahalinin mahzarı	40a s. 250-251
179	1103	Mahzar	{Fi zaman-ı Ojiçevi İsa Efendi}	Sekiz dokuz seneden beri düşmanla savaş sebebiyle pek çok kalesi ve kasabası harap olan Bosna halkının seferler için kendilerinden asker istenmemesi ve Bosna Valisi Mehmed Paşa'ya bir an evvel gerekli cephane ve erzak tedarikinin sağlanması hususunda sundukları mahzar	40b s. 251-252

ÖZETLER					
No	**Tarih**	**Türü**	**Gönderen**	**Özet**	**Varak**
180	1106 (19 Rebîü'l-âhir)	Arz	Mustafa Esiri	Taşlıca kasabasında hatip olan Abdulfettah Efendi hakkında bazı uygunsuz sözler söylendiği duyulmuş olup ahalinin kendisinden razı olduğunu bildiren Saraybosna kadısının arzı	40b s. 252-253
181	1106 (21 Rebîü'l-âhir)	Mahzar	{Fi zaman-ı Mustafa Esiri}	Saraybosna ahalisinin uzun süren savaş sebebiyle dört bir taraftan düşman saldırısına açık olduklarını, bir an evvel bölgeye asker, cephane ve erzak gönderilmesi gerektiğini ayrıca kendilerine vergi muafiyeti sağlanmasını istedikleri mahzarları	41a s. 253-254
182	-	Arz	-	Saraybosna'da bulunan Fatih Sultan Mehmed Camii'nin harap halde olduğu, yapılan keşif sonucunda tamiri için 795.550 akçeye ihtiyaç duyulduğu ve bu meblağın devlet tarafından karşılanması talebini havi imzasız arz	41a s. 254
183	-	Mahzar	{Fi zaman-ı Ojiçevi İsa Efendi}	Saraybosna ahalisinin on seneden beri süren savaş neticesinde hallerinin perişan olduğunu, pek çok kalenin düşman eline geçtiğini, eğer bölgeye zamanında asker, cephane ve erzak gönderilmezse düşmana direnemeyeceklerini bildiren mahzarı	41b-42a s. 254-256
184	-	Mahzar	{Fi zaman-ı Ojiçevi İsa Efendi}	Yaklaşık on senedir süren savaş hali dolayısıyla Bosna eyaleti dahilindeki bazı kaleler düşman eline geçmiş olup kalanlarını koruyabilmek için Saraybosna ahalisinin askere çağırılmaktan muaf tutulma talebini havi mahzarı	42a s. 256-258

ÖZETLER					
No	**Tarih**	**Türü**	**Gönderen**	**Özet**	**Varak**
185	1121 (15 Zi'l-hicce)	Ruus Sureti	Belgrad Kadısı Ali Efendi	Belgrad'da yer alan Yahya Paşa Medresesi'sinde müderris olan İbrahim Efendi'nin vefatı üzerine yerine Abdullah Efendi'nin tayin edilmesine dair ruus sureti	42a s. 258
186	1100 (12 Rebîü'l-evvel)	Mahzar		Belgrad'ın kaybedilmesinden sonra düşmanın sıradaki hamlesinin Bosna üzerine olacağını ve eğer yeterli asker, cephane ve erzak gönderilmez ise ahvallerinin perişan olacağını bildirerek kadın ve çocukların güvenli bir yere sevk edilmeleri talebini içeren Saraybosna ahalisinin mahzarı	42b s. 258-260
187	1107 (18 Zi'l-hicce)	Arz	Saraybosna Kadısı Mustafa Esiri	Saraybosna'da Hacı Uzun Mustafa Medresesi atıl durumda olması hasebiyle müderris İbrahim Efendi'nin buraya tayini hususunda Saraybosna kadısının arzı	43a s. 260
188	1107 (15 Zi'l-hicce)	Arzuhal	Ümmühan valide-i Kamer	Şatır Ali Ağa'nın vefatından sonra kızı Kamer Hatun'a tapu ile intikal eden çiftlik yerlerine Bosna Valisi Mehmed Paşa'nın el koyması ve akabinde paşa düşmana esir düşünce bu kez çiftliği paşanın kardeşi Zülfikar Bey ve adamları tarafından tasarruf edilmesine karşı bir çözüm bekleyen Kamer Hatun'un annesi Ümmühan'ın arzuhali	43a s. 260-262
189	1107 (15 Zi'l-hicce)	Arz	Mustafa Esiri	Şatır Ali Ağa'nın vefatından sonra kızı Kamer Hatun'a tapu ile intikal eden çiftlik yerlerine Bosna Valisi Mehmed Paşa'nın el koyması ve akabinde paşa düşmana esir düşünce bu kez çiftliği paşanın kardeşi Zülfikar Bey ve adamları tarafından tasarruf edilmesine karşı Kamer	43b s. 262-263

ÖZETLER					
No	**Tarih**	**Türü**	**Gönderen**	**Özet**	**Varak**
				Hatun'un annesi Ümmühan'ın itirazı çerçevesinde kızının mağduriyetinin giderilmesi hususunda Saraybosna kadısının arzı	
190	1109 (3 Muharrem)	Arz	Bosna Valisi Mehmed Paşa	Bihke kalesi düşman tarafından kuşatıldığı sırada kaleyi savunan Kethüda Ahmed Ağa'ya hizmetleri karşılığı merhamet ve yardım edilmesi hususunda Bosna Valisi Mehmed Paşa'nın arzı	43b s. 264
191	-	Mahzar		Mustafa Bey Vakfı katibi olan Abdullah Efendi'nin haksız yere azledilmesi sebebiyle kendisinin tekrar göreve getirilmesi hususunda vakıf mürtezikasının mahzarı	44a s. 264-265
192	1109 (Evâhir-i Muharrem)	Arz	Saraybosna Kadısı Mehmed	Mustafa Bey Vakfı katibi olan Abdullah Efendi haksız yere azledilmesi sebebiyle kendisinin tekrar göreve getirilmesi hususunda Saraybosna kadısının arzı	44a s. 265
193	1109 (Evâhir-i Rebîü'l-evvel)	Mahzar		Aynı zamanda cizyedar olan Defterdar Mehmed Efendi'nin vazifelerini layıkıyla ifa ettiğini ve bu görevlerin kendi üzerinde kalmasına dair Saraybosna ahalisinin mahzarı	44a s. 265-266
194	-	Arzuhal	Dirnişîzâde Abdullah Efendi	Bu mecmuanın mürettibi Dirnişîzâde Abdullah'ın mülazemete kabul edilmesi talebini havi arzuhali	44a s. 266
195	1109	Mahzar	Saraybosna Kadısı Mehmed	Düşmanın Saraybosna'ya saldırarak yakıp yıktığını, Bosna eyaletinin dört bir yandan saldırıya açık halde olduğunu, bölgeye ivedilikle asker, cephane ve erzak tedarikinde bulunulması gerektiğini ve eğer bu yardım gelmezse durumun kötüleşeceğini bütün ayrıntılarıyla anlatan mahzar	44b-46a s. 266-273

ÖZETLER					
No	**Tarih**	**Türü**	**Gönderen**	**Özet**	**Varak**
196	1112 (13 Şevvâl)	Mahzar		Savaş sonrası Venedik'le belirlenecek sınırı tespit etmek üzere Bosna'da bulunan Silahdar Osman Ağa'nın görevini layıkıyla ifa ettiğini bildiren Saraybosna ahalisinin mahzarı	46b s. 273-275
197	1113 (7 Şevvâl)	Arz	Bosna Muhafızı Halil Paşa	Travnik'te İsmail Baba Tekkesi Türbedarı Derviş Ali'ye haksız yere müdahalede bulunan kimselerin engellenmesi hususunda Bosna muhafızı Halil Paşa'nın arzı	47a s. 275
198	1115 (Evâhir-i Şaban)	Arz	Saraybosna Kadısı Ahmed	Defterdar Mehmed Efendi'nin Bosna'da yer alan bir madenin güvenliğini sağlamak amacıyla etrafına palanka inşa ettirilmesi emrini yerine getirdiğini ancak masrafları kendi cebinden karşıladığını bildiren Saraybosna kadısının arzı	47a s. 275-276
199	1114 (3 Rebîü'l-evvel)	Mahzar		Halil Paşa'nın dört senedir Bosna Eyaleti'ni iyi bir şekilde idare ettiği, halkın kendisinden razı olduğu, ancak paşanın geçim sıkıntısı çektiği ve borcu olduğundan bahisle haslarının arttırılması talebini havi mahzar	47b s. 276-277
200	1114 (5 Rebîü'l-evvel)	Mahzar		Halil Paşa'nın dört senedir Bosna Eyaleti'ni iyi bir şekilde idare ettiği, halkın kendisinden razı olduğu, ancak paşanın geçim sıkıntısı çektiği ve borcu olduğundan bahisle haslarının arttırılması talebini havi mahzar	47b s. 277-278
201	1114 (20 Ramazan)	Mahzar		Saraybosna ahalisinin vali Seyfullah Paşa'dan razı olduklarını bildiren ve makamında bırakılmasını talep ettikleri mahzarları	48a s. 278-279
202	1114 (29 Şevvâl)	Mahzar		Dubrovnik Cumhuriyeti'nin iki senelik vergi borcu olduğu ve bu borcu ödeyecekleri, ancak savaş sebebiyle kendilerinin de zor durumda oldukları	48a s. 279-280

ÖZETLER					
No	**Tarih**	**Türü**	**Gönderen**	**Özet**	**Varak**
				ve daha fazlasının talep edilmemesi isteğine mukabil Bosna halkının da bu ahvali doğruladıkları mahzarı	
203	1114 (23 Zi'l-ka‘de)	Mahzar		İskopye ahalisinin şikâyetiyle İstanbul’a gelmesi ferman olunan Ali Paşa için Saraybosna halkının paşanın iyi haline şehadet ettikleri mahzarları	48b s. 280-281
204	1116 (1 Rebîü'l-evvel)	Mahzar		Birkaç sene önce başka bir kazaya ilhak olunan Olva nahiyesi ahalisinin tekrardan Saray’a bağlanmak istediklerini bildiren mahzarları	48b s. 281-282
205	1117 (22 Şaban)	Arz	Bosna Defterdarı Mehmed	Bu mecmuanın mürettibi Abdullah Efendi ve Yahya Halîfe’nin maaşlarını aldıkları mukataaların ocaklık olarak İhlivne Kalesi neferlerine verilmesinden ötürü bu şahısların maaşlarının bundan böyle Bosna cizyesi malından ödenmesi talebini içeren Bosna defterdarının arzı	49a s. 282-283
206	1120 (12 Muharrem)	Arz	Bosna Defterdarı Abdullah	Bu mecmuanın mürettibi Abdullah Efendi ve Yahya Halîfe’nin maaşlarını aldıkları mukataalar ocaklık olarak İhlivne Kalesi neferlerine verildikten sonra üç yıldır vazifelerini tahsil edemedikleri, aynı yerden vazifelerini almaya devam edeceklerini ve neferlerin müdahale etmemesi talebini içeren defterdarın arzı	49a s. 283
207	1117 (Evâhir-i Zi'l-hicce)	Mahzar		Koyun vergisi talep edilen Bosna halkının istila sebebiyle fakirleştikleri, ayrıca ellerinde muafname de bulunduğunu belirttikleri mahzarları	49b s. 283-284
208	1121 (7 Rebîü'l-evvel)	Mahzar		Cizyedar Jayga Mehmed Ağa’nın görevini layıkıyla ifa ettiği ve bir sonraki senenin cizyesinin de kendisine verilmesi talebini havi mahzar	49b s. 284-286

ÖZETLER					
No	**Tarih**	**Türü**	**Gönderen**	**Özet**	**Varak**
209	-	Arz	-	Yahudi iken ihtida eden Mehmed'e uygun gelir tahsis edilmesi hususunda imzasız arz	50a s. 286
210	1096 (19 Ramazan)	Arz	Ojiçe Kadısı Ahmed	Daha önce Ojiçe kazasından Macaristan Seferi'ne gönderilmek için yazılmış ve on aylık ödemeleri peşinen yapılmış olan elli neferin görevlerini yerine getirmedikleri, bu sebeple iki aylık maaşları hariç olmak üzere ödenen sekiz aylık maaşlarının, gerek kendilerinden gerekse gösterdikleri kefillerden geri alınması hakkında ferman gönderildiği, ancak otuz dört neferin ne kendisi ne de kefilleri bulunamadığından tahsilatın yapılamadığını gösterir Ojiçe kadısının arzı	50a s. 286-288
211	1112	Mahzar		Tırnova'da bir zeamet tasarruf eden Hasan'a haksız yere müdahalede bulunan Durmuş'un engellenmesi için mahzar	50b s. 288-289
212	1120 (5 Rebîü'l-âhir)	Mahzar	Şeyh İbrahim	Saraybosna'da harap olan Kadirî tekkesinin ihya edildiği ve bu işi halletmek için merkezden tayin edilen Mehmed Çukadar'ın görevini layıkıyla yerine getirdiğini bildiren mahzar	50b-51a s. 289-290
213	-	Arz	-	Ayasofya vaizi Şeyh Şaban'ın emsali gibi kayırılması hususunda başlıksız, imzasız ve tarihsiz arz	51a s. 290
214	1124 (Safer)	Arz	-	Bostanzade Efendi hazretlerinin talebelerinden ismi verilmeyen bir ilmiye mensubuna Sofu Mehmed Paşa darülhadisinin tevcih olunması hususunda başlıksız, imzasız ve tarihsiz arz	51a s. 290-291

ÖZETLER					
No	**Tarih**	**Türü**	**Gönderen**	**Özet**	**Varak**
215	1121 (1 Rebîü'l-âhir)	Mahzar		Bosna'da çavuşlar kethüdası olan Cündi Mehmed'in görevini kötüye kullanarak halka çeşitli şekillerde zulmettiğine ve yerine başka birinin tayin edilmesine dair Bosna halkının mahzarı	51b s. 291-292
216	-	Arz	-	Cizyedarlar tarafından maaşı çürük akçe ile verilen Müderris Hüseyin Efendi'nin maaşının sağ akçe olarak ödenmesi talebine dair imzasız arz	51b s. 292-293
217	1124 (28 Muharrem)	Mahzar		Rusya'ya ilan edilen savaş neticesinde Bosna valisinin sefere gittiğini, ancak aradaki sulha rağmen Avusturya ve Venedik'e güvenilmemesi gerektiğini, bunlara bir de Karadağ asilerinin eklendiğini, dolayısıyla Bosna eyaletinin askersiz ve erzaksız bırakılmaması talebini detaylı bir şekilde bildiren Saraybosna halkının mahzarı	52a-53b s. 293-298
218	1119 (24 Şevvâl)	Berat Sureti		Fatih Sultan Mehmed Camii'nde ders vermek üzere atanan müderris Hüseyin'e verilen beratın sureti	53b s. 298-299
219	-	Arz	-	Maaşını aldığı gelir kaynağı yaşadığı yerden uzakta olduğu için daha yakın bir mahalden maaşını alma talebini havi imzasız arzuhal	54a s. 299
220	-	Şerh	-	Nerede olduğu belli olmayan ve Hasan isimli birine tevcih olunan üç bin akçelik timarın kaydına düşülen tarihsiz şerh	54a s. 299-300
221	1126 (Evâsıt-ı Receb)	Arzuhal	Şerife Fatıma	On akçe vazifeyle duaguy olan Mansur Çelebi vefat etmiş olup bu vazifenin çocuklarından birine bağlanması hususunda kızı Şerife Fatma'nın arzuhali	54a s. 300-301

ÖZETLER					
No	**Tarih**	**Türü**	**Gönderen**	**Özet**	**Varak**
222	-	Talepname	Asım	Saraybosna'dan İstanbul'a gitmek isteyen Şeyh Süleyman Efendi'nin yol masraflarının karşılanması hususunda yazılan talepname	54b s. 301
223	-	Arz	-	Bosna cizyesinden geliri olan kimsenin vazifesini bozuk akçe ile almak istemediği hakkında imzasız arz	54b s. 301
224	1130 (3 Rebîü'l-âhir)	Mahzar		Macar ve Avusturya askerlerinin sınıra çok yakın bir noktada konuşlandığını ihbar ederek yardım isteyen Bosna halkının mahzarı	54b s. 301-302
225	1131 (15 Şaban)	Arzuhal	Mehmed Efendi	Bosna cizyesinden maaş alan Mehmed Efendi'nin vazifesini bozuk akçe ile almak istemediğine dair arzuhali	55a s. 302
226	-	Arz		Bosna cizyesinden maaş alan Mehmed Efendi'nin vazifesini bozuk akçe ile almak istemediğine dair arz	55a s. 302
227		Örnek Metin		Bir kimsenin yaptığı işten halkın memnuniyet duyduğunun, herkesin kendisinden razı olduğunun nasıl ifade edileceğini gösteren örnek metin	56b s. 303
228	-	?		Tırhala kadısı olan Nakşibendî Masum Efendi'nin görev müddetinin uzatılması hususundadır	56b s. 303-304
229	(Sultan III. Mehmed Dönemi)	Muhtelif Fetvalar		Sultan III. Mehmed döneminde Hafız Ahmed Paşa ile ilgili bir şerî meselede verilen hüccetin dönemin uleması tarafından uygun görülmediği hakkında kayıt ve fetvalar	57a s. 304-305
230	1112 (26 Muharrem)	İlam	Dirnişîzâde Abdullah Efendi	Bu mecmuanın mürettibi ve aynı zamanda sınır muhaddidi olan Dirnişîzâde Abdullah Efendi'nin Novi toprağının yukarısındaki adalar	57b s. 305-307

ÖZETLER					
No	**Tarih**	**Türü**	**Gönderen**	**Özet**	**Varak**
				hakkında Avusturya muhaddidi Marsigli ile yaşanan anlaşmazlığı Halil Paşa'ya bildirdiği ilamı	
231	1109 (6 Rebîü'l-âhir)	Mahzar		Düşmanın Bosna'ya saldırdığı sırada Poçitel'de sürgünde olan Vezir Daltaban Mustafa Paşa'nın emir gelmeden yerini terk ederek Bosna'ya geldiği, ancak paşanın bu izinsiz hareketinin ahalinin durumunun merkeze bildirilmesi için bir fırsata dönüştüğü yönünde Bosna halkının mahzarı	58a s. 309
232	1109 (6 Rebîü'l-âhir)	Mahzar		Bosna Valisi Mehmed Paşa'nın Avusturya ordusunun saldırısı sırasında vefat etmesi üzerine Poçitel'de bulunan Vezir Mustafa Paşa'nın halkın talebiyle Saray'a geldiği ve düşmanın püskürtülmesi için çaba sarf ettiğini bildiren Bosna halkının mahzarı	58a s. 309-310
				Muhtelif imzalar	58b s. 310-314
				Muhtelif imzalar	59a s. 314-317
				Muhtelif imzalar	59b s. 317-318
				Muhtelif imzalar	60a s. 318

ÖZETLER					
No	**Tarih**	**Türü**	**Gönderen**	**Özet**	**Varak**
233	1124 (Evâsıt-ı Şevvâl)	Arz	Saraybosna Kadısı Hasan	Saraybosna'da Gazi İskender Paşa vakfının mütevellisi olan Yahya Halîfe'ye müdahale eden Mehmed'in müdahalesinin engellenmesi hususunda Saraybosna kadısının arzı	60b s. 318-319
234	1124 (Evâsıt-ı Şevvâl)	Arz	Saraybosna Kadısı Hasan	Bosna zımmilerinin savaşlar dolayısıyla çok fakirleştiğini, vermeleri gereken orta seviye cizye miktarını en alt sınırdan verme isteğini havi Saraybosna kadısının arzı	60b s. 319-320
235	1125 (11 Safer)	Mahzar		1126 senesi Bosna cizyesi tahsildarlığının Defterdar Abdullah Efendi'ye verilmesi hususunda Bosna halkının mahzarı	61a s. 320
236	-	Arz	Bosna Beylerbeyi Ahmed Paşa	Bosna hazinesine bağlı mukataalardan yeterli seviyede kalemiye tahsil edemeyen Defterdar Abdullah Efendi'ye yardım edilmesi hususunda Bosna Beylerbeyi Ahmed Paşa'nın arzı	61a s. 320-321
237	1125 (Cemâziye'l-âhir)	Arz	Mehmed Kethüda	Bosna'da çavuşluk gediğiyle timar tasarruf eden Osman'ın çocuk olması hasebiyle yerine cebelisi Sinan'ın sefere gitmesi talebini havi Bosna çavuşlar kethüdasının arzı	61a s. 321
238	1125 (8 Cemâziye'l-evvel)	Arz	Belgradlı Şeyh Murtaza	Bu mecmuanın mürettibi Abdullah Efendi'nin halihazırda üzerinde bulunan Yahya Paşa Medresesi'ne haric itibarıyla atanma talebini havi Belgradlı Şeyh Murtaza'nın arzı ve bu arza karşılık şeyhülislamın sözlü olarak Abdullah Efendi hakkındaki olumsuz kanaatlerini belirttiğini bildiren bilgi notu	61b s. 321-322

ÖZETLER					
No	**Tarih**	**Türü**	**Gönderen**	**Özet**	**Varak**
239	1125 (29 Cemâziye'l-evvel)	Arz	Babüssaade Ağası Süleyman	Saraybosna'da Gazi Hüsrev Bey Camii'nde ikinci müezzin olan Mustafa beratını kaybetmiş olup kendisine zayiden yeni berat verilmesi talebini içeren Babüssaade Ağası Süleyman'ın arzı	61b s. 322
240	1125	Arz Telhisi	?	Vazifesini aldığı Srebreniçe Mukataası kendisine uzak mahalde olan Hüseyin Ali'nin maaşını kendisine daha yakın bir yer olan İskopye Mukataası malından alması hususunu içeren Sadrazam Damat Ali Paşa'ya sunulan telhis	62a s. 323
241	1125 (11 Cemâziye'l-âhir)	Arzuhal	Dirnişîzâde Abdullah Efendi	Bu mecmuanın mürettibi Dirnişîzâde Abdullah Efendi'nin Saraybosna kadılığını kendisi için istediği arzuhali	62a s. 323-324
242	1126	Mahzar		Yeniçeri serdarı Yahya Beşe'nin görevini layıkıyla yaptığı, halkın ondan hoşnut olduğu ve yerinde bırakılması talebini içeren mahzar	62b s. 324
243	1126 (Evâil-i Safer)	Ferman Sureti		Fesatlıkları hasebiyle şikâyet edilen başta Yeniçeri Serdarı Yahya Beşe olmak üzere birkaç kimsenin Saraybosna'dan sürgün edilmesi emrini içeren ferman sureti	62b s. 325-326
244	1126 (1 Safer)	Arz	Saraybosna Kadısı Mehmed Şeyhî	Saraybosna mahkemesinde kâtip olan Pojegalı Mustafa'nın halkın şikâyeti üzerine kâtiplikten azl edilmesi hususuna dair Saraybosna kadısının arzı	63a s. 326-327
245	1127 (3 Muharrem)	Bilgi Notu	Moralı Mustafa Çelebi	Yirmi iki sene esir olarak gemilerde çalıştırılan Moralı Mustafa Çelebi adlı kimsenin Venedik donanması hakkında verdiği bilgileri içeren not	63a s. 327

ÖZETLER					
No	**Tarih**	**Türü**	**Gönderen**	**Özet**	**Varak**
246	1126 (24 Rebîü'l-evvel)	Mahzar		Daha önce anlaşmazlık yaşadıkları Yahya Beşe ve Kenan'ın yaptıklarından şikâyet ettikleri ve kesinlikle Bosna'ya gelmelerine izin verilmemesine dair hasımları Dirnişîzâde Abdullah, Hüseyin b. Muzaffer ve Kerimzâde Şeyh Ahmed'in Belgrad Muhafızı Halil Paşa'ya gönderdikleri mahzar	63b s. 328-329
247	1126 (12 Rebîü'l-âhir)	Mektup	Belgrad Muhafızı Halil Paşa	Bu mecmuanın mürettibi Abdullah Efendi ile Şeyh Ahmed Efendi ve Hüseyin Efendi'nin himaye edilmesi hususunda Belgrad Muhafızı Halil Paşa'nın Bosna valisi Numan Paşa'ya mektubu	64a s. 329-330
248	1128 (Evâil-i Cemâziye'l-âhir)	Mektup	Bosna Valisi Köprülüzade Numan	Köprülüzâde Numan Paşa'nın Şeyhülislam Mirza Mustafa Efendi'ye bu mecmuanın mürettibi Dirnişîzâde Abdullah hakkında yazdığı iltimas mektubu	64a s. 330-331
249	-	Mahzar	Zergerî Mustafa Efendi	Mevlevi şeyhi Seyyid Abdulfettah Efendi'nin hakkındaki iddiaların iftira olduğuna dair Konya'ya yazılan mahzar	64b s. 331
250	1127 (Evâil-i Safer)	İcazet Talebi	Hacı Ali	Saraybosna'daki Hadım Ali Paşa Camii'nde zikir yapan Kadiriyye dervişlerinin şeyhi Şıflı Osman vefat etmiş olup dervişlerin kendisinin şeyh olmasını talep ettiklerine dair Saraylı Hacı Ali'nin Selanik şeyhine gönderdiği icazet talebi	64b-65a s. 331-333
251	1128 (2 Rebîü'l-evvel)	Arz	Bosna Muhafızı Mustafa Paşa	Dömene palankası neferlerinin 1128 senesi ulufelerinin ödenmesi hususunda Bosna muhafızı Mustafa Paşa'nın arzı	65a s. 333-334

ÖZETLER					
No	**Tarih**	**Türü**	**Gönderen**	**Özet**	**Varak**
252	1128 (27 Zi'l-ka'de)	Arz	Belgrad Kadısı Osman Efendi	Belgrad muhafazasında iken katli ferman olunan Ahmed Paşa'nın muhallefatı ve borçlarıyla alakalı bilgi veren Belgrad kadısının arzı	65a s. 334
253	1127	Mahzar		Venedikle savaş hali dolayısıyla geçmiş yıllarda yaşananların hatırlatıldığı, casuslar vasıtasıyla düşmanın saldırı hazırlığında olduğunun haber alındığı, kış bitimine kadar acele asker, cephane ve erzak gönderilmesi taleplerini ihtiva eden Saraybosna halkının mahzarı	65b-66a s. 334-336
254	-	Arzuhal	Sabık Trablusşam Kadısı Şeyh Ahmed	Kerek Sancakbeyi İbrahim'den yedi yüz seksen guruş alacağı olan önceki Trablusşam kadısı Ahmed'in alacağını tahsil etme isteğini havi arzuhali	66a s. 336-337
255	1127	Mahzar		Ellerindeki muafname istila sırasında kaybolduğundan kendilerine yeniden bir muafname verilmesi veya kendilerine bu yönde bir emir gönderilmesi hususunda Saraybosna halkının mahzarı	66b s. 337-338
256	1128	Arzuhal	Sabık Trablusşam Kadısı Şeyh Ahmed	Trablusşam'dan mazul Şeyh Ahmed Efendi'nin kendisine uygun bir mansıp verilmesini talep ettiği arzuhali	67a s. 338-339
257	-	Arzuhal	Sabık Trablusşam	Trablusşam'dan mazul Şeyh Ahmed Efendi'nin kendisine uygun mertebe bir mansıp verilmesini talep ettiği arzuhali	67b s. 339-341

ÖZETLER					
No	**Tarih**	**Türü**	**Gönderen**	**Özet**	**Varak**
			Kadısı Şeyh Ahmed		
258	-	Mahzar		Saraybosna'da yeniçeri serdarı olan Kenan Ali Beşe'nin zulmünden bahisle kendisinin azledilmesi ve yerine başka birinin tayini hususunda Saraybosna ahalisinin mahzarı	68a s. 341-342
259	-	Arz	Bosna Muhafızı Yusuf Paşa	Bu mecmuanın mürettibi Dirnişîzâde Abdullah Efendi'nin ordu kadısı tayin edilmesi hususunda Bosna Beylerbeyi Yusuf Paşa'nın arzı	68b s. 342-343
260	1128 (1 Cemâziye'l-evvel)	Arzuhal	Sabık Trablusşam Kadısı Şeyh Ahmed	Trablusşam'dan mazul kadı Ahmed Efendi'nin kendisine münasip bir mansıp verilmesi hususundaki arzuhali	68b s. 343-344
261	1126 (Evâil-i Cemâziye'l-âhir)	Ferman Sureti		Limni Kalesi'nde sürgünde bulunan İskopye zaimlerinden Mehmed ve Osman'ın af istekleri kabul edilmiş olup bu hususta Limni Kalesi dizdarına gönderilen emrin sureti	68b s. 344
262	1127 (12 Receb)	Berat Sureti		Sefer sırasında kendisine orduda bulunarak sancak-ı şerifin yanında dua etme vazifesi verilen Şeyh Abdülkadir Efendi'nin beratının sureti	69a s. 344
263	1128 (26 Şaban)	Arzuhal	Şeyh Ahmed	Saraybosna'da yaşayan Şeyh Ahmed'in aynı nahiyeye tabi bazı çiftliklerin vergi gelirlerinin kendisine tahsis edilmesi hususundaki arzuhali	69a s. 345

ÖZETLER					
No	**Tarih**	**Türü**	**Gönderen**	**Özet**	**Varak**
264	1128 (8 Ramazan)	Arzuhal	Şeyh Abdülkadir	Daha önceki maaşı kesilmiş olan Şeyh Abdülkadir Efendi'nin kendisine tekaüt vazifesi olarak İstanbul gümrüğü malından 15 akçe maaş bağlanması hususundaki arzuhali	69b s. 345-346
265	1128 (Evâil-i Şevvâl)	Arzuhal	Abdülmümin Efendi	Ulema sınıfına mensup olmasına rağmen kendisine bir tuğ ile Alanya Sancakbeyliği verilen Abdülmümin'in bu görevi layıkıyla yerine getiremediğinden kendisine uygun başka bir vazife verilmesini talep ettiği ve bu mecmuanın mürettibi Abdullah Efendi tarafından kaleme alınan arzuhali	69b s. 346-347
266	1128 (21 Şevvâl)	Arzuhal	Dizdar Hasan	Dizdarı olduğu Akhisar Kalesi'nin ne kadar müstahfizan timarı olduğu bilgisinin defterhaneden çıkarılmasını ve bu işlem için harç alınmamasını talep eden Hasan'ın arzuhali	70a s. 347
267	-	Arzuhal	Mustafa	Hersek Sancağı'nda Juman Putuk palankasının muhafazasında görevli neferlerin maaşları için yapılan havaleyi ödemekte zorluk çıkaran mukataa eminlerinin bu tavırlarına son vermeleri talebine dair kale görevlisi Mustafa'nın arzuhali	70a s. 347
268	-	Arz	Bosna Muhafızı Mustafa Paşa	Dömene palankası neferlerinin 1128 senesi ulufelerinin ödenmesi hususunda Bosna muhafızı Mustafa Paşa'nın arzı	70a s. 347-348
269	1128 (8 Zi'l-ka'de)	Arz	Belgrad Muhafızı Ahmed Paşa	Belgrad veya Saraybosna kadılıkları boşa çıktığı taktirde bu mansıplardan birinin bu mecmuanın mürettibi Dirnişîzâde Abdullah Efendi'ye tevcih edilmesi hususunda Belgrad muhafızının arzı	70b s. 348

ÖZETLER					
No	**Tarih**	**Türü**	**Gönderen**	**Özet**	**Varak**
270	-	Arzuhal	Bayram	Hersek Sancağı'nda kale muhafızlığı şartıyla timar tasarruf eden sipahi Halil vefat edip yerine oğlu Bayram'ın bu timarı eşkinci timarına dönüştürerek tasarruf etme talebiyle sunduğu arzuhali	70b s. 348-349
271	1129 (15 Safer)	Arz	Belgrad Muhafızı Mustafa Paşa	Srebreniçe kadısının kendisi mansıbına gelmeyerek iltizama verdiğinden şikâyetle kadının yerine bu mecmuanın mürettibi Dirnişîzâde Abdullah Efendi'nin tayin edilmesi talebini ihtiva eden Belgrad muhafızının arzı	70b s. 349
272	1129 (Evâil-i Safer)	Arz	Srebreniçe Kadısı Seyyid Mustafa	Srebreniçe halkından talep edilen zahirenin muhtelif sebeplerden ötürü verilemeyeciğini, bunun yerine nakdî olarak bin guruş ödeyebileceklerini bildiren Srebreniçe kadısının arzı	71a s. 349-350
273	-	Arzuhal	Şeyh Ahmed	İskopye Mukataası eminlerinin maaşını çürük hesabıyla verdiklerinden şikâyetle bunun düzeltilmesi için Şeyh Ahmed tarafından sunulan arzuhal	71a s. 350
274	1130 (1 Safer)	Arz	Numan Paşa	Öldüğü gerekçesiyle Birçe Mukataası malından aldığı vazifesi iptal edilen Abdullah Efendi'nin hala hayatta olduğu ve kaydının tashih edilmesi talebini havi Numan Paşa'nın arzı	71a s. 350
275	1129 (3 Şevvâl)	Arzuhal	Saraybosna Kadısı Abdurrahman	Tasarrufunda olan Saraybosna kadılığı ve ona ilhaken verilen Bosna Prudu mansıbı geçimini sağlamaya yetmeyen Kadı Abdurrahman'ın görevi son bulur bulmaz Medine-i Münevvere payesinin kendisine verilmesi talebini havi arzuhali	71b s. 351
276	-	Arz	Numan Paşa	Bu mecmuanın mürettibi Dirnişîzâde Abdullah Efendi'ye hizmetleri karşılığında kendisine yardım edilmesi hususunda Numan Paşa'nın arzı	71b s. 352

ÖZETLER					
No	**Tarih**	**Türü**	**Gönderen**	**Özet**	**Varak**
277	-	Mahzar		Bosna Çavuşlar Kethüdası Mehmed'in yaptıklarını bütün ayrıntılarıyla anlatan ve Bosna idarecileri ve halkının kendisinden şikâyetçi olduğunu bildiren ayrıca sürülmesini talebini de içeren mahzar	72a-72b s. 352-354
278	1130 (29 Zi'l-hicce)	Mahzar		Pasarofça Antlaşması sonrasında sınır tespitinde görev alan bu mecmuanın mürettibi Dirnişîzâde Abdullah için uygun bir mansıp verilmesi talebini içeren mahzar	72b s. 354-355
279	1130 (29 Zi'l-hicce)	Mahzar		Pasarofça Antlaşması sonrasında sınır tespitinde görev alan bu mecmuanın mürettibi Dirnişîzâde Abdullah için uygun bir mansıp verilmesi talebini içeren mahzar	73a s. 355-356
280	-	Arz	Numan Paşa	Pasarofça Antlaşması sonrasında sınır tespitinde görev alan bu mecmuanın mürettibi Dirnişîzâde Abdullah için uygun bir mansıp verilmesi talebini içeren Numan Paşa'nın arzı	73a s. 356
281	1131 (8 Muharrem)	Arz	Bosna Valisi Osman Paşa	Pasarofça Antlaşması sonrasında sınır tespitinde görev alan bu mecmuanın mürettibi Dirnişîzâde Abdullah için uygun bir mansıp verilmesi talebini içeren Bosna Valisi Osman'ın arzı	73a s. 356-357
282	1130 (26 Zi'l-hicce)	Mahzar		Pasarofça Antlaşması sonrasında sınır tespitinde görev alan Adana Beylerbeyi Mustafa Paşa'nın görevini layıkıyla yerine getirdiğine dair mahzar	73b s. 357-358

ÖZETLER					
No	**Tarih**	**Türü**	**Gönderen**	**Özet**	**Varak**
283	1131 (2 Muharrem)	Arz	Adana Beylerbeyi Mustafa Paşa	Pasarofça Antlaşması sonrasında sınır tespitinde görev alan bu mecmuanın mürettibi Dirnişîzâde Abdullah için uygun bir mansıp verilmesi talebini içeren Adana Beylerbeyi Mustafa Paşa'nın arzı	73b s. 358
284	1131 (8 Muharrem)	Arz	Bosna Valisi Osman Paşa	Savaşta pek çok yararlık gösteren ve savaş sonrası hudut tespitinde görev alan İzvornik Sancakbeyi Hasan'a beylerbeyilik tevcih edilmesi hususunda Bosna Beylerbeyi Osman Paşa'nın arzı	74a s. 358-359
285	1131 (22 Muharrem)	Arz	Erzurum Beylerbeyi Mustafa Paşa	Savaşta pek çok yararlık gösteren ve savaş sonrası hudut tespitinde görev alan İzvornik Sancakbeyi Hasan'a beylerbeyilik tevcih edilmesi hususunda Erzurum Beylerbeyi Mustafa Paşa'nın arzı	74a s. 359
286	-	Mahzar		Savaş sonrası hudut tespiti için tayin edilen Adana Beylerbeyi Mustafa Paşa hakkında yarım kalmış mahzar	74a s. 359

SONUÇ

Bosna'nın yerel tarihi açısından büyük önemi haiz bir kaynak eser olan *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, mürettibi ile beraber bütün yönleriyle bu tezde ele alınmıştır. Osmanlı tarihine dair en problemli hususlardan biri araştırmacıların istifade edebileceği taşrada üretilmiş kaynak noksanlığıdır. Şeriyye sicilleri bu konuda en mühim ana kaynak grubunun başında gelmektedir. Ancak Bosna mevzubahis olduğunda XVII. yüzyılın son çeyreği ile XVIII. yüzyılın ilk çeyreğini kapsayan bir sicil defteri maalesef elimizde bulunmamaktadır. *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası* ihtiva ettiği belge suretleri sayesinde bu eksikliği önemli ölçüde gidermektedir. Zikredilen tarih aralığı aynı zamanda Bosna'nın defaatle işgale uğradığı bir dönemdir. *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası* içerisinde yer alan pek çok belge sureti, savaşın farklı yönleri ve etkilerini bize teferruatıyla göstermektedir. Hazırladığımız tez kapsamında bunun gibi kıymetli bilgiler içeren eserin ilmî neşri yapılmış ve ilim aleminin kullanımına böylelikle sunulmuştur.

Tezde değinilen önemli bir başka nokta ise Türkçe ve Boşnakça literatürler arasındaki kopukluktur. Her ne kadar bu yazma Halil İnalcık tarafından keşfedilmiş olsa da eserle ilgili çalışmalar Boşnaklar tarafından devam ettirilmiştir. Mürettibinin Bosnevî olması ve Bosna'dan merkeze giden belgeleri ihtiva etmesi hasebiyle bu yazma ilgi görmüş ancak tam bir neşri yapılmamıştır. Büyük ölçüde teknolojik imkansızlıklar ve dil bariyeri sebebiyle Boşnakça literatürdeki çalışmalar Türkçe literatüre yansımamış ve İnalcık'a atıf yapılmaya devam edilmiştir. Dolayısıyla bu yazma literatürümüzde hala "Saraybosna Sicili" olarak bilinmektedir. Bu tezle birlikte gerekli tashih yapılmış ve literatürdeki bu yanlıştan dönülmesi sağlanmıştır.

Bu tezde odaklanılan bir diğer mühim husus ise mürettip Abdullah Efendi'nin biyografisi olmuştur. Boşnakça literatürde yer alan az sayıdaki makalede mürettibin hayat hikayesi kurgulanmaya çalışılmış ancak ciddi hatalar yapılmıştır. Bu sebeple *Mecmua* içerisindeki ilgili belgeler titizlikle incelenerek analiz edilmiştir. Akabinde Osmanlı arşivinin muhtelif fonları taranarak mürettip ve ailesine dair çok kıymetli bilgiler bulunmuştur. Bu verilere dayanarak Abdullah Efendi'nin yaşamı daha anlaşılır ve güvenilir bir biçimde ortaya konmuştur. Buna rağmen hâlâ büyük eksikliklerin bulunduğu rahatlıkla söylenebilir.

Dirnişîlerin Saraybosna'da nispeten nüfuzlu kimseler olduğu göz önüne alınacak olursa araştırmalara devam etmek isabetli bir karar olacaktır.

TRANSKRİPSİYON USÛLÜ

Metnin Latin harflerine aktarılmasında basit bir transkripsiyon uygulanmıştır. Bu manada; kelime başında yer alanlar hariç ayın (‘), hemzeler (’) şeklinde; Arapça ve Farsça kelimelerde gayın (غ) ve kaf (ق) harflerinden sonra gelen uzun sesliler (ā, ū, ī) şeklinde; diğer uzun sesliler (â, û, î) şeklinde gösterilmiştir. Türkçe kelimelerin sonunda yer alan “b” harfleri “p” şeklinde yazılmıştır.

Varak numaraları **[1b]** şeklinde, belge suretinin numarası ise **(1)** şeklinde gösterilmiştir. Okunamayan herhangi bir kelime için (...) işareti kullanılmıştır. Okunuşundan şüphe edilen bir kelimenin ardından (?) konulmuştur. Anlam bütünlüğü ve genel kullanım açısından metinde bulunması gereken ve tarafımızdan eklenen kısımlar köşeli parantez içerisinde, [...] şeklinde gösterilmiştir. Metinde üstü çizili kısımlar da transkribe edilmiş ve aynı şekilde üstü ~~(...)~~ çizilmiştir. Metin içerisinde kelimenin hemen üstüne yazılan kısımlar altı çizili olarak (...) belirtilmiştir. Derkenara kaydedilen notlar kalın güzel parantez işaretiyle **{...}** gösterilmiştir. Orijinal metinde kırmızı mürekkeple kaleme alınan kısımlar transkripsiyonda koyu ve kalın olarak yazılmıştır. Metnin daha iyi anlaşılması için nokta, virgül, soru işareti gibi noktalama işaretleri tarafımızdan ilave edilmiştir.

METİN

[1a-1] Türk Tarih Encümeni aded 97.
Tenel yağı yâhûd karabaş yağı beher dirhemine iki dirhem zeytinyağı karışdurup vücûdda yel olan mahallere süreler ziyâde nâfi‘dir.
Has Buğday Kepeği vuk‘iyye 1 Hardal kavrulmuş ve havanda sıcak olunmuş ola vuki‘yye 0.5 Bir mikdâr keskin sirke ile karışdurup âheste ateş ile kaynadup lapa gibi oldukdan sonra alîlin sızı olan mahallerini bir ıscak mahalde zeytinyağıyla güzel ovalar ba‘dehû mezkûr lapayı alîlin illeti olan mahallere ovalar lâkin bir mikdâr sirke âteş yanında müheyyâ idüp mezkûr lapaya gılâzat hâsıl oldukça bir mikdâr sirke karışdurup isti‘mâl ideler yarım sâ‘atde bir kere tebdîl ideler bu minvâl üzere yirmi dört sâ‘at isti‘mâl ideler bi-iznillâhi te‘âlâ halâs olur.
Medîne-i Saray ahâlîsinden cemm-i gafîr ve cem‘-i kesîr meclis-i şer‘-i hatîr-i lâzımü’t-tevkīre gelüp Paçazâde mahallesi imâmı Ahmed Efendi fâsık ve fâcir olup imâmete mahall ü müstahıkk olduğundan (...) ref‘ ve gine mahalle

Terceme-i Dürer Terceme-i Kādızâde İlmihâl Muhammediye

[1a-2]

[1a-3]
Deynim olan âdemler beyân olunur. Sene [1]261.
~~(...)~~
Bâb-ı vâlâ-yı hazret-i seraskerîde kâin tomruk odasında

Bâb-ı vâlâ-yı hazret-i seraskerîde kâin

1261 senesi Âsitâne’ye râhî olduğumda bizim Murtaza’dan karz olmak üzere aldığım pâre beyân olunur. 256.5 Ruble. Gaflet olunmamak içün bu mahalde işâret olundu. Mûcebiyle amel oluna. Sâhibü’d-deyn Ahmed bin el-Hâcc Yahya

El-Hâcc Abdülhamid Efendi’den ahz olunan pâre beyân olunur. Guruş 600

050 def‘a

Ahz itdiğüm pâre beyân olunur. Sene [1]265 050 def‘a

100 def‘a

Mâh-ı Zi'l-hicce (...) 100 def‘a

2660. Mâh-ı Muharrem. 05

10

Def‘a 10

Def‘a 10

Def‘a 12

47

Def‘a 10

57

Mâh-ı Saferü’l-hayr

10

10

10

20

Mâh-ı Rebî‘ü’l-evvel 107

[1a-4]

[1a-5]

İllet-i bevâsır içün buçuk dirhem afyon 3 göztaş 3 servi kozağı 5 hâvyâr bu eczâları bir havanda muhkem sıcak idüp dörde taksîm ide ba‘dehû ağzına bir mikdâr su alup bir çarşaf ile bürünüp bevâsır olduğu mahalle günde bir kısmın tütsü vire gāyet mücerrebdir.

Devletlü inâyetlü mürüvvetlü merhametlü veliyyü'n-ni'am seniyyü'l-himem efendim sultânım hazretleri devlet ve ikbâl ile sağ olsun arzuhâl-i kullarıdır ki

Bu senâverleri bundan mâh-ı mukaddem Mora cânibine râhî olduğumda esnâ-yı râhda Yenişehir nâm

Eğer meyve ağaclarına tırtır vâkı' olsa ağacların altından dış zift (?) tütsü viresin mecmû' ölüp yere dökülür.

Guruş müsellem 552

Bin iki yüz altmış dört senesi mâh-ı Rebî'ü'l-âhir'in gurresiyle Kırımî tâcir Abdullah Efendi'ye karz olmak üzere virdüğüm pâre beyân olunur. Guruş (...) 552. Yalnız beş yüz elli iki guruşdur.

Diş ağrısı içün; avdü'l-kahr (?) 1 dirhem mevzek (?) 1 dirhem bu eczâları bir havanda muhkem sıcak idüp ba'dehû bir penbe ile ağıran diş üzerine koya bi-iznillâh ağrısı teskîn oluna mücerrebdir.

Bir evde tahta köhnesi buluna ol evin kapusunu ve pancerelerini muhkem kapayup tuzlu baluk ile bir miktar afyon tütsü viresin mecmû'ı ölür

Diş ağrısına ilâc mücerrebdir. Beyân-ı eczâ-i dirhem

Çıra 50 Keskin sirke 100 Servi kozlağı 25.5 Şab 5

Bu eczâları bir havanda muhkem sıcak idüp ba'dehû bir cezvede kaynada tâ ki nısfı kala sonra bir gice yıldıza koyup (?) sabâh oldukda süzüp suyun ala ve bu su ile sabâh ve ahşâm ağzın muhkem çalkaya mücerrebdir.

Diş ağrısına diğer ilâc

Göztaşı karfazil (?) şab bu eczâları sıcak idüp ba‘dehû mecmû‘ını bir demir sacda kavura tekrâr yine sıcak idüp bir ince bezden alup iki pişmiş yumurtanın ağını bu eczâlara karışdurup ve iki a‘lâ limon bunların üzerine sıka ba‘dehû mecmû‘ını ma‘cûn gibi hal idüp bir ince bezden sıkup suyun ala ve ol su ile sabâh ve ahşâm muhkem ağzını çalkaya nevâzil ve diş ağrısına gāyet mücerrebdir.

[1a-6]

[1a-7]
Gradçaniçe dizdârı Mehmed Ağa
Fârisân-ı cedîd ağası der kal‘a-i Gradçaç

Muhlis-Nevaza (?)
Âtufetkâr

Çapkun at gâh olur sürçer

Zergiri Hâce Efendi’ye 6 yevm ez gurre-i Şevvâl sene 1126

Zelletü’l-âlimi kekesri’s-sefîneti tağruku ve tuğraku me‘ahâ halkān kesîrân[150]

Yedü’l-ulyâ hayrun min yedü’s-suflâ[151]

El-cevvâdü kad-yekbû ve’s-seyfü’s-sârim kadyenbû lâ-yekta‘

Ve-süile an zâtillahi te‘âlâ. Fe-kāle: zâtullâhi mevsûfetün bi’l-ilmi gayri müdriketin bi’l-ihâtati velâ meriyyetin bi’l-ebsâri fî dâri’d-dünyâ ve hiye mevcûdetün bi-hakāyıki’l-îmân min gayri haddin velâ ihâtatin velâ hulûlin. Ve terâhü el-huyûnü fi’l-ukbâ zâhiran fî mülkihi ve kudretihi kad-hucibe el-halku an-ma‘rifeti künhi zâtihi ve-dellehüm aleyhi bi-âyâtihi fe’l-kulûbü

[150] Alimin küçük bir hatası batan bir geminin parçalanması ve onunla birlikte pek çok insanın boğulması gibidir.
[151] Hadis-i Şerif: Veren el alan elden üstündür.

ta‘rifuhü ve’l-ukūlü lâ-tudrikühû yen-zuru ileyhi el-müminûne bi’l-ebsâri min gayri ihâtatin velâ idrâki nihâyetin min risâletün Numan Paşa[152]

Vilâyet-i Bosna şûre-zemîn yani bî-hâsıldır.

Dînâr be-ma‘na-i dîn-i ârâydır (?) yani dîne ziynet virici dimekdir. (?)
Pozeş: Gadr eylemek
Istılâh-ı neccârdır. (?) Kapularda ve minberlüde (?) olan ağac (...) humpa dirler. (?)
Başe Atmaca
Bedreka Eman verici ve iyü gözleyici
Bedsekâl Yaramaz sancı
Bedid bellü
Pigola bucak
Por yular
Por oğul
Mağribî Abdülmelik nâm azîz ile Eyyubî Mollâ Ahmed Efendi’nin devlethânesinde bir gice sohbet idüp esnâ-i kelâmda Bosna serhaddini ve sâ’ir ahvâli müzâkereden sonra işbu bin yüz yirmi sekizinci senesinden sonra dahi yedi sene mürûrunda ol diyârda cümle ehl ü ıyâl ile kalkup İstanbul’a ve bu taraflara doğru hareket eyleyesin deyu tavsiye ve bu husûsu azîm dostluğa binâen tenbîh eyledi. Ferâmûş olunmamak içün işbu mahalle kayd şüdd fî gurre-i Saferü’l-hayr sene 1128.

Mora’da asker-i İslâm fart-ı cû‘ ve atşdan her biri su‘bân-ı heft-ser ve şîr-i ner olmağla küffâra bir mertebe hücûm ile feth-i kılâ‘ biri birin te‘âkub iderek kırk dört günde cümle cezîrenin teshîri müyesser olmuşdur. Fî sene 1127.

Asker-i İslâm’ın bu gûne inhizâmı mutlak şehîd-i merhûmun acele ile hareketi ve sefer görmüş cenk ü harb ahvâline vâkıf mücerreb ve kârgüzâr mevcûd bulunan cenk erbâbı ile istişâre eylemeyüp hareketinde te’ennî eylemedüğünden idüğü cümlenin ma‘lûmıdır. Mukaddem olan

[152] Allahın zatı hakkında sorulduğunda dedi ki: Allahın zatı idrak edilemez, kuşatılamaz bir ilimle ve dünyada gözle görülemez (bir surette) vasıflanmıştır. Bu hulül, kuşatma ve sınırlandırma olmaksızın imanın hakikatleriyle mevcuttur. Gözler ahirette kudreti ve mülkü dahilinde apaçık şekilde onu görür. Mahlukat onun zatının özünü tanımaktan perdelenmiştir. Ancak ayetleriyle ona yol bulurlar. Kalpler onu tanır, akıllar ise idrak edemez. Müminler, kuşatma olmaksızın ve nihayetini idrak etmeksizin gözleriyle ona nazar kılar.

müşâvere inşallâhü te‘âlâ Belgrad’a varıldıkda meks olunup düşman-ı dînin sû-i kasdı ve fikr-i fâsidi ve ne tarafa hareketi gereği gibi ma‘lûm oldukdan sonra ne vechle hareket iktizâ iderse ol vechle hareket eylemek üzere musammem iken Belgrad’a geldikde gerçi bir def‘a müşâvere erbâbını cem‘ ve ne tarafa teveccüh olunması münâsib olduğunu müzâkere olundukda yine düşman-ı dînin sû-i kasdı.

Köprülüzâde Vezîr Ahmed Paşa fermân-dâde te‘âtî-i ribâ ile murâbahât üzere musırlar ise ribâhôrların ol diyârdan alâkaları kat‘ ve diyâr-ı âhara iclâ olunalar deyu

Bir emrin husûlü ne kadar müşkil ise ba‘de’l-husûl anı hıfz itmek dahi müte‘assirdir

[1a-8]

Târîh-i hazret-i risâlet-penâh hazretleri

Ol peder hicret on bir yıl bu yıldan tutdular târîh
Rebî‘ü’l-evvel âyında on ikincide gitdi ah

A‘zamü’l-hutâbâ muhârebetuhû mâ yutlibü’s-sulh

Feth-i vilâyet-i Bosna **fî sene 869**
Feth-i Belgrad **fî sene 927**
Feth-i İstanbul **fî sene 857**
Feth-i Mısır-ı Kahire fî sene **922**

Tevârîh-i Âl-i Osman

Sultân Osman fî sene 641 müddet-i saltanat 60 (?)
Sultân Orhan fî sene 701 müddet **29**
Sultân Murad Gāzî fî sene 730 müddet **61**
Sultân Bayezid Yıldırım fî sene 791 müddet **14**
Sultân Mehmed Han fî sene 804 müddet **2**[0]
Sultân Murad-ı sânî fî sene 824 müddet **31**
Fâtih-i Kostantiniyye Sultân Mehmed Han fî sene 855 müddet **31**

Sultân Bayezid-i sânî fî sene 886 müddet **32**

Sultân Selim fâtih-i Mısır fî sene 918 müddet **8**

Sultân Süleyman Han fî sene 926 müddet **48**

Sultân Selim-i sânî fî sene 974 müddet **8**

Sultân Murad-ı sâlis fî sene 982 müddet **22**

Sultân Mehmed-i sâlis fî sene 1003 müddet **9**

Sultân Ahmed Han fî sene 1012 müddet **14**

Sultân Mustafa Han **bin Ahmed Han** fî sene 1026 müddet **1** şehr **3** yevm **2**

Sultân Osman Han bin Ahmed Han el-mezkûr fî sene 1027 müddet **4**

Sultân Murad-ı râbi‘ bin Ahmed Han el-mezkûr fâtih-i Bağdad fî sene 1031 müddet **17**

Sultân İbrahim Han bin Sultân Ahmed Han el-mezkûr fî sene 1049 müddet **9**

Sultân Mehmed Han-ı sâlis[153] bin Sultân İbrahim Han fî sene 1058 müddet **41**

Sultân Süleyman-ı sânî birâdereş fî sene 1099 sene **3** şehr **8** yevm **25**

Sultân Ahmed Han-ı sânî birâder-i Sultân Mehmed Han fî sene 1102 fî **26** min Ramazân müddet **3** şehr **9**

Sultân Mustafa Han-ı sânî bin Sultan Mehmed Han fî sene 1106 fî **22** min Cumâde'l-âhire der yevmü'l-ahad müddet **9**

Sultân Ahmed Han bin Mehmed Han bin İbrahim Han fî sene 1115 fî **14** Cumâde'l-âhire

Sultân Mahmud bin Sultân Mustafa Han bin Sultân Mehmed Han fî sene 1143 fî 19 Rebî‘ü'l-evvel bazar irtesi gicesi sâ‘at dörtde cülûs eyledi.

[1a-9]

Mahmiyye-i Kostantiniyye fethinden sonra sadr-ı nişîn-i meşîhat-i İslâmiyye olan efendilerdir ki zikr olunur.

İptidâ Mollâ Gürânî Efendi

Hacezâde Efendi

Mollâ Arab Efendi

Efdalzâde Efendi

Sunî Ali Çelebi Efendi

Kemalpaşazâde Efendi

Sadi Ali Efendi

[153] "Râbi" olmalı.

Çivi Efendi
Abdulkadir Çelebi Efendi
Muhyiddin Efendi
Ebu’s-su‘ûd Efendi
Hamid Efendi
Kādızâde Ahmed Efendi

Bunlara gelince azl yoğimiş mü’ebbed zabt iderlermiş.
Ma‘lûlzâde Efendi
Çivizâde Efendi
Şeyhî Efendi
Bostanzâde Mehmed Efendi
Zekeriyya Efendi
Esad Efendi
Sunullah Efendi
Mustafa Efendi
Sarıgezzâde Efendi
Def‘a-i sâniye Sunullah Efendi
Hâcezâde Mehmed Efendi
Def‘a-i sâlise Sunullah Efendi
Def‘a-i sâniye Hâcezâde Mehmed Efendi
Zekeriyyâzâde Yahya Efendi
Def‘a-i sâniye Esad Efendi
Def‘a-i sâniye Yahya Efendi salleme’s-selâm
Ahîzâde Maktûl Hüseyin Efendi **ki Sultân Murad katl itmişdir**
Def‘a-i sâlise Yahya Efendi
Hâcezâde Ebu Said Efendi fî sene **1053**
Muid Ahmed Efendi fî sene **1055**
Abdurrahim Efendi fî sene **1057**
Bahâyî Hâcezâde Efendi
Kara Çelebizâde Abdulaziz Efendi fî sene **1061**
Def‘a-i [sânî] Hâcezâde Ebu Said Efendi fî sene **1061**

Bahâyî Efendi fî sene **1062**

Def'a-i [sâlise] Said Efendi

Hüssamzâde Abdurrahman Efendi

Memekzâde Mustafa Efendi

Hâcezâde Mesud Efendi

Sefer Efendi

Bâlîzâde Efendi

Bolevî Mustafa Efendi

Burusavî Mehmed Efendi

Sunizâde Mehmed Efendi

Münkārî Yahya Efendi fî sene **1073**

Çatalcalı Ali Efendi fî sene **1085**

Mehmed Efendi Ankaravî fî sene **1098**

Debbâğzâde Mehmed Efendi fî sene **1099**

İmâm Mehmed Efendi Kandilî (?)

Sadık Mehmed Efendi

Berrâş Feyzullah Efendi Ebu Saidzâde'dir âl-i Hasan Can'dır (?)

Erzurumî es-Seyyid Feyzullah Efendi

Def'a-i [sânî] Debbâğzâde Mehmed Efendi

Def'a-i [sânî] es-Seyyid Feyzullah Efendi **ki Edirne'de zorbalar zuhûr itmekle iki tuğ pâyesiyle Edirne'de katl olunmuşdur fî sene 1115**

Def'a-i [sânî] Kandilî Mehmed Efendi fî sene 1115

Yaşmakçıoğlu es-Seyyid Ali Efendi fi Evâsıt-ı Ramazân fî sene **1115**

Def'a-i sâniye Sadık Mehmed Efendi fî sene **1118**

Ebezâde Abdullah Efendi fî 2 Zi'l-ka'de sene **1119**

Tekrâr Yaşmakçıoğlu es-Seyyid Ali Efendi fî sene **1122**

Tekrâr Ebezâde Abdullah Efendi vasele'l-hayr (?) selh-i Muharrem sene **1124**

Ataullah Mehmed Efendi fî şehr-i Rebî'ü'l-evvel sene 1125

Köpekoğlu İmâm-ı Sultânî Mahmud Efendi fî şehr-i Evâhir-i Cumâde'l-âhire sene 1125

Mirza Mustafa Efendi (...) fî 2 Muharrem sene 1127

(...) Çavuş ile İstanbul'a Timurdaş sahrâsından revâne olmuşdur fî 22 (...) sene [1]127

Sâbıkā üç nevbet sadr-ı Rum olan Şeyhü'ş-şüyûh Abdurrahim Efendi fî 23 Cumâde'l-âhire sene 1127 der yevm-i Salı
Sâbıkā sadr-ı Rum olan Ebu İshak İsmail Efendi fî şehr-i ~~Şevvâl~~ Muharrem sene 1129
Sâbıkā Mora fethinde ordu-yı hümâyûn kādısı Abdullah Efendi sadr-ı meşîhat-ı İslâmiyye oldu fî 5 Cumâde'l-âhire der yevm-i Cum'a sene 1130

[1a-10]
Kışın ekinin ekmek murâd olundukda ibtidâ sürmeğe şürû' kimesne bir (...) üzüm salkımın evvelki nadasa bırağa ve (...) ile sabana ve iplüğe yapışa bir mikdâr (...) ile nadas eyleye ve tohum içine sa'ika taşın bırağa ve üzerinden tohum eke ve tohumu anbârdan çıkardıkda arkasına almaya belki önü sıra getüre ve bir hoşça besmele ile başlıya ve kış ekinin ikindüden sonra başlaya ve yaz ekinin sabâhdan sonra başlaya

min mücerreb min hatt-ı Zergirî el-Hâcc Mustafa Efendi

[1a-11]
Baki (?)

Muhâlif rüzgâr olursa olsun herçi bâdâbâd
Dursun Allâh'ı seversen hele bir pâre midir (?)

Cihet-i Allâh'ı (...)

Zencebil soğukdan def'-i harâret ve ref'-i hımârkeyf içün ahşâm sıcak vakitde birer mikdâr yemek gāyet (...) ve Mostar'da (...) olanlar dâim bu vechle isti'mâl iderler deyu nâib Musli Efendi hazretleri lisânen nakl eylediler.

Hazret-i Mevlânâ Hüsamüddin Efendi hazretlerine hitâben Hazret-i Mevlânâ buyurmuştur:

Ançi mi-gûyem be-kadr-i fehm-i tust
Merdum ender hazret fehm-i du-rust

Li’ş-şâfiin rahimehullahü te‘âlâ:
Da‘ el-mekādîr tecri fî e’annethe (fî tarîkihâ) velâ tebâtenne illâ hâlî el-bâl (lâ yenâmu fi’l-leyli illâ fârigu’l-bâl)

mâbeyne ramşete ayn (...) fî tarfeti’l-ayni yugayirrulahü min hâlin ilâ hâlin

(...)
(...)

Adl ile fazl
İkāb ile itâb
Bunların beynlerinde yer ile gök arası kadar fark vardır.

(...) der kazâ-i Birçe

Mahalle-i (...) Bey

Baştina (...)

Uşşâkīzâde dâmâdı dimekle ma‘rûf Ahmed Efendi Bosna mollâsı iken şehr halkı Ferhad Bey Câmi‘ine cem‘iyyet ve mezbûru mahzar eylediklerinde bazı zürefânın imzâlarıdır. Fî 10 Şevvâl sene 1119.

Ulemâ-i fuhûlün mes’ûlleri (...)-i kabûlde buyrulması mütevakkı‘ ve ma‘kūldür harrere el-Muzafferî.

Ulemâ-i fuhûl ve sulehâ-i udûlün şehâdetleri hüsn-i kabûle mevsûl buyrulmak mes’ûldür harrere el-fakīr.

Kāle Resûlullâhi *sallallâhu aleyhi ve sellem* min (...) insânen amilen (mef‘ûl ikinci mef‘ûl) ve fî ra‘iyyete efdal mine (...) ve resûle ve cemâ‘atü’l-müslimîn harrere filân

Ri‘âyet-i ulemâ-i izâm ve himâyet-i meşâyih-i kirâm (...) *hümullâhü te‘âlâ ilâ yevmü’l-kıyâm* sebeb-i devâm-ı devlet-i saltanat ve bâ‘is-i kıyâm-ı sa‘âdet-i dünyâ ve âhiretdir. Harrere el-fakīr.

Ri‘âyet-i müderrisîn-i kirâm ve himâyet-i ulemâ-i izâm sebeb-i devâm-ı devlet-i saltanat ve bâ‘is-i kıyâm-ı sa‘âdet-i dünyâ ve âhiretdir. Harrere el-fakīr.

Cedîr ve müstahıkk-bân-ı (...) ile’l-merâm min taraf-ı devleti’d-dâ’ima ilâ yevmü’l-kıyâm harrere el-fakīr.

[1b] (1) Eşirrâya müte‘allik arzdır.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Bundan akdem fahrü’l-akrân Murtaza Ağa yediyle hâlâ Bosna vâlîsi olan devletlü sa‘âdetlü Mehmed Paşa hazretlerine ve bu hakīr-i fakīre hitâben fermân-ı cihân-mutâ‘ sâdır ve mazmûn-ı münîfinden Yayçe Kal‘ası sâkinlerinden ebnâ-yı sipâhiyândan Kethüdâyeri Mehmed Ağa kulları vâlîler ile yek-dil ve yek-cihet olduğundan nâşî vâlîler tarafından tekâlîf cem‘ine muhassıl olup her sâlyânede kendü içün üçer dörder yüz guruş aldığından mâ‘adâ fukarâyı bi-gayr-ı hakkın der-zencîr ve bunun emsâli ta‘addîsinin nihâyeti olmadığından mâ‘adâ buyuruldı ile dahi baş ve buğ olup ümmet-i Muhammed’e ve re‘âyâ fukarâsına cevr ü eziyyet idüp perâkende vü perîşân olmalarına bâ‘is olmuşdur deyu mezbûr Mehmed Ağa baş ve buğlukdan ref‘ ve bi-gayr-i vech-i şer‘î alduğu akçe girü redd olunmak üzere fermân olunmağın imtisâlen li-emri’l-âlî kazâ-i mezbûrda mecma‘-ı nâs olan mahallerde vârid olan fermân-ı cihân-mutâ‘ mazmûn-ı münîfi nidâ itdirilüp mahfil-i kazâ ve paşa-yı müşârun-ileyh hazretlerinin dîvân-ı nusfet-unvânlarına kazâ-i mezbûr ulemâ ve sulehâ ve ahâlîsinden hâzır olan cemm-i gafîr ve cem‘-i kesîrden mezbûr Mehmed Ağa kullarının keyfiyyet-i hâli istihbâr olundukta cevâblarında mezbûr Mehmed Ağa umûr-dîde ve fukarânın hayır-hâhı olduğundan üzerimde baş ve buğ olmak üzere sâbıkā Bosna muhâfızı olup hâlâ Haleb-i Şehba muhâfızı olan vüzerâ-yı izâmın yarâr ve nâmdârı ve vükelâ-yı fihâmın âkıbet-endîş ve kârgüzârı devletlü sa‘âdetlü Gāzî Hüseyin Paşa hazretleri ba‘de vezîr-i âsaf-nazîr ve şîr-dilîr-i müşterî-tedbîr devletlü sa‘âdetlü Cafer Paşa hazretleri ba‘de hemân paşa-yı müşârun-ileyh hazretleri ahâlî-i kazâ iltimâslarıyla der-i devlet-medâra arz ve i‘lâm itmeleriyle vech-i meşrûh üzere baş ve buğ olmak üzere evâmir-i müte‘addide sâdır ve bi’l-cümle mezbûr kulları me’mûr olduğu vech

üzere hareket idüp vechen mine'l-vücûh kimesnenin bir akçe ve bir habbesin almayup cümle ahâlî mezbûrdan şâkir ve râzı olup ancak gāîb-i ani'l-meclis Tarho Hasan ve diğer Hasan Kâtib eşirrâdan birkaç kimesne ile yek-dil ve yek-cihet olup ızrâr kasdıyla bundan akdem vezîr-i müşârun-ileyh Cafer Paşa hazretlerine mezbûr Mehmed Ağa kulları gamz ü si'âyet ve bi'l-cümle mezbûru kal'abend ve şehîd-i deşt-i megāzî olan merhûm ve mağfûrun leh Köprülüzâde Mustafa Paşa *nevverallâhü merkadehû* hazretlerinin baş delisi Ahmed Ağa yediyle sâdır olan fermân-ı âlî mûcebince ahvâli ahâlîden istifsâr ve bi'l-cümle zimmetinde bir akçe sâbit olmayup cümle ahâlî hüsn-i hâline şehâdet itdiklerinden mâ'adâ hâlâ ber-vech-i muharrer bizler dahi hüsn-i hâline şâhidleriz ve şehâdet dahi ideriz didiklerinde fi'l-vâkı' husûs-ı mezbûru vech-i muharrer olduğu zâhir ü bâhir olduğundan mâ'adâ fahrü'l-emâsil ve'l-akrân Ahmed Ağa *zîde kadruhû* yediyle sâdır olan fermân-ı âlî mûcebince mezbûr Mehmed Ağa kullarının keyfiyyet-i hâli kazâ-i mezbûr ahâlîsinden cemm-i gafîr ve cem'-i kesîrden sırren ve alenen istintâk olundukta ashâb-ı ağrâzdan olan mezbûrlardan gayrıları hüsn-i hâline şehâdet ve yedlerine hüccet-i müte'addide virilüp ve mezbûrlar dahi mahfil-i kazâya gelmeyüp vechen mine'l-vücûh bir dürlü da'vâ itmeyüp aksâ-yı merâmları mezbûru mahz-ı ta'cîz ve ızrâr olduğu bi'd-defa'ât zâhir ü nümâyân olmağın ol ki vâkı'ü'l-hâldir alâ vukū'ihi der-i devlet-medâra arz olundu. Bâkī fermân der-i devlet-unvânındır.

Hurrira fî Evâsıt-ı Rebî'ü'l-evvel li-sene [1]104.

(2) Fermân-ı âlî ref'inedir.

Der-i devlet-mekîne ma'rûz-ı dâ'î-i kemîne budur ki;

Taraf-ı saltanat-ı aliyyeden fermân-ı âlî vârid ve derûnunda sugūr-ı İslâmiyye'nin muhâfazasıyçün medîne-i Saray'dan mu'âfiyetleri mukābelesinde iktizâ itdikce bin beş yüz nefer tâmmü's-silâh tuvânâ tüfenk-endâz hâzır u âmâde itdirilüp hâlâ Bosna vâlîsi olan devletlü sa'âdetlü Mehmed Paşa hazretlerinin re'y-i rezînleri üzere serhadd-i İslâmiyye'de vâkı' kılâ' ve muhtâc olan mahallere vaz' oluna deyu mastûr ve musarrah olup beyne'l-ahâlî feth ü kıra'at olundukda her biri sem'an ve tâ'atan deyu cevâb idüp lâkin bi-emrillâhi te'âlâ medîne-i mezbûrenin ahâlîsinden harb u darbe kādir olanların ekseri sinîn-i sâbıkada seferlerde ve ale'l-husûs geçen senede vebâ marazından vefât ve kaht u galâ sebebiyle emvâl ve erzâkın itlâf ve hâlâ medîne-i mezbûre ahâlîsi fakīrü'l-hâl olmalarıyla fermân olunduğu vech üzere bin beş yüz nefer tüfenk-endâz virmeğe bir vechle iktidârı yokdur deyu ahvâlimizi der-i devlet-medâra arz

u i‘lâm idiver deyu bâ (...) ibrâm u ilhâh iltimâs itmeleriyle ol ki vâkı‘ü’l-hâldir pâye-i serîr-i izzet-masîre arz olundu. Bâkī fermân dergâh-ı ma‘delet-unvânındır.

(3) Cihet arzıdır.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Medîne-i Saray’da vâkı‘ merhûm ( ) vakfına yevmî ( ) vazîfe ile mütevellî olan ( ) vefât idüp ol vechle cihet-i mezbûre mahlûl olmağın yerine işbu râfi‘-i ruk‘a-i zarâ‘at ( ) her vechle mahall ü müstahıkk olmağile cihet-i mezbûre vazîfe-i merkūme ile mezkûr dâ‘îlerine tevcîh ve yedine berât-ı şerîf-i âlîşân sadaka ve ihsân buyrulmak ricâsına pâye-i serîr-i a‘lâya arz olundu. Bâkī fermân dergâh-ı ma‘delet-unvânındır.

Hurrira fî filân sene filân.

[2a] (4) Eşkiyâya müte‘alliktir.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Medîne-i Saray’ın ulemâ ve sulehâsından ve fukarâ ve zu‘afâsından cemm-i gafîr ve cem‘-i kesîr meclis-i şer‘e gelüp şöyle takrîr-i kelâm ve ta‘bîr-i ani’l-merâm idüp serhadd-i İslâmiyye’de vâkı‘ İhlivne Kal‘ası muhâfazasına ta‘yîn olunan kırk beş cemâ‘atin odası yeniçerileri me’mûr oldukları vech üzere vechen mine’l-vücûh kal‘a-i mezbûre muhâfazası hidmetinde mevcûd olmayup sayf u şitâda medîne-i mezbûrede meks idüp şeb u rûz envâ‘-ı fesâdât ve esnâf-ı şakāvetleri zâhir ve nümâyân olup bi’l-cümle medîne-i mezbûrenin sıgār u kibârı mezkûrların sû-i hâllerinden ve çarşu bazarlarda arbede ve gavgalarında envâ‘-ı fısk u fücûr ve esnâf-ı zulm ü ta‘addîlerinden mütezaccir ve müte’ezzî ve muzdaribü’l-hâl olup medîne-i mezbûre fukarâsı serhadd-i mezbûreye nefîr-i âmm tarîkiyle azîmet eylediklerinde kal‘a-i mezbûre muhâfazasına ta‘yîn olunan sâlifü’z-zikr odanın yeniçerisinden bir ferd gitmeyüp hemîşe ta‘annüd üzere olup hâlâ kal‘a-i mezbûre hâlî kalmağla mâru’z-zikr oda âhar yere muhâfazaya ta‘yîn ve bir gayrı oda kal‘a-i mezbûre muhâfazasına ~~ta‘yîn~~ nasb ve irsâl olunmak üzere husûs-ı mezbûru der-i devlet-medâra arz u i‘lâm idiver deyu iltimâs itmeleriyle fi’l-vâkı‘ kal‘a-i mezbûre muhâfazasına ta‘yîn olunan sâlifü’l-beyân kırk beş cemâ‘atin odası yeniçerileri vech-i meşrûh üzere envâ‘-ı fesâdât ve esnâf-ı şakāvetleri olup bi’l-cümle ahâlî-i vilâyet sû-i hâllerinden müte’ezzî ve mütezaccir olduklarından mâ‘adâ nefîr-i âmm tarîkiyle medîne-i mezbûre fukarâsı ru-be-râh oldukça mezbûrlar dahi gitmeyüp ber-vech-i muharrer kal‘a-i mezkûre hâlî kalup muhâfazacıya eşedd-i ihtiyâc ile muhtâc olmağın binâenaleyh

sâlifü'z-zikr odanın yeniçerileri bu diyârın ebnâ-i ahâlîsinden olmağla kal'a-i mezbûrede mezkûrları hidmet-i muhâfazada mevcûd itdirüp zabt u rabtları vechen mine'l-vücûh mümkün olmamağla mezbûrları âhar yere ve bir gayr odayı kal'a-i mezbûreye taraf-ı devletden ta'yîn ve irsâl buyrulmak temennâsıyla ol ki vâkı'ü'l-hâldir pâye-i serîr-i izzet-masîre arz olundu.

Hurrira fî Evâsıt-ı Muharremü'l-harâm li-sene erba' ve miete ve elf.

{Zikr olunan eşkiyânın tehevvür ve şerr ü fesâd ve şakāvetleri her birinin zâtına gālib olmağla bir vechle zâbitleri dahi ıslâh ve terbiyelerine kādir olmamağla**}**

(5) Vâlî arzı mûcebince vazîfe ihsânı matlûbudur.

Der-i devlet-mekîne ma'rûz-ı dâ'î-i kemîne budur ki;

Bosna eyâletinde Klis sancağında intihâ-i serhadd-i mansûrede vâkı' İhlivne Kal'ası'na tâbi' Şuyçe palankası neferâtının işbu bin yüz üç senesinde müstahıkk oldukları mevâcibleriyçün bin altmış yedi esedî guruş ile bir rub' eyâlet-i Bosna'nın rû'us cizyesi mâlından havâle ve ta'yîn buyrulup lâkin mâl-ı mezbûr cem'ine me'mûr olan Salih ref' olunduğundan mâ'adâ mâl-ı mezbûrun ekseri evâmir-i şerîfe ile gayr-ı masârife ta'yîn buyrulmağın neferât-ı mezbûre kullarının mevâcibleri virilmek mümkün olmadığı nümâyân ve ziyâde zarûret ve müzâyakaları olduğundan nâşî intihâ-i serhadd-i İslâmiyye'de geçinmeğe iktidârları olmaduğunu hâlâ Bosna vâlîsi olan devletü sa'âdetlü Mehmed Paşa hazretlerine ihbâr ve sâlifü'z-zikr mevâcibleri taraf-ı mîrîden ve yâhûd bir vâsıl yerden ihsân buyrulmak üzere i'lâmını ricâ itmeleriyle paşa-yı müşârun-ileyh hazretleri hâl-i perîşânlarını der-i devlet-medâra arz u i'lâm ve fi'l-vâkı' hâl minvâl-i meşrûh üzere olduğu emr mukarrer[154] olmağın ber-vech-i muharrer neferât-ı mezbûrenin hâllerine merhameten mevâcibleri olan meblağ-ı mezbûr taraf-ı mîrîden ve yâhûd bir vâsıl yerden ta'yîn buyrulmak temennâsıyla ol ki vâkı'ü'l-hâldir der-i devlet-medâra arz olundu. Bâkī fermân der ma'delet-unvânındır.

(6) Takrîr arzıdır.

Der-i devlet-mekîne arz-ı dâ'î-i kemîne budur ki;

Bin yüz üç senesinin eyâlet-i Bosna'da vâkı' ehl-i zimmetin rû'us cizyesi bekāyâsı cibâyetine me'mûr olan umdetü'l-eşbâh Sefer Ağa *zîde kadruhû* meclis-i şer'-i hatîrde takrîr-i kelâm idüp bin yüz üç senesine mahsûb olmak üzere eyâlet-i Bosna'da vâkı' kefere ve yehûdun rû'us

[154] Mukarrer kelimesi iki defa yazılmıştır.

cizyesi mâlından İzvornik Kal‘ası’nın beş yüz sekiz nefer müstahfızân-ı cedîd ve azebân-ı evvel ve sâni ve sâlis cedîd ve fârisân-ı evvel cedîdin yevmiyyelerinden bin yüz dört Muharrem’inin on dokuzuncu gününden beher esedî yüz yirmişer akçeden bin yirmi dokuz buçuk guruş ile birer rub‘ ve on bir akçe havâle ve İzvornik sancağı beyi olan mefâhirü’l-ümerâ Sefer Bey *zîde kadruhû* tarafından kâtib Abdurrahman kabzına ta‘yîn ve kal‘a-i mezbûrenin yirmi dört nefer topçuyânın yevmiyyeleri bin yüz üç Muharrem’i gurresinden iki yüz on üç guruş havâle ve kabzına topçubaşı İbrahim ta‘yîn olunup ve lâkin sene-i mezbûre cizyesinin ekserisi cizyedâr-ı sâbık Salih Ağa tahsîl ve bakiyye kalan cizye mâlından hâlâ Bosna vâlîsi olan devletlü sa‘âdetlü Mehmed Paşa hazretlerinin yanında olan asâkir-i İslâm-ı zafer-encâmın me’ûneti içün on beş kîse akçe havâle ve meblağ-ı mezbûr cizye-i merkūme mâlından ancak tahsîl olunur el-hâleti hazihi sene-i mezbûrenin cizye-i merkūme bekāyâsından havâle olunan meblağîn-i mezbûrînin bir vechle edâsı mümkün olmamağla husûs-ı mezkûr alâ vukū‘ihi der-i devlet-medâra arz olunması matlûbumdur didikde fi’l-vâkı‘ zâhir hâl cizyedâr-ı mûmâ-ileyhin takrîr-i meşrûhunda musaddak olduğu mukarrer u zâhir olmağın ol ki vâkı‘ü’l-hâldir pâye-i serîr-i a‘lâya arz olundu. Bâkī fermân der ma‘delet-unvânındır.

Hurrira fî Evâhir.

[2b] (7) Der-i devlete vilâyet içün İbrahim Efendi yediyle irsâl olundu.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Bu diyâr-ı kalîlü’l-i‘tibâr bilâdından belde-i biâb u tâb-ı Saray’ın ulemâ ve sulehâ ve fukarâsından cemm-i gafîr ve cem‘-i kesîr bu fakîre gelüp meclis-i şer‘-i şâmihü’l-erkân ve mahfil-i dîn-i râsihü’l-beyânda kemâl-i tazarru‘ ve niyâz ile şöyle takrîr-i kelâm ve ta‘bîr-i ani’l-merâm eylediler ki bi-emrillâhi te‘âlâ on seneye karîbdir ki cemî‘-i milel-i Nasara yek-dil ve yek-cihet olduklarından nâşî sinîn-i sâbıkada eyâlet-i Bosna’da vâkı‘ Nova ve Knin ve Sin ve Kostaniçe kal‘aları dâhil-i eydî-i kefere-i bî-dîn ve tahassun idecek hısn-ı metânet-numûn kalmamağla sayf ü şitâ kasabât ve kurâ çeteleri perâkende itmeğin belde-i mezbûre ve havâlîsi fukarâsı kâh nefîr-i âmm tarîkiyle imdâd ve kâh akçe ile tüfenk-endâzlar dutup vech-i meşrûh üzere ümmet-i Muhammed’e meded-resân olup lâkin selâtîn-i fermân-rân-ı sâmî-mekân ve havâkīn-i kadr-tuvân-ı âl-i Osman *ebbedehumüllâhu te‘âlâ ilâ ahirü’z-zamân* hazrâtiyle küffâr-ı haksâr-ı dûzah-karârın cenk ü cidâli ve harb u kıtâli mütemâdî olmağın bu diyâr-ı mahsûrü’ş-şeklin ekser kasabât ve kurâsını kefere-i bî-dîn nehb ü gāret ve seby ü hasârat ve yollar mesdûd olmağile tüccârımız ticâretden münkatı‘ ve kendi re’s-i mâllarını ve emvâl ü

evkāf ü eytâmı dahi sinîn-i mâziyeden berü tüfenk-endâz imdâdına harc ü sarf itdiklerinden mâ‘adâ bi-emrillâhi te‘âlâ bir kaç sene ale’t-tevâli kaht u galâ dahi müstevlî ve hâlâ kaht u galâ vâkı‘ olmağile sıgār u kibâr mütekeddirü’l-ahvâl ve fakîrü’l-hâl olup ve sinîn-i sâbıkada bu diyârın tavâ’if-i askeriyyesi seferlerde ve ahâlîsinden harb u darbe kādir olanlar nefîr-i âmm tarîkiyle vardıkları yerlerde şehîd ve bâkī kalanları sene-i mâziyede vebâdan vefât itmeleriyle hâlâ harb u darbe kādir ademlerimiz kalmayup min ba‘d kefere-i bî-dîn zuhûr ve hücûm itdikde nefîr-i âmm tarîkiyle imdâd ve akçe ile sekbân tutup feryâd-resliğine tâb u tuvân ve zerre mikdârı miknet ve iktidârımız kalmadığından mâ‘adâ eyâlet-i mezbûrenin muhâfızı olan vüzerâ-yı izâmın yarâr ve nâmdârı ve vükelâ-yı fihâmın âmil ve müdebbir ve kârgüzârı devletlü ve sa‘âdetlü Cafer Paşa *yesserallâhu te’âlâ fi’l-hayr mâ yürîdu ve mâ-yeşâ* hazretleri dahi üç dört sene mikdârı sedd-i sedîd-i serhadd-ı mansûre-i İslâmiyye olan kal‘a-i Tımışvar’da mahsûr olmağile mâmelekini etbâ‘ına infâk ve iksâ’ ve guzzât-ı müslimîn ve mücâhidîn-i dîne i‘tâ’ idüp ve hâlâ mutasarrıf olduğu eyâlet-i mezbûre bî-hâsıl ve intifâ‘ olmağın vezîr-i müşârun-ileyh hazretlerinin dahi asâkir-i vâfire ve levendât-ı mütekâsireye me’ûnet ve bahşiş ve vazîfe yetişdirmeğe vechen mine’l-vücûh iktidârı olmamağla havf u bîm-i kefereden ümmet-i Muhammed’in ahvâli diğer-gûn ve sıgār u kibârının ciğerleri pür-hûn olup *iyâzen billâhi te‘âlâ* küffâr-ı bed-girdâr üzerimize hücûm iderse esbâb-ı mukābele ve mukātele ve manzûm ve müretteb asâkir-i mütekâsire olmamağla bu aceze ve zu‘afâ pâymâl ve ukūl-ı kāsırası olan lâ-yu‘ad ve lâ-yuhsâ nisvân u sıbyân ve muhadderât-ı ismet-i ( ) hayrü’l-edyân olan dîn-i Muhammedî’den ihrâc ve kendi dîn-i bâtıl ve âyîn-i âtıllarına sevk u tahrîf itmeleri mukarrer olup ve ümmet-i Muhammed ve bi'l-cümle re‘âyâ-yı selâtîn-i muhterem-i Sencer-haşem ve havâkīn-i muhteşem-i Hüsrev-hadem yanlarında vedî‘at-ı hâlikü’l-berâyâ olmağın bu acezenin ahvâl-i perişânlarına terahhumen taraf-ı saltanat-ı aliyyeden vezîr-i müşârun-ileyh hazretlerine asâkir-i İslâm-ı zafer-encâm ve mazarrat-ı şümûl-ı me’ûnetleriyçün iki üç yüz kîse akçe in‘âm ve irsâl buyrulmaz ise keyd ü mekr u a‘dâ-yı dînden bu diyârın muhâfazası mümkün olmadığı bî-reyb ve mürâ ve pâymâl-i a‘dâ olmamız ihtimâl-i küllî olmağın işbu bakiyye kalan zu‘afâ ve fukarâ üftân ü hîzân semt-i selâmete perâkende vü perîşân olmak emr-i mukarrer olmağın binâen alâ zalik “hâlimizi alâ vukū‘ihi der-i devlet-medâr ve dergâh-ı avâtıf-şi‘âra arz u i‘lâm idiver” deyu ilhâh u ibrâm ve girye-günân ikdâm-ı tâm itmeleriyle bu fakīr dahi arz u i‘lâma tecâsür idüp fi’l-vâkı‘ bu diyâr-ı mahsûrü’ş-şekl on seneden berü küffar-ı hâksâr istîlâsı ve ale’t-tevâli kaht u galâ ve envâ‘-ı belvâ vukū‘ı sebebiyle harâb-ender-harâb olduğundan mâ‘adâ ahâlîsinden cenk ü harbe kādir olanları seferlerde şehîd ve mat‘ûnen vefât ve bi’l-cümle etrâf

ü eknâfa imdâd ve kendülerini muhâfaza içün emvâl ü erzâklarını sarf itmeleriyle hâlâ bir vechle imdâd ve muhâfazaya kudret ve miknetleri kalmayup hâlleri diğer-gûn ve vezîr-i müşârun-ileyh hazretleri dahi vech-i meşrûh üzere müddet-i ma‘lûmede kal‘a-i mezbûrede mahsûr olmağın anların dahi mâmeleki mebzûl guzzât olup bu tarafda levendât kısmından bakiyye kalanları cem‘ eyledikleri sûretde nafaka ve bahşiş ve vazîfelerini tedârik ve edâya iktidârı olmaduğı mehr-i münîrden ezher ve enverdir imdi ümmet-i Muhammed’in muhâfazası kavâid-i mukarrere-i saltanat ve merâsim-i müstemirre-i devlet olmağın eyâlet-i mezbûrenin müştemil olduğu emkine ve bikā‘ ve büldân ve kurâsında sâkin ve kātin ve mümkün olan ehl-i İslâm muhâfazasıyçün vezîr-i müşârun-ileyh hazretlerine iki üç yüz kîse akçe taraf-ı saltanat-ı aliyyeden in‘âm ve ihsân ve irsâl buyrulmaz ise bu diyâr-ı bî-berk ü bârın muhâfazası muhâl ve bi’l-cümle ümmet-i Muhammed kefere-i bî-dîne pâymâl olmak ihtimâl-i küllî olmağın ol ki vâkı‘ü’l-hâldir bi’l-ibtigā ve’l-iltimâs pâye-i serîr-i ma‘delet masîre arz u i‘lâm olundu. Bâkī emr ü fermân fermân-fermânındır.

Hurrira fî Evâhir-i Saferü’l-hayr li-sene sülesa ve miete ve elf.

{tehcîr}

(8) Ahâlî-i şehrin takrîri üzere vâkı‘ü’l-hâl arz olunmuşdur.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Medîne-i Saray’ın ulemâ ve sulehâ ve fukarâsından cemm-i gafîr ve cem‘-i kesîr meclis-i şer‘-i hatîr-i lâzımü’t-tevkīrde takrîr-i kelâm ve ta‘bîr-i ani’l-merâm eylediler ki; hâlâ medîne-i mezbûrede yeniçeri serdârı olan el-Hâcc Ali tâife-i mezbûreden birinin zimmetinde bir kimesnenin hakkı sâbit oldukda resmin ahz ve ashâb-ı hukūkun hakkını alıvirmediğinden mâ‘adâ tâife-i mezbûreyi sefere ve me’mûr oldukları muhâfazaya ihrâc itmeyüp tâife-i mezbûrenin vechen mine’l-vücûh zabt u rabtına kādir olmamağla tâife-i mezbûreyi zabt idecek ocakdan bir serdâr ta‘yîn olunmak üzere der-i devlet-medâra arz u i‘lâm olunması matlûbumdur didiklerinde fi’l-vâkı‘ serdâr-ı mezbûr ashâb-ı hukūkun hakkını alıvirmediğinden mâ‘adâ sefere ve muhâfazaya zümre-i râcilînden bir ferdin ihrâcına ve mezbûrları zabt u rabta vechen mine’l-vücûh kādir olmadığı zâhir ve bâhir olmağla tâife-i mezbûreyi zabt idecek ocak tarafından bir serdâr ta‘yîn olunmak temennâsıyla ol ki vâkı‘ü’l-hâldir pâye-i serîr-i izzet-masîre arz olundu. Bâkī emr ü fermân dergâh-ı ma‘delet-unvânındır.

Hurrira fî Evâil-i Safer li-sene erba‘ ve miete ve elf.

[3a] (9) Şikâyet arzıdır.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Medîne-i Saray nâhiyesinde vâkı‘ Otes karyesinde arâzî-i emîriyye mutasarrıflarından Maryol Mehmed Beşe nâm kimesne ~~bilâ izn-i sahib-i arz~~ bilâ izn-i sâhib-i arz ve bilâ rızâ-yı ahâlî-i karye âsiyâb ihdâs ve âsiyâb-ı mezbûrun bendinden mâ tuğyân itdikce ahâlî-i mezbûrenin mezrû‘âtına zarar terettüb itdiğinden nâşî mukaddemâ medîne-i mezbûrede seccâde-nişîn-i şerî‘at-ı garrâ olan Ankaravî Seyyid Fethullah Efendi zamânında keşf ve men‘ ü def‘ ve nâibi es-Seyyid Mehmed Efendi’nin imzâsıyla mümzâ hatmıyla mahtûm yedlerine hüccet-i şer‘iyye ve mürâsele virilmişken mütenebbih olmadığından nâşî tekrâr bu fakīrin zamânında keşf ve yedlerine tarafımızdan hüccet-i şer‘iyye ve mürâsele virilmişken memnû‘ ve mütenebbih olmayup beyne’l-ahâlî müşterek olan mevzi‘de âsiyâb-ı mezbûru ihdâs eylediği mütehakkık ve bi’l-cümle mezbûrun ahâlî-i merkūmeye zararı olduğu zâhir ve bâhir olmağın âsiyâb-ı mezbûrun binâsı fuzûlî ve da‘vâsı lağv olmağın min ba‘d da‘vâsı mesmû‘ olmayup âsiyâb-ı mezbûrun hedm-i kal‘ına fermân-ı cihân-muta‘ ahâlî-i mezbûre yedlerine sadaka ve ihsân buyrulmak temennâsıyla ol ki vâkı‘ü’l-hâldir der ma‘delet-unvâna arz olundu. Bâkī emr ü fermân der-adlindir.

Hurrira fî Şevvâlü’l-mükerrem li-sene erba‘ ve miete ve elf.

(10) Cihet mağdûriyyet arzıdır.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Medîne-i Saray’da hayrâtı vâkı‘ merhûm Fazlullah Bey vakfiyye-i ma‘mûlun-bihâsından beher yevm ikişer akçe vazîfe ile kendi kabri yanında Yasin-i Şerîf tilâvet olunmak üzere medîne-i mezbûrede Divân Kâtib[i] Câmi‘-i Şerîfi’nde her kim imâm olursa meşrûtası ola deyu şart ve ta‘yîn idüp ber-mûceb-i şart-ı vâkıf sâbıkā imâm olan Salih Halîfe ba‘de oğlu olup hâlâ imâm olan Mustafa Halîfe şart-ı vâkıf üzere bilâ nizâ‘ mutasarrıf iken âhardan Receb hilâf-ı şart-ı vâkıf cihet-i mezbûreyi bir tarîk ile üzerine berât itmekle mağdûr olduğundan merkūm Receb ref‘ olunup kemâ-fi’l-evvel mezbûr Mustafa Halîfe’ye tevcîh olunup berât-ı şerîf-i âlîşân sadaka ve ihsân buyrulmak ricâsına pâye-i serîr-i a‘lâya arz olundu. Bâkī fermân der-adlindir.

fî gurre-i Rebî‘ü’l-evvel li-sene erba‘ ve miete ve elf.

(11) Şikâyet arzıdır.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Saray nâhiyesinde Zabırdiye karyesinde emlâk ve arâzî-i mîrîyye mutasarrıflarından el-Hâcc Salih fevt oldukda emlâk ve [a]râzîsi hasbü'l-kānûn sulbî oğulları Süleyman Efendi ve Hasan Çelebi'ye intikāl ve mezbûr Hasan Çelebi kendi hissesini mezkûr Süleyman Efendi'ye otuz bin akçe bedel-i ferâğ mukābelesinde ma'rifet-i sâhib-i arz ile bey' u tefvîz ve mezkûr Süleyman Efendi karındâşı mezbûr Hasan Çelebi muvâcehesinde ve ba'de vefâtihi oğlu Ahmed muvâcehesinde dahi on beş sene mikdârı bilâ nizâ' arâzî-i merkūmeye mutasarrıf iken mezbûr Ahmed şirrete sulûk ve "arâzî-i mezbûre vefâen bey' olunmuşdur" deyu da'vâya mutasaddî oldukda ammî-i mezbûr Süleyman Efendi ile beş bin altı yüz akçe üzerine sulh ve arâzî-i mezbûreye müte'allik cemî' dâ'vîden zimmetini ibrâ' u iskāt itmiş iken târîh-i zarâ'at-nâmeden iki sene mukaddem mezbûr Süleyman Efendi'nin gıyâbında mezkûr Ahmed arâzî-i mezbûrenin zabtıyçün bir nâ'ibden hüccet ve sâhib-i arzdan ma'rifet-nâme alup müdâhale ve mahz-ı ta'cîz ve ızrârdan hâlî olmamağla mezbûr Süleyman Efendi'nin yedinde olan temessükâtı irsâl der-i devlet-medâra vusûl buldukda mercûdur ki ber-mûceb-i şer'i kavîm ve kānûn-ı şehriyârî medlûliyle amel buyrulup ba'de'l-yevm mezbûr Ahmed arâzî-i merkūmeye müdâhale ve min ba'd da'vâsı istimâ' olunmayup ta'cîz ve ızrâr itmemek üzere yedine fermân-ı şerîf-i âlîşân sadaka ve ihsân buyrulmak ricâsıyla ol ki vâkı'ü'l-hâldir pâye-i serîr-i izzet-masîre arz olundu. Bâkī fermân der-ma'delet-unvânındır.

Hurrira min Saferü'l-hayr sene [1]104.

ed-dâ'î İsa el-kādı

(12) Diğer cihet mağdûriyyet arzıdır.

Der-i devlet-mekîne ma'rûz-ı dâ'î-i kemîne budur ki;

Medîne-i Saray'da hayrâtı vâkı' merhûm Uzun el-Hâcc Mustafa vakfiyye-i ma'mûlun-bihâsında cihet-i tevliyeti evlâdına ve evlâd-ı evlâdına şart ve ta'yîn idüp hâlâ ber-mûceb-i şart-ı vâkıf mütevellîsi olan Esad Bey'in özr-i şer'isi olmağile âhardan Mustafa Halîfe'yi yerine nâ'ib-i menâb nasb u ta'yîn idüp ol dahi bir müddet tarafından be-tarîkü'l-vekâle edâ-i hidmet eylediğinden sonraca mezbûr Mustafa Halîfe şirrete sâlik olup mezkûr Esad Bey'in terk-i hidmetinden cihet-i mezbûreyi bir tarîk ile üzerine berât itmekle ref' olunup kemâ-fi'l-evvel mezkûr Esad Bey'e tevcîh olunup berât-ı âlîşân sadaka ve ihsân buyrulmak ricâsıyla pâye-i serîr a'lâya arz olundu. Bâkī fermân der-adlindir.

Hurrira fî Evâil-i Rebî'ü'l-âhir sene erba' ve miete ve elf.

ed-dâ'î İsa el-kādı

(13) Bir kimesnenin ya arzı veya berâtı zâyi‘ oldukda bu minvâl üzeredir.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Medîne-i Saray’da Haydar Divân Kâtib[i] Câmi‘inde **{**babası merhûm Salih Halîfe mahlûlünden**}** yevmî iki akçe vazîfe ile imâm olan işbu râfi‘-i ruk‘a-i zarâ‘at Ahmed Halîfe’nin bir tarîkle berâtı yolda zâyi‘ olmağile cihet-i mezbûre mezkûr dâ‘îlerine ibkā ve yedine müceddeden berât-ı şerîf-i âlîşân sadaka ve ihsân buyrulmak ricâsıyla ol ki vâkı‘ü’l-hâldir pâye-i serîr-i a‘lâya arz olundu. Bâkī emr ü fermân der ma‘delet-unvânındır.

Hurrira fî gurre-i Cemâziye’l-âhir sene [1]105.

[3b] (14) Takrîr arzıdır.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Sene-i mâzîyede cülûs-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn vâkı‘ olmağile bu tarafda vâkı‘ olan ehl-i vezâifin birer aylık vazîfeleri kabzına me’mûr olan işbu bâ‘is-i ruk‘a-i zarâ‘at Ahmed Ağa kulları meclis-i şer‘-i hatîre gelüp takrîr-i kelâm eyledi ki; taraf-ı saltanat-ı aliyyenin ta‘yîn ve irsâl buyrulan mübâşir kulları yediyle fermân-ı cihân-mutâ‘ sâdır ve mefhûm-ı münîfinde bin yüz iki senesine mahsûb olmak üzere eyâlet-i Bosna’da vâkı‘ kādılıklarda cülûs-ı hümâyûn akçesinden zimmetimde doksan bin akçe bâkī kalup meblağ-ı mezbûru kîseleyüp ve mühürleyüp mübâşir ve mu‘temedün-aleyh âdemleri ile irsâl idelim deyu fermân olunup ancak medîne-i Saray’ın ehl-i vezâifine resm-i berevât fermân-ı cihân-mutâ‘ ile in‘âm ve serhadde olan kal‘a neferâtlarından taleb eyledikde Âsitâne-i Sa‘âdet’de vazîfemizi ahz eylediğimizde vezâifeden resm-i berevât alınmışdır deyu cevâb ve kazâ-be-kazâ varup mümkün mertebe bir mikdâr akçe tahsîl itmişimdir deyu inşâ’allâhü’r-rahman birkaç güne değin muhâsebesi görmek içün Âsitâne-i Sa‘âdet’e gideriz deyu husûs-ı mezbûr alâ vukū‘ihi arz u i‘lâm olunmak üzere ilhâh u ibrâm itmekle fi’l-vâkı‘ ahvâl minvâl-i muharrer üzere olup mezbûr kulları birkaç güne değin Âsitâne-i Sa‘âdet-âşiyân’a muhâsebesin görmek üzere rû-be-râh olup tahsîl eyledikleri cülûs-ı hümâyûn akçesin bi’t-tamâm edâ vü teslîm idersin deyu cevâb eylediğinde ol ki vâkı‘ü’l-hâldir pâye-i serîr-i a‘lâya arz olundu. Bâkī fermân der-adlindir.

Hurrira fî Evâsıt-ı Rebî‘ü’l-âhir sene erba‘ ve miete ve elf.

(15) Ref‘-i fermân-ı âlî

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Taraf-ı saltanat-ı aliyyeden mefâhirü'l-emâsil ve'l-akrân Ahmed Ağa *zîde kadruhû* yediyle hâlâ Bosna vâlîsi olan devletlü sa'âdetlü Mehmed Paşa hazretlerine ve bu fakīre hitâben husûs-ı âtî'z-zikrin istimâ' ve teftîşiyçün fermân-ı cihân-mutâ' sâdır olmağın imtisâlen li'l-emri'l-âlî paşa-yı müşârün-ileyh hazretlerinin dîvân-ı nusfet-unvânlarında akd-i meclis-i şer'-i hatîr olunup sâdır olan fermân-ı âlî ulemâ ve sulehâ ve hıref kethüdâları ve ahâlî-i vilâyet muvâcehelerinde feth ü kırâ'at olundukda mazmûn-ı münîfinde nefs-i Saray ahâlîsi ordu-yı hümâyûnuma arzuhâl idüp bunlar emr-i şerîfimle vâkı' olan tekâlîfi virmeğe râzılar iken a'yân-ı vilâyetden ba'zı kimesneler hilâf-ı şer'-i şerîf ve bi-gayr-ı hakkın pîşkeş nâmıyla bu kadar bin guruşların alup gadr itmeleriyle bundan akdem girü redd olunmak içün emr-i şerîfim virilmişken tekrâr virmeğe ta'allul u inâd eylediklerin bildirüp ol tarafa ta'yîn olunan mübâşir-i mûmâ-ileyh ma'rifetiyle şer'le görülüp icrâ-yı hakk olunmak üzere fermân olunmağın binâenaleyh husûs-ı mezbûr ulemâ ve sulehâ ve hıref kethüdâlarından ve sâ'ir ahâlî-i vilâyetden istihbâr olundukda cevâblarında hâlâ çârbâş-nişîn-i sadâret-uzmâ ve revnak bahşâ-yı mesned-i vezâret-i kübrâ olan sa'âdetlü inâyetlü sadr-ı âlî-kadr hazretleri içün âdet-i me'lûfe üzere fakīrâne bir sofralık-ı evânî-i nühâsiyye tertîb ve âdemlerimiz ile irsâl ve hâkpâ-yı izzetlerine vardıklarında tekrîmen kabûl ve ba'de fukarâya terahhumen girüye redd ve anlar dahi evânî-i mezbûreyi bey' ve semenlerin umûr-ı vilâyet içün emrimiz ile sarf ve bi'l-cümle hilâf-ı şer'-i şerîf bi-gayr-ı hakkın fukarâdan bir akçe alınmayup ancak hüsn [ü] rızâmız ile varan âdemlerin harc-ı râhlarına ve vech-i meşrûh üzere evânî-i merkūme içün bir mikdâr akçe tahsîl ve bi'l-cümle husûs-ı mezkûr içün arzuhâl iden kimesneler vekîlimiz olmayup ve anlardan ve husûs-ı mezkûrdan dahi vechen mine'l-vücûh bir dürlü haber u âgâhımız yokdur ve husûs-ı mezkûra müte'allik efrâd-ı âferîdeden bir ferd ile da'vâ u nizâ'ımız yokdur deyu vech-i meşrûh üzere her biri hatm-i kelâm eylediklerinde ol ki vâkı'ü'l-hâldir alâ vukū'ihi bi'l-ibtigā pâye-i serîr-i izzet-masîre arz olundu. Bâkī fermân dergâh-ı ma'delet-unvânındır.

Hurrira fî Evâhir-i Rebî'ü'l-evvel sene erba' ve miete ve elf.

(16) Şikâyet arzıdır.

Der-i devlet-mekîne ma'rûz-ı dâ'î-i kemîne budur ki;

Medîne-i Saray nâhiyesine tâbi' Otes karyesinde arâzî-i mîrîyye mutasarrıflarından Maryol Mehmed Beşe nâm kimesne bundan akdem âhar yerde bir gayrı şey binâ etmek üzere karye-i mezbûre ahâlîsinden vücûhla zararı olup beynlerinde ocak yeri ve harkı müşterek bir göz âsiyâb kendüleri ihdâs ve cümlelerine zararı olmağile bi'l-ittifâk yine ibtâl eyledikleri bir göz âsiyâbın

nakzıyçün binâsın ma‘lûmü’l-mikdâr akçeye iştirâ bir müddetden sonra şürekâsı ve sâhibü’l-arz izni yoğ iken arsa-i müştereke üzerinde fuzûlen iki göz âsiyâb binâ ve bi’l-ittifâk ibtâl olunan dahi yine ihdâs ve tevsî‘ eylediklerinden nâşî icrâ eylediği şehr derûnuna tuğyân itdikçe ahâlî-i mezbûrenin mezrû‘ât ve çayırlarına harkdan hurûc ve itlâfdan hâlî olmamağile sâbıkā Bosna Kādısı olan Abdulfettah Efendi dâ‘îleri zamânında keşf ü tahrîr olundukda beynlerinde ocak yeri ve harkı müşterek bilâ izn şürekâ fuzûlen binâ eylediği âsiyâb-ı mezbûrun küllî zararı olduğu mütehakkık olmağile hedmiyçün taraf-ı şer‘den ahâlî-i mezbûre yedlerine hüccet-i şer‘iyye virilmişken merkūm Maryol Mehmed Beşe mütenebbih olmadığından nâşî tekrâr ahâlî-i mezbûre husûs-ı mezbûrda bu abd-ı fakīr zamânında sâbıkā Bosna Muhâfızı olup hâlâ serhadd-i Engürüs’de serdâr-ı gerdûn-vakār olan devletlü sa‘âdetlü Cafer Paşa hazretlerinin taraf-ı bâhirü’ş-şereflerinden irsâl olunan Çelebi Mustafa Ağa mübâşeretiyle ve ma‘rifet-i şer‘le keşf ü tahrîr ve husûs-ı mezbûr ber-vech-i muharrer olduğu mübeyyin ve mütehakkık olup tarafımızdan dahi bir iki kıt‘a hüccet-i şer‘iyye virilmişken tekrâr mezbûr Maryol Mehmed Beşe itâ‘at-i şer‘ etmediğinden nâşî Belgrad’a varup ahâlî-i mezbûreden teşekkî ve hilâf-ı inhâ arzuhâl itmeğin husûs-ı mezbûrun istimâ‘ıyçün fermân-ı âlî ile hâlâ Çelebibazarı Kādısı es-Seyyid Mehmed Efendi dâ‘îleri môllâ nasb u ta‘yîn olduğu me’mûr olduğu vech üzere mahalline varup keşf eylediğinden sonra mâru’z-zikr âsiyâbın ocak yeri ve harkı beyne’l-ahâlî müşterek olup ahâlî-i mezbûrenin mezrû‘ât ve çayırlarına küllî zarar u ziyân olduğu mukarrer ve muhakkak olmağın ahâlî-i mezbûr yedlerinde olan hüccec-i şer‘iyyeyi imzâsıyla mümzâ ve hatmıyla mahtûm ve yedine hükm-i şer‘î lâhık olmuş iken merkūm Maryol Mehmed Beşe itâ‘at-i şer‘ itmeyüp envâ‘-ı şirrete sâlik ve fesâddan hâlî olmamağla mâru’z-zikr âsiyâbın hedm ve ba‘de’l-yevm husûs-ı mezbûra müte‘allik da‘vâsı mesmû‘a olmamak bâbında ahâlî-i merkūme yedine fermân-ı cihân-mutâ‘ i‘tâ olunmak ricâsıyla ol ki vâkı‘ü’l-hâldir alâ vukū‘ihi pâye-i serîr-i a‘lâya arz olundu. Bâkī fermân der-adlindir.

fî Evâil-i Muharremü’l-haram sene erba‘ ve miete ve elf.

ed-dâ‘î el-fakīr İsa el-kādı be-medîne-i Saraybosna

[4a] (17) Ref‘-i fermân-ı âlî

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Bundan akdem taraf-ı saltanat-ı aliyyeden Köstendil ve Alacahisar ve Üsküb ve Dukakin ve Prizren ve Bosna ve Tımışvar ve Varat eyâletlerinde vâkı‘ kefere üzerine berât-ı şerîf-i âlîşân ile batrik nasb u ta‘yîn olunan Üsküb râhiblerinden Kalinos nâm râhib yediyle hâlâ Bosna

Vâlîsi olan devletlü sa‘âdetlü Mehmed Paşa hazretlerine ve bu dâ‘îlerine hitâben fermân-ı cihân-mutâ‘ vârid ve mazmûn-ı münîfinde elviye-i mezbûrede sâkin Latin ve Sırf [ve] Rum ve Bulgar ve Şokçe keferesinin âyîn-i bâtılları üzere beher sene üzerlerine edâsı lâzım gelen mîrî rüsûm ve tasadduk akçelerin viregeldikleri üzere mezbûrlardan şer‘le ve yedinde olan berât-ı şerîf-i âlîşân ve evâmir-i aliyye mûceblerince alıvirile deyu fermân olunmağın imtisâlen li’l-emri’l-âlî paşa-yı müşârun-ileyh hazretlerinin dîvân-ı nusfet-unvânlarında akd-i meclis-i şer‘-i hatîr olundukda batrik-i merkūm tarafından husûs-ı mezkûra vekîli olan işbu râfi‘-i ruk‘a Neyabut veled-i Lefter meclis-i ma‘kūd-ı mezkûrda medîne-i Saray ve nevâhisinde sâkin olan Latin keferesi muvâcehelerinde fermân-ı cihân-mutâ‘-i kazâ-cereyânı ibrâz ve feth u kırâ’at olundukdan sonra rusûmât-ı mezbûre ber-mûceb-i fermân-ı âlî râhib-i merkūm tarafına edâ olunmak üzere tenbîh olundukda tâife-i mezbûr “sem‘an ve tâ‘aten” deyu cevâblarında merhûm ve mağfûrun leh Ebû’l-Fütûhât ve’l-Megāzî Fâtih Sultân Mehmed Hân Gāzî *nevverallâhü merkadehû bi-envârü’l-gufrân* hazretleri hîn-i fethde Saray kazâsı müzâfâtından Foyniçe nâhiyesinde Milodraj sahrâsında tâife-i mezbûre râhiblerine ve kilisâlarına selâtîn-i âl-i Osman-ı ma‘delet-unvân ve vüzerâ ve vükelâ-yı izâm-ı nusfet-nişân ve sâ’ir memleket halkından ve re‘âyâ vü berâyâ taraflarından vechen mine’l-vücûh dahl u ta‘arruz olunmamak üzere kilisâlarımızda menzûl olan râhibler yedlerine ahidnâme-i hümâyûn-ı merhamet-makrûn ihsân ve Fâtih-i merhûm ve mağfûrun leh hazretlerinden sonra üzengi-nişîn-i saltanat-ı aliyye olan selâtîn-i kadr-tuvân ve havâkīn-i nusfet-nişân dahi ahidnâme-i hümâyûn mûcebince batarika-i Rum ve Sırf kilisâlarımız ve tâife-i mezbûreden bir ferde ve dîn-i bâtıl ve âyîn-i âtılımıza dahl ü ta‘arruz itmemek üzere te’yîden evâmir-i aliyye in‘âm itmeleriyle hilâf-ı cinsimiz olup hem-dînimiz olmayan Rum ve Sırf ve Eflak keferesinin batrik ve vladikalarına feth-i hâkānîden berü bir dürlü rüsûm ve tasadduk akçesin viregelmiş değilleriz didiklerinde yedlerinde olan ahidnâme-i hümâyûn-ı merhamet-mazmûn mûcebince der-i devlet-medâr tarafından virilen berât-ı şerîf-i âlîşân ve evâmir-i aliyye-i kazâ-cereyân ve hüccet-i şer‘iyye-i müte‘addideyi ibrâz itmeleriyle sûretleri ihrâc ve vekîl-i merkūm yedine teslîm ol ki vâkı‘ü’l-hâldir alâ vukū‘ihi pâye-i serîr-i ma‘delet-masîre arz ve i‘lâm olundu. Bâkī fermân fermân-fermânındır.

Hurrira fî Evâhir-i Rebî‘ü’l-âhir sene erba‘ ve miete ve elf.

(18) Ref‘-i fermân-ı âlî içün tahrîr olunmuşdur.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Bundan akdem taraf-ı saltanat-ı aliyyeden Köstendil ve Alacahisar ve Üsküb ve Dukakin ve Prizren ve Bosna ve Tımışvar ve Varat eyâletlerinde vâkı‘ kefere üzerine berât-ı şerîf-i âlîşân ile batrik nasb ve ta‘yîn olunan Üsküb râhiblerinden Kalinos nâm râhib tarafından vekîli olan Neyabut veled-i Lefter yediyle hâlâ Bosna Vâlîsi olan devletlü sa‘âdetlü Mehmed Paşa hazretlerine ve bu dâ‘îlerine hitâben fermân-ı cihân-mutâ‘ vârid ve mazmûn-ı münîfinde elviye-i mezbûrede sâkin Latin ve Sırf [ve] Rum ve Bulgar ve Şokçe keferesinin âyîn-i bâtılları üzere beher sene üzerlerine edâsı lâzım gelen mîrî rüsûm ve tasadduk akçelerin viregeldikleri üzere merkūmlardan şer‘le ve yedinde olan berât-ı şerîf ve evâmir-i aliyye mûceblerince alıvirile deyu batrik-i merkūm bundan akdem taleb eyledikde tâife-i mezbûr “biz Rim papa taraflarından me’mûr olan papaslara viririz sana virmeziz” deyu ta‘allul eylediklerinden nâşî tekrâr rüsûm ve tasadduk akçesi batrik-i merkūm tarafına edâ olunmak üzere fermân olunmağın imtisâlen li’l-emri’l-âlî paşa-yı müşârun-ileyh hazretlerinin dîvân-ı nusfet-unvânından medîne-i Saray ulemâ ve sulehâsından cemm-i gafîr ve cem‘-i kesîr ile akd-i meclis-i şer‘-i hatîr olundukda batrik-i merkūm vekîli mersûm Neyabut meclis-i ma‘kūd-ı mezkûrda medîne-i Saray’da mütemekkin Latin tâifesi ve nevâhisinden tâife-i mezbûr râhibleri ve ma‘denciyân fukarâsı muvâcehelerinde fermân-ı kazâ-cereyânı ibrâz ve feth ü kırâ’at olundukdan sonra rüsûmât-ı mezbûreyi ber-mûceb-i fermân-ı âlî taleb ve da‘vâ ve râhib-i merkūm tarafına edâ olunmak üzere tenbîh olundukda tâife-i mezbûr “sem‘an ve tâ‘aten” deyu cevâblarında merhûm ve mağfûrun leh Ebû’l-Fütûhât ve’l-Megāzî Fâtih Sultân Mehmed Hân Gāzî *nevverallâhü merkadehû bâ nevârü’l-gufrân* hazretleri hîn-i fetihde Saray kazâsı müzâfâtından Foyniçe nâhiyesinde Milodraj sahrâsında fürû-şevket birle sâye-i kesr-i nüzûl-ı âtıfet-şümûl buyurduklarında tâife-i mezbûr râhiblerine ve kilisâlarına ve emvâl ü erzâklarına selâtîn-i âl-i Osman-ı ma‘delet-unvân ve vüzerâ ve vükelâ-yı izâm-ı sidre-makām-ı nusfet-nişân ve sâ’ir memleket halkından ve re‘âyâ vü berâyâ taraflarından vechen mine’l-vücûh dahl ü ta‘arruz olunmamak üzere kilisâlarımızda gûşe-gizîn olan râhibler yedlerine ahidnâme-i hümâyûn-ı âtıfet-makrûn ihsân ve Fâtih-i merhûm ve mağfûrun leh hazretlerinden sonra üzengi-nişîn-i saltanat-ı aliyye-i Osmanî olan selâtîn-i kadr-tuvân ve havâkīn-i nusfet-nişân *edâmallâhü te‘âlâ saltanatühum ve şevketühum ilâ âhirü’z-zamân* hazretleri dahi ahidnâme-i hümâyûn-ı merhamet-makrûn mûcebince batârika-i Rum ve Sırf kilisâlarımıza ve râhiblerimize ve tâ’ife-i mezbûrdan bir ferde ve dîn-i âtılımıza dahl ü ta‘arruz eylememek üzere te’yîden evâmir-i aliyyeyi in‘âm itmeleriyle hilâf-ı cinsimiz olup hem-dînimiz olmayan Rum ve Sırf keferesinin batrik ve vladikalarına feth-i hâkānîden berü bir dürlü rüsûm ve tasadduk akçesini

viregelmeyüp ve batrik-i merkūmun inhâsı üzere bundan akdem da‘vâ olundukda “rüsûm ve tasadduk akçesini Rim papa tarafından me’mûr olan papaslara viririz sana virmeziz deyu kelâm-ı ma‘siyet-encâm lisânımızdan sâdır olmayup ve feth-i hâkānîden berü ale’l-husûs Beç senesinden berü hayrü’l-edyân olan dîn-i Muhammed uğuruna serbâzlık iden ümmet-i Muhammed ile techîz-i asâkir-i İslâm-ı zafer-encâmda yek-dil ve yek-cihet olup emvâl ü erzâkımızı bezl ve bi-hamdillâhi ve lutfihi ile’l-ân **[4b]** câdde-i itâ‘atden ser-i mû kadar inhirâf göstermeyüp ve hâlâ şevketlü azametlü heybetlü mehâbetlü pâdişâh-ı âlem-penâh hazretlerine itâ‘at üzereyüz” deyu yedlerinde olan ahidnâme-i hümâyûnu ve mûcebince der-i devlet-medâr tarafından virilen berât-ı şerîf-i âlîşân ve evâmir-i aliyye ve hüccec-i şer‘iyyeyi ibrâz ve feth ü kırâ’at olundukda mezâmîni min küllî’l-vücûh takrîr-i meşrûhlarına muvâfık bulunduğundan mâ‘adâ husûs-ı mezbûr mevcûd bulunan ulemâ ve sulehâ ve ahâlî-i vilâyetden istintâk olundukda cevâblarında tâ’ife-i mezbûr batârıka-i Rum ve Sırf taraflarından feth-i hâkānîden berü ile’l-ân husûs-ı mezbûr ile mütâlebe vü rencîde olunmayup ve merhûm İbrahim Paşa hazretlerinin zamân-ı şerîflerinde Sırf batriki da‘vâ eylediğinde men‘ ü ref‘ olunup yedlerine hüccet-i şer‘iyye dahi virilmişdir ve tâife-i mezbûr ümmet-i Muhammed fukarâsına vech-i meşrûh üzere def‘-i mazarrat-ı a‘dâda yek-dil ve yek-cihet olup emvâl ü erzâkını bezl ve bi’l-cümle tâ’ife-i mezbûrdan bir ferd meslek-i isyâna ser-i mû kadar sâlik olmayup ve batrik-i merkūm bundan akdem husûs-ı mezbûru da‘vâ eylediğinde “tâ’ife-i mezbûrdan mâru’z-zikr kelâm-ı ma‘siyet-encâm sâdır olduğu mesmû‘muz olmamışdır” deyu ihbâr eylediklerinden mâ‘adâ batrik-i merkūm tâife-i mezbûr ile bundan akdem bu fakīr huzûrunda husûs-ı mezbûru da‘vâ eylediğinde mâru’z-zikr kelâm-ı bed-fercâm tâ’ife-i mezbûr zebânlarından sâdır olmayup ve yedlerinde ahidnâme-i hümâyûn olmağile rüsûm ve tasadduk akçesini batrik-i merkūma edâ olunmak üzere hükme mesâğ-ı şer‘î olmadığından nâşî yedlerine mukaddemâ ve hâlâ tarafımızdan iki kıt‘a hüccet-i şer‘iyye dahi virilüp ve tâ’ife-i mezbûr fukarâsı husûs-ı mezkûr ile mütâlebe vü rencîde itdirilmeyüp perâkende vü perîşân olmaları emr-i mukarrer olmağın ol ki vakı‘ü’l-hâldir pâye-i serîr-i izzet-masîre arz olundu. Bâkī emr ü fermân dergâh-ı ma‘delet-unvânındır.

Hurrira fî Evâil-i şehr-i Cemâzîye’l-evvel sene erba‘ ve miete ve elf.

el-abd el-fakīr Ali el-kādı be-medîne-i Saraybosna

(19) Hüsrev Bey’in mütevellîsi arzıdır.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Medîne-i Saray'da hayrâtı vâkı' merhûm ve mağfûrun leh Gāzî Hüsrev Bey vakfına bundan akdem berât-ı şerîf ile mütevellî nasb olunan Mustafa nâm kimesne bir buçuk senede kendi masârıfına yüz otuz yedi bin altı yüz yedi akçe sarf ü istihlâk ve ol cihetden nâşî vakf-ı mezbûrun müsakkafâtı harâb ve mürtezikaya vazîfeleri vâsıl olmadığından nâşî bundan akdem mürtezika-i mezbûre teşekkî ve mezbûrun vakf-ı mezkûra küllî gadr u hayfı olduğu sıkāt-ı müslimîn ihbâr ve meclis-i şer'-i hatîrde zâhir ü nümâyân oldukdan sonra mürtezika-i mezbûrenin muhtârı olan işbu râfi'-i ruk'a-i zarâ'at Ahmed Halîfe dâ'îleri cihet-i mezbûreye her vechle mahall ü mustahıkk olmağın cihet-i mezbûre mezkûr Ahmed Halîfe'ye tevcîh olunmak bâbında bundan akdem alâ vukū'ihi der-i devlet-medâra arz ve i'lâm ve mezbûr Mustafa âhar diyârda iken mezkûr Ahmed Halîfe dâ'îleri cihet-i mezbûre ve umûr-ı vakf-ı mezkûr hidmetinde iken mezbûr Mustafa zuhûr ve mezkûr Ahmed Halîfe tevliyyet-i mezbûreye dahl ve ta'arruz itmemek üzere hilâf-ı inhâ ile fermân-ı cihân-mutâ' ısdâr ve bi'l-cümle medîne-i mezbûre ulemâ ve sulehâ ve vakf-ı mezkûrun mürtezikası ibrâm u ilhâh ile ber-mûceb-i fermân-ı âlî hâlâ Bosna Vâlîsi olan devletlü sa'âdetlü Mehmed Paşa hazretlerinin buyuruldu-i şerîfleri mûcebince mezbûrânın muhâsebesiyçün tarafımızdan nâibimiz Yeşci Mehmed dâ'îleri paşa-yı müşârun-ileyh hazretlerinin taraf-ı bâhirü'ş-şereflerinden ta'yîn olunan mübâşir ma'rifetiyle ve medîne-i mezbûrenin ulemâ ve sulehâsından cemm-i gafîr ve cem'-i kesîr ve murtezika-i vakf ile vâkıf-ı müşârun-ileyhin medrese-i latîfesinde akd-ı meclis-i şer'-i hatîr eylediklerinden evvelâ mezbûr Mustafa'nın makbûzât ve masârıfı hesâb olundukda mezbûr Mustafa ve vükelâsının zamân-ı tevliyyetinde ber-mûceb-i defter ve hüccet-i şer'iyye sekiz yük seksen sekiz bin yedi yüz on beş akçe makbûzları olduğu zâhir ve masârıfı dahi hesâb olundukda mukaddemâ hesâb olunup sebt olunan masârıfa kendi kavli üzere ba'zı mevâdd dahi zamm u ilhâk olundukda yedi yük doksan dört bin sekiz yüz doksan dört akçe sarf eylediği bâhir ve bi'l-cümle ba'de külli'l-hesâb mâl-ı vakf-ı mezbûrdan mezbûr Mustafa zimmetinde doksan bin iki yüz otuz beş akçe ve karındaşı ve vekîli olup bundan akdem vefât iden Hasan zimmetinde üç bin akçe zuhûr ki min haysü'l-mecmû' doksan üç bin sekiz yüz yirmi bir akçe ider ve mezbûr Ahmed Halîfe'nin dört beş aydan yetmiş beş bin iki yüz doksan iki akçe makbûz ve ol mikdâr akçe masârıfı bulunup zimmetinde bir akçe zuhûr itmediğinden mâ'adâ mezbûr Mustafa meblağ-ı mezbûrdan mâ'adâ düyûn-ı kesîreye müstağrak ve bi'l-cümle mu'sir olmağile vakf-ı mezbûrdan olan meblağ-ı mezbûr edâsına kudreti olmayup ve ba'de'l-yevm vakf-ı mezbûra mütevellî olup ahvâl-ı vakfa vaz'-ı yed ider ise ekserini itlâf [ve] vakf-ı mezbûrun bi'l-cümle müsakkafâtı harâb ve ale'l-husûs kubâb-ı câmi'-i şerîf-i ferruh-bahşâ ve

menâre-i sidre-fersâsı mü'min-i muvahhid-âsâ secde-âver-i ferşi fenâ olmak emr-i mukarrer olup ve mezkûr Ahmed Halîfe'nin vakf-ı mezkûra nef'i dokunup dâmen-ismeti rics-ı hıyânetden der-meyân taharrüz ü ictinâb ider deyu sikāt-ı müslimîn ihbâr ve tekrâr "husûs-ı mezkûr der-i devlet-medâra arz u i'lâm olunsun" deyu ibrâm [u] ilhâh ve fi'l-vâkı' husûs-ı mezkûr ber-vech-i muharrer olduğu bu fakīrin dahi ilmi lâhık vakf-ı mezbûr revnak-bahşâ-yı medîne-i mezbûre olmağile tevliyyet-i mezkûre vazîfe-i muayyenesiyle mezkûr dâ'îlerine *hasbeten lillâhi'l-aliyyi'l-azîm ve li rûhi Resûlü'l-Ekrem* tekrâr tevcîh ve yedine berât-ı şerîf-i âlîşân sadaka ve ihsân olunmak üzere husûs-ı mezbûr dergâh-ı ma'delet-unvânlarına arz olundu. Bâkī emr ü fermân atebe-i rütbe-i âlem-penâhındır.

el-abdü'd-dâ'î el fakīr İsa el-kādı be-medîne-i Saraybosna

[5a] (20) Feryâd içün umûr-ı serhadd içün tahrîr ve irsâl olunmuşdur.

Der-i devlet-mekîne ma'rûz-ı dâ'î-i kemîne budur ki;

Eyâlet-i Bosna serhaddinde vâkı' cemî' kılâ' ve palankalarda mütemekkin guzzât-ı müslimînden Bosna Vâlîsi devletlü sa'âdetlü Mehmed Paşa hazretlerine ve bu fakīre hitâben mahzar-ı sıhhat-eser-i melâl-engîzleri vârid ve mazmûn-ı re`fet-makrûnlarında işbu Cemâzîye'l-evvelinin evâilinde dâru'l-harbden çıkan üserâ-yı müslimîn şöyle haber virdiler ki serhadd-i İslâmiyye'de vâkı' İhlivne Kal'ası kasdıyla Venedik keferesinin cumhûr-ı makhûru sarf-ı dest-mâye-i kudret idüp dâire-i per-gâr ta'bîrden hâric hilâf-ı mu'tâd asker-i hezîmet-eser ve mükemmel ü müretteb top ve cebehânesiyle kal'a-i felek-fersâları olan Zadre Kal'ası kurbuna sâye-endâz-ı nuhûset olmak üzere olup ve kefere-i dûzah-mekînin nehr-i Sava yalısında ve Bihke serhaddi havâlîsinde vâkı' karârgâh-ı sefer-medârlarında altı binden mütecâviz Nemçe keferesi hilâf-ı resm-i kadîm kışlaya ta'yîn ve anlar dahi Bihke Kal'ası ve tevâbi' kılâ' ve palankaların fikr-i kâsid ile evvel bahârda asker-i nuhûset-eserler ile muhâsara itmek üzere kavl ü karâr ve sâ'ir melâ'în-i bî-dîn-i dûzah-karîn dahi yek-dil ve yek-cihet olup eyâlet-i mezbûr müştemil olduğu cemî' emkine ve bikā' ve nevâhi ve kurâ ve büldânına intisâr itmek üzere kemer-bend-i azîmet-i hezîmet-şi'ârların meyân-ı cân u dil perkîn-i dalâlet-temkînlerine bend ve bi'l-cümle eyâlet-i mezbûrede sâkin ve kātın ve mukīm ve zâ'in olan ehl-i İslâm-ı hayr-encâmı telef-gerde-i âteş-neberd-i pâ-beste-i selâsil ve ağlâl-i seby itmek üzere ser-i bî-devletleri heves-mend olduğu emr-i mukarrerdir deyu münderic olduğundan mâ'adâ İhlivne Kal'ası müftîsi ve kādısı fahrü'l-kuzzâti'l-kirâm Abdullah Efendi dâ'îleri ve kal'a-i mezbûrede câmi'-i hâssa imâmı İsmail Efendi ve ağalarından Mahmud Ağa ve Ahmed Ağa ve

Yusuf Ağa ve Mustafa Ağa ve sâbıkā Bihke Beyi fahrü'l-ümerâ Abdulmuin Bey ve kal'a-i mezbûre ağalarından Mustafa Ağa ve Mehmed Ağa ve anlardan mâ'adâ kılâ' ve palankalarda mütemekkin mücâhidîn-i dîn ve mübârizîn-i müslimîn-i sıyânet-karînden cemm-i gafîr ve cem'-i kesîr bi'n-nefsuhum bu fakīre gelüp belde-i Saray'ın ulemâ ve sulehâ ve fukarâsından cemm-i gafîr ve cem'-i kesîr ile akd-i meclis-i şer'-i hatîr olunup ahvâl-ı sâlife-i melâl-âmîz anlardan dahi istintâk olundukda hûn-ciğer ile nüvişte ve firistâde olunan mahzar-ı sıhhat-eserlerin mezâmîn-i derd-karînin her biri tasdîk u tahkīk itdiklerinden mâ'adâ şöyle takrîr-i kelâm ve ta'bîr-i ani'l-merâm eylediler ki işbu diyâr-ı kalîlü'l-i'tibârın etrâf-ı erba'sında vâkı' kılâ' ve palankaları dâru'l-harbe müntemî olduğundan mâ'adâ âteş-i ciğer-sûz harb u kıtâl bi-emrillâhi'l-meliki'l-Hâdî on sene mikdârı mütemâdî olmağile sinîn-i mezbûreden berü istîlâ-yı kefere-i kahriyye sebebiyle ra'iyyetin ekseri küffâr-ı hâksâra tab'iyyet ve pey-ender-pey kaht u galâ vukūile bâkīleri dahi fakīrü'l-hâl ve za'îf ve bî-mecâl olup ve vâlîmiz paşa-yı müşârun-ileyh hazretlerinin dahi esnâ-yı sayfda[n] zuhûr-ı şiddet-i şitâya değin kapusunda olan asâkir-i zafer-me'âsir-i hamiyyet-disâr ile nehr-i Sava yalıları semtinde Nemçe ve Islavin keferesinin cünûd-ı anûd-ı makhûresine rû-be-rû muhâfazada ve şeb ü rûz ol semtin kefere-i kahriyyesiyle neberd ü heycâda sâbit-kadem ve râsih-dem evveli ziyâde muktezî ve mühim olduğundan nâşî mesâfe-i ba'îdede vâkı' Bihke ve İhlivne serhaddlerine ve İskopya nâhiyesine ve ol havâlîde vâkı' kurâsına Hırvat ve Kotor ve Efrenk-i bed-renk la'inesi kesret ü vefret üzere hücûm itdikde sugūr-ı İslâmiyye'de vâkı' ümmet-i Muhammed imdâdına azîmet itdikçe kefere-i perkîn-i dûzah-mekîn gayrı tarafı nehb ü gāret ve seby ü hasârat kasdıyla insirâf-inân-ı şeb-dîz-i fesâd itmekden hâlî olmayup ma'-hazâ paşa-yı müşârun-ileyh hazretleri sene-i mâziyeden berü dest-yârî-i Hüdâ-yı Bâri ile teşmîr-i sâ'id-i himmet ve dâmen der-meyân-ı gayret ve hamiyyet idüp itmâm-ı muhâfaza-i kılâ'-i pâdişâhîde bezl-i sa'y-ı belîğ-i bî-dirîğ-i nâ-mütenâhî iderek şeb-i deycûr ve rûz-ı rûşen ve bârân-ı tûfân hayr dimeyüp bu yazdan berü kapusu askeriyle üftân ü hîzân kâh nehr-i Sava yalısına ve kâh Bihke serhaddine ve kâh İhlivne Kal'ası semtine def'-i mazarrat-ı a'dâ kasdıyla tahrîk-i rikâb-ı esb-sür'at idüp bi-avnillâhi te'âlâ ile'l-ân kılâ'-ı pâdişâhî ve ümmet-i Muhammed acezesini keyd-i a'dâ-yı liyâmdan muhâfaza etmişlerdir lâkin işbu sene-i mübârekede küffâr-ı bed-fi'âl-i dalâlet-me'alin küllî kasd-ı fâsidleri umûm üzere eyâlet-i mezbûreye hücûmu mütehakkık olmağile ve bu diyârın bir avuç sipâh ve zu'amâsından gayrı müte'ayyin ve müretteb askeri olmayup ve ahâlîsi dahi fakr u fâkaya mübtelâ ve zâr u bî-nevâ olduğundan nâşî taraf-ı saltanat-ı aliyyeden bu fukarâ manzûr-ı âlîye inâyet buyurulup Bosna vâlîlerine vefret üzere levendât-ı zafer-âyât tedârik ü tertîbi içün hazine ve me'ûnet ve

cebehâne ihsân buyrulmaz ise kılâ‘-ı pâdişâhî dâhil-i eydî-i küffâr-ı hâksâr ve bu fukarâ dahi pâymâl-i süm-i semend-i a‘dâ-yı bed-girdâr olmak emr-i mukarrerdir. İmdi *hasbeten-lillâhi te‘alî’l-azîm ve li rûhi Resûlü’l-Ekrem* hâl-i perîşânımızı dergâh-ı ma‘delet-medâra arz u i‘lâm idiver deyu cümlesi feryâd-ı tezelzül-resân-ı âsumâne agâz ve ibrâm ve ilhâh ve niyâz itmeleriyle fi’l-vâkı‘ ahvâl minvâl-i meşrûh üzere olduğu emr-i mukarrer ve muhakkak olmağın selâtîn ü havâkīn-i mesned-nişîn-i ma‘delet-istînâsı zîr-i cenâh-himâyelerinde olan kātıbe-i nâsı tef ü tâb-ı âteş-mekr-i düşmandan masûnü’s-saha buyrulmaları zimmet-i himmetlerine vâcib ü lâzımdır. Ale’l-husûs gayret ü hamiyyete şâhâne ve ümmet-i Muhammedi mekâ’îd-i a‘dâdan sıyânet-i bî-nihâye ile himâye-i mülûk pesendîde-i sülûk-i âl-i Osman *halledallâhü te‘âlâ hilâfetuhum ilâ âhiru’z-zamân* hazretlerinin kavâ‘id-i müstemirre-i saltanat ve merâsim-i mukarrere-i devletleridir. Binâenaleyh eyâlet-i mezbûrede vâkı‘ kılâ‘ ve bukâ‘ dâhil-i eydî-i küffâr-ı bed-fi‘âl ve ümmet-i Muhammed acezesi nisvân u sıbyân ile a‘dâ-yı liyâma pâymâl olmak lâyık ve sezâvâr görülmeyüp hâl-i diğer-gûnlarına terahhumen iltimâs ve temennâ eyledikleri vech üzere manzûr-ı ayn-ı inâyet-i pâdişâhî buyrulmaları tazarru‘ ve niyâzlarıyla ol ki vâkı‘ü’l-hâldir alâ vukū‘ihi bi’l-ibtigā dergâh-ı merhamet-unvâna arz olundu. Bâkī fermân dergâh-ı refî‘ü’ş-şân-ı ma‘delet-unvânındır.

{süm-i semend-i a‘dâdan, süm tırnak ma‘nâsınadır}

{Bek be-ma‘nâ hararet Teb be-ma‘nâ isteme}

Hurrira fî Evâsıt-ı Cemâzîye’l-âhir sene erba‘ ve miete ve elf.

Der zamân-ı â‘lemü’l-mevâlîü’l-izâm hazreti İsa Efendi Öziçevî el-kādı be-Bosna

[5b] (21) Defterdârın hüsn-i hâlini müş‘îr tahrîr ve irsâl olunmuşdur.

Der-i devlet-mekîne arz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Saraybosna’da hâlâ defterdâr olan râfi‘-i ruk‘a-i ubûdiyyet Ali Efendi dâ‘îleri iffet ü istikāmet ile ma‘rûf ve emânet ü diyânet ile mevsûf erbâb-ı mevâcibden müstahıkk olup mûmâ-ileyhden havâle olunan mevâcibleri edâda kimesneyi rencîde vü ta‘cîz semtinden olmayup erbâb-ı mevâcib ve ahâlî-i vilâyetin sıgār u kibârı bi’l-cümle mezbûr dâ‘îlerinden râzı ve hoşnûdlar olup herkes ile hüsn-i zindegânî ve hidemât-ı me’mûresinde kemâl-i istikāmet ile mücidd u sâ‘î olup her vechle sezâ-yı âtıfet-ı şehriyârî ve lâyık-ı re’fet-i cihândârî dâ‘îleri olmağın ol ki vakı‘ü’l-hâldir der-i devlet-medâra arz ve i‘lâm olundu. Bâkī fermân der-ma‘delet-şi‘ârındır.

{Nâ’ibü’ş-şer‘ fazîletlü Kütâhî Mehmed Efendi’nin inşâsıdır**}**

Hurrira fî Evâsıt-ı Şevvâlü’l-mükerrem sene erba‘ ve miete ve elf.

el-abdü'd-dâ'î el-fakīr Ali el-kādı be-medîne-i Saraybosna

(22) Akova muhâfazasında olan Mehmed Ağa'nın emekdârlığı mukābelesinde mazhar-ı ihsân olmak ricâsına tesvîd ve irsâl olunmuşdur.

Der-i devlet-mekîne ma'rûz-ı dâ'î-i kemîne budur ki;

Bahur ma'a Tahmuran (?) kazâsı etbâ'ından Akova Palankası kurbunda kazâ-i mezbûra tâbi' Sutyevan (?) karyesi sâkinlerinden işbu bâ'is-i ruk'a-i zarâ'at el-Hâcc Mehmed Ağa kullarından mâru'z-zikr palankada sâkin mücâhidîn-i dîn ve kazâ-i mezbûre ahâlîsi râzı vü şâkir olduğunu sikāt-ı müslimîn ihbâr ve mezbûr kulları kazâ-i mezbûrda vâkı' re'âyâ vü berâyâ ile hamiyyet-i hüsn-i zindegânî üzere olup her vechle müstakīm ve dîndâr ve vâkı' olan hidemât-ı aliyye-i pâdişâhîde dikkat-i tâmm ve ihtimâm-ı mâlâkelâm eylediğinden mâ'adâ bundan akdem küffâr-ı hâksâr palanka-i mezbûre üzerine kasd-ı fâsıdâtıyla hücûm eylediklerinde mezbûr kulları palanka-i mezbûrede mevcûd bulunup kefere-i bî-dîn ile cenk ü cidâl idüp ümmet-i Muhammed imdâdına gelen asâkir-i İslâm-ı zafer-encâma kemâ-yenbagī ri'âyet ve me'ûnet ve levâzımâtların yetişdirüp nefsiyle hidmet ve dîn-i mübîn uğuruna emvâl ü erzâkını bezl ve bi'l-cümle mezbûr kulları her vechle mahall ü merhamet ve âtıfet-i şehriyârîye lâyık ve müstahıkk olmağile palanka-i mezbûrede müceddeden du'â-gûyluk cihetiyle şâd-kâm ve mezbûr kulları dahi bir çerâğ-efrûhte-i pâdişâhî buyrulmak ricâsıyla ol ki vakı'ü'l-hâldir alâ vukū'ihi bi'l-ibtigā dergâh-ı ma'delet-unvâna arz olundu. Bâkī emr ü fermân der-merhamet-medârındır.

Hurrira fî Evâil-i Recebü'l-ferd sene erba' ve miete ve elf.

el-abdü'l-fakīr İsa el-kādı be-medîne-i Saraybosna

(23) Hasan Efendi'nin hâlini der-i devlete i'lâmdır.

Der-i devlet-mekîne ma'rûz-ı dâ'î-i kemîne budur ki;

Medîne-i Saray'da Bastarik (?) mahallesi imâmı işbu bâ'is-i ruk'a-i zarâ'at Hasan Efendi dâ'îleri meclis-i şer'e gelüp şöyle takrîr-i kelâm eyledi ki; bundan akdem hasbü'l-iktizâ Saray kazâsı muzâfâtından Visoka niyâbeti hidmetinde iken ref'im içün fermân-ı âlî sâdır olmuşdur deyu şâyi' oldukda niyâbet-i mezbûreden kasr-ı yed ve nâ'ib değil iken nâhiye-i mezbûre eşirrâsından Abdurrezzak Beşe nâm kimesne birkaç şerîr ile yek-dil ve yek-cihet olup niyâbet-i mezbûreden kasr-ı yed itmemişdir deyu Belgrad'a varup hâlâ serdâr-ı âsaf-nazîr ve devletlü sa'âdetlü Cafer Paşa hazretlerinin dîvânına varup teşekkî ve hilâf-ı kānûn fermân-ı âlî ısdâr

mazmûn-ı münîfinde ahâlîden hilâf-ı şer‘ ü kānûn akçe almışımdır deyu musarrah olmağın ber-mûceb-i fermân-ı âlî hâlâ Bosna Vâlîsi olan devletlü sa‘âdetlü Mehmed Paşa hazretlerinin huzûrunda mürâfa‘a olduğumuzda zimmetimde bir akçe sâbit olmayup da‘vâları lağv olduğu zâhir u bâhir yedime hüccet-i şer‘iyye virilmiş iken mezbûr mütenebbih olmayup tekrâr ızrâr kasdıyla üzerime şekvâ ve fermân-ı âlî ısdâr itmeğin keyfiyyet-i hâlim medîne-i Saray’da vâkı‘ ulemâ ve sulehâdan istihbâr olunması matlûbumdur didikde medîne-i merkūme ulemâsından ve nâhiye-i mezbûr ahâlîsinden cemm-i gafîr ve cem‘-i kesîrden istihbâr olundukda mezbûr Hasan Efendi vech-i meşrûh üzere kasr-ı yed idüp hüsn-i hâline ve merkūm Abdurrezzak Beşe’nin sû-i hâline şehâdet ve husûs-ı mezbûr vech-i meşrûh üzere olduğu muhakkak olmağile üzerinden mezbûrun taslîti merfû‘ ve yine niyâbetde istihdâm olunmak bâbında yedine fermân-ı cihân-mutâ‘ ihsân u i‘tâ buyrulmak ricâsıyla ol ki vâkı‘ü’l-hâldir der-ma‘delet-unvâna arz olundu. Bâkī emr ü fermân der-adlindir.

Tahrîren fî Evâhir-i Cemâzîye’l-âhir sene erba‘ ve miete ve elf.

el-fakīr İsa el-kādı be-medîne-i Bosna

(24) Cihet-i şart-ı vâkıf üzere tevcîhine arzdır.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Medîne-i Saray’da Sinan Voyvoda Hatunu mahallesi sâkinlerinden iken bundan akdem vefât iden Sahtiyâncı el-Hâcc Halil vakfiyye-i ma‘mûlun-bihâ ve me‘ûlun-ileyhâsından mahalle-i mezbûrede vâkı‘ mescid-i şerîfde yevmî iki akçe vazîfe ile ferrâşlık ve kayyımlık cihetlerini Yusuf Beşe nâm kimesneye ba‘de ciheteyn-i mezbûreteyn ve gayr-ı cihâtı mütevellî ve nâzır ve câbî ve kâtib ma‘rifetleriyle mahalle-i mezbûre ahâlîsinden müstahıkk olana hâkimü’l-vakt tevcîh eyleye deyu şart ve ta‘yîn ve hâlâ hilâf-ı şart-ı vâkıf mahalle-i mezbûre ahâlîsinden olmayan mezbûr Yusuf Beşe’nin oğlu Mehmed nâm kimesne ciheteyn-i mezbûreyne müdâhale eylediğini mürtezika-i mezbûr ihbâr ve mahalle-i mezbûre ahâlîsinden muhtârları olan işbu râfi‘-i ruk‘a-i zarâ‘at diğer Mehmed dâ‘îleri her vechle mahall ü müstahıkk olmağile ciheteyn-i mezbûreyn vazîfe-i merkūme ile mezbûr Mehmed’in ref‘inden mezkûr dâ‘îlerine ber-mûceb-i şart-ı vâkıf tevcîh ve yedine berât-ı şerîf-i âlîşân sadaka ve ihsân buyrulmak ricâsına pâye-i serîr-i a‘lâya arz olundu. Bâkī emr ü fermân der-adlindir.

Hurrira fî Evâhir-i şehr-i Receb sene erba‘ ve miete ve elf.

el-fakīr İsa el-kādı be-medîne-i Saraybosna

(25) Mahlûl cihet arz olunmuşdur.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Medîne-i Saray kazâsı muzâfâtından Kerşun (?) nâhiyesine tâbi‘ Podastinye karyesinde hayrâtı vâkı‘ merhûm debbâğ el-Hâcc Memi binâ eylediği mescid-i şerîfin imâmı ve mu‘allimhâne halîfesi olan Ali Hâce vefât idüp ciheteyn-i mezbûreyn mahlûl olmağın yerine işbu râfi‘-i ruk‘a[155]-i zarâ‘at Mehmed Halîfe bin Osman her vechle mahall ü müstahıkk olmağile zikr olunan mescid-i şerîf imâmeti ile mu‘allimhâne hilâfeti vazîfe-i mu‘ayyenesiyle mezbûr dâ‘îlerine tevcîh ve yedine berât-ı şerîf-i âlîşân sadaka ve ihsân buyrulmak ricâsına pâye-i serîr-i a‘lâya arz olundu. Bâkī emr ü fermân der-adlindir.

Hurrira fî Receb sene 1108.

[6a] (26) Cizyedârın takrîri arzıdır.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Bin yüz dört senesine mahsûb olmak üzere Bosna vilâyeti keferesi cizyedârı olan fahrü’l-akrân Sefer Ağa kulları meclis-i şer‘-i hatîrde takrîr-i kelâm idüp İzvornik Kal‘ası’nda atîk ve cedîd neferâtı ile sâ’ir ol havâlîde vâkı‘ kılâ‘ neferâtının taraflarından sebeb-i tahrîr hükmü ile havâle buyrulan mevâcib ve zahâîr bahâların ahz u kabz ve mahalline îsâle vekîlleri olan işbu râfi‘-i ruk‘a-i ubûdiyyet işbu hâzır-ı bi’l-meclis Mustafa nâm kimesne ber-mûceb-i sebeb-i tahrîr hükmü havâle olunan 261.000 esedî guruş benden taleb idüp cizye-i mezbûr mâlından tahsîlimi bundan akdem gelmiş ahar havâlelere virmiş bulunup zimmetimde mâl-ı mezbûrdan bir akçe ve bir habbe kalmamışdır deyu i‘tizâr idüp neferât-ı mezbûreye havâle olunan sâlifü’z-zikr meblağ vâsıl olmamağın bi’l-ibtigā vâkı‘ü’l-hâl asitâne-i devlet-âsiyâna arz ve i‘lâm olundu.

{mevcûdunca**}**

Hurrira fî selh-i Şevvâlü’l-mükerrem sene erba‘ ve miete ve elf.

el-abdü’d-dâ‘î el-fakīr Ali el-kādı be-medîne-i Saraybosna

(27) Tahammülünden ziyâde olan tekâlîf ref‘ine tahrîr ve irsâl olunmuşdur.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Saray kazâsı muzâfâtından Visoka niyâbetine tâbi‘ nefs-i kasaba-i Visoka mahallâtından Aleaddin mahallesi ahâlîsi meclis-i şer‘e gelüp takrîr-i kelâm eylediler ki sinîn-i kesîreden berü kasaba-i mezbûreye nâzil olan tekâlîfin beş hissesinden iki hissesi cemâ‘atimize isâbet ve nice

[155] Ruk‘a kelimesi mükerrerdir.

meşâkk ile tahsîl olunup lâkin mahalle-i mezbûrenin ekser ahâlîsi terk-i diyâr ve vâkı‘ olan muhârebelerde şehîden vefât ve bâkī kalanlarımız fakīrü’l-hâl olup vech-i meşrûh üzere tekâlîf edâsına bir vechle iktidârımız olmayup sene-i miete ve elf târihinde mahalle-i mezbûre ahvâlini ma‘rifet-i şer‘le keşf itdirdiğimizde mahalle-i mezbûrenin menzillerinden doksan sekiz menzil harâb ve sâhibleri dahi olmayup ve bâkī kalan menzil sâhibleri fakr u fâkaya mübtelâ ve sâ’il makūlesi olmağile sinîn-i mâziyeden berü virdiğimiz tekâlîfin ancak rub‘una iktidârımız olduğu muhakkak ve ziyâdeye tahammülümüz olmadığı sikāt-ı müslimîn ihbârıyla mütebeyyin olmağla vech-i meşrûh üzere evvel viregeldiğimiz tekâlîfin rub‘ hissesin kasaba-i mezbûre ahâlîsine imdâd itmek üzere yedimize hüccet-i şer‘iyye dahi i‘tâ olunmuşdur. El-hâletü hazihi evvel viregeldiğimiz tekâlîfin nısfın edâ itdiğimizden sonra ziyâde ile mütâlebe ve rencîde olunmamak bâbında der-i devlet-medârda yedimize fermân-ı cihân-mutâ‘ ihsân ve i‘tâ buyrulmak bâbında ahvâlimizi der-i devlet-medâra arz u i‘lâm idiver deyu ibrâm u ilhâh itmeleriyle fi’l-vâkı‘ yedlerinde olan hüccet-i şer‘iyye mazmûnu takrîr-i meşrûhlarına muvâfık bulunup kaziyye minvâl-i muharrer üzere olduğu mukarrer olmağın ol ki vâkı‘ü’l-hâldir bi’l-iltimâs alâ vukū‘ihi pâye-i serîr-i ma‘delet-masîre arz u i‘lâm olundu. Bâkī fermân dergâh-ı ma‘delet-unvânındır.

Hurrira fî Şevvâl sene [1]104.

el-abdü’d-dâ‘î el fakīr Ali el-kādı be-medîne-i Saraybosna

(28) Cebehâne teslîmine me’mûr olan edâ-i hidmet ve teslîm ve mahalline îsâli tahrîr ve irsâl olunmuşdur.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

İşbu sene-i mübârekede mahmiyye-i Selanik’den fermân-ı cihân-mutâ‘ ve vezîr-i rûşen-zamîr devletlü sa‘âdetlü Hüseyin Paşa hazretlerinin mektûb-ı emr-üslûbları üzere işbu râfi‘-i ruk‘a-i ubûdiyyet fahrü’l-âşiyân Şahin Ağa ma‘rifetiyle yüz kantar top ve otuz kantar tüfenk bârûtu ve altmış kantar kurşun medîne-i Saray’da hâlâ Bosna Vâlîsi olan devletlü sa‘âdetlü Mehmed Paşa hazretlerine teslîm olunmak üzere irsâl ve hâlâ ma‘rifet-i şer‘le mâru’z-zikr bârût-ı siyâh ve kurşun vezn olundukda yirmi kantar kurşun noksân gelüp ve zümre-i mükârîden Papasoğlu dimekle şehîr olan ( ) nâm kimesneye yetmiş yedi bârgîr ile nakl itmek üzere on beş esedî guruş mahallinden def‘ ü teslîm ve hâlâ bârgîrleri add olundukda altmış yedi bârgîrleri zuhûr ve izdiyâd olan on bârgîrin kîrâsından yüz elli esedî guruş merkūm Papasoğlu’nda bâkī kaldığı bâhir olmağla meblağ-ı mezbûr yüz elli esedî guruş ~~merkūm papas oğlunda~~ kusûr kalan yirmi

kantar kurşunu mûmâ-ileyh Şahin Ağa istir[d]âd ve mahalline teslîm eylediği kurşun bahâsından ve meblağ-ı mezbûr yüz elli esedî guruşdan mûmâ-ileyh Şahin Ağa'ya paşa-yı müşârun-ileyh hazretlerinin huzûrunda merkūm Papasoğlu altmış esedî guruş teslîm ve meblağ-ı bâkī doksan esedî guruş edâ itmedin firâr itmekle ol ki vâkı'ü'l-hâldir alâ vukū'ihi pâye-i serîr-i a'lâya arz olundu. Bâkī emr ü fermân der-adlindir.

Hurrira fî Evâsıt-ı Şa'bânü'l-mu'azzam sene 1104.

(29) Def'-i eşirrâ içün tahrîr olunmuşdur.

Der-i devlet-mekîne ma'rûz-ı dâ'î-i kemîne budur ki;

Hâlâ serhadd-i Üngürüs'de serdâr-ı gerdûn-vakār olan vezîr-i mükerrem müşîr-i müfahham nizâmü'l-âlem devletlü sa'âdetlü Cafer Paşa hazretlerinin taraf-ı bâhirü'ş-şereflerinden fahrü'l-akrân Ali Ağa yediyle iki kıt'a fermân-ı âlî vârid ve mazmûn-ı münîflerinde eyâlet-i Bosna'da vâkı' Yayçe kasabası sâkinlerinden Araboğlu Ahmed nâm kimesne kasaba-i mezbûre sâkinlerinden Osman nâm kimesnenin vâlidesi Hadice Hatun'u katl ve nehre ilkā ve kasaba-i mezbûre sâkinlerinden kapudan-ı sâbık İbrahim Ağa ve Hırvatlı Hasan nâm kimesnelerin mezbûr Ahmed ve kasaba-i mezbûre sâkinlerinden Mehmed Beşe ibn Mahmud nâm kimesneler ile menzillerine duhûl ve emvâl ü erzâklarını nehb ü gāret itmeleriyle şer'an teftîş ve tefahhus olunup icrâ-yı hakk oluna deyu buyrulmağın imtisâlen li'l-emri'l-âlî evvelâ mezbûr Osman mübâşir-i merkūm Ali Ağa ve hâlâ Bosna Vâlîsi olan devletlü sa'âdetlü Mehmed Paşa hazretlerinin taraflarından mübâşir ta'yîn olunan Hüseyin Ağa mübâşeretleriyle husûs-ı mezkûru bu fakīrin huzûrunda mürâfa'a mezkûr Ahmed muvâcehesinde da'vâ ve isri'l-inkâr müdde'î-i mezbûr Osman'dan müdde'âsın mübeyyin beyyine taleb olundukda ityân-ı beyyineden izhâr-ı acz ve mezbûr Ahmed'i istihlâf ve bi'l-cümle mevâdd-i mezkûrdan bir nesne mezbûr Ahmed'in üzerine şer'an ve sırren ve alenen zâhir ü mübtenî olmamağile ol ki vâkı'ü'l-hâldir alâ vukū'ihi der-i devlet-medâra i'lâm olundu. Bâkī fermân der-adlindir.

el-abdü'd-dâ'î el-fakīr İsa el-kādı Saraybosna

[6b] (30) Âhar kazâdan bir karyeyi ilhâk ricâsınadır. Takrîr arzıdır.

Der-i devlet-mekîne ma'rûz-ı dâ'î-i kemîne budur ki;

Bosna Prudi kazâsına tâbi' Bırniçe nâhiyesinde vâkı' ve Seniçeler (?) ma' Dusine nâm karye ahâlîsi meclis-i şer'-i hatîre gelüp karyemiz Bosnasarayı kazâsına tâbi' Foyniçe nâm kasabaya karîb olup salavât-ı cum'a ve a'yâdi kasaba-i mezbûre ahâlîsi ile edâ ve bey' ü şirâlarımız

kasaba-i mezbûre bazarında vâkı‘ olmağın umûr-ı şer‘iyyemizde mürâca‘atı dahi kasaba-i mezbûrede hâkimü’ş-şer‘ olana eylemek her-hâl ile karye-i mezbûre fukarâsına evlâ ve enseb olmağile zikr olunan karyemiz kasaba-i mezbûre Foyniçe’ye ilhâk olunmak bâbında hakkımızda inâyet ve âtıfet-ı şehriyârî ricâsı ile der-i devlet-medâra arz u i‘lâm idiver deyu tazarru‘ ve ibtihâl itmeleriyle fi’l-hakīka hâl bast olunan minvâl üzere olduğunu sıkāt-ı sahîhü’l-kelimât ihbâr itmeleriyle ol ki vâkı‘ü’l-hâldir der-i devlet-iştimâle arz u i‘lâm olundu. Bâkī emr ü fermân der-ma‘delet-unvânındır.

Hurrira fi’l-ışrîn min şehr-i Saferü’l-hayr sene hamse ve miete ve elf.

el-abdü’d-dâ‘î li’d-devleti’l-aliyye Ali bin Mehmed el-kādı be-medîne-i Saray

(31) Etraf kādıların arzları ve ahâlîleri mahzarları mûcebince tahrîr olunmuşdur.

Âşiyân-ı devlet-âsitân ve ma‘delet-unvân türâbına arz-ı dâ‘î-i nâ-tüvân budur ki;

Bosna civârında vâkı‘ kasaba-i Yenibazar’a bundan akdem kefere-i fecerenin istîlâsı ve ba‘de haydûd-ı merdûdun dahi birkaç def‘a hücûm ve hasâratları sebebiyle kasaba-i mezbûre harâb ü yebâb ve ahâlîsinden kimi şehîden ve kimi fukarâ olup perâkende vü perîşân ve afkar-ı hılkullâh olmuş iken hâlâ ba‘zıları yine kasaba-i mezbûreye bakīyyeden gelüp sükûn ve karâr-murâd idüp lâkin etrâf u eknâfları mahûf ve muhâtaralu azîm derbendi olup kasabaları açıkda olmağla haydûd ve harâmî eşkıyâsından bir vechle emn ü râhatları olmamağın kasaba-i mezbûrenin bir münâsib olan mahallinde haydûddan tahassun idecek mikdârı bir şaranpo binâsına küllî ihtiyâcları olup böyle bir tedbîr ve tedârik olunmadıkça bir vechle sükûn ve karâra imkân olmayup bi’l-külliye perâkende vü perîşân ve Bosna yolunun insidâd u inkıtâ‘ına bâ‘is olacağı mukarrerdir deyu etrâf kazâlardan arz u mahzar itdirüp mûcebince tarafımızdan dahi arz u i‘lâm iltimâs itmeleriyle fi’l-hakīka hâl bast olunan minvâl üzere olduğunu sıkāt-ı müslimîn ihbâr itmekle vâkı‘ü’l-hâl der-ma‘delet iştimâle arz olundu. Bâkī fermân der-adlindir.

Hurrira fî 15 min Rebî‘ü’l-âhir sene 1105.

el-abdü’d-dâ‘î li’d-devleti’l-aliyye Ali el-kādı be-medîne-i Saraybosna

(32) Vilâyet umûrıyçün etrâfın ve şehrin talebiyle tahrir olunup Asbî (?) Mehmed Efendi yediyle gönderilmişdir.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Medîne-i Saray'ın ulemâ ve sulehâ ve fukarâsından ve etrâfı ahâlîsinden cemm-i gafîr ve cem'-i kesîr meclis-i şer'-i hatîre hâzirûn olup şöyle takrîr-i kelâm ve ta'bîr-i ani'l-merâm eylediler ki; müddet-i medîddir ki küffâr-ı hâksârdan tâife-i Efrenk-i bed-renk Uskok eşkiyâsıyla İhlivne ve Akhisar ve ol havâlîlere ve Bacanoğlu (?) Hırvat ve ol semtin keferesiyle Banaluka ve Maden ve ol semtlerde vâkı' kılâ' ve palankalara ve Venedik ve Karadağ haydûdları ile Hersek semtlerine ve Nemçe ve Macar ve sâ'ir haydûd eşkıyâsı ile İzvornik ve Srebreniçe ve Tuzla ve ol havâlîye müstevlî olup dâimâ kasd-ı fâsid ve fikr-i kâsid ile ber-vech-i muharrer bu diyâr-ı mahsûrü'ş-şeklin her semtine hücûm ve îsâl-i mazarratdan hâlî olmayup ve bu serhadd-ı mansûrede tahassun olunacak husûn-ı metîne olmamağla bu kadar e'âdî-i bed-nihâd ile mukāvemete kadrimiz olmadığından mâ'adâ harb u darbe kādir olanların ekseri ma'rekelerde şehîd ve birkaç seneden berü bi-emrillâhi te'âlâ tevârüd ü tetâbu'-ı kaht u galâ ile bâkī kalanlarımız fakīrü'l-hâl olup ba'de'l-yevm a'dâ-yı dîn ile muhârebe ve mukāteleye iktidârımız kalmayup ve hâlâ vâlîmiz olan devletlü sa'âdetlü Mehmed Paşa hazretleri kapusunda olan asâkir-i İslâm ile düşman-ı dîn zuhûr itdikçe teşmîr-i sâ'id-himmet idüp merdâne ve dilîrâne def'-i mazarrat-ı a'dâda bezl-i dest-mâye-i kudret idüp mâlik olduğu kalîl ve kesîri guzzât-ı müslîmine bezl ve lâkin Venedik Cumhuru zîr-i destinde olan kefere-i bî-dîn ve sâ'ir haydûd eşkıyâsıyla yek-dil ve yek-cihet idüp evvel bahârda bu taraflara kasd-ı fâsid ile hücûmları emr-i mukarrer olduğunu üserâ-yı müslimîn ve serhadd fukarâsı ihbâr itmeleriyle vâlîmiz paşa-yı müşârun-ileyh hazretlerine Devlet-i Aliyye tarafından vakt ü zamânıyla hazîne ve zahîre ile imdâd ve cebehâne ile serhadd-i mansûre ihyâ buyrulmaz ise küffâr-ı hâksâra pâymâl olmamız emr-i muhakkak olmağın imdi hâl-i diğer-gûnumuzu alâ vukū'ihi der-i devlet-medâra arz u i'lâm idiver deyu ibrâm u ilhâh itmeleriyle fi'l-vâkı' ahvâl minvâl-i muharrer üzere olmağın şîme-i kadîme-i hüsrevâniye ve âdet-i hasene-i hakāniyye üzere ümmet-i Muhammed'e niyâz u temennâları üzere südûr-ı merhamet ve âtıfet ricâsıyla bu diyâr-ı mahsûrü'ş-şekli dest-i küffâra giriftâr olması lâyık ve sezâvâr görülmemek temennâsıyla ol ki vâkı'ü'l-hâldir alâ vukū'ihi dergâh-ı ma'delet-unvâna arz olundu. Bâkī emr ü fermân dergâh-ı ma'delet ve merhamet unvânındır.

Hurrira fî Evâhir-i Cemâziye'l-âhir sene 1105.

[7a] (33) Bosna vâlîsi devletlü Mehmed Paşa hazretleri tarafından virilmişdir.

Dergâh-ı felek-medâr ve bârgâh-ı gerdûn-iktidâr türâbına arz-ı bende-i bî-mikdâr budur ki;

Bosna eyâletinde Hersek sancağında vâkı‘ Taşlıca ve Prepol kazâları kefere re‘âyâsının hidmet-i muhâfaza ve masrafları mukābelesinde rû’us cizyesinden mu‘âf olmağa salâhiyetleri olduğu ve olmadığı ve içlerinde ecnebî re‘âyâ olmamak üzere kadîmî re‘âyâsı ale’l-esâmî defter olunup defterleriyle vukū‘ı üzere der-i devlete i‘lâm olunmak bâbında bundan akdem bu kullarına hitâben fermân-ı cihândârî vârid olmağın imtisâlen leh tarafımızdan mu‘temed âdem ta‘yîn ve mahalline gönderülüp zikr olunan kazâların ulemâ ve sulehâ ve fukarâ ve re‘âyâların meclis-i şer‘-i şerîfe ihzâr ve ber-mûceb-i fermân-ı âlî tefahhus olundukda mahall-i muhâfaza ve memerr-i a‘dâ olan geçid yerlerin muhâfazacıyân ve masârıfları mikdârıyla defter idüp kādılarının memhûr ve mümzâ defterlerin bu kullarına irsâl ve kadîmî re‘âyâlarının tahrîri mümkün olmayup sâ’ir re‘âyâya mûceb-i ihtilâl olduğun nâtık arzlarıyla i‘lâm itmeleriyle hakīkatü’l-hâl gerek Bosna gerek Hersek kazâları intihâ-i serhadd olduğundan ol vechle ahâlîlerinin muhâfaza-i memleket husûsunda hidmetleri ve masârıfları ziyâde olduğu muhakkak ve kefere re‘âyâlarının cizyeden mu‘âf olmağa salâhiyetleri mukarrer olup ol ki vâkı‘ü’l-hâldir vukū‘ı üzere der-i devlet-medâra i‘lâm olundu. Bâkī fermân der-adâlet-unvânındır.

Bende Mehmed Mîrimîrân-ı Bosna

(34) Paşa-yı müşârun-ileyhin arzı mûcebince tahrîr olunmuşdur.

Der-i devlet-mekîne ma‘ruz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Bosna civârında vâkı‘ Taşlıca ve Prepol kazâları kefere re‘âyâsının hidmet-i muhâfaza ve masrafları mukābelesinde rû’us cizyesinden mu‘âf olmağa salâhiyetleri olduğu ve olmadığı ve içlerinde ecnebî re‘âyâ olmamak üzere kadîmî re‘âyâsı ale’l-esâmî defter olunup defterleriyle vukū‘ı üzere der-i devlete i‘lâm olunmak bâbında bundan akdem hâlâ Bosna Vâlîsi olan emîrü’l-ümerâi’l-kirâm izzetlü Mehmed Paşa hazretlerine ve sâlifü’z-zikr kazâlar kādılarına fermân-ı âlî vârid olmağın imtisâlen leh paşa-yı müşârun-ileyh hazretlerinin taraflarından mu‘temed âdem ta‘yîn ve mahalline gönderilüp zikr olunan kazâların ulemâ ve sulehâ ve fukarâ ve re‘âyâların meclis-i şer‘-i şerîfe ihzâr ve ber-mûceb-i fermân-ı âlî tefahhus olundukda mahall-i muhâfaza ve memerr-i a‘dâ olan geçid yerlerin muhâfazacıyân ve masârıfları mikdârıyla defter olunup kādılarının memhûr ve mümzâ defterlerin paşa-yı müşârun-ileyh hazretlerine irsâl ve kadîmî re‘âyâlarının tahrîri mümkün olmayup sâ’ir re‘âyâya mûceb-i ihtilâl ve dâru’l-harb ve leb-i deryâya karîb olmağla tahrîri sebebiyle bâ‘is-i firârları olmak ihtimâl-i küllî olduğun nâtık der-i devlet-medâra paşa-yı müşârun-ileyhden ve kādılarından

arzlar alup mûcebince bu dâ‘îlerinden dahi arz u i‘lâmın iltimâs itmeleriyle fi’l-vâkı‘ sikāt-ı müslimîn ve fuhûl-i muvahhidîn ihbârı üzere husûs-ı mezkûr ber-vech-i muharrer olduğu muhakkak u mukarrer olmağın ol ki vâkı‘ü’l-hâldir pâye-i serîr-i izzet-masîre arz olundu. Bâkī fermân dergâh-ı ma‘delet-unvânındır.

Hurrira fî Evâil-i Cemâziye’l-evvel sene 1105.

el-abdü’d-dâ‘î li’d-devleti’l-aliyye Ali el-kādi be-medîne-i Saraybosna

(35) Osman Ağa ile irsâl ve vâkı‘ü’l-hâl i‘lâm olunmuşdur.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Medîne-i Saray nâhiyesine tâbi‘ Bosnabaşı kurbunda vâkı‘ Pohovalik karyesinde emlâk ve arâzî-i mîrîyyeye mutasarrıf iken bundan akdem âhar diyârda vefât iden Süleyman bin Durak Beşe nâm müteveffânın li-ümm kız karındaşı ve hasren vârisesi işbu bâ‘iste-i ruk‘a-i zarâ‘at Aişe bint Abdullah nâm hatun yedinde olup hüccet-i şer‘iyye nâtıka olduğu vech üzere müteveffâ-yı mezbûrun çiftliği mahsûlatından ve ebniyyesi nakzından yine müteveffâ-i mezkûrun ammesi ve suğra hâlinde vasiyyesi olan Tese Hatun zimmetinde ikrârı üzere altmış altı bin iki yüz akçe şer‘î hakkı zuhûr ve ba‘de’l-hükmi’ş-şer‘î meblağ-ı mezbûrdan mezkûre Aişe’nin yedinde olup hüccet-i şer‘iyye nâtıka olduğu üzere be-tarikü’s-sulh kırk yedi bin akçeyi edâ ve meblağ-ı bâkī on dokuz bin iki yüz akçeden mezbûre Aişe ferâgat ve bi’l-cümle meclis-i şer‘-i şerîfde huzûr-ı müslimînde mütâlebe ve da‘vâdan tav‘an biri birinin zimmetini ibrâ u ıskāt itmiş iken merkūme Tese hilâf-ı şer‘ ü kānûn yine da‘vâya mutasaddîye olup müdâhale vü mu‘ârazadan fâriğe olmamağla mezbûr Aişe hatunun yedinde olan iki kıt‘a hüccet-i şer‘iyyenin sûretleri der-ma‘delet-me’ale irsâl ve mûceblerince merkūme Tese Hatun mezbûr Aişe’ye bî-vech müdâhaleden men‘ u def‘iyçün fermân-ı cihân-mutâ‘ sadaka ve ihsân buyrulmak temennâsıyla ol ki vâkı‘ü’l-hâldir alâ vukū‘ihi pâye-i serîr-i nusfet-masîre arz olundu. Bâkī emr ü fermân dergâh-ı ma‘delet-unvânındır.

Hurrira fi 29 min Şevvâl sene 1105.

el-abdü’d-dâ‘î li’d-devleti’l-aliyye Ali bin Mehmed el-kādı be-medîne-i Bosna

[7b] (36) Câmi‘-i atîk keşf olunup ta‘mîri içün *hasbeten lillâh* der-i devlete arz olunup Kozbekçi Süleyman Bey ile irsâldir.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Merhûm firdevs-âşiyân Fâtih Sultân Mehmed Han *tâbe serâhu* hazretlerinin medîne-i Saray'da vâkı‘ câmi‘-i şerîfinin vakfı ve ta‘mîr olunur bir yerden mu‘ayyen akçesi olmamağla mürûr-ı eyyâm ile kıbâb ve sofaları ve üzerlerinde vâkı‘ kurşunı harâb olup berf ü bârân vâkı‘ oldukça cemâ‘at-ı müslimîn edâ-i salavâta kādir olmadıklarından mâ‘adâ ekser mevâzi‘ münhedim olmak ihtimâl-i küllî olmağın medîne-i mezbûrenin ulemâ ve sulehâ ve bi'l-cümle sıgār u kibârı iltimâslarıyla *hasbeten lillâhi te‘âlâ ve li rûhi Resûlihi'l-mu‘allâ* harâbe-müşrif olan mevâzi‘ ma‘rifet-i şer‘le keşf ü tahrîr olundukda ber-mûceb-i hüccet-i şer‘iyye ta‘mîr ü meremmeti içün çürük hesâbı üzere yedi yük doksan beş bin beş yüz elli akçe ki sâğ hesâbı üzere üç bin dokuz yüz yetmiş sekiz buçuk esedî guruş ider meblağ-ı mezbûr ile harâbe-müşrif olan yerleri ancak ta‘mîr olunur deyu karâr virilmeğin ibtinâen-aleyh câmi‘-i mezkûr Fâtih-i mûmâ-ileyh hazretlerinin câmi‘-i şerîfi ve meyân-ı sûk-ı sultânîde vâkı‘ olup mu‘ayyen vakfı olmamağla meblağ-ı mezkûr üç bin dokuz yüz yetmiş sekiz buçuk esedî guruş ta‘mîri içün taraf-ı saltanat-ı aliyyeden ihsân ve keşf olunduğu vech üzere ta‘mîr ü meremmet olunmak temennâsıyla ol ki vâkı‘ü'l-hâldir alâ vukū‘ihi pâye-i serîr-i izzet-masîre arz olundu. Bâkī emr ü fermân ve lütf-i kerem ve ihsân dergâh-ı merhamet-unvânındır.

Hurrira fî Evâil-i Şa‘bân sene [1]105.

Ed-devleti'l-aliyye Ali el-kādı be-medîne-i Bosna

(37) Derd-mendândan biri Mustafa nâmında kazâ ile Yayçe kazâsına nâ'il olup nice muhikk ve su‘ûbet ile fasl eylediği da‘vânın arzını tesvîd idemeyüp Saray-ı nüshet-fezâya gelüp mahkemede tesvîd olunup serdâr-ı gerdûn-vakār devletlü Cafer Paşa hazretlerine irsâl olunmuşdur.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Taraf-ı Devlet-i Aliyye'den fahrü'l-akrân Ali Ağa bendeleri yediyle iki kıt‘a fermân-ı cihân-mutâ‘ vârid ve mazmûn-ı münîflerinde Yayçe kasabası sâkinlerinden Araboğlu Ahmed nâm kimesne kasaba-i mezbûre sâkinlerinden Osman nâm kimesnenin vâlidesi Hadice hatunu katl ve nehre ilkā ve kasaba-i mezbûr sâkinlerinden kapudan-ı sâbık İbrahim Ağa ve Hırvatlı Hasan nâm kimesnelerin mezbûr Ahmed ve kasaba-i mezbûre sâkinlerinden Mehmed Beşe bin Mahmud nâm kimesne ile menzillerine duhûl ve emvâl ü erzâklarını nehb ü gāret itmeleriyle şer‘an teftîş ü tefahhus olunup icrâ-yı hakk oluna deyu fermân olunmağın imtisâlen lillâhi te‘âlâ evvelâ mezbûr Osman'ın vâlidesi merkūme Hadice Hatunu mezbûr Araboğlu Ahmed katl eylediğini tefahhus olundukda mezbûr Osman ityân-ı beyyineden izhâr-ı acz eylediğinden

mâ‘adâ sâbıkā Bosna Vâlîsi olan Atlıbeyzâde devletlü Mehmed Paşa hazretlerinin zamânında mezbûr Osman husûs-ı mezkûru da‘vâ ve bi’l-cümle mezbûr Ahmed’in husûs-ı mezkûrda sun‘ı olmadığın cemm-i gafîr ve cem‘-i kesîr ihbâr ve hüsn-i hâline şehâdet ve ol hînde yedine hüccet-i şer‘iyye ve buyuruldu-ı şerîf i‘tâ ve târîh-i kitâbe gelince yirmi sene mürûr ve bundan akdem mezbûr kapudan İbrahim Ağa’nın menzilinde müskirât makūlesi vardır deyu kasaba-i mezbûre ahâlîsi ihbâr ve mezbûr Ahmed mezkûr kapudanın sâkin olduğu Ramazan Bey Mahallesi imâmı olmağla hâlâ Bosna Vâlîsi olan devletlü sa‘âdetlü Mehmed Paşa hazretlerinin taraf-ı bâhirü’ş-şereflerinden mübâşir ta‘yîn olunan silahdârı Hüseyin Ağa ma‘rifetiyle mürâselemiz ile kethüdâmız el-Hâcc Mehmed kullarıyla duhûl ve iki fuçı müskirât bulunup ba‘de’l-müşâhede mâru’z-zikr müskirâtı döküp bu fakīre ihbâr ve mezbûr Hırvatlı Hasan’ın bir husûs içün dîvân-ı Bosna’ya ihzârı lâzım gelmekle firâr ve karındaş ve nefsine kefîli olan Mustafa nâm kimesneyi tefahhus içün kıbel-i şer‘den yedine virilen mürâsele-i şer‘iyye ile menziline duhûl ve bi’l-cümle mezbûrların mezkûr Ahmed’e garazı olduğu zâhir ve mukaddema mezbûr Ahmed’in sû-i hâline virilen hücceti nâibimiz İbrahim tahrîr ve hatmimi cebren ahz ü kabz ve hüccet-i mezbûreyi mahtûm idüp ve bundan akdem mezbûr Ahmed’in keyfiyyet-i hâli kasaba-i mezbûre ahâlîsinden cemm-i gafîr ve cem‘-i kesîrden istihbâr olundukda hüsn-i hâline şehâdet ve mezbûrdan Osman ve kapudan İbrahim Ağa ve Hasan’ın hevâsına tâbi‘ Mehmed bin Mustafa ve Süleyman bin İbrahim ve Osman bin Süleyman ve Ahmed bin Mehmed ve Hasan bin Ömer ve Ahmed bin Receb ve Hüseyin bin Ahmed nâm kimesneler garazen sû-i hâline şehâdet ve bi’l-cümle mezbûrların murâdı mezkûr Ahmed’i ızrâr ve da‘vâları mahz-ı lağv olduğu bâhir olmağın ol ki vâkı‘ü’l-hâldir alâ vukū‘ihi pâye-i serîr-i izzet-masîre arz olundu. Bâkī fermân dergâh-ı ma‘delet-unvânındır.

fî 15 S sene [1]104.

el-abdü’d-dâ‘î li’d-devleti’l-aliyye Mustafa el-kādı be-Yayçe

{Beyne’l-ahâlî ma‘rûf kimesnelerin cümlesi şöyle ittifâk eylediler ki**}**

{Memdûhü’l-akl ve makbûlü’l-nakl rüşd ü sedâd ile**}**

{Tabî‘at-ı mi‘mâriyye ile meşhûr olan Mehmed Bey’in tahmînleri üzere (?)**}**

[8a] (38) Serdâr-ı Üngürüs izzetlü Cafer Paşa’ya arz-üslûb tahrîr ve irsâl olunmuşdur.

Devletlü sa‘âdetlü inâyetlü ( ) efendim sultânım hazretlerinin melâz-ı erbâb-niyâz olan atebe-i felek-rütbelerine cebîn-i zarâ‘at ve ibtihâl mâlîde kılındıkdan sonra hâkpâ-yı merâm-bahşâları savbına ma‘rûz-ı dâ‘îleri oldur ki;

Medîne-i Saray'da re'isü'l-ulemâ olan fahrü'l-ulemâi'l-mudekkikīn İsmail Efendi ve fahrü'l-müderrisînü'l-kirâm İbrahim Efendi ve e'imme-i kirâmdan Fazlullah Efendi ve Salih Efendi el-hatîb ve diğer Salih Efendi el-imâm ve Abdullah Efendi ve Esad Efendi ve İbrahim Efendi ve sâ'irleri ve Visoka kasabasından fahrü'l-kuzzâti'l-kirâm İbrahim Efendi ve Hasan Efendi ve kethüdâ-yı mûy-tâbyân Mahmud Çelebi bin Salih ve Mahmud bin el-Hâcc Receb ve Ömer Beşe bin Makuh ve Süleyman bin Mustafa ve Haydar bin Ömer ve Mehmed Beşe bin el-Hâcc Muharrem ve Mustafa Beşe bin Mercan ve Ahmed Subaşı ve nâhiye-i mezbûre ahâlîsinden cemm-i gafîr ve cem'-i kesîr meclis-i şer'-i hatîre gelüp şöyle takrîr-i kelâm eylediler ki; medîne-i Saray'da Bastar Bey Mahallesi imâmı işbu bâ'is-i zarâ'atnâme Hasan Efendi kulları niyâbet-i mezbûreden ref' ve Visoka nâhiyesine tâbi' Ovrik karyesi ahâlîsinden Abdürrezzak nâm şerîr ü şakī kendi hevâ vü hevesine tâbi' olup nâib-i mezkûr ba'zı kimesnelerin akçelerin almışdır deyu fahrü'l-emâsil ve'l-akrân el-Hâcc Mehmed Ağa *zîde kadruhû* yediyle fermân-ı âlî ısdâr ve hâlâ Bosna Vâlîsi olan devletlü sa'âdetlü Mehmed Paşa hazretlerinin dîvânında ulemâ ve sulehâdan cemm-i gafîr ve cem'-i kesîr ile akd-i meclis-i şer'-i hatîr olundukda nâhiye-i mezbûre ahâlîsinden hilâf-ı şer'-i kavîm nâib-i mezkûrun bir akçe ve bir habbe alduğu sâbit olmayup ve şühûr-ı kesîreden berü mezkûr Hasan Efendi kulları niyâbet-i mezbûreden ref' ve nâib değil iken tekrâr şakī-i merkūm sâlik-i şirret olup nâib-i mezkûr fermân-ı âlîye itâ'at itmediğinden nâşî tekrâr nâhiye-i mezbûrede nâib olup fukarâya zulm ü ta'addîden hâlî değildir deyu hevâsına tâbi' birkaç şerîr ile nâhiyeden mahzar peydâ idüp tekrâr şikâyet ve dîvân-ı ma'delet-unvânlarında husemâ ile murâfa'a olmak üzere ihzâr içün fermân-ı cihân-mutâ' ısdâr ve bi'l-cümle merkūm Abdürrezzak envâ'-ı şirret ü fesâd ile ma'rûf ve esnâf şakāvet [u] tagallüb ile mevsûf olup nâib-i mezbûr kulları şerîr-i merkūmun hevâsına tâbi' olmayup murâdı üzere hareket itmemekle üzerine isnâd-ı mâlemyekün idüp ızrârdan hâlî olmayup hâlâ şerîr-i merkūme ve anın emsâli eşirrâ ve eşkıyâya yüz virilüp haklarından gelinmez ise ba'de'l-yevm itmâm-ı umûr-ı pâdişâhî ve icrâ-yı ahkâm-ı şer'iyye müte'azzir olmak emr-i mukarrerdir ve bi'l-cümle bundan akdem murâfa'a olduklarında şakī-i merkūmun da'vâsı mahz-ı lağv ve şirret ve küllî kasdı ızrâr olduğu bâhir olmağile mezbûr Hasan Efendi kullarının hüsn-i hâline ve şerîr-i merkūm Abdurrezzak'ın sû-i hâline vukūf-ı tâmmımız olup hâlâ ihzârı mezkûr Hasan Efendi'ye küllî hayf u gadr olmağın şerîr-i merkūmun hakkından gelinmek üzere hâllerin melce-i derd-mendân olan hâkpâ-yı sa'âdet-ihtivâya i'lâm idiver deyu temennâ itmeleriyle fi'l-vâkı' ahvâl minvâl-i meşrûh üzere olup bu fakīr mukaddemâ fermânın südûrunu istimâ' eylediği birle mezbûru ref' ve ba'de ağa-yı müşârun-ileyh yediyle taraf-ı

bâhirü'ş-şereflerinden fermân-ı âlî sâdır oldukda paşa-yı müşârun-ileyh hazretlerinin dîvânında murâfa'a olduklarında bir kimesnenin hilâf-ı şer' bir akçesin aldığı vech-i şer'i üzere sâbit ve mütebeyyin olmayup ve merkūm Abdürrezzak eşirrâdan olup murâdı nâibleri kendi hevâsına tahvîl ve da'vâsı mahz-ı lağv olduğu bâhir olmağile mezbûrânın ahvâlleri hâkpâ-yı izzetlerine alâ vukū'ihi bu fakīr arz u i'lâm ve zarâ'atnâmenin adem-i vusûlünden ve şerîr-i merkūmun tekrâr şekvâsından nâşî mezbûr Hasan Efendi kullarının ihzârıyçün fermân-ı cihân-mutâ' vârid ve bi'l-cümle benim devletlü sa'âdetlü inâyetlü sultânım mezbûr kulları şühûr-ı kesîreden berü niyâbetden ref' olunmuşdur ve zerre mikdârı cürm ü cinâyeti kaleme gelse hâkpâ-yı sa'âdet-ihtivâya arz u i'lâm olunurdu. Ancak merkūm Abdurrezzak'ın murâdı ızrâr ve işi dâimâ mahz-ı garaz olmağla dâ'î-i mezkûr Hasan Efendi kulları ihzâr olunmamak üzere ma'füvv buyrulup eşirrânın ise hakkından gelinmek ricâsıyla ol ki vâkı'ü'l-hâldir hâkpâ-yı sa'âdet-ihtivâlarına arz u i'lâm olundu. Bâkī emr ü fermân devletlü sa'âdetlü inâyetlü sultânım hazretlerinindir.

el-abdü'd-dâ'î el-fakīr İsa el-kādı be-medîne-i Saraybosna

[8b] (39) Nefîr-i âmm ref'iyçün Şamlızâde Salih Efendi birâderimiz ile Belgrad'a sadr-ı âlî-kadr hazretleri tarafına Yemenî Mehmed ile bile irsâl olunmuşdur.

{Gabele Kal'ası giriftâr oldukdan sonra der-i devlete irsâl olunmuşdur.**}**

Der-i devlet-mekîne ma'rûz-ı dâ'î-i kemîne budur ki;

Vilâyet-i Bosna bi-emrillâhi te'âlâ ~~diyâr-ı celîlü'l-i'tibâr~~ Bosnasarayı on iki seneden berü ziyâde serhadd ve pûyegân-ı a'dâ-i dîn olup etrâf-ı erba'dan Arna'ud-ı âk ve Efrenc-i bed-ahlâk ve kefere-i Hırvat ve Macar-ı bed-âyîn ve Nemçe ve Islavin ve sâ'ir milel-i Nasârâ-yı dûzah-karîn istîlâlarından ahâlî envâ'-ı şedâid ve'l-âlâma ve esnâf belâya ve mihneye mübtelâ ve leyl ü nehâr bilâ-ze'âmet ve tîmâr *hasbeten lillâhi'l-meliki'l-gaffâr* bî-direm ve dînâr ıskāt-ı farîza-i zimmet niyyetiyle dâmen der-meyân-ı himmet ve teşmîr-i sâ'id-i gayret idüp sagīr ü kebîr ve bernâ vü pîr küffâr-ı hâksâr ile muhkem savâş u cenk ü pürhâş itmeleriyle niceleri gazâlarda şehîd ve niceleri esîr ve giriftâr ve gerden-beste-i küffâr olduklarından mâ'adâ sinîn-i mezbûreden berü beher sene ordu-yı hümâyûn içün bu diyârdan tahrîr ve ihrâc buyrulan mîr levendâtın niceleri ma'rekelerde şehîd ve bâkī kalanların ekseri geçen sene ma'tûnen vefât ve bi-emrillâhi te'âlâ birkaç sene ale't-tevâlî diyâr-ı mezbûrda vâkı' olan kaht u galâdan envâ'-ı dâhiye ve belvâdan nice bin insan ekl-i meyte-i nâ-pâk ve tenâvül-i hâr u hâşâk itmeleriyle ekseri helâk olmağın şehr-i Saray'ın nısfından ziyâdesi harâb-ender-harâb ve nişîmengâh-ı bûm haşyet-mevsûm ve mesken-garâb ve hışt-me'âb olup bâkī kalan serkeştegân ve vâdî-i

hayret yani ahâlî-i vilâyet ihâta-i nitâk-nuktdan bîrûn ve gencâyiş pezîri-i sahâîf ta‘bîrden efzûn fakīrü’l-hâl ve vücûhla za‘îf ve bî-mecâl olup tâkatleri tâk ve bi’l-cümle cenk-âzmâ âdemleri kalmadığından mâ‘adâ hâliyâ şehr-i mezbûrdan iki konak yerde Breçka nâm mahalde Prihinli didikleri bî-dîn şehr-i mezbûra îsâl-i mazarrat kasdıyla nice bin melâ‘în-i ser-i nuhûset-eserine cem‘ ve yine altı sâ‘atlik yer Zagor nâm mahalden Arna’ud-ı âk ve sâ’ir kefere-i bed-a‘nâk bayrak bayrak havâlî-i şehrde vâkı‘ derbend ve yaylaklara mânend-haşerât-ı arz-ı münteşir ve nehb ü gārete ve ahâlîyi esr ü hasârata mutarassıd ve der kemîn olmalarıyla fukarâsı giceler sabaha değin ve sabahdan [ah]şâma değin şehr ve etrâfını ve derbend ve mahûf yerlerini hıfz ü hırâset üzere iken Efrenc-i şakāvet-senc-i Cendral-i bed-fi‘âlinin cem‘iyeti haberi vâsıl olduğu sâ‘at ale’l-fevr Gabele Kal‘ası muhâfazasıyçün şehr fukarâsı harb u darbe kādir iki yüz mikdârı harb u darbe kādir cenk-âzmâ levend ihâc ve irsâl ve bi-emrillâhi te‘âlâ kal‘a-i mezbûreyi küffâr-ı hâksâr ale’l-gafla aldıklarından bir gün sonra bu dâ‘î-i pür-hayret ve ahâlî-i vilâyet habîr ve âgâh olup ba‘de serasker olan sa‘âdetlü Süleyman Paşa hazretlerinin buyuruldusu mûcebiyle ve hüsn-i rızâlarıyla asâkir-i İslâm içün yedi bin vukiyye dakīk ve tekrâr bedel-i nefîr-i âmm re’y-i savâb-dîdeleri üzere üç bayrağla yüz elli nefer tuvânâ tüfenk-endâz gönderilüp anlar dahi hidmet-i me’mûreleri edâsında iken der akab umûmen nefîr-i âmm içün fermân-ı kazâ-cereyân vârid oldukda “sem‘an ve tâ‘atan” deyu ulemâ ve sulehâsı ve sâ’ir fukarâ ve zu‘afâsı nâibimiz Dağızâde bendeleriyle mütevekkilen alellâh üftân ü hayrân ma‘an rû-be-râh olup bir konak yer çıkıldıkdan sonra ber-mûceb-i fermân-ı âlî vezîr-i müşârun-ileyh hazretlerinin buyruldıları dahi sâdır ve bi’l-cümle hülâsa-i kelâm fukarâ ve zu‘afâ hasbü’l-fermân birbirlerine mülhak u mülâkī olarak üç konak yere vardıklarında şehr ve etrâfını hıfz u hırâset içün hâlâ Bosna Vâlîsi olan devletlü Mehmed Paşa taraflarından insirâf buyruldısı vârid olmağın hâlâ avdet idüp şehr ve etrâfında vâkı‘ mahûf derbendler muhâfazasında ve mazarrat-ı haydûd indifâ‘ı hidmetinde olup lâkin gelen üserâ ve ahz u esir olunan diller ve casuslar bi’d-defa‘ât haber virüp bir def‘a dahi umûm üzere nefîr-i âmm ihrâc olunup şehrden bir tarafa varulur ise *el-ıyâzen billâhi te‘âlâ* dağlara giren haydûd eşkıyâsın ve etrâfda olan sâ’ir kefere-i bî-dîn şehr-i mezbûra müstevlî olup târumâr ve nisvân ü sıbyânı esîr ü giriftâr itmeleri emr-i mukarrer ve muhakkak olmağın resm-i Devlet-i Aliyye ve kāide-i saltanat-ı seniyye-i pâdişâh-ı ma‘delet-şi‘âr üzere bu diyâr-ı mahsûrü’ş-şeklin fukarâ ve zu‘afâsı melhûz-ı ayn-ı inâyet ve merhamet ve âtıfet-i şehriyâr-ı gerdûn-vakār buyrulmak temennâsıyla ol ki vâkı‘ü’l-hâldir alâ vukū‘ihi dergâh-ı ma‘delet-destgâh arz olundu. Bâkī emr ü fermân ve eltâf-ı mâlü’n-nihâye ve ihsân-ı bî-imtinân der devlet-medârındır.

Hurrira fî Evâhir-i Zi'l-hicce sene 1105.

el-abdü'd-dâ'î li'd-devleti'l-aliyye Ali el-kādı be-medîne-i Saraybosna

[9a] (40) Mütevellî mâl-ı vakfı ekl ü bel' idüp azli arzıdır.

Der-i devlet-mekîne ma'rûz-ı dâ'î-i kemîne budur ki;

Medîne-i Saray'da vâkı' merhûm Fazlullah Bey vakfına yevmî onar akçe vazîfe ile mütevellî olan Hüseyin Halîfe mâl-ı vakf-ı mezbûru itlâf ve küllî hayf u gadrı olduğunu nüzzâr ve mürtezikası ihbâr ve teşekkî itmeleriyle mezbûr Hüseyin Halîfe ref'inden yerine işbu râfi'-i ruk'a-i zarâ'at Ahmed Halîfe her vechle mahall ü müstahıkk ve mürtezika-i vakfın muhtârı olmağile cihet-i mezbûre vazîfe-i merkūme ile ber-vech-i muharrer mezbûr Hüseyin Halîfe ref'inden mezkûr dâ'îlerine tevcîh ve yedine berât-ı şerîf-i âlîşân sadaka ve ihsan buyrulmak ricâsıyla ol ki vâkı'ü'l-hâldir alâ vukū'ihi der-i devlet-medâra arz olundu.

fî Zi'l-hicce sene [1]105.

(41) Cizyeden vazîfe ihsân ricâsına tahrîr olunmuşdur.

Der-i devlet-mekîne ma'rûz-ı dâ'î-i kemîne budur ki;

Medîne-i Saray sâkinlerinden merhûm Mehmed Paşa oğlu işbu râfi'-i ruk'a-i zarâ'at Mehmed Bey kullarına babasından ırsen bir şey intikāl itmeyüp bî-kes olduğundan mâ'adâ pâbeste-i akār-ı ıyâl ve bi'l-cümle bir dürlü cihet-i ma'îşeti olmayup her vechle eltâf ve ihsân-ı aliyye-i pâdişâhîye muhtâc ve inâyet-i şehriyârîye mahall ü müstahıkk kulları olmağın medîne-i mezbûre keferesi cizyesi mâlından hâline merhameten birkaç akçe vazîfe ta'yîn ve ihsân buyrulmak ricâsına ol ki vâkı'ü'l-hâldir pâye-i serîr-i a'lâya arz olundu. Bâkī emr ü fermân der-i devlet-medârındır.

fî Evâil-i Muharrem sene [1]106.

(42) Vâlî arzı mûcebince serhadd fukarâsına tahrîr olunmuşdur.

Der-i devlet-mekîne ma'rûz-ı dâ'î-i kemîne budur ki;

Eyâlet-i Bosna'da intihâ-i serhadd-i İslâmiyye'de vâkı' İstene Kal'ası neferâtının işbu bin yüz beş senesinde müstahıkk oldukları mevâciblerinden ancak yirmi altı bin akçe aklâmları olan Bosna nezâreti mâlından vâsılları olup kusûr-ı mevâcibleri taraf-ı mîrîden sadaka ve ihsân buyrulmak ricâsına bundan akdem ahvâllerin hâlâ Bosna Vâlîsi olan devletlü Mehmed Paşa hazretleri der-i devlet-medâra arz eylediğinde neferât-ı mezbûrenin aklâmı ve noksânları ahvâli

tekrâr alâ vukūʻihi arz u iʻlâm oluna deyu fermân-ı âlî vârid olmağın mahallinde yoklanup ber-vech-i muharrer mevâciblerinden yirmi altı bin akçeden ziyâde vâsılları olmaduğu muhakkak idüğünü paşa-yı müşârun-ileyh hazretleri Bosna hazînesi defterdârı tarafından yedlerine virilen memhûr ve mümzâ defter mûcebince tekrâr arz u iʻlâm itmeğin fi'l-vâkıʻ neferât-ı mezbûre fukarâsı intihâ-i serhadd-i İslâmiyye'de kalup mevâciblerinden dahi vâsıl meblağ-ı mezbûrdan ziyâde olmaduğu sikāt-ı müslimîn ihbâr itmeleriyle melhûz-ı ayn-ı inâyet-i şehriyârî buyrulup mevâcibleri noksânı taraf-ı mîrîden sadaka ve ihsân buyrulmak ricâsıyla ol ki vâkıʻü'l-hâldir bi'l-iltimâs der-i devlet-medâra arz olundu. Bâkī fermân dergâh-ı maʻdelet-unvânındır.

Hurrira fî Evâhir-i şehr-i Zi'l-hicce sene hamse ve miete ve elf.
el-abdü'd-dâʻî li'd-devleti'l-aliyye Ali el-kādı be-medîne-i Saray

(43) Hilâf-ı inhâ berât olunan cihetin yine eski mutasarrıfı berâtına arzıdır.

Der-i devlet-mekîne maʻrûz-ı dâʻî-i kemîne budur ki;

Medîne-i Saray'da vâkıʻ merhûm ve mağfürûn leh Gāzî İsa Bey Vakfı'ndan yevmî dört akçe vazîfe ile iki akçe habbaziyyesiyle Ali Mehmed mahlûlünden berât-ı şerîf ile vakf-ı mezbûrda muʻtemed olan Mevlevî Dervîş Mehmed'in vechen mine'l-vücûh azli îcâb ider bir dürlü hâli yoğ iken diğer Mehmed hilâf-ı inhâ cihet-i mezbûreyi bir tarîk ile üzerine berât itdirüp mezbûr dâʻîlerine küllî hayf u gadr itmeğin merkūm diğer Mehmed'in refʻinden cihet-i mezbûre habbaziyyesiyle yine mezkûr dâʻîlerine tevcîh ve kemâkân ibkā ve yedine berât-ı şerîf-i âlîşân sadaka ve ihsân buyrulmak temennâsıyla ol ki vâkıʻü'l-hâldir alâ vukūʻihi pâye-i serîr-i izzet-masîre arz olundu. Bâkī fermân fermânındır.

Hurrira fî Evâil-i Şevvâlü'l-mükerrem sene hamse ve miete ve elf.
el-abdü'd-dâʻî li'd-devleti'l-aliyye Ali el-kādı be-medîne-i Saray

(44) Muhzırlık arzıdır.

Dergâh-ı felek-medâr ve bârgâh-ı gerdûn-~~iktidâr~~ karâr lâ-zâl âliyâ ilâ yevmü'l-karâr türâbına arz-ı dâʻî-i bî-mikdâr budur ki;

Iskradin kazâsına tâbiʻ İhlivne nâm kasabada vâkıʻ mahkemenin muhzırı olan işbu râfiʻ-i rukʻa-i ubûdiyyet İbrahim bendeleri muhzırlık hidmetinde mücidd ü sâʻî ve şerâît hidemâtı kemâ-yenbagī râʻî olup hidmetinde kusûru ve azli îcâb ider husûsı yoğ iken Ali nâm kimesne hilâf-ı inhâ ile ihzâr ve ihtisâbiyyeliğin kendüye berât itdirmekle mezbûr İbrahim bendelerine gadr u

hayf olmağın mezkûr ihzâr ve ihtisâbiyyeyi mezbûr İbrahim bendeleri üzerine ibkā vü mukarrer buyrulmak ricâsına der-i devlete arz ve i'lâm olundu.

Tahrîren fi'l-yevmü's-sâlis min Cemâzîye'l-âhir sene ihda ve erba'in ve elf.

iz'af-ı ibâdetü's-samed Mehmed el-kādı be-Iskradin

[9b] (45) Mağdûriyyeti müş'ir der-i devlete Receb Beşezâde İbrahim Efendi yediyle arâzî-i müfevveziyyeyi kerhen zabtı iş'âr olunup girüye alıvirilmek bâbında irsâl olunmuşdur.

Der-i devlet-mekîne ma'rûz-ı dâ'î-i kemîne oldur ki;

Klis sancağında vâkı' Akhisar kazâsı muzâfâtından Çepulik (?) dimekle ma'rûf çiftlik yerlerine tasarruf iden bundan akdem vefât iden Şatır Ali Ağa nâm kimesnenin vefâtından sonra sulbiyye-i kebîre kızı Kamer nâm hatuna mâru'z-zikr çiftlik yerleri kānûn-ı şehriyârî üzere tapu ile intikāl ve mezbûre dahi resm-i tapu ile sâhibü'l-arzdan tefvîz itmişiken Atlubeyzâde Mehmed Paşa[156] bin doksan sekiz senesinde eyâlet-i Bosna'ya vâlî oldukda müteveffâ-yı mezbûrdan sulbiyye kızı mezbûreye bi-hasbü'l-ırsi'ş-şer'î intikāl iden kalîl ü kesîr ve celîl ü hakīr emti'a vü eşyâsın mübâşir ma'rifetiyle Akhisar kādısına defter itdürüp eşyâ vü emti'a-i mezbûreyi ahz ü kabz itdiğinden sonra müteveffâ-yı mezbûr Ali Ağa'da beş bin guruş hakkım vardır deyu da'vâ ve isbât idüp mezkûr Ali Ağa'nın muhallefâtı deyn-i mezbûru muhît olmayup dahi şu kadar akçe bâkī kalmışdır deyu mezbûrenin hakk-ı müfevvezi olan mâru'z-zikr çiftlik yerlerini dahi vâlî olduğu hasebiyle kerh-i mu'teber ile yedinden aldıkdan sonra paşa-yı müşârun-ileyh dest-i küffâra giriftâr ve esîr olmağla bir vechle ikāmet-i da'vâya imkân olmayup hâlâ çiftlik-i mezbûra zi'l-yed olan müşârun-ileyh Mehmed Paşa'nın karındaşı oğlu Zülfikar Bey tagalluben ve hilâf-ı şer' ü kānûn zabt ve tasarruf idüp mezbûreye küllî hayf u gadr olduğu kazâ-i mezbûrun ulemâ ve sulehâsı ve kaziyye-i mezbûreye vâkıf olanların mahzar-ı sıhhat-eserleri üzere ve vâridîn ve sâdırînden cemm-i gafîr ve cem'-i kesîr ihbâr ve takrîrleri üzere fi'l-vâkı' ahvâl minvâl-ı meşrûh üzere olduğu mütehakkık olmağla ihkāk-ı hakk ve babasından intikāl iden çiftlik-i mezbûra müte'allik olan da'vâların mezbûr Zülfikar Bey ve sâ'ir subaşılarıyla şer' ü kānûn üzere fasl olunmak üzere kazâ-i mezkûr kādısı teşrîkiyle Saraybosna kādısı ile eyâlet-i Bosna vâlîsine hitâben fermân-ı cihân-mutâ' ihsân buyrulmak temennâsıyla ol ki vâkı'ü'l-hâldir alâ vukū'ihi pâye-i serîr-i izzet-masîre arz olundu. Bâkī lütf u ihsân ve emr ü fermân dergâh-ı ma'delet-unvânındır.

[156] Konuyla alakalı paşanın tarafının iddialarını görmek için bk. BOA, *A.DVNSMHM.d*, nr. 106, s. 237, hkm. nr. 851 (Evâil-i Muharrem 1107/12-21 Ağustos 1695).

Hurrira fî Evâhir-i şehr-i Rebî‘ü’l-âhir sene sitte ve miete ve elf.

el-abdü’d-dâ‘î li’d-devleti’l-aliyye Ali el-kādı be-medîne-i Saraybosna

(46) Tarîk-i kazâya sülûk ve şürû‘ndan birinin ciheti âhara tevcîh ve arz virildi.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Medîne-i Saray’da hayrâtı vâkı‘ merhûm ve mağfûrun leh Gāzî Hüsrev Bey binâ eylediği zâviye-i halvetiyye-i aliyyenin meşîhati zâviye-i mezbûrede talebe-i ulûme tedrîs ve merâsim tarîki vakfiyye-i ma‘mûlun-bihâ ve me‘ûlun-ileyhâsından yevmî vazîfe-i mu‘ayyene ile hulefâsına şart ve ta‘yîn ve zümre-i kuzzâtdan Şeyhî Mehmed Efendi’nin ref‘inden şart-ı vâkıf üzere işbu râfi‘-i ruk‘a-i zarâ‘at fahrü’l-meşâyihi’l-kirâm eş-Şeyh Mehmed Efendi *zîde salâhû* berât-ı pâdişâhî ile meşîhat-ı mezbûre hidmetinde mücidd ü sâ‘î ve her vechle meşîhat-ı mezbûreye mahall ü müstahıkk olduğunu sıkāt-ı müslimîn ihbâr ve lâkin mûmâ-ileyh Şeyhî Mehmed Efendi hilâf-ı şart-ı vâkıf ve mugāyir-i fermân-ı şehriyârî meşîhat-ı mezbûreye müdâhale itmeğin sülûk-ı kazâ ve meşîhat mâni‘atü’l-cem‘ olmağla zümre-i mezbûreden mûmâ-ileyh Şeyhî Mehmed Efendi tekrâr ref‘ ve mezbûr eş-Şeyh Mehmed Efendi’ye meşîhat-ı mezbûre vazîfe-i mu‘ayyene ile ibkā kâne alâ mâ-kân buyrulup yedine berât-ı şerîf-i âlîşân sadaka ve ihsân buyrulmak temennâsıyla ol ki vâkı‘ü’l-hâldir alâ vukū‘ihi pâye-i serîr-i izzet-masîre arz u i‘lâm olundu. Bâkī emr ü fermân der ma‘delet-unvânındır.

Hurrira fî 21 min Rebî‘ü’l-âhir sene 1106.

(47) Hüccet mûcebincedir. Tekâlîfi mahalle ahâlîsine virmek içün.

Der-i devlet-mekîne arz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Mahrûse-i Saray kazâsı muzâfâtından Visoka nâhiyesine tâbi‘ Vakiçek (?) karyesi ahâlîsi bu dâ‘îlerine gelüp bast-ı merâm eylediler ki; karyemiz kadîmden civârında olduğumuz Visoka kasabasında Alaüddin mahallesine mülhak olup lâzım gelen tekâlîf-i şâkka ve örfiyyeyi ahâlîsî ile viregelüp nâhiye-i mezbûrede Ovrik karyesi ahâlîleri bize dahi tekâlîfde imdâd idin deyu ta‘aaruz itmeleriyle murâfa‘adan yedimize hüccet-i şer‘iyye virilüp mûcebince men‘ olunmaları bâbında emr-i şerîf-i âlîşân ısdârı içün ahvâlimizi der-i devlete arz u i‘lâm idiver deyu ilhâh itmeleriyle fi-nefsi’l-emr ahvâl vech-i meşrûh üzere olduğu muhakkak olmağın ol ki vâkı‘ü’l-hâldir bi’l-iltimâs pâye-i serîr-i a‘lâya arz olundu. Bâkī fermân der-adlindir.

Hurrira fî Evâhir-i Cemazîye’l-evvel sene semân ve tıs‘in ve elf.

el-abdü’d-dâ‘î li’d-devleti’l-aliyye İbrahim el-kādı be-medîne-i Saray el-mahrûse

[10a] (48) Cümle ittifâk ve iltimâslarıyla şikâyeti müş‘ir sipâhilerin ahvâli Receb Beşezâde ile bu vech üzere i‘lâm ve arz ihsân olunmuşdur.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Medîne-i Saray ve bi’l-cümle eyâlet-i Bosna’da vâkı‘ kasabât ve kurâda çiftlik yerlerine mutasarrıf olan ulemâ ve sulehâ ve kuzzât ve müderrisîn ve ümmet-i Muhammed’den cemm-i gafîr ve cem‘-i kesîr meclis-i şer‘-i hatîre gelüp şöyle takrîr-i kelâm ve ta‘bîr-i ani’l-merâm eylediler ki; hâlâ eyâlet-i mezbûrede çiftlik yerlerine mutasarrıf olanlar sipâhilere a‘şâr-ı şer‘iyyeyi virmeğe kāil u râzılar iken sipâh ve zu‘amâ a‘şâr-ı şer‘iyyeye kanâ‘at itmeyüp hilâf-ı şer‘ ü kānûn gûnagûn şeyler talebinde olup ümmet-i Muhammed’i ta‘cîz ve vâlîlere tağrîm ve bi’l-cümle vakt ü zamânıyla ta‘şîr itmeyüp kendimiz ve yâhûd subaşılarımız gelmedikçe mahsûle vaz‘-ı yed itmeyesiz deyu tenbîh ve ümmet-i Muhammed’in mahsûlâtı kışa varınca tarlalarda kalup hadden bîrûn cevr ü eziyyet idüp ümmet-i Muhammed’e küllî gadr u hayf itmeleriyle husûs-ı mezbûr der-i devlet-medâra arz olunup men ü def‘iyçün taraf-ı Devlet-i Aliyye’den Bosna vâlî ve kādısına hitâben fermân-ı cihân-mutâ‘ ısdâr olunması matlûbumdur didiklerinde fi’l-vâkı‘ husûs-ı mezkûr minvâl-i muharrer üzere olduğu bi’d-defa‘ât bu fakīrin dahi ilmi lâhık olmağın şer‘an ve kānûnen vaktiyle ta‘şîr olunup ba‘de’l-yevm cevr ü eziyyet olunmamak üzere Bosna vâlîsine ve medîne-i Saray kādısına hitâben fermân-ı âlî sadaka ve ihsân buyrulmak temennâsına ol ki vâkı‘ü’l-hâldir alâ vukū‘ihi der-ma‘delet-unvâna arz u i‘lâm olundu. Bâkī emr ü fermân der adlindir.

Hurrira fî Evâhir-i şehr-i Rebîü’l-âhir sene sitte ve miete ve elf.

el-abdü’d-dâ‘î li’d-devleti’l-aliyye Ali bin Mehmed el-kādı be-medîne-i Saraybosna

(49) Tahmîsî Ahmed Ağa’nın takrîriyle cülûs-ı hümâyûna erbâb-ı vazâ’ifden ref‘ ve bu arz ile def‘ olunmuşdur.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne oldur ki;

Sene-i mâziyede şevketlü, azametlü, mehâbetlü pâdişâh-ı âlem-penâh hazretlerinin cülûs-ı hümâyûn-ı meymenet-makrûnu vâkı‘ olmağile eyâlet-i Bosna’da resm-i kadîm üzere tecdîd-i berevâta muhtâc olan ehl-i vazâifden birer aylık vazîfe ahzına me’mûr olan işbu râfi‘-i ruk‘a-i zarâ‘at Ahmed Ağa kulları meclis-i şer‘-i hatîre gelüp şöyle takrîr-i kelâm ve ta‘bîr-i ani’l-merâm eyledi ki; ber-vech-i muharrer taraf-ı saltanat-ı aliyyeden ber-mûceb-i fermân-ı cihân-mutâ‘ ehl-i vazâ’ifin birer aylık vazîfeleri cem‘ine me’mûr olduğumdan nâşî husûs-ı mezbûrda

kemâl mertebe himmet ve sarf-ı kudret idüp lâkin medîne-i Saray'ın evkāfı nükūd olup küffâr-ı hâksârın istîlâsı ve kaht u galâ vukū'ı sebebiyle sinîn-i mâziyeden berü telef olup hâlâ vazâ'ifin vazîfe-i mu'ayyeneleri dahi gayr-ı vâsıl olup resm-i kadîm üzere birer vazîfeleri tahsîli bir vechle mümkün olmamağla husûs-ı mezbûru der-i devlet-medâra arz u i'lâm idiver deyu ibrâm u ilhâh itmeğin fi'l-vâkı' mezbûr Ahmed Ağa kulları husûs-ı mezbûrda kemâl mertebe himmet ve sarf-ı dest-mâye-i kudret idüp bezl-i makdûr eylediği vâkı'dır lâkin medîne-i mezbûr evkāfı nükūd olmağile sinîn-i mâziyeden berü envâ'-ı masâ'ib ve kaht u galâ vukū'ı sebebiyle asl-ı mâlı dahi zimem-i mütetarrikada telef olup erbâb-ı vazâ'ifden birer aylık vazîfe tahsîli bir vechle mümkün olmamağla ol ki vâkı'ü'l-hâldir pâye-i serîr-i a'lâya alâ vukū'ihi arz u i'lâm olundu. Bâkī emr ü fermân dergâh-ı ma'delet-unvânındır.

Hurrira fî felân.

el-abdü'd-dâ'î li'd-devleti'l-aliyye Ali el-kādı be-medîne-i Saray

[10b] (50) Foyniçeli el-Hâcc Mustafa mâddesine müte'allik arzdır.

Der-i devlet-mekîne ma'rûz-ı dâ'î-i kemîne budur ki;

Medîne-i Saray'da el-Hâcc Davud (?) mahallesi sâkinlerinden Ahmed bin Abdullah nâm kimesne hâlâ Bosna Vâlîsi olan devletlü Mehmed Paşa hazretleri Saray kazâsı muzâfâtından Foyniçe kasabası ahâlîsinden li-ebevyn karındaşı el-Hâcc Mustafa nâm kimesneyi bi-gayr-ı vech-i şer'î katl itmişdir deyu fahrü'l-emâsil ve'l-akrân es-Seyyid Abdullah Ağa yediyle bu fakīre hitâben fermân-ı âlî ısdâr ve imtisâlen li'l-emri'l-âlî mübâşir-i mûmâ-ileyh mübâşeretiyle ve ulemâ ve sulehâdan cemm-i gafîr ve cem'-i kesîr ma'rifetleriyle akd-i meclis-i şer'-i hatîr olundukdan sonra mezkûr Ahmed karındaşı maktûl-ı mezkûrun evvelen paşa-yı müşârun-ileyh hazretlerinden dem ü diyeti sadrında olup ba'dehû bi't-tulû'ü's-sâf dem ü diyeti mütâlebesinden paşa-yı müşârun-ileyh hazretlerinin zimmetini ibrâ-i âmm-ı kātı'ü'n-nizâ'yla ibrâ vü ıskāt eylediğinden sonra da'vâ-yı mezkûreye münâkıs kasaba-i mezbûre ve nâhiyesi ahâlîsi bi-gayr-ı hakkın karındaşım mezkûr el-Hâcc Mustafa'yı katl itmişlerdir deyu âhar fermân-ı âlî ibrâz ve dem ü diyeti ahâlî-i merkūmeden taleb ve da'vâ eyledikde ahâlî-i merkūme cevâblarında maktûl-ı mezkûr dâ'imâ bizi ehl-i örfe gamz ü si'âyet ve ızrâr kasdıyla mâlımızı alup aldırmağa âdet-i müstemirresi olmağile paşa-yı müşârun-ileyh hazretlerine izhâr-ı tazallum ve sû-i hâlinden teşekkî eylediğimizde ol hînde nâhiye-i mezbûre nâibi olan Mevlânâ Hasan yedimizde olan fetvâ-yı şerîfe mûcebilerince maktûl-ı mezkûr el-Hâcc Mustafa'nın katline hüccet-i şer'iyye verilmekle vâlî-i müşârun-ileyh hazretleri mûceb-i hüccet

merkūm el-Hâcc Mustafa'yı katl ve vech-i arzdan izâle etmişdir didiklerinde maktûl-ı mezbûrun keyfiyyet-i hâlî sıkāt-ı müslimînden istihbâr olundukda maktûl-ı mezkûr el-Hâcc Mustafa câbir ve mü'ezzî ve a'vaneden olup ahâlî-i merkūmeyi dâ'imâ ehl-i örfe gamz ü si'âyet ve ızrâr kasdıyla mâllarını alup aldırmağa âdet-i müstemirresi olup vech-i arzdan izâlesi vâcib ve ber-muktezâ-yı şer'-i kavîm katl olunduğunu ihbâr itmeleriyle müdde'î-i mezkûr Ahmed ahâlî-i merkūmeden karındaşı maktûl-ı mezkûrun bî-vech dem ü diyeti da'vâsından men' ve yedlerine hüccet-i şer'iyye virilmeğin mâ-hüve'l-vâkı' bi't-taleb ketb olundu.

Hurrira fî 15 min Rebî'ü'l-âhir sene 1106.

(51) Bosna Vâlîsi Mehmed Paşa bu siyâkda arz ihsân idüp ve ol mazmûnda olmak üzere Bosna kazâsına mutasarrıf Esîrî dahi arz ihsân itmişdir.

Der-i devlet-mekîne ma'rûz-ı dâ'î-i kemîne budur ki;

Bundan akdem Maraş Beylerbeyiliği pâyesiyle Trebin serhaddi muhâfazasına me'mûr olan işbu bâ'is-i ruk'a-i zarâ'at izzetlü Receb Paşa kulları yarâr ve emekdâr ve uğur-ı dîn ü devlet-i şehriyârîde bezl-i iktidâr ve bi'l-cümle şebânrûzı küffâr-ı hâksâr-ı bed-fi'âl ile neberd ü cenk ü cidâl idüp min külli'l-vücûh lâyık ve sezâvâr-ı iltâf-ı nâmütenâhî ve şâyeste-i i'tâf-ı pâdişâhî kulları olup üç seneden berü bilâ-mansıb Hersek serhaddleri muhâfazasında hidemât-ı aliyyede bezl-i makdûr ve sarf-ı cehd-i mevfûr itmekle ve ahvâl-ı zarûreti hadden bîrûn olmağile hâl-i diğer-gûnlarına münâsib bir mansıb ile yâhûd taraf-ı mîrîden medâr-ı ma'îşet içün bir mikdâr nükūd ile kayırılup mezbûr kulları melhûz-ı ayn-ı inâyet-i pâdişâhî buyrulmak temennâsıyla ol ki vâkı'ü'l-hâldir alâ vukū'ihi pâye-i serîr-i ma'delet-masîre arz u i'lâm olundu. Bâkī emr ü fermân dergâh-ı ma'delet-unvânındır.

Hurrira el-yevmü's-sâbi' aşere min Cemâzîye'l-evvel sene 1106.

el-abdü'd-dâ'î li'd-devleti'l-aliyye Esîrî Mustafa el-kādı be-medîne-i Saray

(52) Vakfın izdiyâdından arz olunmuşdur.

Der-i devlet-mekîne arz-ı dâ'î-i kemîne budur ki;

Mahrûse-i Saray'da hayrâtı vâkı' merhûm Abdülhalim Ağa binâ eylediği mescid-i şerîf ta'mîrine el-Hâcc Mezid vakf eylediği akçe gallesinden ve mescid-i mezbûrun hareminde mekābir-i müslimîn içün bey' olunan toprak akçesi istirbâh olunup terakkī ve izdiyâd bulmağile bir kâtib lâzım ve mühimm olmağın yine mescid-i mezbûrun imâmı olan Mustafa Halîfe bin Ahmed dâ'îleri her vechle mahall ü müstahıkk olmağın senevî ikişer yüz akçe zikr

olunan akçelerin gallâtından mütevellîleri yedlerinden almak üzere kâtib nasb olunup cihet-i mezkûre vazîfe-i merkūme ile mersûm dâ‘îlerine tevcîh olunup yedine berât-ı şerîf-i âlîşân sadaka ve ihsân buyrulmak ricâsına pâye-i serîr-i a‘lâya arz olundu. Bâkī fermân der-adlindir.

Hurrira fî Evâil-i Recebü’l-müreccb sene selâse ve semânîn ve elf

[11a] (53) Bu dahi sipâhilerin tecâvüzünü müş‘ir cümle ittifâkıyla tahrîr ve irsâl olunmuşdur be-dest-i İbrahim Efendi

{Devlete giden aynı arzdan tesvîd olunmuşdur**}**

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Eyâlet-i Bosna’da arâzî-i emîrîyye mutasarrıflarından cemm-i gafîr ve cem‘-i kesîr bu fakīre meclis-i şer‘e gelüp şöyle takrîr-i kelâm ve ta‘bîr-i ani’l-merâm eylediler ki; eyâlet-i mezbûrenin sipâh ve zu‘amâsı vakt ü zamânıyla ra‘iyyetin mahsûlâtı ta‘şîr itmeyüp kasden li’z-zarâr mahsûlâtı tarlalarda çürüdüp her sene itlâf ve vakt-i hasâdda tırpancı ve orakçı ve çift ayrıltıcı ve gûnâ-gûn hidemât tâkat-sûz ile ra‘iyyeti ta‘cîz ve kendi hidmetlerinden âvâre ve sefere ve âhar yerlere gider olduklarında ve kendü çiftliklerinden otlak ve saman ve zahâîr nakli içün temür ve temürcü mütâlebesiyle rencîde vü remîde ve envâ‘-ı cevr ü ezâ ve esnâf-ı tahmîl-i tekâlîf-i mâlâ-yutâkadan hâlî olmadıklarından mâ‘adâ sûret-i defterlerinde muharrer olan rüsûm-ı mu‘ayyenelerine kanâ‘at itmeyüp dâire-i tersîm ve terkīmden hâric bid‘at-ı nâ-marziyyeleri ihdâs ve ale’l-husûs tapu ile tefevvüze müstahıkk olan arâzîyi erbâb-ı istihkāka tapu-yı misliyle tefvîz itmeyüp hilâf-ı kānûn-ı nusfet-makrûn-ı şehriyârî iken üç bahâyı taleb ve bi’l-cümle husûs-ı mezbûrede dahi lâ-yu‘ad ve lâ-yuhsâ envâ‘-ı cevr ü ezâ itmeleriyle kānûn-ı sultânîde erbâb-ı istihkākdan mastûr olan beşer nefer ile emlâk ü eşcâra vâris olanlar içün ve halît ü şerîk ve ehl-i karye ve hâric içün müstahıkk-ı tapu olan arâzî-i emîrîyyeyi tefevvuzda taraf-ı Devlet-i Aliyye’den resm-i tapu takdîr ve ta‘yîn ve müceddeden tasrîh buyrulup ve vech-i şer‘î üzere hubûbâtdan öşr almayup ve müdd ile ta‘şîr itmeleriyle re‘âyâya gadr-ı sarîh olmağın husûs-ı mezbûrede olan gadr-ı sarîh ve zarar-ı beyyinleri ve sûret-i defterlerinden hâric rüsûm-ı gayr-ı mu‘ayyene mütâlebesi ve hilâf-ı şer‘ ü kānûn zikri sebk iden hidemât-ı mütenevvi‘ ve tahmîl-i tekâlîf-i mâlâ-yutâkaları ref‘ ve dest-i tetâvullerinden girîbân-ı ra‘iyyet tahlîs buyrulmak ricâsıyla husûs-ı sâlifü’l-beyân alâ vukū‘ihi der-i devlet-medâr-ı ma‘delet-şi‘âra arz u i‘lâm olunması matlûbumuzdur didiklerinde fi’l-vâkı‘ ahvâl minvâl-i muharrer üzere olup eyâlet-i mezbûrenin sipâh ve zu‘amâsın hubûbâtdan öşr almayup ve müdd ile ta‘şîr itmeleriyle ve bu bahâne ile tevkīf u te’hîre bâ‘is olup ber-vech-i muharrer

gûnâ-gûn hidemât-ı tâkat-güzâr ile re‘âyâyı rencîde ve tapu husûsunda dahi cevr ü ezâları olmağın vech-i şer‘î üzere ra‘iyyetin mahsûlâtını vakt ü zamânıyla ta‘şîr ve sûret-i defterlerine mugāyir rüsûm-ı gayr-ı mu‘ayyene ve hidemât-ı mütenevvi‘ mütâlebesi ref‘ ve erbâb-ı istihkāka resm-i tapu taraf-ı saltanat-ı aliyyeden müceddeden takdîr ve ta‘yîn ve yedlerine fermân-ı kazâ-cereyân sadaka ve ihsân buyrulmak temennâsıyla ol ki vâkı‘ü’l-hâldir bilâ-ziyâde ve’l-inkızâsı alâ vukū‘ihi pâye-i serîr-i ma‘delet-masîre arz olundu. Bâkī fermân dergâh-ı ma‘delet-unvânındır.

Hurrira fî Evâhir-i Cemâzîye’l-evvel sene sitte ve miete ve elf.

el-abdü’d-dâ‘î li’d-devleti’l-aliyye Mustafa Esîrî el-kādı be-medîne-i Saray

(54) Tekâlîfden men‘ olunmak ricâsına virilmişdir.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Saray kazâsı muzâfâtından Visoka nâhiyesine tâbi‘ Görnelüsek (?) ve Purşeye (?) dimekle ma‘rûf çiftlik yerlerine mutasarrıf olanlardan Salih ve Mustafa ve Receb nâm kimesnelerin taht-ı tasarruflarında olan çiftlik yerlerinin mukāta‘ası yedlerinde olan mu‘âfnâmeleri mûcebince ref‘ ve mutasarrıfları avârız-ı dîvâniyyeden ve tekâlîf-i örfiyyeden mu‘âf u müsellem olalar deyu yedlerine berât-ı şerîf-i âlîşân i‘tâ buyrulmağın hâlâ merkūmun dahi mutasarrıf-ı sâbıkları gibi avârız-ı dîvâniyye ve tekâlîf-i örfiyyeden mu‘âf u müsellem buyrulup yedlerine berât-ı şerîf-i âlîşân sadaka ve ihsân buyrulmak temennâsıyla ol ki vâkı‘ü’l-hâldir pâye-i serîr-i a‘lâya arz olundu.

[11b] (55) Diyâr ahvâlini cümle iltimâsıyla Bosna Vâlîsi vezîr-i mükerrem Cafer Paşa hazretleri zamânında bu vechle tesvîd ve fazîletli İbrahim Efendi ile der-i devlete irsâl olunmuşdur.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Bu diyâr-ı kalîlü’l-i‘tibâr-bülâdından belde-i bî-âb u tâb Saray’ın ulemâ ve sulehâ ve fukarâsından cemm-i gafîr ve cem‘-i kesîr bu fakīre gelüp meclis-i şer‘-i şâmiyü’l-erkân ve mahfil-i dîn-i râsihü’l-beyânda kemâl-i tazarru‘ ve niyâz ile şöyle takrîr-i kelâm ve ta‘bîr-i ani’l-merâm eylediler ki; bi-emrillâhi te‘âlâ on seneye karîbdir ki cemî‘ milel-i Nasârâ yek-dil ve yek-cihet olduklarından nâşî sinîn-i sâbıkada eyâlet-i Bosna’da vâkı‘ Neve ve Knin ve Sin ve Kostaniçe ve bunların emsâli kal‘aları dâhil-i eydî-i kefere-i bî-dîn olup eyâlet-i mezbûrede tahassun idecek husûn-ı metânet-numûn kalmamağla sayf u şitâ kefere-i bî-dîn-i dûzah-mekîn

kasabât ve kurâya çeteleri perâkende itmeğin belde-i mezbûre ve havâlîsi fukarâyı kâh nefîr-i âmm tarîkiyle imdâd ve kâh akçe ile tüfenk-endâzlar tutup vech-i meşrûh üzere ümmet-i Muhammed'e meded-resân olup lâkin selâtîn-i fermân-rân-ı sâmî-mekân ve havâkīn-i kadr-tüvân-ı âl-i Osman *ebeddehüm inşallâhü te'âlâ ilâ âhirü'z-zamân* hazrâtıyla küffâr-ı hâksâr-ı dûzah-karârın cenk ü cidâl ve harb u kıtâli mütemâdî olmağın bu diyâr-ı mahsûrü'ş-şeklin ekser kasabât ve kurâsını kefere-i bî-dîn nehb ü gāret ve seby ü hasârat ve yollar mesdûd olmağla tüccârımız ticâretden münkat' ve kendi re's-i mâlların ve emvâl-i evkāf ü eytâmı dahi sinîn-i mâziyyeden berü tüfenk-endâz imdâdına harc u sarf itdiklerinden mâ'adâ bi-emrillâhi te'âlâ birkaç sene ale't-tevâlî kaht u galâ dahi müstevlî ve hâlâ vâkı' olmağla sıgār u kibârımız mütekeddirü'l-ahvâl ve fakīrü'l-hâl olup ve sinîn-i sâbıkada bu diyârın tavâ'if-i askeriyyeyi seferlerde ve ahâlîsinden darb u harbe kādir olanları nefîr-i âmm tarîkiyle vardıkları yerlerde şehîd ve bâkī kalanları sene-i mâziyyede vebâdan vefât itmeleriyle hâlâ harb u darbe kādir âdemlerimiz kalmayup bundan akdem kefere-i bî-dîn hücûm eyledikde bu fukarâ vü zu'afâ üftân ü hîzân nefîr-i âmm tarîkiyle Brod Kal'ası cânibine revâne olup ve lâkin kefere-i bî-dîn kesret üzere olmağın kal'a-i mezbûre dâhil-i eydî-i küffâr olup min-ba'd dahi *ıyâzen billâhi te'âlâ* kefere-i bî-dîn zuhûr ve hücûm itdikde nefîr-i âmm tarîkiyle imdâd ve akçe ile sekbân tutup feryâd-resliğe tâb u tüvân ve zerre mikdârı miknet ve iktidârımız kalmamağla esbâb-ı mukābele ve mukātele olan asker ve cebehâne ve zahîremiz dahi olmamağla bu aceze vü zu'afâ pâymâl-i a'dâ ve ukūl-ı kāsırası olan lâ-yu'ad ve lâ-yuhsâ nisvân ve muhadderât-ı ismet-güzîn ve sıbyân-ı hayrü'l-edyân olan dîn-i Muhammed'in ihrâc ve kendi dîn-i bâtıl ve âyîn-i âtıllarına sevk u tahrîf itmeleri mukarrer olup ve ümmet-i Muhammed ve bi'l-cümle re'âyâ-yı selâtîn-i muhterem-i Sencer-haşem **{**Sencer-haşem **Acem mülûkünden bir azîmü'l-kadr pâdişâhın ismidir}** ve havâkīn-i muhteşem-i Hüsrev-hadem yanlarında vedî'at-ı hâlikü'l-berâyâ olmağın bu acezenin ahvâl-ı perîşânlarına terahhumen taraf-ı saltanat-ı aliyyeden hâlâ Bosna Muhâfızı olan vüzerâ-yı cihân-ârâ-yı izâmın yarâr u nâmdârı ve vükelâ-yı fihâmın âkıl ve müdebbir ve kârgüzârı devletü sa'âdetlü Cafer Paşa *yeserallâhü te'âlâ mine'l-hayr mâ-yürîdu ve mâ-yeşâ* hazretlerinin taraf-ı bâhirü'ş-şereflerine kifâyet mikdârı asker ve cebehâne ve zahîre ve hazîne irsâl buyrulmaz ise keyd ü mekr-i a'dâ-yı dînden bu diyârın muhâfazası vechen mine'l-vücûh bir tarîkle mümkün olmadığı bî-mürâ pâymâl-i a'dâ olmamız ihtimâl-ı küllî olmağın işbu bakīyye kalan zu'afâ vü fukarâ üftân ü hîzân semt-i selâmete perâkende vü perîşân olmak emr-i mukarrer olmağın binâen alâ-zâlik hâlimizi alâ vukū'ihi der-i devlet-medâr ve dergâh-ı avâtıf-şi'âra arz u i'lâm idiver deyu ilhâh u ibrâm ve girye-genân-ı ikdâm-ı tâm itmeleriyle bu fakīr

dahi arz u i‘lâma tecâsir idüp fi’l-vâkı‘ bu diyâr-ı mahsûrü’ş-şekl on seneden berü küffâr-ı hâksâr istîlâsı ve ale’t-tevâlî kaht u galâ ve envâ‘-ı belvâ vukū‘ı sebebiyle harâb-ender-harâb olduğundan mâ‘adâ ahâlîsinden cenk ü harbe kādir olanları seferlerde şehîd ve mat‘ûnen vefât ve etrâf ü eknâfa imdâd ve kendülerini muhâfaza içün emvâl-i eytâm ve erâmil ü evkāfı harc u sarf ve hâlâ bu diyâr-ı mahsûrü’ş-şekl ve kalîlü’l-i‘tibârda asker ve hazîne ve cebehâne ve zahîre ve bi’l-cümle mühimmât-ı cenk ü cidâl ve harb u kıtâl olmamağla *ıyâzen billâhi te‘âlâ* kefere-i bî-dîn hücûm iderse ümmet-i Muhammed acezesi pâymâl ve eyâlet-i Bosna’nın elden gitmesi emr-i mukarrerdir. İmdi ümmet-i Muhammed’in muhâfazası kavâ‘id-i mukarrere-i saltanat ve merâsim-i müstemirre-i devlet olmağın **[12a]** eyâlet-i mezbûrenin müştemil olduğu emkine ve bikā‘ ve büldân ve kurâsında sâkin ve kâtın ve mütemekkin olan ehl-i İslâm muhâfazasıyçün vezîr-i müşârun-ileyh hazretlerine kifâyet mikdârı asker ve cebehâne ve hazîne ve zahîre taraf-ı saltanat-ı aliyyeden in‘âm u ihsân ve irsâl buyrulmaz ise bu diyâr-ı bî-berk ve bârik muhâfazası muhâl-ender-muhâl ve bi’l-cümle ümmet-i Muhammed’den bî-hadd ve bî-şümâr aceze pâymâl ve küffâr-ı hâksârı lâ-yu‘ad ve lâ-yuhsâ muhadderât-ı ismet-şi‘âr ve sıbyân-ı dîn-i İslâmdan tahrîf ve dîn-i bâtıllarına idhâl itmeleri ihtimâl-i küllî olmağın ol ki vâkı‘ü’l-hâldir bi’l-ibtigā ve’l-iltimâs pâye-i serîr-i ma‘delet-masîre arz u i‘lâm olundu. Bâkī emr ü fermân fermân-fermânındır.

Hurrira fî sene [1]103.

el-abdü’d-dâ‘î li’d-devleti’l-aliyye İsa el-kādı be-medîne-i Saray

(56) Bosna Vâlîsi Mehmed Paşa arzı mûcebince işbu arz iltimâs olunup tahrîr ve der-i devlete irsâl olunmuşdur.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki; **<u>paşa arzı bu mahaldendir</u>**

Bosna eyâletinde intihâ-i serhadd-i mansûrede vâkı‘ Teşne Kal‘ası nehr-i Sava yalısında vâkı‘ Desbod Brudu nâm harbî kal‘aya karîb olmağla a‘dâ-yı dîn asker-i menhûslarıyla senede beşer altışar def‘a kal‘a-i mezbûre üzerine müstevlî olmakdan hâlî olmayup ziyâde süvârî muhâfazacıya eşedd-i ihtiyâc ile muhtâc olduğundan yine kal‘a-i mezbûrenin kadîmî ocak erlerinden Ali kulları yüz yirmi nefer süvârî ile kapudan olmak üzere kazâ-i mezbûre kādısı arz ve eimme ve hutebâsı ve sâ’ir a‘yânı mahzarlarıyla **<u>bu mahalle varınca</u>** Bosna Vâlîsi olan devletlü sa‘âdetlü Mehmed Paşa hazretlerine i‘lâm itmeleriyle **<u>bu fakīre i‘lâm itmeleriyle ber-mûceb-i defter</u>** paşa-yı müşârun-ileyh hazretleri **<u>ber-mûceb-i defter</u>** ber-mûceb-i defter yüz yirmi nefer süvârî müceddeden tahrîr olunup mezkûr Ali kulları yarâr ve emekdâr ve ol

serhadd-i mansûrede uğur-ı dîn-i mübînde her vechle hidmeti sebkat itmekle esâmîleri mahalline kayd olunmak ve yedlerine berevât-ı şerîfe sadaka ve ihsân eylediğine binâen husûs-ı mezbûr minvâl-i meşrûh üzere idüğü sıkāt-ı müslimîn ihbârıyla mukarrer olmağın ber-vech-i muharrer yedlerine berevât-ı şerîfe sadaka ve ihsân buyrulmak ricâsına **buyrulmak ricasına arz olundu** pâye-i serîr-i a‘lâya arz olundu.

Hurrira fî Evâsıt-ı Receb sene 1106.

el-abdü’d-dâ‘î el-fakīr Mustafa Esîrî el-kādı be-medîne-i Saray

(57) Cülûs-ı hümâyûn oldukda şevketlü pâdişâhımız Sultan Mustafa *halledallâhü mülkehû* hazretlerine takdîm ve irsâl olunmuşdur.

{Cülûs fî 22 min Cumâde’l-âhire sene 1106}

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Belde-i Saray’da olan evkāf mütevellîleri ve erbâb-ı vazâîf fukarâsı meclis-i şer‘-i hatîre gelüp şöyle i‘lâm-ı hâl eylediler ki işbu sene-i mübârekede bir vakt-i meymenet-şümûlde fîrûzî-i baht ve ikbâl ü sa‘âdet ü iclâl ile serîr-i gerdûn-ı pâye-i saltanat ve cihân-bânî ve taht-ı ferruh baht-ı Osmânî üzere cülûs-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn vech-i cemîl üzere husûle mevsûl olmağın tecdîd-i berevât itmeğe muktezî olup lâkin belde-i mezbûre evkāfı akārât-ı dînâr ve derâhim olup ticâret ve sınâ‘at dahi kesâdda olduğundan ahâlîsi fakīrü’l-hâl ve mâl-ı evkāf **bu mahalden İsmail Efendi tashîhiyle yazılmadı** ve dînâr ve derâhim olduğundan nâşî tüccâr ve sanâ‘î zimmetlerinde olup ibtinâen-aleyh sinîn-i sâlifeden berü etrâf-ı erba‘aya küffâr ve haydûd eşkıyâsı müstevlî olmağile tüccârımız kendü mâlların ve zimmetlerinde olan mâl-ı vakfı ekser yerlerde haydûd eşkıyâsına ve yollarda aldırup ve seferler sebebiyle bundan akdem tekâlîf-i şâkkaya bezl ve kaht u galâ ve envâ‘-ı metâ‘ib ve belvâ vukū‘iyle nafakalarına sarf u istihlâk ve mâl-ı evkāf mukābelesinde merhûn ve müstefill olan menâzil u dekâkîn dahi harâb ve mehdûm ve bi’l-cümle **bu mahalle varınca** ve mâl-ı evkāf-ı mezbûrenin ismi mevcûd ve cismi ma‘dûm olmağın merhûm cennet-mekân ve firdevs-âşiyân Sultan Ahmed Han *tâbe serâhu vece‘ali’l-cennete misvâh* hazretlerinin fürû-şevket birle cülûs-ı hümâyûn-ı sa‘âdet-makrûnu vâkı‘ oldukda esbâb-ı sâlifeye binâen resm-i berevâtı erbâb-ı vazâîf fukarâsı vechen mine’l-vücûh ve sebeben mine’l-esbâb edâya kādir olmadıklarından nâşî husûs-ı mezbûr dergâh-ı ma‘delet-penâha arz u i‘lâm olundukda terahhumen rüsûm-ı mezbûre mütâlebesinden ma‘füvv ve fukarâyı dilşâd buyurduklarından gülbânk-ı du‘â arş-ı semâ-yı bi’l-hayr-ı felekü’l-eflâka seyr ve vâsıl-ı arş-ı berîn olmuşdur imdi hâlâ ahvâl minvâl-i meşrûh üzere olup belki

târîh-i mezbûrdan berü telef ü nevâde terakkī bulmağın rüsûm-ı mezbûreyi edâya iktidâr ve bir vechle miknetimiz olmamağla husûs-ı mezbûr hâlâ fermân fermâ-yı havâkīn-i kadr-tüvân ve güzîde-i selâtîn-i ma‘delet-âyîn-i âl-i Osmân şevketlü azametlü mehâbetlü salâbetlü pâdişâh-ı âlem-penâh hazretlerinin atebe-i felek-rütbe-i sidre-fersâlarına arz u i‘lâm idiver deyu **didiklerinde** iltimâs itmeleriyle fi’l-vâkı‘ ahvâl minvâl-i muharrer üzere olduğu emr-i mukarrer olmağın ibtinâen-aleyh rüsûm-ı mezbûre ile fukarâ-i mezkûra terahhumen mütâlebe olunmamak ricâsıyla ol ki vâkı‘ü’l-hâldir alâ vukū‘ihi pâye-i serîr-i merhamet-masîre arz u i‘lâm olundu. Bâkī merhamet ve ihsân ve emr ü fermân dergâh-ı nusfet-penâhındır.

Hurrira fî 18 min Receb sene 1106.

el-abdü’d-dâ‘î li’d-devleti’l-aliyye Mustafa Esîrî el-kādı be-medîne-i Saray

{Fî zamân-ı fazîletli semâhatli ma‘rifetli Esîrî Mustafa Efendi}

[12b] (58) Sultân Ahmed Han[157] Hazretleri’nin cülûsı fermânını getüren ağa yediyle vürûd-fermâna redd-i cevâbıdır.

Cülûs fî 22 min Cemâziye’l-âhir sene 1106 der yevm-i ahad

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

İşbu sene-i mübârekede bir vakt-i ferruh-baht-ı sa‘âdet-güsterde meşîyet ve takdîr-i Hüdâ-yı müte‘âl ve inâyet-i vâhibet-i mâlikü’l-melik lâ-yezâl celle şânuhu ile hâlâ azametlü mehâbetlü şevketlü salâbetlü celâletlü pâdişâh-ı âlem-penâh sidre-makām *halledallâhü mülkehû ve saltanatuhû ilâ yevmi’l-kıyâm* hazretlerinin serîr-gerdûn-ı pâye-i saltanat ve cihân-bânîye cülûs-ı hümâyûn-ı şevket-makrûnları müyesser ve efser-hûrşîd-i peyker-i cihândârî ve kâm-rânî-i fark-ı sa‘âdet-me’nûslarına mukadder ve rû’us-ı müsâber (?) ve vücûh-ı der ehemm ve denânîr ve hutbe-i ism-i sâmîleriyle muvaşşah ve mu‘anven olmağıyçün hâlâ Bosna Vâlîsi olan devletlü sa‘âdetlü Mehmed Paşa hazretlerine ve bu fakīre ve sâ’ir kuzzât-ı kirâma taraf-ı saltanat-ı aliyyeden fermân-ı kazâ-cereyân vârid ve cevâmi‘ ve mehâfil-i sâmiyede ulemâ ve sulehâ ve fukarâ ve zu‘afâ ve ganî ve fakīr ve bernâ ve pîr ve sagīr ü kebîr ve re‘âyâ vü berâyâ muvâcehelerinde fart-ı ta‘zîm ü tekrîm ile feth ü kırâ’at ve mazmûn-ı şevket-makrûnu mecmu‘ü’n-nâs olan mahallerde nidâ itdirilüp sicill-i mahfûza kayd olundukdan sonra eyyâm-ı cum‘aât ve ı‘yâdda mesâkı‘-i hutebâ-tırâz hutbeyi zikr-i esmâ ve elkāb-ı fâhireleriyle mutarraz ve bu nüvîd-i behçet-resânın vürûdundan âmme-i (...) ve ra‘iyyet-kenef-i emn ü

[157] Bu arzın yazıldığı tarihte tahta çıkan padişah II. Mustafa’dır. Arzın başlığında Sultan Ahmed yazılmasının sebebi Sultan II. Ahmed için düzenlenmiş olan aynı konulu arzdan istifade edilmesi olmalıdır.

râhatda âsûde ve mehd-i âsâyiş ve istirâhatde gunûde olup izhâr-ı şâdî ve meserret ve ibtihâc ve ihtizâz idüp safâ-yı bâl ve refâh-ı hâl ile bi'l-guduvv ve'l-âsl devâm-ı ömr-i devlet ve husûl-i feth ü nusret ve kıyâm-ı fürû-ı şevketleri da'vâsına iştigāl ve müdâvemet ve mübâşeret ve muvâzabat üzere olmalarıyla ol ki vâkı'ü'l-hâldir alâ vukū'ihi pâye-i serîr-i ma'delet-masîre arz olundu. Bâkī fermân dergâh-ı ma'delet-unvânındır.

Hurrira fî Evâhir-i şehr-i Recebü'l-ferd sene sitte ve miete ve elf.

el-abdü'd-dâ'î li'd-devleti'l-aliyye Mustafa Esîrî el-kādı be-medîne-i Saray

(59) Fazlullah Ağa sekbân tahrîrinden sonra edâ-i hidmet eylediği arzıdır.

Der-i devlet-mekîne ma'rûz-ı dâ'î-i kemîne budur ki;

İşbu sene-i mübârekede ordu-yı hümâyûn-ı zafer-makrûn içün vilâyet-i Bosna'da üç bin nefer mîrî tüfenk-endâz tahrîr ve ihrâcına ber-mûceb-i fermân-ı âlî me'mûr olan dergâh-ı mu'allâ kapucubaşılarından fahrü'l-emâcid ve'l-ekârim işbu bâ'is-i ruk'a-i zarâ'at Fazlullah Ağa bendeleri taraf-ı Devlet-i Aliyye'den me'mûr olduğu vech üzere levendât-ı mezbûreyi âdet-i me'lûfe üzere tahrîr ve bi'l-cümle ihrâclarında ahsen vech üzere teşmîr-i sâ'id-i himmet ve sarf-ı dest-mâye-i kudret idüp mûmâ-ileyh bendeleriyle levendât-ı mezbûreden ahâlî-i vilâyet vechen mine'l-vücûh dest-endâz ve ta'addî vâkı' olmayup sıgār u kibâr evzâ'ından şükrân üzere olup bi'l-cümle mûmâ-ileyh bendeleri hidmet-i mezbûreyi ahsen vech üzere edâ ve tekmîl ve ala vechi'l-me'mûr hidmet-i mezbûreyi zabtından tetmîminden sonra mûmâ-ileyh bendeleri levendâtıyla Belgrad-ı hayrü'l-bilâd tarafına ordu-yı hümâyûn-ı zafer-makrûna bir gün evvel ve bir sâ'at mukaddem erişmeleri bâbında hâlâ Devlet-i Aliyye'den fermân-ı cihân-mutâ' sâdır ve mûmâ-ileyh bendelerine vürûd u vusûlünden sonra kat'an âsâyiş u te'hîr ü tevakkuf itmeyüp hasbü'l-fermân yarınki gün Bosnasarayı'ndan me'mûr olduğu mahalle hareket ve levendât-ı mezbûre ile rû-be-râh olmağın ol ki vâkı'ü'l-hâldir alâ vukū'ihi pâye-i serîr-i izzet-masîre arz olundu. Bâkī fermân dergâh-ı ma'delet-unvânındır.

Hurrira fi'l-yevmi's-sânî aşer min Şevvâli'l-mükerrem sene sitte ve miete ve elf.

el-abdü'd-dâ'î li'd-devleti'l-aliyye Mustafa Esîrî el-kādı be-medîne-i Saraybosna

{ve ordu-yı hümâyûn-ı şevket-makrûn tarafına rû-be-râh olmağın ol ki vâkı'ü'l-hâldir alâ vukū'ihi pâye-i serîr-i ma'delet-masîre arz olundu. Bâkī emr ü fermân**}**

(60) Serdine (?) cemâ'atine karîb İstmurine (?) karyesi ahâlîsi cemâ'at-i mezbûreye ilhâk ricâsınadır.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Saray kazâsına tâbi‘ İstmurine nâm karye ahâlîsinden Hızır ve Şaban ve Ebubekir nâm kimesneler meclis-i şer‘e gelüp ifâde-i merâm eylediler ki; karye-i mezbûre kadîmü’l-eyyâmdan berü Saray nâhiyesi mülhakātından olup umûr-ı şer‘iyyelerimiz Saray mahkemesine mürâca‘at idegelmişiken hâlâ kadîme mugāyir Visoka nâhiyesi tarafından müdâhale olunmağile kadîme mugāyir Visoka nâhiyesi tarafından müdâhale olunmayup Saray nâhiyesine tâbi‘ Serdine cemâ‘atine ilhâk ve umûr-ı şer‘iyyelerimizi ke’l-evvel Saray mahkemesine mürâca‘at itmek üzere yedimize fermân-ı âlî i‘tâ olunmak bâbında ahvâlimizi der-i devlet-medâra arz u i‘lâm idiver deyu ilhâh eylediklerinde fi’l-vâkı‘ karye-i mezbûre kadîmî Saray nâhiyesi mülhakātından olduğu sıkāt ihbâr itmeleriyle ol ki vâkı‘ü’l-hâldir alâ vukū‘ihi pâye-i serîr-i a‘lâya arz u i‘lâm olundu. Bâkī emr ü fermân der ma‘delet-unvânındır.

Harrere

el-abdü’d-dâ‘î li’d-devleti’l-aliyye Mustafa Esîrî el-kādı be-medîne-i Saray

[13a] (61) Nefîr-i âmmla Nevesin sahrâsında iken tahrîr ve lâkin irsâl olunmadı.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Eyâlet-i Bosna serhaddlerinin muhâfazalarında kalan kazâ ahâlîlerinden mâ‘adâ hâlâ Nevesin sahrâsına asker-i İslâm ile gelindikde bu diyâr-ı kalîlü’l-i‘tibârın bilâdından belde-i bî-âb u tâb Saray’ın mevcûd bulunan kuzzât ve müderrisîn ve ulemâ ve sulehâ ve fukarâsı ve etrâf kazâlarının ahâlîsi ve me’mûr olan vülât-ı kirâm ve ümerâ-i fihâm ve ehl-i dîvân-ı defter-i Bosna ve zu‘amâ ve erbâb-ı tîmâr ve a‘yân-ı vilâyet ve neferât ağaları ve bi’l-cümle fukarâ ve zu‘afâsı ve bernâ ve pîrî bu fakīre gelüp kemâl-i tazarru‘ ve niyâz ile şöyle takrîr-i kelâm ve ta‘bîr-i ani’l-merâm eylediler ki; bi-emrillâhi te‘âlâ bundan akdem dest-i küffâr-ı bed-girdâra giriftâr olan Gabele Kal‘ası istihlâsıyçün vârid olan hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûnlarının mazmûn-ı münîflerine imtisâlen Bosna Vâlîsi devletlü sa‘âdetlü Mehmed Paşa hazretleri me’mûr olduğu üzere bu tarafda olan ümerâ-i kirâm ve kapukulu ve mîrî levendât ve eyâletin zu‘amâ ve erbâb-ı tîmâr ve sâ’ir nefîr-i âmm ile işbu mâh-ı Şevvâlü’l-mükerreminin evâhirinde Gabele Kal‘ası’na on sâ‘at karîb Nevesin sahrâsına dâhil ve bu tarafa ta‘yîn ve fermân buyrulan Arnavudluk askerine ve dört oda yeniçeriye intizâr üzere olup lâkin sene-i sâbıkada kal‘a-i mezbûre iki def‘a muhâsara olunmağile a‘dâ-i dîn müceddeden ince tabyalar ihdâs ve üzerlerine toplar vaz‘ ve yedi sekiz bin cengâver melâ‘îni derûn-ı kal‘a ve etrâfında vâkı‘ kule ve şaranpollere doldurup ziyâde metânet ve istihkâm virdiklerinden mâ‘adâ civârında cereyân

iden nehr-i Trebserat[158] ve Nerteve'den[159] bend ve hendekler çeküp kal'a-i mezbûre sahrâsına suyı icrâ ve suyla mâlâmâl idüp ve hâlâ cendral-i bed-fi'âl dahi asker-i menhûsıyla Nevrin Kullesi berâberliğinde tabur kurup mevcûd olduğundan gayrı leb-i deryâ olmağla deryâ ve karadan kesret üzere imdâdları gelmek mukarrer olmağın sene-i mübârekede dahi iki def'a kal'a-i mezbûre üzerine varılup def'a-i ulâda devletlü sa'âdetlü vezîr-i mükerrem Süleyman Paşa hazretleri firâvân askeriyle ve umûmen Bosna eyâleti askeriyle ancak bir tarafı muhâsaraya imkân olup üç tarafı boş kalmağla a'dâ-yı dînin sefîneleriyle zahîre ve cebehâne ve sâ'ir mühimmât ve imdâdları kal'a-i mezbûreye gelüp girmekden hâlî değil idi. Hâlâ bu def'a dahi bu tarafda olan askeriyle muhâsara olunduğu takdîrce ancak bir tarafı ihâta olunup kemâ-fi'l-evvel üç tarafı tehî kalmak iktizâ itmekle min külli'l-vücûh muhâsara olunmamış olur. Ale'l-husûs kal'a-i mezkûre muhâsarasında a'dâ-i li'âmdan derûn ve bîrûn-ı kal'ada vâkı' melâ'în-i dûzah-karîn ile cenk itmek lâzım gelüp ziyâde askere muhtâc olduğundan gayrı hâlâ mutahassın olan yedi sekiz bin kefere-i fecereye mukābil olacak mertebe müstevfî metris eri cengâver askerden mâ'adâ düşmanın imdâdları gelecek yolları ve orduyı ve topları muhâfaza idecek akall mertebe yirmi bin asker olmadıkça on bir kıt'a topu çekmek ve hasbü'l-fermân kal'ayı muhâsara itmek mümkün olmayup hâlâ bu tarafda ne kadar asker var ise askerî olanlarımız ancak top ve cebehâne hidmetine ve gayr-ı askerîmiz mühimmât-ı metris tedârikine iktifâ itmeyüp kal'a muhâsara olunmadığından mâ'adâ *ıyâzen billâhi te'âlâ* ahvâl şekl-i âhar olur ise bu sebebden Bosna ve Hersek memleketleri elden gitmek ve bunca ümmet-i Muhammed fukarâsı pâymâl-i süm-i semend-i a'dâ-i bed-girdâr ve ukūl-ı kāsırası olan lâ-yu'ad ve lâ-yuhsâ nisvân ü sıbyân ve muhadderât-ı ismet-güzîni hayrü'l-edyân olan dîn-i Muhammedî'den ihrâc ve kendi dîn-i bâtıl ve âyîn-i âtıllarına sevk ü tahrîf olmak ihtimâli olmağın selâtîn ve havâkīn-i mesned-nişîn-i ma'delet-istînâsı zîr-cenâh-ı himâyelerinde olan kātıbe-i nâsı tef ü tâb-ı âteş ve süm-i semend-i a'dâdan masûnü's-sâha ve bi'l-cümle hamiyyet-i şâhâne ve ümmet-i Muhammed'i mekâid-i a'dâdan sıyânet-i bî-nihâye ile himâye-mülûk-ı pesendîde-sülûk-ı âl-i Osmân *halledallâhü hilâfetuhûm ilâ-âhirü'z-zamân* hazarâtının kavâ'id-i müstemirre-i saltanat ve merâsim-i mukarrere-i devletleridir ibtinâen-aleyh hâl-i diğer-gûnlarımıza terahhumen gerek kal'a-i mezkûre gerek sâ'ir serhadd-i mansûre ve bu tarafda ne mikdâr asker olduğu ve düşman-ı dînin dahi kesret ve hareketleri istitlâ'ı içün Devlet-i Aliyye'de sadâkat ve istikāmet ile ma'rûf ve emânet ü diyânet ile mevsûf bir müstakīm ve

[158] Günümüzde Trebižat.
[159] Günümüzde Neretva.

dîndâr ve mu‘temedün-aleyh kulları bu tarafa ta‘yîn ve irsâl buyrulup gelen kulları bu serhaddlerin ahvâllerin ne yüzden i‘lâm ider ise ana göre lüzûmı mertebe işe yarâr ve cenge kādir asker ile imdâd ve vilâyetimizin re‘âyâ vü berâyâsı ve sâ’ir ahâlî ziyâde fakīrü’l-hâl ve bî-çâr olmalarıyla gelecek asâkir-i zafer-me’sirin zâd ü zahîreleri in‘âm u ihsân bi’l-cümle Bosna ve Hersek fukarâsına inâyet ve merhamet buyrulmak bâbında hâl-i perîşânımızı dergâh-ı ma‘delet-medâra arz u i‘lâm idiver deyu cümlesi feryâd-ı tezelzül resân-ı asumâna âğāz ve iltimâs ve niyâz itmeleriyle bu fakīr dahi arz u i‘lâma tecâsür idüp fi’l-vâkı‘ ahvâl minvâl-i meşrûh üzere olduğu emr-i mukarrer ve muhakkak olmağın ümmet-i Muhammed acezesi nisvân ü sıbyân ile a‘dâ-yı li’âma pâymâl olmak lâyık u sezâvâr görülmeyüp hâl-i diğer-gûnlarına merhameten temennâ eyledikleri vech üzere manzûr-ı ayn-ı inâyet-i pâdişâhî buyrulmak tazarru‘ ve niyâzlarıyla ol ki vâkı‘ü’l-hâldir alâ vukū‘ihi bi’l-ibtigā dergâh-ı merhamet-unvâna arz olundu. Bâkī fermân dergâh-ı refî‘ü’ş-şan-ı ma‘delet-unvânındır.

Hurrira fi’l-mâhi’l-mezkûr sene sitte ve miete ve elf.

el-abdü’d-dâ‘î li’d-devleti’l-aliyyeti’l-Osmaniyye Mustafa Esîrî el-kādı be-medîne-i Saray

Hurrira fî 5 min Zi'l-ka‘detü’ş-şerife sene 1106.

[13b] (62) Nevesin sahrâsından mahzar mûcebince bu arz tesvîd ve irsâl olunmuşdur.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Eyâlet-i Bosna serhaddlerinin muhâfazalarında kalan kazâ ahâlîlerinden mâ‘adâ Nevesin sahrâsına asker-i İslâm ile gelindikde medîne-i Saray’ın kuzzât ve müderrisîn ve ulemâ ve sulehâ ve fukarâsı ve etrâf kazâlarının ahâlîsi ve me’mûr olan vülât-ı kirâm ve ümerâ-i fihâm ve ehl-i dîvân-ı defter-i Bosna ve zu‘amâ ve erbâb-ı tîmâr ve a‘yân-ı vilâyet ve neferât ağaları ve bi’l-cümle bernâ ve pîrî mahzar-ı sıhhat-eserleriyle bu fakīre gelüp şöyle takrîr-i kelâm ve ta‘bîr-i ani’l-merâm eylediler ki; bi-emrillâhi te‘âlâ bundan akdem dest-i küffâr-ı bed-girdâra giriftâr olan Gabele Kal‘ası istihlâsıyçün vârid olan hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûnlarının mazmûn-ı münîflerine imtisâlen Bosna Vâlîsi devletlü sa‘âdetlü Mehmed Paşa hazretleri me’mûr olduğu vech üzere bu tarafda olan ümerâ-i kirâm ve kapukulu ve mîrî levendât ve eyâletin zu‘amâ ve erbâb-ı tîmârı ve sâ’ir nefîr-i âmm ile işbu mâh-ı Şevvâlü’l-mükerreminin evâhirinde Gabele Kal‘ası’na on sâ‘at karîb Nevesin sahrâsına dâhil ve bu tarafa ta‘yîn ve fermân buyrulan Arnavudluk askerine ve dört oda yeniçeriye intizâr üzere olup lâkin sene-i sâbıkada kal‘a-i mezbûre iki def‘a muhâsaradan sonra a‘dâ-i dîn nice tabya ve üzerlerine toplar ihdâs ve hâlâ yedi sekiz bin cengâver melâ‘îni derûn-ı kal‘a ve etrâfında vâkı‘ kule ve

şaranpollere doldurup ve etrâfına hendekler çeküp suyı icrâ ve bi'l-cümle ziyâde metânet ve istihkâm virdiklerinden mâ'adâ hâlâ cendral-i bed-fi'âl dahi asker-i menhûsiyle Nevrin Kullesi berâberliğinde tabur kurup mevcûd olduğundan gayrı leb-i deryâ olmağla deryâ ve karadan kesret ve cem'iyyet ile imdâdları gelmek mukarrer olmağın ale'l-husûs sene-i sâbıkada kal'a-i mezbûre henüz yed-i küffâra giriftârdan sonra serhadd-i mezbûreye hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn ile serdâr-ı gerdûn-vakār nasb u ta'yîn buyrulan vezîr-i mükerrem devletlü sa'âdetlü Süleyman Paşa hazretleri der-akab firâvân asker ile ve umûmen Bosna eyâleti askeriyle ancak kal'a-i mezbûrenin bir tarafını muhît ve muhâsara itmeğe hadd-i imkân olup ve üç tarafı boş kalup a'dâ-i dînin sefîneleriyle zahâîr ve cebehâne ve sâ'ir mühimmât ve imdâdları derûn-ı kal'aya gelüp duhûl itmekden münkat' ve hâlî olmayup bu def'a dahi muhâsara olunduğu sûretde kemâ-fi'l-evvel üç tarafı tehî kalmak muktezî olduğundan gayrı hâlâ mutahassın olan yedi sekiz bin kefere-i fecereye mukābil olacak mertebe müstevfî metris eri cengâver ve zahîre ile yirmi bin asker olmadıkça on bir kıt'a topçu çeküp fermân buyrulduğu vech üzere hâlâ kal'a-i mezbûreyi cânib-i erba'dan muhâsara itmek bir vechle hadd-i imkân olmayup ve minvâl-i meşrûh üzere kal'anın dört tarafı mahsûr olmadığından gayrı *ıyâzen billâhi te'âlâ* ahvâl şekl-i âhar olur ise bu sebebden Bosna ve Hersek memleketleri pâymâl-i a'dâ olmak ihtimâli olmağın ibtinâen-aleyh hâllerimize merhameten gerek kal'a-i mezbûre gerek sâ'ir bu diyâr-ı kalîlü'l-i'tibâr ve serhadd-i mansûrenin askerini ve düşmanın kesret ve hareket ve hücûmları istitlâ'ıyçün Devlet-i Aliyye'den bir mu'temedun-aleyh kulları bu tarafa ta'yîn ve irsâl buyrulup ana göre lüzûmı mertebe asker-i zafer-me'sir ve zâd u zahîreleri in'âm ve bi'l-cümle Bosna ve Hersek fukarâsına inâyet ve merhamet buyrulmak bâbında hâl-i perîşânımızı dergâh-ı ma'delet-medâra arz u i'lâm idiver deyu iltimâs ve niyâz itmeleriyle bu fakīr dahi arz u i'lâma tecâsür idüp fi'l-vâkı' bi'l-cümle me'mûrîn ve ahâlînin mahzar-ı sıhhat-eserleri nâtık olduğu vech üzere ve kal'a-i mezkûre ahvâline vukūf-ı tâmmı olan sıkāt-ı müslimînden bu fakīrin dahi mesmû'ı olduğu üzere ahvâl minvâl-i meşrûh üzere olduğu emr-i mukarrer ve muhakkak olmağın hâl-i diğer-gûnlarına merhameten temennâ eyledikleri vech üzere manzûr-ı ayn-ı inâyet-i pâdişâhî buyrulmak tazarru' ve niyâzlarıyla ol ki vâkı'ü'l-hâldir alâ vukū'ihi bi'l-ıbtigā dergâh-ı merhamet ve ma'delet-unvâna arz olundu. Bâkī fermân dergâh-ı refî'ü'ş-şân-ı ma'delet-unvânındır.

Hurrira fî 8 min Zi'l-ka'de sene 1106.

el-abdü'd-dâ'î li'd-devleti'l-aliyye Mustafa el-Esîrî el-kādı be-medîne-i Saraybosna

(63) Cümlenin mahzarıdır.

Atebe-i aliyye-i adâlet-unvân ve südde-i seniyye-i sa‘âdet-nişân dâmet fî himâyetillâhi’l-meliki’l-mennân Bosna eyâleti serhaddlerinin muhâfazalarında kalan kazâ ahâlîlerinden mâ‘adâ Nevesin sahrâsında asker-i İslâm ile mevcûd bulunan kazâların ulemâ ve sulehâ ve me’mûr olan vülât ve ümerâ ve ehl-i dîvân-ı defter-i Bosna ve zu‘amâ ve erbâb-ı tîmâr ve a‘yân-ı vilâyet ve neferât ağaları ve sâ’ir fukarânın be-tarîkü’l-mahzar arzuhâl-i sıhhat-eserleri budur ki; bundan akdem bi-emrillâhi te‘âlâ eyâdî-i menhûse-i küffâra giriftâr olan Gabele Kal‘ası istihlâsıyçün vârid olan hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûnun mazmûn-ı münîflerine imtisâlen Bosna Vâlîsi sa‘âdetlü Mehmed Paşa kulları me’mûr olduğu üzere bu tarafda olan paşayân-ı kirâm ve kapukulu ve mîrî levendât ve eyâletin zu‘amâ ve erbâb-ı tîmârı ve sâ’ir darb u harbe kādir il erleriyle işbu mâh-ı Şevvâlü’l-mükerremin evâhirinde Gabele Kal‘ası’na on sâ‘at karîb Nevesin sahrâsına dâhil ve bu tarafa ta‘yîn buyrulan Arnavud askerine ve dört oda yeniçeriye intizâr üzere olup lâkin sene-i sâbıkada kal‘a-i mezbûre iki def‘a muhâsara olunmağla a‘dâ-yı dîn müceddeden nice tabyalar ihdâs ve üzerlerine toplar vaz‘ ve yedi sekiz bin cengâver melâ‘îni derûn-ı kal‘a ve etrâfında vâkı‘ şaranpollere doldurup ziyâde istihkâm virdiklerinden mâ‘adâ civârında cereyân iden nehr-i Trebserat ve Nerteve’den bendler ve hendekler çeküp kal‘a-i mezbûre sahrâsını su ile mâlâmâl idüp hâlâ cendral-i bed-fi‘âl dahi asker-i menhûsuyla Nevrin Kullesi berâberliğinde tabur kurup mevcûd olduğundan gayrı leb-i deryâ olmağile deryâ ve karadan kesret üzere imdâdları gelmek mukarrer olmağın sene-i sâbıkada dahi iki def‘a kal‘a-i mezbûre üzerine varıldıkda def‘a-i evvelîde sa‘âdetlü vezîr-i mükerrem Süleyman Paşa hazretleri firâvân askeriyle ve umûmen Bosna eyâleti askeriyle ancak bir tarafı muhâsara olunup üç tarafı boş kalmağla a‘dâ-yı dînin sefîneleriyle zahîre ve cebehâneleri ve sâ’ir imdâdları kal‘aya gelüp girmekden hâlî değil idi. Hâlâ bu def‘a dahi bu tarafda olan askeriyle muhâsara olunduğu takdîrce yine ancak bir tarafı ihâta olunup kemâ-fi’l-evvel üç tarafı tehî kalmak iktizâ itmekle min külli’l-vücûh muhâsara olunmamış olup **[14a]** bâ-husûs kal‘a-i mezbûre muhâsarasında a‘dâ-yı dînin hem içerüsü ve hem taşrası ile cenk itmek lâzım gelüp ziyâde askere muhtâc olduğundan mutahassın olan yedi sekiz bin kefere-i fecereye mukābil olacak mertebe müstevfî metris eri cengâver askerden mâ‘adâ düşmanın imdâdları gelecek yolları ve orduyı ve topları muhâfaza idecek akall mertebe yirmi bin asker olmadıkça on bir kıt‘a topu çekmek ve fermân buyrulan kal‘ai muhâsara itmek mümkün olmayup hâlâ bu tarafda ne mikdâr asker vâr ise askerî olanlarımız ancak top ve cebehâne hidmetine ve gayr-ı askerîmiz mühimmât-ı metris tedârikine iktifâ itmeyüp kal‘a muhâsara

olunmadığından mâ‘adâ *ıyâzen billâhi te‘âlâ* ahvâl şekl-i âhar olur ise bu sebeb ile Bosna ve Hersek memleketleri elden gitmek ve bunca ümmet-i Muhammed fukarâsının nisvân u sıbyânı pâymâl-i a‘dâ olmak ihtimâli olmağın hâllerimize merhamet buyrulup gerek kal‘a-i mezbûreyi ve gerek sâ’ir serhadd-i mansûre ve bu tarafda ne mikdâr asker olduğun ve düşmanın dahi kesret ve hareketleri istitlâ‘ıyçün Devlet-i Aliyye’nin sadâkat ile ma‘rûf emekdârlarından bir müstakīm ve mu‘temed kulları bu tarafa ta‘yîn ve irsâl buyrulup gelen kulları bu serhaddlerin ahvâllerin ne yüzden i‘lâm ider ise ana göre lüzûmı mertebe işe yarâr ve cenge kādir askeriyle imdâd ve bu vilâyetlerin re‘âyâ vü berâyâsı ve sâ’ir ahâlî fukarâsı ziyâde fakīrü’l-hâl ve bî-mecâl olmalarıyla gelecek asâkirin zâd ü zahîreleri in‘âm u ihsân ve bi’l-cümle Bosna ve Hersek fukarâsına inâyet ve merhamet buyrulmak ümîdiyle ol ki vâkı‘ü’l-hâldir alâ vukū‘ihi mahzar-ı sıhhat-eser i‘lâm olundu.

(64) Haydûd eşkiyâsı şehr etrâfına müstevlî ve bi’l-cümle şehr kurbunda Markopek (?) karyesini gāret eylediklerinde der-i devlete i‘lâm-ı ahvâl-i memleketdir.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;
Medîne-i Saray’ın ulemâ ve sulehâsı ve nâhiyesi fukarâsından cemm-i gafîr ve cem‘-i kesîr meclis-i şer‘e gelüp şöyle takrîr-i kelâm ve ta‘bîr-i ani’l-merâm eylediler ki; sinîn-i kesîreden berü etrâf u eknâfa haydûd eşkıyâsı müstevlî olmağile etrâf u eknâf harâb olup hâlî kalmağile sene-i mâziyede dârü’l-harbden Efrenk eşkıyâsı çıkup medîne-i mezbûreye nîm sâ‘at karîb yerde vâkı‘ Markopek karyesin vakt-i işâda basup müslimînden iki üç kimesneyi katl eylediklerinden mâ‘adâ karye-i mezbûr ahâlîsinin emvâl ü erzâkını nehb ü gāret ve yine nâhiye-i mezbûrede vâkı‘ Lebogoşte karyesinde han-ı cedîd kurbunda kârbânı basup mâlların gāret ü hasârat ve hâlâ işbu sene-i sitte ve miete ve elf Zi'l-ka‘detü’ş-şerifesinin evâilinde medîne-i mezbûre fukarâsı Gabele nefîr-i âmmında iken haydûd eşkıyâsı cem‘-i kesîr ile medîne-i mezbûre kurbunda vâkı‘ Pasanik (?) karyesine gelüp üzerlerine varıldıkda birkaç kimesnemizi mecrûh ü helâk ve bi’l-cümle üzerlerine varan kimesnelerimizi bozup kaçırmalarıyla mâru’z-zikr haydûd eşkıyâsı derbendlerde karâr itmeleriyle medîne-i mezbûreye dört sâ‘atlik yerde İbrahim Bey nâm kimesnenin ocağını basup emvâl u erzâkını gāret ü hasârat ve bunlardan mâ‘adâ ebnâ-yı sebîlden nice kimesnelere îsâl-i mazarrat eylediklerinden mâ‘adâ medîne-i mezbûr kazâsıyla hâlâ dârü’l-harbde vâkı‘ Kotor Kal‘ası beynlerinde Foça kazâsından mâ‘adâ ma‘mûr ü âbâdân kasaba ve nâhiye kalmayup sâ’irleri harâb ve hâlî olmağile mâru’z-zikr Kotor

semtinden çıkan haydûd eşkıyâsı medîne-i mezbûre ittisâlinde vâkı‘ Batmaz cemâ‘ati kurâsından Layçe (?) karyesinden iki üç kimesneyi esir ü seby ve kırk öküzden mütecâviz ahz ve dârü’l-harbe getürürken Hersek sancağında vâkı‘ Yeleç nâm mahalde pandırlara müsâdif olmalarıyla ba‘de’l-mukātele sâlifü’z-zikr hayvânâtın istihlâsı müyesser olup lâkin medîne-i mezbûreye gelürken Tırnova cemâ‘ati semtinde mâru’z-zikr haydûd eşkıyâsı müslimînden iki kimesneyi seby ve esnâ-yı tarîkde ebnâ-yı sebîlden nice kimesneler ahz olunup dârü’l-harbde zuhûr ve nicelerinin eseri zuhûr itmeyüp bu âna değin nüfûs-ı kesîre telef-gerde-i dest-i a‘dâ olduğundan mâ‘adâ dârü’l-harbden hurûc iden haydûd eşkıyâsı medîne-i mezbûre etrâfında vâkı‘ cibâlde hâlâ bayraklarıyla gezüp ümmet-i Muhammed’i esir ve hayvânâtlarını ahz u gāretden hâlî olmamalarıyla işbu sene haydûd eşkıyâsı havf u bîminden mahsûlatımızı ele getürmek ve nâhiye-i mezbûrede vâkı‘ menzillerimizde beytûtet **{**yani gicelik**}** emr-i müsteb‘ad olup bi’l-cümle mahsûlatımız telef ve mazarratlarından ekserimiz perâkende vü perîşân olmak emr-i mukarrer olmağın ahvâlimiz der-i devlet-medâra arz u i‘lâm olunsun didiklerinde fi’l-vâkı‘ husûs-ı mezbûr ber-vech-i muharrer olup ümmet-i Muhammed’den nice kimesne esîr ü seby olunup ve dârü’l-harbe getürülüp emvâl ü erzâkları gāret ü hasârat olunup hâlâ medîne-i mezbûre etrâfında vâkı‘ cibâlin mevâzi‘-i müte‘addidesinde harbî kefere eşkıyâsı bayraklarıyla gezüp emn ü amân münkat‘ olmağile şeb-tâbe-seher medîne-i mezbûre fukarâsı mahallât ve çarşularda alet-i cenk ile gezüp ve beglenüp yekdir Allâh yek deyu bi’l-cümle âsâyiş ve huzûr-ı ahâlî mümteni‘ olup haydûd eşkıyâsı kesretinden ve adem-i def‘-i mazarratlarından işbu sene re‘âyâ fukarâsının mahsûlatı tarlalarda kalup bakiyyetü’l-beliyye olan fukarâ ve zu‘afâ perâkende vü perîşân olmak emr-i mukarrer ve meczûm olmağın ol ki vâkı‘ü’l-hâldir alâ vukū‘ihi pâye-i serîr-i ma‘delet-masîre arz olundu. Bâkī fermân dergâh-ı merhamet-unvânındır.

Hurrira fî Evâil-i Zi'l-hiccetü’ş-şerife sene sitte ve miete ve elf.

el-abdü’d-dâ‘î li’d-devleti’l-aliyye Esîrî Mustafa el-kādı be-medîne-i Saraybosna

[14b] (65) Foyniçe kasabası sâ’ir nâhiyelerine gelen teklîfe kasaba-i mezbûr dâhil iken nâhiyeden ihrâc ve medîne-i Saray nevâ’ib ile ma‘an edâ olunmak ricâsına arzdır. Lâkin nâfiz olmamışdır.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Medîne-i Saray kazâsı muzâfâtından olup Kerşun (?) nâhiyesinde vâkı‘ Foyniçe kasabası ahâlîsi meclis-i şer‘-i hatîre gelüp şöyle takrîr-i kelâm ve ta‘bîr-i ani’l-merâm eylediler ki;

kasaba-i mezbûr medîne-i mezkûreye karîb ve ekser bey‘ ü şirâlarımız medîne-i mezkûre bazarında vâkı‘ olmağın kazâ-i mezbûrede nevâib vâkı‘a oldukça nefs-i kasaba-i mezbûre ahâlîsi nevâibini kadîmü’l-eyyâmdan berü medîne-i mezkûre ahâlîsi ile ma‘an viregelmişken kaç seneden berü nâhiye-i mezbûre ahâlîsi tagalluben kendü nevâ’iblerine idhâl ve bi’l-cümle kadîme mugāyir nâhiye-i merkūme ahâlîsi taraflarından nevâ’ib mutâlebesiyle kasaba-i mezkûre ahâlîsi her vechle mağdûr olmağile kasaba-i mezbûre ahâlîsi kendü nevâ’ibini medîne-i mezkûr ahâlîsi ile edâ ve nevâ’ib ve masâlihleri vâki‘ oldukça mürâca‘atları medîne-i mezbûre mahkemesine herhâl ile kasaba-i merkūme fukarâsına evlâ vü enseb olup yine vaz‘-ı kadîm üzere kasaba-i mezbûre nevâ’ibi medîne-i mezkûre nevâ’ibine ke’l-evvel zamm u ilhâk olunmak bâbında hakkımızda inâyet ü âtıfet-i şehriyârî ricâsı ile der-i devlet-medâra arz u i‘lâm idiver deyu tazarru‘ ve niyâz itmeleriyle fi’l-vâkı‘ ahvâl minvâl-i muharrer üzere olduğunu sıkāt-ı sahîhü’l-kelimât ihbâr eylediklerinden gayrı hükkâm-ı sâlifenin mahfûz olan sicillâtında dahi mastûr u mukayyed olup kasaba-i mezbûre ahâlîsi nevâ’ibini kadîmü’l-eyyâmdan berü medîne-i mezkûre ahâlîsi ile ma‘an edâ idegeldikleri muhakkak ve mukarrrer olmağın hâllerine merhameten yedlerine fermân-ı şerîf-i âlîşân sadaka ve ihsân buyrulmak ricâsına ol ki vâkı‘ü’l-hâldir alâ vukū‘ihi pâye-i serîr-i izzet-masîre arz olundu. Bâkī emr ü fermân der ma‘delet-unvânındır.

Hurrira fî Evâsıt-ı Muharremü’l-harâm sene 1107.

el-abdü’d-dâ‘î li’d-devleti’l-aliyye Mustafa Esîrî el-kādı be-medîne-i Saray

(66) İskender Paşa oğlu merhûm Mustafa Bey’in vakf karyesi öşrüne za‘îm Ali müdâhale itmekle hüccet-i şer‘iyye mûcebince tahrîr olunmuş arzıdır.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Medîne-i Saray’da hayrâtı vâkı‘ merhûm ve mağfûrun leh Gāzî İskender Paşa oğlu Mustafa Bey nâm sâhibü’l-hayrın sene selase ve ışrîn ve tis‘a miete târîhinde eyâlet-i Bosna’da Klis sancağında Akhisar kazâsında vâkı‘ tuğra-yı garrâ ile ile mu‘anven ve müveşşah olan vakfiyye-i i ma‘mûlun-bihâ ve me‘ûlun-ileyhâsında taraf-ı şehriyârîden Vesle İmtiras (?) dimekle ma‘rûf mezra‘a kendüye temlîk olundukda öşr ü gallât ü rüsûmâtını müşârun-ileyh Mustafa Bey medîne-i Saray’da binâ eylediği câmi‘-i şerîf ve mu‘allimhâne ve va‘iz ve tedrîs-i hademe ve mürtezikasına hidmetleri mukābelesinde sâlifü’z-zikr vakfiyye-i ma‘mûlun-bihâ nâtık olduğu vech üzere şart ve ta‘yîn idüp ve sûret-i defter-i atîk ve cedîd-i hâkānîde ikişer bin akçe sâl-be-sâl mütevellî yedinden ber-vech-i nakd mezra‘a-i mezbûre sipâhisine edâ olundukdan sonra

andan mâʻadâ öşr-i galle ve hırdavât ve âdet-i ağnâm ve bâd-hevâ ve rüsûm-ı reʻâyâ ve tapu-yı zemîn ve gayrı evkāf-ı mezbûre mütevellîsi vakf içün zabt u kabz eyleye deyu mastûr ü mukayyed olup yüz seksen üç seneden beru vakf-ı mezkûr mezraʻasının öşr ü gallâtı hademe-i vakf-ı mezbûrun vazâ'iflerine göre vakf-ı mezkûr mütevellîleri maʻrifetleriyle sâhibü'l-cihât olan mâru'z-zikr câmiʻ-i şerîf ve muʻallimhâne hademesi ve vaʻiz ve tedrîs ve sâ'ir mürtezikası fukarâsı beynlerinde tevzîʻ vü taksîm olunup sipâhiler taraflarından târîh-i mezbûrdan berü bir vechle müdâhale olunmamış iken hâlâ karye-i mezbûr zaʻîmi olan Ali nâm kimesne şart-ı vâkıf ve atîk ve cedîd sûret-i defter-i hâkānîye amel itmeyüp zikr olunan iki bin akçeye dahi kanâʻat eylemeyüp bundan akdem bin yüz muharremi târîhinde hilâf-ı şart-ı vâkıf ve defter-i sultânî ve kadîme mugāyir öşr-i mezkûra merkūm Ali müdâhale eylediğinde ber-mûceb-i vakfiyye-i maʻmûlun-bihâ ve sûret-i defter-i sultânî "el-kadîm terk-i alâ-kadem" fehvâsınca şerʻan muʻârazadan menʻ ve bir defʻa şerʻle fasl olunup vakf-ı mezbûr mütevellî ve mürtezikası yedlerinde olan fetâvâ-yı şerîfe mûceblerince kazâ-i mezbûr kādısı Mevlânâ Abdülkemal Efendi dâʻîlerinin imzâsıyla mümzâ ve hatmiyle mahtûm hüccet-i şerʻiyye dahi virilmişken tekrâr bu defʻa dahi zaʻîm-i merkūm Ali aslâ mezraʻa-i mezbûre vakf olup şart-ı vâkıfı ve defter-i sultânîde olan kayd-ı mezkûru zikr itmeyüp hilâf-ı inhâ bir tarîkle fermân-ı âlî ısdâr ve şart-ı vâkıf ve defter-i sultânî ve kadîme mugāyir şirrete sâlik olup öşre müdâhale [ve] vakfullâha gadr itmekle vâkıf-ı müşârun-ileyhin mütevellîsi ve mürtezikası meclis-i şerʻ-i hatîre gelüp zaʻîm-i merkūmun hilâf-ı şerʻ ü kānûn ve vakf-ı mezkûr mezraʻası aʻşârına müdâhalesi ve sâlifü'l-beyân câmiʻ-i şerîf ve muʻallimhâne ve vaʻiz ve tedrîs ve sâ'ir cihât-ı muʻayyene ibtâline sebeb olduğunu ihbâr ve izhâr-ı tazallum ve teşekkî ve bi'l-cümle husûs-ı mezbûru alâ vukūʻihi der-i devlet-medâra arz u iʻlâm idiver deyu kemâl-i tazarruʻ ve niyâz itmeleriyle fi'l-vâkıʻ husûs-ı mezkûr minvâl-i muharrer üzere olduğu vâkıf-ı müşârun-ileyhin vakfiyye-i maʻmûlun-bihâ ve meʻûlun-ileyhâsında mukayyed ve sûret-i defter-i atîk ve cedîdde musarrah bulunup sıkāt-ı sahîhü'l-kelimât dahi ihbâr eylediklerinden mâʻadâ bir defʻa şerʻle görülüp fasl olunan daʻvâ istimâʻı hilâf-ı şerʻ ü kānûn olduğunu nâtık vakf-ı mezkûr mütevellîsi ile mürtezika fukarâsının yedlerinde fetâvâ-yı şerîfeleri ve hüccet-i şerʻiyyeleri olmağın ber-mûceb-i vakfiyye-i maʻmûlun-bihâ ve meʻûlun ileyhâ ve sûret-i defter-i atîk ve cedîd ve fetâvâ-yı şerîfe ve hüccet-i şerʻiyye "el-kadîm terk-i alâ-kadem" fehvâsınca zaʻîm-i merkūm Ali vakf-ı mezkûr mezraʻası aʻşârına müdâhale itmemek bâbında yedlerine fermân-ı şerîf-i âlîşân sadaka ve ihsân buyrulmak ricâsına ol ki vâkıʻü'l-hâldir alâ vukūʻihi pâye-i serîr-i aʻlâya arz olundu. Bâkī emr ü fermân der maʻdelet ve merhamet-unvânındır.

[15a] (67) Hayy olan kimesnenin vazîfesi mahlûldur deyu âhar berât itmekle vukū‘ı üzere i‘lâm olunmuşdur.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Eyâlet-i Bosna’da vâkı‘ Brud keferesi cizyesi mâlından berât-ı pâdişâhî ile yevmî sekiz akçe du‘âgûy vazîfesine mutasarrıf olan İbrahim Halîfe fevt olmuşdur deyu âhardan imâm Ahmed Halîfe hilâf-ı inhâ ile vazîfe-i merkūmeden bir akçeyi hazîne-mânde ve yedi akçesini üzerine berât itdirüp hâlâ hayâtda olan du‘âgûy-ı mezbûr işbu râfi‘-i ruk‘a-i zarâ‘at İbrahim Halîfe’nin cihet-i ma‘îşeti olan vazîfe-i merkūmesine dahl idüp mezbûra gadr u hayf itdiğini sıkāt-ı müslimîn bu dâ‘îlerine ihbâr ve du‘âgûy-ı mezkûr İbrahim Halîfe hâlâ hayâtda olup cihet-i mezbûresin ber-vech-i muharrer hilâf-ı inhâ ile merkūm imâm Ahmed Halîfe’ye tevcîh ve mezkûr İbrahim Halîfe dâ‘îlerine gadr u hayf olmağın hâline merhameten mezbûr imâm Ahmed Halîfe ref‘ ve cihet-i mezbûre mezkûr İbrahim Halîfe dâ‘îlerine ibkā ve müceddeden yedine berât-ı şerîf-i âlîşân sadaka ve ihsân buyrulmak ricâsıyla ol ki vâkı‘ü’l-hâldir alâ vukū‘ihi pâye-i serîr-i a‘lâya arz olundu.

(68) Fazîletli İbrahim Efendi ile Gabele’den gelindikden sonra envâ‘-ı tekâlîf ile ahvâl-i i‘lâm-ı memleketdir.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Belde-i Saray ulemâ ve sulehâsı ve meşâyih ve fukarâsı meclis-i şer‘e gelüp şöyle takrîr-i kelâm ve ta‘bîr-i ani’l-merâm eylediler ki; diyârımız serhadd-ı İslâmiyye’den olup muhârebe vü mukātele esnâlarında cenk ü harbe kādir olanlarımızı kimi şehîd ve ba‘zı dahi geçen senede maraz-ı vebâdan fevt ve ba‘zı istîlâ-i kaht u galâdan ve hücûm-ı galebe-i düşmandan perîşân ü perâkende olup bâkī kalanlar on iki seneden beri müdâfa‘a-i düşmanda hasbü’l-vüs‘ ve’l-iktidâr bezl-i nüfûs ve emvâl idüp etrâf ü cevânibde re‘âyâ kimi küffâra tab‘iyyet ve kimi haydûd olup yollarda tüccârın ve misâfirin ve bakiyye-i ra‘iyyetin emvâlin nehb u hasâratdan hâlî olmamağla etrâf kalmayup her şeyi ziyâde ziyâde kıymet ve bahâda ve pey-der-pey envâ‘-ı tekâlîf-i şâkka ile mütâlebe vü mu’âheze olunmağile fakīrü’l-hâl ve bî-mecâl olup eyâlet-i Bosna’da kırk sekiz kazâ ma‘mûr u âbâdân iken küffârın istîlâsından ve ziyâde zulm ü ta‘addîden hâlâ Bosna sancağı üç dört kazâ kalup ve anların dahi niceleri gāret-gerde ve hasârat-zede-i düşman ve cevânib-i erba‘dan karîb yerlere düşman gelüp pey-der-pey hücûm

ve esr ü nehb ü gāretden hâlî olmayup tahassun idecek kal‘alarımız ve bundan böyle bir vechle mukāvemet ü müdâfa‘aya dermânımız kalmayup hâlâ Hersek sancağında sedd-i sedîd olan Gabele Kal‘ası dest-i küffâra giriftâr oldukdan sonra kal‘a-i mezbûrenin iki def‘a muhâsarasında envâ‘-ı tekâlîf-i şâkka ve zahâîr ve toplar altına lâ-yuhsâ öküz ve cebehâne ve zahâîr nakli içün kömür bârgîrleri ve asker içün dakīk-i hâs ve peksimât ve koç ve tekrâr öküz ve bundan mâ‘adâ sekbân ve nefîr-i âmm ve bu fukarânın lâ-yu‘ad ve lâ-yuhsâ za‘îf târî olup hâlimiz mükedder ve cânib-i erba‘dan düşman-ı bî-dînin cân u bâş ve mülk ve evlâd u ıyâle hücûm ve bu belâ-i uzmâdan mâ‘adâ nice tekâlîf-i şâkka üzerimize tahmîl olunmağile ba‘de’l-yevm hâlimize Devlet-i Aliyye tarafından merhamet olunup mukaddemâ mu‘âfiyyet fermânları ve yedimize ihsân olunup bu def‘a kemâ-fî’l-evvel tecdîd ve i‘tâ ve mükemmel zahîre ve muhâfazacı ve cebehâne ve hazîne vakt ü zamânıyla yetişmezse bakiyyetü’l-beliyye kalan Hersek ve Bosna’da eytâm u erâmil ve nisvân u sıbyân ve ulemâ ve sulehâ ve ümmet-i Muhammed’den olan re‘âyâ vü berâyâ bi’l-külliye bilâ-şekk ve lâ-şübhe küffâr-ı dûzah-karâra pâymâl olmak emr-i meczûm olmağın husûs-ı mezbûrı alâ vukū‘ihi der-i devlet-medâra arz u i‘lâm idiver didiklerinde fi’l-vâkı‘ ahvâl minvâl-i muharrer üzere olup mukaddemâ ihsân olunan mu‘âfiyyet fermânları tecdîd ve vakt ü zamânıyla mükemmel zahîre ve muhâfazacı ve cebehâne ve hazîne yetişmezse bakiyye kalan bir avuç fukarâ ve zu‘afâ pâymâl-i a‘dâ olmak emr-i mukarrer olmağın ol ki vâkı‘ü’l-hâldir alâ vukū‘ihi pâye-i ma‘delet-masîre arz u i‘lâm olundu. Bâkī fermân dergâh-ı merhamet-unvân nusfet-penâhındır.

Hurrira fî Evâhir-i Cemâzîye’l-evvel sene sitte ve miete ve elf.

el-abdü’d-dâ‘î li’d-devleti’l-aliyye Mustafa Esîrî el-kādı be-medîne-i Saray

(69) Es-Seyyid Abdülbaki Efendi’ye te’bîden bir kazâ ricâsına arzdır.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

İşbu râfi‘-i ruk‘a-i zarâ‘at ulemâ-i izâm ve sâdât-ı kirâm-ı vâcibü’l-ihtirâm ve bi’l-cümle efdal-i kuzzât-ı benâmdan es-Seyyid Abdülbaki Efendi dâ‘îleri zîver-i ilm ve fazl ü kemâl ile ârâste ve hilye-i şeref-i neseb ve’l-ahseb ile pîrâste olduğundan mâ‘adâ pîr ü ihtiyâr olup mülâzemet-i Âsitâne-i Sa‘âdet-âşiyâne’ye adem-i iktidârından nâşî bundan akdem mûmâ-ileyh dâ‘îlerine cihet-i ma‘îşet olmak üzere Preboy ve Rude kazâları te’bîden ihsân olunup mahsûl-ı kalîli ile dervîşâne vü fakīrâne ta‘ayyüş üzere iken sâlifü’l-beyân kazâlar fesede-i kefere istîlâsından harâb ve mûmâ-ileyh dâ‘îleri sinîn-i kesîreden berü bî-mansıb olup hâlâ kesret-i iyâle mübtelâ ve vâdî-i hayretde ser-geşte vü hayrân olmağın Âsitâne-i Sa‘âdet mülâzemetine rû-be-râh

olmağa mâlen ve bedenen vechen mine'l-vücûh iktidârı olmadığından mâ'adâ mûmâ-ileyh dâ'îleri eşrâf-ı sâdât-kirâm-ı lâzımü'l-ihtirâm ve efdal-i kuzzât-ı benâmdan olup her vechle müstahıkk-ı avâtıf-ı aliyye-i pâdişâhî ve müsta'idd-i inâyet-i seniyye-i şehinşâhî olmağın mûmâ-ileyh dâ'îleri sıbâte-i mezelletden ref' ve hâline münâsib bir kazâ' zâhirü'l-cedvâ ve müntefi'ye te'bîden ihsân ve beyne'l-ahdân ser-efrâz ve şâdân buyrulmak ricâ ve temennâsıyla ol ki vâkı'ü'l-hâldir pâye-i serîr-i devlet-masîre arz olundu. Bâkī fermân dergâh-ı merhamet-penâh-ı ma'delet-unvânındır.

{sıbâte (?) yani mezbelelik ma'nâsınadır.**}**

Hurrira fî Evâil-i şehr-i Rebî'ü'l-evvel sene seb'a ve miete ve elf.

el-abdü'd-dâ'î li'd-devleti'l-aliyye Mustafa Esîrî el-kādı be-medîne-i Saray

[15b] (70) Klis Vâlîsi Kirli İsmail Paşa der-i devlete fermân-ı âlî ile rû-be-râh oldukda iltimâs ve ricâsıyla ahvâli arz olunmuşdur.

Der-i devlet-mekîne ma'rûz-ı dâ'î-i kemîne budur ki;

İşbu bâ'is-i ruk'a-i zarâ'at bundan akdem taraf-ı Devlet-i Aliyye'den ber-vech-i arpalık Klis sancağıyla Bosna muhâfazasına ta'yîn buyrulan devletlü sa'âdetlü İsmail Paşa hazretleri bu taraflarda me'mûr olduğu hidemât-ı muhâfazada teşmîr-i dâmen-himmet ve bezl u sarf-ı dest-mâye-i kudret ve miknet eylediğinden mâ'adâ mürûr u ubûrda paşa-yı müşârun-ileyh hazretleri ile etbâ' vü işbâ'ından vechen mine'l-vücûh ahâlî fukarâsına dest-i tetâvul ü ta'addîleri dahi olmayup muhâfazada oldukları semtin fukarâsı dahi evzâ'-ı pesendîdelerinden râzı vü şâkir olduklarını vâridîn ve sâdır[în] ve sıkāt ihbâr ve bi'l-cümle hakīkat-i hâl minvâl-i meşrûh üzere olup paşa-yı müşârun-ileyh hazretleri rûz-ı Kasım'a değin hidmet-i lâzıme-i muhâfazada mevcûd ve kāîm ve hâlâ ber-mûceb-i fermân-ı âlî Devlet-i Aliyye tarafına rû-be-râh olmağın ol ki vâkı'ü'l-hâldir alâ vukū'ihi pâye-i serîr-i ma'delet-masîre arz u i'lâm olundu. Bâkī fermân ve lütf u ihsân dergâh-ı ma'delet-unvânındır.

Hurrira fi'l-yevmü'l-hâmis ve'l-ışrîn min Rebî'ü'l-evvel sene 1107.

el-abdü'd-dâ'î li'd-devleti'l-aliyye Esîrî Mustafa el-kādı be-medîne-i Saray

(71) Bu dahi sadr-ı âlî kethüdâlığından çıkma izzetlü Mehmed Paşa der-i devlete rû-be-râh oldukda ahvâli i'lâm olunmuşdur.

Der-i devlet-mekîne ma'rûz-ı dâ'î-i kemîne budur ki;

İşbu râfi‘-i ruk‘a-i zarâ‘at bundan akdem taraf-ı saltanat-ı aliyyeden ber-vech-i arpalık Beyşehri mutasarrıfı olan devletlü sa‘âdetlü Mehmed Paşa hazretleri bu diyâr-ı kalîlü’l-i‘tibârın cemî‘ ahâlîsi yani ulemâ ve sulehâ ve meşâyihi ve sagīr ve kebîriyle gûyiyâ âbâ an cedd perverde-i ni‘met ve per-âverde-i terbiyyetleri mesâbesinde olup an samîmü’l-bâd du‘â ve senâlarında olduklarından mâ‘adâ sene-i sâbıkada Gabele seferine me’mûr olup hasbü’l-fermâni’l-âlî beş yüz nefer âdemleriyle gerek Gabele muhâsarasında gerek sâ’ir sugūr-ı İslâmiyye muhâfazasında dikkat ü ihtimâm üzere olup hidmet-i şehriyârî edâsından sonra Bosnasarayı’nda meştâ vü kışlakları olup zâr u zahîrelerini iki seneden berü kendü hâlleriyle iştirâ ve erbâb u ashâblarını irzâ ve tamâmen edâ eylediklerinden sonra ber-vech-i muharrer hâlâ meştâları **{**kışla**}** olan Bosnasarayı’na kable’d-duhûl mansıblarına nehzat ü azîmetleriyçün bu def‘a vârid olan fermân-ı celîlü’l-kadr işbu sene-i seb‘a ve miete ve elf Rebiü’l-âhirin sekizinci günü vusûl bulup lâkin bi-emrillâhi te‘âlâ devâbb u mevâşîleri kırılup ve ekser mühimmât ve levâzımât-ı râhları hidemât-ı muhâfazada mün‘adim olmağile evâsıt-ı şehr-i mezkûrda me’mûr oldukları vech üzere Bosnasarayı’ndan hareket ve Devlet-i Aliyye tarafına rû-be-râh ve bi’l-cümle kemâ-yenbagī hidmet-i lâzıme-i muhâfazada mevcûd ü kāîm olup bu diyâr-ı kalîlü’l-i‘tibâra geldikleri günden avdetleri gününe değin muhâfazasına me’mûr oldukları serhadd-i İslâmiyye’ye bi-inâyetillâhi te‘âlâ devlet-i pâdişâhîde mikdâr-ı zerre zarar u gezend isâbet itdirmeyüp min külli’l-vücûh merdâne vü dilîrâne hareket idüp bu diyâr-ı adîmü’l-i‘tibârda paşa-yı müşârun-ileyh hazretleri vücûd ve etbâ‘ ve mâllarıyla çekdikleri mihen ü meşakkat ü metâ‘ibleri mukābelesinde merâtib-i aliyyeye ve âtıfet ü inâyet-i şehriyârîye sezâvâr ve bi’l-cümle melhûz-ı ayn-ı inâyet buyrulmak temennâ vü ümîdiyle ol ki vâkı‘ü’l-hâldir alâ vukū‘ihi pâye-i serîr-i ma‘delet ve merhamet-masîre arz olundu. Bâkī emr ü fermân pâye-i serîr-i ma‘delet-unvânındır.

Hurrira fî Evâsıt-ı Rebî‘ü’l-âhir sene seb‘a ve miete ve elf.

el-abdü’d-dâ‘î li’d-devleti’l-aliyye Mustafa Esîrî el-kādı be-medîne-i Saray

(72) Bu dahi mûmâ-ileyh Mehmed Paşa’ya verilen mahzar sûretidir.

Südde-i sidre-mekîn ve atebe-i sa‘âdet-rehîn türâbına belde-i Saray ulemâ ve sulehâ ve sâdât ve meşâyih ve fukarâ dâ‘îlerinin mahzar-ı sıhhat-eserleri oldur ki;

Ber-vech-i arpalık Beyşehri mutasarrıfı sa‘âdetlü devletlü Kethüdâ Mehmed Paşa hazretleri sene-i sâbıkada Gabele seferine me’mûr olup hasbü’l-emri’ş-şerîfi’l-âlî mükemmel kapularıyla iki sene gerek Gabele muhâsarasında gerek sâ’ir sugūr-ı İslâmiyye muhâfazasında dikkat ü

ihtimâm üzere olup hidmet-i şehriyârî edâsından sonra Saraybosna'da meştâ vü kışlakları olup sagīr ü kebîr ile hôş-zendegânî idüp zâr u zahîrelerini kendü mâlıyla iştirâ ve erbâbını irzâ itdikleri mukarrer olup meştâları olan Saraybosna'ya kable'd-duhûl mansıblarına izn ü ruhsat içün irsâl olunan fermân-ı âlîşân Rebî'ü'l-âhir'in sekizinci günü vusûl ve mühimmât [ve] lâzımât-ı tarîkleri noksân u kusûr üzere olmağın evâsıt-ı şehr-i mezbûrda me'mûr oldukları üzere hareket ü nehzat u azîmetleri mukarrer olmağile ol ki vâkı'ü'l-hâldir alâ vukū'ihi işbu mahzar-ı temennâ mahsûb ile arz u i'lâm olundu. Bâkī emr ü fermân dergâh-ı ma'delet ve merhamet-unvânındır.

[16a] (73) Yeniçeri eşkiyâsının şakāvetleri der-i devlete i'lâm olunmak üzere fesâdları arz, lâkin der-i devlete gönderilmemişdir.

Der-i devlet-mekîne ma'rûz-ı dâ'î-i kemîne budur ki;

Belde-i Saray'ın ulemâ ve sulehâ ve fukarâsı ve nâhiyesinden cemm-i gafîr ve cem'-i kesîr bu fakīre gelüp şöyle takrîr-i kelâm eylediler ki; ber-mûceb-i kavânîn-i selâtîn-i izâm tertîb-i fark-ı asâkir-i İslâm berây-ı temkîn-i kavâ'id-i şer'iat-ı garrâ ve tahsîn-i emlâk ü âbâdân ve re'âyâ vü berâyâ idüğü emr-i mukarrer iken bu tarafda olan yeniçeri tâ'ifesi emr-i mezbûru bi'l-külliye ferâmûş ve tâ'ife-i mezbûreye ulûfe ve havâyic-i lâzımeleri taraf-ı Devlet-i Aliyye'den gelür iken bundan akdem sefere gider olduklarında mühimmâtları nakli içün re'âyâdan kifâyet mikdârı kömür ihrâc olunmuşken kanâ'at itmeyüp çarşu vü bazarlarda ra'iyyet ve gayr-ı ra'iyyetin bârgîrlerin cebren ve kahren alup ve bu bahâne ile re'âyâyı haklayup ve beytü'l-yehûdi dahi birkaçı basup medîne-i mezbûre mütesellimi Mustafa Ağa men'ine mübâşeret eylediğinde üzerine tüfenk atup âlet-i harbile mücâdele idüp mürûr eyledikleri yerlerden dahi ahâlîye envâ'-ı zulm ü ta'addî eylediklerinden mâ'adâ ağalarından evvel yine seferden nefîr-i âmm fukarâsıyla cümlesi avdet ve gündüzlerde meyhânecilik idüp sekrânâ çarşu ve bazarlarda arbede vü gavgā ve âlet-i harble ehl-i sûk üzerine hücûm ve çarşuları kapadup nice kimesneleri katl ve gice ile dahi evleri basup havâtîni tasarruf eylediklerinden mâ'adâ ba'zı kimesnelerin akçeleriyle şehre gelen zahâîri rahîs bahâ ile cebren alup yine anlara teslîm ve anlar dahi ihtikâr ve zahâîri âşikâren satmayup ümmet-i Muhammed'e müzâyaka çekdürüp bi'l-cümle envâ'-ı fesâd ve şer ü şûr ve esnâf-ı fısk u fücûrlarından hâlimiz diğer-gûn olmağın *hasbeten-lillâhi te'âlâ ve li rûhi Resûlihî'l-mu'allâ* husûs-ı mezbûr der-i devlet-medâra arz u i'lâm olmağın matlûbumuzdur didiklerinde fi'l-vâkı' tâ'ife-i mezbûrenin ahvâli minvâl-i muharrer üzere olup hatta bu fakīrin nâ'ibü'r-recl akabince âlet-i harble mahkeme havlûsuna biri hücûm ve mevâdd-

ı mezbûreden mâ‘adâ dahi evzâ‘-ı nâ-marziyye-i gayr-ı ma‘dûdeleri olmağın ol ki vâkı‘ü’l-hâldir alâ vukū‘ihi pâye-i serîr-i ma‘delet-masîre arz olundu. Bâkī fermân dergâh-ı ma‘delet-unvânındır.

Hurrira fî Evâil-i şehr-i Rebî‘ü’l-âhir sene seb‘a ve miete ve elf.

el abdü’d-dâ‘î li’d-devleti’l-aliyye Mustafa Esîrî el-kādı be-medîne-i Saray

(74) Vazîfe arzıdır.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Medîne-i Saray’da hayrâtı vâkı‘ merhûm Cino el-Hâcc Ali vakfiyye-i ma‘mûlun-bihâ ve me‘ûlun-ileyhâsında zevce-i metrûkesi Fatıma Hatun mâ-dâmet-hayyen berây-ı tilâvet-i ihlâs-ı şerîf yevmî yirmi sekiz akçe vazîfe ta‘yîn ve ba‘de vefâtihâ tesbîh-hânâna şart itmeğin vâkıf-ı mezbûrun zevcesi mezbûre Fatıma Hatun vefât itmekle işbu râfi‘-i ruk‘a-i zarâ‘at Yahya Halîfe bin Ahmed dâ‘îleri her vechle mahall ü müstahıkk olmağın yevmî iki akçe vazîfe ile huzûrda tesbîh-hân olmak üzere cihet-i mezbûre vazîfe-i merkūme ile mezkûr dâ‘îlerine ibtidâen tevcîh ve yedine berât-ı şerîf-i âlîşân sadaka ve ihsân buyrulmak ricâsına ol ki vâkı‘ü’l-hâldir pâye-i serîr-i a‘lâya arz olundu. Bâkī emr ü fermân der ma‘delet-unvânındır.

Hurrira fî gurre-i Muharremü’l-harâm sene seb‘a ve miete ve elf.

el-abdü’d-dâ‘î li’d-devleti’l-aliyye Musli el-müvellâ-i hilâfetuhû be-medîne-i Saray

(75) Cizyeden vazîfe ricâsına nâ’ib Musli Efendi’nin oğluna arz tesvîd ve Fazlullah Ağa’ya gönderilmişdir.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Eyâlet-i Bosna’da serhadd-i İslâmiyye’de vâkı‘ Belgradcık kasabası sâkinlerinden işbu râfi‘-i ruk‘a-i zarâ‘at Dervîş İbrahim dâ‘îleri emr-i Hakile âlem-i sabâdan berü nâ-bînâ ve cihet-i ta‘ayyüşde nâ-kādir ve ziyâde müte‘assir olduğundan mâ‘adâ fakīrü’l-hâl ve kesîrü’l-iyâl ve bi’l-cümle ahvâli düşvâr ve vâdî-i hayretde serkeşte vü zâr olduğundan gayrı mezbûr dâ‘îleri hüsn ü dîde-i hikmet ile kasaba-i mezbûre cevâmi‘inde vâkı‘ minârelere çıkup leyâlî-i mütebarekede temcîd ve sûre-i feth-i şerîf kırâ’ati akabinde umûmen cünûd-ı muvahhidînin fütûhât-ı cemîle vü gazavât-ı celîlelerine meşgūl ü müdâvim ve bi’l-cümle evlâd-ı ulemâdan olup her vechle sezâvâr-ı âtıfet ve merhamet-i şehriyârîye mahall u müstahıkk dâ‘îleri olmağın mezbûr dâ‘îleri hâk-ı mezelletden ref‘ ve kasaba-i mezbûre havâlîsinde vâkı‘ Neretva keferesi cizyesi mâlından yevmî on akçe du‘âgûy vazîfesi ile behremend ü şâdkâm ve yedine berât-ı

şerîf-i âlîşân sadaka ve ihsân buyrulmak niyâz u ilhâhıyla ol ki vâkı‘ü’l-hâldir alâ vukū‘ihi pâye-i serîr-i a‘lâya arz olundu.

min kıbel-i Esîrî

Hurrira fî Evâil-i Muharremü’l-harâm sene semân ve miete ve elf.

[16b] (76) Âsiyâb harkına müte‘allik Abdülkerim Efendizâde semâhatlü Abdullah Efendi üzerine Maryol Mehmed Beşe fermân-ı âlî ile mübâşir getürdükde tesvîd olunan arzdır.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Medîne-i Saray nâhiyesine tâbi‘ Otes karyesinde arâzî mutasarrıfları olan mefahhirü’l-müderrisîni’l-kirâm el-Hâcc Abdullah Efendi ibn Abdülkerim Efendi ve el-Hâcc Fazlullah bin Ömer ve Osman Çelebi ibn el-Hâcc Salih ve Hasan bin Abdülcelil asâleten ve Ümmühani ibnetuha el-Hâcc Mehmed nâm hatun tarafından zevci Receb vekâleten meclis-i şer‘-i hatîr-i lâzımü’t-tevkīrde takrîr-i kelâm ve ta‘bîr-i ani’l-merâm eylediler ki; karye-i mezbûrede arâzî-i emîriyye mutasarrıflarından on bir nefer kimesne ma‘rifet-i sâhib-i arzla karye-i mezbûrede bir göz âsiyâb ihdâs ve nehr-i Dobrine’den kifâyet mikdârı su icrâ etdiklerinden sonra sular tuğyân itdikçe arkdan münteşir olup arâzîmize hurûc ve bi’l-cümle mezrû‘âtımızı itlâf eylediklerinden nâşî âsiyâb-ı mezkûr ve arkı ibtâl ve mürûr-ı eyyâm ile âsiyâb-ı mezkûrun ebniyyesi harâbe-müşrif olduğundan nâşî ancak nıkzını karye-i mezbûrede bundan akdem bir mikdâr arâzî-i emîriyye tefevvüz iden Maryol Mehmed Beşe’ye mevzi‘-i mezbûreden ref‘ ve âhar yerde şey-i âhar binâsıyçün bin yedi yüz yetmiş akçeye bey‘ eylediğimizde mevzi‘-i mezbûrda ancak on birinci hissesi olmağla mu‘attal olan âsiyâb-ı mezkûrun mevzi‘ hudûdunda fuzûlen evvelen bir göz âsiyâb ba‘dehû iki göz âsiyâb ihdâs ve ibtâl eylediğimiz arkı tevsî‘ ve suyunu icrâ eyledikde evvelkiden ziyâde arâzîmize hurûc ve tarîk-i âmmı ibtâl ve mezrû‘âtımızı ifnâ itmekle yedlerimizde olup hüccec-i şer‘iyye nâtıka oldukları vech üzere merkūm Maryol Mehmed Beşe’nin fuzûlen ihdâs eylediği âsiyâb ve arkın hedm ü ibtâline taraf-ı şer‘den bi’d-defa‘ât hükm ve tenbîh olunmuş iken merkūm Maryol Mehmed Beşe itâ‘at-i şer‘ itmediğinden nâşî ta‘cîz ve ızrâr kasdıyla der-i devlet-medâra varup “benim âsiyâbım kadîmîdir ve şirken dahi arâzî-i müşterekesini bana bey‘ itmişlerdir” deyu Çelebibazarı Kādısı olan es-Seyyid Mehmed Efendi’yi müvellâ ve Mustafa Çavuş’u üzerimize mübâşir ta‘yîn ve hâlâ mahalline varılup keşf olundukda husûs-ı mezkûr ber-vech-i muharrer olduğu mukarrer u muhakkak olmağile mûmâ-ileyh es-Seyyid Mehmed Efendi hüccec-i şer‘iyyemizi imzâ ve merkūm Maryol Mehmed Beşe’nin da‘vâsı şirret ve mahz-ı lağv ve dâ’imâ bize ızrârdan hâlî olmamağla

husûs-ı mezkûr der-i devlet-medâra alâ vukū‘ihi arz u i‘lâm olunması matlûbumuzdur didiklerinde fi’l-vâkı‘ husûs-ı mezkûr sâbıkā medîne-i mezbûrede seccâde-nişîn-i şer‘iat-ı garrâ ve fermân-fermâ-yı millet-beyzâ olan Kocabeyzâde fazîletli es-Seyyid Fethullah Efendi zamânında keşf ve husûs-ı mezkûr ber-vech-i muharrer olduğu muhakkak olmağla yedlerine hüccet-i şer‘iyye virilüp mütenebbih olmadığından mâ‘adâ sâbıkā Bosna Muhâfızı olan vezîr-i âsaf-nazîr devletlü sa‘âdetlü Cafer Paşa hazretlerinin zamânında bu fakīrin bâb nâ’ibi olan Ahmed Efendi ve vezîr-i müşârun-ileyh hazretlerinin ağalarından Halil Mustafa Ağa mahalline irsâl ve mâru’z-zikr âsiyâbı ber-vech-i muharrer karye-i mezbûre ahâlîsi ihdâs ve zararı nef‘inden ziyâde olmağla âsiyâb-ı mezkûr ve arkı bi’l-ittifâk ibtâl ve bir müddetden sonra meblağ-ı mezbûr mukābelesinde âhar yerde şey-i âhar binâsıyçün merkūm Maryol Mehmed Beşe ancak nıkzını iştirâ ve bir müddetden sonra mezbûrûnun beynlerinde müşterek olan mevzi‘de bir göz ba‘dehû iki göz âsiyâbı ve mâru’z-zikr arkı ihdâs ve tevsî‘ eylediklerinden nâşî mezbûrûnun arâzîsine su tuğyân ve mezrû‘âtlarını ifnâ ve bi’l-cümle merkūm Maryol Mehmed Beşe bilâ-izn-i sâhib-i arz ve bilâ-rızâ-yı şirken âsiyâb-ı mezkûru binâ ve arkını ihdâs eylediği muhakkak olmağla bi-hasbi’ş-şer‘ ibtâl ve hedmiyçün bu fakīr dahi yedlerine hüccet-i şer‘iyye ve mürâselât virdikden sonra merkūm Maryol Mehmed Beşe itâ‘at-i şer‘ itmeyüp der-i devlet-medâra vardıkda mezbûrûnu hilâf-ı inhâ ile i‘lâm ve hâlâ husûs-ı mezkûr ber-vech-i muharrer olduğu faysal bulduğundan mâ‘adâ mûmâ-ileyh Abdullah Efendi’nin binâ eylediği âsiyâbâna suyu olan nehr-i mezbûrun üzerinde vâkı‘ etrâf-ı erba‘sı mûmâ-ileyh Abdullah Efendi’nin arâzîsi olup vechen mine’l-vücûh bir kimesneye zararı olmayup ve hilâf-ı şer‘-i şerîf bir ferde zulm ü ta‘addîsi dahi olmadığı muhakkak olduğundan mâ‘adâ merkūm Maryol Mehmed Beşe eşkiyâdan olup dâ’imâ hamr bey‘ ü şirâ ve şeb u rûz ümmet-i Muhammed’in zararında ve envâ‘-ı **[17a]** fısk u fesâdda ve karye-i mezbûre ahâlîsine husûs-ı mezkûrda ta‘cîzde olduğunu ve müvellâ olan mûmâ-ileyh es-Seyyid Mehmed Efendi ve mübâşir-i mezbûr huzûrunda mahallinde husûs-ı mezkûru da‘vâ eylediklerinde bir iki yoldâş yanına alup elinde lüle ve belinde silâh ile da‘vâ eylediğini ulemâ ve sulehâdan cemm-i gafîr ve cem‘-i kesîr ihbâr ve bi’l-cümle da‘vet olundukda huzûrumuza gelmeyüp ve vechen mine’l-vücûh itâ‘at-i şer‘-i şerîf itmeyüp vech-i meşrûh üzere erâzil ü eşkiyâdan olduğu mütehakkık olduğundan mâ‘adâ ısdâr eylediği fermân-ı şerîfin ba‘zı mahalli mahkûk ve hakk olunan mahallde hilâf-ı kānûn mezbûrların ihzârları mastûr olduğu mütehakkık olup hülâsa-i kelâm nehr-i mahsûsdan ihdâs olunan ark ve âsiyâbın ahâlîye zararı mütehakkık olduğu sûretde indi’ş-şer‘ hedmi lâzım olduğu kütüb-i fıkhiyyede mastûr olduğundan nâşî sâlifü’z-zikr âsiyâb

ve arkın hedm ü ibtâliyçün taraf-ı saltanat-ı aliyyeden yedlerine fermân-ı âlî sadaka ve ihsân buyrulmak temennâsıyla ol ki vâkı‘ü’l-hâldir bi’l-iltimâs pâye-i serîr-i izzet-masîre arz olundu. Bâkī emr ü fermân fermânındır.

{El-vâkı‘ fî zamân-ı fazîletli merhûm İsa Efendi el-kādı be-Saraybosna**}**

(77) Cümle ahâlî ittifâkıyla işbu mahzar tahrîr ve rûznâmçe[î] Ali Efendi yediyle der-i devlete irsâl olunmuşdur.

Dergâh-ı felek-medâr ve bârgâh-ı gerdûn-iktidâr türâbına Bosnasaray ulemâ ve sulehâ ve fukarâsının mahzar-ı sıhhat-eserleri oldur ki;

Diyârımız serhadd-i İslâmiyye’den olup on dört seneden berü cevânib-i erba‘mız küffâr-ı hâksâr ile leyl ü nehâr ve sayf u şitâda muhârebe vü mukātele esnâlarında cenk ü harbe kādir olanlarımız kimi esîr ve kimi şehîd ve geçen senelerde maraz-ı vebâdan fevt ve ba‘zı istîlâ-i kaht u galâdan ve hücûm ve galebe-i düşmandan perîşân olup bâkī kalanlar on dört seneden berü müdâfa‘a-i düşmanda hasbü’l-vüs‘ ve’l-iktidâr bezl-i nüfûs ve emvâl idüp etrâf u cevânibde re‘âyâ kimi küffâra tab‘iyyet ve kimi haydûd olup tüccârın ve misâfirin ve bakiyye ra‘iyyetin emvâl ü emlâkini nehb u hasâratdan hâlî olmamalarıyla her şey ziyâde ziyâde kıymet ü bahâda olmağile gerek ahâlî-i şehr ve gerek ahâlî-i kurâ bakiyye kalan fakīrü’l-hâl ve bî-mecâl olduklarına serhadd düşmanları vâkıf ve muttali‘ olmağın *el-ıyâzen billâhi te‘âlâ* bu taraflara Nemçe veya Venedik düşmanının nâ-gâh hareket ve hücûmları bîm ü havfından ve mukābele vü müdâfa‘aya bir vechle adem-i iktidârımızdan gayrı Hersek sancağında Gabele havâlîlerinde vâkı‘ Mostar ve Blagay ve İstolçe ve Lubin ve Çerniçe ve Nevesin kazâlarının re‘âyâ keferesi ekseri dârü’l-harbe tab‘iyyet ve Bosna ve Hersek hâlî olduğuna binâen ol semtlerin dahi muhâfazası emr-i mühim olmağın rûz-be-rûz mevâzi‘-i muhâfaza izdiyâd ve ahâlîsi noksân üzere olduğundan âmme-i berâyâ vü re‘âyâ ahvâli muztarib ü mükedder olmağile kâffe-i enâme olan merâhim-i Devlet-i Aliyye’den *zadehullâhü şerefen ve nasren* tarafından bu zu‘afâ vü fukarâya merhamet ve vakt ü zamânıyla muhâfaza idecek asker ve hazîne ve cebehâne tedârik ve irsâliyle tesviye-i hâlimize inâyet buyurmaları rûmâlîde ve cebîn-i sâyîde niyâz olunup *el ıyâzen billâhi te‘âlâ* bir tarafdan düşman zuhûr ve hücûm iderse erâmil ü eytâm ve âmme-i berâyâ vü fukarâ pâymâl-i a‘dâ olup rûz-ı cezâda dest-i bed-emn olmaları bî-mürâ olmağile ol ki vâkı‘ü’l-hâldir alâ vukū‘ihi mahzar-ı sıhhat-eser ile arz u i‘lâm olundu.

{el-vâkı‘ fî 24 min Receb sene 1107**}**

(78) Mahzar mûcebince arzdır.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Medîne-i Saray’ın ulemâ ve sulehâ ve fukarâsı meclis-i şer‘-i hatîre bu fakīre gelüp şöyle takrîr-i kelâm ve ta‘bîr-i ani’l-merâm idüp diyârımız serhadd-i İslâmiyye’den olup on dört seneden berü cevânib-i erba‘mızdan küffâr-ı hâksâr ile leyl ü nehâr ve sayf u şitâda muhârebe vü mukātele esnâlarında cenk ü harbe kādir olanlarımızın kimi esîr ve kimi şehîd ve geçen senelerde maraz-ı vebâdan vefât ve ba‘zı istîlâ-i kaht u galâdan ve hücûm ve galebe-i düşmandan perîşân olup bakiyye kalanlarımız dahi on dört seneden berü müdâfa‘a-i düşmanda hasbü’l-vüs‘ ve’l-iktidâr bezl-i nüfûs ve emvâl idüp etrâf u cevânibde re‘âyâ kimi küffâra tab‘iyyet ve kimi haydûd olup tüccâr ve misâfirin ve bakiyye ra‘iyyetin emvâl ü emlâkini nehb ü hasâratdan hâlî olmamalarıyla her şey ziyâde ziyâde kıymet ü bahâda olmağile gerek ahâlî-i şehr gerek kurâ ve bakiyye kalanlarımız fakīrü’l-hâl ve bî-mecâl olup serhadd düşmanlarının vukūf ve ıtlâğı olmağın *ıyâzen billâhi te‘âlâ* bu diyâr-ı adîmü’l-i‘tibâra Nemçe ve Venedik düşmanının nâ-gâh hareket ve hücûmları bîm ü havfından ve mukābele vü müdâfa‘aya bir vechle adem-i iktidârımızdan gayrı Hersek sancağında Gabele havâlîlerinde vâkı‘ Mostar ve Blagay ve İstolçe ve Lubin ve Çerniçe ve Nevesin kazâlarının re‘âyâ keferesi ekser dârü’l-hârbe tab‘iyyet ve Bosna ve Hersek hâlî olduğuna binâen ol semtlerin muhâfazası emr-i mühimm olmağın rûz-be-rûz mevâzi‘-i muhâfaza izdiyâd ve ahâlîsi noksân üzere olduğundan âmme-i berâyâ vü re‘âyâ ahvâli muztarib ü mükedder olmağile kâffe-i enâme olan merâhim-i Devlet-i Aliyye’den *zadehullâhü şerefen ve nasren* tarafından bu zu‘afâ vü fukarâya merhamet ve vakt ü zamânıyla muhâfaza idecek asker ve hazîne ve cebehâne tedârik ve irsâliyle tesviye-i hâlimize inâyet buyurmaları rûmâlîde ve cebîn-i sâyîde niyâz olunup *el ıyâzen billâhi te‘âlâ* bir tarafdan düşman zuhûr ve hücûm iderse erâmil ü eytâm ve âmme-i berâyâ ve fukarâ pâymâl-i huyûl-ı a‘dâ olup rûz-ı cezâda dest-i bed-emn olmaları bî-mürâ olup husûs-ı mezbûru der-i devlet-medâra arz u i‘lâm idiver deyu iltimâs itmeleriyle fi’l-vâkı‘ ahvâl minvâl-i muharrer üzere olmağın ol ki vâkı‘ü’l-hâldir alâ vukū‘ihi pâye-i serîr-i izzet-masîre arz olundu. Bâkī fermân dergâh-ı merhamet-unvânındır.

Hurrira fî Evâhir-i Recebü’l-ferd sene seb‘a ve miete ve elf.

el-abdü’d-dâ‘î li’d-devleti’l-aliyye Mustafa Esîrî el-kādı be-medîne-i Saray

[17b] (79) Ahâlî-i mahalle ve sâ’irleri talebiyle tevliyyet arzıdır.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Medîne-i Saray’da Küçük Kâtib mahallesinde vâkı‘ merhûm ve mağfûrun leh Gāzî İsa Bey *tâbe serâhu* ulemâ ve sâdât gurebâsına ve ebnâ-i utekāsından muhtâc ve pîr ve amel-mânde olanlara binâ itdiği zâviye ve imâretinin bi’l-fi‘il şeyhi ve du‘âgûyı ve ferrâş ve bevvâb ve tabbâhları ve icrâ itdiği çeşmelerinin meremmetçisi ve zâviye-i mezbûre evkāfının kâtib ve câbî ve nâzırı ve bi’l-cümle sâ’ir mürtezikası ve âyende ve revende fukarâsı bu fakīre gelüp şöyle takrîr-i kelâm eylediler ki; vâkıf-ı mûmâ-ileyh vakfiyye-i ma‘mûlun-bihâ ve me‘ûlun-ileyhâsında zâviye-i merkūme vakfının tevliyyetini evlâd-ı utekāsının zükûrına şart ve ta‘yîn ve inâs mütevellî olmaya deyu kayd u tasrîh ile bi’l-külliye inâsı tevliyyetden ref‘ itmeğin ve bu âna değin tevliyyet-i mezbûreyi şart-ı vâkıf üzere medîne-i mezbûrede sâkin evlâd-ı utekā zabt ve taraf-ı âhardan müdâhale olunmaz iken belde-i Üsküb’de sâkinelerinden el-Hâcc Abdülbaki zevcesi Fatıma Hatun inâs-ı evlâd-ı utekādan iken hilâf-ı şart-ı vâkıf ve hilâf-ı inhâ vâkıf-ı mûmâ-ileyhin belde-i Üsküb’de vâkı‘ olan evkāf mülhakātından olmak üzere bir tarîkiyle medîne-i mezbûrede vâkı‘ olan zâviye-i mezkûrenin vakfı tevliyyetini dahi berât itdirüp bi’l-cümle sâdât ve ulemâ ve muhtâcîn ve ebnâ-i utekā ve âyende ve revende fukarâsının haklarını ibtâle mutasaddîye olmağile mezbûr Fatıma Hatun tevliyyet-i merkūmeden ref‘ ve şart-ı vâkıf üzere evlâd-ı utekādan eş-Şeyh Feridun Ali Halîfe berât-ı şerîf-i âlîşân ile mütevellî nasb olunup mutasarrıf iken fevt olmağile tevliyyet-i mezbûr hâlâ umûrı tanzim ü tensîkine kādir ve her vechle mahall ü müstahıkk olan işbu râfi‘-i ruk‘a-i zarâ‘at es-Seyyid Abdulfettah Efendi dâ‘îleriyçün der-i devlet-medâra arz u i‘lâm olunması matlûbumuzdur didiklerinde fi’l-vâkı‘ vâkıf-ı mûmâ-ileyhin vakfiyye-i ma‘mûlun-bihâsına nazar olundukda tevliyyet-i mezbûre inâsa meşrûta olmayup tevliyyetden ref‘ olundukları kayd u tasrîh olunup ve mezbûr dâ‘îleri nuzzâr-ı vakf-ı mezbûr ve sâdât ve ulemâ ve ebnâ-i sebîlin muhtârı ve tevliyyet-i mezbûrenin lâyık ve sezâvâr olmağile zâviye-i merkūme vakfının tevliyyeti vazîfe-i mu‘ayyenesiyle müteveffâ-yı mezbûr Feridun Ali Halîfe mahlûlünden mezkûr es-Seyyid Abdulfettah Efendi dâ‘îlerine tevcîh ve yedine berât-ı şerîf-i âlîşân sadaka ve ihsân buyrulmak temennâsıyla ol ki vâkı‘ü’l-hâldir alâ vukū‘ihi pâye-i serîr-i a‘lâya arz olundu. Bâkī fermân dergâh-ı ma‘delet-unvânındır.

Hurrira fî Evâil-i Şa‘bânü’l-mu‘azzam sene seb‘a ve miete ve elf.

el-abdü’d-dâ‘î li’d-devleti’l-aliyye Esîrî Mustafa el-kādı be-medîne-i Saray

(80) Bosna sekbânına çifte tabâncalu fermân olunmağile ve tedârüği müte‘azzir olmağile vukū‘ı üzere ser-bölükleri talebiyle arz olunmuş idi.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Bi-inâyetillâhi’l-meliki’l-fettâh işbu sene-i mübârekede musammem olan sefer-i zafer-rehber içün Bosna cânibinden tahrîri fermân buyrulan mîrî levendât ~~bölükbaşılarından~~ ser-bölüklerinden Bostur Ali Ağa ve debbâğ Salih bölükbaşı ve Muştero İbrahim bölükbaşı ve Tursun Ahmed bölükbaşı ve el-Hâcc Hüseyin bölükbaşı ve Receb bölükbaşı ve el-Hâcc Osman bölükbaşı ve Koşuçeli Ahmed bölükbaşı ve Yolcı Ali bölükbaşı ve neferât-ı mezbûrenin sâ’ir ser-bölükleri bu fakīre meclis-i şer‘-i hatîre gelüp şöyle takrîr-i kelâm ve ta‘bîr-i ani’l-merâm eylediler ki; ser-bölükleri olduğumuz neferât-ı merkūme ihrâcına ber-mûceb-i fermân-ı âlî me’mûr olan hâlâ dergâh-ı mu‘allâ ve bârgâh-ı felek-fersâ kapucubaşılarından iftihârü’l-emâcid ve’l-ekârim zâbitimiz izzetlü Fazlullah Ağa *zîde mecduhû* ma‘rifetiyle vilâyet-i mezbûreden tâmmü’s-silâh cengâver ve arbede-âzma boylu tüfenklerinden mâ‘adâ çifte tabâncalu olmak üzere iki bin nefer mîrî piyâde levend tahrîr ve ihrâcı fermân ve bi’l-cümle neferât-ı merkūmenin her biri çifte tabâncalu olmak üzere vârid olan evâmir-i aliyyede tenbîh ü te’kîd olunmağile ibtinâen-aleyh zâbitimiz ağa-yı mûmâ-ileyh tarafından dahi husûs-ı mezbûrun icrâsı tenbîhinde ziyâde teşyîd olunup lâkin bu diyâr-ı adîmü’l-i‘tibârın piyâde levendâtı boylu tüfenklerin isti‘mâl ve hâlâ çifte tabâncalu tüfenk her birinin yedinde bulunmayup mâru’z-zikr tabancâlu tüfengi bu diyârda işler ve ol mikdâr levendâta yetişdirir üstâdlar bulunmadığından mâ‘adâ medîne-i Saray ve kasabâtda ittibâ‘ (?) olunmak üzere kemâl mertebe takayyüd ve tetebbu‘ ve husûs-ı mezbûrda bezl-i kudret ve sarf-ı dest-mâye-i miknet olunup ber-mûceb-i fermân-ı âlî husûs-ı mezbûr husûl-pezîr olmak bir vechle mümkün olmamağile ordu-yı hümâyûn-ı zafer-makrûna mülâkī olduğumuzda adem-i takayyüdümüze haml olunup mu‘âteb ü mu‘âkıb olmamız ihtimâli olmağın husûs-ı mezbûr alâ vukū‘ihi der-i devlet-medâra arz u i‘lâm olunması matlûbumuzdur deyu iltimâs ve niyâz itmeleriyle fi’l-vâkı‘ ahvâl minvâl-i meşrûh üzere olup levendât-ı mezbûrenin her biri çifte tabâncalu tüfengin tedârikine dest-res bulmayup zikri sebk iden üstâdlar dahi bu diyârda adîmü’l-vücûd olmağla cümlesi mâru’z-zikr tüfenkleri tedârik itmekden âciz ve bi’l-cümle husûs-ı mezbûrun husûl-pezîr olması müte‘azzir olmağın ol ki vâkı‘ü’l-hâldir alâ vukū‘ihi pâye-i serîr-i a‘lâya arz olundu. Bâkī emr ü fermân pâye-i serîr-i izzet-masirindir.

Hurrira fî Evâil-i Şevvâlü’l-mükerrem sene seb‘a ve miete ve elf.

el-abdü’d-dâ‘î li’d-devleti’l-aliyye Mustafa Esîrî el-kādı be-medîne-i Saray **{**Bundan mâ‘adâ hüsn-i hâline ve zabt u rabtına müte‘allik bâlâda altıncı varakda mastûr olan arz gibi bir dahi arz tahrîr olunup ve mûceblerince vâlî-i Bosna izzetlü Mehmed Paşa’dan dahi arz almışlardır gaflet neşude**}**

[18a] (81) Hüccet-i şer‘iyye mûcebince Beyşehri Vâlîsi olup Bosna muhâfazasına me’mûr olan Mehmed Paşa’ya tesvîd olunmuşdur.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Husûs-ı âtî’z-zikrin istimâ‘ıyçün taraf-ı Devlet-i Aliyye’den hâlâ Bosna Vâlîsi devletlü sa‘âdetlü Mehmed Paşa hazretlerine ve bu fakīre hitâben sâbıkā İstanbul gümrüğü emîni olan fahrü’l-akrân Dilaver Ağa etbâ‘ından Mehmed Bey yediyle fermân-ı âlî sâdır olmağın imtisâlen li-emri’l-âlî mûmâ-ileyh Dilaver Ağa tarafından husûs-ı âtî’z-zikre vekîl olup vekâleti nehc-i şer‘î üzere şer‘an sâbit olan mezkûr Mehmed Bey meclis-i şer‘-i hatîr-i lâzımü’t-tevkīrde sâbıkā çârbâş-nişîn-i sadâret-i uzmâ ve revnak-bahşâ-yı mesned-i vezâret-i kübrâ olan vezîr-i âsaf-nazîr devletlü sa‘âdetlü inâyetlü Hacı Ali Paşa hazretlerinin zamân-ı sadâret-uzmâlarında kethüdâlıkları hidmet-i aliyyeleriyle şeref-yâb olup hâlâ ber-vech-i arpalık Beyşehri sancağıyla Bosna muhâfazasına me’mûr olan iftihârü’l-ümerâi’l-kirâm sâhibü’l-izz ve’l-ihtişâm işbu râfi‘-i ruk‘a-i zarâ‘at devletlü sa‘âdetlü Mehmed Paşa hazretlerinin taraf-ı bâhirü’ş-şereflerinden husûmet ve redd-i cevâba nehc-i şer‘î üzere vekîl-i sâbitü’l-vekâleleri olan ifthârü’l-eşbâh Mehmed Efendi mahzarında bi’l-vekâle üzerine da‘vâ ve takrîr-i kelâm idüp müvekkil-i müşârun-ileyh Mehmed Paşa hazretleri ber-vech-i muharrer vezîr-i müşârun-ileyh hazretlerinin kethüdâlık hidmet-i aliyyeleriyle şeref-yâb iken müvekkilim mûmâ-ileyh Dilaver Ağa yedinden be-tarîkü’l-karz üç bin esedî guruş makbûzu olup meblağ-ı mezkûru müşârun-ileyh Mehmed Paşa hazretleri müvekkilim mûmâ-ileyh Dilaver Ağa’ya ile’l-ân def‘ ve teslîm itmemişdir deyu vekîl-i mezbûr Mehmed Efendi su’âl olunup mûceb-i şer‘isi icrâ olunması matlûbumdur didikde gıbbe’s-su’âl vekîl-i mezkûr Mehmed Efendi cevâbında müvekkilim paşa-yı müşârun-ileyh devletlü Mehmed Paşa hazretleri vezîr-i müşârun-ileyh hazretlerinin vezâreti zamânlarında kethüdâları ve mûmâ-ileyh Dilaver Ağa dahi İstanbul gümrüğü emîni olmağile vüzerâ kethüdâlarına gümrük-i mezkûr emîni olanlar âdet-i kadîme üzere avâîdlerinden onar kîse akçe câ’ize viregeldiklerine binâen müvekkil-i mezkûr Dilaver Ağa meblağ-ı mezbûr on kîse akçe câ’izeden ancak altı kîse akçeyi müvekkilim paşa-yı müşârun-ileyh hazretlerine def‘ ü teslîm ve bakī dört kîse akçe emîn-i mûmâ-ileyh zimmetinde

kaldığından mâ‘adâ işbu yedimde olup sâbıkā Rumili kādıaskeri olan a‘lemü’l-ulemâi’l-izâm efdalü’l-füdalâi’l-fihâm sa‘âdetli es-Seyyid Ali Efendi hazretlerinin hetm ü imzâsıyla mümzâ ve mahtûm hüccet-i şer‘iyye nâtıka olduğu vech üzere müvekkil-i mezkûr Dilaver Ağa ile müvekkilim paşa-yı müşârun-ileyh hazretlerinin beynlerinde olan ahz ü kabz ve i‘tâ ve mu‘âmelât-ı şettâyı hesâb u kitâb ve vechen mine’l-vücûh müvekkilim paşa-yı müşârun-ileyh hazretlerinin zimmetlerinde bir akçe hakkı kalmamışdır deyu ikrâr ve zimmeti cemî‘ eymân ve mutâlebât ve muhâsamâtdan ibrâ’ u ıskāt eylediğinden sonra müvekkil-i mezkûr Dilaver Ağa yine şirrete sâlik olup hâlâ iddi‘âsı olan meblağ-ı mezkûr üç bin esedî guruş taleb sadedinde olmağın müvekkilim paşa-yı müşârun-ileyh hazretleri ol hînde revnak-bahşâ-yı sadâret-uzmâ olan devletlü sa‘âdetlü inâyetlü vezîr-i âsaf-nazîr Mustafa Paşa hazretlerinin dîvân-ı ma‘delet unvânlarına zikr olunan hüccet-i şer‘iyyeyi ve ruk‘a-i sâniyede arzuhâl eylediklerinde müvekkil-i mezkûr Dilaver Ağa’nın şirreti zâhir ü nümâyân olmağile men‘ u def‘ olunup müvekkilim paşa-yı müşârun-ileyh hazretlerinin yedlerine def‘i müş‘ir fermânların dahi i‘tâ itmişlerdir deyu mukābele idüp hüccet-i şer‘iyye-i mezbûreyi ve fermân-ı mezkûru ibrâz ve nazar olundukda mazmûnları min külli’l-vücûh vekîl-i mezkûr Mehmed Efendi’nin takrîr-i meşrûhlarına muvâfık bulunup ve müdde‘î-i mezkûr Mehmed Bey dahi müdde‘âsını vech-i şer‘î üzere bir vechle isbât ve beyâna kādir olmadığından mâ‘adâ da‘vâsında tenâkuz olmağın bî-vech mu‘ârazadan men‘ u def‘ olunup mûcebince paşa-yı müşârun-ileyh hazretlerinin yedlerine tarafımızdan hüccet-i şer‘iyye dahi virilmeğin mûcebince men‘ u def‘iyçün yedlerine fermân-ı cihân-mutâ‘ ihsân ve i‘tâ buyrulmak temennâsıyla ol ki vâkı‘ü’l-hâldir alâ vukū‘ihi pâye-i serîr-i a‘lâya arz olundu. Bâkī fermân dergâh-ı ma‘delet-unvânındır.

Hurrira fî Evâil-i Cemâzîye’l-evvel sene 1107.

el-abdü’d-dâ‘î li’d-devleti’l-aliyye Esîrî Mustafa el-kādı be-medîne-i Saray

(82) Kısmet kâtibi Yusuf Efendi’yi ehl-i ağrâz fermân ile ref‘ sadedinde olmalarıyla hüsn-i hâline arz yazılmışdır.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Mahrûse-i Saray mahkemesinde kısmet-i belediyyede bu kadar eyyâmdan berü kassâm kâtibi olan ( ) Halîfe berât-ı şerîfle kâtib olup ber-müstakīm ve mü’temen hidmet lâzımesinden gayrı bir şeye karışmayup vechen mine’l-vücûh ref‘in iş‘âr ider hâli yoğiken ancak birkaç sâhib-i arz kimesneler hilâf-ı inhâ mezbûru ref‘ içün fermân-ı âlî ısdâr itmeleriyle garaz-ı mahz ve isnâd-ı mâlem-yekun olduğu emr-i meczûm olup mezbûr Yusuf Halîfe dâ‘îleri kemâkân kitâbet-i

mezbûrede ibkā olunmak ricâsıyla fermân-ı âlî ihsân buyrulmak içün ol ki vâkı‘ü’l-hâldir alâ vukū‘ihi der-i devlet-medâra arz olundu. Bâkī emr ü fermân der adlindir.

hurrira fî Evâil-i Recebü’l-ferd sene 1098.

el-abdü’d-dâ‘î li’d-devleti’l-aliyye İbrahim el-kādı be-medîne-i Saraybosna

[18b] {Sehv olunmuşdur Taraf-ı saltanat-ı aliyyeden husûs-ı âtî’z-zikrin istimâ‘ıyçün hâlâ Bosna Vâlîsi olan devletlü sa‘âdetlü Mehmed Paşa hazretlerine ve bu fakīre hitâben mefahhirü’l-emâsil ve’l-akrân Mustafa Ağa *zîde kadruhû* yediyle iki kıt‘a fermân-ı âlî vârid ve imtisâlen li’l-emri’l-âlî bu fakīr mübâşir-i mezkûr ve paşa-yı müşârun-ileyh tarafından dahi mübâşir ta‘yîn olunan Ali Ağa ve mütesellimi Mustafa Ağa ve zeyl **[**Eksik bırakılan bu arzın üzeri karalanmıştır**]}**

(83) Sâlâriyye kadîme mugāyir taleb olunmamak üzere arzdır.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Saray nâhiyesine tâbi‘ İzenik karyesinde emlâk ve arâzî-i mîrîyye mutasarrıflarından umdetü’l-ulemâi’l-kirâm İbrahim Efendi ve Salih ve Hüseyin ve diğer Hüseyin ve sâ’irleri meclis-i şer‘-i hatîre bu fakīre gelüp şöyle takrîr-i kelâm ve ta‘bîr-i ani’l-merâm eylediler ki; karye-i mezbûr sipâhileri kadîmü’l-eyyâmdan berü a‘şâr-ı şer‘iyyeleriyle rüsûmâtlarını şer‘ ve mu‘tâd üzere alup ziyâde ile ahâlî-i mezbûreyi rencîde itmiş değiller iken hâlâ karye-i mezbûre sipâhisi olan Süleyman sipâhinin vasîsi ve vekîli olan amâ imâm Abdullah nâm kimesne hilâf-ı defter bize ta‘addî eylediğinden gayrı bu diyâr-ı adîmü’l-i‘tibârda feth-ı hâkānîden berü sâlâriyye alınmaz iken hilâf-ı şer‘ ü kānûn sâlâriyye talebiyle bizi ta‘cîz ve bi’l-cümle medîne-i mezbûre nâhiyesinde sâhibü’l-arâzî olan zu‘amâ ve erbâb-ı tîmâr arâzî-i zirâ‘larından sâlâriyye almazlar iken merkūm Abdullah bundan akdem Belgrad-ı Üngürüs tarafından hilâf-ı inhâ bir tarîkle fermân-ı âlî ısdâr ve bu bahâne ile mahsûlâtımızı tarlalarımızda çürütdürüp envâ‘-ı bid‘at ve esnâf-ı ta‘addîden hâlî olmamağın minvâl-i meşrûh üzere kadîme mugāyir sâlâriyye bahânesiyle mezrû‘âtımızı ta‘şîrde dâ’imâ ta‘lîl ü tesvîf ile âfâte erişdirmek üzere yedimize fermân-ı cihân-mutâ‘ ihsân ü i‘tâ buyrulmak bâbında der-i devlet-medâra arz u i‘lâm olunması matlûbumuzdur didiklerinde fi’l-vâkı‘ bu diyârda sâlâriyye olmayup ve mezbûrdan dahi âhar kimesnelerden arâzî tefevvüz ve yazılı ra‘iyyeti olmadıkları mukarrer u muhakkak olmağile husûs-ı mezbûrun def‘iyçün yedlerine fermân-ı cihân-mutâ‘ sadaka ve ihsân buyrulmak

temennâsıyla ol ki vâkı‘ü’l-hâldir alâ vukū‘ihi pâye-i serîr-i a‘lâya arz olundu. Bâkī emr ü fermân dergâh-ı ma‘delet-unvânındır.

Hurrira fî Evâil-i Recebü’l-ferd sene 1107.

el-abdü’d-dâ‘î li’d-devleti’l-aliyye Esîrî Mustafa el-kādı be-Saray

(84) Vakfiyye-i cedîde hilâf-ı şer‘ olmağla ibtâli ricâsına arzdır.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Medîne-i Saray’da Şeyh Ferruh mahallesi sâkinlerinden el-Hâcc Hasan bin Ali nâm kimesne sene-i semân ve semânîn ve elf mâh-ı Muharremü’l-harâm gurresinde kendü mâl-ı meksûbundan sekiz kerre yüz bin akçeyi vücûh-ı berre vakf-ı sahîh ile vakf ve habs ve teslîm-i ilâ yede’l-mütevellî idüp lâkin azl ve nasb ve tağyîr ve tahvîl ve teksîr ve tencîz yedinde ola kitâb-ı vakf-ı mezbûrda mastûr ve mukayyed olup ve meblağ-ı mezbûrdan bir mikdârı zimem-i müteferrikada telef olmağla sene-i sitte ve miete ve elf mâh-ı Muharremü’l-harâmın yevm-i âşerinde kitâb-ı vakf-ı mezbûru tebdîl ve tağyîr ve nukūddan altı kerre yüz bin ve yetmiş bin akçe ile akārâtdan ba‘zı dekâkîn dahi vakf-ı sahîh-i mü’ebbed ve habs-ı sarîh-i muhalled ile vakf ve habs ve mütevellîsi işbu râfi‘-i ruk‘a-i zarâ‘at Kulan Mehmed Hâce yedine teslîm ve derûn-ı kitâb-ı vakf-ı mezkûrda min ba‘d azl ve nasb tağyîr ü tahvîl ve teksîr ü tencîz vechen mine’l-vücûh yedinde olmaya deyu tahrîr ve tasrîh ve şühûd-ı udûl mahzarlarında mahfil-i kazâda hâkimü’l-vakt kitâb-ı vakf-ı mezbûru vâkıf-ı mezkûr muvâcehesinde feth u kırâ’at ve kendü dahi cemî‘-i mezâmînini tasdîk ve ba‘de ri‘âyetihî merâsimü’l-kabûl kitâb-ı vakf-ı mezbûru hâkim-i mûmâ-ileyh imzâlayup ve mühürleyüp kitâb-ı vakf-ı mezbûr vakfiyye-i ma‘mûlün-bihâ ve me‘ûlün-ileyhâ iken vâkıf-ı mezbûr el-Hâcc Hasan vakfı nâzırı Muhyi Mehmed Efendi vefât itmekle hilâf-ı şer‘-i şerîf vakfiyye-i mezbûreyi tebdîl ve ba‘zı kuyûd ve şürûtunu tahvîle mutasaddî olmağın mütevellî-i mezbûr vâkıf-ı mezkûr ile bu fakīrin huzûrunda mürâfa‘a-i şer‘ olundukda vâkıf-ı mezbûr el-Hâcc Hasan cevâbında zikri sebk iden sene-i sitte ve miete ve elf târîhinde tebdîl ü tağyîr eylediğim kitâb-ı vakfın ba‘zı kuyûd ve şürûtundan bî-haber olduğuma binâen tekrâr kitâb-ı mezbûru tebdîl ü tahvîl itmek murâdımdır didikde mütevellî-i mezbûr Kulan Mehmed Hâce yedinde olan vakfiyye-i ma‘mûlun-bihâyı ibrâz ve bi’l-muvâcehe feth ü kırâ’at olundukda vâkıf-ı mezbûr adem-i azl ve nasb ve tağyîr ü tahvîli ikrâr ve lâkin kuyûd-ı mezbûreden mâ‘adâ ba‘zı şürûtunu münker olmağın mütevellî-i mezbûr vakfiyye-i mezbûrenin cemî‘-i kuyûd ve şürûta ve mezâmînini vâkıf-ı mezbûr muvâcehesinde şühûd-ı udûl ile isbât ve taraf-ı fakīrden dahi kitâb-ı mezbûrun tenfîzine hükm lâhıkk olup ve

mütevellî-i mezkûr yedine hüccet-i şer‘iyye dahi virilmişken yine vâkıf-ı mezbûr râzı olmayup âhar vakfiyye ve hilâf-ı şer‘-i şerîf tahrîr ve ba‘zı şürûtunu tağyîr ve bi’l-cümle şekl-i sütûrunda illet-i şer‘iyye olmak zu‘muyla vakfın nâzırı ulemâdan müteveffâ Muhyi Mehmed Efendi nâm kimesneye i‘tikādım olmağile kendüye kitâb-ı vakfı tecdîd ve tahrîr içün virdiğimde mezbûr Mehmed Efendi kendü hevâsına tâbi‘ olup mukaddemâ ve hâlâ murâdım olan şürût ve kuyûdun ba‘zını tağyîr ü tebdîl ve rızâma mugāyir olup kayd eylediği şürûtu kırâ’at itmeyüp şürût ve kuyûd-ı mezkûreyi kırâ’atde terk ve hâlâ rızâma muhâlif olan şürûta ve kuyûda vâkıf olup habîr olduğumda mezbûr Mehmed Efendi ketb ü tahrîr eylediği kitâb-ı vakfıma aslâ amel ve i‘tibâr olunmamak içün ma‘mûlun-bihâ ve me‘ûlün-ileyhâ **[19a]** kitâb-ı vakfı müceddeden tahrîr eyledim ve şöyle şart eyledim min ba‘d tebdîl ü tağyîr ü tahvîl ve azl ve nasb yedimde ola deyu tasrîh ve kitâb-ı mezbûru hâlâ eyâlet-i Bosna’da kassâm-ı askerî olan es-Seyyid Mustafa Efendi’ye imzâ idüp ve mühürledüp vâkıf-ı mezbûr kendü zu‘mu üzere kitâb-ı mezbûru vakfiyye-i ma‘mûlun-bihâ ve me‘ûlun-ileyhâ ittihâz idüp lâkin hilâf-ı şer‘-i şerîf tebdîl ü tağyîr olunmağile vakfiyye-i mezbûre gayr-ı ma‘mûlun-bihâ ve me‘ûlun-ileyhâ olmağın taraf-ı Devlet-i Aliyye’den vakfiyye-i mezbûrun ilgā vü ibtâliyçün ve mütevellî-i merkūm Kulan Mehmed Hâce yedinde olan vakfiyye-i ma‘mûlun-bihâ ve me‘ûlün-ileyhâsının tenfîzi içün yedine fermân-ı cihân-mutâ‘ sadaka ve ihsân buyrulmak temennâsıyla ol ki vâkı‘ü’l-hâldir alâ vukū‘ihi pâye-i serîr-i a‘lâya arz olundu. Bâkī fermân dergâh-ı ma‘delet-unvânındır.

min kıbel-i Esîrî Mustafa

(85) Ref‘-i fermân-ı âlî içün tahrîr olunmuşdur.

Atebe-i aliyye-i sultâniyye lâ-zâlet masûnetuhû min külli’l-âfetihî ve beliyyetihî savbına arz-ı dâ‘î-i fakīr budur ki;

Bin doksan beş senesinde vâkı‘ Üngürüs seferine imdâd ü i‘ânet içün fermân-ı celîlü’l-kadr ile sekbân cem‘ine me’mûr olan umdetü’l-a‘yân Mustafa Ağa Akovalı Mehmed bölükbaşı ma‘rifeti ile Ojiçe kazâsından yetmiş iki nefer sekbân tahrîr ve taraf-ı mîrîden irsâl olunan mâlından beher nefere beher şehr beşer guruşdan on âylık ellişer guruş ücretlerin teslîm idüp lâkin mezbûrlar varup edâ-i hidmet eylemediklerin serdâr-ı ekrem vezîr-i muhterem Mustafa Paşa hazretleri der-i devlet-medâra arz u i‘lâm eylediklerinde neferât-ı mezbûrenin mîrî olan mâldan kabz eyledikleri ellişer guruşdan hâllerine merhameten ikişer âylık mîrîden on guruşu harc-ı râhları içün afv olunup bâkī kalan kırkar guruş bi’t-tamâm kendülerden ve küfelâsından indü’ş-şer‘ tahsîl oluna deyu bin doksan altı senesinde fermân-ı şerîf-i cihân-mutâ‘ vârid ve

mûcebince zikr olunan kazâlardan ba‘de’t-tescîl zikr olunan sekbânların bi’n-nefsihî gerek kendileri ve gerek küfelâları fukarâ olmağile fermân-ı âlî-kadr gelmezden mukaddem yine fermân-ı âlî-kadr ile kimi cebeci ve kimi yeniçeri ve kimi dahi bi-eyyi-hâl firâr itmeğin zikr olunan kazâlardan ancak otuz sekiz sekbândan kırkar guruş mâl-ı mîrîyi tahsîl olunup otuz dört sekbânların ne aslı ve ne küfelâsı mevcûd olmamağile bir vechle şer‘an tahsîli mümkün olmamışdır vâkı‘ü’l-hâl sıkāt-ı sahîhetü’l-kelimâtdan su’âl olunup haberleri tahrîr olundukdan sonra husûs-ı mezkûr der-i devlet-masîre arz u i‘lâm idiver deyu ibrâm u ilhâh eyledikde vâkı‘ü’l-hâl der adle arz u i‘lâm olundu.

Hurrira fi’l-yevmü’t-tâsi‘ aşer min şehr-i Ramazânü’l-mübârek li-seneti sitte ve tis‘in ve elf.

el-abdü’d-dâ‘î li’d-devleti’l-aliyye Ahmed el-kādı be-medîne-i Saray el-mahrûse

(86) Mahallinde fermân-ı âlî ile nâ’ib gördüğü arzdır ki Memlahateyn Mukāta‘asına müte‘allik tahrîr olunmuşdur.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Taraf-ı Devlet-i Aliyye’den hâlâ Bosna Vâlîsi olan devletlü sa‘âdetlü Mehmed Paşa hazretlerine ve bu dâ‘îlerine hitâben bâ-fermân-ı cihân-mutâ‘ vârid ve mazmûn-ı münîfinde İzvornik sancağında vâkı‘ Memlaha-i Çûp Mukāta‘ası emîni olan iftihârü’l-emâcid ve’l-ekârim Fazlullah Ağa *zîde mecduhû* tarafından mukāta‘a-i mezbûre zabtına me’mûr olan işbu râfi‘-i ruk‘a-i zarâ‘at Mustafa Bey bin el-Hâcc Osman Ağa nâm kimesne tarafına savb-ı şer‘-i şerîfden Mevlânâ Abdullah Efendi ibn Ahmed Efendi irsâl olunup bî-garaz müslimîn ile mahalline varup akd-i meclis-i şer‘-i hatîr olundukdan sonra hüccet-i şer‘iyye nâtıka olduğu vech üzere hâlâ harâbe-müşrif olan cevâmi‘ ve mesâcid ve mekteblerin e’imme ve mü’ezzinîn ve mu‘allimleri ve sâ’ir hademeden mevcûd olup ikrârları üzere bu âna değin elli bir günlüği âbâ ve ecdâdlarımızdan ırsen intikāl eylediğine binâen fuzûlen bî-berât ve bî-hidmet alup ve sâ’ir esâmi ve şahsiyetleri mevcûd olmayup hidmet-i pâdişâhî ve emîn-i mezkûr hidmetlerinde vechen mine’l-vücûh bulunmayup kezalik doksan dokuz günlüği fuzûlen alup ki min haysü’l-mecmû‘ yüz elli günlüği ümenâ-i sâlifeden fuzûlen taleb ve rencîde idegeldikleri üzere mâl-ı mîrî ve emîn-i mezkûra gadr itmek sevdâsıyla subaşılarını ve etbâ‘ vü akrabâyı taslît ve bî-vech taleb ve iddi‘âda olduklarını sıkāt-ı müslimîn ihbâr eylediklerini mevlânâ-yı mezbûr mahallinde ketb ü tahrîr ve ma‘an irsâl olunan Mehmed Bey ve Abdülmuhsin Çelebi ile meclis-i şer‘e gelüp alâ vukū‘ihi inhâ ve takrîr itmeğin hademe-i mezbûre günlükleri tashîh ve derkenâr ve sebeb-i tahrîr ve berâtları mûceblerince havâlâtdan sonra fuzûlen bî-berât ve sebeb-

i tahrîr sinîn-i sâbıka üzere taraf-ı mîrî ve ümenâya gadr itdirilmemek bâbında ol ki vâkı‘ü’l-hâldir alâ vukū‘ihi pâye-i serîr-i izzet-masîre arz olundu. Bâkī fermân dergâh-ı ma‘delet-unvânındır.

Hurria fî Evâil-i Saferü’l-hayr sene sitte ve miete ve elf.

el-abdü’d-dâ‘î li’d-devleti’l-aliyye Ali bin Mehmed el-kādı be-medîne-i Saraybosna

(87) İsazâde Süleyman Çelebi hazretlerine müteveffâ Kutlu Hasan Efendi mahlûlünden Nevesin ma‘ İstolçe arzıdır. Emir Efendilerin çerâğ-ı efrûhteleridir.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Ber-vech-i te’bîd Hersek sancağında Nevesin ma‘ İstolçe kazâsına mutasarrıf olan Mostarî Kutlevî (?) Hasan Efendi vefât itmeğin ol vechle mâru’z-zikr Nevesin ma‘ İstolçe kazâları mahlûl olmağın yerine kırkdan münfasıl zümre-i müderrisînden bâ’is-i ruk‘a-i zarâ‘at Süleyman Efendi dâ‘îleri her vechle mahall u müstahıkk ve erbâb-ı isti‘dâddan olmağile mezbûr dâ‘îlerine mâru’z-zikr Nevesin ile İstolçe kazâları sadaka ve ihsân buyrulmak temennâsıyla ol ki vâkı‘ü’l-hâldir alâ vukū‘ihi pâye-i serîr-i a‘lâya arz olundu. Bâkī fermân der ma‘delet-medârındır.

Hurrira fî Evâil-i Rebî‘ü’l-evvel sene seb‘a ve miete ve elf.

el-abdü’d-dâ‘î li’d-devleti’l-aliyye Mehmed el-kādı be-medîne-i Bosna

{Balizâde Edirnevî}

[19b] (88) Mütevellî vakfa ihânet itmekle itlâf u izâ‘at-ı mâl-ı vakf eylediğinden nâşî ref‘ olunup âhara tevcîh olunmuşdur.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Medîne-i Saray’da hayrâtı vâkı‘ merhûm el-Hâcc Zülfikar vakfına yevmî on akçe vazîfe ile mütevellî olan zümre-i mülâzımînden Süleyman Efendi bin İsa Halîfe yedi sekiz seneden berü vakf-ı mezbûrun muhâsebesini şart-ı vâkıf üzere görmeyüp hidmet-i tevliyyet-i mezbûrede ihmâl ü tekâsül ve mürtezika-i vakf-ı mezbûrun vazâ’if-i mu‘ayyenesin edâ itmediğinden mâ‘adâ vakf-ı mezbûrun asl-ı mâlını dahi ihlâk u itlâf ve bi’l-cümle vücûhla vakf-ı mezbûra hıyâneti olduğunu vakf-ı mezbûrun nüzzâr ve mürtezikası meclis-i şer‘e gelüp teşekkî itmeleriyle mürtezika-i vakf-ı mezbûrun muhtârı ve vâkıf-ı mezkûrun rebîbi işbu râfi‘-i ruk‘a-i zarâ‘at Yusuf Halîfe bin Mustafa dâ‘îleri her vechle mahall ü müstahıkk olmağile cihet-i mezbûre merkūmun ref‘inden mezkûr Yusuf Halîfe dâ‘îlerine tevcîh ve yedine berât-ı şerîf-i

âlîşân sadaka ve ihsân buyrulmak temennâsıyla ol ki vâkı‘ü’l-hâldir alâ vukū‘ihi pâye-i serîr-i a‘lâya arz olundu. Bâkī emr ü fermân dergâh-ı ma‘delet-unvânındır.

Hurrira fî gurre-i Muharremü’l-harâm sene seb‘a ve miete ve elf.

(89) Mîrîden vazîfe ricâsına defterdâr tarafından virilen arz mûcebince Bosna monlâsı tarafından arz olunmuşdur.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Bosna hazînesine tâbi‘ Saray şem‘hânesi mâlından yevmî on beş akçe vazîfe ile ihlâs-ı şerîf tilâvet iden Durak Halîfe fevt olup ol vechle mahlûle olmağın yerine işbu râfi‘-i ruk‘a-i zarâ‘at Çelebi oğlu Abdullah Halîfe dâ‘îleri her vechle mahall ü müstahıkk olmağile cihet-i mezbûre hazînesine merkūme defterdârı olan fahrü’l-emâcid ve’l-ekârim Mehmed Efendi arzı mûcebiyle mezbûr dâ‘îlerine tevcîh ve yedine berât-ı şerîf-i âlîşan sadaka ve ihsân buyrulmak temennâsıyla der-i devlet-medâra arz olundu. Bâkī fermân dergâh-ı ma‘delet-unvânındır.

Hurrira fî Evâil-i Şevvâli’l-mükerrem sene sitte ve miete ve elf.

el-abdü’d-dâ‘î li’d-devleti’l-aliyye Mustafa Esîrî el-kādı be-medîne-i Saraybosna

(90) Rum ve Anadolu’dan menzil bârgîrlerinin ref‘i fermân olunup der-i devlete vukū‘ı üzere vâkı‘ü’l-hâl arz olunmuşdur.

{Fermân-ı âlî mazmûnı üzere yazılmışdır.}

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Taraf-ı Devlet-i Aliyye’den fermân-ı cihân-mutâ‘ vârid ve mazmûn-ı münîfinde vilâyet-i Rumili ve Anadolu câniblerinde olan yollarda vâkı‘ menzil defterinde mukayyed menâzili kadîmden mevzû‘ olan menzil bârgîrlerin içün ekserinin avârız ve nüzülleri mukābelesinde mu‘ayyen menzile bağlu köyleri olup lâkin seferler mütemâdî olmağile kesret-i menâzilden kadîmî bârgîrleri kifâyet eylemedikçe ba‘zısına hazîneden ve ba‘zı emvâlden havâle ve civârında olan kazâlardan imdâd virildikden sonra yine ziyâde masârıf içün her menzilin kazâ ahâlîsi ve vilâyetlü beynlerinde akçe sâlyâne olunup ve bundan gayrı menzil defterinde kaydları olmayup ol yollarda olmayan ba‘zı kazâlar dahi iktizâ hasebiyle ulak uğramağile kazâ ahâlîsi beynlerinde menzil içün bârgîrler besleyüp lâzım gelen menzil masârıfın kazâ ahâlîsi kendüleri çeküp bu vechle menâzil husûsunda cânib-i mîrîye zarar olduğundan gayrı re‘âyâ fukarâsına küllî zulm ü ta‘addî olmağla bi’l-cümle Rumili ve Anadolu’da olan menziller yüz sekiz rûz-ı hızırında ref‘ ve mükârî misillü yerlerine ücret ile menzil bârgîr vaz‘ olunup husûs-

ı mezbûr alâ vukū‘ihi taraf-ı Devlet-i Aliyye’ye arz u i‘lâm oluna deyu fermân buyrulmağın husûs-ı mezbûr bu diyâr-ı kalîlü’l-i‘tibâr ahâlîsinden istihbâr olundukda eyâlet-i Bosna’da ber-vech-i muharrer menzilhâneler ve menzil bârgîrleri kadîmden vaz‘ u ta‘yîn olunmayup ancak taraf-ı saltanatdan ve yine taraf-ı saltanata mürûr u ubûr iden kapucubaşıları içün ve hasbü’l-iktizâ serhadd-i mansûreye giden ve yine mu‘âvedet iden ulaklar içün bârgîrler tutulup husûs-ı mezkûr kadîmden vech-i meşrûh üzere cârî olduğunu meclis-i şer‘e gelüp ihbâr itmeleriyle ol ki vâkı‘ü’l-hâldir alâ vukū‘ihi pâye-i serîr-i izzet-masîre arz olundu. Bâkī emr ü fermân der ma‘delet-unvânındır.

Hurrira fî Evâhir-i Cemâzîye’l-evvel sene 1108.
min kıbel-i Esîrî Mustafa el-kādı be-medîne-i Saray

(91) Mostar kasabası şaranponiye neccâr virildikden sonra tekrâr Belgrad’a virilmeye deyu cümle iltimâsıyla tesvîd şud.

Eyâlet-i Bosna ahâlîsinden cemm-i gafîr ve cem‘-i kesîr meclis-i şer‘-i hatîr-i lâzımü’t-tevkīrde her biri ikrâr ve takrîr-i kelâm idüp işbu sene-i meymenet-âsârda ber-mûceb-i fermân-ı âlî Mostar kasabası civârında kule ve çardak ve şaranpo ve İhlivne ve sâ’ir serhadd-i İslâmiyye’de vâkı‘ olup harâbe-müşrif olan kılâ‘ ve palanka ta‘mîri içün ma‘lûmü’l-mikdâr neccâr ve cerehor ihrâcı fermân olunup lâkin eyâlet-i mezbûreden ancak kılâ‘-ı mezbûre ve zikri sebk iden palankalar ta‘mîrlerine iktizâ iden neccâr ve cerehor ihrâcı olunur ancak âdet-i me’lûfe üzere sedd-i sedîd-i Üngürüs olan Belgrad ta‘mîri içün beher sene ma‘lûmü’l-mikdâr neccâr ve cerehor ihrâc olunmağile zikri sebk iden kılâ‘ ve palankaların ta‘mîri içün neccâr ve cerehor ihrâc olundukda Belgrad tarafına neccâr ve cerehorun ihrâcı müte‘azzir olmağın husûs-ı mezbûr der-i devlet-medâra arz olunması matlûbumuzdur didiklerinde fi’l-vâkı‘ eyâlet-i mezbûrede bennâ kıllet üzere olup sâlifü’z-zikr Mostar kasabası civârında vâkı‘ kule ve çardak ve şaranpo binâsı içün ol mikdâr neccâr ve cerehor ihrâc olundukdan sonra âhar yere bennâ virmeğe bir vechle iktidârları olmadığı mütehakkık u müte‘ayyin olmağın ol ki vâkı‘ü’l-hâldir alâ vukū‘ihi pâye-i serîr-i a‘lâya arz olundu.

fî selh-i Cemâzîye’l-âhir sene 1108.
min kıbel-i Esîrî Mustafa el-kādı

[20a] (92) Bosna Vâlîsi virdiği kîrâyı yine mîrîden taleb ve ahz içün tesvîd der-i devlete gitmişdir.

{İki hüccet bu arzda işrâb olunmuşdur}

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

İşbu râfi‘-i ruk‘a-i zarâ‘at Bosna Vâlîsi olan devletlü sa‘âdetlü Mehmed Paşa hazretlerinin ma‘rifetiyle hasbü’l-fermâni’l-âlî vilâyet-i mezbûrenin serhadd-ı mansûrelerinde vâkı‘ kılâ‘ ve palanka ve sâ’ir sugūr-ı İslâmiyye muhâfazaları hidmetinde olan mîrî levendâtlarının aksâm-ı zahâîrlerini mevâzi‘-i müte‘addideden nakl iden mükârî tâ’ifesinden iki kıt‘a hüccet-i şer‘iyyede mastûrü’l-ism olup zikri sebk iden zahâîrin naklinde edâ-i hidmet iden bi’l-cümle ashâblarından iki bin dokuz yüz altmış üç re’s mükârî bârgîrin her yüküne bi-hesâb-ı çürük dörder yüz akçe ücret-i mu‘ayyene-i mezbûreden müstahıkk oldukları ücretleri hesâb-ı mezkûr üzere min haysü’l-mecmû‘ on bir yük ile seksen beş bin iki yüz akçeyi tâ’ife-i merkūmenin ser-mükâriyân ve sâ’irleri meblağ-ı mezkûr on bir yük ile seksen beş bin iki yüz akçelerini gene bi-hesâb-ı esedî beş bin dokuz yüz yirmi altı guruş ider paşa-yı müşârun-ileyh hazretleri yedinden bi’t-tamâm ve’l-kemâl ahz u kabz ve istîfâ eylediklerini tâ’ife-i merkūmenin her biri meclis-i şer‘-i hatîrde bi-tav‘ahüm merreten ba‘de uhrâ ikrâr u i‘tirâf itmeleriyle meblağ-ı mezkûr paşa-yı müşârun-ileyh hazretlerine taraf-ı mîrîden virilmek üzere serhadd-ı mezkûrede hidmet-i muhâfazada bezl-i makdûr eyleyen mîrî levendâtın havâyic-i lâzımeleriyçün harc u sarf olunduğu emr-i mukarrer ve meczûm ve bi’l-cümle meblağ-ı mezkûr paşa-yı müşârun-ileyh hazretlerine taraf-ı mîrîden inâyet ve ihsân buyrulmak ricâsına ol ki vâkı‘ü’l-hâldir alâ vukū‘ihi pâye-i serîr-i ma‘delet-masîre arz olundu. Bâkī emr ü fermân der ma‘delet-unvânındır.

Hurrira fî Evâhir-i Cemâzîye’l-âhir sene 1108.

min kıbel-i Esîrî Mustafa el-kādı

(93) Mehter Yusuf Ağa yoklamacı Hasan Ağa fermân-ı âlî ile mübâşir olup istikāmet ile edâ-i hidmet ve bi’l-cümle bir akçe almadığı eclden der-i devlete arzdır.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Serhadd-i eyâlet-i Bosna’da vâkı‘ kılâ‘ ve palankaların neferâtı yoklamasına bundan akdem me’mûr olan emekdârlardan Hasan Ağa[160] hilâf-ı fermân-ı âlî neferâta cevr ü eziyyet ve bi’l-cümle hilâf-ı şer‘-i kavîm be-tarîkü’t-tağrîm akçelerin alduğu der-i devlete mün‘akis oldukda istirdâd içün iftihârü’l-emâcid ve’l-ekârim işbu râfi‘-i ruk‘a-i zarâ‘at Yusuf Ağa *zîde mecduhû* kulları yediyle hâlâ Bosna Vâlîsi olan devletlü sa‘âdetlü Mehmed Paşa hazretlerine hitâben

[160] Hasan Ağa’nın aldığı bu arz muhtemelen işe yaramamış, haksız yere topladığı paraları geri vermesi emredilmiştir (BOA, *A.DVNSMHM.d*, nr. 110, s. 30, hkm. nr. 124 (Evâhir-i Zilkade 1108/10-20 Haziran 1697)). Kalebend edilmesine dair emir için s. 45, hkm. nr. 193 (Evâhir-i Zilkade 1108/10-20 Haziran 1697).

fermân-ı âlî vârid ve mûmâ-ileyh Yusuf Ağa husûs-ı mezkûra mübâşir ta‘yîn olunmağın paşa-yı müşârun-ileyh hazretleri dahi neferât-ı mezbûreyi mezkûr Hasan Ağa ile mahfil-i kazâda mûmâ-ileyh Yusuf Ağa mübâşeretiyle mürâfa‘a itdürüp ve tav‘an ikrârı mertebeleri ber-mûceb-i hüccec-i şer‘iyye mûmâ-ileyh Yusuf Ağa ma‘rifetiyle ashâbına redd ve ihkāk-ı hakk olunup bi’l-cümle adâlet-encâm-ı pâdişâhî ve zamân-ı nusfet-nişân-ı âsafîde mûmâ-ileyh sarf-ı destmâye-i kudret ve bezl u sa‘y u miknet idüp mezbûr Hasan Ağa’dan ve serhadd fukarâsından bir akçe ve bir habbe almayup me’mûr olduğu husûs-ı mezbûrda istikāmet idüp hasbü’l-fermâni’l-âlî edâ-i hidmet itmeğin ol ki vâkı‘ü’l-hâldir alâ vukū‘ihi der ma‘delet-unvâna arz olundu. Bâkī emr ü fermân der ma‘delet-unvânındır.

Hurrira fi’l-yevmi’r-râbi‘ min Zi'l-ka‘detü’ş-şerîfe sene semân ve miete ve elf.

el-abdü’d-dâ‘î el-fakīr Mehmed el-kādı be-medîne-i Saraybosna

(94) Bağan Osman’ın dizdârlığı içün devlete arz olunmuşdu ve mağdûriyyeti iş‘âr olunmuşdu.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Bosna sancağında Saray nâhiyesinde Lebogoşte nâm karye ve gayrıdan beşer bin yedi yüz akçe gedik tîmâr ile Hudidide Kal‘ası dizdârlığı müteveffâ es-Seyyid Ahmed’in hâl-i hayâtında terk-i hidmetden sene-i ihdâ ve miete ve elf Şevvâlinin üçüncü gününde ber-mûceb-i berât-ı şehriyârî işbu râfi‘-i ruk‘a-i zarâ‘at fahrü’l-akrân Osman Ağa bendelerine tevcîh ve mezbûr bendeleri berât-ı pâdişâhî ile kal‘a-i mezbûre muhâfazasında ve umûr-ı pâdişâhîde mücidd ü sâ‘î olup bir tarîkle azl ve ref‘ine mûceb yoğiken âhardan Ahmed nâm kimesne tîmâr-ı mezbûr ile mâru’z-zikr dîzdârlığı hilâf-ı inhâ ile mezbûr es-Seyyid Ahmed’in fevtinden üzerine berât itdürüp mezbûra gadr u hayf itmeğin mâru’z-zikr dizdârlığı Ahmed ref‘inden mezkûr Osman bendelerine kemâkân ibkā buyrulmak bâbında ol ki vâkı‘ü’l-hâldir alâ vukū‘ihi pâye-i serîr-i izzet-masîre arz olundu. Bâkī fermân dergâh-ı ma‘delet-unvânındır.

Hurrira fî Evâil-i şehr-i Rebî‘ü’l-âhir sene semân ve miete ve elf.

el-abdü’d-dâ‘î li’d-devleti’l-aliyye Mustafa Esîrî el-kādı be-medîne-i Saraybosna

[20b] (95) Küttanî (?) el-Hâcc Receb’in adem-i itâ‘at ve ihtifâsı der-i devlete arz olunup lâkin sulh olunmağla arz-ı mezkûr varmamışdır.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Fi'l-âsl Çelebibazarı kazâsına tâbi‘ Miletikeli (?) karyesi sâkinlerinden olup bundan akdem Mısır-ı Kahire'de tavattun idüp anda vefât iden el-Hâcc Mehmed bin Hasan nâm müteveffânın verâseti usûbet nesebiyyesi cihetinden li-ebeveyn ammî oğlunun oğlu işbu râfi‘-i ruk‘a-i zarâ‘at Ahmed Bey bin Ali Beşe nâm kimesneye münhasır olduğu mukaddemâ müteveffâ-yı mezbûre iddi‘â-yı verâset iden yine karye-i mezbûre ahâlîsinden Selim Çavuş bin İbrahim Çavuş nâm kimesne muvâcehesinde lede'ş-şer‘ü'l-enver şühûd-ı udûl ile sâbit ve bi'l-cümle kıbel-i şer‘den mezbûr Ahmed Bey'in yedine hüccet-i şer‘iyye virilüp muhallefât-ı müteveffâ-yı mezkûre vaz‘-ı yed itmekden merkūm Selim Çavuş men‘ ü def‘ olunmuşken merkūm Selim Çavuş vâris olmak zu‘mıyla medîne-i Saray'da Kara Ferhadzâde mahallesi sâkinlerinden Küttânî el-Hâcc Receb nâm kimesneyi tarafından tevkîl ve mezbûr el-Hâcc Receb dahi merkūm Selim Çavuş tarafından Mısır-ı Kahire'ye varup müteveffâ-yı mezbûrun muhallefâtına vâzı‘ü'l-yed olan vasî-i muhtârı Mostarî diğer el-Hâcc Mehmed yedinden iki bin beş yüz seksen bir buçuk şerifî altun ki beş bin sekiz yüz esedî guruş ile bir buçuk rub‘ esedî guruş ider ahz u kabz ve meblağ-ı mezbûrdan merkūm Selim Çavuşa ancak bin dört yüz esedî guruş def‘ ü teslîm ve bundan akdem mezbûrân Ahmed Bey ve Selim Çavuş bu fakīrin huzûrunda mürâfa‘a-i şer‘ olduklarında mezbûr Ahmed Bey'in yedinde olan hüccec-i şer‘iyye nâtıka olduğu vech üzere mezbûr Ahmed Bey müteveffâ-yı mezbûrun li-ebeveyn ammî oğlunun oğlu usûbet-i nesebiyye cihetinden hasren vârisi olduğunu merkūm Selim Çavuş ikrâr ve kendü vechen mine'l-vücûh müteveffâ-yı mezbûr el-Hâcc Mehmed'e vâris olmayup meblağ-ı mezbûr beş bin sekiz yüz esedî guruş ile birer rub‘ esedî guruşdan meblağ-ı mezkûr bin dört yüz esedî guruş vekîli mezbûr el-Hâcc Receb'den fuzûlen ahz u kabz eylediğini i‘tirâf eylediğinden sonra meblağ-ı bakī dört bin dört yüz esedî guruş ile bir buçuk rub‘ esedî guruş mezbûr Ahmed Bey mezkûr el-Hâcc Receb'den taleb ve da‘vâ itmek üzere ihzârı içün bi'd-defa‘ât taraf-ı şer‘-i şerîfden mahzarlar irsâl ve mürâselât ile da‘vet-i şer‘ eylediğinde mezbûr el-Hâcc Receb kendüyi ihtifâ idüp ta‘annütü zâhir ü nümâyân oldukdan sonra husûs-ı mezkûr hâlâ Bosna Vâlîsi olan devletlü Mehmed Paşa hazretlerine arz u i‘lâm olundukda paşa-yı müşârun-ileyh hazretleri mezbûr el-Hâcc Receb'in ihzârı içün buyuruldu-i şerîfleriyle medîne-i mezbûre kāîm-makāmı fahrü'l-eşbâh Mehmed Ağa'yı mübâşir ta‘yîn ve mûmâ-ileyh Mehmed Ağa dahi bir vechle mezkûr el-Hâcc Receb'i li-ecli'l-mürâfa‘a meclis-i şer‘e ihzâr idemeyüp vech-i meşrûh üzere mezkûr el-Hâcc Receb kendüyi ihtifâ ve hasm-ı şer‘isi mezbûr Ahmed Bey ile mürâfa‘adan imtinâ‘ idüp şer‘-i şerîfe adem-i inkıyâdı mütehakkık olmağın ol ki vâkı‘ü'l-hâldir alâ vukū‘ihi pâye-i serîr-i a‘lâya arz olundu. Bâkī fermân dergâh-ı ma‘delet-unvânındır.

Hurrira fî Evâsıt-ı Zi'l-ka‘de sene 1108.

el-fakīr Mehmed el-kādı be-Saray

(96) Cedîd vazîfe ihdâsına.

Der-i devlet-mekîne arz-ı dâ‘î-i kemîne oldur ki;

Mahrûse-i Saray’da hayrâtı vâkı‘ merhûm Abdülhalim Ağa binâ eyledüği mescid-i şerîf ta‘mîrine el-Hâcc Mezid vakf eyledüği akçe gallasından ve mescid-i mezbûrun hareminde makābir-i müslimîn içün bey‘ olunan toprak akçesi istirbâh olunup terakkī vü izdiyâd bulmağile bir kâtib lâzım ve mühimm olmağın yine mescid-i mezbûrun imâmı olan Mustafa Halîfe bin Ahmed dâ‘îleri her vechle mahall ü müstahıkk olmağile senevî ikişer yüz akçe zikr olunan akçelerin gallâtından mütevellîsi yedinden almak üzere kâtib nasb olunup cihet-i mezkûre vazîfe-i merkūme ile mersûm dâ‘îlerine tevcîh olunup yedine berât-ı şerîf-i âlîşân sadaka ve ihsân buyrulmak ricâsına pâye-i serîr-i a‘lâya arz olundu. Bâkī fermân der adlindir.

Hurrira fî Evâil-i Recebü’l-müreccb sene selase ve semânîn ve elf.

(97) Dahl olunan vazîfenin ibkā ve mukarrerine yazılmışdır.

Dergâh-ı felek-medâr ve bârgah-ı gerdûn-iktidâr türâbına arz-ı bende-i bî-mikdâr budur ki;

Bosna hazînesine tâbi‘ İskopye rüsûmu filorisi mâlından yevmî dört akçe vazîfe ile Akhisar kasabasında vâkı‘ ıydeyn musallâsında ferrâş olan Hasan bendeleri mevcûd olup ve ferrâşlık hidmetinde kusûrı yoğiken âhardan Neziroğlu diğer Hasan bî-vech dahl idüp mezbûr Hasan âhar yerde sâkin ve hidmeti hâlî vü mu‘attaldır deyu Akhisar kādısı arzı ile hilâf-ı inhâ ile berât idüp mezbûr Hasan bendelerine küllî hayf u gadr itmeğin merhamet buyrulup bî-vech dahl iden Hasan ref‘ olunup zikr olunan ferrâşlık hakk-ı sarîhi olan mezbûr Hasan bendelerine üslûb-ı sâbık üzere ibkā vü mukarrer kılınup müceddeden berât-ı şerîf-ı âlîşân sadaka ve inâyet buyrulmak ricâsına der-i devlet-medâra arz olundu. Bâkī fermân dergâh-ı mu‘allânındır.

Bende Mehmed Defterdâr-ı Bosna hâlâ

[21a] (98) Za‘îf olan bir karyeden âhar karyenin tahammülüne binâen avârız nakline arzdır. Edirne’de Kütâhî Mehmed Efendi tarafından bu fakīr yazmışımdır.

Der-i devlet-mekîne arz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Yanbolu kazâsına tâbi‘ Çinkoçe-i Gebran nâm karye re‘âyâsı meclis-i şer‘e gelüp her biri takrîr-i kelâm idüp karyemizin altı aded avârızhânesi olup lâkin re‘âyâmızın kimi fakr u

fâkasından perâkende ve kimi işbu sene-i mübârekede hastalık zuhûrundan helâk ve üç dört nefer re‘âyâmız dahi voynuk çıkup bâ-fermân-ı âlî asl karyelerine nakl ü iskân itdirilmekle nısfımız mikdârı nâ-bûd olup tekâlîfden hisseleri üzerimizde kalmağile bir vechle tahammüle iktidârımız kalmayup lâkin kazâmızı tahrîrden sonra gelüp tecemmu‘ idüp üzerlerinde mukayyed hâneleri olmayan Karaorman üzerine iki hâne mikdârı nakl ü vaz‘ olunup hâlimize merhamet-i şehriyârî ricâsıyla vâkı‘ hâlimizi der-i devlet-medâra arz u i‘lâm idiver deyu tazarru‘ ve ibtihâl itmeleriyle fi’l-hakīka karye-i mezbûre Karaorman re‘âyâsı ba‘de’t-tahrîr tecemmu‘ etmiş olup üzerlerinde hâne olmadığını bu fakīrin dahi ma‘lûmu olmağın ol ki vâkı‘ü’l-hâldir der-i devlete arz olundu. Bâkī fermân der adlindir.

Hurrira fî Evâhir-i Recebü’l-ferd sene 1109.

el-abdü’d-dâ‘î Mehmed el-kādı be-Yanbolu

(99) Bir derd-mend kādıya ilhâk ricâsına yazılmışdır.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Memlahateyn kādısı olan işbu râfi‘-i ruk‘a-i zarâ‘at Veliyüddin Efendi dâ‘îleri zîver-i ilm ile ârâste ve pîrâye-i fazl ile pîrâste dâ‘îleri olup icrâ-yı ahkâm-ı şer‘iyyede sarf-ı destmâye-i kudret ve itmâm-ı umûr-ı pâdişâhîden bezl-i miknet idüp taht-ı kazâsında olan sıgār u kibâr etvâr-ı pesendîdesinden râzı vü şâkir olup lâkin mansıb olan Memlahateyn kazâsı birkaç def‘a gāret-zede-i küffâr-ı hâksâr olmağile ziyâde bî-hâsıl ve adîmü’l-cedvâ olup ve mansıbına ilhâk olunan Gradçaniçe kazâsında ferd-i vâhid olmayup mezbûr dâ‘îleri dahi fakīrü’l-hâl ve kesîrü’l-ı‘yâl ve her vechle mahall-i merhamet dâ‘îleri olmağile civârında olan Srebreniçe kazâsı ilhâk ve mezbûr dâ‘îleri şâdkâm buyrulmak temennâsıyla ol ki vâkı‘ü’l-hâldir pâye-i serîr-i a‘lâya arz olundu. Bâkī fermân dergâh-ı ma‘delet-unvânındır.

Hurrira fî Evâil-i şehr-i Rebî‘ü’l-evvel sene aşere ve miete ve elf.

el-abdü’d-dâ‘î li’d-devleti’l-aliyye Ahmed el-kādı be-medîne-i Saraybosna

(100) Esnâf ihrâcına arzdır.

Atebe-i aliyye-i devlet-intimâları savbına ma‘rûz-ı dâ‘îleri oldur ki;

Bundan akdem medîne-i Saray’dan taraf-ı bâhirü’ş-şereflerine asâkir-i İslâm-ı zafer-encâmın muzâyakası def‘iyçün medîne-i mezbûreden fermânları üzere esnâf ihrâcına me’mûr olan bâ‘is-i ruk‘a-i zarâ‘at-şümûl Receb Çavuş kulları hasbü’l-fermân esnâf ihrâcında teşmîr-i sâ‘id-i ihtimâm-ı mâlâ-kelâm idüp ahsen vech üzere edâ-i hidmet ve esnâf ile taraf-ı bâhirü’ş-

şereflerine rû-be-râh olmağın ol ki vâkı‘ü’l-hâldir alâ vukū‘ihi hâkpâ-yı devlet-ihtivâlarına arz olundu. Bâkī fermân devletlü sa‘âdetlü sultânım hazretlerinindir.

Hurrira fî Evâil-i Muharrem sene 1110.

el-abdü’d-dâ‘î Ahmed el-kādı be-medîne-i Saraybosna

(101) Hüdaverdi Paşa’ya sekbân içün yazılmışdır.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

İşbu râfi‘-i ruk‘a-i zarâ‘at ber-vech-i arpalık Prizren ve Dukakin ve Yanya sancaklarına mutasarrıf olan ~~sa‘âdetlü~~ merhûm Mahmud Beyzâde sa‘âdetlü Hüdaverdi Paşa hazretleri işbu sene-i mübârekede taraf-ı saltanat-ı aliyyeden serhadd-i Bosna muhâfazasına bâ-fermân-ı âlî me’mûr oldukları üzere iki bin mîrî piyâde levendât ve sekiz yüz nefer kapusu halkı ki cem‘an iki bin sekiz yüz asker ile sâbıkā Bosna muhâfızı olan vezîr-i âsaf-nazîr ve müşîr-i müşterî-tedbîr devletlü sa‘âdetlü Mustafa Paşa hazretlerinin yanına gelüp mülâkī oldukları günden berü memâlik-i İslâmiyye ve serhadd-i mansûrenin hıfz u hırâsetinde rızâ-yı veliyyü’n-ni‘am üzere sarf-ı destmâye-i kudret idüp Bihke serhaddinin zahîresi naklinde ve Novi Kal‘ası ve Zrin (?) sahrâsının tahrîbinde ahz-ı intikām-ı a‘dâ-yı li’âmda bezl-i makdûr ve sarf-ı sa‘y-i nâ-mahsûr eylediğinden mâ‘adâ vezîr-i müşârun-ileyh hazretlerinin ve sâ’ir asâkir-i İslâm-ı zafer-encâm ile Hırvat seferinde Sin ve Çitne (?) havâlîlerinde vâkı‘ olan hasârat-ı azîme ve gazavât-ı cesîmede şecâ‘at-ı rüstemâneleri zâhir ü nümâyân ve her vechle hidemât-ı aliyye-i şehriyârîde kemâl mertebe sarf-ı destmâye-i kudret ve bezl-i miknet idüp ahâlî-i memleketin sıgār u kibârı ile hüsn-i zendegânî ve askerinin zabt u rabtında sa‘y-ı belîğ-i bî-dirîğ idüp bi’l-cümle paşa-yı mûmâ-ileyhden südûr bulan gayret ü hamiyyetlerinden ve evzâ‘ vü etvâr-ı pesendîdelerinden cümle ahâlî şükrân üzere olup ahsen vech üzere rûz-ı kāsıma değin edâ-i hidemât-ı aliyye-i pâdişâhî itmeğin ol ki vâkı‘ü’l-hâldir alâ vukū‘ihi pâye-i serîr-i izzet-masîre arz olundu. Bâkī fermân dergâh-ı ma‘delet-unvânındır.

Hurrira fi’l-yevmü’s-sâbi‘ min Cemâzîye’l-evvel sene aşere ve miete ve elf.

el-abdü’d-dâ‘î li’d-devleti’l-aliyye Ahmed el-kādı be-medîne-i Saray

[21b] (102) Mukayyid Hüsameddin arzıdır.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Medîne-i Saray’da mahkeme-i şerîfede mukayyid olan es-Seyyid Mansur hidmet-i merkūmede külli tekâsül ve ibâdullâhdan cevr u eziyyet itmekle merkūm ref‘ olunup yerine erbâb-ı

haysiyyetden işbu râfi‘-i râk râk Hüsameddin Halîfe her vechle mahall ü müstahıkk olmağile ta‘yîn olunup yedine berât-ı şerîf-i âlîşân sadaka ve ihsân buyrulmak ricâsına der-i devlet-medâra arz olundu. Bâkī fermân der adlindir.

Hurrira fi’s-sâlis ve’l-ışrîn min Receb sene 1110.

el-abdü’d-dâ‘î li’d-devleti’l-aliyye Ahmed el-kādı be-medîne-i Saray

(103) Seyyid Mansur’un ref‘i arzıdır.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Medîne-i Saray’da hayrâtı vâkı‘ merhûm ve mağfûrun leh Gāzî İsa Bey vakfına yevmî on dört akçe vazîfe ile kâtib olan es-Seyyid Mansur hidmetinde tekâsülden mâ‘adâ bilâ-sebeb vakf-ı mezkûr i‘mâli icârâtından tama‘-ı hâmı sebebiyle ziyâde akçe alup vakfa küllî ihânet ü gadr ve müste’cirîn-i vakfa cevr ü eziyyet eylediğin bî-garaz müslimînden cemm-i gafîr ve cem‘-i kesîr mahfil-i kazâya gelüp teşekkî ve ihbâr itmeleriyle sıyâneten li’l-vakf merkūm es-Seyyid Mansur ref‘ ve yerine işbu râfi‘-i ruk‘a-i zarâ‘at Mustafa Halîfe dâ‘îleri her vechle hidmet-i kitâbet-i mezbûreye lâyık ve mahall ü müstahıkk olduğundan mâ‘adâ evlâd-ı utekādan olup meşrûtası olmağile cihet-i mezbûre vazîfe-i mersûmesiyle merkūm dâ‘îlerine tevcîh olunup yedine berât-ı şerîf-i âlîşân sadaka ve ihsân buyrulmak ricâsına pâye-i serîr-i a‘lâya arz olundu. Bâkī emr ü fermân der adlindir.

Hurrira fî 10 min Ramazân sene 1110.

el-abdü’d-dâ‘î li’d-devleti’l-aliyye Ahmed el-kādı be-medîne-i Saraybosna

(104) Bosna Defterdârı Mehmed Efendi’nin hudûd masârıfı arzıdır.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Bin yüz on bir senesi Zi'l-ka‘detü’ş-şerîfe evâsıtından bin yüz on iki senesinin şehr-i Rebî‘ü’l-evveli evâsıtına varınca işbu râfi‘-i ruk‘a-i zarâ‘at hâlâ Bosna hazînesi defterdârı Mehmed Efendi dâ‘îleri hudûd vekîli olan kapucubaşı izzetlü İbrahim Efendi ile vilâyet-i Bosna’da vâkı‘ bakiyye-i hudûd ile Nemçe Çasarı tarafından tahliye ve Devlet-i Aliyye içün teslîm olunan bi’l-cümle kılâ‘ ve palankalar taraf-ı pâdişâhî içün ahz u kabz ve müşârun-ileyh İbrahim Efendi Brut iskelesinden mîrî şaykalara süvâr olup itmâm-ı hudûd-ı şehriyârî olunca defterdâr-ı mûmâ-ileyh kulları yedinde olup mümzâ vü mahtûm müfredât defteri nâtık olduğu üzere kendü etbâ‘ vü hidmetkârlarıyla dokuz yüz kırk beş esedî guruş hidemât-ı pâdişâhîde kendü mâlından harc u sarf eylediğinden mâ‘adâ bu esnâda mansıbından dahi bir akçe ve bir habbe intifâ‘

eylemeyüp küllî mağdûr olmağile uğur-ı pâdişâhîye vâkı‘ olan masârıfı ile dîn ü devlete sebkat iden küllî hidmeti mukābelesinde yedinde olan mahzar-ı sıhhat-eser-i zarâ‘at-iştimâl üzere defterdâr-ı mûmâ-ileyh Mehmed Efendi kulları min külli’l-vücûh müstahıkk-ı inâyet ve lâyık-ı merhamet-ı pâdişâhî olmağın ol ki vâkı‘ü’l-hâldir alâ vukū‘ihi pâye-i serîr-i a‘lâya arz olundu. Bâkī fermân dergâh-ı ma‘delet-unvânındır.

Hurrira fî gurre-i şehr-i Rebî‘ü’l-âhir sene isnâ aşere ve miete ve elf.

el-abdü’d-dâ‘î li’d-devleti’l-aliyye Alaüddin Sabit el-kādı be-medîne-i Saraybosna

(105) Kapucubaşı Ömer Ağa’nın edâ-i hidmeti ve Rûz-ı Kāsıma varınca hidmet-i muhâfazada oldukları arzıdır.

Der-i devlet-mekîne arz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

İşbu râfi‘-i ruk‘a-i zarâ‘at dergâh-ı mu‘allâ ve bârgâh-ı felek-fersâ kapucubaşılarından merhûm Fazlı Ağazâde Ömer Ağa *zîde mecduhû* işbu sene-i amîmetü’l-meymenede taraf-ı saltanat-ı aliyyeden Bosna serhaddi muhâfazasına bâ-fermân-ı âlî me’mûr olduğu vech üzere derc-i (?) zâbitân ile iki bin yüz altmış mîrî piyâde levendât ile sâbıkā Bosna muhâfızı olan vezîr-i âsaf-nazîr ve müşîr-i müşterî-tedbîr devletlü sa‘âdetlü Mustafa Paşa hazretlerinin yanında serhadd-i mansûrenin hıfz u hırâsetinde rızâ-yı veliyyü’n-ni‘amî üzere sarf-ı destmâye-i kudret idüp Bihke serhaddinin zahîresi naklinde ve Novi Kal‘ası ve Zrin sahrâsının tahrîbinde ahz-ı intikām-ı a‘dâ-i li’âmda bezl-i makdûr ve sarf-ı sa‘y-ı nâ-mahsûr eylediğinden mâ‘adâ vezîr-i müşârun-ileyh hazretlerine ve sâ’ir asâkir-i İslâm-ı nusret-encâm ile Hırvat seferinde Sin ve Çitene havâlîlerinde vâkı‘ olan hasârat-i azîme ve gazavât-ı cesîmede şecâ‘at-ı rüstemâneleri zâhir ü bâhir ve her vechle hidemât-ı aliyye-i şehriyârîde kemâl mertebe sarf-ı kudret ve bezl-i miknet idüp ahâlî-i memleketin sıgār u kibârı ile hüsn-i zendegânî ve me’mûr olduğu piyâde levendâtın zabt u rabtında sa‘y-ı belîğ-i bî-dirîğ idüp mûmâ-ileyh bendeleri min külli’l-vücûh gayret ve hamiyyet idüp Rûz-ı Kāsıma değin ahsen vech üzere edâ-i hidemât-ı aliyye-i pâdişâhî itmeğin ol ki vâkı‘ü’l-hâldir pâye-i serîr-i devlet-masîre arz olundu. Bâkī emr ü fermân destgâh-ı ma‘delet-medârındır.

Hurrira fi’l-yevmü’s-sâbi‘ min Cemâziye’l-evvel sene aşere ve miete ve elf.

el-abdü’d-dâ‘î li’d-devleti’l-aliyye Gergerî Ahmed el-kādı be-medîne-i Saraybosna

[22a] (106) Receb Beşe oğlu hakkına der-i devlet-medârdan İsmail Çavuş yediyle fermân gelmekle habs ve ba‘dehu habsden firâr itmekle tekrâr der-i devlete arz olunup ve Bosna

Muhâfızı vezîr-i mükerrem devletlü Halil Paşa hazretlerinden dahi mûcebince arza ahâlî tâlib olduklarında virmeyüp mahallinden nakl ve tahrîr olunmuşdur.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Medîne-i Saray’ın ulemâ ve meşâyih ve sulehâsı ve a‘yân ve tüccâr ve ehl-i sûk ve hiref kethüdâları ve fukarâ ve zu‘afâsı ale’l-husûs medîne-i mezbûre sâkinlerinden olup erbâb-ı tagallübden Receboğlu İbrahim’in ricâl ü nisâdan müdde‘îleri meclis-i şer‘-i hatîr-i lâzımü’t-tevkīrde her biri tazallum vechi üzere takrîr-i kelâm ve ta‘bîr-i ani’l-merâm idüp bin yüz on üç senesinde eyâlet-i Bosna ahâlîsinden cümle beyninde ikrâr ü i‘tirâfı üzere bî-vech bin beş yüz elli bir buçuk esedî guruş ile bir sülüs makbûzu olup bundan akdem gaybet ve firâr iden Banaluka’dan munfasıl Sığırcı oğlu Mustafa ve meblağ-ı mezbûr tahsîlinde ma‘iyyeti ve refîki olan mezbûr Receboğlu İbrahim’in cümlemizin ittifâk ü ittihâd ve ibrâm u ilhâhlarıyla tagallüb u tecebbürleri ve ibâdullâh üzerlerine tasallutları ve fukarâya zulm ü ta‘addîleri der-i devet-medâra arz olundukda keyfiyyet-i hâlleri ma‘lûm-ı Devlet-i Aliyye oldukda burc-ı inâyet-i pâdişâhîden âfitâb-ı alem-tâb-ı merhametleri üzerimize lem‘adan ve pertev-efken olup mezbûr Sığırcıoğlu Mustafa her ne vakitde zuhûr idüp ele girer ise ahz u habs ve merkūm Receboğlu İbrahim’in fukarâdan hilâf-ı şer‘-i şerîf aldığı akçeyi ashâbına redd ve sübût bulan mevâdd sicill ve hüccet olundukdan sonra kendüsü habs ve hüccetleri der-i devlet-medâra irsâl olunup tekrâr fermân-ı şerîf sâdır olmadıkça habsden ıtlâk olunmamaları bâbında taraf-ı Devlet-i Aliyye’den fermân-ı âlî vürûd ve mûcebince medîne-i mezbûre mahkemesinde kāîm-makām-ı medîne-i mezkûre Hüseyin Ağa ma‘rifetiyle der-i devlet-medârdan mübâşir ta‘yîn olunan Ahmed Çavuş mübâşeretiyle husemânın mezbûr Receboğlu İbrahim ile da‘vâları istimâ‘ıyçün hâlâ Bosna Muhâfızı vezîr-i âsaf-nazîr ve müşîr-i müşterî-tedbîr devletlü sa‘âdetlü Halil Paşa hazretlerinin taraf-ı bâhirü’ş-şereflerinden buyuruldu-ı hatîrleri sâdır oldukda mezbûrânın ma‘rifetleriyle merkūm İbrahim husamâ ile li-ecli’l-mürâfa‘a mahfil-i kazâya ihzâr olundukda ashâb-ı hukūkdan birkaç kimesnenin da‘vâları vech-i şer‘î üzere zabt olunup lâkin mezbûr İbrahim bi’l-külliye inkâr itmekle ikāmet-i beyyineye havâle ve müdde‘îlerin kesretinden nâşî ba‘zılarının da‘vâları irteye kalup lâkin merkūmun ziyâde huşûneti olmağile müslimînden olan müdde‘îlere hitâben “bunlar müslümân değillerdir, kâfirlerdir” deyu itâle-i lisân ve bundan akdem bir husûs içün sâdır olan bir fermân-ı âlî hakkında nâ-şâyeste kelimâtı şuhûd-ı udûl ile sâbit olup ashâb-ı hukūkun kesretinden nâşî mezbûr İbrahim’in gaybet ve firârı mülâhaza olunmağile mübâşiri konağına gönderilüp lâkin mezbûr İbrahim ibtâl-ı hukūk-ı ibâdullâh mülâhazasıyla hîn-i mürâfa‘ada dahi temâruz idüp irtesi arzuhâlleriyle husamâsı meclis-i şer‘e

gelüp ihzârına tâlib olunduklarında “meşy ü rükûba kudretim yokdur” deyu illet ü bahâne idüp ve ol gün ihzârı içün çavuş-ı mezbûr ile muhzırbaşı bi’d-defa‘ât konağına irsâl olunup lâkin bir vechle ihzârı mümkün olmayup yine irtesi ashâb-ı hukūk mahfil-i kazâya ihzârına tâlib olduklarında çavuş ile muhzırbaşı merkūmun ihzârı içün konağına bi’d-defa‘ât irsâl olunup lâkin kesret-i erbâb-ı hukūkı istimâ‘ itmekle ta‘annüt idüp mürâfa‘adan bi’l-külliye imtinâ‘ ve hülâsa-i makāl itâ‘at-i şer‘-i şerîf ve inkıyâd-ı fermân-ı âlî itmeyüp erbâb-ı hukūk girye-künân perâkende vü perîşân oldukdan sonra ol günün gicesi içinde hafazayı iğfâl ve gafletlerinden nâşî merkūm Receboğlu İbrahim dahi gaybet ve firâr ve bir vechle merkūme zafer bulunmayup hevâdârları erbâb-ı hukūkı tahvîf itmeleriyle ihkāk itmeğe mecâl olmamağile erbâb-ı hukūk fukarâyı havf u haşyete tâbi‘ ve hâlleri diğer-gûn ve çeşm-i dil ve cânları pür-hûn olup hülâsa-i kelâm bu diyârın erbâb-ı tagallub u tasallatun ser-âmedlerinden gāibân-ı mezbûrân Sağırcıoğlu Mustafa ve Receboğlu İbrahim’in tecebbür ve dest-i tetâvulleri velvele-endâz-ı diyâr ve evzâ‘-ı nâ-marziyyeleri ma‘lûm-ı sıgār u kibâr olup ile’l-ân mezbûrâna bir vechle zafer müyesser olmamağile zulm ü ta‘addîlerinden işbu yanmış yakılmış fukarâ ve zu‘afâ bakiyyesi bi’l-külliye perâkende vü perîşân olmadın **[22b]** cümlenin hâllerine merhameten merkūmânı nefy ü iclâdan ne tarîkle olursa fukarâyı dest-i ta‘addîlerinden tahlîs bâbında eyâlet-i Bosna vâlîsine ve hâkimimize hitâben dergâh-ı ma‘delet-unvâna fukarâ taraflarından bi’l-ittifâk gönderilen âdemleri yedine fermân-ı âlî sadaka ve ihsân buyrulmak ricâ vü temennâsıyla fukarânın ahvâl-i diğer-gûnlerin der-i devlet-medâra arz u i‘lâm idiver deyu ibrâm u ilhâh itmeleriyle fi’l-vâkı‘ ahvâl minvâl-i muharrer üzere olduğu mukarrer ü muhakkak olmağın fukarâ ve zu‘afâya isticlâb-ı merhamet ve âtıfet ümîd ü ricâsıyla ol ki vâkı‘ü’l-hâldir bi’l-iltimâs ve’l-ibtigā pâye-i serîr-i a‘lâya arz u i‘lâm olundu. Bâkī fermân dergâh-ı ma‘delet-unvânındır.

Hurrira fi’l-yevmü’s-sâbi‘ aşere min şehr-i Ramazânü’l-mübârek sene selase aşere ve miete ve elf.

el-abdü’d-dâ‘î el-fakīr li’d-devleti’l-aliyye Sabit Alaüddin el-kādı be-medîne-i Saraybosna gufira leh

(107) Hitâm-ı hudûda kendümüze Bosna Monlâsı merhûm ve mağfûrun leh İbrahim Efendi Vizevî ihsân buyurdukları arzın sûreti bu mahalle kayd olunmuşdur.

Der-i devlet-mekîne arz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Medîne-i Saraybosna’da Malkoç Efendi medresesinde vazîfe-i mu‘ayyenesiyle rû’us-ı

hümâyûn ile yerinde dâhil i‘tibârı ile müderris olan kıdvetü’l-ulemâi’l-muhakkıkīn Abdullah Efendi vefât idüp ol vechle medrese-i mezbûre mahlûle olmağın yerine hâlâ işbu sulh u salâh-ı hayr-encâmın tetimme-i asliyyesi olan kat‘-ı hudûd umûru ihtitâmı içün hasbü’l-fermân ordu kādısı olup kırk akçe ile İstanbul’da İmâm-ı Sultânî medresesinden munfasıl olan işbu râfi‘-i ruk‘a-i zarâ‘at Dirnişîzâde diğer Abdullah Efendi dâ‘îleri ehl-i ilm ve ehl-i fazl olduğundan mâ‘adâ zikri sebk iden kat‘-ı hudûd umûruna kemâl mertebe sarf-ı destmâye-i kudret ve bezl-i miknet birle dîn ü devlete küllî hidmeti sebkat idüp her vechle eltâf-ı cemîle-i pâdişâhî ve a‘tâf-ı cesîme-i şehriyârîye mahall ü müstahıkk olmağile medrese-i mezbûre ber-vech-i sâbık yine dâhil i‘tibârıyla mezbûr dâ‘îlerine rû’us-ı hümâyûnla sadaka ve inâyet buyrulmak temennâsıyla ol ki vâkı‘ü’l-hâldir alâ vukū‘ihi pâye-i serîr-i a‘lâya arz olundu. Bâkī fermân dergâh-ı ma‘delet-unvânındır.

Hurrira fî Evâil-i Şa‘bânü’l-mu‘azzam sene ihdâ aşere ve miete ve elf.

el-abdü’d-dâ‘î li’d-devleti’l-aliyye İbrahim Nahifî el-kādı be-medîne-i Saray

{Arz-ı mezkûr Devlet-i Aliyye’de Re’is Efendi olan Râmî Mehmed Efendi hazretleri tarafından Şeyhü’l-İslâm sellemü’s-selâm semâhatlü es-Seyyid Feyzullah Efendi hazretlerine gönderülüp ve Şeyhü’l-İslâm Efendimiz hazretleri dahi derkenâr gönderüp mahalli dendikden sonra mahalli dahi bulunup ve tekrâr Şeyhü’l-İslâm Efendi hazretlerine gidüp aynı arzın üzerine işâret-i aliyyeleri ta‘alluk oldukdan sonra rû’us-ı hümâyûn yazıldı}

{Târîh-i rû’us-ı hümâyûn fi 10 Cemâziye’l-âhir sene 1112**}**

(108) Çavuş yediyle vârid olan fermân sicill-i mahfûza kayd ve münâdîlere nidâ’ olunduğu i‘lâmıdır.

Dergâh-ı refî‘ü’l-mikdâr ve bârgâh-ı celîlü’l-i‘tibâr türâbına arz-ı dâ‘î-i senâkâr budur ki;

İşbu bin seksen sekiz Muharremü’l-harâmın selhinde Bosna çâvuşlarından Hüseyin Çavuş kulları yediyle mahtûm u mümzâ emr-i şerîf sûreti vârid olup mazmûn-ı münîfinde Bosna eyâletinde umûmen ümerâ ve zu‘amâ ve erbâb-ı tîmâr işbu sene-i mübârekede sefer-i hümâyûna me’mûr olup rûz-ı nevrûzda fermân olunan mahall-i me’mûrede mevcûd bulunmaları içün tenbîh ü te’kîd buyurulmağın vârid olan emr-i şerîf sicill-i mahfûza kayd ve mecma‘-ı nâs olan esvâk u mahallerde münâdîler nidâ ve Yenibazar kazâsında olan tavâ’if-i

mezbûre muhkem tenbîh u te'kîd olunup mezbûr kulları edâ-i[161] hidmet eyledüğü eclden ol ki vâkı'ü'l-hâldir der-i devlet-medâra arz u i'lâm olundu. Bâkī fermân der-adle müfevvezdir.

Hurrira fi't-târîhi'l-mezbûr sene el-merkūme.

ed-dâ'î el-fakīr li'd-devleti'l-aliyye Mustafa el-kādı be-medîne-i Yenibazar

[23a] (109) Receb Beşe oğlu dâmâdı Ahmed Çelebi'nin merhûm Gāzî İskender Paşa Vakfı tevliyetinden cemm-i gafîr şikâyeti ile azline virilen arz sûretidir.

Der-i devlet-mekîne ma'rûz-ı dâ'î-i kemîne oldur ki;

Medîne-i Saray'da hayrâtı vâkı' merhûm İskender Paşa vakfına yevmî beş akçe vazîfe ile mütevellî olan Receb Beşe oğlu dâmâdı dimekle şehîr Ahmed bin Salih vakf-ı mezkûr akārâtı müste'cirlerin sûret-ı defter-i hâkānîde ziyâde icâr talebiyle ehl-i örfe habs u zecr itdirdiğinden mâ'adâ mâl-ı vakfı ekl ü bel' ve kendi masârıfına sarf u istihlâk idüp vücûhla vakf-ı mezkûra hıyâneti olduğu sıkāt-ı müslimînden cemm-i gafîr ve cem'-i kesîr ihbâr eylediklerinden gayrı bi'l-cümle vakf-ı mezkûr akārâtı müste'cirleri merkūm Ahmed'in tama'-ı hâm ve vakfa hıyânetinden teşekkî itmeleriyle merkūm Ahmed'in ref'i ve ibâdullâh üzerinden zararı def'i lâzım gelmeğin merkūm Ahmed tevliyyet-i mezkûreden ref' olunup yerine cümlenin muhtârı olan işbu râfi'-i ruk'a-i zarâ'at Ali Halîfe bin Ahmed dâ'îleri her vechle mahall ü müstahıkk olmağile cihet-i mezkûre vazîfe-i merkūme ile mersûm Ahmed ref'inden mezkûr Ali Halîfe dâ'îlerine tevcîh ve yedine berât-ı şerîf-i âlîşân sadaka ve ihsân buyrulmak ricâsıyla pâye-i serîr-i a'lâya arz u i'lâm olundu. Bâkī fermân dergâh-ı ma'delet-unvânındır.

Hurrira fi's-sâdis aşere min şehr-i Ramazânü'l-mübârek sene sülesa ve aşere ve miete ve elf.

el-abdü'd-dâ'î li'd-devleti'l-aliyye Sabit Alaüddin el-kādı be-medîne-i Saraybosna

(110) Dâhil medresesi ricâsına Şam-ı Trablus'dan ma'zûl olup hâlâ Saray Kādısı Abdullah Efendi'nin ihsânları olan arzdır ki mahallinden tahrîr olunmuşdur.

Der-i devlet-mekîne ma'rûz-ı dâ'î-i kemîne budur ki;

Bosnasarayı'nda vâkı' Malkoç Efendi medresesinde hâric itibârıyla müderris olan bâ'is-i arz-ı ubûdiyyet Dirnişîzâde Abdullah Efendi dâ'îleri zîver-i ilm ve ma'rifet ile ârâste ve pîrâye-i salâh ve iffet ve ismet ile pîrâste olup mukaddemâ dahi umûr-ı hudûdda dîn ü devlete küllî hidmeti sebk eylediğinden mâ'adâ yedinde olan mahzar-ı sıhhat-eser nâtık olduğu vech üzere bundan akdem Kırka ve Klis ve Hersek sancaklarında Devlet-i Aliyye hudûdu dâhilinde kalan

[161] Mükerrer yazılmıştır.

bunca arâzî-i pâdişâhînin hasbü'l-fermân tahrîr misillü keşfine Bosna hazînesi defterdârı Mehmed Efendi kullarıyla ma'an ta'yîn buyrulup me'mûr olduğu vech üzere re'âyâ vü berâyânın istimâlet ve tesviye-i umûrlarında ve iskânları bâbında memleket-i şehinşâhî şenlenüp ma'mûr u âbâdân olması husûsunda mâlen ve bedenen dîn ü Devlet-i Aliyye'ye tekrâr sebk iden hidmetinden gayrı mukaddemâ istîlâ-i düşman sebebiyle medresenin bir akçe vazîfesi hâlâ kalmayup bi'l-külliye mün'adim olmağile cihet-i ma'îşeti tenk ve dahi kesîrü'l-ıyâl olup vâdî-i hayretde serkeşte vü hayrân olduğundan min külli'l-vücûh müstahıkk-ı inâyet ve sezâvâr-ı merhamet dâ'îleri olmağın medresesi dâhil i'tibâr buyrulmak ricâ vü temennâsıyla ol ki vâkı'ü'l-hâldir pâye-i serîr-i a'lâya arz u i'lâm olundu. Bâkī emr ü fermân der merhamet-unvânındır.

hurrira fi selh-i Muharremü'l-harâm sene 1114.

İrsâl şuden arz be-Edirne fi 14 Safer sene 1114.

Be-dest-i Palavra Şatır Ahmed tâbi-i Fazlızâde Ömer Ağa

el-abdü'd-dâ'î li'd-devleti'l-aliyye Abdullah el-kādı be-medîne-i Saraybosna

(111) Âhar mâldan vazîfe nakline içün arzdır.

Der-i devlet-mekîne ma'rûz-ı dâ'î-i kemîne budur ki;

Sene tis'a ve miete ve elf Şa'bânü'l-mu'azzamı gurresiyle müverrah mâliyeden berât-ı şerîf-i âlîşân ile Bosna'da vâkı' Kladine kazâsına tâbi' Kamaniska nâhiyesi rüsûmu mâlından yevmî on beş akçe vazîfe ile ihlâs-hânlık Durak fevtinden Yahya Halîfe'ye ve sene semân ve miete ve elf Saferü'l-hayrının yirmi dördüncü günü târîhiyle müverrah mâliyeden berât-ı şerîf-i âlîşân ile Bosna hazînesine tâbi' Birçe rüsûmu mâlından yevmî on akçe vazîfe Ömer Dede fevtinden Abdullah Halîfe'ye tevcîh olunup mutasarrıflar iken sene sülesa aşere ve miete ve elf şehr-i Ramazânü'l-mübâreki evâsıtında rüsûm-ı mezbûr İhlivne Kal'ası neferâtına ocaklık ta'yîn ve berât-ı âlîşâna derc ve sâ'ir mukāta'âta zamm u ilhâk olunmağın hâlâ kal'a-i mezbûre ağaları ve neferâtı mezbûrân Yahya Halîfe ve Abdullah Halîfe'yi teşrîk itmeyüp mezbûrân dahi yedlerinde olan mâliye berâtlarıyla rüsûm-ı merkūmeden vazîfe-i mu'ayyenelerin tahsîline me'mûr olanlardan mutâlebe itmeğin ol ki vâkı'ü'l-hâldir pâye-i serîr-i a'lâya arz u i'lâm olundu. Bâkī fermân dergâh-ı ma'delet-unvânındır.

Hurrira fî selh-i Zi'l-hiccetü'ş-şerîfe sene erba' aşere ve miete ve elf.

el-abdü'd-dâ'î li'd-devleti'l-aliyye Abdullah el-kādı be-medîne-i Saraybosna

[23b] (112) Sû-i hâlinden ahâlî teşekkî itmeleriyle muhtâr-ı cemâ‘at olan imâm nasb olunmağile arzıdır.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Medîne-i Saray’da vâkı‘ Paçeci el-Hâcc Nasuh mahallesi ahâlîsi bi-esrihum meclis-i şer‘-i hatîre gelüp takrîr-i kelâm eylediler ki; mahallemiz imâmı olan Kopruoğlu el-Hâcc Ahmed nâm kimesne fâsık u fâcir olup **{**cemâ‘at-i müslimîn kendüsünden müte’ezzî ve birkaç def‘a mutazarrır olup hoşnûd olmadıklarından mâ‘adâ**}** muhtâr-ı cemâ‘at-i müslimîn olmadığından mâ‘adâ istîlâ-yı kefereden sonra medîne-i Saray nâhiyesinde Mokra cemâ‘ati imâmı dahi olmağile mescid-i mezbûr müceddeden binâ olunup merkūm el-Hâcc Ahmed imâmet-i mezbûre hidmetine mukayyed olmayup mezbûrun ahvâl-i nâ-marziyyesinden cümlemiz müte’ezzî ve muhtâr-ı cemâ‘at-ı müslimîn bir imâma eşedd-i ihtiyâc ile muhtâc olduğumuza binâen mahalle-i mezbûre ahâlîsinden olup beynimizde salâh-ı hâl ile ma‘rûf ve liyâkat-ı hidmet-i imâmet ile mevsûf olan Salih Halîfe bin Mustafa cümlemizin muhtârı olmağile imâmet-i mezbûreden merkūm el-Hâcc Ahmed ref‘ olunup yerine mezbûr Salih Halîfe imâm nasb olunması matlûbumuzdur deyu iltimâs ve işbu râfi‘-i ruk‘a-i zarâ‘at mezbûr Salih Halîfe dâ‘îleri imâmet-i mezbûreye her vechle mahall u müstahıkk ve muhtâr-ı cemâ‘at olduğu muhakkak olmağile hâlâ Mokra imâmı olan merkūm Kopruoğlu el-Hâcc Ahmed ref‘inden imâmet-i mezbûre vazîfe-i mu‘ayyene ve sâ’ir meşrûtâtıyla mezbûr Salih Halîfe dâ‘îlerine tevcîh ve yedine berât-ı şerîf-i âlîşân sadaka ve ihsân buyrulmak temennâsıyla ol ki vâkı‘ü’l-hâldir pâye-i serîr-i a‘lâya arz olundu. Bâkī fermân dergâh-ı ma‘delet-unvânındır.

Sabit Alaüddin el-kādı be-medîne-i Saraybosna

(113) Hâric medresesiyçün Kuruzâde el-Hâcc Mehmed Efendi’ye tahrîr ve telhîsi sadr-ı âlî-kadr Râmî Mehmed Paşa olan Bosnevî İbrahim Efendi’ye göndermişlerdir.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Bosnasarayı sâkinlerinden olup sene-i seb‘a ve semânîn ve elf târîhinde sadr-ı Rum-ı sa‘âdet-mevsûm olan merhûm İzzetî Mehmed Efendi’nin def‘a-i sâniyelerinde re’isü’l-müneccimîn olan Ahmed Efendi’nin bâ-izn-i hümâyûn sefer teşrîflerinden mülâzemete kabûl buyrulan dâ‘îlerinden işbu râfi‘-i ruk‘a-i zarâ‘at Mehmed Efendi bin el-Hâcc Ahmed dâ‘îlerinin yirmi dört seneden berü İstanbul’da Musa Bey Medresesi’nden kırkdan infisâli olduğundan mâ‘adâ mezkûr dâ‘îleri zîver-i ilm ve ma‘rifet ile ârâste ve pîrâye-i salâh ve ismet ile pîrâste ve her vechle mahall-i merhamet dâ‘îleri olmağile yine medîne-i mezbûrede vâkı‘ merhûm Firuz Bey

Medresesi'nde hâric i'tibârıyla müderris olan Mevlânâ Hüseyin Efendi birkaç sene mukaddem vefât idüp medrese-i mezbûre mahlûle olmağın yine hâric i'tibârıyla mezkûr Mehmed Efendi dâ'îlerine sadaka ve inâyet ve ihsân buyrulmak ricâsına ol ki vâkı'ü'l-hâldir pâye-i serîr-i a'lâya arz u i'lâm olundu. Emr ü fermân der ma'delet-unvânındır.

Hurrira fî Evâsıt-ı Şevvâlü'l-mükerrem sene erba' aşere ve miete ve elf.
el-abdü'd-dâ'î li'd-devleti'l-aliyye Abdullah el-kādı be-medîne-i Saraybosna

(114) Tekâlîf-i şâkka içün yazılmışdır.

Der-i devlet-mekîne ma'rûz-ı dâ'î-i kemîne budur ki;

Saray nâhiyesine tâbi' İvlahoyuk (?) ve Gırniçe ve Çarnotne (?) ve İvlakov (?) karyelerinde emlâk ve arâzîye mutasarrıf olan müderrisînden râfi'-i ruk'a-i zarâ'at Abdullah Efendi dâ'îleri tasarrufunda olan arâzînin sâhib-i arza a'şâr-ı şer'iyye ve rüsûm-ı mu'ayyenesini ve sâ'ir evâmir-i aliyye ile vâki' olan tekâlîf-i mühimmeyi virmeğe râzı iken bilâ-fermân zahîre ve zahîre bahâ ve kömür ve kışla ve otluk saman ve odun ve keraste ve neccâriyye ve pândır akçesi (?) ve bunun emsâli tekâlîf-i şâkka ile mûmâ-ileyhin zikr olunan kurâda sâkin ecîr ve mezâri'leri mutâlebe olunmağile her birinin perâkende vü perîşân olmalarına bâ'is olmağın bilâ-emr zikr olunan tekâlîf ile kurâ-i mezkûrede sâkin ecîr ve mezâri'leri ve sâ'ir re'âyâ fukarâsı rencîde olunmamak bâbında fermân-ı şerîf-i âlîşân sadaka ve ihsân buyrulmak ricâsıyla pâye-i serîr-i a'lâya arz u i'lâm olundu. Bâkī fermân dergâh-ı ma'delet-unvânındır.

Hurrira fi Evâsıt-ı şehr-i Rebî'ü'l-evvel sene hamse aşere ve miete ve elf.
el-abdü'd-dâ'î li'd-devleti'l-aliyye Abdullah el-kādı be-medîne-i Saraybosna

(115) Ümmet-i Muhammed enbûh-ı cemâ'at olup edâ-yı salât-ı mefrûze kılınur ve sünen ve müstehabât ve nevâfil edâ olunur mescidleri olmayup bir câmi'-i şerîfe eşedd-i ihtiyâc ile muhtâc olmalarıyla cemâ'at-i müslimîn müteveccih-i mihrâb-ı niyâz ve cebhe-sây-ı secdeki sûz u güdâz oldukları hâlde evkāt-ı hamsede sultâmımıza hayr du'âda olmaları ihtimâmıyla binâsı niyâz olunur.

[24a] (116) Novi arâzîsi ve hudûd tekmîlinde alınan arzdır.

Der-i devlet-mekîne ma'rûz-ı dâ'î-i kemîne budur ki;

Bosnasarayı sükkânından olup rû'us-ı hümâyûn-ı sa'âdet-makrûn ile dâhil müderrisi olan râfi'-i ruk'a-i zarâ'at Dirnişîzâde Mevlânâ Abdullah Efendi dâ'îleri zîver-i ulûm ve ma'ârif ile ârâste

ve pîrâye-i sadâkat ve istikāmet ile pîrâste ve hüsn-i sülûk ile ma‘rûf ve ismet ü iffet ile mevsûf olup lâkin medresesinin bir akçe vazîfesi ve bir dürlü medâr-ı ma‘îşeti olmadığından mâ‘adâ hâlâ ahidnâme-i hümâyûn mûcebince Nemçe Çasarı tarafından Devlet-i Aliyye’ye bütün arâzî-i kadîmesiyle redd u teslîm olunan Novi Kal‘ası’nın tahliyesinde ve umûr-ı mühimme-i tahdîd ve tefrîk-i arâzî ve hidemât-ı pâdişâhî temşiyet ve itmâm u ikmâlinde mûmâ-ileyh dâ‘îleri mâlen ve bedenen bezl-i vüs‘ ve sa‘y-ı mevfûr ve sarf-ı cidd ü cehd-i nâ-mahsûr idüp ale’l-husûs bu serhadd-i mansûrede nice def‘a dîn ü Devlet-i Aliyye’ye hidmet-i pesendîde ve meşakkat-i şedîdesi sebk itmekle min külli’l-vücûh müstahıkk-ı inâyet-i şehriyârî ve sezâvâr-ı âtıfet-i cihândâri dâ‘îleri olmağın hakkında südûr-ı merhamet ve vürûd-ı re’fet ricâsıyla ol ki vâkı‘ü’l-hâldir pâye-i serîr-i a‘lâya arz u i‘lâm olundu. Bâkī fermân dergâh-ı ma‘delet-unvânındır.

Hurrira fi’l-yevmü’l-âşir min şehr-i Rebî‘ü’l-âhir sene hamse aşere ve miete ve elf.
el-abdü’d-dâ‘î li’d-devleti’l-aliyye Abdullah el-kādı be-medîne-i Saraybosna

(117) Vazîfemiz âhar mâldan nakl buyrulmak ricâsına defterdârın virdiği arzdır.

Der-i devlet-medâr türâbına arz-ı bende-i bî-mikdâr budur ki;

Bosna hazînesine tâbi‘ Birçe rüsûmu mâlından yevmî on akçe vazîfe Ömer Dede fevtinden işbu bâ‘is-i arz-ı ubûdiyyet Abdullah Halîfe dâ‘îlerine ve yine hazîne-i mezbûreye tâbi‘ Kamaniska nâhiyesi rüsûmu mâlından almak üzere yevmî on beş akçe vazîfe ile ihlâs-hânlık ciheti Durak fevtinden Yahya Halîfe dâ‘îlerine berevât-ı şerîfe ile tevcîh u ihsân buyrulmağın merkūmân dâ‘îleri hidmet lâzımelerinde mevcûd u mukīm olup lâkin rüsûm-ı mezkûre mâlı Bosna kılâ‘ı neferâtına ocaklık ta‘yîn buyrulmağla mezbûrlar sıfırü’l-yed kalup ma‘îşetleri ancak zikr olunan vazîfeye münhasır olmağın hâllerine merhamet buyrulup fî-mâba‘d vazîfelerin Bosna Kıptiyânı cizyesinden almak üzere nakl u kaydları tashîh buyrulup müceddeden yedlerine berevât-ı şerîfe-i âlîşân inâyet ve ihsân buyrulmak ricâsına pâye-i serîr-i a‘lâya arz olundu. Bâkī fermân der adlindir.

fi 21 Receb sene 1115.
Bende Mehmed Defterdâr-ı Bosna
be-dest-i Ahmed Beşe irsâl şuden fi 21 min Receb sene 1115.

(118) Sultânım sağ olsun.

Bu dâ‘îleri berât-ı şerîf-i âlîşân ile Bosna hazînesine tâbi‘ Birçe Mukāta‘ası rüsûmundan yevmî

on akçe vazîfeye mutasarrıf olup bu kadar müddetden berü ehl ü ıyâlim ile ta‘ayyüş iderken yüz yirmi üç senesinde Abdullah fevt oldu deyu Ahmed ve İsmail nâm kimesneler İstanbul ihtisâbından almak üzere vazîfemi çaldurup bu kullarına küllî gadr ve bundan gayrı sedd-i ramak idecek nesnem olmamağla merâhim-i aliyyelerinden mercûdur ki yedimde olan berât-ı âlîşân mûcebince yine Birçe Mukāta‘asından almak üzere ihsân buyurmaları bâbında emr ü fermân devletlü sultânımındır.

Bende Abdullah Halîfe

be-kalem-i Mustafa Ağa muhâsebe-i L fi 3 M sene [1]128.

(119) Câmi‘-i şerîf binâsıyla hutbe fermânı ricâsına arzdır.

Ba‘de’t-telkīb Banaluka kazâsına tâbi‘ kal‘a-i Gradişka sûrunun hâricinde vâkı‘ merhûm el-Hâcc Mehmed mukaddemâ binâ eylediği câmi‘-i şerîf mürûr-ı eyyâm ve kürûr-ı a‘vâm ile harâbe-müşrif ve vakfı ~~bi’l-külliye~~ nükūd olmağile bi’l-külliye telef ü zâyi‘ olup yine cemâ‘ati muhtârlarından el-Hâcc Ali ve birâderi el-Hâcc Hasan *hasbeten lillâhi* ~~hademesiyçün~~ kendü ahlas mâllarından ikrâr ve ma‘lûmü’l-mikdâr nükūd vakf idüp esâs-ı kadîme üzere câmi‘-i şerîf binâ vü ihyâsıyla kemâ-fi’l-evvel minber vaz‘ ve cum‘a ve ı‘yâdın ikāmet ve salât-ı mefrûze icrâsına izn ve fermân-ı âlîşân sadaka ve ihsan buyrulmak ricâsıyla ol ki vâkı‘ü’l-hâldir bi’l-iltimâs der adle arz u i‘lâm olundu. Bâkī emr ü fermân der ma‘delet-unvânındır.

[24b] (120) Bosna Muhâfızı vezîr-i mükerrem devletlü sa‘âdetlü Elçi İbrahim Paşa hazretleri mahlûlden Bosna mevleviyetini bu dâ‘îlerine arz buyurup Devlet-i Aliyye’ye gönderdiği aynı i‘lâmlarının sûretidir.

Der-i devlet-mekîne arz-ı bende-i kemîne budur ki;

Medîne-i Bosnasarayı’nda hâkimü’ş-şer‘ olan Mevlânâ Ahmed Efendi bi-emrillâhi te‘âlâ fevt olup mevleviyyeti mahlûl olmağla medîne-i merkūme sükkânından olup dâhil müderrisîn-i kirâmından olan Mevlânâ Abdullah Efendi dâ‘îleri zîver-i ilm ile ârâste ve perhîzkâr ve umûr-ı şer‘-i mutahharadan haberdâr vücûh ile iltifâta sezâvâr dâ‘îleri olduğundan gayrı hidemât-ı aliyyede emeği sebkat idüp ve bi’l-cümle ahâlî-i vilâyet ve serhadd-i mansûre evzâ‘ vü etvârından şâkir olmağile avâtıf-ı aliyye-i cihândâriden mutazarrı‘dır ki medîne-i merkūmenin mevleviyyeti merkūm dâ‘îlerine inâyet ü erzânî buyrulmak bâbında pâye-i serîr-i a‘lâya arz u i‘lâm olundu bâkī emr ü fermân der-i devlet-medârındır.

Tahrîren fi 9 N sene 1115.

(121) İhlivnevî eş-Şeyh Ahmed Efendi'ye mîrîden vazîfe ricâsına arzdır.

Der-i devlet-medâr türâbına arz-ı bende-i bî-mikdâr budur ki;

Bosna eyâletinde vâkı' sedd-i sedîd-i İslâmiyye'den olan İhlivne Kal'ası sükkânından olup âbâ vü ecdâdı hîn-i fetihde bulunup câzibe-i aşk-ı Hüdâ ashâblarından olmalarıyla Kürkzâdeler (?) dimekle meşhûr zümre-i sulehâ-i sâlikînden ve kendi nefsinde fukarâ-i sâbirînden işbu bâ'is-i arz-ı ubûdiyyet eş-Şeyh Ahmed Efendi dâ'îleri ilm ü fazîlet ashâbından ve hilm ü salâh ve takvâ erbâbından olup lâkin emr-i hakla cihet-i ta'ayyüşde kāsır ve nâ-kādir ve ziyâde müte'assir olduğundan mâ'adâ el-yevm kesîr-i ıyâle mübtelâ olmağla kūt-ı yevmiyye ve sâ'ir levâzım-ı zarûriyyeleri tedârikinde mezbûr dâ'îlerinin aczinden hâli düşvâr ve bu serhadd-i mansûrede vâdî-i hayretde serkeşte vü zâr olduğundan gayrı her vechle salâh-ı hâlde ve tâ'at u ibâdetde beyne'l-ahâlî fâik ve ma'rûf ve hadd-i zâtında vücûhla inâyet-i aliyye-i hüsrevânîye lâyık u müstahıkk dâ'îleri olup ancak pîr ü nâ-tüvân ve alîl ve za'îfü'l-hâl olmağile böyle mesâfe-i ba'îdeden mahalline varup bir medâr-ı ma'îşet olacak nân pâre ve sadaka-i pâdişâhî ricâsına gitmeğe tâkati olmayup hâlâ der-i devlet-medâr ve merhamet-karârdan istid'â-yı inâyet itmeğin fi-nefsü'l-emr mezkûr dâ'îleri efkar-ı fukarâdan mahall-i merhamet olmağın serhadd-i mansûrede du'â-i devâm-ı ömr ü devlet-i pâdişâhîye böyle bir azîz bakiyye-i ömrün sarf itmek üzere bir gayrı vâsıl mâldan ziyâde ile kayırılmadığı hâlde bâri Bosna keferesi cizyesi mâlından yevmî kırk akçe du'âgûy vazîfesiyle mesrûr ve kesret-i ıyâli nafakasına medâr olmak niyâzıyla dilşâd buyrulup sadaka-i pâdişâhîden müceddeden yedine berât-ı şerîf-i âlîşân ile hâline merhameten inâyet ve ihsân buyrulmak bâbında emr ü fermân devletlü sa'âdetlü merhametlü sultânım hazretlerinindir.

fi 23 N sene 1116.

be-meştâ-yı Travnik

Bende el-Hâcc İbrahim Muhâfız-ı Bosna

[25a] (122) Fazlı Ağazâde'nin uhdesinde **olan evsat girüye kalmağile mîrîye alınmak ricâsına Doğramacı Mehmed Paşa hazretlerinin virdiği arzdır.**

Der-i devlet-medâr türâbına arz-ı bende-i bî-mikdâr budur ki;

Bosna eyâletinde vâkı' kılâ' neferâtının bin yüz on dört senesinde müstahıkk oldukları mevâcibleri bin yüz on beş sene cizyesi mâlından berevât-ı şerîfe ile ber-vech-i ocaklık ta'yîn

buyrulmağile cizyedâr-ı mezbûr mâl-ı mîrîyi itlâf u izâ‘at eyledüğü mukaddemâ hilâf-ı inhâ der-i devlete i‘lâm olunmağile izâ‘ati vâkı‘ ise ma‘rifet-i şer‘le cizyedâr-ı merkūmun mâlından mevâcibleri tahsîl ve sıhhati üzere der-i devlet-medâra arz u i‘lâm olunmak bâbında dîvân-ı hümâyûn çavuşlarından Mustafa Çavuş yediyle bu kullarına ve Saray kādısına hitâben emr-i şerîf vârid olmağile imtisâlen leh cizyedâr-ı mezbûr ihzâr ve ma‘rifet-i şer‘le akd-i meclis olunup ahvâlleri kemâl-i ihtimâm ile tefahhus olundukda sene-i sâbıkada Bosna Muhâfızı vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Halil Paşa hazretleri yüz on dört senesi cizyesin on altı bin ednâ evrâk ile cibâyet idüp lâkin sulh ü salâh sebebi ile Devlet-i Aliyye hudûdunda kalan re‘âyâ keferesinin iki seneye değin fermân-ı âlî ile yüz on dört senesinde mu‘âfiyetleri tamâm ve yüz on beş senesinde cizyeleri tahsîl olunmak üzere dergâh-ı âlî kapucubaşılarından Fazlı Bölükbaşzâde işbu bâ‘is-i arz-ı ubûdiyyet Ömer Ağa kullarına yedi bin evsat ve on dört bin ednâ itibârıyla mecmu‘ı yirmi bir bin evrâk ile cibâyet olunmak üzere cümle eyâlet-i mezbûre der‘uhde olunmağile tahsîline mübâşeret eyledikde re‘âyânın evsat cizyesi edâsına iktidârları olmaduğun sâbıkā Bosna Beylerbeyisi Seyfullah Paşa ve Saray Kādısı ve ahâlî-i vilâyet arz u i‘lâm itmeleriyle evsat cizyesi fermân-ı âlî ile re‘âyâ fukarâsına merhameten in‘âm ve ref‘ ve mâl-ı mîrîye noksân gelmemek üzere yine evsat yerine on dört bin ednâ kâğıdı virilmekle bu takrîrce Bosna eyâletinde mecmû‘ı yirmi sekiz bin evrâk virilmiş olur ve Hersek Sancağı dahi eyâlet-i mezbûreden hâric olmayup cizyedâr-ı mezbûrun uhdesine dâhil iken livâ-i mezbûrede vâkı‘ Nefşik (?) ve tevâbi‘ nevâhîleri ifrâz ve altı bin aded evrâk ile başka cibâyet olunmak üzere Hersek mutasarrıfı müteveffâ Receb Paşa’ya ba‘de Ahmed Paşa kullarına tefvîz buyrulmağile cizyedâr-ı merkūm kulları yirmi bir bin evrâkı sarf idecek re‘âyâ bakiyye kalan kazâlarda olmayup ve kefere ol mikdâr bulunmaduğundan gayrı birkaç nev‘iyle tahsîline halel virilmekle ancak fermân-ı âlî vürûduna değin üç bin evsat kâğıdı sarf ve akçesin tahsîl ve bu âna değin on beş bin ednâ kâğıdın dahi sarf idüp mecmû‘ı on sekiz bin evrâk sarf ve akçesin tahsîl idüp bundan ziyâde evrâk sürmeğe mümkün olmadığına bu kullarının dahi ilmi lâhik olmağın cizyedâr-ı merkūmun vech-i meşrûh üzere on sekiz bin evrâk hesâbınca muhâsebesi görülüp neferâta ve sâ’ir havâlâta zimmetinde zuhûr iden mâl-ı mîrîyi edâ ve teslîm eyledikden sonra ziyâde mutâlebe ile rencîde itdirilmemek bâbında hâline merhamet buyrulmak ricâsıyla ol ki vâkı‘ü’l-hâldir vukū‘ı ve sıhhati üzere hâkpâ-yı devlete arz olundu. Bâkī emr ü fermân devletlü sa‘âdetlü sultânım hazretlerinindir.

fi gurre-i Şa‘bân sene 1115.

Bende Mehmed Muhâfız-ı Bosna

[25b] (123) Kîseye kapak **Bi-ismihî subhânehû ve te‘âlâ melâz ve melce-i enâm-ı pâdişâh-i dîn-i İslâm *ebbedâllâhu devletuhû ilâ yevmü’l-kıyâm* hazretlerinin hâlâ silâhdâr-ı âlî-mikdârı olan sa‘âdetlü devletlü ve fukarâya merhametlü sultânım ağâ-yı celîlü’l-kadr ve’l-i‘tibâr hazretlerinin meclis-i âlem-pesendlerine diyâr-ı Bosna’dan arzuhâl-i fukarâdır. Bi’l-hayr ve’s-sa‘âde.**

Devletlü sa‘âdetlü kātıbe-i enâma vücûd-ı bihbûd-ı pürsûdları menfa‘atlü sultânımız ağâ-yı celîlü’l-kadr ve’l-i‘tibâr hazretlerinin pîrâmen-pişgâh-ı devlet-penâhları savb-ı mekremet avbına fart-ı zarâ‘at ve ibtihâl ile cebîn-i ubûdiyyet mâlîde kılındıktan sonra harâb-âbâd medîne-i Bosnasarayı’nda vâkı‘ dervîşân fukarâsının be-tarîkü’l-mahzar arzuhâlleri budur ki; Burc-ı evliyâ olan Bağdad-ı hayrü’l-bülâdın fâtihi merhûm ve mağfûrun leh sultân bin es-sultân Sultân Murad Han Gāzî *tâbe serâhu vece‘ali’l-cennete misvâh* hazretleri Bağdad’ı feth eylediğinde sâhibü’l-kirâmâti’s-seniyye kutb-ı zamâne-i yegâne şeyhimiz ve pîrimiz merhûm Sultân Abdülkadir Geylânî hazretleri anda medfûn bulunmağla türbe-i şerîflerin müceddeden binâya mübâşeret buyurduklarında fâtih-i müşârun-ileyh hazretlerinin hidmet-i aliyyelerinde ol esnâda silahdâr-ı sâhib-vakār ve celîlü’l-i‘tibâr olup beyne’l-enâm meşhûr Silahdar devletlü Mustafa Paşa merhûm dahi ol velî-i zâhir ve neseb-i tâhir Sultân Abdülkadir Geylânî hazretlerinin galebe-i kuvvet-i kudsiyyelerine meyl ü muhabbet ve kemâl-i rağbet ile tarîkinde olan dervîşânına bir mahalde bir tekye binâsı huzûr-ı hümâyûnda kendi üzerine nezr ü ahd itmekle Bosnasarayı’nda âsâr-ı celîleleri mukadder olup bi-lütfillâhi te‘âlâ târîh-i mezkûrda incâz va‘adiyle nezrin yerine getürüp bu geçen cenk esnâlarında Bosnasarayı üzerine takdîr-i Rabbânî ile müstevlî olan küffâr-ı hâksâr *hazelehumüllâhi te‘âlâ ilâ yevmü’l-karâr* gelüp cümle şehri ihrâk-ı bi’n-nâr idince âsâr-ı celîleyi kāîm ve tekye-i latîfesinde evrâd u ezkâr dâîm iken *bi-irâdetullâhi te‘âlâ* tekyemiz ihrâk-ı bi’n-nâr olaldan berü hâlâ mevcûd bulunan dervîşân fukarâsı hâne berdûş-ı hayrân ve ser-gerdân kalup hirmen-i du‘â’ ve merkez-i senâ’ olacak yerimiz kalmadığından hâlâ açık yerde berf u bârân esnâlarında dervîşânın cümlesi du‘â vü senâdan mahrûm ve bi’l-cümle hâcetlerin kabûlüne ve nice nice müşküllerin emr-i hakkla husûlüne vusûl bulacak tekyemiz olmamağile hasenât-ı cemîle ashâbından bir silahdâr-ı nâmdârın hayrâtı olduğu hasebiyle devletlü sa‘âdetlü inâyetlü sultânım hazretleri dâ’imâ rızâenlillâh fukarâ ve zu‘afânın mu‘îni olup nâm-ı şerîfleri ihsân ve mürüvvet ve merhamet ve şefkat ile meşhûr-ı âlem olmağın maksûd-ı bir ifâde-i hâl-i pür-melâl ve hülâsa-i makāl şimdiki hâlde tekye-i mezbûrenin ba‘zı mertebe taş divârlarından mevcûd bulunmağile dervîşân ile

eyyâm-ı mübâreke ve leyâlî-i müteberrikede cem‘ olup tevhîd ve ihyâ’ ve zikrullâh idecek kadar akall mertebe guruşa varınca bir savma‘a ve tekye binâ’ vü ihyâsına *hasbetenlillâhi te‘âlâ ve li-rûhi Resûlü’l-mu‘allâ* niyyet-i hâlise ile niyyet-i kâffe-i sürûrân-ı izâm ve evliyâ-i kirâm hazarâtının enfâs-ı tayyibelerine hürmet ve ulüvv-i himmet ve merhamet buyrulur ise ilâ inkırâzü’z-zamân her akab-ı evrâdda mahsûsca sultânıma hayr du‘âda fukarâ ve zu‘afâ ihtimâmda iştibâh buyrulmayup *innel hasenati yüzhibnes seyyiat* âyet-i kerîme-i celîlenin mazmûn-ı belâgat-ı meşhûnu üzere inşallâh indallâh dünyâda vü ukbâda ucûr-ı cezîle müşâhedesi emr-i mukarrrer u meczûmdur. Ol bâbda emr ü fermân ve lütf u merhamet ve ihsân cenâb-ı cemîlü’ş-şiyem devletlü ve fukarâya merhametlü sultânımız ağâ-yı kerîmü’ş-şân hazretlerinindir.

Hurrira fi şehr-i Zi'l-ka‘de sene 1116.

Hâdimü’l-fukarâ İbrahim eş-Şeyh

{Hazret-i sultân Abdülkadir Geylani kerâmât-ı ayâniyye vü berekât-ı mu‘teviyye sâhibi olup enfâs-ı nefsiyyelerinde nice kimesne mühlikât-ı nefsden halâs olup merâtib-i aliyyeye erişdirilmişdir ve her vechle kerâmât-ı zâhiresi meşhûr-ı âlem olmuşdur**}**

{Azîz-i mûmâ-ileyhin zât-ı şerîfinde ve unsur-ı latîfinde olan hâlât-ı kudsiyye ve kirâmât-ı ünsiyye hadden bîrûn galiba tahrîre imkân olmamağile**}**

{Ârif hakka tarîk ve keyfiyyet sülûke her bir tarîkinde olan Şeyhi vâkıf olmak üzere bulunmuşdur**}**

{Sultân-ı ashâbü’l-hakīkate ve burhân-ı erbâbü’t-tarîkat hazretlerinin**}**

[26a] (124) Kapucubaşı Filibeli vekîl-i harc Mehmed Ağa yediyle Şeyhü’l-İslâm Başmakçıoğluna gönderilen arzuhâlimizdir. Fi 12 Muharrem sene 1117.

Sa‘âdetlü mekremetlü semâhatlü inâyetlü veliyyü’n-ni‘am celiyyü’l-himem efendim sultânım *tâle bekāhû* hazretlerinin melâz ve melce-i fukarâ olan atebe-i felek-rütbelerine arzuhâl-i abd-ı dâ‘î-i senâkârları budur ki;

Bu abd-ı dâ‘îleri Bosnasarayı ulemâsından ve evlâd-ı ulemâdan olup kable’l-istîlâ ne kadar ise hôş hâlim ve ferâğ bâlim sebebiyle hâtırımdan dünyâ hevesleri dûr ü cihân ârzûları mehcûr ve

bi'l-cümle uzlet-kâşânelerinde ve kanâ'at-gûşelerinde inzivâ ile dünyâ içün aslâ tenezzül u câha düşmek maksûdum değil iken ve kendü hâlime şükr ve fakr ü fâkama sabr üzere iken bi-emrillâhi te'âlâ geçen senelerde esnâ-i cenkde Bosnasarayı üzerine küffâr-ı hâksâr müstevlî oldukda mâmelekimiz gāret-kerde-i a'dâ ve hâkister-i âteş-felek-peymâ olmağile ehl ü ıyâl-ı kesîrime ve ihtiyâr vâlideynime müceddeden mesken ve sâ'ir levâzım-ı zarûriyyelerin tedârik idince nice deyne giriftâr olduğundan gayrı işbu sulh ü salâh-ı râhat-encâmın tetimme-i asliyyesi olan umûr-ı hudûd hidmetine bu abd-ı dâ'îleri ~~(...)~~ mukaddemâ hasbü'l-fermân müvellâ ta'yîn olunup ahidname-i hümâyûn-ı şevket-makrûn mûcebince kat'-ı hudûda me'mûr Devlet-i Aliyye'nin hudûd vekîli ~~sa'âdetlü~~ Şamî (Sami?) İbrahim Efendi bendeleriyle ma'an Nemçe Çâsârı memleketi cânibinden kat'-ı hudûd umûriyle iki sene mikdârı düşman arâsında sayf ü şitâlarda sahrâ-neverd olup ve ~~umûr-ı~~ hudûddan başka Nemçe tarafından ol esnâda tahliyye ve Devlet-i Aliyye'ye teslîm olunan Sofo kullesi ve Dobiçe Kal'ası ve Yesanofçe Palankası ve Brut ve Doboy Kal'aları ve ba'dehüm tekrâr Novi Kal'ası'nın tahlîsi ve sâ'ir adalarının umûrı tekmîli temşiyyetinde bulunduğumuzdan mâ'adâ üçüncü sene zikr olunan umûrdan sonra Venedik Cumhûrı tarafından kezalik ahidname-i hümâyûn ile Devlet-i Aliyye'nin gayrı hudûd vekîli ma'rifetiyle kat' olunan hudûd sebebiyle Devlet-i Aliyye'ye kalan arâzî tahrîri ve istimâlet ve iskân-ı ra'iyyet ve isti'mâr-ı memleket nizâmı Devlet-i Aliyye'den fermân buyrulduğu vech üzere Bosna Defterdârı Mehmed Efendi kullarıyla bu abd-ı dâ'îleri me'mûren vilâyet-i Bosna'da serhadd-i mansûre nihâyetinde vâkı' hudûd-ı selâseden mübâşeret idüp Devlet-i Aliyye ile Venedik Cumhûrının hudûd u sınûrları nihâyet bulduğu İskenderiye Sancağı'nda varınca sa'b u sengistân yerlerden birkaç nefer etbâ' vü hidmetkârım ile nice meşakkat u zahmetler çeküp ve zikr olunan umûr ile serhadd-ı mansûre küffârıyla mürûr u ubûr iktizâ itmekle haydûd eşkıyâsının bîm ü havfından gecelerde hâb u râhatımız terk olunup hidemât-ı pâdişâhîden zikr olunan umûrı dahi bu abd-ı dâ'îleri hasbü'l-fermân kalemim ile tahrîr ve tekmîl ve bi'l-cümle zikri sebk iden ~~umûr-ı~~ <u>hidemât-ı</u> pâdişâhîde bunca eyyâm u zamân şiddet-i harâret-i sayf ve bürûdet-i şitâlarda tâşralarda bi'l-iktizâ hıyâm ile kıyâm idüp ifnâ-i vücûd belki izâ'at-i ömr mertebesi mâlen ve bedenen dîn ü Devlet-i Aliyye'ye bi-hamdillâhi te'âlâ sadâkat ve istikāmet ile küllî hidmetim sebk ve ba'de itmâmü'l-hidme bâ'is-i nizâm-ı hâlim olmak ümniyye vü arzûsıyla mukaddemâ nâ'il olduğumuz medresemizin bir akçe vazîfesi bulunmayup ve hâlâ bir dürlü medâr-ı ma'îşetim dahi olmayup ehl ü ıyâlim ve her biri hâlâ yüz yaşından mütecâviz sıhhatde olan ihtiyâr vâlideynim ile geçinecek hâlim kalmayup kesb eylediğim düyûn-ı kesîremin edâsına bir vechle kudretim olmamağın ahvâlim

diğer-gûn ve küffâr-ı bed-girdârın geçen tahrîb u tahrîkleri sebebiyle el-yevm ıyâlimde bulunan kırk nefer mikdârı kimesnenin nafaka ve sâ'ir masârıf-ı zarûriyyeleri bu abd-ı dâ'îlerine münhasır olmağile bu âna değin istidâne ile levâzımların tedârik eylediğimden yevmen-fe-yevmen tevfîr ve teksîr-i düyûnum ile küllî usretim olup mahall-i merhamet-i âsafî ve muhtâc-ı inâyet-i veliyyü'n-ni'amî olmuşken ve bu cümle-i mümtâz-ı millet-i Muhammediye ve dîn ü Devlet-i Aliyye hidmetinde kadîmden berü ~~bulunan~~ gelen dâ'îlerine dâ'imâ inâyet ve merhamet buyrulup **[26b]** bu makūle hidemât-ı aliyye ile şeref-yâb ve nân pâre-i hüsrevânîden hisse-mend ü behre-yâb olmak mülûk-ı pesendîde-i sülûk-ı âl-i Osman *halledallâhü hilâfetühûm ilâ âhirü'z-zamân* hazarâtının kavâ'id-i müstemirre-i saltanat ve merâsim-i müstahsene-i devletleri olıgelmişken ve'l-hamdulillâhi te'âlâ isti'dâd ile zikr olunan umûr-ı külliye-i şehriyârîden hidemat-ı hudûd ve tahliyelerde ve ba'dehûm tahrîr-i arâzî ve istimâlet-i ra'iyyet ve isti'mâr-ı memleket husûsunda fi'l-cümle uğur-ı pâdişâhîde üç sene mikdârı ale't-tevâlî mâl u cânım ile gayret idüp ve hidemât-ı mezkûre mukābilinde küllî merhamet ve inâyet ümîd ü ricâsında iken böyle hayrân u ser-gerdân bî-nân u nevâ olmak zamân-ı ma'delet-hengâmlarında *hasbeten lillâhi te'âlâ ve li-rûhi Resûlü'l-mu'allâ* lâ'ik u revâ görülmeyüp mesâfe-i ba'îdeden iyâb ü zehâbe dahi kadrim olmamağile hezâr şerm ü haclet ile niyâz u temennâmız budur ki **bu yazılmamışdır** sâbıkā ve hâlâ vilâyet-i Bosna'da olan vüzerâ-i izâm *ibkāhumullâhu te'âlâ ilâ yevmü'l-kıyâm* hazarâtının edâ-i hidemât-ı mezbûreyi hâvî yedimize ihsân buyurdukları kâğıdlarına nazar ve **ta bu mahalle varınca terk olunmuşdu** merhameten ahvâl-i perîşânıma ıtlâ'-ı kâmil hâsıl buyruldukdan sonra *irham men fi'l-ardı yerhamuke men fi's-semâ*[162] mısdâkınca ~~iki buçuk seneden mütecâvizdir hâlâ~~ üç seneden berü üzerimizde olan dâhil medresemizin mahrecinden muhtâc olduğumuz nân pâre-i hüsrevânîden pâyemizde bir mevleviyyet ~~(...)~~ ile hâk-i mezelletden ref' **{ve bi'l-cümle sa'âdetlü semâhatlü sultân hazretleri dâ'imâ rızâullâh-i zu'afâ ve bîçâregânın mu'ini olup nâm-ı şerîfleri müruvvet ve merhamet ve şefkat ile meşhûr-ı âlem olmağın}** bu dâ'îleri çerâğ-ı efrûhte buyrulup kātıbe-i ıyâl-ı kesîrü'l-hayret ile sa'âdetlü semâhatlü inâyetlü sultânımın du'â-i bekā-i ömr ü devletleri muvâzabetinde olmak üzere inâyet ü merhametleri ricâ vü temennâsıyla hâl-ı zârımız ma'rûz-ı atebe-i vâlâ-rütbeleri kılındı. Bâkī emr ü fermân ve'l-âmân sümme'l-amân sümme'l-amân yâ sâhibü'l-izz ve'l-irfân lütf u inâyet ve merhamet ve ihsân sa'âdetlü mekremetlü inâyetlü semâhatlü ve mezîd-i merhametlü veliyyü'n-ni'am hâtemü'ş-şiyem efendim sultânım hazretlerinindir.

[162] Hadis-i Şerif: Yerdekilere merhamet et ki göktekiler de sana merhamet etsin.

Rehînü'l-acz ve't-taksîr Dirnişîzâde Abdullah el-fakīrü'l-hakīr el-Bosnevî

{Adâlet fermânıyla gelen Filibeli kapucubaşı Mehmed Ağa ile irsâldir. Fî 13 M sene 1117 Muharrem'in tamâm on üçüncü günün kapucubaşı çehârşenbe günü şehr-i Saray'dan Âsitâne'ye revâne olmuşdur**}**

(125) Tekā'üd vazîfesi ricâsına eyâletden olmak üzere bizim Ramazan Ağa'ya yazılmışdır. Sene 1117.

Dergâh-ı felek medâr ve bârgâh-ı gerdûn-iktidâr türâbına eyâlet-i Bosna'da olan bi'l-cümle zu'amâ ve erbâb-ı tîmâr ve sâ'ir guzzât-ı müslimîn ve mücâhidîn-i dîn-i mübîn bendegânından alâ tarîkü'l-mahzar arzuhâlleri budur ki;

Bosna eyâletinde feth-i hâkānîden berü ocakzâde ve askerî oğlu askerî zümresinden olan işbu bâ'is-i mahzar-ı bendegân Ramazan Ağa kulları esnâ-i cenkde nice seferler virüp küllî erlikler itmiş ve bu serhadd-i mansûrede cenk ü cidâl zamânında kendi yarâr u şecâ'at-şi'âr olduğundan ol esnâda dâ'imâ bayrak sâhib olmağile kahr-ı a'dâ-i dînde hüsn-i tedbîr ve tedârik ile bu diyârda küllî iştihâr bulup uğur-ı dîn-i mübîn ve gayret-i pâdişâh-ı rûy-ı zemîn *halledallâhü te'âlâ hilâfetühûm ilâ yevmü'd-dîn* hazretlerinin yoluna cân u bâş fedâ itmek üzere muhâsaralarda vü cenklerde vücûdıyla nice yaralar u bereler çekmiş ve gazâ ile hidemât-ı aliyyede bulunduğu ma'lûm-ı ahâlî-i vilâyet ve manzûr-ı gāziyân-ı memleket olup uğur-ı hümâyûnda bu serhadd-i mansûrenin her kangı semtinde bulundu ise a'dâ-i dînden hıfz ü hırâset ve salâh u diyânet ile akrânı nâdir olduğundan mâ'adâ emsâl ü pâdaşlarından kimi mansıb ve kimi sadaka-i pâdişâhîden ulûfe ve tekā'üd ve gayrı dirlik murâdlarına vâsıl ve nâ'il olup mezkûr kulları bu def'a pîr ü ihtiyâr ve bu âna değin bir nesneye nâ'il olmayup sıfırü'l-yed kalmışken ve hâlâ bir dürlü dirliği yoğiken ocağı memerr-i nâsda bulunmağile ebnâ-i sebîl fukarâsından her kim gelürse kapusu açık kendi itmeği ile gayret idüp lâkin mezkûr kulları bî-nân u nevâ kaldığından her vechle lâyık-ı merhamet ve küllî müstahıkk-ı inâyet olduğuna binâen bi'l-cümle guzzât bendelerinin temennâ vü tazarru' ve niyâzları budur ki mezkûr Ramazan Ağa kullarının dîn ü Devlet-i Aliyye'ye sebkat iden hidmetleri mukābelesinde nazar-ı merhamet-i şehriyârîden bir zerre ile behremend u ber-murâd ve medâr-ı ma'îşeti içün eyâlet-i Bosna'da kayd olunan Dam Mukāta'asının (?) izdiyâdı mâlından ekall mertebe altmış akçe ile hâline merhamete dilşâd u mesrûr buyrulmak ricâsına vâkı'ü'l-hâldir ma'delet ve merhamet-karâra işbu mahzar-ı sadakât-eserimiz ile i'lâm ve temennâ vü niyâz u iltimâs olundu. Bâkī emr ü fermân.

[27a] (126) Sâbıkā Saray kādısı olan Hayyaz (?) Mehmed'in a'vânından Puşt Yusuf kādının mahzarıdır. Cebren bize dahi yazdırdılar. Sene 1118.

Südde-i seniyye-i sidre-mekîn ve atebe-i aliyye-i inâyet-rehîn türâb-ı devlet-me'âbına medîne-i Saray'da mütemekkin kuzzât ve müderrisîn ve ulemâ ve sulehâ-i zarâ'at-âyîn ve tüccâr ve hiref kethüdâları ve sâ'ir fukarâ ve zu'afânın mahzar-ı sıhhat-eserleri oldur ki;

Medîne-i mezbûre mahmiyye-i behiyye-i İstanbul'dan kırk menzil ba'îd yerde vâkı' olmağile medîne-i mezbûreye olan mevâlî-i kirâmın zehâb u iyâbda harc-ı râhları ziyâde olup ale'l-husûs ahâlîsi istîlâ-i keferede ziyâdesiyle fakīrü'l-hâl olmağile kalup hâlâ Bosnasarayı kazâsı bî-hâsıl belki adîmü'l-cedvâ bir mansıb olmağile istîlâdan sonra medîne-i mezbûreye olan efendiler iki sene meks eyledikleri sûretde rûz-merre harclarından sonra zehâb u iyâb harc-ı râhların ancak tedârik eyledikleri ma'lûm-ı âlemyân olmağın hâlâ medîne-i mezbûrede seccâde-nişîn-i şer'iat-ı garrâ olan Mehmed Emin Efendi dâ'îleri zîver-i ilm ve hilm ü fazl ile ârâste ve pîrâye-i vera' ve takvâ ile pîrâste olduğundan mâ'adâ *bi-hamdillâhi'l-meliki'l-mennân ile'l-ân* sıgār u kibâr ile mu'âmele-i müşfikāne ve temşiyet-i umûr-ı cumhûrda hareket-i âkılâne idüp ale'l-husûs icrâ-yı ahkâm-ı şer'iyyede ihtimâm-ı tâmm ve himâye-i re'âyâ vü berâyâda sarf-ı makdûr-ı mâlâ-kelâm idüp sagīr ü kebîr ve bernâ vü pîr gunûde-i cilbâb-ı âsâyiş ve râhat ve herkes âsûde-hâl ve müreffehü'l-bâl olup mûmâ-ileyh dâ'îleri ile kemâl mertebe üns ü imtizâc ve evzâ'-ı marziyye-i hamîde vü etvâr-ı ma'kūle-i pesendîdesinden cümlemiz râzı vü şükrân olup lâkin bi-emrillâhi te'âlâ mansıbı kalîlü'n-nef' olmağın edâ-i düyûnuna bir mikdâr medâr olmağıyçün mansıb-ı adîmü'l-i'tibârında müddet-i medîde meks itdirilüp manzûr-ı ayn-ı inâyet ve melhûz-ı hîşem-re'fet buyrulup vech-i meşrûh üzere hakkında südûr-ı merhamet-i aliyye ve vürûd-ı şefkat-seniyye ricâ vü temennâsıyla ol ki vâkı'ü'l-hâldir işbu mahzar-ı sıhhat-eser ile i'lâm olundu. Bâkī fermân ve lütf u ihsân dergâh-ı ma'delet-unvânındır.

Hurrira fî Evâhir-i Saferü'l-hayr sene semân aşere ve miete ve elf.

Ve nahnü nusadduki mâ harrere fîhî resmihû el-abd el-fakīr Abdullah el-müderris Zekatü'c-câh i'ânetü'z-zu'afâ Yusuf el-munfasıl an kazâ-i Banaluka Setarahû ed-dâ'î el-fakīr Kāle Resûlullâhi te'âlâ ve emmâ bi-ni'meti Rabbike fe haddis nemmekahû el-fakīr eş-Şeyh el-Hâcc Hasan

Kāle Resûlullâhi sallallâhü teʻâlâ aleyhi ve sellem: “ebğūni ez-zuʻafâ fe innemâ türzekūne ve tünsarûne be-zuʻafâ”. Harrere el-fakīr eş-Şeyh Hasan.

Hâkim-i âdil ve hükmeş behri hakk âyine-i her müstahakk ve müstahıkk şehîdehû el-fakīr ed-dâʻî eş-Şeyh es-Seyyid Abdulfettah el-Mevlevî.

(127) Taraf-ı mîrîden vezîr-i mükerrem Halil Paşa hazretleri Hâfız Efendi’ye müceddeden eski vazîfesi içün virdükleri arzdır.

Der-i devlet-medâr türâbına arz-ı bende-i bî-iştibâh budur ki;

Bosna hazînesine tâbiʻ nefs-i Saray Beytü’l-mâli Mukātaʻası mâlından yevmî on dört akçe vazîfe ile şeyhü’l-kurrâ olan işbu bâʻis-i arz-ı ubûdiyyet Hâfız Hüseyin Efendi dâʻîlerinin yedinde olan berâtı Saray tahrîbinde telef u zâyiʻ olmağın mukātaʻa-i mezbûre dahi ihtisâsı ile İstene Kalʻası neferâtına ocaklık taʻyîn buyrulmağile mezbûr dâʻîleri sıfırü’l-yed olmağın hâline merhamet buyrulup zikr olunan vazîfesi Bosna cizyesine nakl ve zâyiʻden berât-ı âlîşân sadaka buyrulmak ricâsına pâye-i serîr-i aʻlâya arz olundu. Bâkī emr ü fermân dergâh-ı maʻdelet unvânındır.

Bende Halil Muhâfız-ı Bosna hâlâ

[27b] (128) Ciz[ye]dârda kalan cizye evrâkı mîrîye kabûl buyurulmak ricâsına eyâlet-i Bosna’dan virdikleri mahzar sûretidir.

Dergâh-ı âlem-penâh-ı maʻdelet-bünyâd ve atebe-i felek-rütbe-i merhamet-makār türâbına be-tarîkü’l-mahzar arzuhâl-i ehl-i defter ve dîvân ve zuʻamâ ve erbâb-ı tîmâr ve sâ’ir bendegân-ı eyâlet-i Bosna’dır ki;

Hâliyâ Bosna hazînesi defterdârı olup bin yüz on yedi senesine mahsûb olmak üzere eyâlet-i mezbûrenin rû’us cizyesi cibâyetine me’mûr olan işbu bâʻis-i mahzar-ı bendegân Mehmed Efendi bendeleri sülüsü evsat ve sülüsânı ednâ olmak üzere yedi bin evsat ve on dört bin ednâ iʻtibârıyla mecmūʻı yirmi bir bin evrâk ile eyâlet-i mezkûrenin cizye cibâyeti taraf-ı pâdişâhîden mezkûr bendelerine tefvîz ü sipâriş buyrulmağile me’mûr olduğu vech üzere kemâl-i takayyüd ü ihtimâm ile tahsîline mübâşeret eylediğinde reʻâyâ fukarâsının evsat cizyesine bir vechle iktidârları olmayup fakīrü’l-hâl ve bî-mecâl olmalarıyla Devlet-i Aliyye’den istidʻâ-yı inâyet içün vâlî-i memleket iʻlâmıyla âdemleri Devlet-i Aliyye tarafına gitmelü oldukda reʻâyâ-i merkūmun fakr ve hâllerine merhameten inʻâm içün fermân-ı şerîf-ı

âlîşâna intizârlarıyla ekseri perîşân ve evsat kâğıdın alınmakdan hazer itmeleriyle evsat cibâyetine bâ‘is-i ihtilâl ve mûceb-i kıyl ü kāl olduğundan mâ‘adâ vüs‘at-ı kazâ ve sâ’ire nisbet ile kesret-i ehl-i zimmet olduğu Banaluka ve Yayçe ve tevâbi‘ kazâların re‘âyâsı leyl ü nehâr yuvarlak ma‘deni hidmetinde olduklarından evsat evrâkı kendülere tahmîl u teklîf olunmaya deyu yedlerinde fermân-ı şerîf-i âlîşân bulunmağile vâlî-i vilâyet dahi hükkâm-ı şer‘i olanlarıyla re‘âyâ fukarâsının bu bâbda olan iltimâslarına fermân-ı âlî mûcebince müsâ‘ade itmeleriyle cizyedâr-ı mezkûrun yedinde olan cümle evsat evrâkın sürmeğe iktidârı olmadığından mîrî bin yüz evsat evrâkı yedinde kalup tahsîlinde birkaç vechle vâkı‘ olan ihtilâl sebebiyle cizyedâr-ı mezkûr bendeleri hâ’ib u ser-gerdân olup min külli’l-vücûh mağdûr olmağın mukaddemâ hudûd hidmetinde ve ba‘dehû serhadd-i mansûrede vâkı‘ re‘âyâ iskânında ve ba‘dehümâ yuvarlak ma‘deni nizâmında bu âna değin dîn ü Devlet-i Aliyye’ye nice hidmeti sebk idüp her vechle müstakīm ve perhîzkâr ve emvâl-i mevâcibi dahi ashâblarına tamâmen virmekle sagīr u kebîr kendüsünden râzı vü hoşnûd olup bu serhadd-i mansûrede vücûh-ı hayrâtı sâ‘î ve min külli’l-vücûh hayrü’n-nâs mahall-i merhamet bendeleri olmağın hâline merhameten masrûfı mikdârı ile muhâsebesi görülüp ve vech-i meşrûh üzere kalan evrâkı mahalline mahsûb ve mezkûr bendelerine şefkat ve inâyet buyrulmak bâbında bi’l-cümle eyâlet-i bendegânlarının niyâz u temennâ vü ricâları merhamet ümîdiyle hasbeten-lillâhi te‘âlâ vâkı‘ü’l-hâl işbu mahzar-ı sıhhat-eser ile i‘lâm olundu. Bâkī emr ü fermân ve merhamet ve ihsân der adâlet-unvânındır.

Bende Mehmed Tezkire-i Bosna
Bende Ali Defterdâr-ı Tîmârhâ-i Bosna
Bende Hasan Mirâlem-i Bosna
Bende Ferhad Kethüdâ-yı Defter-i Bosna
{fi 7 min Cemâzîye’l-evvel sene 1118**}**

(129) Sefer-i hümâyûna asker ihrâcıyçün gelen çavuşa arzdır.

İşbu bin yüz ( ) ~~senesinde~~ Recebü’l-ferdin on yedinci günü dergâh-ı âlî bevvâblarından Ahmed Ağa kulları yedinden asâkir-i nusret-me’seri sefer-i hümâyûna ihrâc içün emr-i celîlü’l-kadr vârid olup mazmûn-ı münîfi medîne-i Saray’da sûk-ı sultânîde ve mecma‘-ı nâs olan yerlerde nidâ’ ve tenbîh olunmağın ol ki vâkı‘ü’l-hâldir bi’t-taleb dergâh-ı mu‘allâya arz olundu.

Tahrîren fî filan

(130) Budur ki; medîne-i Saraybosna'da vâkı' merhûm Sağrakçı el-Hâcc Mahmud vakfından mescid-i şerîfinde yevmî bir buçuk akçe vazîfe ile mü'ezzin ve bir akçe vazîfe ile bevvâb-ı mescid ve kayyım ve çerâğı olan İsmail bî-berâtdan tasarruf olduğundan gayrı rızâsıyla kasr-ı yed itmekle idüp yeri hâlî ve hidmeti mu'attala olup kalmağile ve mahallesi ahâlîsinden râfi'-i ruk'a-i zarâ'at Ömer Halîfe bin Hasan dâ'îleri her vechle muhtâr-ı cemâ'at mahall ü müstahıkk olmağın ciheteyn-i mezkûreyn vazîfe-i merkūmeleriyle mezbûr dâ'îlerine tevcîh olunup berât-ı şerîf-i âlîşân sadaka ve ihsân buyrulmak ricâsına pâye-i serîr-i a'lâya arz olundu. Bâkī fermân men lehü'l-emrindir.

fi 25 Rebî'ü'l-âhir sene 1121.

el-abdü'd-dâ'î li'd-devleti'r-refî'a Ahmed Lagarizâde el-kādı be-Saray

[28a] (131) Nakşin (?) kapudanı Kamerî Balioğlu Hüseyin Ağa'nın ref' olunan kapudanlığı ibkā vü mukarrer buyrulmak ricâsına mahzardır.

Atebe-i felek-rütbe-i pâdişâhî ve südde-i seniyye-i şehinşâhî türâbına medîne-i Saray ulemâ ve sulehâ ve fukarâ ve zu'afâsının be-tarîkü'l-mahzar-ı arzuhâlleri budur ki;

Bosna eyâletinde Hersek Sancağı'nda vâkı' Nakşin (?) nâhiyesinde olan re'âyânın cümlesi kefere olup kadîmden berü kenâr ve sa'b u sengistân yerde Karacadağ ve leb-i deryâda olan Kotor ve Neversene (?) ve sâ'ir usât dağlarına muttasıl olduklarından dâ'imâ serkeşlik ile hareket ve bir dürlü üns ü itâ'atleri olmamağla işbu sulh u salâh-ı hayrü'l-encâm zuhûrunda eyâlet-i mezbûrenin tanzîm-i umûrı Devlet-i Aliyye'den sâbıkā Bosna muhâfızı olup vüzerâ-i izâmın âkıl u nâmdârı ve müdebbir u kârgüzârı olan vezîr-i mükerrem devletlü Halil Paşa hazretlerinin re'y-i rezînlerine tefvîz buyrulduğu esnâlarda zikr olunan Nakşin nâhiyesi vasatında bir kal'a binâsının lüzûmı cihetiyle vezîr-i müşârun-ileyhin i'lâmı mûcebince binâsı fermân buyrulup ve kal'a-i mezbûre muhâfazasına ta'yîn ve fermân buyrulan neferâta umûr-dîde ve kâr-âzmûde iptidâdan berât-ı şerîf-i âlîşân ile kapudan nasb ve ta'yîn buyurdukları işbu bâ'is-i mahzar-ı sıhhat-eser Hüseyin Ağa kulları kal'a-i mezbûre muhâfazasına vüs' [ve] evvelden berü neferât-ı mezbûre ile hüsn-i hâl ile geçünüp ve nâhiye-i mezbûre keferesi zikr olunan usâtın ittisâllerinde bulunduklarından cemî' mu'âmelâtları usât keferesiyle bulunmağile işbu sulha gelince değin cizye-güzâr olmadıklarından cizye-i şer'iyyeyi bir vechle kabûl itmezlerken kal'a-i mezbûre sebebiyle mezkûr Hüseyin kapudan kulları ahvâllerine vukūf kesb

idüp ve her vechle terbiyyelerine kādir kimesne olduğundan gayrı kendi müstakīm u dîndâr ve dîn ü Devlet-i Aliyye'ye sa'y içün suhûlet u istimâlet ile cizye umûrı tahsîline ikdâm u ihtimâm ve bi'l-cümle bu serhadd-i mansûrede esnâ-i cenkde harbî kefere tâ'ifesinin her tarafından hücûmları var iken mezbûr kulları nefsinde yarâr u kârgüzâr olmağile dâ'imâ bayrak sâhib olup kahr-ı a'dâ-i dînde hüsn-i tedbîr ve tedârik ile bu diyârda uğur-ı dîn-i mübîn ve gayret-ı pâdişâh-ı rûy-ı zemîn *halledallâhü hilafetühû ilâ yevmü'd-dîn* hazretlerinin yoluna cân u bâş fedâ itmek üzere nice cenklerde ifnâ-i ömr idüp Beç senesinden berü seferlerde bulunup ve vücûduyla nice yâralar u bereler çekmiş ve gazâ ile hidemât-ı aliyyede bulunduğundan mâ'adâ işbu sulehânın tetimme-i asliyyesi olan umûr-ı hudûd zuhûrunda vezîr-i müşârun-ileyh hazretleri mezbûr kulların hudûd hidmetine dahi ta'yîn ve hitâm-ı hudûdda zikr olunan kapudanlık nân pâresiyle müceddeden çerâğ buyurup kendü hâlinde ve hidmet-i pâdişâhîde kusûrı olmayup azli îcâb itmez iken pîrliği hâlinde nâ'il olduğu nân pâresine bu def'a tamm'-ı hâm sebebiyle müdâhale ve hilâf-ı inhâ üzerine isnâd-ı mâlemyekün ve envâ'-ı dürûğ-ı bî-fürûğ ile kapudanlığı âhara viridiği ve kendinin hakk-ı sarîhi olduğu ve vâridîn ve sâdırînden cemm-i gafîr ve cem'-i kesîrden meşhûr u mütevâtir ma'lûmumuz olmağın mezbûr kulları pîrâne-ser ve ihtiyârlığından mahall ü merhamet ve muhtâc-ı inâyet iken sıfırü'l-yed ve nân pâre-i şehriyârîden bilâ-mûceb mahrûm olduğu lâ'ik u revâ görülmeyüp hakkında südûr-ı merhamet-i aliyye ve vürûd-ı şefkat-i seniyye ile ibkā vü mukarrer buyrulmak ricâ vü temennâsıyla ol ki vâkı'ü'l-hâldir işbu mahzar-ı sıhhat-eseriyle i'lâm olundu. Bâkī fermân ve lütf u ihsân dergâh-ı merhamet-unvânındır.

fi 11 Cumâde'l-âhire sene 1118.

(132) Sağ olsun.

Bu fukarâ Bosna eyâletinde Teşne nâhiyesine tâbi' Brik nâm karye ahâlîsi olup üzerimize edâsı lâzım gelen resm-i bâştinemizi Teşne Mukāta'ası ümenâsına edâda kusûrımız olmayup sâbıkā Banaluka aklâmı olan Kobaş nâhiyesi havâssı başka olup bizim karyemizde kadîmden alâkası yoğiken hâlâ Kobaş Mukāta'ası ümenâsı tarafından iki bâştine resmi taleb ve üzerimize Banaluka'dan mübâşirler gelüp zulm ü ta'addî iderler lillâhi te'âlâ bizim karyemizde fîleriyle kaç bâştinedir ve bir çiftliğinden bir tîmâra ne kadar yazılmışdır ve Kobaş hâssın alâkası var mıdır yok mudur defterhâneden tafsîl üzere derkenâr defter emîni efendi sıhhati üzere arz u i'lâm ve mûcebince men'iyçün Bosna vâlîsine ve kādısına hitâben fermân-ı şerîf ihsân olunmak bâbında emr ü fermân devletlü sultânımındır.

Bendegân-ı ahâlî-i Brik
fi 13 R sene 1131.

[28b] (133) Belgrad Serdârı Elçi el-Hâcc İbrahim Paşa hazretlerine Banaluka ulemâsından Şaranoğlu Ali Ağa içün gelen mahzar sûretidir. Fi sene 1118.

Devletlü ve sa‘âdetlü ve inâyetlü ve gürûh ve a‘yâna merhametlü sultânımız hazretlerinin hâkpâ-yı kîmyâ-misâllerine rûy-ı tazarru‘ mâlîde kılındıkdan sonra dârü’l-cihâd Banaluka’da vâkı‘ e’imme ve hutebâ ve ulemâ ve sulehâ ve a‘yân ve kapudan ve ağavât ve neferât kulları ki her biri şermende-i inâyet ve merhametlerine ol ümîz ile sarâhaten ve zımnen [ve] tazarru‘en ve ibtihâlen mahzar-ı mes’ûl-eserleri oldur ki; Hâliyâ bâb-ı sa‘âdet-meâbları gönüllüyânı ağası Ali Ağa kullarının fermân-ı hazret-i veliyyü’n-ni‘amî ile bu câniblerde iyâb ü zehâbı vâkı‘ olmağın if‘âl-i nâ-şâyestesi sebebiyle vâkı‘ olan infi‘âli kendü gibi idüğü mülâhaza eylemeyüp ahâlî-i vilâyetimize ihânet kasdıyla devletlü ve inâyetlü veliyyü’n-ni‘am efendimiz hazretlerini iğzâb ider bir kelâmı zuhûr itdüğü takdîrde i‘timâd ihtimâli buyrulur ise kat‘an tahammül u ıstıbârımız yokdur. Bu hâlis ve muhlis kerem-dîde dâ‘îleri her vechle sadâkat üzere ed‘iyye-i izdiyâd-ı ömr ü devletleri hidmetinde mukīm olduğumuz inşallâhü’l-Mevlâ rîb ü riyâdan müberrâdır ısgā vü i‘timâd buyrulmamak bâbında rûy-ı niyâz fersûde kılınup ricâ vü temennâ olunur. Bâkī fermân men lehü’l-fermânındır.

{Istıbâr cem‘-i ıstıbradır yani sabr ma‘nâsınadır**}**

(134) Belgrad’ın ulemâ ve sulehâsı tarafından bize virdikleri mahzar sûretidir.

Südde-i seniyye-i sidre-mekîn ve atebe-i aliyye-i inâyet-rehîn türâb-ı devlet-meâbına medîne-i Belgrad’ın ulemâ ve sulehâ ve zu‘afâsının be-tarîkü’l-mahzar-ı arzuhâl-i sıhhat-me’âlleri budur ki; hâlâ bu serhadd-i mansûrede bâ‘is-i gunûde-i cilbâb-ı râhat ve refâhiyet olan işbu sulh ü salâhın esâs-ı asliyyesi olan hudûd umûrına bundan akdem hasbü’l-fermân müvellâ ta‘yîn ve fermân buyrulan dâhil i‘tibârıyla müderrisîn-i kirâmdan Bosnevî Dirnişîzâde Abdullah Efendi dâ‘îleri zîver-i ilm ve ma‘ârif ile ârâste ve pîrâye-i sadâkat ve istikāmet ile pîrâste olup kurb u civârımızda bulunmağile hüsn-i sülûk ile ma‘rûf ve iffet ü ismet ile mevsûf olduğundan mâ‘adâ iki sene ale’t-tevâlî umûr-ı hudûdun itmâm u ikmâlinde olup ve üçüncü sene dahi Devlet-i Aliyye’ye kalan tahrîr-i ârâzî ile istimâlet-i ra‘iyyet ve isti‘mâr-ı memleket-i pâdişâhîde mâlen ve bedenen bezl-i vüs‘ ü kudret eylediğini müş‘ir eyâlet-i Bosna ahâlîsinin dahi mahzar-ı sıhhat-eserleri olduğundan gayrı dîn ü Devlet-i Aliyye’ye küllî hidmeti sebk

eylediği meşhûr u mütevâtir olmağile el-yevm Belgrad'da hâkimimiz olan pîr-i nâ-tüvân Şimşircizâde Mehmed Efendi dâ'îlerinin fî-mâba'd bu mansıbdan nevbetleri her ne zamân encâm-yâb olup yerine bir âhar karındaşları ta'yîn buyrulmak lâzım geldikde mezkûr Dirnişîzâde Abdullah Efendi da'îleri bu serhadd-i mansûrede şürût ve uhûd-ı sulh ü salâha vâkıf ve zâtında dahi bir müstakīm u mü'temed ve sıdk ve hulûsu mücerreb ve müteşerri' ve dîndâr dâ'îleri olmağın me'mûl ve mes'ûl-i zu'afâ oldur ki hakkında lütf u kerem-i âlem-şumûlleri bî-dirîğ ve Belgrad mevleviyyeti mezkûr dâ'îlerine sadaka ve ihsân buyrulup beyne'l-emâsil ve'l-akrân mümtâz ve ser-efrâz buyrulmak ricâ ve temennâsıyla ol ki vâkı'ü'l-hâldir mahzar-ı sıhhat-eser ile i'lâm olundu. Bâkī fermân ve lütf u ihsân dergâh-ı ma'delet unvânındır.

fi gurre-i Muharrem sene 1119.

[29a] (135) Bosna eyâletinde nehr-i Sava yalısında Gradişka-i Atîk Kal'ası'nın iç hisarında merhûm ve mağfûrun leh Sultân Süleyman Han *tâbe serâhu* hazretlerinin bu def'a ta'mîri fermân buyrulup tekmîl olunan câmi'-i şerîfinden gayrı câmi' olmayup bu def'a vâkı' olan sulh ü salâh sebebiyle Devlet-i Aliyye hudûdı dâhilinde kalmış ve mahall-i mezbûrda ziyâde lüzûmı olup ekser ahâlîsi cem' ve mavtın-ı kadîmelerine gelüp ve fî-mâba'd dahi gelmek üzere olduklarından gayrı iç kal'asının hâricinde ve taşra hisârın hendeki dâhilinde olan varoşunda mecma'-ı nâs ve kesret-i cemâ'at olur mahallinde inâyetlü veliyyü'n-ni'am efendimiz hazretlerinin hayrâtları olmak üzere binâ vü ihyâ buyrulan câmi'-i şerîf ile sıbyân içün bir mekteb dahi itmâm u tekmîl olmağın mürtezika ve hademe ve sâ'ir iktizâ iden senevî masârıfın müfredât defteridir.

Tahrîren fî Evâhir-i şehr-i Rebî'ü'l-evvel sene erba' aşere ve miete ve elf.

Müftîzâde Ahmed İmâm ve Hatîb fi yevm 15 imâmet 08 hitâbet 23

İshak Efendizâde eş-Şeyh Mehmed vâ'iz fi yevm 15

Misalzâde Ahmed Mü'ezzin-i Evvel fi yevm 10

Osman Çelebi Mü'ezzin-i Sânî fi yevm 10

Salâhân yevm 8

Temcîdhân yevm 8

Eczâhânân neferen 3: 30 yevm 90+noktazen: 8=98

Kayyım ve ferrâş nefer 1 yevm 8

Bahâ-i kanâdil ve revgan-ı zeyd ve şem'-i asel ve şem'-i revgan yevm 30

Mûkid-i kandîl nefer 1 yevm 8

Hâce-i mekteb yevm 12

Halîfe-i mekteb yevm 10

Mekteb sobası içün bahâ-i kömür ve sâ'ir levâzım yevm 20

Ta'mîr-i câmi'-i şerîf ve mekteb yevm 34

Mütevellî yevm 30

Kâtib yevm 15

Vezâif-i huddâm-ı câmi' ve mekteb yekûn ve masârıf-ı sâ'ire yevm 345 be-hesâb-ı çürük be-hesâb-ı guruş-ı esedî 1.5

(136) Der-i devlet-medâra arz-ı bende-i bî-mikdâr budur ki;

İşbu sulh ü salâh sebebiyle Bosna Sancağı'nda nehr-i Sava kenârında Devlet-i Aliyye hudûdı dâhilinde kalan Gradişka-i Atîk Kal'ası varoşunda devletlü inâyetlü veliyyü'n-ni'am efendimin müceddeden binâ' vü ihyâ' buyurdukları câmi'-i şerîf ile mektebinin mürtezikası ve hüddâmı vazîfeleri ve rûz-merre ve senevî iktizâ iden sâ'ire masârıf lâzımeleri müfredâtıyla bâlâda defter olunduğu üzere senede beş yüz otuz bir guruş olmağın meblağ-ı mezbûr tahdîd-ı hudûdda müceddeden Devlet-i Aliyye hudûdunda kalup işbu bin yüz on dört senesi Ramazân'ında iki sene mu'âfiyetleri tamâm olup cizyeleri tahsîl olunacak ehl-i zimmetin rû'us cizyeleri mâlından evkāf-ı mezbûre mütevellîsi olanlara beher sene cizyedârı yedinden sene-be-sene teslîm olunmak üzere hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn ile ta'yîn ve mahalline kayd ve cihât-ı mezbûrenin başka başka berevât-ı cedîdeleri ihsân buyrulmak bâbında emr ü fermân devletlü ve sa'âdetlü sultânım hazretlerinindir.

Bende Halil Muhâfız-ı Bosna

(137) Banalukalı kapudan Mustafa Paşa'nın Devlet-i Aliyye'de Bosna'ya vâlî oldukda mîrîye virdiği der'uhde temessüküdür ki derkenârdan ihrâc olunmuşdur.

Bosna eyâletinde vâkı' olan kılâ' ve palankaların ekseri harâb ve ta'mîre eşedd-i ihtiyâc ile muhtâc olmağile kılâ' ve palanka-i mezbûreler muhâfazalarında olan neferâtın mevâcibleri rüsûmundan hâsıl olan yirmi dört kîse ve Bosna vâlîleri tevcîhâtdan iktizâ iden altı kîse akçe ve cizyedârlara ta'yîn olunan dokuz kîse akçe ki cem'an otuz dokuz kîse akçe ile eyâlet-i mezbûrda vâkı' ta'mîre muhtâc olan kılâ' ve palankalar her sene birer ve ikişer kal'a ta'mîr u termîm eylemek üzere sâbıkā Bosna Beylerbeyisi müteveffâ Mustafa Paşa virdiği ta'ahhüd

memhûr temessükü 1120 senesinde Başmuhâsebe'ye kayd olunduğu defterde mastûrdur. Fermân devletlü, sa'âdetlü sultânım hazretlerinindir.

fi 14 Câ sene 1121.

{Seyfullah Paşa dîvân efendisi Mehmed Efendi'nin takrîridir fî 23 Zi'l-hicce sene 1123**}**

{Der-eyâlet-i Bosna kîse mevâcib-i neferât 33**}**

{Rüstem Paşa celeb-keşân ve rüsûmât ve mütesellimlik ve sâ'ir zahâ'irden cümle kazâlardan yüz üç kîse hâsıl olur.**}**

{Kise 33+20+50=103**}**

[29b] (138) Erzurumlu Mollâ İsmail Efendi'nin hüsn-i hâline ve bir müddet mansıbı meddine mahzardır.

Atebe-i aliyye-i felek-mertebe ve südde-i seniyye-i sidre-rütbe türâbına medîne-i Saraybosna ulemâ ve sulehâsının ve a'yân ve fukarâsının mahzar-ı sıhhat-eserleri oldur ki;

Hâlâ medîne-i mezbûrede seccâde-nişîn-i şerî'at-garrâ olan fahrü'l-mevâlî-i'l-kirâm fazîletlü İsmail Efendi dâ'îleri envâ'-i zîver-i ilm ve hilm ile ârâste ve esnâf-pîrâye-i iffet ve ismet ile pîrâste olup icrâ-yı ahkâm-ı şer'iyyede kemâl mertebe bezl-i makdûr ve def' ü ref'-i zalâm-ı mezâlimde sarf-ı sa'y-ı nâ-mahsûr itmekle bi-hamdillâhi te'âlâ zamân-ı hükûmetinde ahâlî-i kazâ-gunûde-i cilbâb-ı râhat ve amân ve evzâ'-ı hamîde vü etvâr-ı pesendîdesinden sıgār u kibâr râzı vü şükrân olup lâkin bi-emrillâhi te'âlâ bundan akdem istîlâ-i düşman-ı dîn sebebiyle ahâlî-i kazâ fakīrü'l-hâl olduklarından nâşî kazâ-i mezkûr adîmü'n-nef' ve'l-cedvâ kendi dahi ahz-ı mahsûlde munsif ve ehl-i takvâ olmağile bu âna gelince mahsûl ancak rûz-merre harcına vefâ idüp ile'l-ân kazâ-i düyûn müyesser ve eyâdî-i erbâb-ı duyûndan tahlîs-i girîbân mukadder olmamağile ahvâl-i fukarâ-i diyâra merhameten ve mûmâ-ileyh dâ'îlerinin hâline şefkaten mehmâ-emken tahfîf-i düyûn itmek ümniyyesiyle hakkında burc-ı inâyet-i aliyye-i şehinşâhîden âfitâb-ı âlem-tâb-ı merhamet-lem'a-zen olup kazâ-i mezbûr bir müddet mûmâ-ileyh dâ'îlerine ibkā vü mukarrer buyrulmak temennâsıyla ol ki vâkı'ü'l-hâldir işbu mahzar-ı sıhhat- eser zarâ'at-imlâ ile pâye-i serîr-i ma'delet-masîre i'lâm olundu. Bâkī emr ü fermân ve lütf u ihsân dergâh-ı ma'delet-unvânındır.

Hurrira fî Evâsıt-ı Zi'l-hiccetü'ş-şerîfe sene işrîn ve miete ve elf.

Hükm-i û âmed be-hakk-ı keştî-yi Nuh

Her ki hest ender zinde yâbed fütûh

ed-dâ‘î el-hâlis es-Seyyid eş-Şeyh Abdulfettah el-Mevlevî

(139) Südde-i seniyye-i sidre-mekîn ve atebe-i aliyye-i inâyet-rehîn türâbına eyâlet-i Bosna'da sâkin mîr-i mîrân ve ulemâ ve sulehâ ve ehl-i defter-i dîvân ve zu‘amâ ve erbâb-ı tîmâr kullarının be-tarîkü'l-mahzar arzuhâl-i sıhhat-mâlleri budur ki;

Medîne-i Bosnasarayı ulemâsından ve evlâd-ı ulemâdan müderrisîn-i kirâmdan işbu bâ‘is-i mahzar-ı bendegân Dirnişîzâde izzetlü Abdullah Efendi dâ‘îleri âlem-i sabâdan berü tarîk-i ilm ve ma‘rifete bezl-i makdûr eylediğinden mâ‘adâ bu sulh ü salâh-ı râhat-encâmın tetimme-i asliyyesi olan umûr-ı hudûd ve ba‘dehu tahrîr zuhûrunda hasbü'l-fermân-ı âlî müvellâ olmağile üç sene ale't-tevâlî tekmîl-i umûr-ı pâdişâhî olunca değin dîn ü Devlet-i Aliyye'ye mâlen ve bedenen küllî hidmeti sebk idüp ale'l-husûs Bosnasarayı'na bundan akdem düşman-ı dîn istîlâsında mâmeleki ihrâk-ı bi'n-nâr olup ve kesret-i ıyâl birle cihet-i ma‘îşeti olmayup min külli'l-vücûh emânet u diyânet ve hüsn-i hâl ile ma‘rûf u mevsûf mahall-i merhamet ve müstahıkk-ı inâyet dâ‘îleri olmağın hâlâ medresesi olan mûsıla-i sahn mahrecinden bir nân pâre ile behremend ü ber-murâd buyrulmak ricâ ve iltimâs ve temennâsıyla ol ki vâkı‘ü'l-hâldir pâye-i serîr-i a‘lâya arz u i‘lâm olundu. Bâkī emr ü fermân ve merhamet ve ihsân der ma‘delet-unvânındır.

Hurrira fi-Evâil-i Saferü'l-hayr sene ihdâ işrîn ve miete ve elf.

Bende es-Seyyid Mustafa el-kādı be-Hezargrad

Bende Mehmed defterdâr-ı Bosna hâlâ

Bende Osman mutasarrıf-ı İlbasan

Bende Selim mutasarrıf-ı Yanya sâbıka

[30a] (140) Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Medîne-i Bosnasarayı sükkânından ve sedd-i sedîd-i İslâmiyye ahâlîsinden cemm-i gafîr ve cem‘-i kesîr meclis-i şer‘-i hatîr-i lâzımü't-tevkīrde şöyle takrîr-i kelâm ve bast-ı merâm eylediler ki; Bosna eyâletinde Kamengrad kazâsında Ostroviçe kapudanlığında intihâ-i serhadd-i mansûrede vâkı‘ olan Çetine (?) ve Podzozd (?) ve İştorlik (?) ve Suryan (?) Kal‘aları hâlâ Nemçe Çâsârı Kal‘aları karşusunda sedd-i sedîd olmağile mukaddemâ Bosna muhâfızı olan vezîr-i mükerrem devletlü sa‘âdetlü Elçi el-Hâcc İbrahim Paşa hazretleri ma‘rifetiyle

lüzûmları der-i devlet-medâra arz u i‘lâm ve mûcebince zikr olunan kılâ‘-ı pâdişâhî fermân-ı şehriyârî ile taş binâ’ ve derûn-ı kal‘ada câmi‘-i şerîf yapılup ve ezân ve ikāmet olunup ve içlerine cebehâne vaz‘ olundukdan sonra lüzûm ve gayr-ı lüzûmları içün tekrâr Bosna muhâfızı olan vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Osman Paşa hazretleri ve Devlet-i Aliyye’den evâmir-i aliyye ile yoklamaya me’mûr olan mu‘temedün-aleyh ümenâ ve vükelâ-i Devlet-i Aliyye mahalline zikr olunan kılâ‘-ı hüsrevânînin her birine gelüp ve bi’d-defâ‘at keşf idüp ve yoklayup ve cümle yoklamacılar lüzûm defterlerine kayd eylediklerinden mâ‘adâ ağavât ve neferâtın yedlerine taraf-ı pâdişâhîden sadaka ve inâyet ve ihsân buyrulan berevât-ı şerîfe ile mesrûr ve serhadd-i mansûrede leyl ü nehâr fukarâ ehl u ıyâl u evlâdlarıyla devâm-ı ömr ü devlet-i pâdişâhî hayr du‘âsında iken Bosna Vâlîsi Mustafa Paşa’nın serhadd-i mansûrede olan fukarâya hased ü garazı olduğundan gayrı Devlet-i Aliyye’de kendi umûrı temşiyeti içün leyle-i işâya muhtâc olan fukarâ ve zu‘afânın kat‘-ı erzâklarına sebeb olup fedâ itmekle nice ebniyye ve sükenâya ve gayr-ı masârıf-ı zarûriyyelerine serhadd fukarâsının müstağrak oldukları düyûn-ı kesîreyi tüccâr ve sâ’ir erbâb-ı hukūka bir vechle edâ-i düyûn idecek hâlleri olmayup ale’l-husûs esnâ-i cenkde düşman-ı dîn Üsküb’e varınca memâlik-i Rumeli’ne müstevlî olduklarından hâlâ serhadd-i mansûrede olan fukarâ ve âbâ vü ecdâdları ol esnâda nice kaht u galâ ve envâ‘-ı belvâ çeküp ve esîrlik görüp mâmeleklerinden ayrılup gayret-i dîn-i mübîn ve hamiyyet-i ırz ve nâmûs-ı saltanat-ı pâdişâh-ı rûy-ı zemîn *halledallâhü hilâfetuhû ilâ yevmü’d-dîn* hazretlerinin uğur-ı hümâyûnları içün cân ü bâş fedâ itmişler iken mezkûr Mustafa Paşa’nın mahz-ı garazı sebebiyle zikr olunan ağavât ve neferât fukarâsı bu def‘a sıfırü’l-yed ve evlâd u ıyâlleriyle sadaka-i pâdişâhî-i nafakalarından mahrûm kalup hâlleri diğer-gûne olmak lâyık u revâ buyrulmamak üzere hasbî i‘lâm hâllerinde mesûbât-ı dü-cihânî husûlü mülâhaza vü ümniyyesinden gayrı bu bâbda gayret-i dîn ü Devlet-i Aliyye ve sedd-i sedîd-i İslâmiyye içün enfa‘ ve evveli olduğu emr-i mukarrer u meczûm olmağın vâkı‘-i hâlî der-i devlet-medâr ve merhamet-karâra arz olunması matlûbumuzdur deyu iltimâs ve niyâz itmeleriyle fi’l-vâkı‘ ahvâl minvâl-i meşrûh üzere olup mezkûr Mustafa Paşa’nın husûs-ı mezkûrda serhadd fukarâsına izhâr-ı garaz eylediği sıkāt-ı sahîhetü’l-kelimât ihbâr ve takrîrleriyle sâbit u zâhir ve serhadd-i mansûre fukarâsı min külli’l-vücûh mahall-i merhamet ve müstahıkk-ı inâyet olmalarıyla ol ki vâkı‘ü’l-hâldir bi’l-iltimâs pâye-i serîr-i a‘lâya hasbî arz u i‘lâm olundu. Bâkī emr ü fermân ve lütf u merhamet ve ihsân der ma‘delet-unvân ve merhamet-karârındır.

Hurrira fî Evâsıt-ı Zi'l-hiccetü’ş-şerîfe sene işrîn ve miete ve elf.

el-abdü’d-dâ‘î li’d-devleti’l-aliyye İsmail el-kādı be-medîne-i Bosna

{Elçi el-Hâcc İbrahim Paşa'nın dört kal'aya vaz'ı adet (?) 1196**}**

{Banalukalının tenzîli 883**}**

{Banalukalının alıkoyduğu 250**}**

{Mukarrer onda bir Devlet-i Aliyye'de 62**}**

{Cem'an mevcûd 312**}**

{Çetine Kal'ası'na küffârın Karloçesi altı sâ'at karîbdir sâ'at 6**}**

{Podzoz-da karşu Pirnik sâ'at 2 küffârın Petrok Kal'ası kezalik Çetine ve Podzozda karşu sâ'at 2**}**

{Çetine Kal'ası'na karşu Kristine ma' Kalovkoç sâ'at 12 her biri birer buçuk sâ'at yerdedir ve küffârın Budaçkı ma' Blay Çetine Kal'ası'na**}**

[30b] (141) Cizye vâlîlere virilmeye deyu der-i devlete arz yazılmışdır.

Der-i devlet-mekîne arz-ı dâ'î-i kemîne budur ki;

Medîne-i Saray ve etrâfında olan ahâlîden vâridîn ve sâdırînden cemm-i gafîr ve cem'-i kesîr meclis-i şer'-i hatîr-i lâzımü't-tevkīrde şöyle takrîr-i kelâm ve ta'bîr-i ani'l-merâm eylediler ki; Bosna eyâletinde sâkin olan ehl-i zimmet kefere re'âyâsının cizyeleri cibâyetine bu âna gelince vülâd-ı vilâyet me'mûr olmayup gayrı cizyedârlar üç taksît ile ve mehl ü te'cîl ve rıfk ü mülâyemet ile âdemleri tahsîl idüp ve vülât-ı vilâyet tahsîl-i cizyeye me'mûr olduklarında kenâr yerde kefere re'âyâsı havf ü haşyet idüp ve tahsîldâr ve kapucuları ehl-i zimmet kefere re'âyâsının sıbyânından ve hilâf-ı berât-ı şerîf-i âlîşân amel ve iktisâba kādir olmayan kefereyi haklayup ale'l-husûs bu sene-i mübârekede eski mukāyeseden ziyâde evrâk olmağile gerek serhadd-i mansûrede hudûda karîb olan kefere re'âyâsına gerek sâ'ir kazâlara ziyâde evrâk virilmeğe tahsîldârları kefere re'âyâsının sıbyânına mîrî evrâk tahmîl ve re'âyâ fukarâsı bu vechle rencîde olunmağile ahvâlleri diğer-gûne olup fî-mâba'd vülât-ı vilâyet ma'rifetleriyle cizye cibâyet olunursa serhadd-i mansûrede bulunan re'âyânın ekseri perâkende vü perîşân olur ve bu sebebden mâl-ı mîrîye fî-mâba'd kesr ü noksân müterettib olur deyu bî-garaz sıkāt-ı sahîhetü'l-kelimât ihbâr u takrîr ve bi'l-cümle vülât-ı vilâyetin cizye cibâyetinden kefere re'âyâsı min külli'l-vücûh tazyîk olunup ve tahammülleri olmadığı hadd-ı tevâtür ile sâbit olup fi'l-vâkı' ahvâl minvâl-i meşrûh üzere olduğu bu dâ'îlerinin dahi kemâ-yenbagī mesmû' u ma'lûmu olmağın ol ki vâkı'ü'l-hâldir alâ vukū'ihi der-i devlet-medâr ve merhamet-karâra arz u i'lâm olundu. Bâkī emr ü fermân der ma'delet-unvânındır.

Hurrira fi'l-yevmü's-sâlis aşer min Zi'l-hiccetü'ş-şerîfe sene ışrîn ve miete ve elf.
el-abdü'd-dâ'î-i İsmail el-kādı be-medîne-i Saraybosna

(142) Defterdâra cizye ihsânı içün der-i devlete mahzardır.

Dergâh-ı âlem-penâh-ı ma'delet-niyâz ve atebe-i aliyye-i merhamet-mu'tâd türâbına betarîkü'l-mahzar arzuhâl-i ulemâ ve sulehâ ve ehl-i defter ve dîvân ve zu'amâ ve erbâb-ı tîmâr ve sâ'ir bendegân-ı eyâlet-i Bosna budur ki; hâlâ Bosna hazînesi defterdârı olan izzetlü Mehmed Efendi kulları mukaddemâ eyâlet-i mezbûrenin ehl-i zimmetden emvâl-ı cizye-i pâdişâhî cibâyetinde üç taksît ve mehl ü te'cîl ile sene tamâmına değin tahsîl idüp kenâr ve serhadd-i İslâmiyye'de sâkin olan ehl-i zimmet kefere re'âyâsından istimâlet ile emvâl-i cizyeyi tahsîl idüp ale'l-husûs bu geçen cenk esnâsında harbî kefere istîlâsında ehl-i zimmet olan re'âyâ fukarâsının mâmelekleri yanmış yakılmış ve cümle şeylerinden ayrılmış ekseri fakīrü'l-hâl olmağile defterdâr-ı mûmâ-ileyh ve muhasılları her vechle suhûlet idüp ve mîrîye dahi sadâkat u istikāmet ile takayyüd ve bu diyârda nice umûr-ı mühimme-i pâdişâhîde ihtimâm-ı tâmm eylediğinden gayrı vazîfe-hôrân ve kul fukarâsı mevâciblerini bilâ-cevr u eziyyet bu âna değin herkese tamâmen edâ vü teslîm itmekle sagīr u kebîr kendüsünden râzı vü hoşnûd ve mûmâ-ileyh bendelerinin gerek re'âyâ vü berâyâ ve gerek erbâb-ı vazâ'if ve kul fukarâsıyla kemâl mertebe ülfet ü ünsiyyeti ve hesâbında min külli'l-vücûh mu'âmele dürüstlüğü sebebiyle bu diyâr-ı kalîlü'l-i'tibârda ve serhadd-i mansûrede hakîmâne cizye-i pâdişâhî tahsîli gayrılarından re'âyâ fukarâsına ve mâl-ı pâdişâhîye ve defterdâr-ı mûmâ-ileyh kullarına şefkat buyrulup sene-i cedîdenin cizye cibâyeti tefvîz ü inâyet buyrulmak iltimâs ve niyâz ve temennâsıyla ol ki vâkı'ü'l-hâldir alâ tarîkü'l-mahzar der-merhamet ve ma'delet-unvâna arzuhâl kılındı. Bâkī emr ü fermân der adâlet-unvânındır.

fi 17 Zi'l-hicce sene 1120.

(143) İhzâra me'mûr mübâşire virilen i'lâm.

Der-i devletlerine ma'rûz-ı dâ'îleri budur ki;

Taraf-ı bâhirü'ş-şereflerinden sâbıkā Çayniçe emîni olan Salih Ağa'nın ihzârı içün buyurulduı şerîfleriyle mübâşir Süleyman Ağa bendeleri gelüp ve taraf-ı şer'den dahi ma'an âdem ta'yîn ve mezbûrun menziline vardıklarında târîh-i kitâbdan birkaç gün mukaddem Âsitâne-i Sa'âdet'e revâne olmuşdur deyu mezbûrun menzilinden cevâb virmeleriyle ol ki vâkı'ü'l-hâl bi'l-iltimâs hâkpâ-yı sa'âdetlerine i'lâm olundu. Bâkī fermân sultânımındır.

el-abdü’d-dâ‘î el-fakīr eş-Şeyh Mehmed el-kādı be-Çayniçe

[31a] (144) Trebin Beyi Kara Ali Bey’e tesvîd olunmuşdur.

Bârgâh-ı âlem-penâh-ı felek-rif‘at ve atebe-i aliyye-i gerdûn-devlet türâbına eyâlet-i Bosna’da vâkı‘ ulemâ ve sulehâ ve ehl-i defter ve dîvân ve zu‘amâ ve erbâb-ı tîmâr ve serhadd-i mansûrede vâkı‘ sâ’ir bendegânın be-tarîkü’l-mahzar-ı arzuhâl-i sıhhat-mâlleri budur ki; hâliyâ Prizrin Sancağı pâyesiyle üç seneden berü Trebin ve Bakvir (Banvirh?) Kal‘ası muhâfazasına fermân-ı pâdişâhî ile me’mûr olan işbu bâ‘is-i mahzar-ı bendegân Ali Bey kulları mukaddemâ esnâ-i cenk ü muhâsaralarda Bosna muhâfızı olan vezîr-i mükerrem Gāzî Hüseyin Paşa merhûmun zamânından berü sulh ü salâha gelince değin sâ’ir vüzerâ-i izâm ve vükelâ-i fihâm *ibkāhümullâhü te‘âlâ emsâletuhûm bi’l-adl ilâ yevmü’l-kıyâm* hazrâtı zamânlarında bu diyârlarda serhadd-i mansûrun her tarafına top ve cebehâne naklinde ve kahr-ı a‘dâ içün küffâr-ı hâksâr memleketine top ile her varıldığı yerlerde ve muhâfaza-i memleket-i pâdişâhî ve müdâfa‘a-i düşman iktizâ itdikçe mûmâ-ileyh kulları nefsinde bahâdır u yarâr ve top isti‘mâlinde kemâl mertebe kârgüzâr olmağile nice kerre sadâkat ü istihkāk ile dîn ü Devlet-i Aliyye’ye küllî hidmet ve emeği geçüp ve hâlâ me’mûr olduğu serhadd-i mansûre ahâlîsiyle hüsn-i zindegânî ve ülfet itmekle re‘âyâ vü berâyâ sagīr u kebîr kendüsünden râzı vü hoşnûd olup ve hâlâ gönül birliği ile ol serhadd-i mansûrun âsûdeliğine takayyüd ve ihtimâm-ı tâmm eylediğinden mâ‘adâ Resne ve Kotor ve Karacadağ semtlerinden mukaddemâ hudûd eşkıyâsı çıkup iç ilden Bosna’ya gelüp giden yollara ve ba‘zı kurâ ve nevâhîye haydûd-ı merdûd melâ‘îni müstevlî ve ebnâ-i sebîle ve ümmet-i Muhammed’e îsâl-i mazarratdan hâlî değiller iken mûmâ-ileyh kulları zikr olunan muhâfazaya me’mûr oldukdan sonra ol havâlîde dîde-keşâ-yı basîret ve âkılâne hareket ile harâmîbaşıların ele getürüp ber-taraf ve hâlâ ol semtlerin sugūr ve derbend ve bellerinden ve geçid yerlerinden iskelelere mürûr iden ebnâ-i sebîli emîn ü sâlim geçürmeğe ahâlî ittifâkıyla nizâm ü ihtimâm idüp ve kendi dahi serhadd yerde hâlâ umûr-ı muhâfaza ile hidemât-ı pâdişâhîde gayret itmekle güzîde yoldaş besleyüp ebnâ-i sebîle ve fakīr ü ganîye itmeği meydânda kapusu açık kulları olup mukaddemâ ve hâlâ dîn ü Devlet-i Aliyye’ye ol serhadd-i mansûrede hidmetle istihkāk kesb idüp lâkin sıfırü’l-yed gayreti dütâ olmağın her vechle mahall-i merhamet ve müstahıkk-ı inâyet kulları olduğuna binâen bir nân pâre ile behremend ve ber-murâd buyrulmak ricâ vü iltimâs ve niyâzı ile ol ki vâkı‘ü’l-hâldir pâye-i serîr-i a‘lâya arz u i‘lâm olundu. Bâkī emr ü fermân ve lütf u merhamet ve ihsân der merhamet-unvânındır.

fi 22 Safer sene 1121.

(145) Esîr bahâsına i‘ânet ve imdâd içün

Ashâb-ı hayrât ve erbâb-ı hasenât *yesserallâhü te‘âlâ bi’l-hayr tekaballâhü hayrâtühûm* hazrâtına ma‘rûz olunan oldur ki; Bosna’da ziyâde intihâ-i serhadde vâkı‘ Novi Kal‘ası neferâtından bâ‘is-i mahzar-ı bî-çâre Mehmed kullarının sahâyif-ı mukaderrâtda mu‘ini ve mastûr olan ahvâl-i mestûresi zuhûr itmekle küffâr-ı hâksâra esîr olup bahâsı kesîr ve kendi gāyetü’l-gāye fakīr olmağile memâlik-i İslâmiyye’de erbâb-ı hasenâtın sadakât-ı tayyibelerinin zerresi ricâsıyla revâne itdirilüp me’mûldür ki menâzil ü merâhilde rencîde itdirilmeyüp üzerinden nazar-ı ayn-ı inâyet-eserleri mebzûl ve bî-dirîğ buyurulup mukābelesinde dünyâda zikr-i cemîl ve ukbâda nâ’il-i ecr-i cezîl olalar. Bâkī lütf u ihsân erbâb-ı hasenâtındır.

[31b] (146) Atebe-i aliyye-i felek-mertebe ve südde-i seniyye-i sidre-rütbe türâbına eyâlet-i Bosna’da vâkı‘ ulemâ ve sulehâ ve eşrâf ve a‘yân ve fukarânın alâ tarîkü’l-mahzar arzuhâlleri budur ki; bundan akdem medîne-i Bosnasarayı’nda seccâde-nişîn-i şerî‘at-ı garrâ olan fahrü’l-mevâlî’l-kirâm fazîletlü İsmail Efendi dâ‘îleri zîver-i ilm ve hilm ile ârâste ve pîrâye-i ismet ile pîrâste olup icrâ-yı ahkâm-ı şer‘iyyede kemâl mertebe bezl-i makdûr itmekle sagīr u kebîr kendüsünden râzı vü şükrân üzere olup lâkin bi-emrillâhi te‘âlâ bundan akdem diyârımıza istîlâ-i düşman-ı dîn sebebiyle ahâlî-i kazâ fakīrü’l-hâl olduklarından nâşî kazâ-i mezkûr adîmü’n-nef‘ ve’l-cedvâ olup mûmâ-ileyh dahi ahz-ı mahsûlde munsif ve ehl-i takvâ olmağile aldığı mahsûl ancak rûz-merre masârıfına vefâ idüp ve kazâ-i düyûn müyesser olmamağile hâline merhamet ve şefkaten mehmâemken tahfîf-i düyûn itmek üzere ahâlî-i kazâ niyâz ve der-i devlet-medâra arzuhâl itmek üzere iken takdîr-i rabbânî azline müsâdif olup ve kesret-i düyûnu olmağile ekser elbise vü eşyâsın kıymetiyle düyûnuna virüp ve İstanbul’da olan düyûnu içün fermân-ı âlî ile üzerine gelen havâle kıymetiyle eşyâi almağa rağbet itmemekle mûmâ-ileyh dâ‘îleri hâ’ib ü ser-gerdân ve bi’l-cümle üzerinde bulunan kesret-i düyûn var iken henüz mansıbından ma‘zûl ~~olduğu~~ oldı deyu emsâli vü akrânı meyânında i‘tibâr buyrulup ve mansıb-ı âharın nâ’il olmasına bu sebeb ile bâ‘is-i te’hîr olmak ihtimâli olursa erbâb-ı düyûnı sıfırü’l-yed ve mûmâ-ileyh dâ‘îlerinin dahi bu sinn ü sâl ve vücûd-ı bî-mecâl ile min-külli’l-vücûh ahvâli diğer-gûn olur mülâhazasıyla be-tarîkü’l-mahzar bu vechle arzuhâl ve niyâz ve temennâ olunur ki böyle pîr ü ihtiyâra ale’l-husûs zümre-i ulemâ-i lâzımi’l-kirâma kadîmden berü nân pâre-i hüsrevânî ile hisse-mend ü behre-yâb itmek mülûk-ı pesendîde-i sülûk-ı âl-i

Osman *halledallâhü te'âlâ hilâfetuhûm ilâ âhirü'z-zamân* hazrâtının kavâ'id-i müstemirre-i saltanat ve merâsim-i müstahsene-i devletleri olıgelmeğin mûmâ-ileyh dâ'îleri her ne hâl ise der-i devlet-medâr türâbına varup vaz'-ı cebîn eylediklerinde *irham men fi'l-ardı yerhamuke men fi's-semâ*[163] mısdâkınca burc-ı ayn-ı inâyet-i aliyye ile manzûr buyrulmak temennâ ve niyâz ve ricâsıyla ol ki vâkı'ü'l-hâldir pâye-i serîr-i a'lâya arzuhâl kılındı. Ol bâbda emr ü fermân ve merhamet ü ihsân der-i devlet-medâr ve merhamet-karârındır.

fi 4 Muharrem sene 1121.

(147) Der-i devlet-medâr türâbına arz-ı bende-i müstakīmleri budur ki:
Bosnasarayı sâkinlerinden hâlâ sahn i'tibârında medresesi ve mevleviyyet pâyesi ile yedinde emri olan müderrisîn-i kirâmdan işbu bâ'is-i arz-ı ubûdiyyet Dirnişîzâde Abdullah Efendi dâ'îleri ehl-i ilm ve dîndâr ve perhîzkâr ve mukaddemâ hîn-i akd-ı sulhda Bosna cânibinde üç sene mikdârı hudûd-ı pâdişâhî umûrı tekmîlinde müvellâ bulunup dîn ü devlete mâlen ve bedenen küllî hidmeti sebk idüp her vechle mahall-i merhamet dâ'îleri olmağın ~~pâyesinde~~ rütbesinde bir mansıb ile behremend buyurulmak sezâvâr-ı inâyet olduğundan gayrı indü't-tahkīk mezkûr dâ'îlerine her ne diyârda bir nân pâre ihsân buyrulmağa mukadder olur ise cibilliyet hasebiyle icrâ-yı ahkâm-ı şer'iyye ile zamânında re'âyâ vü berâyâ ve fukarâ ve zu'afâ râhat olup istid'â-yı mesûbât-ı dü-cihânî niyyetiyle mahsûs çerâğ-efrûhte buyrulmak niyâz ile ahvâli ricâ ve i'lâmına ictirâ olundu. Ol bâbda emr ü fermân ve lütf u merhamet ve ihsân der ma'delet-unvânındır.
{Pîr-i kühn-sâl ve sâhib-i kemâl pâkize-hısâl ve hamîde-ef'âl**}**

[32a] (148) Vilâyet-i Rumili'nde orta kolda vâkı' Edirne ve Filibe ve Sofya ve Belgrad ve Saraybosna
Vilâyet-i Rumili'nde orta kolda vâkı' Edirne ve Filibe ve Sofya ve Belgrad ve Saraybosna'da kazâ ve hükûmete me'mûr olan mevâlî efendiler huzûrlarına ed'iyye-i lâyıka ithâfı zımnında inhâ olunur ki; kehfü'l-enâm zahrü'l-İslâm şevketlü, şecâ'atlü, mehâbetlü pâdişâh-ı İslâm *ebbedallâhü te'âlâ saltanatuhû ilâ yevmü'l-kıyâm* hazretlerinin tab'-ı hümâyûnları herhâlde ıslâh-ı âleme müteveccih ve eğer beytü'l-mâl ve eğer sâ'ir ahvâle müte'allik umûr-ı cumhûrun alâ vechi'l-kemâl nizâmı aksâ-yı murâd-ı hümâyûnları olup memâlik-i mahrûsede umûr-ı

[163] Hadis-i Şerif: Yerdekilere merhamet et ki göktekiler de sana merhamet etsin.

şer‘iyye hidmetine me’mûr olan gerek mevâlî gerek kuzzâta dahi icrâ-yı ahkâm-ı şerî‘atda vefk-i rızâ-yı şehriyârî üzere ziyâde ihtimâm ile dikkat-i tâmm lâzım olmağın sizlere tenbîh-i tezkîr içün işbu mektûb tahrîr olunmuşdur. Lede’l-vusûl her biriniz me’mûr olduğunuz umûr-ı şer‘iyye hidmetinde kemâl-i iffet ü diyânet ile hareket ve eğer emvâl-i mîrîye ve eğer sâ’ir umûr ve husûslara müte‘allik taraf-ı Devlet-i Aliyye’den vârid olan evâmir-i şerîfenin icrâ-yı mazmûn-ı münîfine ziyâde dikkat eyleyüp bu husûsda bir dürlü tehâvün ü tekâsülünüz zuhûra gelmekden hazer eyleyesiz. Ve eğer ba‘zıların hilâf-ı inhâ ve iştikâlarıyla taraf-ı Devlet-i Aliyye’den emr-i şerîf sâdır olup lâkin mahalline vardıkda iddi‘âsı nefsü’l-emre mutâbık olmamağile cevâbı virilmek iktizâ idenlere vech-i şer‘i üzere cevâb virildikden sonra hakīkati hâlî sıhhati üzere der-i devlet-medâra arz eyleyüp ve sâ’ir umûr-ı kazâyâda dahi kemâl-i afâf ile hareket ve muktezâ-yı şer‘-i kavîm üzere icrâ-yı ahkâm-ı şer‘-i nebevîye bezl-i vüs‘ ü kudret eyleyesiz. Ve zamân-ı hükûmetinizde mahlûl olan cihâtı ehliyyet u isthikākı olanların ehakkına arz idüp nâ-ehle arz virmekden ittikā eyleyesiz. Ve ashâb-ı cihâtdan ba‘zılarının cihetleri nâ-ehl ve nâ-müstahıkkdır deyu ve ba‘zıların dahi sebeb-i azl olacak bir töhmete nisbet ile tarafınızdan arz olunup ve mûcebince dîvân-ı hümâyûn tarafından tevcîh olundukdan sonra ba‘de zamân ma‘zûllar gelüp ahvâlleri tefahhus olundukda cihetlerine istihkāk u ehliyyetleri ve isnâd olunan töhmetlerden berâ’at-ı zimmetleri zâhir olup kadîmü’l-eyyâmdan bu âna gelince mevâlî ve kuzzâtın arzları mu‘teber ve imzâları mu‘tenâ iken şimdi hilâf-ı vâkı‘ bu makūle işler zuhûrı Devlet-i Aliyye tarafından kendülere adem-i i‘timâdı ve mesâlih-i ibâdullâhda dahi nice fesâdı müstetbi‘ olmağın şân-ı hükkâm-ı şer‘e şe’n olur. Bu makūle hâletden her biriniz begāyet mücânebet, husûsen ba‘zı ağrâz-ı fâside sebebiyle mütenâkızü’l-mefhûm mükerrer arz gelmekden arzınızı sıyânet idesiz. Hâsıl-ı kelâm hüddâm-ı şer‘-i seyyidü’l-enâmdan olan mevâlî ve kuzzât efendilerin salâh-ı ahvâlleri murâd-ı hümâyûn-ı şehriyârî olmağile iffet ü istikāmetle hareket idenler medâric-i âliyyeye nâ’il olup *ıyâzen billâhi te‘âlâ* terk-i afâf ve irtikâb-ı i‘tisâf ile şâri‘-i müstakīmden inhırâf idenler azl ile iktifâ olunmayup mu‘âkıb olmaları mukarrer habir ve âgâh olmadık dimeyüp her birinizin kemâl-i basîret ve ziyâdesiyle istikāmetle hareket idüp ve bu mektûb her kangınıza varup vâsıl olur ise sûretini sicillâta sebt ve vusûlunü müş‘ir varan kimesne yedine arz virdikden sonra mektûbun aslını kendüsüne teslîm idesiz ki âhar efendilere dahi îsâl u irâ’et eyleye ve’s-selâm.

fi zamân-ı Ramazanzâde Mehmed Emin fi sene 1118.

min el-fakīr es-Seyyid Ali gufi anhu

Başmakçızâde Şeyhü’l-İslâm’ın imzâsıdır.

(149) Arzuhâl budur ki; hâlâ ( ) kapudanı olan Mehmed Ağa'da ber-mûceb-i temessük eşyâ bahâsından ma'lûmü'l-mikdâr akçe-i şer'i hakkım olup nice def'a mektûb ve haber gönderüp ve müstakil âdem irsâl idüp harcanup ve da'vet idüp bir vechle insâf idüp hakkımı virmeğe râzı olmayup illet ü bahâne ile bi'l-külliye mâlımı ifsâd u ibtâl itmek kasd idüp küllî gadr olunmağile merâhim-i aliyyelerinden mercûdur ki mezbûru küfelâsı olan Ali Ağa ve Ömer Ağa ile ma'an huzûr-ı âlîlerinde şer'an mürâfa'a ve ihkāk olunmak bâbında buyuruldu-ı şerîf ile mübâşir kulları ricâ olunur. Bâkī fermân.

[32b] (150) Der-i devlet-mekîne ma'rûz-ı dâ'î-i kemîne budur ki;
Eyâlet-i Bosna'da vâkı' Teşne kazâsına tâbi' sedd-i sedîd-i İslâmiyye'den olan Doboy Kal'ası'nın ağavât ve neferâtından cemm-i gafîr ve cem'-i kesîr meclis-i şer'-i hatîr-i lâzımü't-tevkīrde takrîr-i kelâm ve bast-ı merâm idüp hâlâ hudûda karîb olan kal'a-i mezbûrenin derûnunda altı kıt'a topun lüzûmlarından olan gülleleri ve bârût-ı siyâhı olmadığından mâ'adâ divarlarından ehemm-i mühimm olan yerleri dahi harâbe-müşrif olmağile sâbıkā Bosna muhâfızı olan vezîr-i mükerrem devletlü Osman Paşa hazretleri mukaddemâ eyâlet-i mezbûrede olan kılâ'ın yoklamasına fermân-ı âlî ile me'mûr olup ve kal'a-i mezkûreye bi'n-nefs gelüp ma'rifet-i şer' ve hâssa mi'mârlarıyla harâb olan yerlerin keşf ü tahmîn eylediğinde ta'mîri içün ancak beş yüz on sekiz guruş hüccet olunup ve meblağ-ı mezbûr taraf-ı mîrîden sadaka ve ihsân ve bir kazâ ahâlîsi ve kal'a-i mezbûre neferâtlarının bedenen i'ânetleriyle ta'mîr olunmak üzere vezîr-i müşârun-ileyh hazretleri der-i devlet-medâra arz u i'lâm itmekle Devlet-i Aliyye'de Başmuhâsebe'ye kayd ve ta'mîri ve fermân buyrulmuşken bu âna değin meblağ-ı mezbûr taraf-ı mîrîden virilmeyüp ve kal'a-i pâdişâhî ta'mîr olunmamağile kesret-i berf ü bârândan harâbe-eşrâfı her gün terakkī bulmağile giderek meblağ-ı mezkûr ta'mîrine bir vechle kifâyet itmeyeceği mukarrer ve bi'l-cümle eşedd-i ihtiyâc ile ta'mîre muhtâc olduğu der-i devlet-medâr ve merhamet-karârda ma'lûm olmağiyçün vâkı'ü'l-hâli arz u i'lâm idiver deyu ilhâh u iltimâs itmeleriyle fi'l-vâkı' kal'a-i mezbûrenin cevânib-i erba'sında keşf-i sâbıkdan izdiyâd harâbe-müşrif olan mevâzi'-i müte'addidenin ta'mîr ü termîmi fî-mâba'd vakt ü zamânıyla olduğu sûretde ber-mûceb-i keşf-i sâbık bir kazâ ahâlîsi ve neferât kullarının bedenen i'ânetleriyle bu def'a ancak meblağ-ı mezkûr ile ta'mîr ü termîm olunması ve cebehâne ihsânı ziyâde mühimm u muktezî olmağın ol ki vâkı'ü'l-hâldir pâye-i serîr-i a'lâya arz u i'lâm olundu. Bâkī emr ü fermân der adlindir.

Hurrira fî Evâsıt-ı Şa‘bânü’l-mu‘azzam sene 1122.

{Dervîşler nişânı ve sâlihler nişânı üzere hareket ve cemî‘ etvârı meşîhate ve tarîkate mutâbakat ile**}**

(151) Dergâh-ı felek-fersâ ve bârgâh-ı şehr-i âsâ türâbına ma‘rûz-ı dâ‘î-i bî-riyâ budur ki; Bosna eyâletinde serhadd-i İslâmiyye’de vâkı‘ Teşne kazâsı ahâlîsinden cemm-i gafîr ve cem‘-i kesîr meclis-i şer‘-i hatîr-i lâzımü’t-tevkīrde takrîr-i kelâm ve bast-ı merâm idüp Teşne Kal‘ası serhadd-i mansûre nihâyetinde vâkı‘ olmağile mukaddemâ şehr-i Saray üzerine Nemçe keferesinin tabur-ı menhûsesi müstevlî oldukda on sekiz gün kal‘a-i mezbûreyi top ve havanpâre ile darb u muhâsara itdiklerinde nice gazâ vü yarârlık iden işbu bâ‘is-i arz-ı ubûdiyyet İmâmoğlu Mehmed Ağa kullarının hîn-i muhâsara ve esnâ-i cenkde bi’l-cümle emlâki ihrâk-ı bi’n-nâr olup ve mâmelekinden ayrılup dîn ü devlete bu serhadd-i mansûrede küllî hidmeti sebk itmişken böyle intihâda mezkûr kulları sıfırü’l-yed kalup ve hâlâ zikr olunan kal‘a-i pâdişâhî zîr ü bâlâ iki kat kal‘a olup ve ziyâde muhâfazacıya küllî muhtâc olduğundan gayrı zîr-i kal‘asında vâkı‘ Frengi Kal‘ası dimekle ma‘rûf zemîni ve kullenin kendüsü mu‘allâ ve mürtefi‘ olmağile esnâ-i cenkde mezkûr kulları babası ve sâ’ir etbâ‘ vü karındaşlarıyla içine kapanup ve küffâr-ı dûzah-karâra içinden nice rahneler gösterüp istihkāk kesb itmekle zikr olunan kullede elli nefer ile müstahfızân ağası olmağa mezkûr kulları {cenkden sonra Bosna muhâfızı olan vezîr-i âsaf-nazîr devletlü sa‘âdetlü Halil Paşa hazretleri zikr olunan kullede elli nefer müstahfizân ile mezkûr kulların ağa nasb u ta‘yîn idüp ve yedine i‘tâ eylediği arz-ı şerîfleri henüz Devlet-i Aliyye’ye varmadın havâle yedinde yolda telef olmağile mezkûr kulları tûl zamândan berü ümîdde ve her vechle} her vechle mahall ü müstahıkk olmağın hâline merhameten müceddeden çerâğ buyrulup ancak otuz beş nefer ile sâ’ir yoldaşlarıyla ma‘an yevmiyyeleri ve berevât-ı şerîfeleri sadaka ve ihsân buyrulmak üzere ahvâl ve istihkākını der-i devlet-medâr ve merhamet-karâra arz u i‘lâm itmek üzere hâlâ Bosna muhâfızı olan devletlü inâyetlü vezîr-i âsaf-nazîr hazretlerine i‘lâm idiver deyu ilhâh u iltimâs itmeleriyle fi’l-vâkı‘ mezkûr kulları yarâr u emekdâr ve babası ve sâ’ir karındaşlarıyla serhadd-i mansûrede dîn emeği geçüp min külli’l-vücûh âtıfet-i şehriyârîye sezâvâr bendeleri olmağın istid‘â-yı inâyetine merhamet buyrulmak ricâsına ol ki vâkı‘ü’l-hâldir pâye-i serîr-i serde-a‘lâya arz u i‘lâm olundu. Ol bâbda emr ü fermân dergâh-ı sidre-nişânındır.

el-abdü'd-dâ'î Dirnişîzâde Abdullah el-müderris ve'l-mutasarrıf-ı Teşne te'bîden

fi N sene 1122.

[33a] (152) Kerîmzâde Şeyh Efendi'ye yazılmışdır.

Der-i devlet-medâr türâbına arz-ı bende-i bî-mikdâr budur ki;

Bosnasarayı sâkinlerinden olup beyne'l-ulemâ ilm ü fazlda üstâd-ı külli **{**ve tarîk-i Halvetiyye'de Şeyh [ve] mürşid-i kâmil**}** olan işbu bâ'is-i arz-ı bendegî eş-Şeyh Ahmed Efendi dâ'îlerinin mâmeleki mukaddemâ vâkı' olan istîlâ-i küffârda pây-ı kahr-ı adüvvde pâmâl olup ve hâlâ kendi pîr ü ihtiyâr [ve] medâr-ı ma'îşeti olmayup her vechle mahall ü müstahıkk olmağile Bosna Sancağı'nda Saray nâhiyesinde havâss-ı mîr-i mîrân kurâlarından Dolçe (Doleç/Dolaç?) karyesinin a'şâr-ı şer'iyyesi ve rüsûm-ı sâ'iresi tevkī'i kalemiyle tashîh ve havâss-ı mîr-i mîrândan ifrâz buyrulup her akab-ı va'az u tedrîsde meclis-i ilm ve ulemâda şevketlü, kerâmetlü, inâyetlü pâdişâh-ı rûy-ı zemîn *halledallâhü te'âlâ hilâfetühûm ilâ yevmü'd-dîn* hazretlerinin ömr ü devletleri hayr du'âsına müdâvim olan olmak üzere şeyh-i mûmâ-ileyh dâ'îlerinin fî-mâba'd hâlet-i pîrîde kendi medâr-ı ma'îşeti içün ta'yîn ve fermân buyrulup müceddeden yedine berât-ı şerîf-i âlîşân sadaka ve ihsân buyrulmak ricâsına hasbî arz u i'lâm olundu. Bâkī fermân devletlü, sa'âdetlü, inâyetlü efendim sultânım hazretlerinindir.

fi 4 Zi'l-hicce sene 1123.

Bende Ali Vâlî-i Bosna hâlâ

{Dâ'imâ sîlsile-i ibâdet kaydına düşüp ıyâli nafakaları tedârikinde âciz olmağla**}** **{**mazanna-i salâh ve mahmel-i feyz ü felâh olan ittikā-i kirâmdan**}**

{Filân dâ'îleri tarîk-i hakka hâdî ve sebîl tevfîke münâdî zâtında âid ve sâlih**}**

(153) Der-i devlet-medâr türâbına arz-ı bende-i bî-mikdâr budur ki;

Bosna eyâletinde vâkı' Tuzla Mukāta'ası mâlından pâre üçer virilmek üzere yevmî altı akçe vazîfeye mutasarrıf olan işbu bâ'is-i arz-ı bendegî Şeyh Yahya Halîfe bin Şeyh Ahmed dâ'îleri hâl-i hayâtda olup du'â-i ömr ü devlet-i pâdişâhî du'âsında kusûrı yoğiken bu sene-i mübârekede ber-vech-i emânet Tuzla Mukāta'asını zabt iden el-Hâcc Hasan nâm kimesne "vazîfen defter[de] mastûr değildir" deyu illet îrâd idüp vazîfesini virmeyüp külli gadr olunmağla mezkûr dâ'îleri sulehâ-i ebrârdan kesîrü'l-ıyâl vazîfesi dahi akall-i kalîl olduğundan iki akçe terakkīye istid'â-yı inâyet idüp her vechle mahall ü müstahıkk olmağın yine mukāta'a-

i mezbûre mâlından pâre üçer olmak üzere bâ-terakkī sekiz akçe ile merhameten yedine berât-ı şerîf-i âlîşân sadaka ve ihsân buyrulmak ricâsına arz u i‘lâm olundu. Bâkī emr ü fermân der adlindir.

{Dünyâ-yı denîde peyveste-i ser-hakīkat olmadığı ma‘lûmları olup pey-berde-i râh-ı tarîkat ve kadem-nihâde-i sülûk ve bî‘at olup dâmen-pîre tesebbüt ve tesebbüt ile tekmîl-i makāmât ve tahsîl-i merâtib-i sâ‘adât-ı dünyâ ve âhiret kasd u niyyetiyle**}**

{Gāyet teyakkuz-ı intibâhda kalîlü’l-nevm ve dâ’imü’l-vuzû’ olduğu cihetden savma‘a-nişîn-i ibâdet olup zarûrât-ı mukarrereden olan dâ‘îyye-i yevmiyyesiyçün**}**

{Evâil-i şebde seccâde-i tâ‘atda ve edâ-yı salat-ı teseccüdde sabâha varınca (...) dest-i niyâz müteveccih-i hamdkârsâz olunduğu meşhûr u mütevâtir**}**

{Eyyâmları ve cemî‘ ~~evkātları~~ genc-i mihrâb-salâh ve takvâya masrûf ve her ne kadar vakti ibâdetden gayrıya me’lûf olmadığı ilâve-i mükerremât-ı zât-ı müsellem-sıfâtları olmuşdur.**}**

{Fazl u irfânda râh-nümâ ve zühd ü takvâda bî-nazîr ve bî-hemtâ ma‘lûm-ı rumûz-mesnevî min bî-tâlibân-ı ma‘nevî**}**

Bende Ali Vâlî-i Bosna hâlâ

Arz-ı mezkûr be-dest-i Osman Mehter irsâl şüdd fi 23 Zi'l-hicce sene 1123.

(154) Atebe-i aliyye-i vâlâ-rütbeleri savb-ı devlet-i avbına ma‘rûz-ı dâ‘îleri oldur ki;

Bi’l-cümle a‘yân-ı vilâyet ve ahâlî-i memleket ma‘iyyet ve ittifâklarıyla ba‘zı umûr-ı memleket içün istid‘â-yı merhamet ricâsına Devlet-i Aliyye’ye gidecek âdemlere harc-ı râh ve sâ’ir masârıf-ı lâzıme içün ehl-i zimmet rızâlarıyla beher nefer ehl-i zimmetden beşer dînâr cem‘ ü tahsîl olunmak bâbında vârid olan buyruldu-ı şerîf mûcebince medîne-i Saraybosna’da sâkin ehl-i zimmetden cemm-i gafîr ve cem‘-i kesîr ma‘lûmü’l-esâmî ve mahsûrü’l-eşhâs ehl-i zimmet meclis-i şer‘-i şerîfe gelüp su’âl olunduklarında cevâblarında zikr olunan beş dînârı hüsn-i rızâmız ile her birimiz virmeğe râzılarız deyu mukirr ü mu‘terif olmalarıyla ol ki vâkı‘ü’l-hâldir vukū‘ı üzere i‘lâm olundu. Bâkī fermân sultânım hazretlerinindir.

fi’l-yevmü’t-tâsi‘ min Şevvâli’l-mükerrem sene erba‘ ve ışrîn ve miete ve elf.

el-kādı Hasan be-medîne-i Saraybosna

[33b] (155) Serasker arzıdır. Moskov taburı senesi virilmişdir. Sene 1124.

Dergâh-ı ma‘delet-penâh türâbına arz-ı bende-i bî-iştibâh budur ki;

Bosna eyâletinde vâkı‘ Hersek Sancağı’nda olan kılâ‘dan Kolobuk (?) Kal‘ası Karacadağ usâtı

eşkıyâsının memleketlerine üç sâ‘at mesâfe yerde ve Neve Kal‘ası mukābelesinde vâkı‘ metîn ü müstahkem bir lâzımlu kal‘a olup hâlâ derûnunda zümre-i muhâfızînden kapudanı olan kırk yedi nefer ile ve dizdârı otuz yedi nefer ve azebân-ı sâlis zümresi yirmi yedi nefer ve azebân-ı râbi‘ zümresi on yedi nefer ile min haysü’l-mecmû‘ yüz elli nefer olmak üzere hidmet-i muhâfazada mevcûd olup zikr olunan Karacadağ usâtı eşkıyâsının sû-i kasd üzere bundan akdem iki def‘a muhâsara vü istîlâsı vukū‘ itdüğünden cümle mahsûlât ve mezrû‘âtları hâk ile yeksân ve zâyi‘ vü telef olup imdâdları ve kal‘a-i merkūmenin istihlâsı içün ta‘yîn olunan asâkir-i İslâm varup erişdikde *bi-avnihi te‘âlâ* şerr ü mazarratları ibâdullâh üzerinden def‘ ü ref‘ olup lâkin neferât ve ahâlîsi fukarâlarının yedlerinde bulunan zâd-ı zahâ’irleri imdâdlarına irişen asâkir-i İslâm’ın kendülerine ve davarlarına virilmekle neferât ve ahâlî fukarâlarının ehl ü ıyâlleriyle zükûr u inâse beş yüz kadar nüfûsun kal‘a-i merkūmede kifâf-ı nefs idecek bir avuç zahîreleri kalmayup ve bir gayrı yerden akçeleriyle alup getürmeğe iktidârları dahi olmayup aç ve muhtâc ve tedârikine lâ-ilâc böyle ser-gerdân kaldıkları ve cebehâne husûsunda dahi kemâl mertebe zarûret ve müzâyakaları olduğu kemâ-yenbagī ma‘lûm-ı bendegî olduğundan mâ‘adâ Bosna mütesellimi ve ol havâlîye ta‘yîn olunan mîr-i mîrân ve ümerâ ve kal‘a-i merkūme neferâtı ağaları taraflarından müte‘addid arz u mahzarlar ile ahvâl-i perîşânları i‘lâm olunmağın mukaddemâ Belgrad cebehânesinden ihrâc ve iktizâsı olan kal‘alara tevzî‘ olunmak üzere Saray Kal‘asına gönderilüp hıfz itdirilen cebehâneden üç kantar bârût-ı siyâh ve beş kantar kurşun kal‘a-i merkūmeye vaz‘ itdirilüp lâkin eşedd-i ihtiyâc ile muhtâc oldukları zahâ’ir ve yâhûd zahîre bahâ ile imdâd olunmaları Belgrad cânibinden müş‘ir olup hâllerine merhamet buyrulması ve civârlarında münâsib olan bir yerden zahîre ve yâhûd zahîre bahâ ile imdâd-ı i‘ânet olunması avâtıf-ı aliyye-i hüsrevânîden erzânî buyrulmağa muhtâc olduğundan kal‘a-i merkūme neferâtı şâyeste oldukları üzere mazhar-ı inâyet ve merhamet buyrulmak ve sedd-i ramak idecek mertebe zahîre ve yâhûd zahîre bahâ ihsânıyla ihyâ vü mesrûr eylemeleri niyâzıyla vâkı‘ü’l-hâlleri dergâh-ı ma‘delet-penâha arz olundu. Bâkī emr ü fermân der-adlindir.

fi 13 N sene 1123.

Bende Abdi Muhâfız-ı Belgrad hâlâ

(156) Vazîfe arzıdır.

{Dergâh-ı cihân-penâh ve bârgâh-ı felek-destgâh türâbına arz-ı bende-i bî-iştibâh budur ki;**}** Bosna cizyesi mâlından pâre üçer akçeye olmak üzere dokuz akçe ve pâre dördere olmak üzere on altı akçe ki cem‘an yevmî yirmi beş akçe vazîfeye mutasarrıf olan Karabaş Şeyh Ahmed

fevt olup vazîfesi mahlûle olmağın erbâb-ı istihkākdan hâliyâ şehr-i Saray'da câmi'-i hâssada cum'alarda na'at-ı şerîf-i resûl-ı sakaleyn ve şefîhi' min fi'd-dâreyn hazretlerini ta'zîman kırâ'at itmek üzere Mehmed Said'e vazîfe-i merkūme tevcîh olunup yedine berât-ı şerîf-i âlîşân sadaka ve ihsân buyrulmak bâbında emr ü fermân dergâh-ı ma'delet-unvânındır.

fi 22 Şa'bân sene 1125.

[34a] (157) Hâlâ defterdâr-ı âlî-vakār sa'âdetlü mekremetlü karındaş-ı âlî-kadrım efendi hazretlerinin huzûr-ı sa'âdet-mevfûrlarına;

Sa'âdetlü, mekremetlü, meveddetlü karındaş-ı ekremim efendi hazretlerinin huzûr-ı sa'âdet-mevfûrları savb-ı me'âli avbına vedâd-ı kadîmden sâdır olur cevâhir-i dürer da'vât-ı sâfiyât-ı muhabbet-nizâm ve zevâhir-i gurer-teslîmât ve afiyât-ı meveddet-intizâm ithâfından sonra levâzım-ı istiksâ-yı hâtır-ı âtır sa'âdet-müzâhirleri mer'î ve mü'eddî kılınur hemvâre feyz-yâb-ı sıhhat ve zîverkârgâh-ı sa'âdet olmakdan hâlî olmayalar fe-emmâ. Benim sa'âdetlü, mekremetlü karındaş-ı ekremim Efendi hazretleri Hersek Sancağı'nda vâkı' olan kılâ'dan Kolobuk (?) Kal'ası Karacadağ usâtı eşkıyâsının makar u me'vâlarına üç sâ'at mesâfe yerde ve Novi Kal'ası mukābelesinde vâkı' olmuş metîn ü müstahkem bir lâzımlu kal'a olup hâlâ derûnunda hidmet-i muhâfazasına me'mûr kapudan ve dizdâr ve azebân-ı sâlis ve râbi' zümrelerinin min haysü'l-mecmû' yüz elli neferi olmağile bundan akdem iki def'a Karacadağ usâtı eşkıyâsının müte'âkıben vukū' bulan muhâsara vü istîlâları hasebiyle neferât u ahâlîsi fukarâlarının cümle mahsûlât u mezrû'âtları hâk ile yeksân ve zâyi' vü telef olmağile kal'a-i merkūmenin istihlâsına ta'yîn olunan asâkir-i İslâm imdâdlarına varup irişdikde bi-avnillâhi te'âlâ şerr ü mazarratları ibâdullâhın üzerinden mündefi' olup lâkin mukaddem kifâf-ı nefsleriyçün yedlerinde bulunan zâd u zahâ'irleri dahi varan asâkir-i İslâm'ın kendülerine ve davarlarına virilüp ehl ü ıyâlleriyle beş yüz kadar nüfûsun kūt-ı yevmiyye idecek bir avuç zahîreleri kalmayup ve akçeleriyle bir yerden alup getürmeğe dahi iktidârları olmayup aç muhtâc ve lâ-ilâc kaldıkları ve cebehâne husûsunda dahi kemâl mertebe zarûret ü müzâyakaları olduğu ma'lûm-ı muhlisi olup tedârikleri ihtimâmında iken Bosna mütesellimi ve ol havâlîye ta'yîn olunan mîr-i mîrân ve ümerâ ve kal'a-i merkūme neferâtı ağalarının müte'addid arz u mahzarları gelüp ahvâl-i perîşânları i'lâm olunmağile mukaddemâ Belgrad cebehânesinden ihrâc ve iktizâsı olan kal'alara tevzî' olunmak üzere Saray Kal'ası'na gönderilüp hıfz itdirilen cebehâneden üç kantar bârût-ı siyâh ve beş kantar kurşun kal'a-i merkūmeye vaz' itdirilüp lâkin eşedd-i ihtiyâc ile muhtâc oldukları zahâ'ir ve yâhûd zahîre bahâ ile imdâd olunmaları

husûsı Belgrad'dan müte'assir ve devletlü inâyetlü sâhib-i devlet efendimiz hazretlerinin himmet-i aliyyelerine muhtâc olup fukarânın ahvâlleri ziyâde diğer-gûn ve mahall-i merhamet idüğünden şâyeste oldukları üzere mazhar-ı inâyet ve merhamet buyrulmak tevakku'yla sedd-i ramak idecek mertebe zahâ'irleri ve yâhûd zahâ'ir bahâları civârlarında vâkı' münâsib yerden inâyet ve ihsân buyrulmağiçün arz olunup husûle karîn olması cenâb-ı âlîşânlarının mukārenet-i lütflarına ihâle ile irsâl olunmuşdur. Bâkī izz ü sa'âdet-efzûn bâd.

fi 13 N sene 1123.

mine'l-muhibbi'l-muhlis Abdi Muhâfız-ı Belgrad hâlâ

[Hâmiş]

Benim sa'âdetlü karındaş-ı âlî-kadrım efendi hazretleri; kal'a-i merkūme neferâtı fukarâları ne mertebe mahall-i merhamet oldukların bir vechle tahrîr idemem. Mazhar-ı inâyet olmaları husûsunda hüsn-i himmetiniz mertebe-i vücûb ile lâzıme-i hâldir. Zahîreleri imdâdına merhamet buyrulmaz ise bir vechle sebât u kıyâma iktidârları olmayacağı teyakkun eylemişsizdir. Ma'lûm-ı sa'âdetleri buyruldukda lütf u himmet yine cenâb-ı âlîşânlarınındır.

(158) Arzuhâl

Devletlü sa'âdetlü sultânım *tâle bekāhu* hazretlerinin atebe-i felek-rütbe-i devletlerine arzuhâl-i dâ'îleri oldur ki;

Bu dâ'îleri hâlâ berât-ı âlîşân ile Bosna Kıptiyânı cizyesi mâlından almak üzere yevmî on beş akçe vazîfe ile Bosnasarayı'nda alâ kadri't-tâka ulûm-ı nâfi'a-i nakliyye ve akliyyeden hasbü'l-me'mûr tallâba ders virüp meclis-i ilm ve ulemâda her akab-ı dersde kemâl-ı tazarru' ve huzû' ve huşû' ile ömr ü devlet-i pâdişâh-ı dîn-i İslâm *ebbedallâhü te'âlâ devletuhû ilâ yevmü'l-kıyâm* ve vükelâ-yı sâhibü'l-ihtişâm hazrâtının hayr du'âlarında ihtimâm-ı tâmm idüp müstahıkk olduğumuz çendân vazîfemizi cizyedârlar çürük ve züyûf ve noksân teklîfleri sezâ vü revâ değil iken her sene bu vechle küllî hayf u gadr itmeleriyle hâlâ ıyâlim ile medâr-ı ma'îşetim olan vazîfeciğimi hâlet-i pîrîde bu dâ'îlerine cizyedârlar cevr ü cefâ ve çürük teklîfi ile gadr itmeyüp fî-mâba'd merhameten pâre üçer sağ olmak üzere yedime fermân-ı celîlü'ş-şân sadaka ve inâyet ve ihsân buyrulmak ricâ ve niyâz ve iltimâsıyla der merhamet-unvâna arzuhâl kılındı. Bâkī emr ü fermân fermân-ı merhamet-medârındır.

el-abdü'd-dâ'î Hüseyin el-müderris

[34b] (159) Hudid Kal‘ası içün Lagarizâde Ahmed Efendi’nin virdüğü arzdır.

Der-i devlet-mekîne arz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Medîne-i Saraybosna’nın ulemâ ve sulehâ ve a‘yân ve fukarâsından cemm-i gafîr ve cem‘-i kesîr bi’l-fi‘il Bosna vâlîsi olan umdetü’l-erbâbü’l-izz ve’l-ikbâl zül-mecd ve’l-iclâl Seyfullah Paşa hazretlerinin medîne-i mezbûrede sâkin olduğu Saray’da huzûrunda akd olunan meclis-i şer‘e gelüp nefs-i medîne-i mezbûrede Hodidide Kal‘ası’ndan gayrı bu civârda bir hısn-ı üstüvâr olmamağile bundan akdem küffâr-ı hâksâr istîlâsında ahâlîsinden kimi üftân ü hîzân semt-i selâmete girîzân ve kimi bi-emrillâhi te‘âlâ şehîd ve kimi esîr-i bend ü zindân olup müslimînden ancak dört yüz kadar müslimîn girüp tahassun itmekle bi-lütfullâhi te‘âlâ kal‘a-i mezbûre eydî-i müslimînde kalmağile küffâr-ı hâksâr karâr idemeyüp dârü’l-nuhûset-medârlarına firâr itmeleriyle halâs bulan müslimîn yerlerine avdet u ikāmet itmeleriyle sâ’ir ahâlînin dahi avdetine ve beldemizin ve tevâbi‘ kurâ vü kasabâtın mehmâemken imâretine bâ‘is olmuşdu. Bi-hamdillâhi te‘âlâ şevketlü azametlü pâdişâh-ı âlem-penâh hazretlerinin eyyâm-ı sa‘âdet-encâmında serhaddlerde olan kılâ‘ ve palankaların ta‘mîrine ikdâm buyrulup ve kal‘a-i mezbûre şehr-i Saray üzerine havâle ve civârında kat‘an kal‘a vü palanka olmamağile kemâl-i lüzûmu mukarrer iken mürûr-ı eyyâm ile harâb ve ta‘mîre eşedd-i ihtiyâcla muhtâc olup hatta bin yüz on yedi senesi Muharremü’l-harâmının altıncı günü ile müverrah ve hâlâ kal‘a-i mezbûre dizdârı Gāzî Muharrem Ağa yedinde mahfûz ve târîh-i merkūmda medîne-i mezbûre kādısı İbrahim Efendi’nin imzâ vü hatmını hâviye hüccet mûcebince târîh-i merkūmda adâletnâme-i hümâyûn ile eyâlet-i Bosna’ya gelüp hâzır bulunan dergâh-ı âlî kapucubaşlarından Mehmed Ağa ve Bosna hazînesi defterdârı Mehmed Efendi ve sâ’ir ehl-i vukūf ile keşf ve cüdrân ve kulleleri ve su yolları ve dizdâr konağı ve bevvâb odası ve topları kondukları harâb olduğu mu‘âyene vü müşâhede ve medîne-i mezbûre ve nevâhîsi ahâlîsi dört bin kantar kireç ve dört bin kantar kum imdâd itmek üzere taş ve ağaç ve mismâr ve amele ücretleri ve masârıf-ı sâ’iresi üç bin guruş ile ta‘mîr olunmak üzere tahmîn olunmuşken bu âna gelince ta‘mîr olunmamağile kulel ve cüdrânı bakiyyesi dahi bi’l-külliye harâb olup müceddeden binâ vü ta‘mîre muhtâc olmağın hâlimize merhamet buyrulup tekrâr keşf ü mu‘âyene ve tahmîn ü ta‘mîr olunmak ricâsına der-i devlet-medâra arz u i‘lâm idiverin deyu ilhâh itdiklerinde fi’l-vâkı‘ kal‘a-i mezbûrenin kemâl-i lüzûmı mukarrer olmağın bi’z-zât paşa-yı müşârun-ileyh hazretleri ve bu dâ‘îleri ve sâ’ir ehl-i vukūf ile üzerine varılup keşf ü nazar olundukda kulel ve cüdrânı ve dizdâr konağı ve bevvâb hücresi ve su yolları ve topları kundakları ve cebehânesi bi’l-külliye harâb olup müceddeden binâ vü ta‘mîre eşedd-i ihtiyâc

ile muhtâc olduğu mu‘âyene vü müşâhede olundukdan sonra cânib-i cenûb ve şimâl ve garbîsinde olan kadîmi üç kebîr kullesinin her birinde dörder top vaz‘ olunmak üzere metîn ü müstahkem binâ vü ta‘mîr olunursa mikdâr-ı kifâye kireç ve kumdan mâ‘adâ enkāzına dört bin guruş inzımâmıyla ancak binâ vü ta‘mîr olunur noksân ile olmak mümkün değildir deyu icmâ‘ vü ittifâk olunmağın me’mûllerine müsâ‘ade ricâsına vâkı‘ü’l-hâl der-i devlet-medâra arz olundu. Bâkī fermân men lehü’l-emrindir.

fi’l-hâmis aşere min Ṣa‘bânü’l-mu‘azzam sene ihdâ ve ışrîn ve miete ve elf.

el-abdü’d-dâ‘î li’d-devleti’l-aliyye Ahmed Lagarizâde el-kādı be-Saray

(160) Kal‘a içün vâlî arzıdır.

Bosna eyâletinde Hodidide dimekle ma‘rûf kal‘a medîne-i Saray içinde yüksek mahalde vâkı‘ olup bundan akdem küffâr-ı dûzah-karîn istîlâsında ancak dört yüz kadar müslimîn kal‘a-i mezbûreye kapayup bi-lütfillâhi te‘âlâ kal‘a-i mezbûre eydî-i müslimînde kalmağile küffâr-ı hâksâr dahi karâr idemeyüp girüye firâr itmeleriyle medîne-i mezbûre civârında bir dürlü kal‘a vü palanka olmamağile kemâl-i lüzûmı mukarrrer iken mürûr-ı eyyâm ile harâb ve ta‘mîre muhtâc olduğun mukaddemâ kılâ‘ın keşfine hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn ile me’mûr olan dergâh-ı âlî kapucubaşılarından el-Hâcc Mehmed Ağa kulları hâssa mi‘mâr ma‘rifetiyle ve ma‘rifet-i şer‘le üç bin guruş ile masârıfın tahmîn ve müfredât defteri başmuhâsebeye kayd olunmuşken henüz ta‘mîr olunmadığından kal‘a-i mezbûrenin bakiyyesi dahi harâbe-müşrif olup müceddeden binâ vü ta‘mîre muhtâc olmağile tekrâr keşf ve der-i devlet-medâra i‘lâmı ulemâ ve sulehâ ve bi’l-cümle fukarâ ilhâh u iltimâs itmeleriyle Saray Mollâsı fazîletlü Ahmed Efendi dâ‘îleriyle bu kulları bi’n-nefs kal‘a-i mezbûreye varup mu‘âyene vü müşâhede idüp binâya vukūf olan mi‘mâr ve sâ’ir kimesneler ma‘rifetiyle ve ma‘rifet-i şer‘le keşf ü tahmîn olundukda iktizâ iden kum ve kireci ahâlîsi yetişdirmek üzere sâ’ir lâzımesiyçün ancak dört bin guruş ile vücûda geleceği mahallinde hüccet olunup hâkpâ-yı devlete irsâldir manzûr-ı devletleri buyruldukda emr ü fermân der adlindir.

fi 15 Ş sene 1121.

Bende Seyfullah Mîrimîrân-ı Bosna

[35a] (161) Kal‘a-i mezbûre içün Lagarizâde’nin tesvîdiyle mahzar sûretidir.

Atebe-i aliyye-i adâlet-unvân ve südde-i seniyye-i sa‘âdet-sitân ve ümmet-i fi himâyetihi’l-meliki’l-mennân türâbına medîne-i Bosnasarayı’nın meşâyih ve ulemâ ve e’imme ve

hutebâ ve sâ'ir fukarâ ve zu'afâsının mahzar-ı sıhhat-eserleri oldur ki;

Hâliyâ bu derd-mendân u müste-mendân gāyet-i serhadde vâkı' Bosnasarayı şehrinde kadîmü'l-eyyâmdan berü açıkda sâkin ve iktizâ itdikçe nefs ü emvâlimizle def'-i mazarrat-ı a'dâya nice sinîn ü â'vâm ihtimâm-ı tâmm üzere iken bi-emrillâhi te'âlâ bin yüz dokuz târîhinde Bosna muhâfızı bulunan Mehmed Paşa fevt oldukda küffâr-ı bed-girdâr fırsat bulup Brud nâm mahalde nehr-i Sava'dan tabur-ı menhûsıyla ubûr ve bağteten üzerimize gelüp bir dürlü kal'a vü siperimiz olmaduğundan açıkda mukāvemete iktidârımız olmamağile bi'z-zarûre nisvân u sıbyân üftân ü hîzân firâr u girîzân ve nicesi şehîd ve ba'zı esîr ü giriftâr-ı zindân ve aceze vü ihtiyârları Saray kurbunda vâkı' harâbe-müşrif Hodidide Kal'ası'na tahassun idüp mümkün mertebe küffâr-ı dûzah-karâra rahne vü ızrâr itmeğin melâ'în-i bî-dîn zafer-yâb olmamalarıyla şehrimizi bi'l-külliye ihrâk-ı bi'n-nâr ve bi'l-cümle emvâl ü erzâkımızı gāret ü hasârat idüp dâr-ı fücûrlarına ric'at ve firâr itdiklerinden sonra bi-hamdillâhi te'âlâ kal'a-i mezbûreye tahassun idenler ve etrâfa perâkende vü perîşân olanlarına ihrâk-ı bi'n-nâr olan yurdlarına avdet ve bi-inâyetillâhi'l-meliki'l-müte'âl bu âna gelince birkaç cevâmi' ve mesâcid-i latîfe binâ vü ihyâ olunup subh u mesâ devâm-ı ömr ü devlet-i rûz-efzûn-ı şehriyârî ve vüzerâ-i vükelâ-yı devlet-dârî içün dest-i niyâz ber-âverde-i dergâh-ı kârsâz-ı bî-niyâz fe-emmâ hâliyâ Nemçe hudûdı ki nehr-i Sava'dır şehrimize üç merhal kezalik Efrenk-i bed-renk Gabelesi ve sâ'ir hudûdı üç merhal ve âsi Arnânud dahi kezalik karîb olup on bin kadar insân tahassun idecek civârımızda bir kal'a vü palanka aslâ olmamağın merkūm Hodidide Kal'ası dahi bi'l-külliye harâbe-müşrif olmağın elhamdülillâhi te'âlâ devlet-i pâdişâhîde el-ân cemî'ân memâlik-i mahrûsenin serhadd-i mansûrelerinde ve mühimm ve lâzım olan mevâzi'de vâkı' kılâ' ve palankaların ta'mîr ü ihyâ ve istihkâmlarına kemâl-i takayyüd ve ihtimâm-ı tâmm olduğuna binâen kātıbe-i Bosnasarayı'nda ve etrâf u eknâfında sâkin ümmet-i Muhammed fukarâ ve zu'afâsının temennâ ve ricâ ve niyâzlarıdır ki merkūm şehr-i Saray merkez ve kutb-ı vilâyet-i Bosna olmağın *ıyâzen billâhi te'âlâ* düşman-ı dîn ne tarafdan zuhûr ve hücûm iderse ol havâlîde olan kasabât ve kurâ ahâlîsi mümkün mertebe emvâl ü erzâkın ve sıbyân u nisvânın koyup tahassun idecek bir hısn-ı hasîn olmamağile mezbûr şehr kurbunda vâkı' Hodidide Kal'ası mümkün mertebe tevsî' ve ta'mîr ve on bin insân tahassun ve sığınacak mikdârı tevsî' ve Zirin'de vâkı' nehr-i câriyye inecek bir dîvâr-ı üstüvâr binâ olunmak üzere vaktiyle taraf-ı mîrîden kifâyet mikdârı mâl ile müstakillen bir dîndâr u perhîzkâr u mu'temed kimesne ile irsâl ü ısdâr buyrulup kum ve kireç ve daş nakli imdâd u i'âneti içün civârımızda münâsib kazâların ahâlîsi i'ânetleri ile fermân buyrulmasın bâbında ihsân buyrulup bu minvâl üzere vücûda

getürülür ise devlet-i şehriyârîde mahallinde ve gāyet mühimm ve lâzım yerde bir kal‘a-i üstüvâr ve hısn-ı nâmdâr olup *el-ıyâzen billâhi te‘âlâ* küffâr-ı bed-fi‘âl her ne tarafdan zuhûr ve hücûm iderse nisvân ve sıbyân tahassun itdiklerinde bu fukarâ avn-ı hakkla devlet-i şehriyârîde kal‘ayı istizhâr idüp cenk ü pürhâş ve mukātele vü savâş itmek emr-i mukarrer olup bu sebeb ile nisvân ü sıbyân ve ricâl-i merdândan nice bin cân devlet-i pâdişâhîde nâ’il-i emn ü emân olup her vakt ve ân an samîmü’l-cinân du‘â-i devâm-ı ömr ü devlet ve kıyâm-ı hıyâm-ı şevket ve nusret-i şehriyârîye muvâzabet ü iştigāl üzere olmak emr-i muhakkak ve mukarrer olup ol ki vâkı‘ü’l-hâldir mahzar-ı sıhhat-eserimizle ~~pâye-i serîr-i adâlet-unvâna~~ niyâz ve arz u i‘lâm olundu. Bâkī merhamet ve ihsân ve emr ü fermân südde-i şevket-nişânındır.

Hurrira fi’s-sâlis aşere min şehr-i Şevvâl sene ihdâ ve ışrîn ve miete ba‘de’l-elf.

Mâ-tazammunü’l-makāl vâkı‘un hasbü’l-hâl nemmekahû el-fakīr İbrahim el-kādı be-Mostar sâbıkā

Mâ-hüve’l-mastûr fî hâza’l-kitâb vâkı‘un vallâhu a‘lemü bi’s-savâb harrere el-fakīr Mehmed el-kādı be-Ojiçe muvakkaten

Mâ fîhî nefsü’l-emr ve’l-emr levve’l-emr nemmekahû el-abd el-fakīr Mehmed el-kādı be-Višegrad te’biden

El-merhameti ve’l-i‘âne nemmekahû el-abd el-fakīr Ahmed el-kādı be Timurhisar sâbıkā

Zekatü’l-câh i‘âneti’z-zu‘afâ harrere el-abd el-fakīr Ahmed el-kādı be-Lofçe sâbıkā

Vücûdin kıymetli bi-avn-ı sübhânî sûdi vesile-i du‘â-i devâm-ı sultânî zübire el-fakīr Mustafa el-kādı be-Lobin ma‘a İstolçe

[35b] (162) Der-i devlet-mekîne arz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Sadakāt-ı aliyye-i sultâniyyeden mahmiyye-i Edirne’de vâkı‘ Sâniye-i Üç Şerefeli Medresesi bu dâ‘îlerine sahn ihsân buyrulmağile hâlâ talebelerimizin akdem u a‘lemi olup i‘âdeye ta‘yîn olunan işbu bâ‘is-i arz-ı ubûdiyyet Seyyid Abdulbaki bin Mehmed Edirnevî dâ‘îleri i‘âde-i hidmet-i mezkûre arasında bulunup her vechle mahall ü müstahıkk ve merhamete sezâ olmağın kadîmden emsâlinde cârî olduğu olan kānûn üzere mülâzemete kabûl buyrulmak ricâsıyla pâye-i serîr-i a‘lâya arz olundu.

Hurrira fi’l-yevmü’l-âşir min şehr-i Cemâzîye’l-evvel sene seb‘a ve ışrîn ve miete ve elf.

el-abdü’d-dâ‘î li’d-devleti’l-aliyye Hasan el-müderris-i be-medrese-i Sâniye-i Üç Şerefeli

[36a]

[36b]

[37a]

[37b] (163) Zaç yaylakı içün Bosna re‘âyâsı yedlerine virilmiş arzdır.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Medîne-i Saray kazâsı müzâfâtından Kerşun (?) nâhiyesine tâbi‘ Dusine karyesi ahâlîsinden işbu râfi‘vâ-i ruk‘a-i zarâ‘at Kösec Halil ve Ali ve diğer Ali ve Muharrem nâm kimesneler ve sâ’irleri yedlerinde olan kadîmi hudûdnâme ve sekiz kıt‘a hüccet-i şer‘iyye mantûklarınca hudûd-ı mu‘ayyeneleriyle mahdût olan Zaç yaylakına ve Byokoce (?) dimekle ma‘rûf çayır ve dâğlara feth-i hâkānîden berü eben an ceddin mutasarrıfîn olup a‘şâr-ı şer‘iyyesin ve resm-i yaylakı sâhib-i arza edâ ider iken yine nâhiye-i mezbûreye tâbi‘ iki sâ‘at mesâfede olan Hotiguşte (?) karyesi ahâlîsinden Durak Beşe ve Nuh ve Ahmed ve el-Hâcc Muharrem ve İbrahim ve Mustafa ve İslam ve Muharrem ve Halil ve Selim ve Derviş nâm kimesneler ve sâ’irleri mâru’z-zikr Zaç yaylakına ve Byokoce çayır ve dâğlarına bî-vech müdâhale vü mu‘ârazadan hasbü’l-emri’l-âlî men‘ ve kasr-ı yedlerine kıbel-i şer‘-i enverden mürâselât-ı şer‘iyye ile bi’d-defa‘ât tenbîh olunmuşken mütenebbih olmayup hâlâ hilâf-ı şer‘ ü kānûn ve mugāyır-i senedât-ı kaviyye tekrâr bî-vech müdâhale vü mu‘ârazaya mutasaddî olmalarıyla zikri sebk iden Hotigoşte karyesi ahâlîsinden merkūmûn ve sâ’irleri mâru’z-zikr Zaç yaylakına Byokoce dimekle ma‘rûf çayır ve dâğlara hilâf-ı şer‘ ü kānûn ve mugāyir-i senedât-ı şer‘iyye-i kaviyye bî-vech müdâhale vü mu‘ârazadan tekrâr men‘ olunup Dusine karyesi ahâlîsi yedlerinde olan ma‘mûlün-bihâ ve me‘ûlün-ileyhâ hudûdnâme ve hüccec-i şer‘iyye mûceblerince zabt u tasarruf idüp mâru’z-zikr yerler ve çayırlar hudûd-ı mu‘ayyeneleri ile yedlerinde ibkā olunmak bâbında taraf-ı saltanat-ı aliyyeden tekrâr yedlerine fermân-ı cihân-mutâ‘ sadaka ve ihsân buyrulmak temennâsıyla ol ki vâkı‘ü’l-hâldir bi’l-iltimâs pâye-i serîr-i a‘lâya arz olundu. Bâkī fermân dergâh-ı ma‘delet-unvânındır.

Hurrira fi’l-yevmü’t-tâsi‘ min Zi'l-hiccetü’ş-şerîfe sene seb‘a aşere ve miete ve elf.

el-abdü’d-dâ‘î li’d-devleti’l-aliyye Mehmed Emin el-kādı be-medîne-i Saraybosna

{Bûse-gâh-ı ins ü cân ve melce-penâh-ı âlem-yân olan**}**

{Dergâh-ı felek-karîn ve bârgâh-ı mehâbet-temkîn türâbına arz-ı bende-i kemterîn budur ki**}**

{Nâdirü'z-zamân adîmü'l-akrân olan defterdâr-ı nâmdâr hazretlerine ma'rûz-ı dâ'î-i bî-riyâ budur ki**}**

{Meşâyih-i kirâm ve ber-güzîde-i enâm beyne'l-a'yân mu'temedü'l-erkân defter kethüdâsı Mustafa Bey *zîde mecduhû***}**

{Sadr-ı dîvân-ı belâgat bedr-i âsumân-ı fesâhat olan zât-ı şerîf-i melek-sıfât-ın âsitâne-i fazîlet-âşiyâne ve südde-i mekârim-nişânına arz-ı dâ'î-i hâlisü'l-cinân budur ki**}**

{Eyâlet-i Bosna'da vâkı' mîr-i mîrân ve ümerâ ve ulemâ ve meşâyih**}**

{Ümerâ-i ekâbir ve ulemâ ve meşâyih ve küberâ ve ehl-i defter ve dîvân ve şehrî ve gurebâ cümlesi**}**

{Eyâlet-i Bosna'da vâkı' mîr-i mîrân sâhib-i meydân ve ekâbir-i ümerâ ve ~~ulemâ~~ ve ehl-i defter ve dîvân ve vezâyif-i askeriyyeden olan bi'l-cümle zümre-i â'yân-ı şecâ'at-benâm ve fırka-i zafer-penâh-ı İslâm'dan cemm-i gafîr ve cem'-i kesîr ile filan mahalde akd-i meclis-i şer'-i hatîr olundukda**}**

{Zümre-i zu'amâ-i şecâ'at-benâm ve fırka-i sipâh-ı zafer-penâh-ı İslâm**}**

{Zümre-i zu'amâ-i şecâ'at-benâm ve fırka-i sipâh-ı sâhib-i cihâd**}**

{Emîn-i mülk ü millet ve yemîn-i dîn ü devlet âsaf-ı cem-i iktidâr ve vezîr-i ferîdûn-vakār *halledallâhü te'âlâ zülâl celâlehû ilâ yevmü'l-karâr* hazretleri**}**

{Dergâh-ı felek-fersâ ve bârgâh-ı sipihr-âsâ türâbına ma'rûz-ı dâ'î-i bî-riyâ budur ki**}**

{Atebe-i aliyye-i adâlet-unvân ve südde-i seniyye-i celâlet-mekân türâbına ma'rûz-ı dâ'îleri budur ki**}**

{Dergâh-ı deryâ-nevâl ve bârgâh-ı felek-müte'âl *dâme fî himâyetullâhi'l-mülk-i bilâ-zevâl (?)* <u>türâbına</u> cenâbına arz-ı dâ'î-i hakīkatü'l-hâl oldur ki**}**

{Nâzım-ı menâzım râfi'-i mezâlim-i âlem ve kāmi'-i usât-ı benî Âdem olan atebe-i aliyye-i adâlet-unvân ve südde-i seniyye-i sa'âdet-nişân lâ-zâlet âliyyetihi ilâ yevmü'l-mîzân türâbına zeyl-i mahzar-ı sıhhat-eserde mastûr ve muharrer olan dâ'eyn-i hakīkat-âyîn arz-ı hâlleri budur ki**}**

{Cenâb-ı a'lâ ve makām-ı felek-âsâlarına ma'rûz-ı dâ'î-i bî-riyâ budur ki**}**

{Âsitân-ı devlet-âşiyân ve südde-i sa'âdet-nişân türâbına ma'rûz-ı dâ'î-i hâlisü'l-cennân budur ki**}**

{Yüzümüzü koyup arz idelim hünkâra işimiz kaldı kemâl-i kerem-sitâre harrere el-fakīr Hüseyin bin Mustafa**}**

{Dîvân-ı âlî adâlet-unvân ve eyvân-ı sâmî-i sa‘âdet-beyân *ebbedallâhü te‘âlâ subhânehû ilâ yevmü’l-mîzân* türâbına ma‘rûz-ı dâ‘î budur ki**}**

{Dâmeliki’l-izz ve’t-tekā mâdâmetü’l-arz ve’s-semâ i‘lâm-ı dâ‘î-i bî-riyâ budur ki**}**

{Dîvân-ı adâlet-unvân ve ve âsitân-ı devlet-âşiyân *ebbedallâhü te‘âlâ ilâ yevmü’l-mîzân* hazretlerinin taraf-ı bâhirü’ş-şereflerine ma‘rûz-ı dâ‘î-i devlet-cûy-ı nâ-tüvân budur ki**}**

[38a] (164) Mansıb ve ilhâk ricâsınadır.

Sa‘âdetlü semâhatlü inâyetlü sultânım hazretlerinin meclis-i şerîf-i behişt-âyîn ve mahfil-i münîf-i cennet-tezyînleri savb-ı sa‘âdet-avbına sad-hezâr a‘ğzâz ve ikrâmla rûy-ı niyâz pây-ı endâz kılındığı siyâkında arza dâşt-ı devlet-hâh-ı bî-iştibâhları budur ki; bu ikbâl-hâhları hâliyâ muhâfızı olduğum ( ) eyâletinde vâkı‘ medîne-i ( ) filanda iktizâ hasebiyle birkaç eyyâm meks ü ârâm eyledikde hâlâ kādı ( ) efendi dâ‘îleri müteşerri‘ vü dîndâr olup cümle ulemâ ve sulehâ ve e’imme ve hutebâ ve ehl-i gazâ ve re‘âyâ kendinden kemâl-i rızâ vü şükrân üzere olup izdiyâd-ı ömr ü devlet-i ebedd-peyvend-i pâdişâhî ed‘iyyesine ve sultânım hazretlerinin hayr du‘âları esniyesine müdâvimleridir. Lâkin ( ) kazâsı mukaddemâ ( ) kazâsına mülhak olup üç aya kadar mutasarrıf oldukdan sonra iktizâ hasebiyle âhara tevcîh olunup ol vechle mağdûr olmağile sa‘âdetlü semâhatlü sultânım hazretlerinin eltâf-ı âlem-şümûllerinden ricâ ve niyâz olunur ki ( ) kazâsında olan âmme-i ibâdullâhın şükrânı mukābelesinde hâlâ mutasarrıf olduğu ( ) kazâsında tekmîl-i seneteyn olmak üzere dört ay dahi medd buyurmağla bu devâm-cûyları mesrûr u şâdân ve müceddeden ahâlî-i vilâyet fukarâsının hayr du‘âları ihrâz u isticlâb buyurulmağla lütf u kerem ve mürüvvetleri derkâr buyrulmak mercû‘ vü mes’ûldür. Bâkī eyyâm-ı izz ve fazîlet der seccâde-i şer‘iat

Muhibbiniz filan mîrimîrân-ı filan

(165) Fukarâ ve ahâlî taraflarından hâlâ Belgrad-ı Üngürüs’de serdâr-ı ekrem olan vezîr-i mükerrem Cafer Paşa hazretlerine arzuhâldir ki pâdişâhımız şevketlü azîmetlü Sultân Mustafa Han hazretleri Nemçe taburunu Şebeşlogoş kurbunda kamadup (?) nev‘an nusret vâkı‘ olmağile hem tebrîk-i gazâ hem Bosna vâlîsi olan sa‘âdetlü Mehmed Paşa hazretlerine ibkā vü mukarrer içün mahallinde kelime-i tayyibe ricâsına gönderilmişdi.

Devletlü sa‘âdetlü ve kātıbe-i enâme vücûd-ı bihbûd-ı pürsûdları menfa‘atlü efendimiz ( ) sultânımız *lâ-zâl mü’eyyeden minallâh* ( ) hazretlerinin pîrâmen-pîşgâh-ı devlet-penâhları savb-ı haşmet-avbına inhisâr-ı tezâhüm işgāl-cüyûş-ı kulzüm-hurûş ve şükrâne-ginân-ı cibâh-

fersûdegî-i gürûh-ı enbûh-ı sürûş-hilâl ve esnâsında bu zu‘afâ dahi yeksere cebîn-i ubûdiyyeti mâlîde kıldıkdan sonra ma‘rûz-ı dâşt-ı cümle-i fukarâ oldur ki;

Elhamdülillâhi te‘âlâ güzîde-i esâtîn-i selâtîn ve tâc-ı sencâmî-i havâkīn nusret-rehîn-i rûy-ı zemîn şevketlü azîmetlü heybetlü salâbetlü pâdişâh-ı İslâm *halledallâhu mülkehû ve hilâfetuhûm ilâ yevmü’l-kıyâm* ve vüzerâ’ ve vükelâ-yı cihân-ârâ-i sidre-makām hazretlerinin eyyâm-ı ma‘delet-encâmlarında bertarâfsâzî-i şer ü şûr ve telef-gerde-i a‘dâ-i bed-sîr nasîb ü mukadder ve her tarafdan beşâyir-i pür-ibtihâc u ihtizâz bedî‘ü’l-eser bir vefk merâm-ı enâm müyesser olmağile bu diyâr-ı adîmü’l-i‘tibârın sıgār u kibârı iktinâ-i hayât-ı tâze ve iktisâb-ı neşât-ı bî-endâz itmekle pâdişâh-ı rûy-ı zemîn ve vüzerâ-i ma‘delet-âyîn *ibkāhümullâhi te‘âlâ ilâ yevmü’d-dîn* ve ale’l-husûs müceddeden kavâ‘idü’d-devletuhû’l-uzmâ nizâmü’d-dîn ve kıvâmü’d-dünyâ sadr-ı âlî-kadr ve herhâlde merci‘ ü melâzımız devletlü sa‘âdetlü efendimiz sultânımız hazretlerinin devâm-ı ömr ü devlet ve haşmet-i ebedd-peyvendlerine istid‘âsında tarafı subh u mesâda bezl-i mechûd ve sarf-ı makdûr-ı nâ-ma‘dûd eylediğimiz sâniha-i zihn-pâk-i pâkîze idrâklerinde hafîyy ü setîr buyrulmamak aksâi’l-mes’ûl-i sıgār u kibârdır ba‘de-zâ dergâh-ı devlet-mutâflarına arzuhâl-ı belde-i Saray oldur ki; hâlâ Bosna vâlîsi olan devletlü sa‘âdetlü Mehmed Paşa hazretleri hasbü’l-me’mûl imâle-i lecâm-ı şeb-dîz ihtimâm ve def‘-i keyd-i a‘dâ-i li’âmda bezl-i iktidâr-ı mâlâkelâm idüp ile’l-ân taht-ı muhâfazalarında olan kılâ‘ ve ümmet-i Muhammed acezesi mekâyid-i a‘dâ-i dînden masûnü’s-sâha kalup re‘âyâ vü berâyâ ve kâffe-i fukarâ paşa-yı müşârun-ileyh hazretlerinden ve kapusunda olan etbâ‘ vü askerinden her vechle emîn ve kemâl mertebe evzâ‘-ı dil-pesendlerinden şükrân üzere oldukları ma‘lûm-ı âlî hazret-i âsaf-menzilet olmak temennâsıyla ilâve-i eltâf-ı sâbıga-i sâbıka buyrulup paşa-yı müşârun-ileyh eyâlet-i Bosna’da hidmet-i muhâfazada ibkā ve taraf-ı Devlet-i Aliyye’den manzûr-ı ayn-ı inâyet buyrulmak bâbında kelime-i tayyibe-i kazâ-temşîleri niyâz olunur. Bâkī lütf u kerem devletlü sa‘âdetlü sultânımız hazretlerinindir.

Bendegân-ı fukarâ-i ahâlî-i diyâr-ı Bosna

{Sehven mükerrer yazılmışdır}

[38b] (166) (...) devletlü paşa hazretlerinin Belgrad’a teşrîflerinde irsâl olunmuşdur.

Dergâh-ı devlet-matâf-ı nusret-penâh ve pîrân-pîşgâh-ı haşmet-destgâh *lâzâl mü’eyyeden minallâh* türâbına belde-i Saray ulemâ ve sulehâ ve fukarâsının mahzar-ı sıhhat-eserleri oldur ki;

Elhamdülillâhi te‘âlâ şevketlü, azametlü, heybetlü, re’fetlü pâdişâh-ı dîn-i İslâm *halledallâhü*

mülkehû ve saltanatuhû ilâ infisâm silsiletü'l-leyâlî ve'l-eyyâm vüzerâ ve vükelâ-yı memâlik-ârâ-i süreyyâ-nizâm *ibkāhümmallâhü te'âlâ masûnen ani'l-âfâd ve'l-kāhât ilâ yevmü'l-kıyâm* hazretlerinin evân-ı ma'delet-unvânlarında himmet-i vâlâ nehmet ve nehzat-ı ru'b-endâz-ı e'âdî-i pür-haybet berekâtıyla ber-tarafsâzî-i mekâid-i düşman-ı bed-sîr nasîb ü mukadder ve envâ'-ı beşâyir-i neşât-engîz-i bedî'ü'l-eser dilhâh üzere müyesser olmağla bu diyâr-ı adîmü'l-i'tibârın fukarâsı nîm-mürde iken iktinâ-i hayât-ı câvidânî ve iktisâb-ı ibtihâc-ı rûhânî idüp tarafı leyl ü nehârda farîza-i zimem-i benî Âdem ve vâcib ü (...) evliyâ-i ümem olan bekā-i saltanat-ı cihângîr pâdişâh-ı rûy-ı zemîn ve devâm-ı devlet-i ebedd-peyvend vüzerâ ve vükelâ-i ma'delet-âyîn du'âsında müdâvemet ü muvâzabet üzere oldukları i'lâmı siyâkında arzuhâl-i fukarâ oldur ki; hâlâ Bosna vâlîsi olan devletlü Mehmed Paşa kulları hasbü'l-me'mûl serhadd-i mansûre-i İslâmiyye'de âce-i licâm-ı yekrân-ı himmet idüp def'-i gezend-i a'dâ-i ledd-i li'âmda sarf-ı destmâye-i kudret ve taht-ı muhâfazalarında olan mesâni' ve bukā' ve kılâ' ve ümmet-i Muhammed der-mândeleri muhâfazasında bezl-i miknet idüp hamden lillâhi te'âlâ sugūr-ı İslâmiyye ve ahâlî mekâid-i a'dâ-i dînden me'mûnü's-sâha kalup re'âyâ vü berâyâ ve kâffe-i fukarâ paşa-yı müşârun-ileyh hazretleriyle ve kapusunda olan mücâhidîn-i dîn ile imtizâc üzere olup her vechle emîn ve adem-i ta'addî vü tetâvul ü zarârîsinden gunûde-i cilbâb-ı râhat ve refâhiyyet olup tarafı hiffet ve bîdârîde sırren ve alenen evzâ'-ı âlem-pesendlerinden kalben ve lisânen sıgār u kibâr şükrâne-senc ve midhat-tırâz ve itrâ-i dâneleri olmağla paşa-yı müşârun-ileyh kulları eyâlet-i Bosna'da hidmet-i muhâfazada ibkā ve manzûr-ı ayn-ı inâyet buyrulmak ricâ vü temennâ olunur. Bâkī emr ü fermân dergâh-ı ma'delet-penâh-ı haşmet-destgâhındır.

(167) Ol zamân vezîr-i müşârun-ileyh Ali Paşa'ya mahzar-ı mezkûr irsâl olundukda ol hînde serdâr olan vezîr-i mükerrem sa'âdetlü Cafer Paşa hazretlerine irsâl olunmuşdur.
Devletlü sa'âdetlü ve kātıbe-i enâme vücûd-ı bihbûd-ı pürsûdları menfa'atlü efendimiz sultânımız *lâ-zâl-i mü'eyyeden minallâh* hazretlerinin pîrâmen-pîşgâh-ı devlet-penâhları savb-ı haşmet-avbına inhisâr-ı tezâhüm işgāl-cüyûş-ı kulzüm-hurûş ve şükrâne-ginân-ı cibâh-ı fersûdegî-i gürûh-ı enbûh-ı sürûş-celâl ve esnâsında bu zu'afâ dahi yeksere cebîn-i ubûdiyyeti mâlîde kıldıkdan sonra ma'rûz-ı pür-dâşt-ı cümle-i fukarâ oldur ki;
Elhamdülillâhi te'âlâ güzîde-i esâtîn-i selâtîn ve tâc-bahşâ-yı havâkīn nusret-rehîn-i rûy-ı zemîn şevketlü, azîmetlü, heybetlü, salâbetlü pâdişâh-ı İslâm *halledallâhu mülkehû ve hilâfetuhûm ilâ yevmü'l-kıyâm* ve vüzerâ' ve vükelâ-yı cihân-ârâ-i sidre-makām hazretlerinin

eyyâm-ı ma‘delet-encâmlarında bertarâfsâzî-i şer ü şûr ve telef-kerde-i a‘dâ-i bed-sîr nasîb ü mukadder ve her tarafdan beşâyir-i pür-ibtihâc ve ihtizâz-ı bedî‘ü’l-eser bir vefk merâm-ı enâm müyesser olmağile bu diyâr-ı adîmü’l-i‘tibârın sıgār u kibârı iktinâ-i hayât-ı tâze ve iktisâb-ı neşât-ı bî-endâz itmekle pâdişâh-ı rûy-ı zemîn ve vüzerâ-i ma‘delet-âyîn *ibkāhümullâhi te‘âlâ ilâ yevmü’d-dîn* ve ale’l-husûs müceddeden kavâ‘idü’d-devletuhû’l-azimi nizâmü’d-dîn ve kıvâmü’d-dünyâ sadr-ı âlî-kadr ve herhâlde merci‘ ü melâzımız devletlü sa‘âdetlü efendimiz sultânımız hazretlerinin devâm-ı ömr ü devlet ve haşmet-i ebedd-peyvendlerine istid‘âsında tarafı subh u mesâda bezl-i mechûd ve sarf-ı makdûr-ı nâ-ma‘dûd eylediğimiz sâniha-i zihn-pâk-i pâkîze idrâklerinde hafîyy ü setîr buyrulmamak aksâi’l-mes’ûl-ı sıgār u kibârdır ba‘de-zâ dergâh-ı devlet-matâflarına arzuhâl-ı fukarâ-i belde-i Saray oldur ki; hâlâ Bosna vâlîsi olan devletlü sa‘âdetlü Mehmed Paşa hazretleri hasbü’l-me’mûl imâle-i licâm-ı şeb-dîz-i ihtimâm ve def‘-i keyd-i a‘dâ-i li’âmda bezl-i iktidâr-ı mâlâkelâm idüp ile’l-ân taht-ı muhâfazalarında olan kılâ‘ ve ümmet-i Muhammed acezesi mekâid-i a‘dâ-i dînden masûnü’s-sâha kalup re‘âyâ vü berâyâ ve kâffe-i fukarâ paşa-yı müşârun-ileyh hazretlerinden ve kapusunda olan etbâ‘ vü askerinden her vechle emîn ve kemâl mertebe evzâ‘-ı dil-pesendlerinden şükrân üzere oldukları ma‘lûm-ı âlî hazret-i âsaf-menzilet olmak temennâsıyla ilâve-i eltâf-ı sâbıga-i sâbıka buyrulup paşa-yı müşârun-ileyh eyâlet-i Bosna’da hidmet-i muhâfazada ibkā ve taraf-ı Devlet-i Aliyye’den manzûr-ı ayn-ı inâyet buyrulmak bâbında kelime-i tayyibe-i kazâ-temşîyetleri niyâz olunur.

(168) Belgrad-ı Üngürüs Serdârı olan vezîr-i mükerrem devletlü Cafer Paşa hazretlerine irsâl olunmuşdur.

Dergâh-ı felek-medâr ve bargâh-ı gerdûn-iktidâr türâbına ma‘rûz-ı bendegân oldur ki;

İşbu râfi‘-i ruk‘a-i zarâ‘at Hasan Efendi dâ‘îleri Visoka nâ’ibi iken cümlemiz mezkûrdan râzı vü şâkir olup ancak Abdurrezzak Beşe kendi hevâsına tâbi‘ olup hilâf-ı inhâ ile mezbûr ref‘iyçün fermân-ı âlî ısdâr ve bi’l-cümle ber-mûceb-i fermân-ı cihân-mutâ‘ hâlâ Bosna vâlîsi olan devletlü sa‘âdetlü Mehmed Paşa hazretlerinin dîvân-ı ma‘delet-unvânında ve hâlâ medîne-i Saray’da seccâde-nişîn-i şerî‘at-ı garrâ ve fermân-fermâ-yı millet-beyzâ olan fazîletli sa‘âdetli İsa Efendi hazretlerinin huzûr-ı izzet-mevfûrlarında mezbûr Abdurrezzak Beşe da‘vâ eylediğinde vechen mine’l-vücûh üzerine bir mâdde sâbit olmayup mezbûr Abdurrezzak Beşe’nin şirreti zâhir ü nümâyân ve murâdı mahz-ı garaz olmağın ba‘de’l-yevm mezbûr Hasan Efendi dâ‘îleri beynimizde nâ’ib olmak üzere der-i devlet-medâr tarafından izni müş‘ir fermân-

ı cihân-mutâ‘ ihsân olunmak temennâsıyla ol ki vâkı‘ü’l-hâldir alâ vukū‘ihi dergâh-ı ma‘delet-unvâna işbu mahzar-ı sıhhat-eseriyle i‘lâm olundu. Bâkī emr ü fermân dergâh-ı ma‘delet-unvânındır.

Hurrira fi Rebî‘ü’l-âhir sene 1104.

[39a] (169) Serasker devletlü Cafer Paşa hazretlerine irsâl olunmuşdur.

Devletlü sa‘âdetlü inâyetlü ( ) efendimiz sultânımız *tâle bekāhu* hazretlerinin melâz-ı derd-mendân ve melce-i müste-mendân olan dergâh-ı ma‘delet-unvânlarına fart-ı zarâ‘at ve ibtihâl ile cibîn-i ubûdiyet ve bendegî-mâlîde kılındıkdan sonra medîne-i Saray’ın kuzzât ve müderrisîn ve e’imme ve hutebâ dâ‘îlerinin hâkpâ-yı merâm-bahşâları savbına mahzar-ı sıhhat-eser-i zarâ‘at-mâlleri oldur ki;

Medîne-i mezbûrenin e’imme fukarâsından Hasan Efendi kulları Visoka nâhiyesinde nâ’ib iken ref‘iyçün fermân-ı âlî sâdır olmuşdur deyu beyne’n-nâs şâyi‘ olduğu birle mezbûr kulları niyâbet-i mezbûreden kasr-ı yed ve târîh-i mezbûrdan berü nâ’ib olmayup ancak husemâsı devletlü sa‘âdetlü inâyetlü efendimiz hazretlerinin dîvân-ı ma‘delet-unvânına varup tekrâr izhâr-ı tazallum ve şekvâ itmeleriyle ihzârıyçün fermân-ı cihân-mutâ‘ sâdır olup lâkin gitmeğe mezbûr kullarının adem-i iktidârı olmadığından mâ‘adâ devletlü sa‘âdetlü merhametlü adâletlü efendimiz hazretlerinin bu diyâr-ı kalîlü’l-i‘tibârda sâkin olan sıgār u kibâra ale’l-husûs okur-yazar fukarâsına eltâf-ı âlem-şumûlleri mebzûl ve haddimizden ziyâde melhûz-ı ayn-ı i‘tibâr olduğumuzdan nâşî kemâl-i lütf u keremlerine istinâden mezbûr kullarının cürm ü günâhı bu senâkârlarına ihdâ ve mezbûr kulları ma‘füvv buyrulmak bâbında temennâ ve ricâ olunur. Bâkī emr ü fermân devletlü sa‘âdetlü merhametlü efendimiz sultânımız hazretlerinindir.

(170) Tekâlîf içün tahrîr olunmuşdur.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Medîne-i Saray’da vâkı‘ Hodidide Kal‘ası dizdârı olan işbu râfi‘-i ruk‘a-i ubûdiyet Osman Ağa nâm kimesne meclis-i şer‘-i hatîre gelüp takrîr-i kelâm eyledi ki; medîne-i mezbûre nâhiyesinde vâkı‘ berât-ı şerîf-i âlîşânım mûcebince mutasarrıf olduğum serbest gedik tîmârım karyelerinden olup Lobogoşte (?) karyesi ahâlîsi üzerlerine nâzile olup isâbet iden tekâlîfleri kal‘a-i mezbûre cemâ‘atine mülhak ve cemâ‘at-i mezbûre ile tekâlîflerin virmeğe râzılar iken hâlâ Pale (?) cemâ‘ati ahâlîsi üzerlerine bilâ-fermân-ı âlî isâbet iden tekâlîfleri imdâdı mutâlebesiyle karye-i mezbûre ahâlîsini rencîde itmekden hâlî olmamalarıyla sâlifü’z-zikr olan

Lobogoşte karyesi Pale cemâʻatinden ihrâc ve kalʻa cemâʻatine zamm u ilhâk olunmak üzere yedlerine fermân-ı cihân-mutâʻ ihsân u iʻtâ buyrulmak bâbında der-i devlet-medâra arz u iʻlâm idiver deyu iltimâs itmeleriyle hâl minvâl-i muharrer üzere olup alâ vukūʻihi der maʻdelet-unvâna arz u iʻlâm olundu. Bâkī emr ü fermân der maʻdelet-unvânındır.

Hurrira fî Evâhir-i şehr-i Saferü'l-hayr sene hamse ve miete ve elf.

el-abdü'd-dâʻî li'd-devleti'l-aliyye Mehmed el-Kütâhî el-müvellâ be-Saray

(171) Bosna Vâlîsi emîrü'l-ümerâi'l-kirâm devletlü Mehmed Paşa'ya sarayına dîvân efendisi Ahmed Efendi ile irsâl olunmuşdur.

Âsitân-ı rifʻat-mekân-ı saʻâdet-unvânları taraf-ı bâhirü'ş-şereflerine maʻrûz-ı dâʻî-i devlet-cûyları budur ki;

Râfiʻ-i rukʻa-i ubûdiyet Srebreniçe'de vâkıʻ Filoriciyân Mukātaʻası nizâʻında olan Eyüp ve Murad nâm kimesnelerin nizâʻlarını istimâʻ ve fasl içün taraf-ı şerʻe irsâl buyrulmuş tarafeynin senedleri taleb olundukda mezbûr Eyüp İzvornik Sancağı'nda baʻzı şâhinci ve doğancı baştinaları olup beher sene üçer yüz akçe maktûʻları tahsîli taraf-ı mîrîden kendüye deruhde ve bin yüz dört senesine mahsûb olmak üzere yüz elli guruş bedel-i maktûʻını bi't-tamâm mîrîye teslîm eylediğini nâtık sûret-i rûznâmçe ve mûcebince tahsîli içün bin yüz beş senesi Rebîʻü'l-evveli on altıncı günüyle müverrah bir emr-i âlî ibrâz idüp ve mezbûr Murad Ağa dahi Lipoh (?) aklâmından Srebreniçe kazâsında Filoriciyân Mukātaʻası bin yüz dört senesine mahsûb olmak üzere bin yüz beş Rebîʻü'l-âhiri evâili ile müverrah muʼahhar târîh ile kendiye derʻuhde ve elli guruş ber-vech-i peşîn taraf-ı mîrîye teslîmini nâtık bir fermân-ı âlî ibrâz idüp her birine nazar olundukda zâhirde fermânlardan mefhûm olan birbirlerine muʻârız olmayup her biri başka başka hidmet olmakdır. Eyüp'ün İzvornik Sancağı'nda baʻzı şâhinci ve doğancı baştine yerleri beher sene üçer yüz akçe ol anı zabt idüp ve Murad'ın Srebreniçe'de Lipoh aklâmından Filoriciyân Mukātaʻasıdır. Bu dahi anı zabt ider ikisi eğer bir hidmet ise mukaddem alup cümle bedel-i maktûʻını mîrîye teslîm iden alup mutasarrıf olmak evlâ vü ensebdir. Bâkī fermân devletlü sultânımındır.

el-abdü'd-dâʻî el-fakīr Mehmed el-Kütâhî el-müvellâ-i hilâfetuhû be-medîne-i Saray

(172) Bosna Vâlîsi vezîr-i mükerrem Mustafa Paşa'ya nefîr-i âmm sekbânı içündür.

Atebe-i aliyye-i felek-rütbeleri türâbına maʻrûz-ı dâʻîleri oldur ki;

Medîne-i Saray ve nâhiyesinden harb u darbe kādir olup tahrîr olunan âdemlerden taraf-ı

bâhirü'ş-şereflerinden sâdır olan fermânları üzere bin üç yüz doksan neferden yüz doksan neferi sugūr muhâfazasına tevzî‘ ve bin iki yüz neferi baş ve buğ olan İbrahim bölükbaşının yanına ta‘yîn ve bayrakları küşâde ve icâleten hâzır u âmâde olmalarıyçün tenbîh ü te'kîd ve bi'l-cümle bu dâ‘îleri fermânları üzere mâh-ı Zi'l-ka‘de'nin on üçüncü günü ki yevm-i sebtdir hâkpâ-yı devletlerine rû-be-râh olmak üzere nâhiye-i mezbûreye tâbi‘ cemâ‘at-i Rakohnova ahâlîsi meclis-i şer‘e gelüp nâhiye-i mezbûre sugūrundan ve haydûd eşkıyâsından ve mahûf u muhâtaralu derbendlerden Ozren (?) derbendine muhâfazacı vaz‘ olmamağla derbend-i mezbûr dahi muhâfazacıların vaz‘ı eşedd-i ihtiyâcla muhtâc olmağın husûs-ı mezkûru arz u i‘lâm idiver deyu iltimâs ü ilhâh itmeleriyle ol ki vâkı‘ü'l-hâldir hâkpâ-yı devlet-ihtivâya arz u i‘lâm olundu. Bâkī fermân devletlü sa‘âdetlü efendim sultânım hazretlerinindir.

el-fakīr Ahmed el-kādı be-medîne-i Saray sene 1109.

[39b] (173) {Evsâh yani pas u kîr**}**

(...) hazretlerinin (...) ilhâkı bâbında tahrîr olunan mahzardır.

Südde-i sidre-mekîn ve atebe-i sa‘âdet-rehîn türâbına belde-i Saray ulemâ ve sulehâ ve sâdât ve meşâyih ve fukarâ dâ‘îlerinin mahzar-ı sıhhat-eserleri budur ki;

Hâlâ belde-i mezbûrda revnak-bahşâ-yı şerî‘at-ı garrâ ve fermân-fermâ-yı millet-beyzâ olan fazîletli Ali Efendi dâ‘îleri zîver-i ulûm ve fazâ'il ile ârâste ve pîrâye-i ma‘ârif ve kemâlâtıyla pîrâste ve salâh u takvâ ile ma‘rûf ve diyânet ü istikāmet ile mevsûf olup icrâ-yı ahkâm-ı şer‘iyyede mücidd u sâ‘î ve dâ'imâ hüsn-i mu‘âmele ve tatyîb-ı kulûbe râ‘î ve bi'l-cümle temşiyet ve tesviye-i umûr-ı cumhûrda hamiyet-i bezl-i cehd-i mevfûr ve sarf-ı makdûr üzere olup ile'l-ân evsâh-ı ırz ve tama‘-ı nâ-bercâ ile âlûde-dâmân olmamağla her birimiz etvâr-ı pesendîde ve ahlâk-ı hamîdelerinden râzı vü şâkir olup lâkin mûmâ-ileyh dâ‘îleri düyûn-ı kesîreye mübtelâ ve birkaç seneden berü bi-emrillâhi te‘âlâ tâbi‘-i kaht u galâ ve tevârüd-i istîlâ-i a‘dâ sebebiyle bu diyâr-ı kalîlü'l-i‘tibârın ahâlîsi fakīr ü za‘if ve bî-nevâ olup mansıbı dahi adîmü'l-cedvâ olmağile düşen mahsûlü rûzmerre masârıfına ancak kifâyet idüp mansıb-ı mezbûr mahsûlüyle düyûnunun öşr-i aşîri edâsı mümkün olmaduğu zâhir ü hüveydâ olmağile edâ-i düyûnuna medâr olmağıyçün civârımızda vâkı‘ Bosna Brudu ve Akhisar kazâlarının birini ilhâk buyurmaları ricâsıyla ve mûmâ-ileyh dâ‘îleri bu intihâ-i serhadd-i İslâmiyye'de çekdikleri zahmet ü ta‘ab mukābelesinde Medîne-i Münevvere pâyesiyle dahi ihyâ ve beyne'l-akrân dilşâd ve ser-efrâz buyrulmak temennâsıyla ol ki vâkı‘ü'l-hâldir bi't-tazarru‘ ve'l-ibtihâl der ma‘delet-me'âle işbu mahzar-ı sıhhat-eser ile arz u i‘lâm olundu. Bâkī

lütf u ihsân ve emr ü fermân der ma‘delet-unvânındır.

Hurrira fi 23 min Cemâziye’l-âhir sene 1105.

(174) Bosna hazînesi defterdârı olan Ali Efendi’ye tahrîr olunup virilmişdir.

Dergâh-ı felek-medâr ve bârgâh-ı gerdûn-iktidâr türâbına belde-i Saray’ın ulemâ ve sulehâ ve fukarâsının mahzar-ı sıhhat-eserleri budur ki;

Sâbıkā Bosna hazînesi defterdârı olan fahrü’l-emâcid ve’l-ekârim Ali Efendi kulları ahâlî-i vilâyet ile kemâl mertebe ülfet ve tatyîb-i kulûbe sâ‘î ve tahsîl-i emvâl-i pâdişâhîye râ‘î olup serhadd fukarâsıyla dahi hüsn-i mu‘âmelesi olup bu diyâr-ı kalîlü’l-i‘tibârın sıgār u kibârı her vechle hâlinden râzı vü şâkir olup ve mukaddemâ Belgrad-ı hayrü’l-bilâdda mansıbları mukarrer olup zabt itmek üzere iken Edirne’de âhara tevcîh olunmağile bundan akdem zuhûr ve bi’l-cümle mûmâ-ileyh Ali Efendi hâ’ib ü sergerdân kalup her vechle mağdûr olmağın Devlet-i Aliyye tarafından hâline ayn-ı inâyet ile nazar olunup mukaddemâ muhâsaralarda çekdikleri zahmet ü ta‘ab ve hâlâ mağdûriyetleri mukābelesinde yine nân pâre ile behredâr u dilşâd u şâdkâm buyrulmak temennâsıyla ol ki vâkı‘ü’l-hâldir der-i devlet-medâra işbu mahzar-ı sıhhat-eser ile arz u i‘lâm olundu. Bâkī lütf u ihsân ve emr ü fermân dergâh-ı merhamet ve ma‘delet-unvânındır.

Hurrira fî Evâhir-i Cumâde’l-âhire sene hamse ve miete ve elf.

(175) Keşf olunan câmi‘-i atîkin ta‘mîriyçün mahzardır.

Dergâh-ı felek medâr ve bârgâh-ı gerdûn-vakār türâbına belde-i Saray ulemâ ve sulehâsının mahzar-ı sıhhat-eserleri oldur ki;

Merhûm firdevs-âşiyân Fâtih Sultân Mehmed Han hazretlerinin belde-i mezbûrede vâkı‘ câmi‘-i şerîfinin vakfı ve ta‘mîr olunur bir yerden bir akçesi olmamağla mürûr-ı eyyâm ile kıbâb u sofaları ve üzerlerinde vâkı‘ kurşunu harâb olup bârân vâkı‘ oldukça cemâ‘at-i müslimîn edâ-i salâta kādir olmadıklarından mâ‘adâ ekser mevâzi‘ münhedim olmağa ihtimâl-i küllî olmağın belde-i mezbûrenin sıgār u kibârı iltimâsıyla *hasbeten lillâhi te‘âlâ ve li-rûhi Resûlü’l-mu‘allâ* harâbe-müşrif olan mevâzi‘ ma‘rifet-i şer‘le keşf ü tahrîr olundukda ber-mûceb-i hüccet-i şer‘iyye ta‘mîri ve meremmeti içün çürük hesâbı üzere yedi yük doksan beş bin beş yüz elli akçe gider ki sağ hesâbı üzere üç bin dokuz yüz yetmiş sekiz buçuk esedî guruş ider hâlâ câmi‘-i mezbûrun harâbe-müşrif olan yerleri meblağ-ı mezbûr ile cemm-i gafîr ve cem‘-i kesîr ve bi’l-cümle bî-garaz muhamminin ihbârı üzere ber-vech-i muharrer ta‘mîr

olunur deyu karâr-dâde olmağın ibtinâen-aleyh câmi‘-i mezkûr Fâtih-i mûmâ-ileyh hazretlerinin câmi‘-i şerîfi ve meyân-ı sûk-ı müslimînde olup mu‘ayyen vakfı olmamağla meblağ-ı mezkûr ta‘mîri içün taraf-ı saltanat-ı aliyyeden ihsân ve keşf olunduğu vech üzere ta‘mîr ü meremmet olunmak ricâ vü temennâsıyla ol ki vâkı‘ü’l-hâldir alâ vukū‘ihi mahzar-ı sıhhat-eser temennâ-mashûb ile pâye-i serîr-i izzet-masîre arz u i‘lâm olundu. Bâkī fermân ve lütf u ihsân dergâh-ı ma‘delet-unvânındır.

Hurrira fi Evâil-i Şevvâl sene 1105.

[40a] (176) Gabele’nin giriftâr olma arzıdır.

Dergâh-ı ma‘delet-destgâh ve bârgâh-ı nusfet-penâh savbına belde-i Saray ulemâ ve sulehâsının mahzar-ı sıhhat-eserleri oldur ki; hâlâ Bosna vâlîsi olan devletlü sa‘âdetlü Mehmed Paşa hazretleri taraf-ı Devlet-i Aliyye’den me’mûr olduğu vech üzere İhlivne havâlîsinde vâkı‘ Köprez (?) nâm mahalde asâkir-i İslâm-ı zafer-encâm ve bin beş yüz mîrî levendât ile ve eyâlet askeriyle dernek ü cem‘iyyet ve ol havâlîde vâkı‘ sugūr-ı İslâmiyye’ye dîde-güşâ-yı intibâh ve muhâfaza üzere iken Hersek Sancağı’nda leb-i deryâda vâkı‘ sedd-i sedîd-i serhadd-i İslâmiyye olan Gabele Kal‘ası’na deryâ ile Frenk-i bed-renk Hırvat keferesiyle vefret ü kesret üzere mükemmel top ve cebehâne ile ale’l-gafla gelüp kal‘a-i mezbûreyi muhâsara eyledikleri haberi paşa-yı müşârun-ileyh hazretlerine varduğu sâ‘at kal‘a-i mezbûre istihlâsına eyâlet askeriyle neferât-ı mezbûreden bir mikdârı kethüdâlarıyla irsâl ve ol hînde Banaluka ve Teşne ve Maglay taraflarına küffâr-ı hâksârın hücûmu dahi muhakkak olmağla paşa-yı müşârun-ileyh hazretleri bi’z-zât yanında kalan asâkir-i İslâm-ı zafer-encâm ile ol taraflara rû-be-râh ve bi’l-cümle kethüdâ-yı mûmâ-ileyh asâkir-i İslâm ile sür‘at ü isti‘câl üzere gidüp ve lâkin kal‘a-i mezbûre derûnunda dizdâr ve ağaları mürtedd olup bilâ-cenk ü cidâl ve harb u kıtâl muhâsara olunduğu gün kal‘a-i pâdişâhîyi küffâr-ı hâksâra teslîm ve hâlâ küffâr-ı dûzah-karâr kal‘a-i mezbûre havâlîsinde azîm dernek ü cem‘iyyet üzere olup sugūr-ı İslâmiyye derbendlerini zabt ve bi’l-cümle intihâ-i serhadd-i İslâmiyye olan Mostar ve Nevesin ve Lubin ve İstolçe ve sâ’ir kasabât ve kurâ ahâlîleri pey-ender-pey feryâd ve bu zu‘afâdan dahi istimdâd itmeleriyle ala-kadri’t-tâka dîn karındaşlarımıza imdâd olunup lâkin kefere-i bî-dînin kesret ü vefreti ve etrâf-ı erba‘dan hücûmu olmağla bu fütâdegân-ı hâk-i hayret pâymâl-i süm-i semend-i a‘dâ-i bed-sîret olmak ihtimâl-i küllî olmağın ol ki vâkı‘ü’l-hâldir alâ vukū‘ihi işbu mahzar-ı sıhhat-eser ile i‘lâm olundu. Bâkī imdâd ve lütf u ihsân ve emr ü fermân dergâh-ı merhamet-unvânındır.

Hurrira fi 29 min Şevvâl sene 1105.

(177) Bu dahi Gabele'nin giriftârıdır.

Dergâh-ı ma'delet-destgâh ve bârgâh-ı nusfet-penâh savbına belde-i Saray ulemâ ve sulehâsının mahzar-ı sıhhat-eserleri oldur ki; sedd-i sedîd-i serhadd-i İslâmiyye olan Gabele Kal'ası'nı Efrenk-i bed-renk Hırvat keferesiyle ale'l-gafle mükemmel top ve cebehâne ile muhâsara ve kal'a-i mezbûre derûnunda dizdâr ve ağaları mürtedd olup bilâ cenk ü cidâl ve harb u kıtâl imdâd yetişmeden bir günde kal'a-i pâdişâhîyi küffâr-ı hâksâra teslîm ve hâlâ küffâr-ı dûzah-karâr azîm dernek ü cem'iyyet üzere olup sugūr-ı İslâmiyye derbendlerini zabt ve bi'l-cümle int[ih]â-i serhadd-i İslâmiyye olan Mostar ve Nevesin ve Lubin ve sâ'ir kasabât ve kurâ ahâlîleri pey-ender-pey feryâd bu bir avuç fukarâdan dahi istimdâd ve ala-kadri't-tâka dîn karındaşlarımıza imdâd olunup lâkin kefere-i bî-dînin kesret ü vefreti ve etrâf-ı erba'dan hücûmu olmağla bu fütâdegân-ı hâk-i hayret pâymâl-i a'dâ-i bed-sîret olmak ihtimâl-i küllî olmağın ol ki vâkı'ü'l-hâldir alâ vukū'ihi işbu mahzar-ı sıhhat-sadâkatkâr dergâh-ı merhamet-penâha arz olundu. Bâkī lütf u ihsân ve emr ü fermân dergâh-ı ma'delet-destgâhındır.

Hurrira fi 28 min Şevvâl sene 1105.

(178) Bir mollânın sû-i hâline mahzardır. Mîrîzâde cerîdesindendir.

Dergâh-ı felek-medâr ve bârgâh-ı felek-karâr *ebbedallâhü'l-meliki'l-gaffâr* türâbına arzuhâl-i ulemâ ve sulehâ ve zu'afâ ve fukarâ-i şehr-i Saray oldur ki; hâlâ muktezâ-yı şer'-i kavîm ve mûceb-i tarîk-i müstakīm üzere kādımız olmayup nice müddetden berü ahâlî-i şehr ve kurânın umûr-ı şer'iyye ve mesâlih-i örfiyyesi hakk u adl üzere görülmeyüp hâlimiz diğer-gûn olmağın bir muhikk ve ehl-i ilm kādıya kemâl-i ihtiyâcımız olup hâlâ İsrebreniçe ve Bihorine kazâsından münfasıl olan Mevlânâ Ahmed dâ'îleri ilâ hazâ'l-ân kādı ve hâkim olduğu yerlerde kemâl-i adâlet ve fart-ı istikāmet üzere olup efrâd-ı nâsdan bir ehadd bir vaz'ından şikâyet üzere olmadığı şâyî' olmağın cümlemiz bi'l-ittifâk *hasbeten lillâhi te'âlâ ve hasenetihî'l-rûhi Resûlü'l-mu'allâ* mûmâ-ileyh dâ'îlerinin Saray'a kādı olmasını taleb idüp merhamet-i sultâniyye ve inâyet-i hüsrevâniyyeye mazhar olup kazâ-i mezbûr müşârun-ileyh dâ'îlerine taklîd ü tevcîh olunacak inşallâhü te'âlâ zamân-ı kazâsında şerî'at-ı şerîfe icrâ olunmak ile herkes âsûde-hâl ve müreffehü'l-bâl devâm-ı devlet-i pâdişâhî ed'iyyesine bi't-tazarru' ve'l-ibtihâl müştagil olması muhakkak olmağın nefsü'l-emr Âsitâne-i men lehü'l-emr savbına arz olundu. Bâkī fermân fermân-fermânındır.

Ed-denî-i esîr (?) fî hazâ'l-mektûb lâ-reyb fe-innâ hüvel-maksûd ve'l-matlûb ketebehû ahkarü'l-verâ Fazlullah bin İsa el-müderris bi-medrese-i Hüsrev Bey

{Hâliyâ rûz-ı kasım hulûl itmekle Erzurum'un şiddet-i berd ü sermâsına insân ü hayvânda tahammüle tâkat ve ol mahalde sabr u karâra bir vechle istitâ'at olmamağın hâliyâ Erzurum muhâfazasında olan zu'amâ ve erbâb-ı tîmâr ve herkes yerlü yerine bu def'a varup ve inşallâhü te'âlâ evvel bahâra değin sefer tedârikiyle takayyüd ve girü gelüp atları ordu-yı hümâyûnda çayırlatmak üzere izn ü ruhsat virilüp bu muhlisleri dahi kasımdan sonra şehre dâhil olmak tahmîn itmişizdir**}**

[40b] (179) Vâlîye imdâd-ı sefer içün feryâd üslûb tahrîr olunmuşdur.

Dergâh-ı âlem-penâh-ı ma'delet-bünyâd ve atebe-i felek-rütbe-i merhamet-mu'tâd türâbına işbu mahzar-ı sıhhat-eser ile arzuhâl-i ulemâ ve sulehâ ve fukarâ ve zu'afâ-i belde-i Saray oldur ki; bi-emrillâhi'l-meliki'l-Hâdî sekiz dokuz seneden berü asâkir-i İslâm-ı zafer-encâmın küffâr-ı li'âm ile cenk ü cidâl vukū'ıyla kılâ' ve kasabât ve kurâ dâhil-i eydî-i küffâr-ı nuhûset-nisâb ve bâkī kalanları nehb ü gāret ve harâb-endâz-harâb olup def'-i mazarrat-ı a'dâda bu âna değin mâmeleklerimizi bi'l-külliye fedâ ve birkaç seneden berü ale't-tevâlî kaht u galâ hasebiyle fakr ü fâkadan bî-mecâl iken belde-i mezbûreden yalnız bin beş yüz nefer tüfenk-endâz ihrâc ve muhâfazası muktezî olan mahallerde hidmet-i muhâfazada mevcûd itdirilmek bâbında Bosna Vâlîsi devletlü sa'âdetlü Mehmed Paşa hazretleri ibrâz buyurdukları emr-i şerîfin mazmûn-ı münîfi üzere ol mikdâr muhâfazacı hâzır u âmâde eyleyesiz deyu buyrulup ahvâl-i perîşânımıza merhameten Bosna vâlîsine kifâyet mikdârı hazîne ve mühimmât-ı sefer ihsânı temennâsıyla bu diyâr-ı kalîlü'l-i'tibârın ahvâli alâ vukū'ihi bundan akdem der-i devlet-medâra arz u i'lâm olunduğu esnâlarda taraf-ı saltanat-ı aliyyeden fermân-ı cihân-mutâ' vârid ve servet ü yesâr sâhibleri iken ol mikdâr muhâfazacı tedârikine iktidârımız olmamağla yedimizde olan mu'âfnâmelerin mezâmîn-i münîfesi mu'âfiyetimiz mukābelesinde bu tarafda düşman hareket eyledikçe harb u darbe kādir piyâde ve süvârî def'-i mazarrat-ı a'dâda himmet ve sarf-ı kudret eyleyeler. Ammâ iktizâ eylemediği zamân vülât-ı kirâm taraflarından haber ü teklîf olunmayup ve âhar serhaddlere sürülmeyüp ve bi'z-zarûrî îcâb eylemeden sâ'ir dirlik sâhibleri gibi muhâfaza hidmetine ta'yîn ve sâlik-i meslek celb-i mâl olup muhâfaza ve âhar hidmet bahânesiyle hîn-i fethden berü ellerimizde olan mu'âfnâmemize muhâlif ve mugāyir rencîde olunmayayuz deyu yedimize evâmir-i aliyye ihsân ve şevketlü mehâbetlü sultân bin

sultân Sultân Mehmed Han hazretleri dahi bu fukarâya merhamet ve mu‘âfiyetlerimizi ibkā ve fermân-ı âlî ihsân buyurup ve işbu sene-i mübârekede sefer-i hümâyûn-ı nusret-makrûn içün Belgrad tarafına eyâlet-i mezbûreden iki üç bin mikdârı yeniçeri ve sekbân ihrâc olunmağile bu diyâr harâb ve tüfenk-endâz ihrâcı muhâl olup kefere-i bî-dîn hücûm iderse bakiyye kalan harâb-âbâd kılâ‘ ve bülâd dâhil-i eydî-i küffâr-ı bed-nihâd ve bu zu‘afâ ensâb ü evlâd ile pâymâl-i a‘dâ olmak mukarrer olmağla bu acezenin hıfz u sıyâneti farîza-i zimmet-i erbâb-ı hamiyyet ve lâzıme-i dîn ü devlet olmağın vâlîmiz olan paşa-yı müşârun-ileyh hazretlerine vakt ü zamânıyla levâzım-ı muhâfaza ve sefer olan hazîne vü me’ûnet-i asker ihsân ve irsâl buyrulup ve kadîme mugāyir sekbân ile rencîde vü metâlib olunmamak temennâsıyla ahvâl-i perîşânımızı alâ vukū‘ihi melâz ü melce-i zu‘afâ olan dergâh-ı merâm-bahşâya tekrâr işbu mahzar-ı sıhhat-eser ile arz u i‘lâm olundu. Bâkī fermân dergâh-ı ma‘delet-unvânındır.

sene 1103.

{fî zamân-ı merhûm İsa Efendi Ojiçevî el-kādı be-medîne-i Saray**}**

(180) Taşlıcalı Abdulfettah Efendi’nin[164] hüsn-i hâli der-i devlete arz olunmuşdur.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Hersek Sancağı’nda vâkı‘ Taşlıca kasabası sâkinlerinden olup hutebâ-i kirâmdan Abdulfettah Efendi dâ‘îleri hakkında hilâf ve gayr-ı vâkı‘ taraf-ı Devlet-i Aliyye’de kelime-i nâ-şâyeste-i kâzibelerin ba‘zı ehl-i ağrâz i‘lân eylediklerini ahâlî-i vilâyet istimâ‘ eylediklerinde vâridîn ve sâdırînden cemm-i gafîr ve cem‘-i kesîr mahzar-ı sıhhat-eserleriyle bu fakīre gelüp şöyle takrîr-i kelâm eylediler ki; ahâlî-i vilâyet mahzar-ı sıhhat-eserleriyle i‘lâm eyledikleri vech üzere mezbûr Abdulfettah Efendi’den vechen mine’l-vücûh ahâlî-i merkūmeden bir ferd rencîde vü âzürde olmayup kemâl mertebe perhîzkârlığla mevsûf ve dîndârlık ile ma‘rûf dâ‘îleri olup sıgār u kibâr evzâ‘ vü etvârından her vechle râzı vü şâkir olmalarıyla keyfiyyet-i hâli der-i devlet-medâra arz u i‘lâm olunması iltimâsımızdır deyu hatm-i kelâm eylediklerinde husûs-ı mezkûr ber-vech-i muharrer olduğu eyâlet-i Bosna mütemekkinlerinden ve kasaba-i mezbûre ve ol havâlî emkinesinden vâridîn ve sâdırînin cemm-i gafîr ve cem‘-i kesîrinden istimâ‘ ve muhakkak olmağın ol ki vâkı‘ü’l-hâldir alâ vukū‘ihi pâye-i serîr-i ma‘delet-masîre arz olundu. Bâkī emr ü fermân ve merhamet-âtıfet dergâh-ı nusfet-unvânındır.

---

[164] Abdulfettah Efendi hakkında yapılan şikâyetlerin arkası kesilmemiştir (BOA, *A.DVNSMHM.d*, nr. 108, s. 377, hkm. nr. 1535 (Evâil-i Muharrem 1108/31 Temmuz-9 Ağustos 1696)). Hareketlerine devam ettiği takdirde doğrudan sürgüne gönderilmesi emredilmiştir (nr. 115, s. 271, hkm. nr. 1172 (Evâsıt-ı Muharrem 1119/13-23 Nisan 1707)). Sürgün emri ve ıtlak olunduğunun şerhi için bk. nr. 116, s. 234, hkm. nr. 987 (Evâhir-i Receb 1121/25 Eylül-5 Ekim 1709).

Hurrira fi 19 min Rebî‘ü’l-âhir sene 1106.

Mustafa Esîrî

[41a] (181) Receb Beşezâde İbrahim Efendi ile ahvâl-i memleket i‘lâm şude

Dergâh-ı felek-medâr ve bârgâh-ı gerdûn-iktidâr türâbına belde-i Saray ulemâ ve sulehâsının ve meşâyih ve fukarâsının mahzar-ı sıhhat-eserleri oldur ki; diyârımız serhadd-i İslâmiyye’den olup muhârebe vü mukātele esnâlarında cenk ü harbe kādir olanlarımız kimi esîr kimi şehîd ve ba‘zı dahi geçen senede maraz-ı vebâdan fevt ve ba‘zı istîlâ-i kaht u galâdan ve hücûm-ı galebe-i düşmandan perîşân ü perâkende olup bâkī kalanlarımız on iki seneden berü müdâfa‘a-i düşmanda hasbü’l-vüs‘ ve’l-iktidâr bezl-i nüfûs ve emvâl idüp etrâf cevânibde re‘âyâ kimi küffâra tab‘iyyet ve kimi haydûd olup yollarda tüccârın ve misâfirin ve bakiyye ra‘iyyetin emvâllerin nehb ü hasâratdan hâlî olmamağla etrâf kalmayup her şey ziyâde ziyâde kıymet ü bahâda ve pey-der-pey envâ‘-ı tekâlîf-i şâkka ile mutâlebe vü mû’âheze olunmağile fakīrü’l-hâl ve bî-mecâl olup eyâlet-i Bosna’da kırk sekiz kazâ ma‘mûr u âbâdân iken küffârın istîlâsından ve ziyâde zulm ü ta‘addîden hâlâ Bosna Sancağı üç dört kazâ kalup ve anların dahi nice yerleri gāret-gerde ve hasârat-zede-i düşman cevânib-i erba‘dan karîb yerlere düşman gelüp pey-der-pey hücûm ve esîr ve nehb ü gāretden hâlî olmayup tahassun idecek kal‘alarımız ve bundan böyle bir vechle mukāvemet ü müdâfa‘aya dermânımız kalmayup hâlâ Hersek Sancağı’nda sedd-i sedîd olan Gabele Kal‘ası dest-i küffâra giriftâr oldukdan sonra kal‘a-i mezbûrenin iki def‘a muhâsarasında envâ‘-i tekâlîf-i şâkka zahâ’ir ve toplar altına lâ-yuhsâ öküz ve cebehâne ve zahâ’ir nakli kömür bârgîrleri ve asker içün dakīk-i hâs ve peksimât ve koç ve tekrâr öküz ve bundan mâ‘adâ sekbân ve nefîr-i âmm ve bu fukarânın lâ-yu‘ad ve lâ-yuhsâ za‘af-târî olup hâlimiz mükedder ve cânib-i erba‘dan düşman-ı bî-dînin cân u baş ve mülk ve evlâd u iyâle hücûm ve bu belâ-i uzmâdan mâ‘adâ nice tekâlîf-i şâkka üzerimize tahmîl olunmağla ba‘de’l-yevm hâlimize Devlet-i Aliyye tarafından merhamet olunup mukaddemâ mu‘âfiyyet fermânları ve yedimize ihsân olunup bu def‘a kemâ-fi’l-evvel tecdîd ve i‘tâ ve mükemmel zahîre ve muhâfazacı ve cebehâne ve hazîne vakt ü zamânıyla yetişmez ise bakiyye kalan Hersek ve Bosna’da eytâm ü erâmil ve nisvân ü sıbyân ve ulemâ ve sulehâ ve ümmet-i Muhammed’den olan re‘âyâ vü berâyâ bi’l-külliye bilâ-şekk ve lâ-şübhe küffâr-ı dûzah-karâra pâymâl olmak emr-i meczûmdur. Bâkī emr ü fermân ve lütf u merhamet ve ihsân der-i devlet-medârındır.

Hurrira fî Evâhir-i şehr-i Rebî‘ü’l-âhir sene sitte ve miete ve elf.

fî zamân-ı Mustafa Esîrî fî 21 min Rebî‘ü’l-âhir sene [1]106.

(182) Hünkâr Câmi‘ ta‘mîrine mîrîden akçe ricâsınadır gayr-ı nâfizedir.

Dergâh-ı felek-medâr ve bârgâh-ı gerdûn-iktidâr türâbına medîne-i Saray ulemâ ve sulehâsının mahzar-ı sıhhat-eserleri oldur ki; medîne-i mezbûrede vâkı‘ merhûm cennet-mekân Fâtih Sultân Mehmed Han *tâbe serâhu vece‘ali’l-cennete misvâh* hazretlerinin câmi‘-i şerîfinin vakfı ve mevâzi‘ harâbe-müşrif oldukça ta‘mîr ü meremmetine bir yerden mu‘ayyen bir akçesi olmamağla mürûr-ı eyyâm ile kıbâb u sofaları ve bi’l-cümle ekser mevâzi‘i harâbe-müşrif ve bi’l-külliye münhedim olmağa karîb olmağla cemm-i gafîr ve cem‘-i kesîr iltimâslarıyla hâlâ ma‘rifet-i şer‘le keşf olundukda ber-vech-i muharrer harâbe-müşrif olan mevâzi‘ ta‘mîr u meremmeti min haysü’l-mecmû‘ ancak 795.550 akçe ile olur deyu vukūf-ı tâmmı olan müslimîn ve mi‘mâr-ı hâssa ve muhamminîn haber virmeleriyle hâlâ câmi‘-i mezkûr vech-i meşrûh üzere ta‘mîr olunmak üzere meblağ-ı mezkûr taraf-ı Devlet-i Aliyye’den inâyet ve ihsân buyrulmak bâbında işbu mahzar-ı sıhhat-eser ile dergâh-ı ma‘delet-unvâna arz olundu. Bâkī emr ü fermân dergâh-ı nusfet-unvânındır.

{Ümmet-i Muhammed enbûh-ı cemâ‘at olup edâ-yı salât-ı mefrûze kılınur ve sünen ve müstehabât ve nevâfil edâ olunur mescidleri olmayup bir câmi‘-i şerîfe eşedd-i ihtiyâc ile muhtâc olmalarıyla cemâ‘at-i müslimîn müteveccih-i mihrâb-ı niyâz ve cebhe-sây-ı secdeki sûz u güdâz oldukları hâlde evkāt-ı hamsede sultânımıza hayr du‘âda olmaları ihtimâmıyla delâlet ve sevk olunur**}**

[41b] (183) Brud Kal‘ası yed-i küffâra giriftâr olmağla Bosna Vâlîsi vezîr-i mükerrem Cafer Paşa hazretlerinin zamânında tahrîr olunmuşdur.

Bârgâh-ı âlem-penâh-ı felek-rif‘at ve atebe-i aliyye-i gerdûn-izzete belde-i Saray zu‘afâ ve fukarâsının mahzar-ı sıhhat-eserleri oldur ki; bi-emrillâhi te‘âlâ on seneye karîbdir ki cemî‘ milel-i Nasârâ yek-dil ve yek-cihet olduklarından nâşî sinîn-i sâbıkada eyâlet-i Bosna’da vâkı‘ Neve ve Knin ve Sin ve Kostaniçe ve bunların emsâli kal‘aları dâhil-i eydî-i kefere-i bî-dîn olup eyâlet-i mezbûrede tahassun idecek husûn-ı metânet-numûn kalmamağla küffâr-ı hâksâr sayf u şitâda kasabât ve kurâya çetelerin perâkende itmeğin belde-i mezbûre ve bakiyye kalan kasabât ve kurâ fukarâsı ve bi’l-cümle re‘âyâ vü berâyâsı kâh nefîr-i âmm tarîkiyle imdâd ve

kâh akçe ile tüfenk-endâzlar tutup vech-i meşrûh üzere ümmet-i Muhammed'e meded-resân ve mâmelekimizi fi sebîlillâh bezl ve harc u sarf idüp lâkin selâtîn-i fermân-rân-ı sâmî-mekân ve havâkīn-i kadr-tüvân-ı âl-i Osman *ebedd-hümullâhü te'âlâ ilâ âhirü'z-zamân* hazarâtıyla küffâr-ı hâksâr-ı dûzah-karârın âteş-i cenk ü cidâl ve harb u kıtâli mütemâdî olmağın bu diyâr-ı mahsûrü'ş-şeklin kasabât ve kurâsını kefere-i bî-dîn nehb ü gāret ve ahâlîsi seby ü esîr ve ber-vech-i muharrer kasabât ve kurânın ekseri harâb-ender-harâb ve hâlî kaldığından mâ'adâ belde-i mezbûre ve havâlîsinde bakiyye kalan harâb-âbâd birkaç kasaba ve kurânın ahâlîsi silk-i mülklerinde muntazam olup ism-i mâl ıtlâk olunur emvâl ü erzâklarını bezl ve tüccârımız dahi kendi re's-i mâllarını ve zimmetlerinde olan emvâl-i evkāf ve erâmil ü eytâmı dahi sinîn-i mâziyeden berü tüfenk-endâzlar ücretine ve envâ'-ı nevâyibe harc u sarf itdiklerinden mâ'adâ bi-emrillâhi te'âlâ birkaç sene ale't-tevâlî kaht u galâ dahi müstevlî ve hâlâ vâkı' olmağla bu diyârın sıgār u kibârı mütekeddirü'l-ahvâl ve fakīrü'l-hâl ve fukarânın ekseri ekl-i meyteye muhtâc olup ve sinîn-i sâbıkada bu diyârın tavâif-i askeriyyesi seferlerde ve ahâlîsinden harb u darbe kādir olanları nefîr-i âmm tarîkiyle vardıkları yerlerde şehîd ve bâkī kalanları sene-i mâziyede vebâdan vefât itmeleriyle harb u darbe kādir âdemlerimiz dahi kalmamağla bundan akdem kefere-i bî-dîn hücûm eyledikde bu fukarâ ve zu'afâ üftân ü hîzân birer nân pârça ile şiddet-i şitâda zelîl Brud Kal'ası cânibine rû-be-râh ve üryân ü büryân deşt ü kühsârı keşf ü güzâr ve lâkin kefere-i bî-dîn kesret üzere olmağın kal'a-i mezbûre dâhil-i eydî-i küffâr olup min ba'd dahi *ıyâzen billâhi te'âlâ* kefere-i bî-dîn zuhûr ve hücûm itdikde nefîr-i âmm tarîkiyle imdâd ve akçe ile sekbân tutup vechen mine'l-vücûh feryâd-resliğe tâb ü tüvân ve zerre mikdârı miknet ü iktidârımız kalmamağla ve esbâb-ı mukābele vü mukātele olan asker ve cebehâne ve zahîre ve hazînemiz dahi olmamağla bu aceze ve zu'afâ pâymâl-i a'dâ ve ukūl-ı kāsırası olan lâ-yu'ad ve lâ-yuhsâ nisvân ve muhadderât-ı ismet-nişân ve sıbyânı küffâr-ı hâksâr hayrü'l-edyân olan dîn-i Muhammed'den ihrâc ve kendi dîn-i bâtıl ve âyîn-i âtıllarına sevk ve tahrîf itmeleri emr-i mukarrer. İmdi ümmet-i Muhammed ve re'âyâ ve selâtîn-i sidre-makām ve havâkīn-i iskender-ihtişâm yanlarında vedî'at-ı hâlikü'l-berâya olmağın *lillâhi ve li-rûhi Resûlihi* bu aceze vü fukarânın ahvâl-i perîşânları manzûr-ı ayn-ı inâyet buyrulup bi'l-fi'il Bosna muhâfızı olan vüzerâ-yı izâmın yarâr u nâmdârı ve vükelâ-yı kirâmın âkil ve âkıbet-endîş ve kârgüzârı devletlü sa'âdetlü Cafer Paşa *yesserallâhü te'âlâ minel hayr-ı mâ yürîdu ve mâ-yeşâ* hazretlerinin taraf-ı bâhirü'ş-şereflerinden kifâyet mikdârı asker ve cebehâne ve zahîre ve hazîne vakt ü zamânıyla ihsân buyrulmaz ise keyd ü mekr-i a'dâ-yı dînden bu diyârın muhâfazası vechen mine'l-vücûh mümkün olmadığı bî-reyb ü mürâdır. Ve eyâlet-i Bosna'nın

bi'l-cümle fukarâ ve zu'afâsı pâymâl-i a'dâ ve nisvân u sıbyânı esîr-i selâsil ve ağlâl-i küffâr-ı bed-me'âl ve bi'l-cümle eyâlet-i Bosna'nın elden gitmesi emr-i mukarrer olmağın imdi bu fukarâ ve zu'afânın ahvâl-i berhem-zedesi manzûr-ı ayn-ı inâyet-i pâdişâhî olmayup vakt ü zamânıyla vezîr-i müşârun-ileyh hazretlerinin taraf-ı bâhirü'ş-şereflerine doğru kifâyet mikdârı asker ve cebehâne ve zahîre ve hazîne ve bi'l-cümle mühimmât-ı cenk ü cidâl irsâl buyrulmazsa işbu bakiyye kalan zu'afâ ve fukarâ üftân ü hîzân semt-i selâmete perâkende vü perîşân ve eyâlet-i mezbûre hâlî ve boş bütün Rumeli derhem ve berhem-zede olması emr-i mukarrer olup ve *ıyâzen billâhi te'âlâ* bu fukarâ ve zu'afâ sibâte-i nisyân ve ihmâlde **[42a]** terk olunup kavâ'id-i mukarrere-i saltanat ve merâsim-i müstemirre-i dîn ü devlet üzere şefkat ve merhamet ve âtıfet ve inâyet tecvîz ü tevsî' buyrulmayup vakt ü zamânıyla esbâb-ı mukābele vü mukātele olan kifâyet mikdârı asker ve me'ûnetleri in'âm ve ihsân ve irsâl buyrulmayup bu aceze ve fukarâ ve zu'afâ a'dâ-yı dîne pâymâl ve nisvân ü sıbyânımız esîr-i selâsil-i küffâr-ı bed-fi'al olur ise rûz-ı cezâda dest-i hûn-âlûdimiz vüzerâ ve vükelâ-yı devletin dâmen-gîri olup bu kadar seneden berü çekdiğimiz metâ'ib mukābelesinde hâlimize merhameten ve sıyânet olunmadığımızdan rabbü'l-âlemînden dâr-ı hâh olmamız emr-i muhakkakdır. İmdi bu zu'afâ ve fukarâ kendi mâmeleklerini dîn-i mübîn uğuruna harc u sarf itdikden sonra ve bu def'a ihrâk-ı bi'n-nâr olup taraf-ı saltanat-ı aliyyeden mazhar-ı lütf u inâyet olmayup pâymâl-i a'dâ olmak lâyık u sezâvâr-ı dîn ü devlet olmamağın emân el-emân *lillâhi ve li-rûhi resûlihi* bu fukarâya merhamete ve vakt ü zamânıyla kifâyet mikdârı asker ve cebehâne ve zahîre ve hazîne ve bi'l-cümle mühimmât-ı sefer ve cenk ü cidâl ve esbâb-ı müdâfa'a in'âm ve ihsân buyrulmak tazarru' ve niyâzıyla ahvâl-i perîşânımız dergâh-ı ma'delet-şi'âra işbu mahzar-ı sıhhat-eserle arz u i'lâm olundu. Bâkī emr ü fermân dergâh-ı ma'delet-unvânındır.
{Fî zamân-ı Ojiçevî fazîletli merhûm İsa Efendi *rahmetullâhi aleyhi'r-rahmeten vâsi'a***}**

(184) Saray fukarâsından bin beş yüz nefer sekbânı fermân-ı âlî ile Bosna Vâlîsi izzetlü Mehmed Paşa taleb idüp buyruldu ile mübâşir gönderildikde cümle a'yân ve fukarâ atîk câmi'inde vâkı' tetimmeye cem' olup bu vechle arz olunmuşdur ve Receb Beşezâde İbrahim Efendi hazretleriyle der-i devlete gidüp ref'ine fermân-ı âlî gelmişdir.

Dergâh-ı âlempenâh-ı ma'delet-bünyâd ve atebe-i felek-rütbe-i merhamet-mu'tâd türâbına mahzar-ı sıhhat-eser ile arzuhâl-i ulemâ ve sulehâ ve fukarâ ve zu'afâ-yı belde-i Saray oldur ki; bi-emrillâhi'l-meliki'l-Hâdî sekiz dokuz seneden berü asâkir-i İslâm-ı zafer-encâmın küffar-ı li'âm ile cenk ü cidâli vukū' ile kılâ' ve kasabât ve kurâ dâhil-i eydî-i küffâr-ı nuhûset-

nisâb ve bâkī kalanları nehb ü gāret ve harâb-ender-harâb olup def‘-i mazarrat-i a‘dâda bu âna değin mâmeleklerimiz bi’l-külliye fedâ ve birkaç seneden berü ale’t-tevâlî kaht u galâ hasebiyle fakr u fâkadan bî-mecâl iken belde-i mezbûreden yalnız bin beş yüz nefer tüfenk-endâz ihrâc ve muhâfazası muktezî olan mahallerde hidmet-i muhâfazada mevcûd itdirilmek bâbında Bosna Vâlîsi devletlü sa‘âdetlü Mehmed Paşa hazretleri ibrâz buyurdukları emr-i şerîfin mazmûn-ı münîfi üzere ol mikdâr muhâfazacı hâzır u âmâde eyleyesiz deyu buyrulup ahvâl-i perîşânımıza merhameten Bosna vâlîsine kifâyet mikdârı hazîne ve mühimmât-ı sefer ihsânı temennâsıyla bu diyâr-ı kalîlü’l-i‘tibârın ahvâli alâ vukū‘ihi bundan akdem der-i devlet-medâra arz u i‘lâm olunduğu esnâlarda taraf-ı saltanat-ı aliyyeden fermân-ı cihân-mutâ‘ vârid ve servet ü yesâr sâhibleri iken ol mikdâr muhâfazacı tedârikine iktidârımız olmamağla yedimizde olan mu‘âfnâmelerin mezâmîn-i münîfesi mu‘âfiyetimiz mukābelesinde bu tarafda düşman hareket eyledikçe harb u darbe kādir piyâde ve süvârî def‘-i mazarrat-i a‘dâda himmet ve sarf-ı kudret eyleyeler ammâ iktizâ eylemediği zamân vülât-ı kirâm taraflarından cebr ü teklîf olunmayup ve âhar serhaddlere sürülmeyüp ve bi’z-zarûre îcâb eylemeden sâ’ir dirlik sâhibleri gibi muhâfaza hidmetine ta‘yîn olunmayup ve sâlik-i meslek celb-i mâl olup muhâfaza ve âhar hidmet bahânesiyle hîn-i fethden berü ellerimizde olan mu‘âfnâmemize muhâlif u mugāyir rencîde olunmayuz deyu yedimize evâmir-i aliyye ihsân ve şevketlü mehâbetlü sultân bin sultân Sultân Mehmed Han hazretleri dahi bu fukarâya merhamet ve mu‘âfiyetlerimizi ibkā ve fermân-ı âlî ihsân buyurup ve işbu sene-i mübârekede sefer-i hümâyûn-ı nusret-makrûn içün Belgrad tarafına eyâlet-i mezbûreden iki üç bin mikdârı yeniçeri ve sekbân ihrâc olunmağile bu diyâr bi’l-külliye hâlî kalup tüfenk-endâz ihrâcı muhâl olup ve paşa-yı müşârun-ileyh hazretlerinin mâlen ve bu fukarânın dahi mâlen ve bedenen vechen mine’l-vücûh tâb u tüvânları ve miknet u iktidârları kalmamağla paşa-yı müşârun-ileyh hazretlerine vakt ü zamânıyla hazîne ve cebehâne ihsân ve irsâl buyrulmayup kefere-i bî-dîn hücûm iderse bakiyye kalan harâb-âbâd kılâ‘ ve bülâd dâhil-i eydî-i küffâr-ı bed-nihâd ve bu zu‘afâ ensâb u evlâd ile pâymâl-i a‘dâ olmak mukarrer olmağile bu acezenin hıfz u sıyâneti farîze-i zimmet erbâb-ı hamiyyet ve lâzıme-i dîn ü devlet olmağın vâlîmiz olan paşa-yı müşârun-ileyh hazretlerine vakt ü zamânıyla levâzım-ı muhâfaza ve sefer olan hazîne ve me’ûnet asker ihsân ve irsâl buyrulup ve kadîme mugāyir sekbân ile rencîde vü metâlib olunmamak temennâsıyla ahvâl-i perîşânımız alâ vukū‘ihi melâz u melce-i zu‘afâ olan dergâh-ı merâm-bahşâya tekrâr işbu mahzar-ı sıhhat-eser ile arz u i‘lâm olundu bâkī fermân dergâh-ı ma‘delet-unvânındır.

Hurrira

{Fî zamân-ı merhûm İsa Efendi *rahmetullâhi aleyh***}**

{Servet u yesâr**}**

(185) Medrese-i Yahya Paşa der Belgrad

Kıdvetü'l-ulemâi'l-muhakkikīn Mevlânâ Abdullah Efendi *zîde fazluhû* arzuhâl sunup medrese-i mezbûrun müderrisi olan İbrahim Efendi fevt olup yeri hâlî kalmağile kendüye virilmek bâbında inâyet ricâ itmeğin tevcîh olunmak üzere fazîletlü Şeyhü'l-İslâm Mevlânâ Abdullah Efendi hazretleri işâret itmeleriyle işâretleri mûcebince tevcîh olundu.

fi 15 Z sene ihdâ ve işrîn ve miete ve elf.

Tıbk-ı aslıdır, harrere el-fakīr Ali el-kādı be-Belgrad gufi anhu

[42b] (186) Belgrad Kal'ası yed-i küffâra giriftâr oldukdan sonra Vezîr-i Mükerrem Hüseyin Paşa hazretleri zamânında Mahkeme Kâtibi Hüseyin Efendi merhûmun tesvîd eylediği mahzar sûretidir.

Atebe-i aliyye-i şâhâne ve südde-i seniyye-i pâdişâhâne Bosnasarayı'nda vâkı' ulemâ ve sulehâ ve meşâyih ve e'imme ve hutebâ ve a'yân ve bi'l-cümle fukarânın mahzar-ı sıhhat-eserleri oldur ki; bundan akdem küffâr-ı dûzah-karâr memâlik-i İslâmiyye'ye müstevlî ve intihâ-yı serhadd-i İslâmiyye'de vâkı' Belgrad Kal'ası küffâr-ı bed-girdâra dâhil olmağla hadden bîrûn ümmet-i Muhammed'den kimi dest-i bîdârlarında helâk ve kimi kayd u bendlerinde esîr ü giriftâr olduğundan mâ'adâ şehr-i Saray ve havâlîsinde olan kasabât ve kurâyı zabt ve ümmet-i Muhammed'i esîr itmek zu'm-ı fâsidiyle hücûm ve bir mikdâra düşman-ı dîn dest-res bulmuşken bi-avnillâhi te'âlâ mâh-ı Saferü'l-hayrın gurre-i garrâsından berü hâliyâ Bosna muhâfazasında olan vezîr-i âsaf-nazîr-i müşterî-tedbîr devletlü sa'âdetlü Hüseyin Paşa hazretleri elli bayrak levendât tedârik idüp her ne tarafından düşman-ı dîn zuhûr itdiyse bölükler gönderüp bi-avnillâhi te'âlâ asâkir-i zafer-me'seri her yerde zafer-yâb ve azîm yüz ağlıklar olup ve dört âydan berü estârî-i Eflak tarafından yollar mesdûd olup imdâd gelmez iken Nevrûz-ı fîrûz ve vakt-i meymenet-âsârda Rumeli Beylerbeyisi Kemankeş Ahmed Paşa kulları yirmi bayrak levendâtıyla fermân-ı şehriyârîye imtisâlen yanında olan Bolu Paşası Kara Mustafa Paşa dahi üç bin ile iki konağı bir iderek eyyâm-ı şitâdır deyu taraf-ı gadra sâlik olmayup şehr-i Saray'a vusûl ve kudûmları mübârek olup tekrâr Ojiçe'yi almak zu'miyle üç binden mütecâviz kefere-i bî-dîn cem' ve azîm tedârikleri var iken sa'âdetlü vezîr-i müşârun-

ileyh hazretlerinin birkaç bayrakları ve Kemankeş Ahmed Paşa kullarının dahi birkaç bayrak levendâtı def‘-i mazarrat-ı a‘dâ-yı dîn kasdıyla varup küffâr-ı bed-nihâdı bi’l-külliye tu‘me-i şemşîr idüp etrâfda olan düşman-ı dîn şehr-i Saray’a imdâd geldi deyu bir mikdâr inân keşîde ve bu serhadd-i İslâmiyye’de vâkı‘ olan ümmet-i Muhammed nev-hayât bulup ve inşallâhü’r-rahman bundan sonra taraf-ı Devlet-i Aliyye’den yirmi bin mikdârı asker bu kış imdâdımıza irişür deyu tesliyyet-yâb ve şâd u hurrem ve handân olup şeb u rûz devâm-ı saltanat-ı pâdişâhî ve ilâ yevmü’l-kıyâm kıble-nihâd-ı devlet-i şehinşâhî ed‘iyye vü esniyyesinde müdâvemet ü müşâberet üzere olup bir gayrı müşâvere olunur iken bundan esbak Rumeli Beylerbeyisi Kemankeş Ahmed Paşa kullarında ber-mûceb-i fermân-ı cihân-mutâ‘ Priştine kışlak ta‘yîn buyrulmağın ol dahi ağırlık ve hazînesin ve at ve deve ve katırların anda alıkoyup imdâdımıza âzim ü müteveccih oldukdan sonra Priştine’de olan ağırlığı zabt olunduğu istimâ‘ itmeğin Kemankeş Ahmed Paşa kulları “ağırlığımız gitdi ben dahi giderim” deyu girüye avdet murâd itmeğin *ıyâzen billâhi te‘âlâ* kendüleri bu esnâda imdâdımıza gelmiş iken bî-vakt gitmeleri küffâr-ı dûzah-karârın cevânib-i sitteden şehr-i Saray’a istîlâ itmelerine bâ‘is ü bâdî olmağla kendülerine tevakkuf itmeleriyçün sıgār u kibârımız ricâ ve temennâ idüp el-hâletü hazihî bu tarafda kalup andan gayrı esnâ-i şitâda yirmi bin mikdârı asker bu zu‘afâ ve acezeye imdâd u ihsân buyrulmaz ise cümlemizin niyâz u temennâsı oldur ki kefere-i bî-dîn-i dûzah-mekîne pâymâl olmadan etfâl ve sıbyân ve ehl ü ıyâlimizi selâmete ihrâcıyçün fermân-ı âlî ihsân buyrula ta ki küffâr-ı dûzah-karâr bu acezeyi evlâd u ensâbıyla pâymâl-i bî-hesâb ve bî-şumâr muhadderât hazîneleri olduğundan mâ‘adâ ukūl-ı kāsırası olan lâ-yu‘ad ve lâ-yuhsâ nisvân ü sıbyân hayrü’l-edyân olan dîn-i Muhammedî’den ihrâc ve kendi dîn-i bâtıl ve âyîn-i âtıllarına sevk itmeleri emr-i mukarrer idüğü şâyibe-i reyb ü riyâdan müberrâ vü mu‘arrâdır. Ve bundan esbâk etrâf-ı erba‘ muhâfazaya muhtâc idi, el-hâletü hazihî cevânib-i sitte muhâfazaya muhtâc oldu. Ve bunun tedâriki vakt ü zamânıyla görülüp bu kış içinde yirmi bin mikdârı asker imdâdımıza ta‘yîn buyrulmaz ise ahvâlimiz neye müncerr olacağın mülâhaza buyrulup rûz-ı cezâda cümlemizin ale’l-husûs etfâl u sıbyân u nisvânın ve dest-i hûn-âlûdleriyle dâmân-ı vücûdunuz âlûde olmak mukarrer u muhakkakdır. Binâen-aleyh işbu vâdî-i hayretde mütehayyir ü sergerdân kalmışların ahvâl-i mükedderlerine *rahmetullâhi ve li-rûhi resûlihi* bu zu‘afâyı ve havâtîn u evlâdımızı muhâfaza idecek ekall mertebe dahi yirmi bin mikdârı asker bu kışda ale’t-ta‘cîl vaktiyle imdâdımıza îsâl ve yâhûd milel-i Nasâra yek-dil ve yek-cihet olup umûm üzere hücûm itmezden mukaddem semt-i selâmete ehl ü ıyâlimizi ihrâc ve andan sonra darb u harbe kādir olanlarımızı fî sebîlillâh dî[n]-i mübîn uğuruna baş u cânımızı fedâ idüp leyl

ü nehâr a‘dâ-yı bed-fi‘âl ile mukātele vü muhârebe eylememiz bâbında fermân-ı âlî ihsân buyrula ve illa vech-i meşrûh üzere imdâdımıza asker irsâl veya ehl ü ıyâlimiz semt-i selâmete ihrâc olunmaz ise hadden bîrûn nisvân u sıbyân kefere-i bî-dîn-i dûzah-karîne pâymâl ve bu zu‘afâ esîr-i selâsil ve ağlâl ve dest-i tetâvul-kârlarında envâ‘-ı gaddâr ve esnâf-ı ikāb ile helâk olmamız mukarrerdir. Binâenaleyh ahvâl-i perîşânımızı gûşe-i ayn-ı inâyet ile nazar olunmak bâbında vâkı‘-i hâlimiz pâye-i serîr-i izzet-masîre mahzar-ı sıhhat-eser ile arz ve i‘lâm olundu. Bâkī fermân.

Hurrira fi 12 şehr-i Rebî‘ü’l-evvel sene 1100.

{A‘lem enne “el-mûmâ-ileyh” yutlaku ale’l-havassi ve’l-müşârun-ileyh ve “el-müşârun-ileyh” yutleku alâ a‘yâni’l-avâm ve’l-mezkûr ve’l-mesfûr yutleku alâ edne’l-avâmi ve’l-merkūm yutleku ale’l-küffâri huz velâ tağfel min sükûk-ı İbnü’l-vezîr**}**

[43a] (187) Hâric i‘tibârıyla İbrahim Efendi’ye medrese olmak üzere arzdır.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Medîne-i Saray’da vâkı‘ merhûm Uzun el-Hâcc Mustafa Medresesi hâlîye ~~olduğu muhakkak ve mukarrer olmağın~~ ve cihet-i tedrîs mu‘attal olmağla işbu râfi‘-i ruk‘a-i zarâ‘at müderrisîn-i kirâm ve ulemâ-i fihâmdan İbrahim Efendi ibn Receb Ağa dâ‘îleri her vechle mahall ü müstahıkk olmağile medrese-i mezbûre vazîfe-i mu‘ayyene ile mûmâ-ileyh dâ‘îlerine hâric i‘tibârıyla tevcîh ve işâret-i aliyye ile ~~yedine~~ ba-rû’us-ı hümâyûn sadaka ve ihsân buyrulmak temennâsıyla ol ki vâkı‘ü’l-hâldir alâ vukū‘ihi pâye-i serîr-i izzet-masîre arz olundu. Bâkī fermân dergâh-ı ma‘delet-unvânındır.

Hurrira fî Evâil-i Şevvâlü’l-mükerrem sene sitte ve miete ve elf.

sene 1107 min Zi'l-hicce 18.

el-abdü’d-dâ‘î li’d-devleti’l-aliyye Mustafa Esîrî el-kādı be-medîne-i Saraybosna

(188) Sultân Mustafa Han hazretleri def‘a-i sâniyede Belgrad’a teşrîf buyurduklarında bi’z-zât kendüye Semendire nâm mahalde işbu ruk‘a ref‘ ve fermân-ı âlî ısdârına emr buyurmuşlardır.

Melâz-ı derd-mendân ve melce-i müste-mendân olan şevketlü adâletlü azametlü heybetlü ve kâffe-i enâma merhametlü pâdişâh-ı rûy-ı zemîn ( ) *halledallâhü mülkehû ve saltanatuhû ilâ yevmü’d-dîn* hazretlerinin atebe-i merhamet-unvânlarına ruk‘a-i pîr-i hakīre oldur ki; Bosna

eyâletinde Klis Sancağı'nda vâkı' Akhisar kazâsına tâbi' Çupuliyek (?) dimekle ma'rûf çiftlik yerlerine bu hakīrenin kocası Şatır Ali Ağa ma'rifet-i sâhib-i arzla sinîn-i kesîreden berü mutasarrıf iken bin doksan sekiz senesinde vefât itdikde ol hînde Bosna eyâletine mutasarrıf olan Atlıbeyzâde izzetlü Mehmed Paşa'nın kocam müteveffâ-yı mezbûra iki bin yedi yüz elli esedî guruş şer'î deyni var iken müteveffâ-yı mezbûr bundan akdem "benim hidmetimde olup kendüsünde alacağım vardır" deyu kocamın kalîl ü kesîr ve celîl ü hakīr muhallefâtını kable'd-da'vâ ve's-sübût vâlî-i vilâyet olduğu hasebiyle bu fakīr ile kızı Kamer nâm hatunun yedinden mübâşirleri mübâşeretiyle kerh-i mu'teber ile ahz u kabz eyledikden sonra kocam mezbûr Ali Ağa'nın sulbiyye kızı ve benim sadriyye kızım müvekkilem mezbûre Kamer babası müteveffâ-yı mezbûrdan kānûn-ı sultânî üzere intikāl idüp zikr olunan Çupuliyek (?) çiftliğine babası mutasarrıf olduğu kadîmî temessükâtını dahi paşa-yı müşârun-ileyh zulmen yedimizden ahz ve çiftlik-i mezbûru zabt itdiğinden sonra paşa-yı müşârun-ileyh bi-emrillâhi te'âlâ küffâra esîr olup fetvâ-yı şerîfe ve kānûn-ı sultânî mûcebince zamân-ı mu'teber olan on sene mürûr itmeden bundan akdem kızım mezbûr Kamer çiftlik-i mezkûrun taleb ve da'vâsıyçün der adâlet-unvândan hâlâ Bosna Vâlîsi sa'âdetlü Mehmed Paşa hazretlerine ve medîne-i Saray kādısına hitâben fermân-ı kazâ-cereyân ısdâr ve esîr olan müşârun-ileyh Atlubeyzâde Mehmed Paşa tarafından çiftlik-i mezbûr ve mahsûlâtına vekâleten vaz'-ı yed iden Salih Subaşı nâm kimesne ile mahallinde mürâfa'a-i şer'-i şerîf oldukdan sonra kızım mezbûr Kamer'e çiftlik-i mezkûr hükm ve yedine hüccet-i şer'iyye ve sâhibü'l-arz olanlar tapunâmelerin virüp mûceblerince zabtıyçün kızım mezbûr tekrâr fermân-ı âlî ısdâr idüp henüz zabt eylemek murâd itdikde müşârun-ileyh Atlubeyzâde Mehmed Paşa'nın karındaşı oğlu Zülfikar ve subaşısı ve vekîli merkūm Salih ve diğer subaşısı Osman ve Turuncu dimekle şehîr Mehmed ve diğer Mehmed sâlik-i şirret olup zikr olunan çiftliği Sultânzâde dimekle şehîr olan Ahmed ve karındaşı Ali kocam müteveffâ-yı mezbûr Ali Ağa'ya rehn itmişdi paşa-yı müşârun-ileyh Atlubeyzâde Mehmed Paşa kocam Ali Ağa'nın fevtinden sonra mezbûrân Sultânzâde Ahmed ve vefât iden karındaşı mezbûr Ali'nin oğulları Mehmed ve Rüstem'den istihlâs itmişdir deyu mezbûrdan envâ'-ı tezvîrât ile temessükât peydâ ve hilâf-ı inhâ bir tarîkle bu def'a fermân-ı şerîf ısdâr idüp çiftlik-i merkūme hilâf-ı şer' ü kānûn müdâhaleden hâlî olmayup hâlâ adâletlü, merhametlü, mehâbetlü, azametlü pâdişâhımız pâdişâh-ı dîn-i İslâm *ebeddallâhü devletuhû ilâ yevmü'l-kıyâm* hazretlerinin zamân-ı adâlet-unvânında sekiz yıldan sonra doğrulup teveccüh iden hakkımızdan bizi men' ve alîle vü nâ-kādir olan kızım mezbûre Kamer'i haksız koyup dâr u diyârımızdan devr ü çiftliğimizden bu câriyelerin mehcûr itmek murâd itmeleriyle *hasbeten*

lillâhi te‘âlâ ve li-rûhi Resûlü’l-mu‘allâ ve firdevs-âşiyân ecdâd-ı pâk-nejâd ervâhıyçün ve hâlâ fî sebîlillâhi te‘âlâ i‘lân u işâ‘at-ı kelime-i tayyibe-i şehâdet içün ve vüfûr-ı şevket ve azamet birle müteveccih oldukları sefer-i nusret-eserleri hakkıyçün bu fakīre serhadd yerde vâkı‘ dâr u diyârımızı terk ve yüzün yere koyup rikâb-ı hümâyûn-ı adâlet-makrûna ref‘-i ruk‘a ve izhâr-ı tazallum itmişdir. Ümîddir ki kemâl-i adâletlerinden bu fakīreyi rikâb-ı hümâyûndan mahrûm ve dil-mecrûh göndermeyüp yedimde olan fermân-ı şerîf-i âlîşân ve sâ’ir cümle temessükâtıma terahhumen nazar buyurup çiftlik-i mezbûru kocam müteveffâ-yı mezbûr Ali Ağa’nın kızı mezbûre Kamer Hatun’a zabt ve âhardan dahl olunmamak bâbında adâlet-i aliyye ve merhamet-seniyye südûru ricâsındayuz. Bâkī emr ü fermân ve adâlet ve lütf u ihsân pâdişâh-ı âlempenâhındır.

Fakīr-i hakīr Ümmühani vekîl ve vâlide-i Kamer bint-i Şatır Ali
el-vâkı‘ fi 15 min Zi'l-hicce sene 1107.

{Falan şey bu kullarına ihsân buyrulmak içün enâmil-i deryâ-nevâlleri feyz-bahş olup emvâc-ı atâ-temevvücünden bir hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn sadaka buyrulmağa bu harîk-i nâr-ı anâ müstağrak-ı bahr-ı atâ buyrulmak temennâ ve ricâsıyla arzuhâl kılındı**}**

[43b] (189) Çupulik (?) Çiftliği’nde müte‘allik ruk‘a ile ma‘an giden arz sûretidir ki mahallinden bu mahalle sebt olunmuşdur.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Eyâlet-i Bosna’da Klis Sancağı’nda vâkı‘ Akhisar kazâsı muzâfâtından Çupulik (?) dimekle ma‘rûf çiftlik yerlerine mutasarrıfken bin doksan sekiz senesinde vefât iden Şatır Ali Ağa bin Hüseyin nâm kimesnenin vefâtından sonra sulbiyye-i kebîre kızı işbu râfi‘-i ruk‘a-i zarâ‘at Kamer nâm Hatun’a mâru’z-zikr çiftlik yerleri kānûn-ı şehriyârî üzere tapu ile intikāl ve mezbûre dahi resm-i tapu ile sâhibü’l-arzdan tefevvüz itmek üzere iken ol hînde Bosna Vâlîsi olan Atlubeyzâde izzetlü Mehmed Paşa’nın müteveffâ-yı mezbûr Ali Ağa’ya iki bin yedi yüz elli esedî guruş deyni var iken müteveffâ-yı mezbûrdan zevce-i metrûkesi Ümmihan bint diğer Hüseyin ve kız karındaşı Zakire ile sulbiyye kızı mezkûre Kamer Hatun’a bi-hasbü’l-ırsi’ş-şer‘î intikāl iden kalîl ü kesîr ve celîl ü hakīr emti‘a vü eşyâsını müteveffâ-yı mezbûrda hakkım ve alacağım vardır deyu kable’d-da‘vâ ve’s-sübût paşa-yı mûmâ-ileyh kerh-i mu‘teber ile mübâşir ma‘rifetiyle ahz u kabz itdiğinden sonra müteveffâ-yı mezbûr Ali Ağa’nın muhallefâtı deyn-i mezbûru muhît değildir deyu kızı mezbûreye hasbü’l-kānûn müntakil olan çiftlik-i

mezkûru vâlî olduğu hasebiyle kezalik kerh-i mu‘teber ile zabt ve mezbûre Kamer’in babası temessükâtını yedinden aldıkdan sonra paşa-yı müşârun-ileyh dest-i küffâra giriftâr u esîr olup halâsına terakkub ve intizâr olunup bu âna gelince değin mûmâ-ileyh halâs bulmayup kānûn-ı sultânî üzere zamân-ı mu‘teber olan on sene dahi mürûr itmeden mezkûr Kamer Hatun bundan akdem der-i devlet-medârdan Bosna Vâlîsi sa‘âdetlü Mehmed Paşa hazretlerine ve bu fakīre hitâben fermân-ı şerîf-i âlîşân ısdâr ve bi’l-cümle paşa-yı mûmâ-ileyh tarafından çiftlik-i mezbûre ve mahsûlâtına bi’l-vekâle vâzı‘ü’l-yed olan Salih Subaşı ile mezbûre Kamer Hatun mahallinde mürâfa‘a-i şer‘ olduklarında çiftlik-i mezbûr mezkûr Kamer Hatun’a babasından resm-i tapu ile müntakil ve hakk-ı tefevvüz mezbûrenin olduğu lede’ş-şer‘-i şerîf şühûd-ı udûl ile sâbit oldukdan sonra yedine hüccet-i şer‘iyye i‘tâ ve sâhibü’l-arz olanlar dahi çiftlik-i mezkûru resm-i tapu ile kızı mezbûreye ma‘rifetnâmeleriyle tefvîz ve mûceblerince tekrâr Devlet-i Aliyye tarafından mezbûre Kamer babasından müntakil ve müfevvez olan çiftlik-i mezkûr zabt itdirilmek bâbında Bosna vâlîsine ve bu fakīre hitâben fermân-ı kazâ-cereyân vârid ve ber-vech-i muharrer mezbûreye çiftlik-i mezkûr zabt itdirildikden sonra esîr olan mîr-i mîrân-ı mûmâ-ileyhin karındaşı oğlu Zülfikar ve subaşısı Salih ve Mehmed nâm kimesneler çiftlik-i mezkûr Sultânzâde Ahmed ve Mehmed tarafından müteveffâ-yı mezbûr Ali Ağa’da merhûn imiş paşa-yı mezbûr istihlâs ve fekk-i rehn itmişdir deyu sâlik-i şirret ve hevâlarına göre müzevver temessükât peydâ ve der-i devlet-medâra varup arzuhâl idüp fermân-ı şerîf ısdâr ve çiftlik-i mezkûra müdâhale ve vaz‘-ı yed itmek sadedinde olup mezbûr Kamer Hatun’a küllî hayf u gadr ve resm-i tapu ile müfevvezi olup hakk-ı sarîhi olan çiftlik-i mezkûru zabt itdirmeyüp *hasbeten lillâhi te‘âlâ ve li-rûhi Resûlü’l-mu‘allâ* babası yerleri olup hasbü’l-kānûni’s-sultânî hakk-ı müfevvezi olan çiftlik-i mezkûru müteveffâ-yı mezbûr Ali Ağa’nın kızı mezbûr Kamer Hatun’a ibkā ve hüccet-i şer‘iyye ve ma‘rifet-i sâhibü’l-arz ve fetvâ-yı şerîfe mûceblerince zabt ve mezbûrlar müdâhaleden men‘ olunmak bâbında fermân-ı şerîf-i âlîşân sadaka ve ihsân buyrulmak ricâsına ol ki vâkı‘ü’l-hâldir alâ vukū‘ihi pâye-i serîr-i devlet-masîre arz olundu. Bâkī fermân fermânındır.

Hurrira fi 15 min Zi'l-hicce sene [1]107.

Esîrî Mustafa

{Sâbıkā Bosna vâlîsi olan Atlubeyzâde Mehmed Paşa tehdîdini îkā‘a kādir olduğu esnâda kerh-i mu‘teber ile kerh idüp**}**

(190) Bihke Kal‘ası muhâsarasında olan kethüdâ-yı mükerrem izzetlü Ahmed Ağa hazretleri içün der-i devlete gitmişdir. İnşallâh zuhûr iden semeresi aşağıda zikr olunur.
Dergâh-ı felek-medâr ve bârgâh-ı gerdûn-iktidâr türâbına arz-ı bende-i bî-mikdâr budur ki;
Bundan akdem Bosna eyâletinde intihâ-i serhadd-i mansûrede vâkı‘ Bihke Kal‘ası üzerine düşman-ı dûzah-karîn kesret üzere asker-i menhûsleriyle ve mükemmel top ve cebehânesiyle müstevlî ve muhâsara olunmazdan mukaddem kethüdâmız Ahmed kulları bin iki nefer mîrî levendât ile kal‘a-i mezbûre muhâfazasına vaz‘ olunmağile a‘dâ-yı dîn kal‘a-i pâdişâhîyi muhâsara eyledikde merkūm kulları uğur-ı dîn ü devlet-i şehriyârîde leyl ü nehâr bî-hâb ve râhat cân u baş ile merdâne-gayret ve sarf-ı kudret idüp yarâr u emekdâr ve müdebbir ü kârgüzâr ve bundan akdem dahi nice def‘a dîn ü devlete lâyık bu serhadd-i mansûrede nice hidmeti zuhûr ve bi’l-cümle her vechle mahall-i merhamet-i pâdişâhî ve sezâvâr-ı âtıfet-i şehriyârî kulları olmağla kal‘a-i mezbûre muhâsarasında sebkat iden hidmeti mukābelesinde hâline merhameten avâtıf-ı aliyye-i hüsrevânîden bir nân pâre ile behremend ü ber-murâd buyrulmak ricâsıyla pâye-i serîr-i a‘lâya arz olundu bâkī fermân dergâh-ı adâlet-karârındır.

Bende Mehmed Mîrimîrân-ı Bosna

{Arz-ı mezkûr der-i devlete kapucubaşı Ahmed Ağa ve Yayçeli Kethüdâyeri Mehmed Ağa ve Çûkadâr Abdi Bey yediyle revâne oldu. Allâh ber-vefk-i murâd isâbet müyesser eyleye, âmîn. Târîh-i rû-be-râh fi 3 min Muharrem sene 1109**}**

[44a] (191) Bâbü’s-sa‘âde ağasına mürtezikadan mahzardır.
Devletlü sa‘âdetlü inâyetlü sultânımız hazretlerinin hâkpâ-yı devletlerine merhûm İskender Paşa oğlu Mustafa Bey vakfı mürtezikasının alâ-tarîki’l-mahzar arzuhâlleri oldur ki; vakf-ı mezbûra eben an cedd kâtib olan Akhisar kasabâsı sâkinlerinden Abdullah Kâtib bendeleri kendü hâlinde ve hidmetinde olup vakf-ı mezbûr vechen mine’l-vücûh hıyâneti ve mürtezika-i vakfdan ve mezra‘-i vakf fukarâsından bir ferde zararı olmayup evzâ‘ vü etvârından cümlemiz râzı vü şâkir olduğumuzdan mâ‘adâ merkūm bendeleri berât-ı âlîşân ile kitâbet-i mezbûre hidmetine kemâl mertebe istikāmet ile mukayyed olup azlini îcâb ider hâli yoğiken sâbıkā Akhisar kādısı olan Abdullah Efendi cihet-i mezbûreyi karındaşı Mehmed bin Yakup üzerine hilâf-ı inhâ ile berât itmeğin merkūm Abdullah bendelerine küllî hayf u gadr olduğuna binâen devletlü sa‘âdetlü sultânımız hazretlerine arzuhâle ictirâ olmağın kitâbet-i mezbûre merkūm Abdullah bendelerine kemâkân ibkā ve müceddeden berât-ı şerîf-i âlîşân sadaka ve ihsân

buyrulmak üzere taraf-ı bâhirü'ş-şereflerinden arz-ı şerîfleri i'tâ buyurmaları temennâsıyla ol ki vâkı'ü'l-hâldir alâ tarîkü'l-mahzar devletlü sa'âdetlü sultânımız hazretlerinin hâkpâ-yı devletlerine i'lâm olundu. Bâkī fermân devletlü sa'âdetlü sultânımız hazretlerinindir.

(192) Mahzar mûcebince arzdır.

Der-i devlet-mekîne ma'rûz-ı dâ'î-i kemîne budur ki;

Medîne-i Saray'da hayrâtı vâkı' merhûm ve mağfûrun leh Gāzî İskender Paşazâde Mustafa Bey vakfına eben an cedd kâtib olan işbu râfi'-i ruk'a-i zarâ'at Akhisarî Abdullah Halîfe bin Mustafa dâ'îleri kendü hâlinde ve hidmetinde olup vakf-ı mezbûra vechen mine'l-vücûh hıyâneti ve mürtezika-i vakf ve mezra'-i vakf fukarâsından bir ferde zararı olmayup evzâ' vü etvârından cümlesi şükrân üzere olduğundan mâ'adâ mezkûr dâ'îleri berât-ı âlîşân ile babası mahlûlünden kitâbet-i mezbûre hidmetine kemâl mertebe istikāmet ile mukayyed olup azlini îcâb ider hâli yoğiken âhardan Mehmed bin Yakup hüsn-i mahlûlünden yevmî altı akçe ile olmak üzere hilâf-ı inhâ bir tarîkle berât itmeğin mezkûr Abdullah Halîfe dâ'îlerine küllî hayf u gadr olmağın kitâbet-i mezbûre üslûb-ı sâbık üzere ber-vech-i muharrer yevmî yedi akçe ile müdâhale iden merkūm Mehmed ref'inden mezkûr dâ'îlerine kemâkân ibkā ve müceddeden yedine berât-ı şerîf-i âlîşân sadaka ve ihsân buyrulmak ricâsına ol ki vâkı'ü'l-hâldir alâ vukū'ihi pâye-i serîr-i a'lâya arz olundu. Bâkī emr ü fermân der ma'delet-unvânındır.

Hurrira fî Evâhir-i Muharremü'l-harâm sene tis'a ve miete ve elf.

el-abdü'd-dâ'î li'd-devleti'l-aliyye Mehmed el-kādı be-medîne-i Saray

(193) Defterdârın hüsn-i hâline ve cizye ve defterdârlık ibkāsı ricâsına mahzardır. Be-ma'rifet-i Sağrıcızâde es-Seyyid Mustafa.

Südde-i sidre-mekîn ve atebe-i sa'âdet-rehîn türâbına belde-i Saray ulemâ ve sulehâ ve sâdât ve meşâyih ve bi'l-cümle fukarâ dâ'îlerinin mahzar-ı sıhhat-eserleri budur ki; bin yüz sekiz Ramazân'ı gurresinden yüz sekiz ve dokuz senelerine mahsûb olmak üzere vilâyet-i Bosna'da vâkı' ehl-i zimmetin rû'us cizyeleri cibâyetine me'mûr olan işbu râfi'-i ruk'a-i zarâ'at Bosna cizyesi defterdârı izzetlü Mehmed Efendi kulları ahâlî-i vilâyet ile kemâl mertebe ülfet ve tahsîl-i emvâl-i pâdişâhîde dikkat ve re'âyâ vü berâyâ fukarâsıyla dahi hüsn-i mu'âmelesi olup me'mûr olduğu ednâ her re's cizyeden fermân buyrulduğu üzere cibâyet idüp aslâ ziyâde ta'addî vü tecâvüzü olmayup adl ü insâf ile ârâste ve istikāmet ü diyânet ile pîrâste ve bi'l-cümle bu diyâr-ı kalîlü'l-i'tibârın sıgār u kibârı ve re'âyâ vü berâyâsı min külli'l-vücûh mûmâ-

ileyh kullarından râzı vü şâkir olduğuna binâen yine defterdârlığı ve cibâyet-i cizye ibkāsıyla behredâr u dilşâd u şâdkâm buyrulmak temennâsıyla ol ki vâkı‘ü’l-hâldir bi’t-tazarru‘ ve ibtihâl der-ma‘delet-me’âle işbu sıhhat-eser ile arz u i‘lâm olundu. Bâkī lütf u ihsân ve emr ü fermân der ma‘delet-unvânındır.

Hurrira fi Evâhir-i Rebî‘ü’l-evvel sene 1109.

(194) Vezîr-i a‘zam Amcaoğlu devletlü Hüseyin Paşa hazretlerine Edirne’de tahrîr eylediğimiz arzuhâldir.

Devletlü merhametlü sultânım hazretleri sağ olsun. Bu kulları atebe-i aliyyeye Bosna fukarâsının ahvâl-i pür-melâllerin ifâdeye gelen du‘âcılarından olup evlâd-ı ulemâdan ve ilâ haze’l-ân evkātımı tahsîl-i ulûm ve ma‘ârife sarf idüp izâ‘at-i evkāt âleminde olmamış idim. Hikmet-bârî diyârımıza düşman-ı dîn musallat olup bizi pây-ı kahr-ı adüvvde pâmâl ve hasârat-ı şiddet-mâl u menâl olup afkar-ı fukarâdan olduğuma binâen bâ‘is-i nizâm-ı hâlim ve mûceb-i nafaka-i ıyâlim olmak ümniyyesiyle tarîk-i ilmde bir mülâzemet tezkiresi niyâzıyla bundan akdem atebe-i aliyyelerine arzuhâl itdiğimde fazîletlü Şeyhü’l-İslâm sellemü’s-selâm hazretlerine havâle buyrulup mahzan hâlime şefkaten ve merhameten husûl-ı merâhime müsâ‘ade-i kerîmâneleri olmuş idi. Hâlâ dahi vücûd-pezîr olmamağla devletlü merhametlü sultânımdan hâl-i zârlerini ifâdeye hasbî azîmetimize haber ve mükâfât buyurmaları bâbında emr ü fermân devletlü efendimindir.

Bende Abdullah

[44b] (195) İşbu sene-i tis‘a ve miete ve elf şehr-i Rebî‘ü’l-âhirin ~~yedinci günü ki yevm-i gurresinde çehârşenbedir vakt-i zuhrda~~ Nemçe taburu mükemmel top ve cebehâne ile birden Doboy Kal‘ası’na hücûm ve derûnunda olan ümmet-i Muhammedî şaşurup zafer-i nuhûset-eserlerinde ol esnâda vefât itmiş bulunan Bosna Vâlîsi merhûm Mehmed Paşa hazretlerinin kethüdâsı sa‘âdetlü Ahmed Ağa bir mikdâr ehl-i ırz zu‘amâ ve defter halkı ve Bosna Mîralayı izzetlü Hasan Bey ile Radosve (?) yaylasında bulunup paşa-yı merhûmun ye’s ü mâteminde iken nâ-gâh bu haber-i keder-eser zuhûr ve bi’l-cümle ber-vech-i muharrer yanında bulunan çendân askeriyle Viranduk boğazına azîmet ve bu esnâda şehr-i Saray’ın mollâsı olan Edirnevî Balizâde Mehmed Efendi’nin meclis-i menhûs-eserlerine ve a‘yân u eşirrâtına yazup ve pey-der-pey bu ahvâli ve küffâr-ı bed-girdârın kasd-ı fâsidleri medîne-i Saray’a olduğunu mahzar ile on beş def‘a müsta‘cil

menâzil ile kat kat i‘lâm ve kâh sekbân ve kâh nefîr-i âmm ile istimdâd ve cebehâne taleb idüp lâkin ba-fermân-ı Hüdâ-yı Vâhidü’l-Kahhâr şehr-i mezbûrun ol esnâda işe yarâr birkaç a‘yânı bir tarîkle umûrdan merdûd ve her biri mehcûr bulunup oğlan uşak makūlesi a‘yânlık taslar birkaç hîz-i bî-temyîz yek-dil ve yek-cihet bulunmağile cümlesi bir araya gelüp sümün ve südüs ve nısf ve rub‘ı sözlerinden bir söz kırığı meydâne gelüp ve bunun birle âyâ Kethüdâ Bey Ahmed Ağa’nın yedine bu vakt fırsat girdi bizden şimdi celb-i mâl mıdır murâdı deyu dükkânçe-i türrehâthânelerinden kelimât ve evzâ‘-ı nâ-şâyesteler vaz‘ında iken küffâr-ı bed-a‘nâk bu aralıkda fırsat ganîmetdir deyu kethüdâ-yı mûmâ-ileyhi yanında bulunan derd-mendleri Viranduk boğazından takladup ve şehr-i mezbûra küffâr-ı bed-nihâd mâh-ı mezkûrun yedinci günü ki yevmü’l-erbâ‘dır vakt-ı zuhrda nuhûset ile cemî‘an tabur-ı melâ‘îniyle gelüp gāret-gerde ve yarınki gün ki yevmü’l-hamîsdir vakt-i asrda cevâmi‘ ve mesâcid ve sâ’ir ebniyye-i azîme ve binâ-i kaviyye âteşler bırakup bi’l-külliye ihrâk-ı bi’n-nâr eylediklerinden sonra cümle eyâlet ittifâkıyla Çelebibazarı’nda ba‘zı mertebe olan hakāret-i memleketin der-i devlete tahrîr olunan mahzar-ı sıhhat-eseridir ki vech-i âtî üzere aynıyla mahallinden nakl olunmuşdur. Sene 1109.

Melâz-ı derd-mendân ve melce-i müste-mendân olan atebe-i adâlet-unvân ve südde-i seniyye-i sa‘âdet-nişân *dâmet fî himâyetillâhi’l-meliki’l-mennân* türâbına eyâlet-i Bosna’da vâkı‘ bi’l-cümle kazâ ahâlîlerinden ve bî-âb u tâb bakiyye kalan belde-i Saray’ın ulemâ ve sulehâ ve ehl-i defter-i dîvân-ı Bosna ve zu‘amâ ve erbâb-ı tîmâr ve a‘yân-ı vilâyet ve serhadd-i mansûre olan kılâ‘ ve palankaların kapudan ve sâ’ir neferât ağaları ve bi’l-cümle re‘âyâ vü berâyâ ve fukarâ ve zu‘afânın ittifâk u ittihâdlarıyla işbu sene-i tis‘a ve miete ve elfde vâkı‘ evâsıt-ı Cemâzîye’l-âhiride akd olunan müşâvere-i kübrâda be-tarîkü’l-mahzar tahrîr olunan arzuhâl-i pür-melâlleri budur ki; birkaç seneden berü cemî‘ millet-i Nasârâ yek-dil ve yek-cihet olduklarından nâşî sinîn-i sâbıkada Bosna serhaddinin sedd-i sedîdleri olan Neve ve Knin ve Sin ve Kostançe ve Gabele ve bunların emsâli nice kılâ‘-ı pâdişâhî dâhil-i eydî-i küffâr-ı bî-dîn olup eyâlet-i mezbûrede hâlâ tahassun idecek husûn-ı metânet-numûn kalmamağla gerek kasabât u kurâlarda ve gerek Bosnasarayı’nda olan ümmet-i Muhammed bu âna değin küffâr-ı hâksâr zuhûr ve hücûm itdikçe cemî‘ mâmelekimizi fî sebîlillâh bezl ve harc u sarf ve kılıca gelen âdemlerimiz birkaç seneden berü mîrî levendât içün kapucubaşı merhûm Fazlullah Ağa ile ve Haseki Osman Ağa ile Belgrad cânibine sefer-i hümâyûna varup kimi şehîd ve kimi esîr ve kimi bu diyâra gelmeğe rağbet itmeyüp ve kimi dahi sinîn-i mâziyelerde maraz-ı vebâdan

emr-i Hakla vefât idüp hâlâ darb u harbe kādir âdemlerimiz kalmayup ale'l-husûs selâtîn-fermâ-yı sâmî-mekân ve havâkīn-i kadr-tüvân-ı âl-i Osman *ebeddhümullâhü te'âlâ ilâ âhirü'z-zamân* hazrâtıyla küffâr-ı bed-fi'âlin beher sene âteş cenk ü cidâli mütemâdî olduğundan bu sene-i mübârekede Bosna Vâlîsi merhûm devletlü Mehmed Paşa hazretlerinin vefâtından evvel ve sonra diyârımızda asker ve imdâd bulunmadığından küffâr-ı hâksâr cem'iyyet-i kesîre ile Bosna cânibine hücûm ve küffâr-ı bî-dînin başlu ve cem'iyyetlü ve mükemmel cebehânelü tabur-ı menhûsu olup bir vechle mukāvemete iktidârımız olmadığından evvelen Doboy ve Muglay kal'aların zabt ve sâniyen Jebçe (?) palankasın ihrâk-ı bi'n-nâr ve ol mahalden belde-i Saray'a varınca cümle tabur-ı menhûsuyla geçdikleri yerlerde **[45a]** yemîn ü yesârında bulduğu bi'l-cümle kasabât u kurâyı ve ba'de belde-i Saray'ı bi'l-külliye ihrâk-ı bi'n-nâr ve ahâlîsi cümle mâmeleklerinden ancak birer gicelik nân pârça ile zelîl ü hakīr Hersek cânibine tahlîs-i cân içün deşt ü kühsârı keşt ü güzâr ve hasta vü marîz bernâ vü pîrden bulunan derd-mendlerden ve sâ'ir sıbyân u nisvândan niceleri pâymâl-i a'dâ ve niceleri dahi hâlâ esîr ü giriftâr ve gerden-beste-i küffâr olduklarından mâ'adâ vech-i meşrûh üzere sinîn-i mâziyelerde vâkı' seferlerde ve bunca yerlerde nice bin âdemlerimiz telef ü zâyi' ve dâr u diyârlarına gelmeyüp ve hâlâ bu vech üzere memleket-i pâdişâhî tahrîb ü tahrîk ve zâd u zahâirimiz gāret-gerde vü hasârat-zede ve belde-i mezbûrenin fakīr u ganîsi berâber olup ekseri şimdiden dahi ekl-i meyteye muhtâc ve küffâr-ı bed-a'nâkın nuhûsetle girüye avdetlerinde sa'b u sengistân olan sâlifü'z-zikr Doboy Kal'ası'nın sâ'ir etrâfında olan Şokçe ve re'âyâ keferesinden mâ'adâ hâlâ altıyüz mikdârı Nemçe melâ'îni derûnunda karâr ve haydûd eşkıyâsı her gün tecemmu' ve eydî-i küffârda olan nehr-i Sava ve Brud Kal'a ve palankaları yedi sekiz sâ'at karîb yerde vâkı' olmağla her gün kal'a-i mezbûreye cebehâne ve asker-i menhûs îsâl idüp metânet virdirmek üzere sa'y u ihtimâm-ı nâ-tamâm ve netîce-i kelâm bu kış içinde istihlâsı katî emr-i asîr ve kal'a-i mezbûre bakiyye kalan memâlik-i mahrûseden ba'îd ve nehr-i Sava'ya karîb olduğundan cem'iyyet-i menhûslarıyla memâlik-i İslâmiyye'ye *ıyâzen billâhi te'âlâ* îsâl-i mazarrat kasdlarında olduklarında haber alınmak emr-i muhâl olup lâkin bu def'a şiddet-i şitâ ve taraf-ı Hakkdan bi-hamdillâhi azîm karlar yağup dâğlarda ve ba'zı yerlerde bakiyye kalan bî-çâregân dâr u diyârlarından bi'l-külliye kat'-ı ümîd itmişlerken bu diyâr-ı adîmü'l-i'tibârın muhâfazasına bundan akdem ta'yîn buyrulan vüzerâ-i izâmdan vezîr-i mükerrem devletlü sa'âdetlü Mustafa Paşa *yesserallâhü te'âlâ mine'l-hayr-ı mâ-yeşâ'* hazretleri bu diyâr-ı kalîlü'l-i'tibârda bulunup ve perîşân olan ümmet-i Muhammed'i yine girüye avdet ve kurâ ve kulûbelerde iskân itdirmeğe bezl-i makdûr üzere iken hâlâ saltanat-ı aliyyeden eyâlet-i Bosna

ve eyâlet-i mezbûre müştemile olduğu umûr-ı cumhûru vezîr-i müşârun-ileyh hazretlerinin re'y-i savâb-dîdelerine tefvîz ü sipâriş buyurulduğundan bi'l-cümle fukarâ ve zu'afâ nîm-mürde iken yine nev-hayât bulup yümn ü himmetleri ve gayret ü hamiyyetleri ile herkes yine vatan-ı asliyyesine gelüp mekse rağbet idüp ve lâkin bu diyâr-ı adîmü'l-i'tibârda ber-vech-i muharrer husûn-ı metânet-nümûn kalmayup ve kalan dahi Bihke ve Banaluka ve İhlivne ve Hersek'de vâkı' Poçitel ve Kluç (?) kal'aları biribirinden ziyâde ba'îd ve sâ'ir serhadd-i İslâmiyye'nin bu âna gelince etrâf-ı erba'sı meksûf ve muhâfazaya muhtâc idi ve mâlen ve bedenen kuvvet u kudretimiz var idi. Bu def'a cevânib-i sitteden açık kalup ve belde-i Saray ihrâk-ı bi'n-nâr olmadan cemî' serhadd-i mansûre ve Bosna muhâfızlarının yanlarında olan asker-i İslâm'ın tedâriki görülmek mümkin ve esbâb-ı cenk ü müdâfa'a-i düşmana hadd-i imkân var iken mukaddemâ Belgrad ve Niş kal'alarına düşman-ı dîn bir tarîkle zafer bulup vilâyet-i mezbûre mahsûr olduğu hâlde Bosna muhâfızı olan vezîr-i âsaf-nazîr devletlü merhûm Hüseyin Paşa hazretlerinin zamân-ı vilâyetinde fermân-ı âlî ile kat' itdirdiği mangırdan darbhâne-i âmireden yevmiyye yedişer ve sekizer kîse akçe îrâdı olduğundan mâ'adâ ol esnâda cemî'-i memâlik-i İslâmiyye'den zî-kudret mâlı fermân buyrulmağın vilâyet-i Bosna'nın dahi zî-kudret mâlı ile belde-i Saray'da hayrâtı vâkı' merhûm Gāzî Hüsrev Bey hazînesi mâlından beş yüz mikdârı kîse akçe paşa-yı müşârun-ileyh hazretlerine kezalik fermân-ı âlî ile ta'yîn u tahsîs ve bu diyârda olan cümle asker-i İslâm'a ve vezîr-i müşârun-ileyhe erbâb-ı devlet ve erkân-ı saltanat bu vech üzere takviyyet u nizâm virdirdiklerinden mâ'adâ ol asrda dâr u diyârımız bütün ve dîn karındaşlarımız seby ü esîr olmayup ve paşa-yı müşârun-ileyhin yanında yüz seksen mikdârı levendât bayrakları dâ'imâ hâzır u âmâde ve ol esnâda Nemçe taburunun melâ'îyeti dâ'imâ iç il taraflarına meyl ü meşgūl ve aslâ bu diyâra müstevlî olmak sadrında olmayup ve merhûm müşârun-ileyh hazretleri **[45b]** ol mikdâr müretteb bayrak ve mükemmel kapusu halkı ile ol târîhde ancak Hırvat Banı ve haydûd eşkıyâsı melâ'înînden leyl ü nehâr ve sayf u şitâ umûr-ı muhâfaza ile sarf-ı destmâye-i kudret ve bi'l-cümle Bosna ve Hersek diyârlarının derbend ü belleri ve sâ'ir sengistân ve sarp yerleri ve hüdâyi dâğlarının top ve cebehâne ile mürûru emr-i muhâl-ender-muhâldir deyu dâ'imâ ahz olunan Nemçe dilleri takrîr ve bu def'a takdîr-i Rabbânî ile bu diyâr-ı adîmü'l-i'tibâra başlu ve cem'iyyetlü ve ağır cebehânelü küffâr-ı bî-dîn tabur-ı menhûslarıyla yol bulup ve cemî' serhaddlerimizin yollarına ve yerlerine hâlâ vukūf-ı tâmm kesb eylediğinden gayrı belde-i Saray'dan tabur-ı melâ'îne katılup tab'iyyet ve ma'an giden bunca Efrenk-i bed-renk ve zikr olunduğu üzere sâ'ir kurâ ve nevâhî keferesi önlerine düşüp *ıyâzen billâhi te'âlâ* küffâr-ı bed-nihâda kulağuzluk ve pey-der-

pey ba‘de’l-yevm diyâr-ı Bosna’ya sevk ü tahrîkleriyle küllî hücûm ve kasd-ı fâsidleri ezharu mine’ş-şems ve mu‘temedün-aleyh çıkan üserâ-yı müslimîn evvel bahârda yine cem‘iyyet-i azîme ile Bosna cânibine tedbîr-i nâ-muvâfıkları ve ittifâk u ittihâd-ı nâ-müsâ‘idleri olduğunu bi’d-defa‘ât muhakkak u mukarrer haber virüp ve elhâletu hazihi diyârımız minvâl-i muharrer üzere cümle eyâlet-i Bosna’nın cemî‘ etrâfı muhâfazaya eşedd-i ihtiyâc ile muhtâc ve ale’l-husûs şimdiden kış var iken hâlâ rikâb-ı hümâyûn-ı şevket-makrûnda dîn ü devletin hidemâtında bezl-i makdûr eyleyen dergâh-ı mu‘allâ ocağının zâbitlerinden işinden usanmaz ve mu‘temedün-aleyh kâr-âzmûde vü cengâver yiğitlerden ve sâ’ir tavâ’if-i askeriyyeden on beş yirmi bin mikdârı me’ûnetleri ile asker ve mükemmel cebehâne ve dahi hazîne bakiyye kalan kılâ‘-ı pâdişâhî ve bu vâdî-i hayretde sergerdân olan fukarâ ve zu‘afânın sıbyân u nisvânı ve bunca bî-ser u pâ kalmış ümmet-i Muhammed fukarâsını şimdilik avn-ı Hakkla muhâfaza idecek takviyet u nizâma şiddet-i zarûretimizden gayrı vech-i meşrûh üzere bu diyârda bundan evvel birer birer dâhil-i eydî-i küffâr olmuş her ne mikdâr kal‘a ve palanka ve kasaba ve kurâ var ise yarın bugün istihlâs olunur deyu mülâhazât ve tasavvurât-ı nâ-resîde sebebiyle ancak zikr olunan kılâ‘ ve diyârın bu âna değin birisi yedd-i düşmandan tahlîs olunmadığından gayrı bu diyârın ahvâl-i pür-melâli bu def‘a vâlâ ve berter ve ziyâde ve feth-i hâkānîden berü bu mertebe zâd u zahîre ve mâl u mülk ve erzâklarımızdan cüdâ ve min külli’l-vücûh meşâkk-ı azîmeye hâlâ mübtelâ ve küffâr-ı bed-gerdârın cevânib-i sitteden hücûmunda açık serhadde her kim muhâfız olsa harâb-âbâd kalmış ve ahâlîsi şaşmış memlekete nizâm virdirmek emr-i muhâl olup ancak bu kış içinde tedârikimiz vakt ü zamânıyla görülüp ve vezîr-i müşârun-ileyh hazretleri avn-ı Hüdâ-yı müte‘âl ve inâyet-i Melik-i bî-zevâl ve du‘â-i hayr-ı icâbet-eser-i pâdişâhî ile bu diyârın sedd-i sedîdi ve âhen kilîdi olan nehr-i Sava yalusuyla münâsib olan mahalle bi’z-zât şevketlü azametlü ve heybetlü mehâbetlü pâdişâhımız pâdişâh-ı dîn-i İslâm *ebeddallâhü devletuhû ilâ yevmü’l-kıyâm* hazretleri gelüp yetişince ve avn-ı Hakkla bu berzah-ı azîmeden ve eydî-i düşmandan istihlâs idince minvâl-i muharrer üzere cengâver ve müretteb on beş yirmi bin mikdârı asker ve kifâyet mikdârı zahîre ve cebehâne ve dahi hazîne ta‘yîn ve bunlar ile bu memleket-i pâdişâhîye imdâd u i‘ânet buyrulmaz ise bu derd-mendân ve hayret-encâmın ahvâli min külli’l-vücûh diğer-gûn olduğundan mâ‘adâ Bosna ve Hersek diyârlarının dâğları ve bunca kılâ‘-ı pâdişâhî *ıyâzen billâhi te‘âlâ* küffâr-ı bed-girdârın hücûmuna göre düşman-ı dîn dest-res bulur ise cemî‘an Rumeli’nde olan bunca ümmet-i Muhammed’in hâl-ı diğer-gûnleri neye müncerr olacağın mülâhaza-i devlet buyrulup rûz-ı cezâda cümlemizin bâ-husûs sıbyân u nisvânın dest-ı hûn-âlûdleri dâmen-gîr-i vükelâ-i devlet olmak emr-i mukarrer

ve muhakkak olup binâenaleyh cemî‘ eyâlet-i mezbûrenin ahâlî ve fukarâsı pâymâl-i a‘dâ ve ukūl-ı kāsırası olan lâ-yu‘ad ve lâ-yuhsâ nisvân u sıbyânı hayrü’l-edyân olan **[46a]** dîn-i Muhammedî’den ihrâc ve kendü dîn-i bâtıl ve âyîn-i âtıllarına sevk ü tahrîk olunmasın Allâhu te‘âlâ lâyık u revâ görülmeyüp cemî‘ ümmet-i Muhammed ve re‘âyâ vü berâyâ selâtîn-i sidre-makām ve havâkīn-i iskender-ihtişâm yanlarında vedî‘a-i hâlikü’l-berâyâ olup *kālallâhu te‘âlâ inallâhe yemurukum en tu’eddû-l-emânâti ilâ ehlihâ*[165] *ve kāle Resûlü’l-Ekrem sallallûhü aleyhi ve’s-sellem küllüküm râ‘i ve küllüküm mes’ûlün an raiyyetihî*[166] mazmûn-ı belâgat-meşhûnu üzere *hasbeten lillâhi te‘âlâ ve li-rûhi Resûlü’l-mu‘allâ* bu diyâr elde iken ve perîşân olan halkın yine avn-ı hakkıyla iskânı mümkün iken vech-i muharrer üzere cümle ahvâl-i pür-melâlimizi bi’z-zât rikâb-ı hümâyûn-ı ma‘delet-makrûna arz ve yine milel-i Nasârâ yek-dil ve yek-cihet ol rezîn ve Bekanoğlu (?) ve Hırvat Banı ve Karluca (?) cendrali ve leb-i deryâda olan Venedik Doju ve Kotor eşkıyâsı Nemçe taburu ile haberleşüp umûm üzere birden üzerimize hücûm itmezden mukaddem nehr-i Sava yalusuyla münâsib olan mahalle avn-ı Hakk ile pâdişâh-ı dîn-i İslâm hazretleri şevket ü iclâl ile gelüp yetişince hâlâ iltimâs ve niyâz olunduğu vech üzere bu diyâr-ı adîmü’l-i‘tibâr müretteb ü müsellah cenk-âzmâ ber-vech-i muharrer on beş yirmi bin mikdârı asker ve kifâyet mikdârı zahîre ve cebehâne ve dahi hazîne bu kışda ale’t-ta‘cîl vaktiyle imdâdımız içün vech-i meşrûh üzere gayret-i dîn-i mübîn ve hamiyyet-ı ırz u nâmûs-ı saltanat-ı pâdişâh-ı rûy-ı zemîn hazretlerinden merreten ba‘de uhrâ me’mûl ve mes’ûl her bernâ vü pîr olduğu minvâl üzere bu kulunu mahzûn ve derûn u bîrûnu muhterik fukarâ ve zu‘afânın etrâfında olan açık serhadd-i İslâmiyye’ye kalb-i kuvvet ve bu kış içinde tedârikimiz görülmezse eyâlet-i mezbûre haşmetle olduğu hadden bîrûn bakiyye kalan ümmet-i Muhammed ve nisvân u sıbyânı kefere-i bî-dîn pâymâl ve esîr-i selâsil ve ağlâl ve dest-i tetavul-kârlarında envâ‘-ı azâb u ikāb ile helâk itmeleri emr-i mukarrerdir. İbtinâen-aleyh bu fukarâ gûşe-i ayn-ı inâyet ve merhamet ile nazar buyrulup ve bundan akdem eydî-i düşmandan perîşân olduğumuzda sâbıkā Bosna Vâlîsi olan Ahmed Paşa hazretlerinin tarafından ta‘yîn olunup der-i devlet-medâra varan kapucular kethüdâsı ile tîmâr defterdârı ancak paşa-yı mûmâ-ileyh tarafından kendü hevâ ve hatt-ı nefslerine müte‘allik olan ahvâl içün ta‘yîn olunup ve ahâlî-i diyâr olan derd-mendlerden bir ferdin vekâlet ve ahvâl-i diğer-gûnlerimize müte‘allik vechen mine’l-vücûh bir dürlü sipârişimiz vâkı‘ olmayup ve ahvâl-i perîşânımızın i‘lâmıyçün bi’l-cümle eyâlet-i mezbûre fukarâsı taraflarından hasbî giden zümre-

[165] Nisa Suresi 58.Ayet.
[166] Hadis-i Şerif: Hepiniz çobansınız, hepiniz güttüklerinizden sorumlusunuz.

i ulemâdan Ahmed Efendi ve Abdulfettah Efendi ve Abdullah Efendi ve sâ'ir mu'temedün-aleyh âdemlerimizden vâkı'ü'l-hâli terahhumen su'âl ve şevketlü pâdişâhımız hazretlerinin hengâm-ı saltanat ve sâye-i himâyelerinde memâlik-i İslâmiyye'de i'lân u işâ'at olunan kelime-i tayyibe-i şehâdet hakkıyçün ve ecdâd-ı izâmlarının pâk ervâhlarıyçün *irham men fi'l-ardı yerhamuke men fi's-semâ*[167] mısdâkınca emân sümme'l-emân derd-i derûnumuza dermân niyâz ve iltimâsıyla ol ki vâkı'ü'l-hâldir pâye-i serîr-i izzet-masîre işbu mahzar-ı sıhhat-eserle arz u i'lâm olundu. Bâkī emr ü fermân ve lütf u merhamet ve ihsân destgâh-ı ma'delet-karârındır.

{Pâdişâhâmen be-dergâhet-penâh âverde âm
Çârçîz-i âverde âm şâhâ ki der-genc-i nusûpent

Der harîm-i mazarratet rûy-ı siyâh-ı âverde âm
Nistî ve hâcet ve gadr ve günâh âverde âm**}**

el-abdü'd-dâ'î li'd-devleti'l-aliyye Mehmed el-kādı be-medîne-i Saray

Yurcâ kabûle mâ fî hazâ'l-kitâb bi-hurmeti men lehü faslü'l-hitâb nemmekahû el-fakīr Mehmed Şeyhî el-müftî be-Saraybosna

Min ak'adetihi nikâbete'l-eyyâm ikāmetuhû igāsetü'l-kirâm zübire ed-dâ'î Ahmed eş-şeyh-i be-câmi'-i es-Sultân Mehmed Han

Bende Mehmed Defterdâr-ı Bosna
Bende Mustafa Mîrlivâ-i Bihke
Bende Seyfullah be-muhâfız-ı Teşne
Bende Selim Muhâfız-ı Bihke
Bende Ali Muhâfız-ı İskopye
Bende Hasan Mîralay-ı Bosna hâlâ
Bende Durmuş Mîralay-ı Hersek hâlâ
Bende Ahmed Mîralay-ı İzvornik hâlâ

[167] Hadis-i Şerif: Yerdekilere merhamet et ki göktekiler sana merhamet etsin.

Cümlesi reyb ü şübheden me'mûn vâkı'ü'l-hâldir sâbitü'l-mazmûn harrere el-fakīr Mehmed el-müderris

Zekatü'l-câh iğāsetü'z-zu'afâ resmihû el-fakīr Ahmed el-kādı be-Alasonya sâbıkā

Mâ fîhî mine'l-merâm matlûb-ı cemî'ü'l-enâm nemmekahû el-fakīr Şeyhî Mehmed el-kādı be-medîne-i Silistre sâbıkā

(...) harrere el-fakīr

Hakīkatü'l-hâl alâ hazâ'l-minvâl harrere el-fakīr

El-emr-i kezâ lâ-hilâfe fi hazâ harrere el-fakīr

El-emânü'l-emân sümme'l-emân yâ sâhibü'l-irfân Hüseyin el-müderris

İrhamû erhamekümullahû harrere el-fakīr

Mâ fîhî mine's-sütûr nâfi'ü'l-umûri'l-cumhûr harrere el-fakīr

Efdalü'l-ma'rûf i'ânetihî'l-melhûf nemmekahû el-fakīr

El-emr-i kezâ lâ-hilâf-ı fi-hazâ harrere el-fakīr

El-emr-i kezalik ve ene şâhidün bizâlik nemmekahû'l-fakīr

Ve ene şâhidun bimâ şehide aleyhi el-ihvân zeberahû el-fakīr

Cemî' mâ fi'l-kitâb muvâfikü's-savâb harrere el-fakīr

[46b] (196) Venedik tarafından sedd ü hudûda me'mûr olan sâbıkā başbakīkulu olan izzetlü Osman Ağa tekmîl-i hudûddan sonra Bosna Muhâfızı devletlü Halil Paşa hazretlerine medîne-i Saray'a geldiklerinde ahâlî-i vilâyetden aldıkları mahzarın sûretidir ki aynı mahallinden nakl olunmuşdur. Fi 11 Şevvâl sene 1112.

Atebe-i felek-rütbe-i pâdişâhî ve südde-i seniyye-i şehinşâhî türâbına medîne-i Saray ulemâ ve sulehâsının ve fukarâ ve zu'afâsının mahzar-ı sıhhat-eserleri oldur ki; sulh ü salâh-ı hayr-encâm ve musâfât-ı râhat-fercâm tetimmesinden olup Venedik cânibinde kat'-ı hudûd ve tefrîk-i arâzîye Devlet-i Aliyye tarafından me'mûr olan sâbıkā Silahdâr Ağası iftihârü'l-emâcid ve'l-ekârim izzetlü Osman Ağa *zîde mecduhû* ahidnâme-i hümâyûn mûcebince ve hâlâ Bosna Muhâfızı vezîr-i âsaf-nazîr ve müşîr-i müşterî-tedbîr devletlü sa'âdetlü Halil Paşa hazretlerinin nezâreti ve uhde-i himmetleriyle Venedik hudûdu civârında vâkı' belde-i Mostar ve Blagay ve Poçitel ve İstolçe ve Lubuşka ve İmoçka ve Nevesin kazâlarının kuzzâtı arzı ve zikri sebk iden kazâlarda sâkin ulemâ ve sulehâ ve meşâyih ve zu'afâ ve ağavât ve neferât ve sâ'ir fukarâ ve meşâhîr-i vilâyet ve a'yân-ı memleket ve sipâh ve zu'amânın mahzar-ı sıhhat-eserleri nâtık oldukları vech üzere tahdîd-ı hudûd ve sınur ve temyîz-i arâzî ve tefrîk-i sugūr hidmetinde

hasbü'l-fermân-ı âlî kemâl mertebe ihtimâm-ı tâmm ve sa'y-ı mâlâkelâm idüp vezîr-i müşârun-ileyh hazretlerinin nezâret ve himmet-i bî-hemtâlarıyla husûs hatt-ı pergârî ve hatt-ı müstakīmde istikāmet üzere hidmet ve pergâr-sıfat-ı dâ'ire-i ihtimâmda hakîmâne hareket ve bezl-i destmâye-i kudret ve sarf-ı miknet itmekle Kolobuk (?) Kal'ası'ndan mâ'adâ Devlet-i Aliyye arâzîsine nice kılâ' ve husûn ve palanka ve arâzî ve nevâhî-i ma'mûre ve ze'âmet ve tîmâr ve kulle ve âsiyâb munzamm olup hakk u adl üzere tefrîk ve temyîz-i arâzî olunup emr ü fermân olunan fazla Venedik cânibine nîm-hatve arâzîden virilmeyüp Devlet-i Aliyye tarafına enfa' vü evlâ olan vech üzere hareket ve bu umûr-ı mu'azzamada mükâleme ve müşâvere ve taharrî ve te'emmül ve fikret idüp bu emr-i hayr-encâmın ibtidâsından intihâsına varınca herhâlde teyakkuz u basîret üzere olup bi-hamdüllilahi'l-meliki'l-a'lâm bu emr-i hatîr hüsn-i hitâm bulmağile on dört seneden berü hâne berdûş olup dâr u diyârından cüdâ ve dest-i hayretde serkeşte vü hayrân olan ümmet-i Muhammed fukarâsı ve âmme-i re'âyâ ve kātıbe-i berâyâ emlâk-ı kadîme ve evtân-ı asliyyelerine mu'âvedet idüp leyl ü nehâr dîde-i eşk-bâr ile cân u dilden ve derûn-ı seniyye-i gış u gılden şevketlü, azametlü, şecâ'atlü, mehâbetlü, kerâmetlü Halîfe-i rûy-ı zemîn *halledallâhü mülkehû ve devletuhû ve e'azz-i ensâruhû ilâ yevmü'd-dîn* hazretlerinin devâm-ı ömr ü devlet-i ebedd-peyvendleri da'vâtında müdâvemet ü muvâzabet ve iştigāl ü mübâşeret üzere olup bi'l-cümle serhadd-i mansûre ahâlîsi âsûde-i hâl ve müreffehü'l-bâl olup ahvâl minvâl-i meşrûh üzere olduğu hadd-i tevâtüre irüp ağa-yı mûmâ-ileyh iki seneden berü cehd-i mevfûr ve hidmet-i şehriyârîde bezl-i makdûr ve sa'y-ı meşkûru mukābelesinde şâyeste-i eltâf-ı amîme-i şâhâne ve sezâvâr-ı avâtıf-ı cesîme-i pâdişâhâne olduğu nümâyân olmağile melhûz-ı ayn-ı inâyet ve manzûr-dîde-i merhamet buyrulmak ricâ ve temennâsıyla ol ki vâkı'ü'l-hâldir işbu mahzar-ı sıhhat-eser-i zarâ'at-hitâm ile der-i devlet-medâra inbâ vü i'lâm olundu. Bâkī fermân ve lütf u ihsân dergâh-ı ma'delet-unvânındır.

Mâ hurrira fî hazâ'l-kırtâs şâyi'-i beyne'n-nâs harrere el-abd el-fakīr Ahmed el-kādı be-medîne-i Alasonya sâbıkā

Heme ber-vech kemâ-lest kemâ lâ-yahfi zübire el-abdü'd-dâ'î Mehmed Şehrî el-kādı be-medîne-i Ojiçe sâbıkā

Mâ hüve'l-muharrer fî hazâ vesîkatuhû vâkı'un alâ vechü'l-hakīka nemmekahû el-fakīr es-Seyyid Mustafa el-kādı be-medîne-i Banaluka sâbıkā

Kamu a'lâ vü ednânın temennâ ve ricâsıdır inâyet bezl idüp bahş-ı merâm anın cezâsıdır harrere el-fakīr

Güft-i Ahmed ya Ali der her sefer yâ Ali el-merhametü re'sü'z-zafer nemmekahû el-fakīr
{Fî zamân-ı Ojiçevî Sâbit Alaüddin Efendi el-kādı be-medîne-i Saraybosna vezîr-i mükerrem devletlü Halil Paşa muhâfız-ı Bosna fî 13 min Şevvâl sene 1112**}**

[47a] (197) Hâlâ Bosna muhâfızı tarafından der-i devlet-medâra bu fakīr emrleri üzere ta'lîk hatt ile tesvîd idüp âdemleriyle gönderilmişdir. Fi 7 L sene 1113.

Der-i devlet-medâr türâbına arz-ı bende-i bî-mikdâr budur ki;

Travnik kazâsında vâkı' İsmail Baba Tekyesi'nin sâbıkā türbedârı ~~olan~~ olup fevt olan Dervîş Mustafa mahlûlünden hâlâ berât-ı şerîf-i âlîşân ile mutasarrıfı bâ'is-i arz-ı ubûdiyyet zümre-i sulehâ-i sâlikînden meşhûr Gaibioğlu Dervîş Ali dâ'îlerinin üzerinde olup bir dürlü azli îcâb ve dahl olunur hâli yoğiken diğer Mustafa bir tarîkle berât itdirüp ve merkūm diğer Mustafa zabt itmeden üzerinden Ebubekir nâm kimesne bir tarîkle berât itdirüp mezbûrun dahi adem-i istihkākından mâ'adâ zikr olunan türbedârlık el-yevm-i mezbûr Dervîş Ali dâ'îleri mutasarrıf olup üzerinden berât itdirenler bu âna değin zuhûra dahi gelmemişlerdir. Ancak mezkûr dâ'îleri pîrâye-i salâh u takvâ ile beyne'l-ahâlî ve'l-akrân fâik ve ma'rûf ve hadd-i zâtında ahlâk-ı hamîde ve evsâf-ı pesendîde bi'l-cümle ve ashâb-ı sülûkden olmağla her vechle inâyet-i aliyye-i hüsrevânîye lâyık u müstahıkk olup türbedârlığının dahi vazîfe-i mu'ayyenesi olmayup ancak pîr ü ihtiyâr ve vücûdu pâbeste-i illet ve ma'îşeti kıllet üzere olduğundan sadaka ve teberru'ât-ı nâs ile emr-i ma'âşına medâr olmağın bî-vech dahl iden merkūmân diğer Mustafa ile Ebubekir'in ref'lerinden ve kendü kaydından mezkûr Dervîş Ali dâ'îlerine ibkā vü mukarrrer buyrulup müceddeden yedine berât-ı şerîf-i âlîşân sadaka ve ihsân buyrulmak bâbında emr ü fermân devletlü ve sa'âdetlü sultânım hazretlerinindir.

Bende Halil Muhâfız-ı Bosna

(198) Bosna Defterdârı Mehmed Efendi'nin yuvarlak ma'deni palankasına masrafı arz olunmuşdur.

Der-i devlet-mekîne ma'rûz-ı dâ'î-i kemîne budur ki;

Hâlâ Bosna hazînesi defterdârı olan râfi'-i ruk'a-i zarâ'at Mehmed Efendi dâ'îlerine Devlet-i Aliyye tarafından binâsı fermân olunan eyâlet-i Bosna'da vâkı' yuvarlak ma'deni haydûd eşkıyâsından emîn ü mahfûz olmak üzere ma'den-i mezkûrda müceddeden bir palanka ve etrâfında beş kıt'a çârdâkı metânet ü istihkâm üzere mûmâ-ileyh binâ vü tekmîl ve mühimm u muktezî olan palankanın hâric u dâhilinde hendeklerin hafr u tathîr idüp ma'den ve cebehâne-

i âmire fî-mâba‘d inşâllâhü te‘âlâ haydûd eşkıyâsının keyd ü mekrinden emîn ü mahfûz olmak üzere vâridîn ve sadırînden sıkāt-ı sahîhetü’l-kelimât bu fakīre ihbâr ve bi’l-cümle defterdâr-ı mûmâ-ileyh Mehmed Efendi dâ‘îlerinin yedinde olup Banaluka kādısının mümzâ ü mahtûm defterleri nâtık olduğu vech üzere zikri sebk iden palanka ve çârdâklar ve hendeklerine fermân-ı âlî ile havâle olunan akçeden gayrı bi-hesâbü’s-sağ elli bin altı yüz akçeyi kendi mâlından harc u sarf eylediğinden mâ‘adâ itmâm-ı hidmet-i pâdişâhî idince değin otuz beş nefer etbâ‘ıyla me’ûnet-i lâzıme ve havâic-i sâ’ireye ber-mûceb-i defter-i mümzâ bin altı yüz elli üç buçuk guruş dahi harc u sarf ve mûmâ-ileyh dâ‘îleri bu esnâda umûr-ı mezkûr itmâmında mukayyed olmağile mansıbından dahi devr olup bir akçe ve bir habbe intifâ‘ itmeyüp ale’l-husûs bir senede birkaç vâlî gelüp ve her birine küllî masârıfı olup her vechle mağdûr olmağile palanka-i mezbûre içün hüccec-i şer‘iyye ve defâtir-i ma‘mûle mantûklarınca vâkı‘a olan masârıf-ı mezkûre mûmâ-ileyh dâ‘îlerine ihsânıyla şâdkâm ve umûr-ı mühimme-i pâdişâhîde ihtimâm-ı tâmmı ve bezl-i vüs‘ ve sarf-ı kudreti ve dîn ü devlete sebk iden küllî hidmeti mukābelesinde mûmâ-ileyh Mehmed Efendi dâ‘îleri müstahıkk-ı inâyet-i pâdişâhî ve lâyık-ı merhamet-i şehinşâhî olmağın ol ki vâkı‘ü’l-hâldir alâ vukū‘ihi pâye-i serîr-i a‘lâya arz u i‘lâm olundu. Bâkī emr ü fermân der adlindir.

Hurrira fî Evâhir-i Şa‘bân sene hamse aşere ve miete ve elf.

el-abdü’d-dâ‘î Ahmed el-kādı be-Saray

[47b] (199) Bosna Muhâfızı vezîr-i mükerrem Halil Paşa hazretlerinin kendü kalemiyle kendüye olmak üzere Radosteve (?) yaylasında tesvîd eylediği mahzar sûretidir. Fî 3 Rebî‘ü’l-evvel sene 1114. Bu mahzar tebdîl olunmuşdur.

{Bu diyâr-ı mensiyyü’l-i‘tibâr**}**

İnhâ-i mahzar-ı bendegân-ı eyâlet-i Bosna budur ki;

Bosna eyâletinde olan ulemâ ve sulehâ ve askerî ve re‘âyâ ve sâ’ir fukarâ fe-lillâhi’l-hamd ve’l-minne şevketlü azametlü ve fukarâya merhametlü pâdişâhımız hazretlerinin ve devletlü efendimizin zamân-ı sa‘âdetlerinde bu sulh u salâh sebebiyle el-yevm âsûde-hâl üzere devâm-ı ömr ü devlet-i şehinşâhîye müdâvemet ü iştigāl üzerelerdir. Vâlîmiz tarafından ve sâ’ir tarafdan bir dürlü mutâlebe ile hilâf-i şer‘-i şerîf ta‘addî vü tecâvüz ile bir ferd-i vâhid rencîde olunduğu yokdur. Ve dört seneden berü vâlîmiz vezîr-i mükerrem devletlü sa‘âdetlü Halil Paşa hazretleri işbu diyâr-ı lâzımü’l-i‘tibârda tahrîb u tahrîk ve envâ‘-ı dürlü âlâm u şedâid ile ahvâlleri diğer-gûn olan ahâlî-i vilâyet ve sükkân-ı memleket fukarâsına her hâl ile himâyet u

sıyânet ve herkesin hâline göre mümkün mertebe nevâziş u tesliyet ve bu serhadd-i mansûrenin nizâm u intizâmına bezl-i kudret ve sarf-ı miknet idüp ve hudûdlar ahvâlinde dahi dîn ü devlete ve ırz u nâmûs-ı saltanata lâyık fermân buyrulduğu vech üzere hareket ve iki sene kapu halkı ve eyâlet askeriyle sefer virüp ve me'mûr olduğu hudûd emrin dahi tekmîl ve Nemçe ve Venedik taraflarında Devlet-i Aliyye hudûdu dâhilinde kalan kılâ' ve palanka ve kasabâ ve kurâda sâkin olan fukarânın hâllerine dahi nizâm virmişlerdir. Ve bi'l-cümle sükkân-ı memleket ve tavâ'if-i askeriyye ve ahâlî-i serhadd ve re'âyâ vü berâyâ emn ü râhat üzerelerdir. Ve mukaddemâ Bosna vâlîlerinin hilâf-ı şer' aldıkları cerâim ve kaftân bahâ ve zahîre bahâ ve devriyye ve kışlak ve konak nâmıyla ve sâ'ir bir dürlü bahâne ile bir akçe ve bir habbe zamân-ı sa'âdetlerinde alınmamışdır. Ve Bosna vâlîlerinin kadîmî üzere hâsılları memleketin zulmiyye îrâdı çoğunun vülât-ı sâbıka günlerinde mansıblarında istikrâr içün havâss-ı hümâyûna ilhâk olunup el-yevm havâssları şey-i kalîl ve mansıbları mahsûlatından medâr-ı ma'îşet olacak mu'ayyen ve gayr-ı mu'ayyen bir şey olmaduğundan hâliyâ vâlîmiz olan sa'âdetlü ve devletlü Halil Paşa hazretleri düyûn-ı kesîreye mübtelâ olduğundan mâ'adâ kadar-ı kifâye medâr-ı ma'îşetleri olmayup vâlîlerimizin ahvâline dahi zamân-ı sa'âdetlerinde nizâm u intizâm ehemm ü elzem olup bir cân ile hezâr mihnet ü meşakkat ile yerlerine ve vatanlarına gelmiş ve dâiren-mâdâr iki serhadd ittisâli ihâta olunmuş fukarânın dahi hâllerine merhamet buyurup hâliyâ mutasarrıf olan fî-mâba'd gelen vâlîler dahi bu tarîk-i müstahsene üzere hareket eylemeleri içün Rumeli ve Anadolu câniblerinde terfîh-i re'âyâ içün vüzerâ-i izâm hazarâtının havâsslarına nizâm virilüp senevî hâsılları yirmi beş yük akçeye varınca tekmîl ile ihsân buyurulduğu üzere Bosna eyâleti cümle memâlik-i İslâmiyye'den ziyâde serhadd olmağile vâlîmizin dahi defterhânede mukayyed olan hâsları senevî yirmi beş yük akçeye tekmîl ve Bosna semtinde olan emvâlden havâss ta'yîn buyrulmak ricâsıyla ol ki vâkı'ü'l-hâldir mahzar-ı sıhhat-eserimiz ile der-i devlet-medâra arz olundu.

(200) Vezîr-i mükerrem Halil Paşa hazretlerine (...) aldığı mahzar sûretidir. Fî 5 min Rebî'ü'l-evvel sene 1114.

İnhâ-i mahzar-ı bendegân-ı ulemâ ve sulehâ ve zu'amâ ve erbâb-ı tîmâr-ı eyâlet-i Bosna budur ki;

Fe-lillâhi'l-hamd Bosna eyâletinde olan ulemâ ve sulehâ ve askerî ve re'âyâ ve sâ'ir fukarâ şevketlü azametlü merhametlü pâdişâhımız hazretlerinin ve devletlü efendimizin zamân-ı sa'âdetlerinde bu sulh u salâh sebebiyle el-yevm âsûde-hâl üzere devâm-ı ömr ü devlet-i

şehinşâhîye müdâvemet ü iştigāl üzere olup hâliyâ vâlîmiz olan devletlü vezîr-i mükerrem Halil Paşa hazretleri işbu diyâr-ı lâzımü'l-i'tibârda tahrîb u tahrîk ve envâ'-ı dürlü âlâm u şedâid ile ahvâlleri diğer-gûn olan ahâlî-i vilâyet ve sükkân-ı memleket fukarâsının her hâl ile himâyet u sıyânet ve herkesin hâline göre mümkün mertebe nevâziş ü tesliyet ve bu serhadd-i mansûrenin nizâm u intizâmına bezl-i kudret ve sarf-ı miknet idüp ve hudûdlar ahvâlinde dahi dîn ü devlete ve ırz u nâmûs-ı saltanata lâyık fermân buyrulduğu vech üzere hareket ve iki sene kapusu halkı ve eyâlet askeri ile sefer virüp me'mûr olduğu hudûd emri dahi tekmîl ve Nemçe ve Venedik taraflarında Devlet-i Aliyye hudûdu dâhilinde kalan kılâ' ve palanka ve kasabât ve kurâda sâkin fukarânın hâllerine nizâm virüp bi'l-cümle sükkân-ı memleket ve tavâ'if-i askeriye ve re'âyâ vü berâyâ emn ü râhat üzerlerdir. Ve zamân-ı sa'âdetlerinde hilâf-ı şer'-i şerîf kaftân bahâ ve zahîre bahâ ve cerâim nâmıyla akçe alınmayup ve zulm ü ta'addîye bir vechle rızâları olmayup el-yevm havâssları şey-i kalîl ve mansıbları mahsûlatından medâr-ı ma'îşet olacak mu'ayyen ve gayr-ı mu'ayyen kadar-ı kifâye ma'îşetleri olmayup vâlîlerimizin ahvâline dahi zamân-ı sa'âdetlerinde nizâm u intizâm ehemm ü elzem olup bir cân ile hezâr mihnet ü meşakkat ile yerlerinde karâr ve vatanlarına gelmiş ve dâiren-mâdâr iki serhadd ittisâl ile ihâta olunmuş eyâlet fukarâsının dahi hâllerine merhamet ve hâliyâ mutasarrıf olan fî-mâba'd gelen vâlîler dahi bu tarîk-i müstahsene üzere hareket eylemeleriyçün Rumeli ve Anadolu câniblerinde terfîh-i re'âyâ içün vüzerâ-yı izâm hazrâtının havâsslarına nizâm virilüp senevî hâsılları yirmi beş yük akçeye varınca tekmîl ile ihsân buyrulduğu üzere Bosna eyâleti cümle memâlik-i İslâmiyye'den ziyâde serhadd olmağla vâlîmizin dahi defterhânede mukayyed olan hâsılları senevî yirmi beş yük tekmîl ve Bosna semtinde olan emvâlden havâss ta'yîn buyrulmak ricâsıyla ol ki vâkı'ü'l-hâldir mahzar-ı sıhhat-eserimiz ile der-i devlet-medâra i'lâm olundu.

fî Evâhir-i Rebî'ü'l-evvel sene 1114.

[48a] (201) Daltaban vezîr-i a'zam Mustafa Paşa çerâğı Bosnevî Seyfullah Paşa eyâlet-i Bosna mansıbı ile gelüp üçüncü ay efendinin katl olunmuş haberin aldıkda vilâyet ahâlîsinden hüsn-i hâline alup vezîr-i a'zam-ı cedîd Râmî Mehmed Paşa hazretlerine gönderdiği mahzardır. El-vâkı' fi 20 min Ramazân sene 1114.

Dergâh-ı âlempenâh-ı ma'delet-bünyâd ve atebe-i felek-rütbe-i merhamet-mu'tâd türâbına işbu mahzar-ı sıhhat-eser ile arzuhâl-i ulemâ ve sulehâ ve fukarâ-yı belde-i Saray oldur ki;

Bosna vâlîsi olan sa'âdetlü Seyfullah Paşa hazretleri işbu sene-i mübârekede vâkı' evâhir-i Şa'bân-ı şerîfde belde-i mezbûreye nüzûl itdikleri birle Devlet-i Aliyye tarafından fermân

buyrulup bundan akdem mün‘akid olan sulh u salâh-ı hayrü’l-encâm ve musâfât-ı râhat-fercâmın tetimme-i asliyyesinden olan umûr-ı hudûd bakiyyesinden olup tahdîd u tahliyye ve tekmîli fermân buyrulan Novi’nin nizâmı ve umûr-ı hudûda vukūf-ı tâmmı olan ricâli hasbü’l-fermân ta‘yîn ve mahalline irsâllerinde ve sâ’ir umûr-ı pâdişâhîde her vechle bezl-i makdûr ve sa‘y-ı mevfûr eylediğinden gayrı paşa-yı müşârun-ileyh hazretlerinden re‘âyâ vü berâyâ kemâl mertebe râzı vü şâkir olduğundan mâ‘adâ istikāmet u diyâneti zâhir ü bâhir ve hüsn-i tedbîre kādir ve bu def‘a ahâlî fukarâsıyla min külli’l-vücûh imtizâc üzere olup her vechle emîn ve adem-i ta‘addî ve tecâvüzden gunûde-i cilbâb-ı râhat ve refâhiyet nümâyân olmağın paşa-yı müşârun-ileyh kullarına eyâlet-i mezbûre ibkā vü mukarrer ve manzûr-ı ayn-ı inâyet buyrulmak ricâ ve temennâsıyla ol ki vâkı‘ü’l-hâldir pâye-i serîr-i a‘lâya işbu mahzar-ı sıhhat-eser ile arz u i‘lâm olundu. Bâkī emr ü fermân ve merhamet ve ihsân destgâh-ı ma‘delet-unvânındır. Fi’t-târîhi’l-mezbûr.

(202) Dubrovnik ilçisine tahrîr olunan mahzardır[168]. El-vâkı‘ fi 29 min Şevvâl sene 1114.
Bârgâh-ı âlempenâh-ı felek-rif‘at ve atebe-i aliyye-i gerdûn-menzelet türâbına belde-i Saray’ın ulemâ ve sulehâ ve tüccâr fukarâsının mahzar-ı sıhhat-eserleri oldur ki;
Bundan akdem Bosna Muhâfızı vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Halil Paşa hazretlerinin zamânlarında Devlet-i Aliyye’den kapucubaşı izzetlü Mustafa Ağa *zîde mecduhû* ile ma‘an gelen Dubrovnik ilçisi Vlakbuke (?) hâlâ Bosna Vâlîsi sa‘âdetlü Seyfullah Paşa hazretlerinin yanında olup ve paşa-yı müşârun-ileyh fermân buyrulan güzeşte cizye emvâlini hasbü’l-fermân mezbûrdan taleb ve tahsîline cümle mahzarında bi’d-defa‘ât alenen ikdâm-ı tâmm ve ihtimâm-ı mâlâkelâm eylediklerinde merkūm ilçi cevânibde sinîn-i mâziyede kaht u galâ ve envâ‘-ı belvâ vâkı‘ olup esnâ-i cenkde dahi Efrenk tâ’ifesi ve haydûd eşkıyâsı memleketimizi nehb u gāret ve nice def‘a emlâk ve kurâ ve çiftliklerimizi ihrâk-ı bi’n-nâr idüp hasâret eylediklerinden mâ‘adâ bizler dâ’imâ şevketlü azametlü mehâbetlü pâdişâh-ı rûy-ı zemîn *halledallâhü hilâfetuhûm ilâ yevmü’d-dîn* hazretlerinin ubûdiyyet ü sadâkatinde olduğumuzdan re‘âyâ ve bey ve beyzâdelerimizin nicesin esîr ü giriftâr ve nicesin dahi zikr olunan eşkıyâ ihâneten buldukları yerlerde katl ve mâl u erzâkımızı yağmâ eylediklerinden gayrı esnâ-i cenkde nice eyyâm u zamân iskele ve memleketimiz cevânib-i erba‘dan kapanup ve bi-hamdillâhi te‘âlâ mün‘akid olan sulh u salâh-ı hayrü’l-encâmdan sonra iki sene mürûrunda eğerçi iskelemiz

[168] Bosna Valisi Seyfullah Paşa ve Bosna ahalisinin bu konudaki arz ve mahzarlarının merkeze ulaştığını bildiren ve bu hususta emir içeren ferman sureti için bk. BOA, *A.DVNSMHM.d*, nr. 114, s. 231, hkm. nr. 964 (Evâil-i Rebîülevvel 1115/15-24 Temmuz 1703).

açıldı lâkin hâlâ dahi bî-hâsıl olduğu zâhir olup ve memâlik-i İslâmiyye'de bu âna değin bulunan tüccârımız mallarıyla helâk ve mün'adim ve cümlemiz azîm fakr u fâkada kalup fakr u hâlimiz sebebiyle kal'a muhâfazasıyçün iktizâ iden ulûfeleri edâsına iktidârımız olmayup ve ziyâde za'ifimizden hâlâ tahsîli fermân buyrulan güzeşte cizyelerimizin ~~bir vechle tekmîl ü edâsına iktidârımız olmayup~~ cizyelerimizden ta'ahhüd eylediğimizi bile virmeğe bir dürlü iktidârımız yoğiken bu def'a ancak ta'ahhüdümüz üzere beher-hâl cizye mâlın beynimizde tevzî' vü taksîm ve takayyüd u ihtimâm idüp lâkin ziyâde tekmîl ü edâsına bir vechle iktidârımız olmayup min külli'l-vücûh ahvâlimiz diğer-gûn olduğu semtimize karîb olan sıkāt-ı müslimînden nice kerre mesmû'ın olmağile hâl-i perîşânımız ma'lûm-ı Devlet-i Aliyye olup manzûr-ı ayn-ı merhamet-i pâdişâhî olmamız bâbında kurb u civârınız hasebiyle mesmû' vü ma'lûmunuz mertebesi ahvâl-i melâlimizi dergâh-ı ma'delet-unvâna hasbî i'lâm idiverin deyu ilhâh u iltimâs itmeleriyle fi'l-vâkı' ~~ahvâl~~ zikr olunan Dubrovniklilerün ahvâlleri minvâl-i muharrer üzere olup ve bu cenkden evvel kal'a ve diyârlarının ahvâllerine ve şimdiki ihtiyâc-ı usret hâllerine vukūf-ı tâmmı olup bi'l-cümle bî-garaz ümmet-i Muhammed'den olan vâridîn ve sâdırîn elsinesinde kemâl-i fakr ü fâkaları zâhir ü meşhûr ve mütevâtir u ma'lûmumuz olup fakīrü'l-hâl ve za'îf ve bî-mecâl olmalarıyla burc-ı inâyetden mazhar-ı âfitâb-ı âlemtâb-ı âtıfet-i şehriyârî buyrulmak ricâsıyla ol ki vâkı'ü'l-hâldir işbu mahzar-ı sıhhat-eserle bi't-tazarru' ve'l-ibtihâl i'lâm-ı hâl olundu. Bâkī inâyet ve merhamet ve fermân dergâh-ı ma'delet-unvânındır.

Kezâ el-mesmû' min akvâlü's-sıkāt nemmekahû el-abd el-fakīr Abdullah el-müderris

~~Mâ-harere fî hazâ'l-kırtâs şâyi' ve meşhûr-ı beyne cemî'u'n-nâs zübire el-fakīr Abdullah el-müderris~~

İltimâs-ı lütf-i şâhân (...) nemmekahû el-abd el-âsim Yusuf Asım

[48b] (203) Klis Vâlîsi Ali Paşa hazretlerinden İskopye ahâlîsi Devlet-i Aliyye'ye varup teşekkî itmeleriyle mansıbı sâbıkā Hersek mutasarrıfı izzetlü Mustafa Bey'e tevcîh olunduğundan gayrı Bosna Vâlîsi Seyfullah Paşa mezbûru der-i devlet-medâra irsâl eylemek üzere fermân-ı âlî[169] vârid olmağile mezbûr Ali Paşa Bosnasarayı'na gelüp taleb eylediği mahzardır ki mahallinden nakl olundu. Fi 23 min Zi'l-ka'de sene 1114.

[169] Gönderilen fermanın sureti için bk. BOA, *A.DVNSMHM.d*, nr. 114, s. 46, hkm. nr. 218 (Evâhir-i Şevvâl 1114/9-18 Mart 1703). Birkaç ay sonra Seyfullah Paşa'nın emri yerine getirmemesi yüzünden azarlandığı ancak

Dergâh-ı felek-medâr ve bârgâh-ı gerdûn-iktidâr türâbına eyâlet-i Bosna'da vâkı' ulemâ ve sulehâ dâ'îlerinin ve eyâlet-i mezbûrenin ehl-i defter ve dîvân ve zu'amâ ve erbâb-ı tîmâr kullarının be-tarîkü'l-arzuhâl mahzar-ı sıhhat-eserleri oldur ki;

Sâbıkā Klis Sancağı vâlîsi olan işbu bâ'is-i mahzar-ı zarâ'at-şümûl kudemâ-i mîr-i mîrân-ı kirâmdan sa'âdetlü Ali Paşa kulları diyânet ü istikāmet ile ma'rûf ve muktezâ-yı şer'-i kavîm üzere hareket ~~ile mevsûf~~ ve nîk-haslet olduğundan gayrı bundan akdem livâ-i mezbûre alaybeyisi ~~olup~~ olmağla umûr-ı serhadde vâkıf ve müdâfa'a-i a'dâda mücidd ü sâ'î ve her vechle yarâr u emekdâr ~~olmağla~~ yirmi seneden berü beylerbeyilik hidmetiyle şeref-yâb olup intihâ-i serhadd-i mansûrede esnâ-i cenk ü cidâlde sedd-i sedîd-i İslâmiyye'den olan Bihke ve İhlivne kal'aları muhâfazasında bi'd-defa'ât me'mûr olup ve ol havâlîde bulunmağile nice def'a bilâ-mansıb u ma'îşet uğur-ı pâdişâhîde umûr-ı muhâfaza-i memleket-i şehriyârî içün mâmelekini etbâ'ına ol serhadd-i mansûrede infâk u iksâ ve guzzât-ı müslimîn ve mücâhidîn-i dîne bezl ü i'tâ eylediğinden mâ'adâ dâ'imâ tatyîb-i kulûba sâ'î ve hüsn-i sülûk ve mu'âmeleye râ'î ve ahlâk-ı hamîde ashâbından olup pîr ü ihtiyâr ve kârgüzâr ve bu âna değin dîn ü Devlet-i Aliyye'ye serhadd-i mansûrede nice nice hidmeti sebk itmekle min külli'l-vücûh müstahıkk-ı inâyet-i pâdişâhî ve sezâvâr-ı âtıfet ve merhamet-i şehriyârî bendeleri olmağın ol ki vâkı'ü'l-hâldir tazarru' vü niyâz birle der ma'delet-unvâna işbu mahzar-ı sıhhat-eser ile arz u i'lâm olundu. Bâkī emr ü fermân ve lütf u merhamet ve ihsân der ma'delet-unvânındır.

fi 23 min Zi'l-ka'de sene 1114.

Zekatü'l-câh i'ânetü'z-zu'afâ el-abdü'l-fakīr Abdullah el-müderris

Bende Mustafa Vâlî-i Klis hâlâ

{Vefât-ı Ali Paşa der mahmiyye-i Edirne. Paşa mezârında Sırığ Meydânı'nda medfûndur *rahmetullâhi aleyh* fî evâsıt-ı şehr-i Ramazân sene 1123**}**

(204) Saray kazâsına ilhâk içün Olva (?) ahâlîsi der-i devlete mahzar üslûb tahrîr eyledikleri sûretidir.

Dergâh-ı felek-medâr ve bârgâh-ı gerdûn-iktidâr türâbına Olva (?) nâhiyesi fukarâsının mahzar-ı sıhhat-eserleri oldur ki;

Nâhiye-i mezbûre kadîmden medîne-i Saray kazâsı nevâhîsinden olup ve medîne-i mezbûre

gönderilmeyip yırtılan başka bir fermanın sureti için bk. s. 176, hkm. nr. 783 (Evâhir-i Muharrem 1115/5-15 Haziran 1703).

mahkemesine umûr-ı şer‘iyyelerimizde mürâca‘at iderken birkaç sene mukaddem bir takrîb ile nâhiye-i mezbûre civârında vâkı‘ Kladine (?) kazâsına ilhâk olunup lâkin vülât taraflarından bu fukarâ zahâir ve kömür bârgîrleri ve envâ‘-ı tekâlîf-i şâkka ile mutâlebe olunmağile nâhiye-i mezbûrenin ekser ahâlîsi perâkende vü perîşân olup ancak kırk elli hâne bâkī kalup hâlâ nâhiye-i mezbûre Kladine (?) kazâsına mülhak kalur ise bakiyye kalan hâneler dahi perâkende vü perîşân olmak emr-i mukarrer olmağın ibtinâen-aleyh Saray kazâsı mevleviyyet olmağile nâhiye-i mezbûrenin Saray kazâsına mülhak olması her vechle bu fukarâya enfa‘ ve tekâlîfden masûnü’s-sâha olmak emr-i meczûm olmağın nâhiye-i mezbûre üslûb-ı kadîm üzere Saray kazâsına ilhâk ve bu fukarâ umûr-ı şer‘iyyede medîne-i mezbûre mahkemesine mürâca‘at itmeleri bâbında bu fukarâ yedlerine merhamet ve şefkaten fermân-ı âlî sadaka ve ihsân buyrulmak temennâsıyla ol ki vâkı‘ü’l-hâldir işbu mahzar-ı sıhhat-eser ile i‘lâm olundu. Bâkī fermân dergâh-ı ma‘delet-unvânındır.

Hurrira fî gurre-i Rebî‘ü’l-evvel sene 1116.

[49a] (205) Âhar mâla vazîfemiz nakli içün Bosna defterdârından alınan arzdır.

Der-i devlet-medâr türâbına arz-ı bende-i bî-mikdâr budur ki;

Bosna hazînesine tâbi‘ Birçe Rüsûmu Mukāta‘ası mâlından almak üzere yevmî on akçe du‘âgûyluk vazîfesine atîk ve cedîd berât-ı şerîf-i âlîşân ile mutasarrıf olan Abdullah Efendi dâ‘îleri ve yine hazîne-i mezbûreye tâbi‘ Kamaniska Mukāta‘ası mâlından kezalik atîk ve cedîd berât-ı âlîşân ile yevmî on beş akçe ihlâs-hân vazîfesine mutasarrıf olan Yahya Halîfe dâ‘îleri zikr olunan vazîfelerin mukāta‘ât-ı mezbûre mâlından alup devâm-ı ömr ü devlet-i pâdişâhî du‘âsında kusûrları yoğiken zikr olunan mukāta‘alar Bosna eyâletinde Klis Sancağı’nda vâkı‘ İhlivne Kal‘ası neferâtına mevâcibleri mukābelesinde ocaklık ta‘yîn buyrulmağile ocaklıkları çürük ve mevâciblerine kesr ü noksân terettüb eylediğin neferât-ı mezbûre dîvân-ı hümâyûna arzuhâl itmeleriyle şeref-yâfte-i südûr iden fermân-ı celîlü’l-kadrin mazmûn-ı münîfi üzere bu kulları dahi sıhhati ve hakīkati üzere tefahhus eyledikde vech-i meşrûh üzere mezkûrân dâ‘îlerinin yedlerinde atîk ve cedîd mâlîye berâtları olup on seneden berü vazâ’if-i mezkûreye mutasarrıf ve ehl ü ıyâlleriyle ta‘ayyüş ve fi’l-hakīka ma‘îşetleri vazîfe-i mezbûreye münhasır olup du‘âgûylukları cihetleriyle lüzûmları mukarrer ve kendüleri sulehâ-i ebrârdan her vechle mahall-i merhamet dâ‘îleri olmağile sıfırü’l-yed kalmaları hayf olunup ve Bosna hazînesine tâbi‘ olan bi’l-cümle mukāta‘ât ve rüsûmât mukaddemâ kılâ‘ neferâtına aklâm olunup bir akçe vazîfeye mütehammil izdiyâd açıkda mâl kalmamağla mezkûrân dâ‘îlerinin hâllerine

merhamet buyrulup zikr olunan vazîfeleri Bosna eyâletinin rû'us cizyesi mâlından ta'ayyüş ve kaydları tashîh ve müceddeden berevât-ı şerîfe inâyet ve ihsân buyrulmak ricâsına pâye-i serîr-i a'lâya arz olundu. Bâkī fermân der-adlindir.

Tahrîren fi 22 Ş sene 1117.

Bende Mehmed Defterdâr-ı Bosna hâlâ

(206) İhlivne kulu aklâmı olan Birçe ve Kamaniska'dan olan vazîfemiz içün arz alınmışdır. Fi 12 Muharrem sene 1120

Dergâh-ı felek-medâr ve bârgâh-ı gerdûn-iktidâr türâbına arz-ı bende-i bî-mikdâr ve zerre-i hâksâr budur ki; Bosna hazînesine tâbi' Birce Rüsûmu mâlından yevmî on akçe du'âgûy vazîfesine mutasarrıf olan ulemâ-i kirâmdan Abdullah Efendi dâ'îleri ve yine Kamaniska Mukāta'ası mâlından yevmî on beş akçe vazîfe ile ihlâs-ı şerîf-hân olan Yahya Efendi dâ'îleri berevât-ı âlîşân ile mutasarrıflar iken İhlivne Kal'ası neferâtı aklâmımız bî-hâsıldır vazîfehôrâna vazîfe virmeğe tahammülü yokdur âhar mâldan arz olunmak üzere fermân-ı âlî ısdâr itmeleriyle üç seneden berü mezkûrân dâ'îleri bilâ-vazîfe kalup ve mukāta'ât-ı mezkûre İhlivne ocaklık ta'yîn olunmazdan evvel emvâl-i mezkûreden vazîfelerin alıp bir dürlü nizâ' olmayup bundan sonra dahi yedlerinde olan berevât-ı cedîde mûcebince mukāta'ât-ı mezkûre ümenâsından vazîfelerin alup neferât tarafından müdâhale olunmamak bâbında fermân-ı âlî ricâsına şol ki vâkı'ü'l-hâldir pâye-i serîr-i a'lâya arz olundu. Bâkī emr ü fermân dergâh-ı ma'delet-unvânındır.

Bende Abdullah Defterdâr-ı Bosna

[49b] (207) Âdet-i ağnâm içün der-i devlet-medâra cümle eyâlet ile vakf-ı zîrde Bosna mollâsıyla ma'an yazmışlardır.

Sa'âdetlü inâyetlü âtıfetlü ve âmme-i fukarâya merhametlü efendimiz sultânımız *tâle bekāhû* hazretlerinin melâz-ı mazlûmîn ve melce-i melhûfîn olan atebe-i felek-rütbelerine rûy-ı ubûdiyyet mâlîde kıldıktan sonra medîne-i Saray kazâsı nevâhîsi fukarâsının arzuhâlleri oldur ki; feth-i hâkānîden berü diyârımızda olmayan âdet-i ağnâm içün Mustafa Ağa yediyle Bosna Muhâfızı devletlü vezîr-i mükerrem hazretlerine ve sancak paşalarına ve mollâ efendiye ve deftedâr ve sâ'ir kādılara hitâben fermân-ı âlî gelüp muvâcehemizde meclis-i şer'de okunup sicille kayd olunmuşdur. Lâkin mezbûr Mustafa Ağa cümle eyâlet içün bizden cevâb isteyüp istîlâ-i keferede yanmış yakılmış ve koyun ve sâ'ir cümle şeylerden ayrılmış bu fukarânın

yüzden birinde onar on beşer koyun ancak bulunur ve yedimizde hatt-ı hümâyûn ve mu‘âfnâme olup bunun gibi tekâlîf u mutâlebeden mu‘af u müsellem ve her vechle mahall-i merhamet fukarâ ve zu‘afâ olup bu husûs içün bir yere gelüp vukū‘ı üzere hâlimiz der-i devlete arz u i‘lâm ve âdemlerimiz gönderülüp ahvâlimiz şevketlü azametlü pâdişâh-ı âlempenâh hazretlerine ma‘lûm-ı hümâyûn olundukdan sonra feth-i hâkānîden berü olmayan ahvâli ve husûsu fukarâya tahmîl olunup manzûr-ı ayn-ı inâyet-i şehinşâhî olunca değin niyâz ü temennâ ideriz bu diyârdan perâkende vü perîşân olmamızı ve beynimizde fitne vü fesâd olup bu diyârın bu sebebden harâb olmasını belki tecvîz itmezler didiğimizde merkūm Mustafa Ağa sıklet idüp takāzâ itmekle bu husûs içün mollâ efendiden iltimâs ü ilhâhımız ile aldığımız arz u i‘lâm ve arzuhâlimiz ile âdemlerimiz hâkpâ-yı sa‘âdetlerine irsâl olunup *hasbeten lillâhi te‘âlâ ve li-rûhi Resûlihi* pâymâl olmuş bu fukarâya merhamet ü şefkat buyurup bu diyâr-ı kalîlü’l-i‘tibâr ve serhadde kalmış fukarâyı ihyâ ve himmet-i aliyye ve âtıfet-i seniyyelerin hakkımızda lâyık u sezâvâr buyurup mübâşir-i merkūm hilâf-ı inhâ yazdığı kâğıdlara i‘timâd buyrulmamak ve bu fukarâ ve evlâdımız kıyâmete değin zahmet ü meşakkate giriftâr olmaların revâ buyrulmamak ricâ vü temennâ olunur. Bâkī merhamet ve şefkat ve inâyet sa‘âdetlü inâyetlü âtıfetlü efendimiz hazretlerinindir.

fi Evâhir-i Zi'l-hicce sene 1117

{Kāle’n-nebî sallalâhu aleyhi ve sellem: *lâ tecemmu‘ ümmetî ale’d-delâle*[170] harrere el-fakīr İbrahim el-müderris**}**

(208) Defterdâr Mehmed Efendi’ye bir cizyedârın hüsn-i hâline gelmişdir.

Atebe-i aliyye-i adâlet-unvân ve südde-i seniyye-i sa‘âdet-nişân *lâ-zâlet mahmiyyetuhû bi-himâyetihi’l-meliki’l-mennân* niyâzgâhına kasaba-i Taşlıca’da vâkı‘ ulemâ ve sulehâ ve a‘yân ve fukarâ dâ‘îlerinin mahzar-ı sıdk-eserleridir ki; hâliyâ bin yüz on sekiz ve on dokuz senelerinde kazâ-i mezbûrede vâkı‘ re‘âyâ fukarâsının rû’us cizyesi tahsîline me’mûr olan Jayga Mehmed Ağa senâkarları müstakīm ü dîndâr ve kemâ-hüve hakkuhu mâl-ı mîrînin tahsîline mücidd ü sâ‘î olup vücûh ile sıyânet-i re‘âyâ ve himâyet-i berâyâ itmekle ancak yedinde olan tezkireler ziyâde olduğundan sürdürmeğe mümkün olmayup merkūm dâ‘îlerine hayf olmağın re‘âyâ vü berâyâ râzı vü hoşnûd olduğundan hâline merhameten birkaç tezkire noksânıyla kazâmıza yine muhassıl ta‘yîn olunmak niyâzıyla vâkı‘ü’l-hâl mahzar birle i‘lâm olundu. Bâkī fermân men lehü’l-emrindir.

[170] Hadis-i Şerif: Ümmetim delalet üzere birleşmez.

İstikāmet ehli hıfz-ı hakkdadır selviye itmez zarar bâd-ı hazân

ed-dâ‘î Abdurrahman el-müderris be-belde-i Taşlıca

Eş-Şeyh Şıglı efendimizin mecmû‘asından muharrerdir. Fî 7 şehr-i Rebî‘ü’l-evvel sene 1121.

Nercû minallahi’l-meliki’l-mu‘în

En-yensura sultânenâ alâ a‘dâ-i ed-dîn

Nemmekahû el-fakīr

Şehîde bihî şâni kemâ şehîde ihvâni

Nemmekahû el-fakīr

Mâ fî hazâ el-kırtâs mine’l-makāl fî hakīkati ekallü mâ-yukāl nemmekahû el-fakīr

Büşrâ limen fe‘ale’l-hayrât ve’l-hasenât nemmekahû el-fakīr

Bosnasarayı hakka dutup yüz du‘âdadır

Câmi‘leri mesâcidi eytâm sâdedir

Nemmekahû el-fakīr Şıglı eş-Şeyh Osman

Murâ‘âtuz-zu‘afâ Mahmudetün nemmekahû el-fakīr

Mâ-fihî hakk ve mâ (...) sıdk ed-dâ‘î

Mâ-fihî mine’r-ricâ ve’l-iltimâs hayr u nâfi‘ü’l-cemî‘ü’n-nâs nemmekahû el-fakīr

Mâ-hüve’l-muharrer emr-i mukarrer harrere el-fakīr

Mâ-hüve’l-mastûr mesmû‘ ve meşhûr harrere el-fakīr

İstikāmet ehline gelmez zarar hiçbir zamân

El-müşârûn-ileyh muttasıf bi heze’l-meâ‘nî

Ve ene şâhidün bizalike kemâ-yeşhedü ihvânî
Nemmekahû el-fakīr eş-Şeyh Şıglı Osman

Murâdına irişdirici ma‘nâsınadır.

Veme’d-dünyâ illâ bülgatün li’l-i‘bâd
Vezâdü lehüm ile’l-me‘âd
Osman eş-Şeyhü’l-Kādirî

Fazlullah Ağa’nın mahzarına vâkı‘ olmuşdur.
Zıllullâhi âlempenâh-ı dâm mahfûfen bi-inâyetihi’l-alâ hazretlerinin hidemât-ı aliyyelerinde istikāmet ile mevsûf ve metânet ile ma‘rûf sezâvâr-ı âtıfet bendeleri olduğu bî-reybdir. El-abdü’d-dâ‘î Kerimzâde Abdullah el-müderris

[50a] (209) Bir mühtedî İslâm ile müşerref olmağile kendüye tîmâr ihsân buyrulmak ric âsına yazılmışdır.
Sa‘âdetlü sultânım hazretlerinin hâkpâ-yı şerîflerine arz-ı dâ‘î-i fakīr budur ki;
İşbu hâmil-i rafi‘a-i ihlâs Mehmed bendeleri tâ’ife-i Yehûdun tüccârından iken **{**hâlâ cevher-i isti‘dâdı eser-i kabûl-i hidâyetde olup**}** tevfîk-i ilâhî rifâkı ile erişüp tarîk-i hakka müteheddî ve ridâ-i îmân ile kalbi muhtevî olup mahkeme-i dîn-i metînde şâyibe-i icbâr ü ikrâhdan ârî ve denes-i riyâ vü şübheden pâk u ârî olduğu hâlde hilye-i kabûl-i âtıl olan dîn-i bâtıldan hurûc ve şeref-pür-şeref İslâm’a urûc idüp şehd-i kelime-i şehâdet ile azbü’l-beyân ve ratbü’l-lisân ve dîn-i bâtıldan çıkup dîn-i İslâm’a dâhil olduğunu i‘lâm u i‘lân itmişdir. Binâen alâ zalik sa‘âdetlü sultânım hazretlerinin âmme-i ehl-i İslâm ve kâffe-i havâss u avâm hakkında tamâm benâm olan in‘âm-ı mâlâkelâmlarından tazarru‘ olunur ki hâline lâyık ve şânına muvâfık bir gedik ihsân buyurulup sa‘âdetlü merhametlü pâdişâh-ı âlempenâh hazretlerinin idâdından ma‘dûd ve sa‘âdet-nejâdlarına ilhâk buyurulmağile sâ’ir kefereyi dahi cânib-i İslâm’a hass u tahrîz kılmağa himmet u inâyet buyuralar.
{El-İslâm mahbûb-ı indü’l-hakk nemmekahû el-fakīr**}**

(210) Seferden firâr iden sekbân tâ’ifesinin ulûfeleri girüye mîrî içün ahz olunmak

bâbında fermân-ı âlîşân sâdır olunmağın istirdâd olunduğu mikdârın arzıdır. Fi sene 1096.

Atebe-i aliyye-i sultâniyye *lâ-zâlet-i masûnete min külli'l-âfetihî ve beliyyetihî* savbına arz-ı dâ'î-i fakīr budur ki;

Bin doksan beş senesinde vâkı' Üngürüs seferine imdâd u i'ânet içün fermân-ı celîlü'l-kadr ile sekbân cem'ine me'mûr olan umdetü'l-a'yân Mustafa Ağa Akovalı Mehmed bölükbaşı ma'rifeti ile Ojiçe kazâsından yetmiş iki nefer sekbân tahrîr ve taraf-ı mîrîden irsâl olunan mâldan beher nefere beher ayda beşer guruşdan on aylık ellişer guruş ücretleri teslîm idüp lâkin mezbûrlar varup edâ-i hidmet eylemediklerin serdâr-ı ekrem vezîr-i muhterem Mustafa Paşa hazretleri der-i devlet-medâra arz u i'lâm eylediklerinde neferât-ı mezbûrenin mîrî olan mâldan kabz eyledikleri ellişer guruşdan hâllerine merhameten ikişer aylık mîrîden onar guruşu harc-ı râhları içün afv olunup bâkī kalan kırkar guruş bi't-tamâm kendülerden ve küfelâsından indü'ş-şer' tahsîl oluna deyu bin doksan altı senesinde fermân-ı şerîf-i cihân-mutâ' vârid ve mûcebince zikr olunan kazâlardan ba'de't-tescîl zikr olunan sekbânların bi'n-nefsihî gerek kendüleri ve gerek küfelâları afkar-ı fukarâdan olmağile fermân-ı âlî-kadr gelmezden mukaddem yine fermân-ı âlî-kadr ile kimi cebeci ve kimi yeniçeri ve kimi dahi bi-eyyi-hâl mukaddem haber alup firâr itmeğin zikr olunan kazâlardan ancak otuz sekiz sekbândan kırkar guruş mâl-ı mîrîyi tahsîl idüp otuz dört sekbânların ne aslı ne küfelâsı ele girmeyüp mevcûd olmamağla bir vechle şer'an tahsîli mümkün olmamışdır. Vâkı'ü'l-hâl sıkāt-ı sahîhatü'l-kelimâtdan su'âl olunup haberleri tahrîr olundukdan sonra husûs-ı mezkûr der-i devlet-masîre arz u i'lâm idiver deyu ibrâm u ilhâh olunmağın vâkı'ü'l-hâl der adle arz u i'lâm olundu.

Hurrira fi'l-yevmü't-tâsi' aşer min şehr-i Ramazânü'l-mübârek sene sitte ve tis'în ve elf.
el-abdü'd-dâ'î li'd-devleti'l-aliyye Ahmed el-kādı be-medîne-i Ojiçe el-mahrûse
Sebebü'l-gufrân iğāsetü'l-lihfân nemmekahû el-fakīr Abdullah el-müderris
Lihfân yani gāyetü'l-gāye mütehayyir ma'nâsınadır.
El-mu'âvenetihî ale'l-hakk-ı diyânetuhû nemmekahû el-fakīr
Eşeddü'l-nevâzil devleti'l-erâzil nemmekahû el-fakīr
Ednâ-i ibâdullahi'l-meliki'l-alâü'l-a'lâ
Mustafa eş-şehîr be-Selâmî hâdım el-fukarâ
Der-hakk-ı ittifâk Mevlânâ goftend
Râh-ı sünnet bâ-cemâ'at hoş-buved esb bâ-esbân-ı yakīn hoşter-reved

Çünki şişek ezreme tenhâ-reved borden-i gürgeş besi zîbâ-büved

Mezkûr bendelerinin hüsn-i hâline ve sıdk-ı makāline bu fakīr şâhid-i adlim zamân-ı tüfûliyyetden ilâ hazâ'l-ân şâyeste-i evzâ' müşâhede olunmamışdır nemmekahû el-fakīr

Kerimzâde efendinindir. Ahsin ile'n-nâs teste'abid kulûbehüm (...) lemma ista'bede el-insânü ihsân zübîre el-fakīr Abdullah el-müteşerrif be-şeref rütbetehû ihdâ el-medâris es-semân elletî benâhâ Ebu'l-Feth es-Sultân Mehmed Han

[50b] (211) Tırnova ze'âmeti içün el-Hâcc Hasan'a Novi hudûdunda virilen mahzardır.
Dergâh-ı felek-medâr ve bârgâh-ı gerdûn-iktidâr türâbına umûmen mahzar-ı bendegân-ı zu'amâ ve erbâb-ı tîmâr-ı livâ-i Bosna budur ki; Bosna sancağında Saray nâhiyesinde Tırnova nâm karye ve gayrıdan otuz bir bin beş yüz akçe ze'âmete sinîn-i mâziyede Ömer mutasarrıf iken Beç senesinde fevt oldukda oğlu ve karındaşı ve ammusu kalmayup ammusu oğullarından dahi gediksiz akrabâsından bir ferd bulunmamağla inâyet-i şehriyârîden ze'âmet-i mezbûre Ömer tahvîlinden Kara Ahmed'e sadaka ve ihsân buyruldukda ol dahi birkaç sene mutasarrıf ve ba'dehu şehîden fevtinden sonra karındaşı İbrahim'e ve ba'dehu İbrahim'in oğlu Mustafa'ya ve ba'dehu Fazlullah ve diğer Ömer'e ba'dehum yine mezbûr Mustafa'ya berât-ı şerîf-i âlîşân ile sadaka olunup birkaç sene Mustafa mutasarrıf oldukdan sonra bin yüz dört târîhinde mezkûr Mustafa kendi hüsn-i rızâsıyla zikr olunan ze'âmeti Cafer'e kasr-ı yed idüp berât-ı şerîf-i âlîşân ile mezkûr Cafer mutasarrıf ve bayrağı altında hidemât-ı aliyyede mevcûd ve ze'âmetine dahl olunmak bir vechle îcâb itmez iken vech-i meşrûh üzere Beç senesinde ibtidâ fevt olan Ömer'in akrabâsından Durmuş on sekiz sene mürûrundan sonra bu ze'âmeti iddi'â itmek içün Hersek Sancağı'nda kendi üzerinde bulunan ze'âmetin âhara bırakup ve zikr olunan Tırnova ze'âmeti mukaddemâ akrabâmızın dirliği imiş deyu hilâf-ı inhâ bî-vech dahl idüp ve bir tarîk ile fırsat bulup Cafer'e gadr eylediğinde mezbûr Cafer'in hakk-ı sarîhi olmağile Devlet-i Aliyye'ye varup ze'âmet içün istid'â-yı inâyet eylediğinde yine kendü kaydından berât-ı şerîf-i âlîşân ile kendüye inâyet ve ihsân ve ibkā vü mukarrrer buyruldukdan sonra bi-emrillâhi te'âlâ mezbûr Cafer dahi yolda mat'ûnen fevt oldukda işbu bâ'is-i mahzar-ı bendegân müteveffâ-yı mezbûr Cafer'in ammusu oğlu Hasan kullarına sadaka buyrulup feth-i hâkānîden berü eyâlet-i Bosna'ya inâyet-i şehinşâhîden sadaka ve inâyet buyrulan ocaklık muktezâsınca müceddeden hatt-ı hümâyûn-ı sa'âdet-unvân ile merhamet ve ihsân buyrulduğu üzere mezbûr Hasan

kullarının hakk-ı sarîhi olup lâkin mezbûr Durmuş hâlâ bi-gayr-ı hakkın müdâhaleden hâlî olmaduğundan hayf u gadr olmağla ze‘âmet-i mezbûre bunca seneden berü nice berevât-ı şerîfe ile minvâl-i meşrûh üzere birkaç mutasarrıfın üzerinden geçdüğünden gayrı asl ocaklık muktezâsı üzere ze‘âmet-i mezkûre mezbûr Hasan kullarının hakk-ı sarîhi ve kendüye mahall ü müstahıkk olup üzerine hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn ile sadaka ve inâyet buyrulduğundan berü bu âna gelince bayrağımız altında hidemât-ı aliyyede mevcûd ve sezâvâr-ı merhamet kulları olduğundan gayrı zikr olunan ze‘âmet ahvâline vukūf-ı tâmmımız hasebiyle ol ki vâkı‘ü’l-hâldir hasbî mahzar-ı sadâkatimiz ile der-i devlet-medâra arz u i‘lâm olundu. Bâkī emr ü fermân der adlindir.

fi sene 1112.

(212) Sadr-ı a‘zam Ali Paşa hazretleri tarafından el-Hâcc Sinan Tekyesi tekmîlinde yazılmışdır.

{Masârıf guruş 1200**}**

Re’fetlü, übbehetlü, inâyetlü ve merhametlü efendimiz sultânımız *tâle bekāhû* hazretlerinin melâz-ı eşrâf-ı ehemm ve melce-i benî Âdem olan dergâh-ı ma‘delet-penâh ve nusfet-destgâhlarına arzuhâl-i fukarâ-i tekye-i cedîd budur ki; bundan akdem umûr-ı serhadd-i İslâmiyye ile Bosnasarayı’na gelüp kapucular kethüdâsı sa‘âdetlü Hasan Ağa bendeleri ma‘rifetiyle keşf olunup binâsı fermân buyrulan tekye-i latîfenin cümlesi mukaddemâ vâkı‘ olan istîlâ-i küffâr-ı hâksâr ile harâb-ender-harâb ve etrâfında bulunan eski taş dîvârları rahne-i vîrânî ile bir vechle kābil-i süknâ değil iken mûmâ-ileyh Hasan Ağa bendeleri binâ ve tekmîl-i tekiye içün ta‘yîn eylediği Mehmed Çûkadâr kulları ma‘rifetiyle ibtidâ dâirenmâdâr tekyenin yine taş dîvârların cümlesin tecdîd ve kiremid-pûşîde muhkem ve üstüvâr binâ vü ihyâ ve mânend-hisâr-ı rasîn etrâfı dahi sûr-ı metîn ile mesdûd kılındıkdan sonra sahn-ı tekyede tarh ve tarz-ı kadîm üzere cennet-âsâ bir câmi‘-i ferah-efzâ müceddeden binâ ve andan kapu tarafına doğru hadîka-i zât-ı gül‘izârın iki cânibinde dervîşân fukarâsıyçün her biri müferrih **[51a]** ve dilgüşâ tahtânî yedi ~~beş~~ kıt‘a hücre ve başka dahi tekyenin münâsib olan bir kenârında bir oda ve iki hücrelü bir kîlâr ve ittisâlinde bir matbah ve tekye kapusuna karîb mahalde bi’r-mâ (?) binâ vü ihyâ olunduğundan mâ‘adâ zikr ve tevhîdde bulunan dervîşân fukarâsıyla ba‘de’l-ihyâ ba‘zı def‘a sohbet ve icrâ-yı tarîkat iktizâ itdikçe tekye-i şerîfenin kapusu üstünde fevkānî cânib-i kıbleye küşâde üç kebîr ve iki ufak pencerelü vâsi‘ ve latîf bir oda ve ittisâlinde dahi bir hücre ve derûn-ı tekyenin tahtânî döşeması kadîmden kayegan-pûşîde olmağile vaz‘-ı

kadîm üzere yine kayganları tecdîd ü teşyîd olunup tekye-i latîfe-i nazîfenin binâ vü ihyâsı bütün Bosnasarayı şehrine şân u şeref virüp bu âna değin hâne-berdûş olan dervîşânı dermân olan ashâb zikr ve tevhîde hamden lillâhi'l-meliki'l-mî'âd şâfi'ü'l-imâd bercâ-yı cennet-âbâd tekmîl ve bünyâd buyrulmağile kerâmât-ı ayâniyye ve berekât-ı ma'neviyye ashâbından kutb-i yegâne-i devrân olan şeyhimiz ve pîrimiz hazret-i Sultân Abdülkadir Geylânî hazretlerinin ervâh u enfâs-ı nefsiyye ve hâlât-ı kudsiyye ve kerâmât-ı ünsiyyesinden istifâde olunduğu vech ile tevessül tarîki üzere cümle dervîşân fukarâsıyla isticlâb-ı himmet ve her ne kadar vaktinde cemâ'at-i hâzırân ile dergâh-ı kādıü'l-hâcât olan hazret-i Allâh-ı azîmü'ş-şân hazretlerine el kaldurup lâzıme-i zimem evliyâ-yı ümem ve vâcib-i mütehattim-i benî Âdem olan du'â-yı devâm-ı saltanat-ı pâdişâh-ı rûy-ı zemîn *halledallâhü hilâfetuhû ilâ yevmü'd-dîn* hazretleriyle sâhibü'l-hayrât ve cemîletü'l-hasenât olan sadr-ı sütûde-hisâl âsaf-ı kulzüm-nevâl neyyir-i azâm evc-i himem-i adl ü dâd ile hayırhâh-ı âlem olan vezîr-i a'zam efendimiz sultânımız hazretlerinin ömr ve âfiyet ü devletleri hayr du'âsına müdâvemet ü müsâberet üzere olduğumuzdan mâ'adâ bu âsâr-ı müstahsene sebebiyle ilâ inkırâzü'd-devrân ahlâfımızın dahi hayr du'âsı inşallâhü te'âlâ emr-i mukarrer ü meczûm olduğu muhît-i ilm-i âlem-ârâları olup bu hasenât-ı cemîle ve hayrât-ı cezîleye vücûd u vücûh ile bezl-i tâb ü tüvân eyleyip mezkûr Mehmed Çûkadâr kulları kemâ-yenbagī sadâkat u istikāmet ile tekmîl-i hidemât itmeğin manzûr-ı ayn-ı inâyet ve merhamet buyrulmak niyâz ve temennâsıyla vâkı'ü'l-hâldir be-tarîkü'l-mahzar arzuhâl kılındı. Ol bâbda emr ü fermân ve merhamet ü ihsân devletlü ve âmme-i fukarâya merhametlü inâyetlü efendimiz sultânımız hazretlerinindir.

fi 5 Rebî'ü'l-âhir sene 1120.

el-abdü'd-dâ'î hâdımü'l-fukara İbrahim eş-Şeyh

(213) Umdetü'l-arifîn zîdet vâsilîn kutb-ı dâ'ire-i zamân mürşid-i ehl-i îmân eş-şehîr Şeyh Şaban el-mü'eyyed be-tevfîkullâhi'l-meliki'l-mennân kemâlât-ı ünsiyye ile zâhiri ma'mûr ve sıfât-ı kudsiyye ile bâtını pürnûr olup müddet-i medîd ve ahd-i ba'îddir ki Ayasofya Câmi'-i Şerîfi'nde va'az idüp sadakāt-i pâdişâhî ve hasenât-ı şehinşâhî ile sâ'ir ulemâ-i izâm ve meşâyih-i kirâm *hıfzuhumullâhü te'âlâ ilâ yevmü'l-kıyâm* mer'î ve manzûr oldukları gibi azîz-i mezbûr dahi behremend ü mesrûr olup hayr du'âsına mazhar olunmak bâbında

(214) Filân dâ'îleri kemâlât-ı zâtiyyeyi tahsîl içün tarîk-i ilm-i şerîfe sâlik ve istihrâc ve fâ'ik-i mesâ'il-i ilmiyye itmeğe mâlik olup sâhibü'l-fazl ve'l-ifâde hâlâ mahmiyye-i Mısır kādısı

olan Bostanzâde Efendi hazretlerinin yanında nice müddet tahsîl-i ulûm-ı şer‘iyye ve tekmîl-i kānûn-ı edebiyye idüp şeref-i â‘desiyle müşerref ve müsta‘id olduklarından sonra kesb-i irfân-ı ilahîye meyl ve kat‘-ı merâtib-i kemâlât-ı rahmâniyyeye teşmîr-i zeyl idüp meşâyih-i kirâmdan merhûm ve mağfûrun leh Nureddinzâde Efendi’nin hidmet-i şerîfesinde olup nice mâh u sâl tahsîl-i kemâl itmekle ulûm-ı zâhire vü bâtınede her vechle hissedâr ve hüsnü’l-etvâr ehl-i ilm dâ‘îleri olup lâkin fakr u fâka safâ-i kalbine keder ve sevîdâ-yı cenân-eser itdiğü eclden hâlâ mahlûl olan Sofu Mehmed Paşa’nın dârü’l-hadisini sadaka ve ihsân buyrulmak bâbında

{Ta‘lîm-i ulûm-i şer‘iyye ve tefhîm-i kānûn-ı edebiyye idüp keşîde-i bâlâ-i kuzzât benâm-ı benâmdan mîr-i mîrân ve bir güzîde-i iştihâr sâhib-i meydân hurrira ve etemme (?) bi-avnillâh ve hüsn-i tevfîkuhû fî şehr-i Muharremü’l-harâm sene erba‘ ve ışrîn ve miete ve elf min hicretuhû men leh-i kemâlü’l-mecd ve nihâyetihi’l-ihtirâm**}**

fî şehr-i Saferü’l-muzaffer sene 1124.

min hicretuhû men leh-i kemâlü’l-mecd ve nihâyeti’z-zafer

fî şehr-i Cumâde’l-âhire min hicretuhû men leh-i kemâlü’l-mecd ve şefî‘-i yevmü’l-âhir

[51b] (215) Dergâh-ı felek-medâr ve bârgâh-ı gerdûn-iktidâr türâbına eyâlet-i Bosna’da vâkı‘ bendegânın be-tarîkü’l-mahzar arzuhâl-i pür-melâlleri budur ki; hâliyâ Bosna vâlîleri yanlarında çavuşları kethüdâsı olan Cündî Mehmed nâm kimesne dâ’imâ kaziyyede medhali olmayup ve üzerine ifâdesi ve gamz u si‘âyeti lâzım olmayan eyâlet işine karışup diyârımıza gelen vâlîler ve kethüdâları yanlarına tenhâ vakitlerde varup ve kendülerine îrâd göstermek üzere yanaşup hilâf-ı şer‘-i mutahhar nice işler gösterüp ve fukarâdan akçelerin bi-gayr-ı hakkın aldırmağa delâlet ü tergīb idüp merkūm çavuşlar kethüdâsı evvelden berü nice nice fukarânın dirliklerin ve gediklerin bilâ-mûceb cüz’î bahâne ile küllî mâdde binâ idüp birine birinden aldurup ve kimini dahi kendi etbâ‘ vü a‘vânına itdirüp vâlîlere ve etbâ‘ına kendünü sevdirmek içün cemî‘ zamânda hâtırlarına gelmeyen zulmiyye îrâdları serhadd-i mansûre fukarâsından ve sâ’ir eyâlet ve vilâyet halkından delâlet itmekle mezbûrun sevk ü tahrîk u tergībi ile her zamân fukarânın bî-hesâb akçelerin zulmen aldırmağa bâ‘is olunup dâ’imâ Bosna vâlîleri yanlarında bu vechle makbûl u mu‘teber olup merkūm Cündî Mehmed Çavuş’un şerr ü fesâdından ve gamz u si‘âyetinden ve tagallub u tugyânından eyâlet içinde ırzına ve mâlına ve dirliğine kendüsünden kimesne emîn olmamağla bir vechle terbiye kabûl itmeyüp bi’l-cümle

sagīr u kebîr evzâ‘ vü etvâr ve if‘âl ü akvâlinden mutazarrır u müte’ezzî iken bu makūle işlerinden ferâgat ider yâhûd bir tarîkle ıslâh olur mülâhazasıyla birkaç seneden berü sabr u te’hîr ile dergâh-ı izzetden azli temennâ kılınup emr-i hakla hall-i ilahî vâkı‘ olmayup ve kendi dahi mukaddemâ enderûn-ı hâssa cündî çerâğlarından olmağla bu âna gelince ifâde-i hâle cür’et olunmayup ancak fukarânın bir vechle sabr ü tahamülle tâkati kalmamağla bi’z-zarûrî cümle eyâlet-i Bosna’da hayırhâh-ı fukarâ olan kullarının arzuhâli ve *hasbeten lillâhi te‘âlâ ve li-rûhi Resûlü’l-mu‘allâ* ricâ ve temennâ ve iltimâsları budur ki mezbûr Cündî Mehmed Ağa çavuşları kethüdâlığı gediğinden azl u ref‘ buyrulup yerine ~~ve kadîmü’l-eyyâmdan berü eyâlet-i mezbûrenin çavuşlar kethüdâlığı ocaklarından olan eski çavuşları kethüdâsı merhûm el-Hâcc Fazlullah Ağa’nın karındaşı oğlu Ömer Ağa kulları~~ bir müstakīm u dîndâr u perhîzkâr ~~ve mukaddemâ hudûd hidmetinde dahi dîn ü devlete hidmeti sebkat iden~~ bir emekdâr bendeleri nasb u ta‘yîn buyrulup ~~olmağla cümle eyâlet-i Bosna fukarâsının ittifâklarıyla bu def‘a der-i devlet-medâr ve merhamet-karâra meşyen ale’l-vech gönderilüp mezkûr kullarının eyâlet içinde sıdk u hulûsı mücerreb ve kadîmden berü zikr olunan çavuşlar kethüdâlığı dirliği erbâbından olmağla mezkûr Ömer Ağa kullarına sadaka ve inâyet ve şefkat buyrulup~~ d[â]imâ fukarânın küllî gadr u mazarratında olan merkūm Cündî Mehmed Ağa fî-mâba‘d bir vechle dahl ü ta‘arruz ~~itdirmemek~~ itmemek üzere ~~bâbında~~ mahalline şerh virilmek bâbında cümle eyâlet fukarâsına merhamet ~~kaydı mahalline şerh virilmek~~ buyrulmak ricâ ve temennâsıyla ~~ol ki vâkı‘ü’l-hâldir~~ vâkı‘ü’l-hâl der-i devlet-medâr-ı ma‘delet-unvân ve merhamet-karâra arzuhâl u i‘lâm olundu. Ol bâbda emr ü fermân der adlindir.

fî gurre-i Rebî‘ü’l-âhir sene 1121.

{Ve ba‘zı kimesnelerin mâlikânelerine ve mâl-ı mîrîye kesr ü noksân içün re‘âyâya ihtilâl virüp ve tezvîrât ile re‘âyâ fukarâsından gizlü vü âşikâren akçeler alup beher kazâda sâlyâneye karışan a‘yân ile müttefik olmağla**}**

{Dâ’imâ hükkâm-ı şer‘-i şerîfe ihânet tarîkiyle mâdde peydâ idüp ve eyâlet-i Bosna’da olan kuzzât efendilerin cüz’î bahâne ile ifsâdlarına kendi bâ‘is ü bâdî olup ve eşirrâya vü zalemeye hakladup şer‘-i şerîfe mehîn ve zalemeye mu‘îni sâ‘î-i bi’l-fesâd fi’l-arz**}**

(216) Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;
Medîne-i Bosnasarayı’nda hayrâtı vâkı‘ merhûm ve mağfûrun leh buk‘asında yevmî on beş

akçe vazîfe ile müderris olan fuzalâ-i benâmdan işbu bâ‘is-i ubûdiyyet Muzafferî el-Hâcc Hüseyin Efendi dâ‘îleri pîr ü ihtiyâr ve tallâba ta‘lîm-i ulûm-ı nâfi‘a-i şer‘iyye ve tefhîm-i kānûn-ı edebiyye idüp mahall ü müstahıkk ve sezâvâr-ı inâyet ve ikrâm iken zikr olunan vazîfesi Kıptiyân cizyesinden olmağla cizyedârlar her sene züyûf u noksân ~~teklîfi ile cevr eylediklerinden~~ mâ‘adâ ve çürük hesâbınca virüp ma‘iyyetine küllî gadr olunmağla istid‘â-yı inâyet itmeğin mûmâ-ileyh dâ‘îleri neşr-i ulûm-ı nakliyye ve akliyye akabinde meclis-i ilm ve ulemâda devâm-ı ömr ü devlet-i pâdişâh-ı İslâm ve vükelâ-yı devrü’l-ihtişâm hazrâtı du‘âlarına müdâvim dâ‘îleri olmağın fî-mâba‘d pâre üçer ve guruş yüz yirmişer olmak üzere vazîfesi virilmek ~~üzere~~ bâbında yedine fermân-ı şerîf-i âlîşân sadaka ve ihsân buyrulmak ricâsına ol ki vâkı‘ü’l-hâldir pâye-i serîr-i a‘lâya arz u i‘lâm olundu. Bâkī fermân der adlindir.

{Pâre üçer}

[52a] (217) Zülfikarî Mehmed Efendi ve Ahmed Beyzâde Mustafa Bey’in yedleriyle vez[îr-i] a‘zam yeniçeri ağası Yusuf Paşa’ya İstanbul’a gönderildikde Karacadağ üzerine Bosna Vâlîsi Ahmed Paşa ta‘yîn olunmuşdur. Fî sene 1124 hurrira fî 28 Muharrem sene 1124.

{Muharremü’l-harâmın yirmi sekizinci günü mahzar Âsitâne’ye gitmişdir**}**

{Dergâh-ı mücîbü’d-da‘vâta dest-i münâcâtı berdâşte kılup merâsim-i ni‘am-ı pâdişâhî içün da‘vât**}**

{Sagīr u kebîr dest-i ber-efrâşte-i du‘â ve garîv emîni berdâşte-i savb-ı semâ kıldılar**}**

Südde-i seniyye-i sa‘âdet-sitân ve atebe-i aliyye-i adâlet-unvân *dâmet fî himâyetihî’l-meliki’l-mennân* türâbına Bosnasarayı’nda vâkı‘ ulemâ ve sulehâ ve fukarâ ve zu‘afânın müstemendâne-i âcizâne-i derd-mendâne be-tarîkü’l-mahzar temhîd-i makāl ve arzuhâl-i pürmelâlleri budur ki; tekrâr nakz-ı ahd iden Moskov keferesi üzerine bi-avnillâhi te‘âlâ bu sene-i mübârekede dahi sefer-i hümâyûn-ı nusret-makrûn musammem olup Bosna Vâlîsi ~~devletlü~~ sa‘âdetlü Ahmed Paşa ~~*yesserallâhü mine’l-hayr mâ-yeşâ*~~ hazretleri sekiz yüz âdem ve eyâlet halkı ile hatt-ı hümâyûn-ı celâlet-makrûn mûcebince sâdır olan fermân-ı celîlü’ş-şân ile me’mûr olduğu mütehakkık ve bu diyâr-ı kalîlü’l-i‘tibârın sagīr u kebîr ve bernâ vü pîri habîr oldukda lâzıme-i zimmet olan dest-niyâz-ı ber-âverde-i dergâh-ı kârsâzîyi enbâz ~~olup~~ idüp Hüdâ-yı müte‘âl *celle zâtuhû ane’s-sebîh ve’l-mesâl* hazretleri hemvâre şevketlü azametlü mehâbetlü adâletlü pâdişâh-ı dîn-i İslâm *halledallâhü hilâfetuhû ilâ yevmü’l-kıyâm*

hazretleriyle asâkir-i İslâm'ı mansûr u muzaffer ve a'da-i dîni makhûr u müdemmer eylemek da'vâtına muvâzabet u iştigālimizden sonra bu diyâr-ı kalîlü'l-i'tibâr fukarâsı iki şedîd ü yezîd düşman arasında Nemçe keferesi ve Efrenk-i bed-renk ve başka Arna'ud usâtı bütün bu memleketi ihâta idüp ve akd-ı sulh olaldan berü küffâr-ı hâksâr *hezelehumullâhü ilâ yevmü'l-karâr* kendi serhaddlerine metânet virdirüp dâ'îmâ hîle ve cenk tedâriklerinde olduklarından mâ'adâ mukaddemâ Venedik keferesi Devlet-i Aliyye ile sulh üzere iken iki def'a nakz-ı ahd ve yine bir tarîk ile tecdîd-i sulh idüp def'a-i sâlisede Devlet-i Aliyye dergâhına tekrâr da'vâyı sadâkat ile akd-i sulh eylediğinde henüz birkaç sene müddet-i sulhdan mürûr itmemişken Beç Seferi zuhûr itmekle nifâk üzere sulha vifâk ve ziyâde rağbet ile ehl-i İslâm tüccârını vilâyetlerinde aldayup ve mahfî isyâna sülûk ve derûnlarında olan habâseti setr içün kemâkân dergâh-ı mu'allâya ubûdiyyet gösterüp ve iskelelere emînler oturdup sefer avdetine varınca ehl-i İslâm bâzirgânlarına envâ'-ı muhabbet ve hîle ile satu bâzârların ta'vîk ile eğlendürüp asker-i İslâm'ın Beç seferinden avdetlerinde tamâm mertebe ahvâllerinden habîr olduklarında ~~mukaddemâ~~ ol esnâda Devlet-i Aliyye mülkünde olan Gabele iskelesine emvâl ü erzâklarıyla sâlimen çıkartmak ~~üzere~~ şartıyla sefînelerine tahmîl idüp diyârlarında vâkı' Sigörye (?) sâhilinde sefînelerin karaya yanaşdurup ve sulanmak bahânesiyle ehl-i İslâm bâzirgânları taşra çıkdıkda ~~haydût nâmıyla~~ ârdlarınca gönderdikleri Efrenk eşkıyâsı haydûd nâmıyla evsat-ı nehârda sefîneyi basup bin kîse mikdârı içinde bulunan nukūd akçe ve envâ'-ı akmeşe ve çûka ve sâ'ir emti'aların yağma itdürüp tüccâr fukarâsının kimini katl ve kimini esîr idüp ve bu bâbda "eşkıyâ işidir bizim haberimiz yokdur" deyu rü'esâları inkâr idüp henüz nakz-ı ahd ve mel'anetleri tamâm mertebe ehl-i İslâm arasında zâhir olmadın Zadvarye (?) Kal'ası'na ale'l-gafla gice ile nerdibân ile hücûm ve derûnunda olan ehl-i İslâm'dan kimini katl ve kimini esîr ve kal'a-i pâdişâhîyi zabt itdiklerinden sonra sugūr-ı İslâmiyye'ye âşikâren çeteler yürüdüp tahrîb-i bilâd ve buldukları kârbân ve ebnâ-yı sebîli bozmağa başlayup işbu sulha gelince bütün Kırka (?) sancağını ve dahi nice kılâ' ve palankaları zabt eylediklerinden gayrı sedd-i sedîd-i İslâmiyye'den olan Knin ve Virhlika ve mezbûr Zadvarye ve Viregorçe ve Gabele ve Neve kal'aların sulh üzerinde **[52b]** Karacadağ usâtı i'ânetleriyle alup zabt ve fırsat buldukça Klis Sancağı'nın ekser kazâlarını gāret ü hasâret ve ümmet-i Muhammed'in nisvân u sıbyânını seby ü esîr bend-i zindân eyledikleri ma'lûm-ı âlemyân olup ve hâlâ zikri sebk iden kal'alarına üç dört aydan berü cebehâne ve asker vaz' eyledikleri muhakkak haber alunup düşman-ı dînden bu intihâda ümmet-i Muhammed fukarâsının çekdikleri eziyyet ü ihânet nihâyetsiz olup ale'l-husûs Nemçe keferesi dahi mukaddemâ bir mikdâr fırsat bulmalarıyla umûmen tabur-ı menhûsı

Bosna vilâyetine müstevlî ve üzerimize geldiklerinde etrâfımızda olan cümle serhadd kendi derdlerine düşüp imdâdımıza gelmeğe imkânları olmamağla ümmet-i Muhammed fukarâsının emvâl ü erzâk u mâmelekleri pâ[y]mâl-i kahr-ı a‘dâ ve cümle cevâmî ve mesâcid ve sâ’ir ebniyye âmmete âteş-i kahr ile ihrâk-ı bi’n-nâr ve ehl-i İslâmdan bî-hesâb esîr ü giriftâr ve hâlâ gerden-beste-i küffâr nicesi kalup ale’l-husûs ukūl-ı kāsırası olan sıbyân ü nisvândan dahi hesâba gelmez dîn-i Muhammedî’den ihrâc ve kendi küfr-i bâtıl ve âyîn-i âtıllarına sevk u tahrîf eyledikleri hôd-ı âmmeye ma‘lûm olmağile düşman-ı dînden kāt-ender-kāt rahneler görülüp mâl u erzâk ve evlâd u insândan ayrılmış bu memleket-i pâdişâhîde olan ahâlî fukarâsı henüz dahi gereği gibi temkîn bulmayup ve vilâyetimiz Devlet-i Aliyye’den ziyâde ba‘îd ve geçen istîlâlarda zikr olunan iki düşman-ı dînin zabt eyledikleri vilâyetlerine varınca diyârımızdan varmak murâd olsa üçer konaklık yerden ziyâde mâbeynimizde mesâfe olmayup ma‘âzallâhu te‘âlâ düşman-ı dîn yanaşup ale’l-gafla şebhûn ile ehl ü ıyâlimiz ile tahassun idecek kal‘amız olmamağla sagīr u kebîr havf u haşiyyetzede hayrân u nâlân u sergerdân kalup ke’l-evvel pâ[y]mâl-i a‘dâ olmak havf olunup husûsen bu iki düşman-ı dînin vilâyetleri biri birine muttasıl ve serhadleri bütün ve askerleri dâ’imâ müretteb ü müheyyâ ve eyâlet-i mezbûrede olan serhadd-i İslâmiyye biri birinden ba‘îd ve dâirenmâdâr vaz‘-ı hudûd üzere nehr-i Bosot’tan (?) İskenderiye Sancağı’na varınca yirmi beş konak yerden mütecâviz kara ve deryâda açık serhadd-i İslâmiyye ve nice bin melâ‘în-i dûzah-karîn dahi serhadd-i mansûrenin her tarafında karîb bulunmağın içlerimizde vâlî-i memleket ve eyâlet ve dahi asker ve cebehâne bulunmaz ise ‘’el küfrü küllehû milletün vâhidetün[171]’’ mefhûmu üzere *ıyâzen billâhi te‘âlâ* düşman-ı dînin yalnız bir tarafdan olmayup iki tarafdan küffârın sû-i kasdı ve hücûmu vâkı‘ oldukdan sonra zuhûr iden beliyye içün evvelki gibi te’essüfât-ı beyhûdemiz fâ’ide itmeyüp *el-ıyâzen billâhi te‘âlâ* geçen tahrîbler gibi hayflarda kalmakdan ziyâde havfımız olup zîrâ bu târîhe dek Bosna eyâletinde sulha ve ahidnâme-i hümâyûna mugāyir nice kimesneler katl ve mâlları ahz olunduğundan mâ‘adâ geçen sene Moskov keferesi üzerine Bosna vâlîsi ve eyâlet halkı me’mûren gitmelü olduklarında bu tarafın keferesi sulh üzeredir muhâfazaya muhtâc değildir deyu zikr olunan me’mûrîn gidüp tamâm-ı vilâyet boş kaldıkdan sonra kadîmî usâtdan hâlâ Devlet-i Aliyye mülkünde olan Karacadağ eşkiyâsı Nakşin (?) ve Grahve (?) ve Dusine ve Rodiye (?) ve Pive (?) ve Rikan (?) ve Bikan (?) ve Zobçe (?) ve sâ’ir nevâhi keferesinin râhibleri ve ba‘zı âdemleri Moskov keferesiyle kadîmî manastırları sebebiyle ihtilât üzere bulunmağın geçen senenin evvel bahârında Moskov Çarı tarafından mahfî hazîne ile içlerinde

[171] Küfür tek millettir.

Ban olmak üzere Milorad oğlu dimekle arîf Mahaylu (?) nâmında bir herîf gelüp getürdüğü **[53a]** hazîne ile cem‘iyyet ve asker peydâ eylediğinden mâ‘adâ dâ’imâ muharrik-i silsile-i şerr ü fesâd olan Venedik Cumhûru ile Dubrondik kurb u civârlarında olmağla içlerinden top-ı kal‘a-kûb peydâ ve Moskov tarafından ümîd-i bâtılları gayrı yüzden olmağla zikri sebk iden Nakşin vasatında olan Unogoşta (?) Kal‘ası’na birkaç bin melâ‘în gelüp iki def‘a muhâsara idüp ve mahsûr olan guzzât-ı müslimîn etrâfından istimdâd eyledikleri esnâda bi-hamdillâhi te‘âlâ asâkir-i İslâm-ı zafer-peygāmdan nusret haberi zuhûruna müsâdif olmağın küffâr-ı bî-dîn muhâsaradan ferâgat ve topun bırakup makhûran firâr ve yine Karacadağ semtinde ve Sitorine (?) nâm mahalde kadîmî kulle etrâfında müceddeden ~~şaranpo~~ binâ eyledikleri şaranpollerine tahassun idüp Hersek Sancağı’nda olan nevâhî ve kurâyı el-yevm gāret ve seby ü esîr ve ihrâk-ı cevâmî ve ebniyye ve hâlâ cem‘iyetlerin bozmayup Çar-ı bed-girdâr tarafından tekrâr hazîne ve âdem gelmeğe müceddeden haç-ı peyker-alemlerin kaldurup ve ol havâlî keferesi cizye virmeyüp içlerine firâr ve dalâlet ü şakāvet içün çoğu tab‘iyyet itmekle cem‘iyyetleri yevmen-fe-yevmen izdiyâd olup diyâr-ı İslâmiyye’ye çetelerin yürütdüğü muhakkak olmağla bu âna gelince merkūm Karacadağ eşkıyâsının müstahıkk oldukları üzere cezâları virilmemekle Efrenk-i bed-renk her ne zamân sû-i kasd ve asker-i menhûsıyla bir kal‘a muhâsara ve ahz itmiş ise Karacadağ’dan her Bar akçesiyle tüfenk-endâz ihrâc idüp ve dâimâ Devlet-i Aliyye’nin zarar u ihânetinde Efrenk ile yek-zebân olup mâdâm ki zikr olunan Karacadağ eşkıyâsının umûm üzere haklarından gelince bu diyâr fukarâsına râhat mümkün olmayup kemâ hiye hakkuhum cezâları tertîb olunursa memleket-i pâdişâhî tarafından düşmandan emîn olmak muhakkak olduğundan mâ‘adâ Efrenk-i bed-renk asker-i menhûslarına nakz dahi gelmek emr-i mukarrer olup ve sene-i sâbıkada Bosna askeri sefer-i hümâyûna gitdiği birle küffârda olan ehl-i zimmetin cümlesini eşkıyâ-yı mezbûre isyâna da‘vet idüp tâbi‘ olmayanların evlerin ihrâk-ı bi’n-nâr itmeleriyle Saray nâhiyesi re‘âyâsına dahi sirâyet ü iğvâ virilüp isyân u tuğyânları müstetbi‘ olmağla şehr kurbunda olan kefere re‘âyâsında dahi haç-ı peyker-alemler ve âlet-i harbler bulunup cümle re‘âyâda ihânet müşâhede olunmağla bir vechle emnimiz olmayup alâ eyyi hâl bu fukarâ ve zu‘afâ manzûr-ı ayn-ı inâyet ve merhamet buyrulmağa eşedd-i ihtiyâc ile muhtâc olup ve bu serhadd-i vâsi‘in esnâ-yı cenkde olan vâlîler kapuları halkı ve eyâlet askeri ve başka dört bin piyâde mîrî sekbân ile her sene âhar sancaklardan dahi ikişer üçer beylerbeyi bu diyâr muhâfazasına me’mûr iken sugūr-ı İslâmiyye’nin yine her mahalli kemâl mertebe muhâfaza olunmağa imkân olmamağla bu def‘a dahi Bosna vâlîsini ve eyâlet halkından mâ‘adâ Rumeli’nden dahi mümkün mertebe asker ve

bârût-ı siyâh ve kurşun ile bu fukarâ ve zu‘afâya imdâd u i‘ânet ve merhamet buyrulmazsa mukaddemâ olan gāretimizden hâlâ ciğerlerimiz pür-hûn ve dağ derûn olup geçen sene muhâsara olunan Unogoşte (?) Kal‘ası istihlâsına istimdâd ile pey-ender-pey şehrimize feryâdçılar geldikçe mukaddemâ musîbet-bîn olan âmme-i sıbyân u nisvânımızın tahassun idecek kal‘a ve palanka olmamağla açık yerde vahşet ü dehşete yüzdüp (?) indü’d-tahkīk ne mertebe umûm üzere yek nefsden garîv u zâr ve feryâd u figān üzere olduklarına **[53b]** vâkıf olan ehl-i insâf hayrân u sergerdân kalup şimdiden dahi feza‘ vü feryâdlarına tâkat getürülmeyüp mahall-i merhamet ve muhtâc-ı inâyet olduğumuzdan gayrı hâlâ eyâlet-i Bosna bütün Rumeli’nin sedd-i sedîdi ve âhen kilîdi ve şehr-i Saray dahi kürsî-i vilâyet iken iki düşman arasında açık yerde *ıyâzen billâhi te‘âlâ* tekrâr düşman-ı dîn fırsat gözedüp bir tarîkle dest-res bulursa tahassun idecek kal‘a olmaduğundan cümlesi perîşân olup ve bir dahi avdet ü iskâna hadd-i imkân u dermân kalmayup ahvâl neye müncerr olacağını hazret-i îzed-i zü’l-celâlden gayrı ma‘lûm olmayup bu diyârda nice bin sıbyân u nisvânın dest-i hûn-âlûdları rûz-ı mahşerde dâmen-gîr-i vükelâ-yı devlet olmak emr-i mukarrer olmağın *hasbeten lillâhi te‘âlâ ve li-rûhi Resûlü’l-mu‘allâ irham men fi’l-ardı yerhamuke men fi’s-semâ*[172] medlûlüyle amel ve mecrûh-ı dil olan fukarâ ve zu‘afâya merhamet buyurup tahassun olunacak bir kal‘a binâsına ulüvv-i himmet ve inâyet ve vâlîmiz olan paşa-yı müşârun-ileyh hazretlerini eyâlet halkı ile bu diyârın sugūru muhâfazasına ta‘yîn ve dahi me’ûnetleriyle mümkün mertebe asker ve cebehâne ta‘yîn ve ihsân olunmazsa üftân ü hîzân cümlemiz perâkende vü perîşân olup bir vechle karâr idecek mecâlimiz yokdur emân sümme’l-emân vakt ü zamânıyla inâyet ve merhamet ve ihsân buyrulmak bâbında âmme-i ümmet-i Muhammed fukarâsının ricâ vü iltimâs ve niyâz u temennâsıyla ol ki vâkı‘ü’l-hâldir işbu mahzar-ı sadâkat-eserimizle pâye-i serîr-i merhamet-masîre arz u i‘lâm olundu. Bâkī emr ü fermân ve lütf u inâyet ve merhamet ve ihsân der adâlet-unvânındır.

Tahrîren fî Evâil-i Muharremü’l-harâm sene erba‘ ve ışrîn ve miete ve elf min hicretuhû men leh-i kemâlü’l-mecd ve nihâyeti’l-ihtirâm ve efdal-i resûlü’l-kirâm bâkī du‘â-yı devâm-ı ömr ü devlet-i pâdişâhî ve kıyâm-ı hiyâm-ı şân ü şevket-i şehinşâhî müstedâm bâd.

Hâl-i mâ dâned Hüdâ-yı bî-zevâl

Harrere el-fakīr eş-Şeyh Osman eş-Şıglı

[172] Hadis-i Şerif: Yerdekilere merhamet et ki göktekiler de sana merhamet etsin.

{A‘dâ-yı pâdişâha i‘ânet ve muhabbet sulha mûceb-i fesâd iken Venedik Cumhûrının vükelâsı Karacadağ usâtına rağbet ve barut ve kurşun ile i‘ânet eyledikleri zâhir u bâhirdir**}**

{1. Resn **2.** Novi **3.** Gabele **4.** Virhgorçe **5.** Zadvorye **6.** Noytak **7.** Sin **8.** Virhlika **9.** Knin **10.** İzongrad **11.** Dirniş **12.** Neçun **13.** İstroyçe **14.** Nadin **15.** Pruşyek **16.** Dakşin **17.** Karin **18.** Vrane **19.** Zemunik **20.** İskradin **21.** Sedd-i İslâm **22.** Kürnedökne Obruçe **23.** Klis**}**

{Bârgâh-ı adâlet ve kârgâh-ı kıyâmet kurulup cümle mazlûmîne ihkāk-ı hakk fermân buyruldukda pâ[y]mâl olan fukarâ sâk-ı arş u a‘lâda cem‘ olup sarsar-ı âh cân-güdâzlarından kahrullâhı ve gadab-ı tûfân-ı Cenâb-Bârî zuhûr iderse nice cevâb virilür**}**

{Asker-i sipâh şeyâtîn ve sipehsâlâr-ı gebr u gîn (?) erzel sâ‘âtde sitâre-i nahs gibi serhadd-i mansûreye tarafından gülâb-ı âveyâb-âsâ zuhûra başlayup**}**

{Mukaddemâ istîlâ-i küffârda esîr ve ol melâ‘în destinde mübtelâ-yı bend ü zencîr olan ümmet-i Muhammed zindânlarda eşedd-i kahr ile helâk olanların hadd u addi yokdur**}**

{Feryâd ü figān fakr u felek devvâra çıkup**}**

{Eğerçi cemî‘ vekāyi‘ ahvâl-i âlem zamîr-i münîr-i ukalâ-yı devlete rûşen u mübîndir ve lâkin iktizâ-yı hüsn-i hidmet ve bu diyârda olan cümle fukarâya selâmet u râhat ve dîn ü devlete hidmet ve kemâl muhâleset teklîf-i cür’et tekellüm-i kalem budur ki**}**

{Sıbyânın himâyelerinde taksîr olunup pâ[y]mâl-i a‘dâ olunursa ferdâ-yı mahşerde huzûr-ı hâlikü’l-kaviyy ve’l-kadrda cevâbları cümle erbâb-ı düvelin gerden-hümkeştelerine menût ve hibâl pür pîç ü tâb gadâbları cümlenin bâlâ-yı hâl-i pürküştelerine merbût olacağını mülâhaza buyurup**}**

(218) Sûret-i berât-ı âlîşân.

Medîne-i Bosna sâkinlerinden işbu râfi‘-i tevkī‘-i refi‘ü’ş-şân-ı şehriyârî kıdvetü’l-ulemâi’l-muhakkikīn Mevlânâ Hüseyin *zîde ilmuhû* bundan akdem medîne-i mezbûrede vâkı‘ Salihiyye (?) buk‘asında ders-i âmm olup talebe-i ulûm-ı akliyye ve nakliyyede müstefîdler iken vâkı‘

olan istîlâ-yı a‘dâda buk‘ası ihrâk ve vazîfesi mün‘adim olduğundan talebe-i ulûm fukarâsı istifâde-i ilmden mahrûm ve kendisi sıfırü’l-yed kalup pîr ü ihtiyâr olmağla medîne-i merkūmede vâkı‘ merhûm ve mağfûrun leh Ebû’l-Feth Sultân Mehmed Han Gāzî *tâbe serâhû* Câmi‘-i- Şerîfi’nde tedrîs-i ulûm ile iştigāl itmek şartıyla eyâlet-i Bosna’nın Kıptiyân cizyesi mâlından vazîfe ta‘yîn olunmak ricâsına Bosna Muhâfızı düstûr-ı mükerrem müşîr-i müfahham nizâmü’l-âlem vezîrim İbrahim Paşa *edâmallâhü te‘âlâ iclâlehû* arz itmekle merhameten Kıptiyân cizyesi mâlından düşen mahlûlden takās olunmak üzere yevmî on beş akçe vazîfe tevcîh olunmak fermânım olmağın hakkında mezîd-i inâyet-i pâdişâhânem zuhûra getürüp vezîr-i müşârun-ileyhin arzı ve bin yüz on dokuz senesi Şevvâl’in dokuzuncu günü târîhiyle müverrah virilen rû’us-ı hümâyûnum mûcebince tevcîh idüp bu berât-ı hümâyûn-ı izzet-makrûnu virdüm ve buyurdum ki mûmâ-ileyh Hüseyin *zîde ilmuhû* varup vech-i meşrûh üzere câmi‘-i mezbûrda ders-i âmm olup edâ-yı hidmet eyledikden sonra ta‘yîn olunan yevmî on beş akçe vazîfesin Bosna Kıptiyânı cizyesi mâlından cizyedâr olanlar yedinden alup mutasarrıf olup devâm-ı ömr ü devletim ed‘iyyesine müdâvemet u ştigāl üzere ola şöyle bileler alâmet-i şerîfe i‘timâd kılalar.

Tahrîren fi’l-yevmü’r-râbi‘ ışrîn min Şevvâli’l-mükerrem sene tis‘a aşere ve miete ve elf.

be-makâm-ı Kostantiniyye el-mahrûse

[54a] (219) Arzuhâl.

Devletlü merhametlü sultânım hazretleri sağ olsun arzuhâl-i bende budur ki;

Bu mecrûh ve pîr ü ihtiyâr ve bî-dermân kullarının Srebreniçe Mukāta‘ası mâlından almak üzere yevmî on akçe vazîfem olup aklâm sâhibi olan neferât bî-hâsıldır deyu vazîfemi virmediklerinden mâ‘adâ kendim ba‘id mesâfe mahalde olup olup beher sene vazîfem içün âdem gönderdüğümde noksân virilüp ve virilen akçe gönderilen âdemin harc-ı râhına vefâ itmeyüp bu bî-dermân kulları ancak vazîfe-i mezbûreye münhasır iken bu vechle küllî gadr u hayf olmağın Bosna Vâlîsi Ahmed Paşa’nın arzı mûcebince hâlime merhameten sâkin olduğum mahalle karîb İskopye (?) Mukāta‘ası mâlından almak üzere tebdîl ve yedime müceddeden berât-ı âlîşân ihsân buyrulmak bâbında emr ü fermân devletlü merhametlü sultânım hazretlerinindir.

(220) ~~Mezbûrun~~ sepet tîmârı olup ve kendi âhar dirliğe sülûk itmekle mezbûrun hasmı zuhûr ider ise arzı alıkonup ve dîvân-ı hümâyûnda hasmı ile mürâfa‘a olmadıkça derkenâr olunmayup

ve kaydı bozulmamak üzere kaydına şerh virilmek üzere fermân buyrulmak bâbında zikr olunan üç bin akçe tîmâr vech-i meşrûh Mehmed tahvîlinden mezbûr Hasan'a tevcîh olunmak bâbında emr ü fermân devletlü sultânım hazretlerinindir.

(221) Arzuhâl-i eytâm.

Devletlü ve eytâm u erâmil fukarâsına merhametlü sultânım hazretleri sağ olsun arzuhâl-i eytâm bendeleri budur ki;

Bu derd-mendlerin ebeveyni bi-emrillâhi te'âlâ mülk-i bekāya irtihâl itmekle bilâ-peder ü mâder beş nefer yetîm bu hakīre üzerinde kalup beş aydan berü nafaka ve kisve ve sâ'ir levâzım-ı zarûriye ve düyûnları içün mübtelâ olduğum mihnet perverdigâr-ı lâ-zâl hazretlerine ma'lûmdur. Ancak babamız es-Seyyid Mansur Çelebi merhûmun istîlâ-yı küffârdan sonra hâli diğer-gûn olmağla kendüye merhameten sâbıkā Bosna Muhâfızı devletlü Elçi el-Hâcc İbrahim Paşa hazretleri Bosnasarayı'nda müceddeden vaz' eylediği mîrî kantâr rüsûmı mâlından ihsânları olan yevmî on akçe du'âgûy vazîfesini evvelâ buyuruldu-i şerîfleriyle zabt itdirüp ba'dehû Belgrad-ı Üngürüs'e serdâr-ı ekrem olduklarında yedine berât-ı şerîf ihsân buyurup ve babamız sıhhati hâlinde mutasarrıf olup lâkin vefâtından sonra mîrî rüsûmdan ~~olmağla bilâ~~ olup Âsitâne berâtı olmamağla vazîfemiz virilmeyüp ~~ve Âsitâne-i Sa'âdet'de kaydı olmamağla~~ Âsitâne-i Sa'âdet'de müceddeden berât içün usret müşâhede olunup bizim dahi küllî müzâyaka ve şiddet-i zarûretimiz ile hâlimiz diğer-gûn iken neslimiz sultân-ı bârgâh-ı risâlet ve nâzım-ı hâkān-kârgâh-ı sadâkat şefî'-i guzât-ı ümmet-i Resûl-i Ekrem Nebî-i Muhterem Muhammedü'l-Mustafa *sallallâhü aleyhi ve sellem* hazretlerine mensûb ~~olmağla~~ olmağın ~~el açup ve bir kimesneye~~ *ıyâzen billâhi te'âlâ* aç ve muhtâc ve lâ-ilâc kaldığım hâlde el açup kapularda gezmekden küllî ihtirâz idüp mahall-i merhamet olduğumuza binâen yedimizde olan vazîfe-i mezbûre senedâtına nazar buyurulup li-ebeveyn karındaşlarım es-Seyyid Ali ve es-Seyyid Numan Halîfe bendelerinin fakr u hâllerine merhamet ve babaları mahlûlünden ikisinden birine Devlet-i Aliyye'den vazîfe-i merkūme ihsânıyçün ~~melhûz~~ merhamet-i âlîleri olursa inâyet ricâsına arz-ı şerîfleri sadaka-i ömr ü devletleri olmak temennâ ve niyâzıyla ahvâlimiz hâkpâ-yı devlete arzuhâl kılındı. Bâkī emr ü fermân ve merhamet ü ihsân devletlü ve inâyetlü ve merhametlü sultânım.

Arzuhâl-i Şerife Fatıma. Seyyid Mansur Çelebi

Devletlü, mekremetlü, merhametlü vezîr-i mükerrem ve muhterem Köprülüzâde hazret-i Numan Paşa hazretlerine eytâm yediyle virilüp va‘ad-i kerîmleri olmuşdur.

fî Evâsıt-ı Recebü’l-ferd sene 1126.

[54b] (222) Mahmiyye-i behiyye-i İstanbul sâkinlerinden olup dîde-i kalbi bînâ ve âgâh ve hâfız-ı kelâmullâh olan evlâd-ı Arab ve’l-ahsebden eş-Şeyh Süleyman Efendi medîne-i Saray’a gelüp birkaç gün meksden sonra yine mahmiyye-i mezbûreye mu‘âvedet itmeğe murâd itmeğin harc-ı râhına medâr olmak ümîdiyle *men câe bi’l-haseneti fe lehû aşru emsâlihâ*[173] mazmûn-ı sa‘âdet-meşhûnı üzere işbu sahîfe zeylinde muharreretü’l-esâmî olan ashâb-ı kerem ve erbâb-ı himem kalb-i vakār-kerem mu‘tâdlarından sünûh iden meblağı ne kadâr ise kalem-pür-keremleri tahrîr olundu. Bâkī lütf u kerem erbâb-ı ve’l-ehemmindir.

min hatt-ı Asım el-merhûm

(223) Bosna Kıptiyânı cizyesinden almak üzere yevmî on beş akçe vazîfe ile sâhib-i arzuhâl Bosnasarayı’nda vâkı‘ merhûm Ebû’l-Feth Sultân Mehmed Han Gāzî *tâbe serâhû* hazretlerinin Câmi‘-i Şerîfi’nde ders-i âmm olup cizyedâr vazîfemi züyûf akçe ve noksân teklîfi ile ~~rencîde~~ hayf u gadr itmekle pâre dörder akçeye tamâmen virüp kesr ü noksân teklîfi ile rencîde olunmamak bâbında istid‘â-yı inâyet ider. Merkūm sulehâdan olup mahall ü müstahıkk olmağile pâre dörder akçe hesâbı üzere virilüp züyûf akçe ve noksân teklîfi ile rencîde itdirilmemek bâbında Saray kādısı ve mütesellimine ve cizyedârına hitâben emr-i şerîf tahrîri bâbında. Bu kadarcadır.

(224) Arzuhâl.

Re’iszâde Mustafa Çelebi ile Edirne’ye Şeyhü’l-İslâm Kara İsmail Efendi’ye vilâyet tarafından gelüp yediyle virilmişdir.

fî 3 R sene 1130.

Hemvâre hakk subhâne ve te‘âlâ kerâmetlü inâyetlü merhametlü âtufetlü efendim sultânım hazretlerinin vücûd-ı bihbûd-ı merhamet-âlûdlerin âfât-ı dehr-i bukalemundan masûn u mahfûz idüp merhamet-i âlîlerin ve hüsn-i himmetlerin dermân-ı âlemyân husûsen dârü’l-cihâd Bosna

[173] Enam Suresi 160. Ayet: Kim Allah huzuruna iyilikle gelirse, ona getirdiğinin on katı vardır.

vilâyetinden devr ü mehcûr itmeyüp bu dâr u diyârından ve etbâ‘ vü evlâdından ve mâl ü menâlinden ve sevgilü rûh u cânından me’yûs olan derd-mendânı hâtıra getürüp vilâyetimize asker ve hazîne ve zahîre imdâdı ile yâd idüp behremend ü ber-murâd ve nice bin derd-mendân ve hazîn ve ciğerleri pâre ve yürekleri pâre bî-çâreleri müceddeden ihyâ itmeğe ihsân u in‘âm buyurmaları bâbında bu diyâr-ı kalîlü’l-i‘tibârın sıgār u kibârın husûsen nice yüz bin nisvân ü sıbyânın enîn ü feryâdları emân el-emân el-emân hâlâ nice bin küffâr-ı hâksâr yani Nemçe ve Macar top ve araba ve cebehânesiyle serhaddimiz Novi ve Bihke’ye on altı sâ‘at karîb yerde tabur-ı menhûsıyla gelüp serhaddin bir nice semtinden hurûcları emr-i mukarrer olup ana binâen mükerrer mükerrer feryâdnâmelerimiz ile Devlet-i Aliyye’yi tasdî‘a cür’et olundu. Tekrâr tekrâr devletlü, kerâmetlü, inâyetlü efendilerimiz hazrâtından hüsn-i himmet ve merhamet ihsânı niyâz olunur. Bâkī merhamet ve inâyet ve i‘ânet kerâmetlü âtufetlü efendim sultânım hazretlerinindir.

ed-dâ‘î li’d-devleti’l-aliyye zu‘afâ ve nisvân ve sıbyân-ı sükkân-ı Bosna

[55a] (225) Arz-ı bendeleridir ki;

Bosnasarayı’nda vâkı‘ Ebû’l-Feth Sultân Mehmed Han Gāzî Câmi‘-i Şerîfi’nde Bosna Kıptiyânı cizyesinden almak üzere yevmî on beş akçe vazîfe ile ders-i âmm olan sâhib-i arzuhâl Mehmed Efendi vazîfe-i merkūmesin cizyedârdan taleb eylediğin züyûf akçe ve noksân teklîfi ile gadr itmekle müstahıkk olduğu vazîfesini pâre dörder olmak üzere tamâmen virilmesiyçün istid‘â ider. Mîrîye mahsûb olduğu vechle vazîfesin tamâmen virüp noksân teklîfi ile rencîde eylememek içün emr-i şerîf tahrîri bâbında fermân devletlü sa‘âdetlü sultânım hazretlerinindir.

fî 15 Şa‘bân sene [1]131.

(226) Arz-ı bende-i bî-mikdâr budur ki;

Bosnasarayı’nda Ebû’l-Feth Sultân Mehmed Han Câmi‘-i Şerîfi’nde Bosna Kıptiyânı cizyesinden yevmî on beş akçe vazîfe ile ders-i âmm olan sâhib-i arzuhâl Mehmed Efendi vazîfesini cizyedârdan taleb eyledikde züyûf akçe ve noksân teklîfi ile gadr itmekle vazîfesini tamâmen alıvirilmesün istid‘â ider. Bosna Kıptiyânı cizyesinden hademe-i câmi‘-i şerîf vazîfeleri beher yüz doksan akçesi bir guruş olmak üzere tahsîldârlarının hesâblarına mahsûb olıgeldiği mukayyed olmağla mîrîye mahsûb olduğu vechle vazîfesin tamâmen virüp züyûf akçe ve noksân teklîfi ile rencîde itmemeleriyçün emr-i şerîf tahrîri bâbında fermân devletlü sa‘âdetlü sultânım hazretlerinindir.

[55b]

[56a]

[56b] (227) Filân dâ‘îleri hadd-i zâtında ehl-i ilm ve sâhib-i hilm adâlet ü istikāmetde bî-nazîr ve emânet ü diyânetde bî-taksîr hüsn-i tedbîr ve tasarrufa mâlik ve her husûsda mesâlik-i adl ü insâfa sâlik icrâ-yı şerî‘at-ı seyyidü’l-enâm-ı aliyye efdalü’s-salavat ve’s-selâm ve edâ-yı levâzım-ı kazâyâ ve ahkâmda kemâl mertebe dikkat ü ihtimâm üzere olup fukarâ ve zu‘afâdan cevr ü zulmü def‘ idüp sıgār u kibâr ve re‘âyâ vü berâyâ if‘âl ü akvâlinden ve evzâ‘ vü ahvâlinden kemâl mertebe rızâ vü şükrân üzere olup âmme-i fukarâ ve zu‘afâ sâye-i adâlet ve zıll-ı himâyetlerinde âsûde-hâl ve müreffehü’l-bâl sa‘âdetlü pâdişâh-ı âlempenâh hazretlerinin devâm-ı ömr ü devletleri du‘âlarına müdâvemet ü iştigāl üzere iken.

(228) Ulemâ-i Acem’den olup âbâ vü ecdâdı Nakşibendiyye ulularından olan Mevlânâ Masum Efendi Maveraünnehir’den Rum’a geldikde zikr olunan eşrâf gibi envâ‘-ı ri‘âyete müstahıkk iken fakr u fâka üzere olmağın çendân ri‘âyet olunmayup bin zâr u rûz ile Rumeli’nde Tırhala kādısı olup umûr-ı şer‘iyyede tamâm mücidd ü sâ‘î ve ahvâl-i fukarâyı tamâm râ‘î iken Kefelizâde dimekle ma‘rûf ve zulümle meşhûr Taze (?) bendeleri mezkûr ehl-i fazlın mansıbını bir tarîkle alup ziyâde zulm u gadr ü hayf olmuşdur. Müşârun-ileyh Masum Efendi dâ‘îleri bedel-i nüzul ve sürsâtdan yedi sekiz yük akçe cem‘ idüp serdâr kullarına gönderüp birkaç yük akçe dahi re‘âyâ zimmetlerinde bâkī kalup tahsîli mezkûr dâ‘îlerinin üzerine lâzım olup âhar kādı mübâşeret iderse ihtilâl-i azîm olup fukarâ re‘âyâsına küllî zulm olur. Ehl-i ilm dâ‘îlerinin inkisâr-ı hâtırından hazer olunup âbâ vü ecdâdının rûhâniyyetlerinden istimdâd olunmak dîn ü devlete lâyıkdır. Mezkûr Masum Efendi ile merkūm Kefelizâde’nin aslâ münâsebeti yokdur. Cümle ulemâ dâ‘îlerinin şehâdetleri ve şefâ‘atleri hâkpâ-yı şerîflerinde makbûl olursa mansıbları müddeti tamâm olunca ibkā buyrulup cümle ulemâ dâ‘îlerinin hâtırları ve ilm-i şerîf ri‘âyet olunup hayr du‘âları ziyâde olur. İbkā buyrulmaz ise cümlesi gāyet mahzûn olurlar. Bâkī fermân sultân hazretlerinindir. Merkūm Masum Efendi ulemâ içinde kemâlât-ı ulûmle meşhûr u ma‘lûm iken böyle mağdûr u mazlûm olup müstahıkk olduğu hisse-i ilmiyyesinden mahrûm olmak revâ görülmeyüp ve Devlet-i Aliyye’lerine lâyık olan budur ki ulemâ ve fuzalânın şefâ‘at u şehâdetleri kabûle mevsûl olup mûmâ-ileyh du‘âcıları behremend

buyrulmağa hayr du‘âsına mazhar olmağa himmet buyrula. Mezkûr dâ‘îleri fî zamânîna i‘tidâl ile mevsûf ve istikāmet ü ismet ile meşhûr u ma‘rûf lütf u ihsâna gayrılarından ehakk u elyakkdır. Fermân sultânımındır.

{Âbâ vü ecdâdları Nakşibendiyye ulularından müntesib olup kadîmden berü evliyâ nazargâhları silsileden harrere min hatt-ı Azmizâde**}**

{İlahi bi-hakkı ‘’sebekat rahmeti alâ gazabi’’ ve ‘’bi-hakkı anki Kurân-ı Kerîm râ’’ ez-sâ’ir kütüb-i menzele mümtâz kerdî ve Muhammed Resûlullâh râ ez sâ’ir enbiyâ ser-firâz kerdî în du‘â tamâm şodd. Her ki în kısm râ berây-ı hâcetihi be-sıdk hând du‘â-yı o elbette makbûl bâ-şedd menkūlest ez-hazret-i Mevlevi min sadrin ilâ sadrin menkūl olup bazı e‘izze bize dahi icâzet virmişlerdir**}**

[57a] (229) Hâfız Ahmed Paşa’nın üzerinde Mısır hazînesinden beş yüz yirmi altı bin altun kalmışdır deyu başdefterdâr talebi ile Kuş Yahya Efendi ile Dukakinzâde Osman Efendi şer‘le görmek üzere hatt-ı hümâyûn vârid oldukda Osman Efendi temâruz idüp yalnız Yahya Efendi istimâ‘ idüp hükm eyledikden sonra virdüğü hüccetini ulemâ-i izâm nâ-meşrû‘dur deyu tezyîf itdikleri imzâlardır. ( ) Merhûm ve mağfûrun leh Gāzî Sultân Mehmed Han; “bu hüccet şer‘î midir Şeyhü’l-İslâm görüp şer‘î değil ise mûcebi nedir tafsîlen cevâb virsün” deyu hatt-ı hümâyûn ile su’âl itdikde Şeyhü’l-İslâm Sunullah Efendi’nin cevâbıdır. El-cevâb; “nâ-meşrû‘dur hükm idenler bilmeyüp hatâ itmişler ise tevbe vü istiğfâr lâzım olup min ba‘d bu makūle umûra müvellâ olmağı cânib-i saltanat-ı aliyyeye arz idenler kazâen bi’l-hakk idenler bi’l-cevr idenleri fark itmeden arz itmeğe ihtirâz itmemek lâzım olur”. Zübire el-fakīr Sunullah.

{Hilâf-ı şer‘-i kavîm ve hâric-i minhâc-ı müstakīm bir hüccet-i sakīmdir ki mukaddemâtı intâc-ı merâmın akīme ve muktezâ-yı şerî‘at-ı garrâya mutâbık ve derc olunan fetvâ-yı şerîfe-i sahîheye muvâfakati yokdur. Böyle hüccet-i muhtelle mevki‘lerin mevki‘ hükmden izâle ile zecr ve tevbe ve salâh hâlleri zâhir olunca kazâdan hicr müstevcib ecrdir. Ketebehû el-fakīr ilâ Rabbi’l-mu‘în Mehmed eş-şehîr be-Hâcezâde**}**

{Bu hüccet-i sakīmenin mukaddemâtı netâyic-i şer‘-i mutahharaya ve fetvâ-yı şerîfe-i sahîheye mutâbakat u muvâfakati yokdur. Böyle hüccet-i muhtelle ile amel mevki‘-i iştibâhtadır**}**

{Mevki‘-i iştibâhda olan hüccetin mazmûnuyla amel câiz değildir. Nemmekahû el-fakīr**}**

{Kavânîn-i şer‘-i şerîfden hâric ve aksâ-i medâric-i hatâya dâric-i sakk lâzımü’l-hakk olduğunda irtiyâb ü şekk yokdur. Harrere el-fakīr Abdulhalim bin Mehmed eş-şehîr be-Ahizâde**}**

{Nâ-meşrû‘dur. Mazmûnuyla amel şer‘an muhtemel değildir ve temessük-i şer‘î deyu imzâ iden hâkime lâzımdır ki hükmünde hatâsın i‘tirâf ile rücû‘dan istinkâf iderse min ba‘d vezâ’if-i ilmiyyeden bir şey müstahıkk olmaya. Ketebehû el-fakīr Abdulbaki bin Mehmed gufia anhû**}**

{Hâkim-i merkūm şer‘-i şerîfe mutâbık ve dîn-i münîfe muvâfık hükm itmeyüp mücerred fetvâ-yı şerîfenin zâhirine nazar idüp zeyl-i su’âlde mezkûr olan fünûna iltifât itmeyüp cevâbında mücerred lâzım gelür dimekle tefahhus ve su’âl itmeden hükm nâ-meşrû‘dur. Harrere el-fakīr Mehmed**}**

{Allahüme erine’l-hakkın ve erzuknâ ittibâ‘hı ve erine’l-bâtıle bâtılen ve erzuknâ ictinâbehu nemmekahu el-fakir ilâ rahmeti rabbihi’l-gaffâr Dervîş Mehmed bin Abdülcabbar el-kādı be-Yenişehir sâbıkā**}**

{Bu hüccet şer‘-i şerîfe muhâlif olduğu zâhir ü bâhirdir. Bunun emsâliyle amel olunmak meşrû‘ değildir. Şer‘-i şerîfe muhâlif hükm itmek tehâvünen ise küfrdür değil ise küfre karîbdir. Hakk te‘âlâ Kurân-ı Azîm’inde ve fermân-ı kerîminde mevâzi‘-i müte‘addidde buyurmuşdur ki *vemen lem yahkum bimâ enzelallâhu feulâ-ike humu’l-kâfirûn/ humu’l-fâsikūn/humu’l-hâsirûn neûzu billâhi min şürûr-ı enfüsinâ ve seyyi’ât-ı a‘mâlinâ*[174] harrere el-fakīr Abdulcabbarzâde Efendi**}**

{Dergâh-ı felek karîn ve bârgâh-ı mehâbet-temkîn türâbına arz-ı bende-i kemterîn budur ki**}**

[57b] (230) Novi toprağundan yukaru olan adalar Devlet-i Aliyye’nin olmak üzere

[174] Maide Suresi 47.ayetinden bazı kısımlar.

Marsigli'ye cevâben Bosna Muhâfızı vezîr-i mükerrem devletlü Halil Paşa hazretlerine arzımız ile i'lâm olunmuşdur.

Devletlü sa'âdetlü merhametlü sultânım hazretlerinin hâkpâ-yı devletlerine ma'rûz-ı dâ'î-i kemterleri budur ki;

Selâm ağası kulları yediyle vârid olan fermân-ı âlîlerinin cevâbı tercümân kulları vesâtetiyle geldiği gün Konto Marsili'ye i'lâm ve tahliye vü teslîm içün hareket ve mübâşeret hudûd vekîli kapucubaşı tarafından istihbâr olundukda Kostaniçe Köprüsü ve ba'zı mühimmât tekmîli içün hareketini Marsil-i merkūm üç dört güne ta'lîk idüp ancak bu âna değin uç hudûda varınca vaz' olunan humka u alâyimin tatbîk ve bu aralıkda kitâbet idelim deyu haber gönderüp tâlib olmağla irtesi gün bu dâ'îleri mûmâ-ileyh kapucubaşı tarafından tercümân kullarıyla ma'an varup ve sûret-ı defter-i hudûdu getürüp tatbîke mübâşeret olundukda vaz' olunan alâmetler birbirine mutâbık olup ve lâkin çünkü ahidnâme-i hümâyûnda Novi toprağından aşağı Sava'ya doğru Una suyunun içinde olan Kostaniçe ve sâ'ir adalar Una suyunun ötekileriyle Çasar zabtında olmağile hudûd-ı mezkûr ile tarafeynin sınırı ta'yîn ü temyîz oluna deyu tasrîh buyrulmağile Novi toprağından yukaru Novi'ye ve toprakları nihâyetine varınca nehr-i Una'nın içinde olan adalar Devlet-i Aliyye'nin olduğuna kat'an iştibâh olmaduğundan nâşî mûmâ-ileyh kapucubaşı dahi "zikr olunduğu vech üzere Novi toprağından yukaru olan Devlet-i Aliyye adaların ale'l-esâmî hudûdnâme sûretinde zikr olunsun" didikde Konto Marsil dahi cevâbında "Çasar'dan bana bu vechle kat'î fermân gelmişdir ki Novi-i Atîk ve Cedîd'in nizâ' ve topraklarına min ba'd vaz'-ı yed itmeyüp karışmayayım me'mûr olanlar görmelüdür ve ol adalar Devlet-i Aliyye'nin olduğuna benim dahi şübhem yokdur ve lâkin çünki ben Çasar emriyle men' olunmuşumdur. Ne benim kapucubaşıya vireceğim sûretde ve ne anın bize vireceği sûretinde kat'an adaları zikr itdirmem" deyu cevâb virmekle kapucubaşı dahi bu bâbda mütehayyir olmuşdur. Zîrâ tarafeyn topraklarında nizâ' olmasa adaların dahi zikri lâzım gelmez idi. İmdi keyfiyyet-i ahvâl devletlü, sa'âdetlü, inâyetlü sultânım hazretlerinin ma'lûm-ı âlîleri oldukda mevkūf kalan Novi-i Atîk ve Cedîd toprakları bi-avnillahi te'âlâ sûret faysal bulmalu oldukda adalar dahi ol vakitde mi zikr olunur hâlâ kapucubaşı devletlü sa'âdetlü sultânım hazretlerinin emr ü fermânlarına muntazırdır. Zîrâ Marsil-i merkūm üç dört güne meksini ta'lîk itmişken "yarın ben Kostaniçe'ye kalkup giderim ve İslankamen'den uç hudûda varınca kat' olunan hudûdların sûretin almadıkça kal'aların birisinin tahliye vü teslîm itmem" deyu nice dürlü ta'assub gûne hôd-re'ylik ile bu dâ'îlerine ve tercümân kullarına cevâb

virmekle ol ki vâkı‘ü’l-hâldir hâkpâ-yı devletlerine i‘lâm olundu. Ol bâbda emr ü fermân devletlü sa‘âdetlü merhametlü efendim sultânım hazretlerinindir.

Hurrira fi 26 min Muharrem sene 1112.

Kāle’l-melikü’l-ekber veemmâ sâ’ile felâ tenhar nemmekahû el-fakir eş-Şeyh Hasan hâdimü’l-fukarâ

Ni‘mel âdeti li’l-insânî el-lütf-i ve’l-keremü ve’l-ihsân zübire ed-dâ‘î el-fakir Yusuf el-munfasıl an-kaza-i Banaluka

el-abdü’d-dâ‘î Abdullah el-müvellâ hilâfetihî be-hudûd-ı havâlî-i Bosna min kıbel-i men lehü’l-emr

Mâ-râ’ahu el-mü’minûne hasene fehüve indallahi hasenü nemmekahû el-fakīr

Hâl-i o dânet Hüdâ-yı bî-zevâl zübire el-fakīr

Zâdallahü murâdehu limen-rahime ibâdehû resemehû el-fakir

Lütf-i şâhân der-abideş câ-koned
Âsumân hem rûy-ı arz ihyâ-koned

ed-dâ‘î el-fakīr bi’l-ihlâs es-Seyyid eş-Şeyh Abdulfettah el-Mevlevî

Mâ-hüve’l-mastûr vâkı‘un bilâ-kusûr nemmekahû el-fakīr

Fe-hâşâ sümme hâşâ sümme hâşâ
Adüvvün mekridir devletlü paşa

Allahümme erinel hakka hakkan verzuknâ ittibâ‘ahü ve erinel bâtıle bâtılen verzuknâ ictinâbehû nemekahû el-fakīr

Mâ-semi‘ mine’l-eşrâf vâkı‘un bilâ-hilâf
Harrere el-fakīr Ali be-mescid-i Abdulhalim Ağa

El-merhameti’l-merhameti’l-merhame nemmekahû el-fakīr
Mehmed eş-Şeyh Halvetî

Hâl-i o dânet Hüdâ-yı bî-zevâl zübire el-fakir

Vemâ aleynâ illâ’l-belâğ nemmekahu el-fakīr

Recâü’l-müslimîn hakīkun bi’l-kabûl
Nemmekahû el-fakīr es-Seyyid Mansur el-hüsnü el-imâm be-mescid-i el-Hâcc Bali Sahtiyânî

Âlim ve kâmil ve fâzıldır hayrü’l-ümem müstahıkk-ı lütf u ihsân-ı tâm sâhib-i kerem nemmekahû el-fakīr es-Seyyid Ali el-müderris

Göft peygamber ki şer keşti-i Nuh
Her ki u dest ender zend ya bed fütûh
Harrere ed-dâ‘î el-hâlis es-Seyyid eş-Şeyh Abdulfettah el-Mevlevî

Bismillah maşallah lâ-ye’ti bi’l-hayr-i illallah
Bismillah maşallah lâ yasrifu’s-sü’e gayrillah
Bismillah maşallah vemâbiküm min ni‘metîn feminallah
Bismillah maşallah lâ havle velâ kuvvete illâ billah

Min ak‘idetihi nikâbetü‘l-eyyâm
İkāmetühü i‘âneti’l-kirâm
Zübire el-fakīr Mustafa el-müderris Râzî

Ni‘mü’l-âdeti’l-insân el-lütf ve’l-kerem ve’l-ihsân
Zübire ed-dâ‘î el-fakīr Yusuf el-munfasıl be-kazâ-i Banaluka

Mâ-hüve'l-muharrer vâkı'un ve mukarrer nemmekahû el-fakīr

Zalike kezalike ve ilmi muhîtun bizalike nemmekahû el-fakīr

[58a] (231) Esnâ-i tahrîbde olan vekāyi'dir.

Bin yüz dokuz şehr-i Rebî'ü'l-âhirinin altıncı Salı günü gicesi Visoka tarafından Nemçe taburunun muhakkak haberi şehre geldikde Devlet-i Aliyye'den Poçitel Kal'ası'na altı çavuş ile ba-fermân menfî bulunan Daltaban Vezîr Mustafa Paşa'nın Poçitel'de mizâcı münharif olduğundan bilâ-fermân çıkup ve şehr-i Saray'a Hersek'den ma'zûl Seyfullah Paşa ile ma'an gelmekle şehrde bulunup ammâ vezîr-i müşârun-ileyh bilâ-fermân Poçitel Kal'ası'ndan çıkup ve şehrde bulunup küffârın dahi hücûm ve galebesi tamâm mertebe zâhir ü nümâyân oldukda vezîr-i müşârun-ileyhin dâmenleri âteş-efşân olup der-i devlet-medâra ahvâl mün'akis oldukda bilâ-fermân niçün çıkdın ve çünki çıkmış bulundun niçün müdâfa'a-i düşman sadedinde olmadınız deyu azîm dağdağa-fersâ olmağın mezkûr Seyfullah Paşa ile Bosna Mîralayı Hasan Bey'in fi'l-hâl bu mahzarı ahâlîden iltimâs ve âşikâren halka bu vech üzere sadr açdılar ki bundan akdem Bosna'da vâlî olan devletlü Mehmed Paşa merhûm olmağile Nemçe keferesi habîr olup ve bilâ-sâhib memlekete mükemmel cebehâne ve asker-i menhûs ile hücûm idüp işte tahrîb ve zabt-ı memleket küffâra nasîb olduğu mukarrer göründü cümlemiz ehl ü ıyâl ashâbları olduğumuz hasebiyle belki bizlere bu memleketden rehâ nasîb olmayup ilerüde ba'zı yollarda olan Arna'ud-ı âkdan ve sâ'ir kefere önlerimize çıkup biz pâymâl olup bir dahi ehl-i İslâm memleketi bize mukadder olmaya bu vezîr-i âlîşân bu def'a içimizde bulundu bâri kendi salt bir mikdâr etbâ'ıyla çıkup ve Belgrad cânibine bu tarîkle yol bulmak ihtimâli ola imdi bu bize olan hakāreti vardığı yerlerde ehl-i İslâm karındaşlarımıza ve Devlet-i Aliyye'ye bizden haber virsün buna bir mahzar virelüm dimeleriyle tesvîd olunup vezîr-i müşârun-ileyhin yedine vech-i âtî üzere tahrîr olunan mahzar virildikde ol dahi bir nefer âdemin çatal atlarıyla müheyyâ kılup der-i devlet-medâra varup mahzarı virdükde ve Bosna diyârına küffârın dahi askeri lütf-i Hakk ile nuhûsetle avdetleri ol esnâda Devlet-i Aliyye'de şüyû' bulmağla bu mahzar yine vezîr-i müşârun-ileyhin tuğ-ı pür-fürûğları ve eyâlet-i mezbûra virilmesine sebeb-i devleti olmuşdur. Bu hakīr aynı mahzarı tesvîd itmişimdir.

fî 6 min Rebî'ü'l-âhir sene 1109.

(232) Şehr-i Saray'ın tahrîbi vâkı' olan gice Daltaban ma'zûl vezîr sa'âdetlü Mustafa

Paşa hazretlerine virilüp ve ol gice çûkadârı Yusuf yediyle der-i devlete giden mahzar sûretidir.

Dergâh-ı felek-medâr ve bârgâh-ı gerdûn-iktidâr türâbına arz-ı derd-mendân-ı eyâlet-i Bosna budur ki;

Bu sene-i mübârekede vâkı‘ olan sefer-i keder-eserde nehr-i Tisa üzerinde asker-i İslâm üzerine hücûm ve bertaraf iden Prençlevî nâm Hersek la‘în aynı ol tabur-ı menhûsda olan cümle Nemçe ve Macar ve sâ’ir kefere-i dûzah-mekîn ile ve mükemmel top ve cebehânesiyle nehr-i Bosna yalusuyla evvelen Maglay Kal‘ası’nı ve sâniyen Jebçe (?) palankasını ayağı tozu ile aldığı esnâda Bosna vâlîsi olan devletlü Mehmed Paşa bi-emrillâhi te‘âlâ vefât ve bu bî-çâregân bî-ser ü sâmân kalmağile Poçitel Kal‘ası muhâfazasında bulunan vüzerâ-i kirâmın yarâr u nâmdârları devletlü sa‘âdetlü Mustafa Paşa hazretleri cümle eyâlet iltimâsıyla Saray’a getürüp bu esnâda esbâb-ı cenk ü müdâfa‘a tedârikinde her vechle sa‘y ü takayyüd olunup ve nice nice boğazlarda ve derbendlerde ve bunca yerlerde cem‘iyyet-i kesîre ile cümlemiz döğüşüp ve lâkin küffâr askeri zikr olunduğu üzere cem‘iyyetlü asker-i menhûs olup bir vechle mukāvemet mümkün olmayup bunca memleketi tahrîb ü tahrîk iderek melâ‘înin ucu şehr-i Saray’a geldi ziyâde tatvîl ve bu perîşânlıkta tafsîl-i hâtır-ı mahzûnlara gelmek emr-i muhâl hemân emânü’l-emân sümme’l-emân sümme’l-emân bunca ümmet-i Muhammed ve sıbyân u nisvân pâymâl-ı sümm-i semend-i a‘dâ olmak emr-i meczûm oldu. Bâkī merhamet ve inâyet der-i devlet-medârındır.

fî 6 R (?) sene 1109.

Mâ hüve’l-mastû[r] fi’l-kırtâs nâfi‘ü’d-dîn ve’d-devletihî ve’n-nâs nemmekahû el-fakīr el-Hâcc Hüseyin Muzafferî

el-abdü’d-dâ‘î Mehmed Şehdî el-kādı be-Bosna Brudi sâbıkā

el-abdü’d-dâ‘î Ahmed el-kādı be-Alasonya sâbıkā

el-abdü’d-dâ‘î Mehmed el-müftî be-medîne-i Saray

el-abdü’d-dâ‘î es-Seyyid Mustafa el-kādı be-medîne-i Banaluka muvakkaten

bende Mehmed defterdâr-ı Bosna hâlâ

bende Seyfullah mîr-i mîrân-ı Hersek sâbıkā

{Devletlü vezîr-i mükerrem Halil Paşa Efendimiz hazretleri Bosna’dan ma‘zûl olup şehr-i Saray’a duhûlu fi gurre-i şehr-i [Re]cebü’l-ferd sene 1114**}**

[58b] Ceres be-ma‘nâ çıngırak çıngırdamak (?)

El-emr-i fi’l-hakīka kemâ zikr-i fi’l-vesîka zübire el-fakīr

Mâ hüve’l-muharrer fî hazâ’l-mahzar nemmekahû el-fakīr

Ezhar-ı mine’ş-şems ve’l-kamer

Hakīkatü’l-hâl alâ hazâ’l-minvâl harrere el-fakīr

Ellezi satara-fihi mutâbıkü’l-mevâki‘ bilâ-irtiyâb nemmekahû el-fakīr

Efdalü’l-ma‘rûf iğāsetü’l-melhûf rakımehü’l-fakīr

Yücibbü’l-i‘âneti’l-müslimîn fî umûrü’d-dünyâ ve’d-dîn harrere el-fakīr

Mâ zübire fî hazâ’l-kitâb vâkı‘un bilâ-şekk ve’l-irtiyâb harrere el-fakīr

Mâ hüve’l-muharrer fihî mukarrer nemmekahû el-fakīr

Ve nahnü nusaddiku mâ harrere fihi nemmekahû el-fakīr

Zekatü’c-câh i‘âneti’z-zu‘afâ nemmekahû el-fakīr

Cemî‘ mâ-yendericü fî hazâ’l-kitâb mukarrerun ve muhakkakun alâ-nehci’s-sevâb nemmekahû el-fakīr

Mâ fihî mine’l-harâm matlûb-ı cemî‘ü’l-enâm nemmekahû el-fakīr

El-emr fi’l-hakīka kemâ rakam fi’s-sahîfe harrere el-fakīr

Mazmûn-ı hazâ'l-kitâb makrûn-ı bi's-sıdk ve's-sevâb nemmekahû el-fakīr

Bir mollânın hüsn-i hâline imzâdır
Hakk bu kim ehl-i ilm kādıdır hükm-i şer'îne halk râzıdır nemmekahû el-fakīr

Ricâ'il-müslimîn hakk nemmekahû el-fakīr

Mollâ Macun Mağnisalı Abdullah Kādı'nın Seyfullah Paşa ile Sağırcıoğlu Seyyid Mustafa'nın su'-i hâline mahzara mühr içün ahâlîye sıklet itmekle ba'zı meşâyihin tahrîr eylediği mahzardır.

Hakkā ki paşa-yı âdil ve azîmü'ş-şân olduğu bî-reyb ve gümândır eş-Şeyh Şıglı Osman

Ya muhavvile'l-havli ve'l-ahvâl havvil halenâ ilâ ahseni'l-hâl nemmekahû el-fakīr Ahmed eş-Şeyh

Rabb erşed nâ ilâ nehci's-sedâd
İfteh allahümme ebvâbe'l-murâd
Afkarü'l-verâ eş-Şeyh Osman

Kāle Resûlullah sallallâhu te'âlâ aleyhi ve sellem: "ebgūnî ez-zu'afâe fe innemâ turzakūne ve tünzarûne bi zu'afâikum"
Harrere el-fakīr Habib

Kālallahü te'âlâ ve te'âvenû alâ birr ve't-takvâ[175]
Harrere el-fakīr Ahmed eş-Şeyh

El-hayr-ı muhtârullâh zübire el-fakīr Yusuf el-kādı be-Banaluka sâbıkā

İstikāmet ehli hıfz-ı Hakkdadır
Selviye itmez zarar bâd-ı hazân

[175] Maide Suresi 2. Ayet: İyilik ve takvada yardımlaşın.

Harrere ed-dâ‘î el-fakīr Abdurrahman

Elçi İbrahim Paşa mahzarına eş-Şeyh Şıglı îrâd eyledüğü imzâdır

Lem era gayra lütfihi be-Saray nemmekahû el-abd-i fakīr eş-Şeyh Osman hâdımü’l-fukarâ

Evsat cizyesi ref‘ine der-i devlete tahrîr olunan mahzar üzerine imzâ bu gûne olmuşdur.

Şehîdna bimâ ullimnâ nemmekahû el-fakīr Mehmed el-hatîb-i câmi‘-i Gāzî Hüsrev Bey

El-i‘âneti’l-i‘âne ve’l-i‘âneti’l-i‘âne
Zübire el-abdü’d-dâ‘î Ahmed eş-Şeyh be-câmi‘-i Sultân Mehmed Han

Ahkar-ı cemî‘-i halkullah Dirnişîzâde Abdullah el-Bosnevî ve’l-müteşerrif be-rütbe-i ihdâ el-medârisü’s-semân

Defterdâr Mehmed Efendi’nin yedinde bin yüz on yedi senesinin mîrî evrâkından sekiz yüz elli varaka kalmağla mahzarına urulan mühr ve imzâlardır.

El-hâl kezâ resemehû el-abd el-fakīr Süleyman el-kādı be-Tımışvar

Ni‘amü’l-âdeti’l-insân
İ‘âneti’z-zu‘afâ bi’l-ihsân
Resmihû Mustafa el-müderris

Min ek‘idetihî nikâbetü‘l-eyyâm
İkāmetihi iğāsetü’l-kirâm
Satarahû el-fakīr Ahmed eş-Şeyh

Brud ve ol havâlîde olan palankaların muhâfazacılarıyçün el-Hâcc Abdi ve Cino Abdullah Ağa ve ustalarıyla vâkı‘ olan mahzar imzâsıdır.

Sedd-i sugūr min ehemmi'l-umûr
Nemmekahû el-fakīr Yusuf Asım el-müderris

Fevzü'l-umûr ilallah Dirnişî Abdullah
Abdullah el-müteşerrif be-rütbe-i ihdâ el-medârisü's-semân

Er-râcî afvü'l-ilâ
Dirnişî Abdullah

El-abdü'l-mu'teref bi't-taksîr ilallah
Abdullah el-müteşerrif be-rütbe-i ~~ihdâ el-medâris~~ü's-semân

Abdullah el-müteşerrif rütbetü'l-medreseti'l-mûsıla
İlâ ihdâ el-medârisü's-semân elleti benahâ
Ebû'l-Feth es-Sultân Mehmed Han

Fî hadd-i zâtıhi hüsni'l-hulk kerîmü'ş-şân nemmekahû el-fakīr

El-muhlisü'l-hakīr Abdullah

Ed-dâ'î el-hakīr Abdullah el-müderris el-medârisü's-semân

[59a] Kerîmzâde Şeyh Efendimizin imzâlarıdır.

Zâyi'ü'l-ma'rûf takiyy masâri'as'sü' nemmekahû el-fakīr

Evvelü men yedhulül cennete ehlü'l-ma'rûf zübire el-fakīr

Zâdâ'l-ma'âd ihsânü'l-ibâd zübire el-fakīr

Hazâ ezharu mine'ş-şems ve ebyenü mine'l-emsi harrere el-abd el-fakīr

Mu‘înü’l-fakīr ve’z-zu‘afâ müstahıkkü’l-ecri’c-cezîl ve hüsnü’s-senâ harrere el-fakīr

Mâ fihî min ricâ’il-kerem ve’l-lütf ve’l-ihsân matlûb-ı ahâlîi’l-kurâ ve’l-kasabât ve’l-büldân zübire el-abd el-fakīr

Hazâ ebyenü min cünhi’l-leyli ed-dâmis ve ezharu min dahveti’n-nehâri’ş-şâmis nemmekahû el-fakīr

Ey el-muzlim cünh zamm ve fethle câîzdir
Hisse-i leyl ma‘nâsınadır.

Mâ fihî nefsü’l-emr ve’l-emr li-üli’l-emr hurrria el-fakīr Mehmed el-kādı be-Vişegrad ba-te’biden

Mezkûr kulları sâhib-i akl ve tedbîr ve yarâr ve dilîr ve bi’l-cümle mîzân-ı i‘tibârda umûr-ı dîn ü devletde istihdâma sezâ kâmilü’l-ayâr olduğu bî-iştibâhdır. Ol bâbda emr ü fermân men lehü’l-emr hazretlerinindir. Harrere el-abd el-fakīr.

Evsat cizyesi ref‘i ricâsına vâkı‘ olan mahzara imzâ olmuşdur. Fî selh-i Şa‘bân sene 1124.

Emr-i âdet-i deydenetü’l-ekâbir merhametü’l-esâğir resemehû el-abd el-fakīr Abdullah el-müderris

Âdetü’l-kibâr cebr-i havâtırı’s-sıgār harrere el-fakīr Ahmed eş-Şeyh

Ve leyselena fî mâ-bihî min müşfi‘in sû-i cûdihî el-mebzûl ve’l-kerîm el-adîm nemmekahû el-fakīr Mehmed el-munfasıl an kazâ-i Banaluka

El-merhame ve’l-inâye es-sıyânetihî ve’l-himâye zübire el-fakīr Mehmed el-kādı be-Vişegrad be-te’biden

Yenibazara izdiyâd-ı neferât içün Ferhad kapudanın mahzarınadır.

Kāle cell-i şânühü fi'l-kitâbi'l-mübîn innallah lâ yuzî'u ecra'l-muhsinîn
Resemehû hâdımü'l-fakīr eş-Şeyh el-Hâcc Hasan

Mâ fihî mine'l-â'lam ile'd-devleti'l-aliyye mûcibun li-def'i'ş-şürûri ani'l-ahâlî ve'r-ra'iyye
Resemehû el-fakīr Mustafa el-kādı be-Preyol (?) sâbıkā

Semi'atün ahvâlehû ale'l-vechi'l-mezkûr nemmekahû el-fakīr Ahmed el-kādı be-Birçe sâbıkā

El-himâye ve'l-vikāye ve'l-hıyâte harrere el-abd el-fakīr Kerimzâde eş-Şeyh Ahmed

Ahvecü'l-Halîfe hâdım-ı erbâbü't-tarîka dâ'îkim Ahmed

Vezîr-i mükerrem Numan Paşa'ya Kerimzâde takdîm eylediği arzuhâli imzâsıdır.

El-abd-ı yüdebbir vallâh yükaddir zübire el-fakīr Mehmed Şehrî el-kādı be-medîne-i Akkirman muvakkaten

Kāle şerefü'l-halk ve'l-enbiyâ irhamven min fi'l-ardı yerhamüküm min fi's-semâ harrere el-fakīr

Mevki'-i himmet lâyık-ı merhamet zübire el-fakīr

Müstakīmü'l-ahvâl ve makbûlü'l-hisâl nemmekahû el-fakīr

Ger behahi ta bemand memleket
Merhamet kün merhamet kün merhamet

Nemmekahû el-fakīr Hüseyin el-Muzafferî

Hazâ nâfi'ü'd-dîn ve'd-dünyâ siyyemâ tâle'l-fukarâ ve'r-re'âyâ nemmekahû el-fakīr

El-afv ve’l-i‘âne min şiyemi’l-kirâm sevvedehü ed-dâ‘î el-fakīr eş-Şeyh Ahmed

[59b] Muhtasar-ı Câmi‘-i Sagīr

Seyyidü idâmiküm el-milhu an Enes
Seyekünu fi ahiri’z-zamani husefun ve gazfün ve meshun iza zaherat el meazifu ve’l-gaynatü vestuhillet el hamru an Sehl b. Sad
Saatü’l- emrazi yüzhibüne saate’l-hatayâ an Ebi Eyyub
Saatün fi sebilillahi hayrun min hamsine hacceten an ibn Ömer
Er-ribâ isnani ve sebune baben ednaha mislü ityanirracüni ümmehu ve inne erberriba istidaletü racüni fi ırz-i ehihi an el-Bera
Er-ra’dü melekün min melâiketillâhi, müvekkelün bi’s-sehâbi, meahû mehârîku min nârin yûgâ (?) bihe’s-sehâbe haysü şâallâhü an İbn Abbâs
Efdalü’l-eyyâm yevmü’c-cum‘ati an Ebi Hureyre
Efdalü’s-sadakati sakyü’l-mâ’î an ibn Ayas
Efdalü’s-sadakat fî Ramazân an Enes
Ekser ehlü’l-cenneti’l-bele an Enes
Efdalü’s-sadakati ıslâh-ı zâtü’l-beyn an ibn Ömer
İlâ yemânü’s-sabr ve’s-semâhati an Cabir
Men e‘atak rakabeten müslimeten e‘ataka’s-sellehü lehü bi-külli uzvi minhâ uzvâ minhü mine’n-nâri an Ebi Hureyre
El-cum‘ate cahhü’l-fukarâ an ibn Ayas
El-cülûs ma‘ü’l-fukarâ-i mine’t-tevâzu‘ vehüve efdalü’l-cihâd an Enes
Men lem yehaf âkibete emrihî feleyse minnî el-Hadîs (?)
El-ayn-ı hakk an Ebi Hureyre
(...)
Afvü’l-mülûki ebkâ li’l-mülki an Ali
Küllü ma’rûfin sadakatün ve’d-dâllü ‘ale’l-hayri kefâilihî vallâhü yühıbbü iğâsete’l-lehfâni HB an İbn Abbâs
Men ekāle müsliminen ekālallahü te‘âlâ işretehü an ibn Hureyre
Aleyküm bi’s-sıdkı feinnehû bâbün min ebvâbi’l-cenneti

Men eğâse melhûfen keteballâhü lehû selâsen ve sebîne mağfiraten vâhıdetün fîhâ salâhu emrihî küllihî ve'snetân ve sebûne (lehû?) deracâtün yevme'l-kıyâmeti
El-âfiyetü aşeretü eczâ' tis'atün fî talebi'l-maîşeti ve cüz'ün fî sâiri'l-eşyâ' an Enes.
El-cennetü dâru'l-ashiyâ' an Âyişe
Hayr-ı ebvâbü'l-berr es-sadaka an ibn Ayas
Yeşfeu yevme'l-kıyâmeti selâsetün el-enbiyâ' sümme'l-ulemâ' sümme'ş-şühedâ' an Osmân
Min husni ibâdeti'l-mer'i husnü zannihî an Enes.
Men işterâ serikaten ve hüve ya'lemu ennehâ serikatün fekad şârake (?) fî ârihâ ve ismihâ an Ebî Hüreyre.
Men ahabbi lillahi ve ebgaze lillahi (...)

[60a] Hell yestelillezine yealemüne vellezine la yealemün nazmı celilü'ş-şân[176]
Men ehane alimen fe kad ehaneni vemen ehaneni fe kad ehanallahe vemen ehanallahe fe kad kefera sahîh el-Burhan

Bundan akdem Tırhala Sancağı mutasarrıfı sâbıkā Namık Ali Paşa hazretlerinin dîvân kâtibi Hasib Ali Efendi senâverleri Mora cânibine azîmetleri evânında Yenişehir'de sâkin el-Hâcc Musa Efendi hazretlerine tevdî'an bir mikdâr eşyayı vaz' eylemiş ba'dehu Mora'dan avdet

[60b] (233) Tevliyyet içün hüccet mûcebince alınan arzdır.
Der-i devlet-mekîne ma'rûz-ı dâ'î-i kemîne budur ki;
Medîne-i Saray'da hayrâtı vâkı' merhûm ve mağfûrun leh Gāzî İskender Paşa vakfına yevmî beş akçe vazîfe ile bundan akdem mütevellî olan Ali Halîfe vefât itdikde cihet-i mezbûre karındaşı işbu râfi'-i ruk'a-i zarâ'at Yahya Halîfe dâ'îlerine tevcîh ve sadaka ve inâyet buyrulmak ricâsına mukaddemâ der-i devlet-medâra arz olundukda ~~havâle yedinden bir tarîk ile yolda~~ esnâ-i tarîkde arz telef ü zâyi' olmağile mezkûr Yahya Halîfe dâ'îleri yedine taraf-ı şer'-i mutahhardan virilen hüccet-i şer'iyye ile umûr-ı vakfa takayyüd ü ihtimâm itmeğin müste'cirin ve mürtezika-i vakfdan cemm-i gafîr ve cem'-i kesîr meclis-i şer'-i şerîfe gelüp ve mezkûr dâ'îlerinin hüsn-i hâline şehâdet ~~idüp~~ itmeleriyle umûr-ı vakfa sadâkat u istikāmet ile edâ-i hidmet eylediği zâhir ü nümâyân ~~ve hidmet lâzımesinde~~ aslâ kusûrı olmayup tevliyyetine dahl olunmak bir vechle îcâb itmez iken âhardan Mehmed nâm kimesne dahl ve berât itmişdir

[176] Zümer Suresi 9.ayet.

deyu beyne'n-nâs şâyi‘ ve umûr-ı vakfa küllî ihtilâl virüp ve lâkin merkūm Mehmed'in bu âna değin vakfa min ba‘d hidmeti sebkat itmeyüp ve mezkûr Yahya Halîfe dâ‘îleri cihet-i tevliyyete min külli'l-vücûh mahall ü müstahıkk olmağile karındaşı müteveffâ-yı mezbûr Ali mahlûlünden ve bî-vech dahl iden merkūm Mehmed ref‘inden mezkûr Yahya Halîfe dâ‘îlerine tevliyyet-i mezbûre müceddeden tevcîh ve yedine berât-ı şerîf-i âlîşân sadaka ve ihsân buyrulmak ricâsına pâye-i serîr-i a‘lâya arz u i‘lâm olundu.

Hurrira fî Evâsıt-ı Şevvâlü'l-mükerrem li-sene erba‘ ve işrîn ve miete ve elf.

el-abdü'd-dâ‘î li'd-devleti'l-aliyyeti's-sultâniyye Hasan el-kādı be-medîne-i Saraybosna

el-abdü'd-dâ‘î li'd-devleti'l-aliyyeti'r-refî‘a Hasan el-kādı Saraybosna

{Ve bir dürlü sen dahi ibrâz itmeyüp**}**

(234) Evsat ref‘iyçün virilen arzdır.

Der-i devlet-mekîne ma‘rûz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Bosna eyâletinde vâkı‘ ehl-i zimmet keferesinin üzerlerine edâsı lâzım gelen rû'us cizyeleri bundan akdem ale's-seviyye ednâ evrâkı i‘tibârıyla cibâyet olunmağla re‘âyâ fukarâsı mâbeyninde ahvâlleri nizâm bulup karâr-dâde olmuşken işbu sene-i mübârekede bin yüz yirmi beş senesine mahsûb olmak üzere iki bin evsat evrâkı zuhûr itmekle re‘âyâ fukarâsına vahşet târî olup ale'l-husûs eyâlet-i mezbûrenin bir tarafından Nemçe Çasarı hudûdı ve bir tarafından Venedik Cumhûru hudûdı vâkı‘ olup iki serhadd meyânında olan re‘âyâ fukarâsı esnâ-i cenkde kaht u galâ ve envâ‘-ı belvâ sebebiyle fakīrü'l-hâl ve bî-mecâl kalup ve bu âna değin Devlet-i Aliyye'den fermân buyrulan hidemât-ı aliyyede nice def‘a hidmetleri dahi sebkat idüp mahall-i merhamet olduklarından mâ‘adâ zikr olunan iki şedîd serhadd arasında olan re‘âyâ fukarâsının evsat cizyesine tahammülleri olmayup mahall-i merhamet olduklarına binâen mukaddemâ dahi Devlet-i Aliyye'den yedlerine fermân-ı âlî sadaka ve ihsân buyurulmağla kemâ-fi'l-evvel ale's-seviyye ednâ i‘tibârıyla fî-mâba‘d cizyeleri cibâyet olunmak ricâsına bi'l-cümle eyâlet-i mezbûre ahâlîsi der-i devlet-medâra vukū‘ı üzere hasbî mahzar ve hâlâ Bosna vâlîsi olan devletlü sa‘âdetlü Ahmed Paşa *yesserallâhü te‘âlâ mine'l-hayr mâ-yeşâ* hazretleri dahi arz u i‘lâm itmekle mûceblerince bu dâ‘îlerinden dahi ~~arz~~ ~~ve~~ vâkı‘-i hâlin i‘lâmı iltimâs olunmağın fi'l-vâkı‘ eyâlet mahzarı ve vâlî-i müşârun-ileyh hazretlerinin arzı mantûkınca Bosna re‘âyâsı fukarâsı mahall-i merhamet oldukları emr-i mukarrer olmağile manzûr-ı ayn-ı inâyet buyrulmak ricâsına ol ki vâkı‘ü'l-hâldir pâye-i serîr-i a‘lâya arz u i‘lâm

olundu. Bâkī emr ü fermân ve merhamet ve ihsân der ma‘delet-unvân ve merhamet-karârındır.

Hurrira fî Evâsıt-ı Şevvâlü’l-mükerrem li-sene erba‘ ve işrîn ve miete ve elf.

el-abdü’d-dâ‘î li’d-devleti’l-aliyye Hasan el-kādı be-medîne-i Saraybosna

[61a] (235) Berây-ı cizye defterdâr efendi

Dergâh-ı felek-medâr ve bârgâh-ı gerdûn-iktidâr türâbına eyâlet-i Bosna’da vâkı‘ ehl-i defter-i dîvân ve zu‘amâ ve erbâb-ı tîmâr ve sâ’ir bendegân-ı sadâkatgârın be-tarîkü’l-mahzar arzuhâlleri budur ki; eyâlet-i mezbûrede olan ehl-i zimmet kefere re‘âyâsının cizyeleri bu âna gelince Bosna defterdârları ma‘rifetiyle üç taksît ve mehl ü te’cîl ile sene tamâmına değin re‘âyâ fukarâsı virmeğe me’lûf olup alışmışlar iken birkaç seneden berü ecnebî gayrı kimesneler cizyelerin tahsîl idüp re‘âyâya küllî usret olduğundan mâ‘adâ giderek tîmâr ve ze‘âmetlerimiz hâlî vü harâbe kalmak mütehakkık olmağın Allâhü te‘âlâ lâyık görülmeyüp fî-mâba‘d Bosna defterdârları ma‘rifetiyle cizye cibâyet olunmak bâbında bi-ecma‘ihim ehl-i zimmet fukarâsı yüzlerin yerlere sürüp der-i devlet-medârdan istid‘â-yı merhamet ve vâkı‘-i hâlleri i‘lâm olunmak içün ilhâh ü iltimâs itmeleriyle fi’l-vâkı‘ eyâlet-i mezbûrede serhadd-i mansûre kenârında ve her yerinde olan re‘âyâ fukarâsı mukaddemâ esnâ-i cenkde mâmelekleri gitmiş ve uğur-ı pâdişâhîde yanmış yakılmış ve her şeylerinden ayrılmış re‘âyâ fukarâsından umûr-ı mu‘azzama-i şer‘iyyeden olan cizye mâlı yerlü defterdâr ma‘rifetiyle tahsîli fermân buyruldukda vahşet itmeyüp ve üç taksît ve mehl ü te’cîl ile hakîmâne cizyeleri alındıkda kendülerine sühûlet ve evlâ görünüp her cânib-i mîrîye dahi birkaç vechle hayırlu vü enfa‘ olup emvâl-i cizyeden mevâcib alan kul fukarâsına dahi ehven ü eshel olmağın min külli’l-vücûh cümleye şefkat ü merhamet melhûzıyla inşallâhü te‘âlâ bin yüz yirmi altı senesine mahsûb olunacak cizye cibâyeti müstakīm u dîndâr ve emîn ü kâr-güzâr hâlâ Bosna defterdârı olan izzetlü Abdullah Efendi kullarına berât-ı şerîf-i âlîşân ile tefvîz ve sadaka ve ihsân ve inâyet buyrulmak ricâsına ol ki vâkı‘ü’l-hâldir işbu mahzar-ı sadâkat-eserimiz ile i‘lâm u arzuhâl olundu. Bâkī fermân der adâlet ve merhamet-unvânındır.

fî 11 S li-sene 1125.

{Ehl-i zimmet fukarâsı kenârlarda ecnebilerden vahşet ü dehşete düşüp çoğu firâr ve perîşân-ı hâl olmağla böyle kalursa**}**

(236) İzzetlü defterdâr efendiye bu vech üzere tesvîd olunmuşdur.

Arz-ı bende-i bî-mikdâr budur ki;

Hâlâ Bosna hazînesi defterdârı olan işbu bâ‘is-i arz-ı bendegî Abdullah Efendi kulları emvâl-i mîrî tahsîlinde mücidd ü sâ‘î ve serhadd fukarâsıyla hüsn-i zindegânesi olup lâkin hazîne-i mezbûreye tâbi‘ ekser mukāta‘ât berevât-ı aliyye ile mâlikâne olmağla mu‘tâd-ı kadîm olan kalemiyyesi virilmeyüp ve mâlikâne olmayan çürük ve bî-hâsıl olan mukāta‘âtdan dahi kezalik kadîmden alınagelen kalemiyyesin bir iki seneden berü almağa imkân olmamağla sıfırü’l-yed ve min külli’l-vücûh mahall-i merhamet ve sezâvâr-ı inâyet olmağla Devlet-i Aliyye’den inâyet ricâsına bütün ahâlî-i diyârdan yedine virilen mahzar-ı sıhhat-eser mûcebince manzûr-ı ayn-ı inâyet buyrulmak temennâ vü niyâzıyla ol ki vâkı‘ü’l-hâldir pâye-i serîr-i merhamet-masîre arz u i‘lâm olundu. Bâkī emr ü fermân der merhamet-unvânındır.

Bende Ahmed Mîrimîrân-ı Bosna

(237) Cebelü arzıdır.

Dergâh-ı felek-medâr ve bârgâh-ı gerdûn-iktidâr türâbına arz-ı bende-i bî-mikdâr budur ki; Bosna Sancağı’nda Saray nâhiyesinde Voynugan Magoliçe (?) nâm karye ve gayrıdan on üç bin dokuz yüz akçe tîmâr ile dîvân-ı Bosna’nın çâvuşluk gedüğüne berât-ı şerîf-i âlîşân ile mutasarrıf olan Osman bin İbrahim Çavuş kulları sabî vü nâ-kādir ve sefere eşmeğe iktidârı olmaduğundan kānûn-ı şehriyârî mûcebince hidmete kādir yerine işbu bâ‘is-i arz-ı ubûdiyyet Sinan kulları yarâr cebelüsü olup edâ-i hidmet itmek şartıyla hâliyâ fermân-ı âlî ile me’mûr olduğumuz ~~sefer-i hümâyûnda~~ **{**Hotin Seferi’nde**}** mevcûd ve vâkı‘ olan hidemât-ı hümâyûnda istihdâm olunmak ricâsına pâye-i serîr-i a‘lâya arz olundu. Bâkī emr ü fermân der adlindir.

Tahrîren fi şehr-i Cemâzîye’l-âhir sene 1125

Bende Mehmed Kethüdâ Çavuşân-ı Bosna hâlâ

{Mezbûr maraz-ı müzmine mübtelâ olup sefere iktidârı olmamağla**}**

[61b] (238) Şeyhü’l-İslâm Ataullah Mehmed Efendi’ye takdîm olunmuşdur.

Sa‘âdetlü mekremetlü semâhatlü inâyetlü âtufetlü veliyyü’n-ni‘am hâtemü’ş-şiyem efendim sultân-ı kerîmü’ş-şânım *tâle bekāhû* ( ) hazretlerinin atebe-i felek-rütbelerine mezîd-i zarâ‘at ve ibtihâl birle rûmâl ve fart-ı ta‘zîm u tekrîm ile mübârek dest-i kerem-peyvest ve dâmen-i deryâ-nevâlleri leb-edeb ile takbîl siyâkında bu vechle temhîd-i makāl ve arzuhâl kılınur ki; hâlâ diyârımızda me’zûn bi’l-iftâ olan müderrisînden Abdullah Efendi dâ‘îleri ehl-i ilm ve sâhib-i hilm olup nice mâh u sâlden berü tahsîl-i ulûm ve mu‘ârefe bezl-i makdûr ve sa‘y-ı nâ-

mahsûr itmekle sedd-i sedîd ve serhadd-i Üngürüs'de hâlâ âhen kilîd olan Belgrad-ı hayrü'l-bilâdda dört sene mukaddem hidmet-i fetvâya nâ'il olmağla hiffet ü bîdârîde hâletü's-sır ve'l-ayân evliyâ-i ni'am ve'l-ekrem efendilerimizin devâm-ı ömr ü devletleri hayr du'âları muvâzabetinde olup lâkin kenâr yerde sıyânet-ı ırz-ı ilm ve ulemâ içün mücerred bir i'tibâra küllî muhtâc olmağile hâlâ vâlîmiz olan düstûr-ı mükerrem vezîr-i âsaf-şiyem devletlü Ali Paşa hazretleri bundan akdem bu dâ'îleri yediyle hâk-i izzete gönderdikleri niyâznâmelerinin mefhûmu üzere müftîmiz mûmâ-ileyh dâ'îlerinin üzerinde olan Yahya Paşa medresesi ve va'd-i kerîmleri üzere işâret-i pür beşâret-i aliyyeleriyle bu def'a hâric i'tibâr buyrulmak bâbında lütf u kerem cenâb-ı cemîlü'ş-şiyem sa'âdetlü mekremetlü semâhatlü inâyetlü veliyyü'n-ni'am efendim sultânım hazretlerinindir.

Hurrira fî 8 Cemâzîye'l-evvel sene 1125.

hâdım el-fakīr eş-Şeyh Murtaza Belgradî

{Şeyh-i mûmâ-ileyh Murtaza Efendi'ye bu yüzden cevâb sâdır olmuşdur ki; şevketlü hünkârımız bize meşîhate kürk giydirdikde lisânen birkaç tenbîh-i hümâyûnları olmuşdur. Anların sözleri dahi hatt-ı hümâyûndur. Ezcümle olur olmaz kimesnelere medrese virmeyelim bunu da tenbîh buyurmuşlardır ve **Belgrad müftîsi didiğin âdem paşalarla ortaklık idermiş fî-mâba'd avâma tâbi' olmasun şuna söyle yohsa kendi bilür zîrâ** kendüyi **azl ve yerine gayrısın müftî nasb iderim deyu hatm-ı kelâm ve ref'-i meclis olunduğunu Şeyh Murtaza Efendi bize mahmiyye-i Edirne'de lisânen nakl u takrîr itmekle bu mahalle kayd olundu.** Fî 12 Cemâzîye'l-evvel sene 1125**}**

(239) Der-i devlet-mekîne arz-ı bende-i kemîne budur ki;

Nezâretimizde olup Bosnasarayı'nda vâkı' merhûm Gāzî Hüsrev Bey Câmi'-i Şerîfi'nde yevmî dört akçe vazîfe ile mü'ezzin-i sânî olan bâ'is-i arz-ı ubûdiyyet Mustafa bin İsmail kulları yedinde olan berâtın zâyi' idüp mahallinden derkenâr ve zâyi'den yedine berât-ı âlîşân sadaka ve inâyet buyrulmak ricâsıyla der-i devlet-medâra arz olundu. Bâkī emr ü fermân der adlindir.

İz'afü'l-ibâd Süleyman Ağa-yı Bâbü's-sa'âde en-nâzır hâlâ

{Be-dest-i Osman Ağa el-mütevellî bize emânet olunmuşdur harc içün bize Osman Ağa'nın teslîmi esedî guruş 2. Fi 29 Cemâzîye'l-evvel sene 1125**}**

[62a] {Bâ-fermân Ali Paşa Dâmâd-ı şehriyârî hâlâ. İzzetlü defterdâr efendi görüp i‘lâm eyleyesin deyu buyruldu. Fi 19 Râ sene 1125**}**

{Bâ-sahh-ı Dâmâd Ali Paşa. Telhîs mûcebince nakl ve berâtı virilmek deyu buyruldu. Fî 20 Câ sene 1125**}**

(240) Vezîr-i a‘zam Dâmâd Ali Paşa’ya telhîs yazılmışdır. Fî sene [1]125.

Arz-ı bende-i bî-mikdâr budur ki;

Srebreniçe Mukāta‘ası mâlından almak üzere pâresi üçer yevmî on akçe ulûfeye mutasarrıf Hüseyin Ali[177] sekbân mecrûh-ı tabur-ı Varadin mukayyed olup ve mukāta‘a-i mezbûrenin senevî mâlı olan üç bin beş yüz guruşun iki bin sekiz yüz guruşu İzvornik Kal‘ası neferâtının ocaklığı olup ve yedi yüz guruşu vezâif içün havâle olunduğu derkenâr olunmuşdur. Mukāta‘a-i mezbûre çürük ve bî-hâsıldır deyu aklâm sâhibleri vazîfesin virmeyüp pîr ü ihtiyâr ve ziyâde mecrûh u alîl u marîz olduğundan mâ‘adâ mesâfe-i ba‘îde mahalde sâkin olup vazîfe içün gönderüp âdemin harc-ı râhına sarf olmağile hâline merhameten vazîfesi İskopye (?) Mukāta‘ası mâlikânesinden tebdîl ve inâyet ve yedine berât-ı âlîşân virilmek ricâsına Bosna Beylerbeyisi Ahmed Paşa kulları arz ve mecrûh-ı mezbûr arzuhâl ider. Zikr olunan İskopye Mukāta‘asının gayr-ı ez vazâif senede yüz kırk beş bin dört yüz yetmiş altı akçe Bosna hazînesine teslîm eylemek üzere irsâliyyesi olduğu derkenâr olunmuşdur. Ma‘lûm-ı devletleri buyruldukda fermân devletlü ve sa‘âdetlü sultânım hazretlerinindir.

(241) Halil Paşa’ya Edirne’de virilmişdi. Fi 11 C sene 1125.

Sa‘âdetlü, merhametlü, inâyetlü veliyyü’n-ni‘am efendim sultânım *dâme fî hıfzu Rabbenâ el-ekrem* hazretlerinin hâkpâ-yı devletlerine rûmâl ve bu gûne temhîd-i makāl ve arzuhâl olunur ki; devletlü efendinin fermân-ı âlîleri ile mukaddemâ me’mûr olduğum hudûdda küllî hidmetim sebk eylediği devletlü inâyetlü efendim hazretlerinin ma‘lûm-ı âlîleridir. Himmet-i âlîleri ile târîh-i mezkûrda nâ’il olduğumuz medresemizin bir dürlü nef‘ ü îrâdı olmayup ve iktizâ-yı tarîk üzere medresemiz hâlâ sahn i‘tibârında olmağla emsâl ü akrânımıza bu medreseden mansıb virilegelmişken bu dâ‘îleri bî-kes olup ve hâl u ahvâlimize kimesne vâkıf olmamağla bir nân pâreye hâlâ nâ’il olamayup diyârımızda kesret-i ıyâlimiz ve iki def‘a

[177] Kendisi hakkında Bosna defterdarının merkeze mektup gönderdiği bilgisi ve bu hususta verilen emir için bk. BOA, *A.DVNSMHM.d*, nr. 118, s. 309, hkm. nr. 1282 (Evâil-i Muharrem 1124/9-18 Şubat 1712).

Âsitâne-i Sa‘âdet’e gelinmekle nice masârıfımız olup her vechle mahall-i merhamet ve muhtâc-ı inâyet dâ‘îleriyüz. *Allâhu te‘âlâ ve li-rûhi Resûlü’l-mu‘allâ* bu dâ‘îlerinin hâline merhameten mâ-tekaddemden hakkımda olan lütf u kerem-i aliyyeleri üzere bu def‘a hâkpâ-yı veliyyü’n-ni‘amîye bu cânibde rûmâl müyesser olmağla ahvâl-i perîşânımıza kemâkân merhamet ve hakkımızda mecâlis-i evliyâ-i ni‘amda kelime-i tayyibe-i zûd-te’sîrleriyle terbiye buyurup hidmetim mukābelesinde Bosnasaray mansıbı dâ‘îlerine sadaka buyurulmak bâbında ulüvv-i himmet-i aliyyeleri dergâr ve müceddeden çerâğ buyurulmak üzere merhamet devletlü sa‘âdetlü veliyyü’n-ni‘am celiyyü’l-himem efendim sultânım hazretlerinindir.

Rehinü’l-acz ve’t-taksîr Dirnişîzâde Abdullah el-fakīr el-hakīr

{Hazret-i Allâhu azimü’ş-şân hazretlerinin zât-ı pâki ~~hakkıyçün~~ ve cemî‘an enbiyâ vü murselînin hürmeti ve şevketlü mehâbetlü pâdişâh-ı rûy-ı zemîn hazretlerinin mübârek sağlığı ve bi’l-cümle murâdât-ı hayriyyenizin husûlu hakkıyçün olsun dost düşman arasında böyle aç ve muhtâc vilâyetime kesret-i ıyâlime medyûn u mahcûb u mahrûm gitmek lâyık ü revâ görülmeyüp medresemizden bir nasb**}**

{Dâimâ şifâhâne-i merhametleri bu makūle bîmârların mu‘âlecesine masrûf olduğu âmmeye ma‘lûm olmağın mu‘âlecesine**}**

[62b] (242) Ye’muoğlu Yahya Beşe’ye virilen mahzardır. Fi sene 1126.

Mahzar-ı sadâkat-eser budur ki;

Hâlâ otuz iki cemâ‘atin yoldaşlarından Bosnasarayı’nda yeniçeri serdârı olan işbu bâ‘is-i mahzar-ı sadâkat-eser Yahya Ağa kulları bu def‘a istikāmet üzere hareket ve me’mûr olduğu vech üzere yeniçeri tâ’ifesinin zabt u rabtına sarf-ı kudret idüp bir dürlü ehl-i hevâ ve erbâb-ı fesâd ve eşkıyâya tâbi‘ olmayup ve yaramazlığa ruhsat virmemekle re‘âyâ ve sâ’ir ahâlî ve fukarâ şimdilik râhat ü refâhiyyet üzere olduklarından mâ‘adâ mezkûr kullarının tam‘-ı hâmı dahi olmamağla ehl-i ırz olanları rencîde vü ta‘cîz semtinde olmayup ibâdullâhın refâh-ı hâlleri ve emniyyetleri içün hasbü’l-iktizâ esvâk ü bâzârda nefsiyle gezüp zamânında aceze-i fukarâ âsûde-hâl olmağile cümle ile şimdilik hüsn-i zindegânî ve ahâlî zabt u rabtından şâkir ü hoşnûd olmağın âdet-i me’lûfe üzere ocak tarafından serdârlık hidmeti kendüye ibkā vü mukarrer kılınmak ricâsına ol ki vâkı‘ü’l-hâldir dergâh-ı mu‘allâya arz u i‘lâm olundu. Bâkī emr ü fermân dergâh-ı ma‘delet-unvânındır.

(243) Bokcu Kenan'ın ısdârı olan fermândır.

Sâbıkā vezîr-i a'zam olup hâlâ Bosna Vâlîsi Vezîr Numan Paşa'ya ve Saraybosna monlâsına hükm ki;

Medîne-i Saray sükkânından Ali nâm kimesne Südde-i Sa'âdet'ime arzuhâl idüp kendü hâlinde olup hilâf-ı şer'-i şerîf vaz' u ta'addîsi yoğiken medîne-i mezbûrede sâkin on yedi cemâ'atin neferâtından Ye'muoğlu mütekā'id Yahya Beşe dimekle ma'rûf kimesne kendi hâlinde olmayup muharrik-i fitne ve müdmin-i hamr ve sâhib-i cem'iyyet ve medîne-i mezbûre sâkinlerinden Hamamcı Uzun Ali Beşe ve Hancı Hüseyin Beşe ve Na'lband İbrahim Beşe ve ehl-i zevk oğlu Abdi Beşe nâm kimesneler ile yek-dil ve yek-cihet olup mezbûr Ali'yi ve hevâsına tâbi' olmayan nice ehl-i ırz müslimîni birkaç seneden berü envâ'-ı dürlü ifk ü iftirâlar ile bî-vech-i şer'î ızrâr ü ta'addîden hâlî olmayup ve icrâ-yı ahkâm-ı şer'iyye itdirmeyüp ve serdâr-ı mezkûr Yahya'nın sû-i hâlî bundan akdem birkaç def'adır der-i devlet-medârıma i'lâm olundukda medîne-i mezbûre sükkânından hevâsına tâbi' Şeyh el-Hâcc Ahmed Efendi ve Dirnişî Abdullah Efendi ve Muzafferî Hâcı Hüseyin ve Re'isoğlu Mustafa nâm kimesnelere istinâden fesâdları mündefi' olmayup sâlifü'z-zikr yeniçeriler ile müttefik ve hevâlarına tâbi' olmayan ehl-i ırz kimesneler haklarında hilâf-ı inhâ ile evâmir-i şerîfe ısdâr itdirüp bazısı tecrîm ve bazısı dahi bî-vech nefy itdirüp sükkân-ı vilâyet mezbûrların şerlerinden mutazarrır olup ve mezbûr Ali dahi fesâdlarına tab'iyyet eylemediği içün bin yüz yirmi beş senesi Ramazân'ında medîne-i mezbûrede vâkı' beş yüz guruş kıymetlü mülk menzilini ihrâk-ı bi'n-nâr ve nehâren sûkda katl kasdıyla eşkıyâyı üzerine taslît ve bi-gayr-ı hakkın darb u mecrûh ve ta'addî vü tecâvüzlerinin nihâyeti olmamağla mezbûrların şerr ü mazarratları ibâdullâh üzerinden men' ü def' olunmak bâbında hükm-i hümâyûnum ricâ ve sâdır olan fermân-ı âlîye imtisâlen husûs-ı mezkûr tefahhus olundukda mezbûr Ali kendi hâlinde olup hilâf-ı şer' ü kānûn vaz' u hareketi ve kimesneye ta'addî vü tecâvüzü olmayup ve mezbûra garaz u adâvet iden serdâr Yahya Beşe zâlim ve muharrik-i fitne ve sâhib-i cem'iyyet ve dâ'imâ şirret ü telbîsât ve hîle vü tezvîrâta sâ'î olup şerr ü fesâd ashâbındandır deyu Saraybosna'dan ma'zûl Mevlânâ İbrahim Efendi ve Kuruzâde Ahmed Efendi ve Mehmed Efendi ve es-Seyyid Ali Efendi ve Hasan Efendi haber virdiklerinden mâ'adâ zikr olunduğu vech üzere mezbûr Ali'ye şakī-i mezbûr Yahya ile hevâsına tâbi' olup mastûrü'l-ism olanlar zulm ü tecâvüz itdikleri mesmû' vü ma'lûmumuzdur deyu ol diyâr ahâlîsinden bunda mevcûd Mehmed Efendi ve Mustafa ve Salih Efendi ve Yusuf ve İbrahim Efendi ve diğer Mehmed Efendi ve âhar Mehmed

Efendi ve diğer İbrahim Efendi dimekle ma‘rûf kimesneler dahi ihbâr u inhâ ve mazarratlarını def‘ içün diyâr-ı âhara nefy ü iclâ olunmalarını iltimâs eylediklerin bi’l-fi‘il Rumeli Kādıaskeri olan Mevlânâ Abdürrahim *edâmallâhü te‘âlâ fezâ’ilihû* i‘lâm itmeğin mevlânâ-yı müşârun-ileyhin i‘lâmı mûcebince ıslâh-ı nefs içün zâbitleri ma‘rifetiyle diyâr-ı âhara nefy ü iclâ olunmaları içün yazılmışdır. Fermân devletlü sultânımındır.

fî Evâil-i S sene 1126.

{Zehî nâdânki kadrin bilmeyüp tevfîk-i İslâm’ın
Metâ’ı fânî-i dünyâya virmiş nakd-i îmânın**}**

{Nefyleriyçün virilen ferman derkenâr-ı sahîhîdir**}**

{Buyurdum ki ( ) vusûl buldukda bu bâbda sâdır olan emrim üzere bâlâda mastûrü’l-ism olan serdâr Yahya Beşe ve Hamamcı Uzun Ali ve Hancı Hüseyin ve Na‘lband İbrahim ve ehl-i zevk oğlu Abdi nâm yeniçerileri zâbitleri ma‘rifetiyle ıslâh-ı nefs içün diyâr-ı âhara nefy ü iclâ eyleyesiz. Şöyle bilesiz alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasız. Tahrîren fî Evâil-i Saferü’l-hayr sene sitte ve işrîn ve miete ve elf. Be-makām-ı Kostantiniyye el-mahrûse**}**

[63a] (244) Kâtib Mustafa Efendi’nin arzı sûretidir.

Der-i devlet-mekîne arz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Dergâh-ı âlî çavuşlarından Halil Çavuş yediyle bin yüz yirmi beş senesi Şevvâlü’l-mükerremi evâhiri ile müverrah bu fakīre hitâben emr-i âlî vârid olup mazmûn-ı sa‘âdet-makrûnunda medîne-i Saraybosna mahkemesinde kâtib olan Pojegalı dimekle ma‘rûf Mustafa nâm kimesne birkaç seneden berü kendü hâlinde olmayup dâ’imâ hükkâmı hilâf semte ilkā ve kendüye mürâca‘at itmeyenlerin da‘vâ-yı şer‘iyyelerin ibtâl ve nicelerin dahi da‘vâ-yı bâtılaların sûret-i hakka ifrâğ idüp gadr üzere olmağla bundan akdem kitâbetden ref‘ olmak içün birkaç def‘a evâmir-i aliyye sâdır olmuşken icrâ mümkün olmayup if‘âl-i kabîhası günden güne ziyâde olup ahâlîsi ta‘addîsinden perîşân-ı hâl üzere oldukların bildürüp hükm-i hümâyûnum ricâ eyledikleri eclden sen ki mevlânâ-yı mûmâ-ileyhsin kâtib-i merkūm nefy ü iclâ oluna deyu buyrulmağın imtisâlen leh bi’l-cümle a‘yân-ı vilâyet ve ahâlî-i memleket da‘vet ve akd-i meclis olundukda mahzarlarında feth u kırâ’at ve mazmûn-ı itâ‘at-makrûnu i‘lân u işâ‘at olundukda cevâblarında kâtib-i merkūm Pojegalı Mustafa iki ay mukaddem evâmir-i aliyye hakkında ısdâr

olunduğunu istimâ‘ itdikde Bosna’dan cânib-i Belgrad’a firâr ve andan mahmiyye-i İstanbul’a gitmişdir deyu şâyi‘ olup fî-mâba‘d mahkeme kitâbetinde istihdâm olunmasun emr-i pâdişâhî icrâ olunsun deyu umûmen iltimâs ve sû-i hâl ve evzâ‘-ı nâ-hemvârından vücûh ile cümlemiz mutazarrır u mütezaccir olmuşuzdur. Bu fukarâya merhamet-i aliyye-i pâdişâhâne sudûr itmeğin merkūm Pojegalı Mustafa fî-mâba‘d Saraybosna mahkemesinde umûr-ı kitâbetde istihdâm olunmamak üzere cümlemizin niyâz ü temennâmızdır deyu ittifâk ve temennâları alâ vukū‘ihi arz u i‘lâm olundu. Bâkī fermân men lehü’l-emrindir.

fî gurre-i Saferü’l-hayr sene sitte ve işrîn ve miete ve elf.

mine’d-dâ‘î li’d-devleti’l-aliyye Mehmed Şeyhî el-kādı be-medîne-i Saraybosna

(245) Yirmi iki sene Efrenk gemülerinde esîr-bend olan Moralı Mustafa Çelebi’nin takrîrinden yazılmışdır. Fi 3 Muharrem sene 1127. Venedik donanmasında olan:

Kalyon	Mavna	Çekdiri	Fırkate
35	6	22	30

Papa’dan kendüye imdâd olunan çekdiri: 5

Malta’dan imdâd çekdiri: 7 Kalyon: 6

Duka Granduka’dan çekdiri: 4

Alikorna’den çekdiri: 4

Manorka’dan kalyon: 3

Cem‘an 122

Gürüz **Boğazı**

Cebel-i Şel

[63b] (246) Belgrad Muhâfızı Kösec Halil Paşa'ya irsâl olunmuşdur. Fî 2 Câ sene 1126.

Devletlü, sa'âdetlü, inâyetlü veliyyü'n-ni'am hâtemü'ş-şiyem efendimiz sultânımız *tâle bekāhû* melâz ü melce-i hâss u âmm olan atebe-i felek-rütbelerine cebîn-i ubûdiyyet ve bendegî-fersûde ve kûşe-i dâmen-i deryâ-nevâlleri zarâ'at birle şemm ü takbîlinden sonra bu vechle temhîd-i makāl ve arzuhâl olunur ki; kadîmî Karacadağ usâtından olup Bosnasarayı'nda rikk ile perveriş ve birkaç seneden berü zuhûr iden ser-âmed eşkıyâ Köle Azması dâll ve mazall-i (?) ehl-i fesâd bâtıl ü mübtal ve dâ'imâ gayretkeş müşrikîn ve mühîn-i dîn-i mübîn ve ulemâ ve sulehâ ve mesâkîn serdengeçdi Kenan Ali dimekle ma'rûf bir bî-ırz u dîn Bosnasarayı'nda istîlâ-i küffârdan sonra kendi istîlâ idüp iptidâki neşv ü nemâsı ehl u ıyâliyle meyhâneci ba'dehû kârı bâchâneci ve ba'dehû piyâdegâna zâbit ve serdâr ve gelen hükkâma yed-i rüşvet olup her kim hakkı bâtıl itmek isterse kendüye dahi rüşvet virüp nice ibâdullâhın berbâd ü harâb olmasına rehîn ve dâ'imâ şerr u şûr ashâbına mu'în sâhib-i cem'iyyet nice kerre bütün çarşuları kapadup murâd eylediği şerr u fesâdı vücûda getürüp şehrde ve etrâfında ne kadar eşkıyâ vü zânî vü lûtî vü sürrâk ve yaramaz var ise cümlesi kendi himâyesinde hâsılı bu makūle evsâf u evzâ'ı lâ-yu'ad ve lâ-yuhsâ ve Yemînîoğlu dimekle arîf serdâr Yahya Beşe nâmında bir herîf ile beynlerinde serdârlık gavgâsı ve yeniçeri sôrbalarından dahi dört beş şahs ile bâchâne vü meyhâne iddi'âsında olduklarından mâ'adâ bunların cümlesinin mâbeyninde enâniyyet ü inâdları mütemâdî olmağile merkūm Kenan bu def'a Âsitâne'ye varup ısdâr eylediği fermân-ı âlînin mazmûnunda merkūmun husûmuna güyâ sâhib çıkılup bu âna değin ibâdullâh üzerinden şerr ü fesâdları mündefi' olmadığı bu hakīrlere istinâden bizim himâyelerimiz iledir deyu arzuhâl ve Bosna'dan ma'zûl birkaç rüşvet-hôrân hüsn-i hâline şehâdet idüp merkūm dahi fırsat bulup bu vech üzere ifk ü iftirâsının derkenârın bir dost ihrâc idüp göndermekle sûreti hâkpâ-yı devlete ber-vech-i küstâhî tasdî'a cesâret ve irsâl kılınmışdır. Manzûr-ı devletleri buyruldukda üzerlerimize mahz-ı ifk ü iftirâ garaz-ı fâhiş olduğu inşallâhü te'âlâ mübârek zihn-i pâk-ı dakīka-şinâs devletleri olur. Ancak bu def'a gelmek üzere olan vâlî-i cedîd bir vezîr-i azîmü'ş-şân olmağla hâl ü ahvâllerimize vâkıf değil mel'ûn-ı merkūm Kenan dahi güyâ Üsküb'de kendüye mülhak u mülâkī ve ma'an gelmeklerin ba'zı kimesneler tahmîn itmeğin bu aralıkda yaramazın sözüne i'timâd olunup *ıyâzen billâh* ekâzibine fırsat bulursa bu makūle eşirrâ vü edânî vü erâzil u esâfil bu âna gelince bu şehrde âbâ vü ecdâdımızdan bir ferd mağlûb ve eşhâs arasında bezl-i ırz itmiş değil iken ve her birimiz alâ kadri't-tâka ilm-i şerîfe ve ırz u dîn-i mübîne hidmet idüp âhir ömrümüzde bunun gibi meyhâneci eşkıyâ bu vechle yüz

bulmak lâzım gelür ise fî-mâba‘d bütün bu diyârda indü’t-tahkīk ehl-i ırz ve ulemâ ve zu‘afâya aslâ melâz ü melce kalmamak lâzım gelür binâenaleyh kadîmî dâ‘îlerine bu def‘a sâhib çıkup fikr-i mekr ü zîrâne ve gayret-dilîrânelerin vücûda getürüp lütf u kerem-i veliyyü’n-ni‘amîlerin izhâr buyurup bu bâbda ne vechle nasîhat ve hakkımızda vâlîmiz devletlü sa‘âdetlü vezîr-i mükerrem hazretlerine bir keremnâmeniz ile hüsn-i terbiye buyurmaları temennâ ve ricâdır. Bâkī lütf u kerem cenâb-ı cemîlü’ş-şiyem devletlü sa‘âdetlü sultânımındır.

fî 24 Rebî‘ü’l-evvel sene [1]126.

ed-dâ‘î bi’l-ihlâs Kerîmzâde eş-Şeyh el-Hâcc Ahmed

bende-i pür-günâh Dirnişîzâde Abdullah

bende-i ahkar Hüseyin Muzaffer

{Vezîr-i dilîr-i hûrşîd-tenvîr-i müşterî-te’sîr sâhib-i tedbîr**}**

{Hâlâ muhâfız-ı Belgrad be-hişt-âsâ ve serdâr-ı sâhib-i zafer kâr-fermâ-yı bî-pervâ ma‘deletkâr-ı bî-muhâbâ**}**

{Hâlâ kufl-ı **kapak** mülk-i Osmânî olan Belgrad-ı hayrü’l-bilâdda muhâfız-ı nâfizü’l-emr ve tuğrakeş-nâmdâr-ı nâdirü’l-asr olan düstûr-ı mükerrem ve vezîr-i muhterem u muhteşem hazretlerinin hâkpâ-yı kerem ve mübârek kademlerine hulûsnâmedir**}**

{Serdâr-ı gerdûn-~~vakār~~ makām vâcibü’l-kirâm devletlü Halil Paşa hazretlerine irsâl olunmuşdur**}**

{Hâlâ bervech-i arpalık İskender ve Prizrin sancakları mutasarrıfı ser-âmed-i merd-i meydân ve güzîde-i mîr-i mîrân olan devletlü sa‘âdetlü sultânım Ahmed Paşa hazretlerinin gülbün-i ikbâl ve sâha-i gülzârlarına hulûsnâme**}**

[64a] (247) Sâbıkā Vezîr-i a‘zam Numan Paşa hazretlerinedir.

Devletlü, sa‘âdetlü, mekremetlü, semâhatlü sultânım hazretlerinin mevrid-i sa‘âdet ü ikbâl olan nâdî-i devlet-iştimâllerine mezîd-i i‘zâz ü ikrâm ve nihâyet tevkīr ü ihtirâm birle cevâhir-i dürer da‘vât-ı sâfiyât muhabbet-âyât ve zevâhir gurer-i teslîmât ve âfiyât-ı meveddet-gāyât inhâsıyla lâzıme-i zimmet-i sâdıkānemiz olan tefakkud-ı hâtır-ı âtır sa‘âdet-müzâhirleri alâ vechi’t-tevkīr

mürâ‘ât kılınmak zamîr-i münîr-i hûrşîd-tenvîrlerine nümâyende-i muhlis-i devlet-cûyları budur ki; benim sa‘âdetlü, semâhatlü, âtufetlü sultânım hazretleri bundan akdem bu muhlisleri Bosna’da iken Bosnasarayı sükkânından olup erbâb-ı ma‘ârifden olan câmi‘-i atîk şeyhi Abdulkerimzâde Şeyh Ahmed Efendi ve müderrisînden Muzafferîzâde Hüseyin Efendi ve tahdîd-i hudûda me’mûr olduğumuzda hidmet-i hudûda nâ’ibü’ş-şer‘ olan Dirnişî müderris Abdullah Efendi dâ‘îleri mahsûdü’l-akrân ma‘rifetlü ehl-i ırz dâ‘îleri olmağla bu def‘a Bosna eyâleti devletlü âtufetlü sultânım hazretlerine inâyet ve ihsân buyurulduğu mesmû‘-ı senâkârları olup ve Bosna eyâletinde vâkı‘ Todornoy ve Virangiliç (?) Kal‘ası neferâtının Hırvat Banı ile olan nizâ‘ları husûsu içün taraf-ı muhlislerine hitâben sâdır olan fermân-ı âlîşân mûcebince Hırvat Banı tarafına yazılan mektûbumuz ile mahsûs ademimiz kulları taraf-ı âlîlerine irsâl olunmağın bi’l-iltimâs işbu varaka-i muhâleset silk-i tahrîre keşîde ve nâdî-i devletlerine firistâde kılınmışdır. İnşallâhü te‘âlâ vusûlünde mezbûr dâ‘îlerinin üzerinde hüsn-i nazar-ı âsâfaneleri ve haklarında lütf u keremleri buyrulmak me’mûl u mercû‘dur. Bâkī hemîşe eyyâm-ı ömr ü sa‘âdet ve kâmrânî dâ’im-bâd

vasele fi 12 Rebî‘ü’l-âhir sene 1126.

mine’l-muhibbü’l-muhlis Halil Muhâfız-ı Belgrad hâlâ

{Hâlâ Bosna muhâfızı vezîr-i mükerrem ve muhterem devletlü sa‘âdetlü âtufetlü sultânım hazretlerinin pîşgâh-ı sa‘âdetlerine**}**

(248) Köprülüzâde vezîr-i mükerrem Numan Paşa hazretleri Bosna vâlîsi iken Şeyhü’l-İslâm Göle Mirza Mustafa Efendi’ye gönderdiği mektûbdur ki Edirne’de Demürdeşen (?) sahrâsında teslîm olunmuşdur. Fi sene 1127 {Evâ’il-i Cemâzîye’l-âhir sene [1]128}

Faziletlü, semâhatlü, mekremetlü, âtufetlü sultânım hazretlerinin revnak-efrûz-ı fazâil-i ikbâl olan meclis-i âlîleri savbına mezîd-i ta‘zîm u tekrîm ile hemvâre mübârek vücûd-ı fazîlet-âlûdleri mahfûz-ı sandukça-i emn ü amân-ı hazret-i Yezdân olmak da‘vât-ı hâlisânemiz mü’eddâsıyla ma‘rûz-ı dâ‘î-i sadâkatkârları oldur ki; bâ‘is-i du‘ânâme Saraybosna sâkinlerinden zümre-i müderrisîn du‘âcılarından Dirnişî fazîletlü Abdullah Efendi dâ‘îleri ile medîne-i Bosna’da görüşülüp zâtında sezâ-yı inâyet olmağla inşallâhü te‘âlâ hakkında hüsn-i teveccüh-i âlîleri dergâr ve niyâz-mend olduğu merâmı husûlüyle bermurâd buyrulmak bâbında lütf u mürüvvet fazîletlü, semâhatlü, mekremetlü, re’fetlü sultânım hazretlerinindir.

Hâlisü’l-fu‘âd Numan mim

{İnşallâhü te'âlâ Şeyhü'l-İslâm sellemü's-selâm fazîletlü semâhatlü mekremetlü âtufetlü sultânım hazretlerinin sa'âdet-mevfûrlarına vusûlü bâd**}**

[64b] (249) Sûret-i mahzar.

Konya'ya mukaddemâ gönderilen mahzar sûretidir.

Menba'-ı feyz-i Rahmân mazhar-ı lütf-i sübhân vâris-i rumûz-ı kutbü'l-ârifîn mûris-i künûz-ı ma'rifetuhû celâlü'l-milletuhû ve'd-dîn hazretlerinin meclis-i şerîf-i ma'ârif-elîfleri savbına ma'rûz ve a'yân ve muhibbân-ı ahâlî-i Saray oldur ki; hâlâ tâ'ife-i aliyye-i Mevleviyye'den tekye-i irem-nazîr belki hankāh-ı bî-nazîre mukaddemâ irsâl buyrulan mesnevî-i şerîfin zâhir u bâtını tevfîkine kādir ve hakīkate libâs-ı şerî'ati iksâya mâhir eş-Şeyh es-Seyyid Abdulfettah Efendi hazretleri zühd ü takvâ ile ârâste ve tevâzu' vü salâh ile pîrâste iken verâ-i serâ-perde-i ezelî matla'-i burc-ı sa'd u inâyet-i Lemyezelî'den mihr-i cemâl-i nev-arûs gibi zuhûr ve mâh-ı rûy-ı esrâr-ı kelimât ve nikât hikmet-âmîz olup şehr ü diyârımızı yeniden ihyâ ve fukarâ ve ulemâ sebebleriyle sâhib-i ziyâ ve dervîşân ve fukarâ haklarında olan hüsn-i mezîd ü inâyetleri nush u pend-i müşfikāne ile meşhûn olan nevâzişnâmeleri hadden bîrûn iken erbâb-ı hasûd haddlerinden *külli inâ'in yetereşşehû bimâfîh*[178] hasebince hilâf-ı vâkı' nice bühtân ve ifk ü iftirâdan nâşî kelimât ile sultânıma alâ tarîkü't-teşekkî mektûb göndermeleri istimâ' olundukda sultânım hazretlerinden niyâz ve mütevakkı'dır ki hasûdanın hussâdın ifk ü iftirâ ve bühtânların aslâ ısgā itmeyüp kizbleri tulû'ü'ş-şems ve vukū'ü'l-ims zâhir ü nümâyândır cenâb-ı refî'in ulüvv-i dergâhına cümlemiz iltimâs ideriz bundan böyle kemâkân üzerlerinden hüsn-i nazarların dirîğ buyurmayalar ez lütf-i nigehdâr dil haste dilan râ tâ lütf-i Hüdâvend nigehdâr-ı tû bâşed hemîşe bahşende-i lem'a-i maksûdların ufk-ı gaybdan dırahşende eyleye.

min hatt-ı Zergirî el-Hâcc Mustafa Efendi

(250) Zergirîzâde tarafından Selanik meşîhatine irsâldir.

Mazhar-ı envâr-ı hidâyet matla'-ı âsâr-ı kerâmet pîşvâ-yı hakīkat mürşid-i tarîkat mübâriz-i arsa-i mücâhede mükâşif-i esrâr-ı müşâhede mehdî-i hidâyet-i sübhânîyye mecma'-ı esrârullâhî menba'-ı rumûz-ı nâ-mütenâhî ref'ullâh-ı derecâtehû fi'l-aliyyîn ve haşrihî fî zümretü'l-enbiyâ-i ve's-sıddıkīn hazretlerinin hâkpâ-yı şerîfleri cârûb-ı müjgân ve dîde-i cân

[178] Her kap içindekini sızdırır.

ile rüft u rûb olundukdan sonra gûşe-i seccâde-i şerîfe-i irşâd pîrâye-i leb-edeb ile takbîl olunup incizâb-ı gā'ibâne ve irtibât-ı âcizâne-i küstâhî hayyiz-i kabûle mevsûl buyrulmak ricâ ve niyâz ile bu vech ile temhîd-i makāl olunur ki; Bosnasarayı'nda vâkı' merhûm Hâdım Ali Paşa Câmi'-i şerîfi kurbunda feth-i hâkānîden berü medfûn bulunan şühedâ-i kemmelînden merhûm ve mağfûrun lehimâ Şems Dede ve Ayni Dede dimekle ma'rûf iki velî-i zâhirin mezâr-ı şerîfleri bi-inâyetillâhi'l-fettâh ziyâretgâh olup emr-i Hudâ ile harman-ı du'â ve merkez-i senâ olmağın mahall-i mezbûrda hazret-i Abdülkadir Geylânî *kuddise sirruhû* tarîkinde olan dervîşân ile icrâ-yı tarîkat olunur savma'a şeklinde mukaddemâ bir mikdâr binâ var iken bin yüz dokuz târîhinde Nemçe küffârı istîlâsında bi'l-külliye mün'adim ü hâkister olup ancak zikr olunan evliyâ-i kirâmın enfâs-ı kudsiyyeleriyle türbe-i şerîfeleri hâlî kalmamak üzere açup kapayan ve zikr olunan ~~Ali Paşa~~ câmi'-i şerîfde evkāt-ı mübârekede tarîkat-ı aliyye-i Kādiriyye'ye İstanbul'da tophane şeyhi merhûm ve mağfûrun leh Şerif Efendi'den mücâz olan pîr-i köhn-sâl yegâne-i zamân Şıglı dimekle ma'rûf eş-Şeyh Osman Efendi akd-ı meclis-i Kādiriyye iderken bu def'a mülk-i bekāya irtihâl itmekle ol mürşid-i kâmil ve neseb-i tâhir Sultân Abdülkadir Geylânî hazretlerinin tarîkinde olan dervîşân elân tevhîd ü zikrullâhdan mahrûm kalmamak üzere izn-i şerîflerine mevkūfen diyârımızda olan meşâyih-i izâm ve ulemâ-i kirâm efendilerimizin ilhâhları bu abd-ı ahkar dâ'îlerine ta'alluk idüp ve lâkin tarîkat-ı aliyye-i Kādiriyye'ye bu âna değin irtibâtımız olmamağla **[65a]** eğer hakkımızda merhamet-i seniyyeleri mevcezen olup zuhûr ve mühlikât-ı nefsden halâs olmamız nefs-i pür-feyz ve himmetleri bürûz iderse kemâl-i keremlerinden izn-i şerîfleri ricâsına hâkpâ-yı kerem ve mübârek kademlerine rûmâl ve arzuhâl-ı bendegî takdîm kılınmışdır fi'l-hakīka silk-i tarîk-i aliyye-i celiyyelerine lâyık görülüp kabûl ve idhâl buyrulmak erzânî buyrulur ise cenâb-ı refî'ü'ş-şân feyz-i irfânın ulüvv-i dergâhına mutazarrı' vü mütevakkı'dır ki matla'-ı burc-ı sa'âdet-inâyetlerin ve esrâr-ı kelimât ve nikât nasâyih-i hikmet-âmîz ve izn-i şerîflerin müş'ir ve muhbirnâme-i nâmîleriyle bu abd-ı ahkar dâ'îlerin hâk-i mezelletden evc-i izzete ref' ile mesrûr ve çerâğ ve ihyâ buyurmaları bâbında lütf u kerem ol zât-ı pür-feyz-i cemîlü'ş-şiyem efendim sultânım hazretlerinindir. Bâkī hemîşe eyyâm irşâd-ı fevkü'l-mu'tâd dâim-bâd

ez'afü'l-ibâd el-Hâcc Ali bin el-Hâcc Mustafa es-Sarayî

fî Evâil-i Safer sene [1]127.

{Vefât-ı Şıglı fî 15'dir [yev]m bazarirtesi min Muharrem sene 1127**}**

{Bi-mennihi sübhânehû ve te'âlâ medîne-i Selanik'de Kelemerye (?) kapusunda Yeni Tekye

şeyhi olup peyveste-i sırr-ı hakīkat bî-perde-i mürşid-i tarîkat semâhatlü sa‘âdetlü kerâmetlü mekremetlü efendim sultânım eş-Şeyh Efendi hazretlerinin hâkpâ-yı ekber-ayârlarına haber-i i‘tinâmedir (?)**}**

{Bi-mennihi sübhânehû ve te‘âlâ medîne-i Selanik’de Kelemerye (?) kapusunda Yeni Tekye’de pîr-i tarîkat ve tekmîl-i makāmât-ı sa‘âdet-i dünyâ vü ahiret iden semâhat ve sa‘âdetlü kerâmet ve mekremetlü efendim sultânım eş-Şeyh Abdülkadiri Efendi hazretlerinin hâkpâ-yı şerîflerine bâd**}**

{Kalem-i takdîr ile tahrîr olunan kaziyye elbette tağyîr olmaz ve ahkâm-ı kazâ iktizâ-yı temşiyyet buldukda çâre ile memnû‘ olmaz**}**

{Ahkâm-ı ezeliyyenin vakti geldikde temşiyyet bulur zuhûra gelür**}**

{(...)-i sırr-ı hikmet ve irâde-i takdîr-i kudret nice ise andan tecâvüz itmek olmaz**}**

{Bu bende-i bî‘at-gerdeniz ve abd-i halka bikûşeniz**}**

{... hikmet ve irâde-i takdîr-i kudret nice ise andan tecâvüz itmek olmaz**}**

{Rüyâda sol tarafdan yukaruki ön iki dişim çıkdı. Allâh hayırlar ihsân eyleye. 23 Zî‘l-ka‘de sene [1]128**}**

(251) Der-i devlet-mekîne arz-ı bende-i kemîne budur ki;
Bosna serhaddi kılâ‘ından intihâ-yı serhadd-i mansûrede vâkı‘ Dömene (?) palankası neferâtı fakīrü’l-hâl olup ulûfeleri husûsunda beher vechle merâhim-i aliyyelerine muhtâc olmalarıyla bin yüz yirmi sekiz senesinde müstahıkk oldukları ulûfeleri inâyet ve ihsân buyrulmak ricâsına hâkpâ-yı devlete arz u i‘lâm olundu. Ma‘lûm-ı devletleri buyruldukta sene-i mezkûrede müstahıkk oldukları ulûfeleri inâyet ve ihsân buyrulmak bâbında emr ü fermân devletlü inâyetlü merhametlü veliyyü’n-ni‘am efendim sultânım hazretlerinindir.

fî 2 Râ sene 1128.

Bende Mustafa Muhâfız-ı Bosna hâlâ

Hurrira fî 9 Şevvâl sene 1128.

(252) {Katl-i Ahmed Paşa fî 26 der yevm-i çehârşenbe Zi'l-ka‘de sene [1]128**}** Der-i devlet-mekîne arz-ı dâ‘î-i kemîne budur ki;

Belgrad muhâfızı iken takdîr-i ezeliyyesi zuhûr iden vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Ahmed Paşa merhûmun bu tarafda kalîl ü kesîr celîl ü hakīr her nesi bulunduysa bi’l-fi‘il Belgrad Defterdârı umdetü’l-eşbâh Ahmed Efendi kulları ma‘rifeti ve Müftî Efendi ve Turnacıbaşı Ağa ma‘rifetiyle ve ma‘rifet-i şer‘le mühürlenüp ba‘dehû der akab müfredâtı üzere tahrîr ve vukū‘ı ve sıhhati üzere defter olundukdan sonra kezalik cümle ma‘rifetiyle defter mûcebince kadîmî beylik sarayın içinde bir mahfûz odaya vaz‘ olunup ve mühürlenüp lâkin bu tarafda yalnız erbâb-ı hukūkun iddi‘âları üzere bervech-i tahmîn dört bin guruşdan ziyâde düyûnu olduğu emr-i mukarrer olmağın ol ki vâkı‘ü’l-hâldir.

fî 27 Zi'l-ka‘de sene 1128.

el-abdü’d-dâ‘î li’d-devleti’l-aliyye Osman el-kādı be-Belgrad el-mahrûse

[65b] (253) Venedik ~~makhûru taburu~~ <u>seferi</u> zuhûr itmekle mahzar irsâl olunmuşdur. Fî sene 1127.

Atebe-i aliyye-i adâlet-unvân-ı pâdişâhî ve südde-i seniyye-i sa‘âdet-nişân-ı şehinşâhî türâbına Saraybosna’da sâkin meşâyih ve ulemâ ve e’imme ve hutebâ ve fukarâ ve zu‘afânın mahzar-ı sıhhat-eserle i‘lâm-ı hâlleri budur ki; Âsitâne-i devlet-âşiyândan matrûd u makhûr olan Venedik Cumhûru’n mugāyir-i sulh u vifâk ve muhâlif-i ahd ü mîsâk hareket-i nâ-hemvârî zuhûru ma‘lûm-ı âlemyân ve nâ-pesendîde-i âdemyân olduğu sem‘-i hümâyûn-ı nusret-makrûna ilkā olunmağın düşman-ı bed-li’âmdan ahz-ı intikām ehemm-i mehâm-i dîn ü devlet ve bi-avnillâhi’l-meliki’l-alâm nizâm-ı memleket murâd-ı hümâyûn-ı nusret-meşhûn olduğuna binâen i‘lâm-ı ahvâl-i serhadd-i mansûr lâzıme-i dîn ü devlet-i nâ-mahsûr olmağın binâen alâ-zalik Cumhûr-ı makhûrun Bosna eyâletine mukābil memleketinde kalb kuvveti ve askerinin kesreti olup sinîn-i mâziyede Bosna eyâletine tâbi‘ otuzdan mütecâviz kılâ‘ ve palanka ahz ve yine sulh üzere iken hîle vü hud‘a ile bin doksan dört senesinden yüz senesine varınca deryâda vâkı‘ Hersek Novi ve Resne ve Gabele ve Zadvariye (?) ve Sin ve Knin ve Virlika ve o bervech-i atîk ve cedîd kal‘alardan dahi ahz itdüğünden gayrı bunlara tâbi‘ otuz binden mütecâviz

tüfenk-endâz re‘âyâ tab‘iyyet idüp ve hudûd-ı selasede vâkı‘ Ostroyçe (?) Kal‘ası’ndan Hersek Novi Kal‘ası’na varınca hudûd-ı İslâmiyye’ye dahl ve Venedik Cumhûru’nun memleketine mukābil olan Alamuç (?) nâm diğer Nevesil (?) ve İhlivne ve Dömene (?) ve Ayoçka (?) ve Mostar ve Blagay ve İstolçe ve bakiyye-i Gabele ve Lubin (?) ve Çerniçe (?) ve bakiyye-i Neve kazâlarında on beş bin mikdârı tüfenk-endâz re‘âyâ mevcûd olup vakt ü zamânıyla serhadd-i mansûre tedâriki görülmezse bunlar dahi mukaddemâ tab‘iyyet iden re‘âyâ gibi hıyânet itmek havf olunmağın bu takdîrce Cumhûr-ı merdûdun on beş bin tüfenk-endâz askeri terakkī bulmak iktizâ ve umûr-ı muhâfaza müte‘assir olmak görinür ve sinîn-i sevâbıkda Bosna Muhâfızları Topal Hüseyin Paşa ve Daltaban Mustafa Paşa merhûmlara on on ikişer bin mîrî asker ancak muhâfaza içün virilüp ol mikdâr ile gereği gibi muhâfaza olunmayup nice etrâf nehb u gāret olunmuşdur ve hâlâ Bosna eyâletinde vâkı‘ Belgrad cânibinden Oströmiçe (?) Kal‘ası’na varınca Üngürüs hudûdu mukābelesinde olan kılâ‘ ve palankalar neferâtı her birleri içün kendi kal‘aların muhâfazadan ziyâde gayrı tarafa i‘ânet-i imdâda iktidârları olmayup ve yine hudûd-ı selaseden yukaru Cumhûr-ı matrûdun memleketine mukābil kılâ‘ ve palanka neferâtı ancak üç bin mikdârı olup bunlar dahi kezalik me’mûr oldukları kal‘alarından gayrı tarafa ve birbirine i‘ânet mümkün olmayup ve yalnız muhâfaza ahz-ı intikām vâkı‘ olmaduğundan bu def‘a ehemm-i mehâm dîn ü devlet ve lâzıme-i nizâm-ı memleket olan Bosna eyâletine mukābil olan memleketini tahrîb ü tazyîk ve gayrı tarafa i‘ânet ü imdâddan ta‘vîk ve bi-inâyetillâhi te‘âlâ eydî-i küffâra giriftâr olan kılâ‘ı istihlâs içün tedbîri takdîre tatbîk idüp murâd-ı hümâyûn-ı nusret-makrûn ile fermân-ı cihân-mutâ‘ ısdâr buyurulur ise Bosna eyâletinde vâkı‘ tavâ’if-i askeriyeden mâ‘adâ taraf-ı Devlet-i Aliyye’den sülüs-i süvârî ve sülüsân piyâde olmak üzere otuz bin asker-i İslâm zahâir ü me’ûnetleriyle irsâl ü ihsân buyrulmak lâzıme-i devletdir. Ve bi-emrillâhi te‘âlâ üç seneden berü taksîrâtımızdan nâşî vilâyetimizde kaht u galâ vâkı‘ olup zahîre kısmıyla fukarâ beyninde müzâyaka vü usret ve âhar diyârdan ahz u nakle muhtâc olduklarından her vechle mahall-i merhamet ve i‘ânet-i cihândârîye müstahıkklardır. Ve şiddet-i şitâ mürûrundan mukaddem mümkün mertebe i‘ânet ü imdâda muhtâc zîrâ Cumhûr-ı makhûrun tarafından Zadre (?) Kal‘ası Cendrali olan bî-dîn Knin Kal‘ası’na gelüp tedârikinde olduğu şüyû‘ bulmağın derhâl vezîr-i rûşen-zamîr âsaf-nazîr-i müşterî-tedbîr sa‘âdetlü Numan Paşa hazretleri derhâl tecessüs ü istihbâr içün kendi başbölükbaşısı el-Hâcc Hasan’ı icâleten gönderüp tecessüs eyledikde fi’l-vâkı‘ la‘în-i merkūm Knin Kal‘ası’na gelüp asker-i menhûsunu tertîb ve re‘âyâyı ızlâl ve teşvîk ve bayraklar ve cebehâneler tevzî‘ ve hâzır ü âmâde idüp ancak kış katî olduğundan bu def‘a cür’et idemeyüp karîben üç koldan memâlik-i

İslâmiyye'ye hücûm kasd-ı fâsidleri ve fikr-i kâsidleri olduğundan gayrı nehr-i Çetne (?) üzerinde vâkı' cisr-i kebîrin şaranpone re'âyâyı hücûm itdirdüp muhâfazacıların katl ve İspelet **[66a]** iskelesinden çıkan ümenâdan üç nefer âdemi anda yetişdüp katl ve mâlların gāret itdiklerinden mâ'adâ Knin Kal'ası'ndan berü hudûd-ı İslâmiyye'de vâkı' Çaçovine (?) Kal'ası'na varınca ol havâlîde olan üç bin mikdârı re'âyâyı kendüye tab'iyyet ve ızlâl itdiklerine varan câsûslar gelüp sıhhati üzere haber virdiler ve hâlâ Klis Sancağı'nda vâkı' İhlivne Kal'ası mukābelesinde Hırvatlık ta'bîr olunur nâhiyelerinde muhâfazacılarından mâ'adâ on binden mütecâviz ve Kırka ile Hersek sancaklarında olan hudûd-ı İslâmiyye'ye mukābil nevâhîlerinde yirmi binden mütecâviz asker-i menhûsları mevcûd olduğu muhakkak ve kılâ' ve palankalarına kemâl mertebe istihkâm ve muhâfazacı ve cebehâne ve zahâir ve sâ'ir mühimmât lâzımesiyle mâlâmâl hâzır ü âmâde olup *ıyâzen billâhi te'âlâ* ne tarafdan hücûm iderler cümle re'âyâ ve fukarâ ve zu'afâ havf u haşyet üzere olmağın *lillâhü'l-aliyyi'l-a'lâ ve li-rûhi Resûlü'l-mu'allâ* serhadd-i mansûrda olan fukarâya merhamet buyurup devlet-i pâdişâhîde pâymâl-i küffâr-ı dûzah-karâr olmak lâyık görmeyüp vakt ü zamânıyla şitâ mürûrundan mukaddem tedârik ve ricâ ve niyâz olunduğu mikdârı zahîre vü me'ûnetleriyle asâkir-i İslâm ve kifâyet mikdârı hazîne ve cebehâne ve sâ'ir mühimmât lâzıme ile i'ânet ü imdâd ve ihsân buyrulmak ricâ ve temennâsıyla vâkı'ü'l-hâldir mahzar-ı sıhhat-eserimizle pâye-i serîr-i a'lâya i'lâm olundu.

{Zikr olunan mahzar evâ'il-i Saferü'l-hayrda Mehter Osman Bey yediyle der-i devlete gönderilmiştir. Fi sene 1127**}**

{Eğerçi cemî' vekāyi'-i ahvâl-i serhadd-i mansûr zamîr-i münîrinize rûşen olup ukalâ-yı erbâb-ı devlete nisbet-i izhâr-ı nasîhat terk-i edeb olduğu mu'ayyen ü muhakkakdır ammâ iktizâ-yı hüsn-i sadâkat ve bu diyârda cümleye selâmet ü râhat ve dîn ü devlete hidmet ve kemâl muhâleset teklîf-i cür'et-i tekellüm-i kalem budur ki**}**

(254) Arzuhâl-i berây-ı deyn

Devletlü ve kâffe-i ibâdullâha menfa'atlü ve merhametlü sultânım hazretleri sağ olsun. Arzuhâl-i pîr-i nâ-tüvân oldur ki;

Bu abd-ı dâ'îlerinin Şam-ı Şerîf'de vâkı' Kerek Sancağıbeği olan İbrahim Bey bin Kansuf (?) nâm kimesne zimmetinde memhûr temessükü ve hüccet-i şer'iyye mûcebince yedi yüz seksen

guruş ~~alacağım~~ alacak hakkım olup dört beş seneden berü hakkımı göndermeyüp birkaç def'a ol tarafa giden kimesneleri tevkîl ve nice def'a mekâtîb ü haberler gönderdüğünde Şam vâlîlerine istinâden virmeyüp bu dâ'îleri ise birkaç seneden berü bu diyârda ma'zûl ve hâlim diğer-gûn olmağile müstakil âdem ve mübâşir göndermeğe bir vechle kudretim olmayup ve gönderildiği sûretde yine icrâ-yı hakk olunmayacağı zâhir ü nümâyân olup hakkımın tahsîli devletlü inâyetlü sultânımın mahz-ı merhamet-i aliyyelerine muhtâc olmağın *lillâhi te'âlâ ve li-rûhi Resûlü'l-mu'allâ* ihtiyârlığıma ve hâlîme merhameten ol tarafda hakkım Şam vâlîsi ma'rifetiyle sipâriş eylediğim kimesneye tamâmen alıvirilüp eğer şer'î cevâbı var ise Şam vâlîsinin bu tarafa gelen âdemisi ile vekîl-i şer'îsini ihzâr ü irsâl eylemek üzere hâlâ Şam vâlîsine hitâben mü'ekked fermân-ı celîlü'ş-şân ile mektûb-ı şerîfleri ricâ ve niyâz olunur. Bâkī emr ü fermân devletlü, merhametlü, inâyetlü sultânım hazretlerinindir.

ed-dâ'î Ahmed el-kādı be-Trablusşam sâbıkā

{Bu def'a Varadin'de vezîr-i genc-nazîr Ali Paşa münhezim ve asâkir-i İslâm Belgrad'a bir günde gelmekle Tımışvar ve Bosna'nın cânib-i erba'sına Nemçe keferesi müstevlî ve bilâd-ı İslâmiyye yevmen-fe-yevmen müdikk-i küffâr-ı hâksâr olmağa mel'ûn-ı mezkûr bâdî olmuşdur inhizâm[179]-ı mezbûr dahve-i kübrâda vâkı' oldu. Fî 16 min Şa'bân der yevm-i Çehârşenbe sene [1]128**}**

{Vezîr-i merkūm Ali Paşa kethüdâsı İbrahim Belgrad Kal'ası'nda bâ-hatt-ı hümâyûn dahve-i kübrâda katl olundu. Fi 24 Ramazân der yevm-i Cum'a sene 1128**}**

[66b] (255) Firistâdeni ahâlî be-dest-i Re'iszâde Mustafa Efendi **fi sene 1127.**

Şevketlü, azametlü, mehâbetlü, merhametlü pâdişâh hıfzullâhi ve eydihi ve nasrıhî ve bârgâh-ı adâlet-penâh türâbına serhadd-i Bosnasarayı ve nevâhîsi fukarâ ve zu'afâsı arzuhâlleri oldur ki; bu bendeleri feth-i hâkānîden berü serhaddimizde ma'âzallâhu te'âlâ bir kal'a hücûm-ı düşman-ı dîn ile muhâsara oldukca imdâdlarına yetişmek şartıyla cemî'an tekâlîf-i örfiyye ve şâkkadan mu'âf ü müsellem yedimize cedd-i büzürg-vâr-ı âlî-nejâd Fâtih-i Bağdad olan Sultân Murad *tayyibullâh serâhû vece'ali'l-cennete misvâh* hazretlerinin hatt-ı hümâyûn-ı sa'âdet-makrûnu olmağla bu vech üzere amel olunurken bi-emrillâhi te'âlâ istîlâ-i keferede hatt-ı

[179] Mükerrer yazılmıştır.

şerîfimiz zâyi‘ ve cümle mâmelekimiz muhterik ü hâksâr ve ba‘zımız şehîd ve ba‘zı esîr ü giriftâr-ı küffâr ve ba‘zı âhar diyâra girîzân ü firâr itdikden sonra *hubbü’l-vatan mine’l-îmân*[180] mısdâkınca vilâyetimizin mu‘âfiyetine i‘timâden ve merhamet-i Devlet-i Aliyye’ye istinâden yine üftân ü hîzân ve hayrân ü sergerdân muhterik olan yurdlarımıza avdet ve ibtidâ birkaç câmi‘ vü mescidi ihyâ sâniyen birer meskencik binâ ve devâm-ı devlet-i şehriyârî ve feth u nusret-i cihândârîye du‘âda iken bi-emrillâhi te‘âlâ bir iki seneden berü diyârımızda kaht u galâ olduğundan mâ‘adâ üzerimize ibtidâ zahîre salyâne ve meccânen alınup ba‘dehû iki bin guruş menzil akçeleri ba‘dehû meccânen kömür akçeleri ba‘dehû nefs-i Saray ve kurâsından yirmi yük mikdârı sekbân akçesi ba‘dehû muktezî değil iken bî-vech şu kadar bin guruş pandur (?) akçesi alınup ~~bu sebebden cümlemiz~~ fakīrü’l-hâl iken bu sebebden ziyâde mütekeddirü’l-bâl olmağın nâ-çâr ba‘zı zımmî re‘âyâsı dâr-ı harbe firâr ve ba‘zı müslümân re‘âyâsı ve fukarâsı Srem semtine ve Belgrad eyâletine celâ vü girîzân ve perâkende vü perîşân olup mâlâkelâm bu zulm ü ta‘addî ve cevr ü eziyyet mütemâdî olur ise Bosna vilâyeti hâlî kalmak ihtimâlinden nâşî hâl-i pür-melâlimiz şevketlü azametlü übbehetlü inâyetlü kerâmetlü zıllullâh-ı dergâh-ı adâlet-penâha arzuhâl olundu. *Lillâhi te‘âlâ ve li-rûhi Resûlü’l-mu‘allâ* şükrâne-i feth ü zaferi bu zu‘afâ ve fukarâya sâye-efken olup üzerimizden zulm ü ta‘addîyi def‘ ü ref‘ bâbında kadîmî mu‘âfnâmemizi mü’ekked ü mü’eyyed kat‘î bir fermân-ı âlîşân ve yâhûd hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûnla Bosna vilâyetinden zulm ü ta‘addîden perîşân olan insân ve nisvân ü sıbyân kemâkân vatanlarında iskân itmeleri bâbında in‘âm ve ihsân ve fermân azametlü, şevketlü, inâyetlü pâdişâh-ı âlempenâh hazretlerinindir.

Bendegân-ı fukarâ-i ahâlî-i Bosna

Kayd fî 20 min Muharremü’l-harâm sene [1]128 der menzil-i Eyyûbî Ahmed Efendi

{Ömr ü devletleri du‘âsında olduğum devletlü sultânım hazretleri sağ olsun**}**

[67a] (256) Eyyûbî Uşşâkī dâmâdı Ahmed Efendi arzuhâlidir. Fî sene 1128.

Du‘â-i bekā-i ömr ü devletleri vazîfe-i kalb ve lisânım olan devletlü, übbehetlü, inâyetlü, merhametlü, âtufetlü sultânım *vefkullâhu sübhânehû ve te‘âlâ bî-iştibâh* hazretleri sağ olsun. Zebân-ı niyâz ve tazarru‘ birle arzuhâl-i pîr-i nâ-tüvân oldur ki; bu abd-ı dâ‘îleri Trablusşam’dan azlimiz dördüncü seneye duhûl idüp otuz sene mukaddem dahi tarîk-i silsile-i medreseye nâ’il olduğumuzda dâ‘îniz ile ma‘an hempâye olan müderrisîn-i kirâm

[180] Hadis-i Şerif: Vatan sevgisi imandandır.

Süleymâniye mahrecinden her biri menâsıb-ı celîle ile behreyâb ve cümlesi kâmyâb olmuşken bu dâ‘îleri emr-i hakkla bu rütbede hayrân ü giryân ve mühân kalup lâkin bulunduğumuz rütbede dahi bu def‘a eskimiz kalmamağla lâzıme-i zimem evliyâ-i ümem ve vâcib-i mütehattim-i benî âdem olan du‘â-yı devâm-ı saltanat-ı pâdişâh-ı rûy-ı zemîn ve şitâ-i bekā-i vüzerâ-i adl-i âyîn *ibkāhumullâhû te‘âlâ bi’l-adl ilâ yevmü’d-dîn* hazrâtıyla isticlâb-ı fütûhât-ı celîle hidmetinde bakiyye-i ömrümüz masrûf olmak küllî niyâzımız olmağile zamân-ı devlet ve hengâm-ı saltanat-ı aliyyelerinde dâ‘îleri bu murâdımdan mahrûm kalmayup mehbit-i rûhü’l-emîn olan Medîne-i Münevvere mansıbı halle karîb ve nice bî-çâregân Devlet-i Aliyyeleri’nde hasbî bermurâd olmağın dâ‘îleri dahi kudemâ-i tarîkden olduğumuzdan mâ‘adâ zikri sebk iden Trablusşam ahâlîsi umûm üzere hüsn-i hâlimize iki kıt‘a mahzar ile tekmîl-i müddetimiz içün niyâz itmişler iken âhar tâlib sebebiyle vaktimizden evvel azlimiz vâkı‘ olduğuna binâen îrâd-ı kalîlü’l-cedvâsı ıyâlimiz ile zehâb u ıyâb harcına ancak kifâyet ve eskiden bulunan düyûnumuz hâlâ erbâb-ı hukūka virilmeyüp *alimallâhü te‘âlâ kefâ bihî şehîdâ* min külli’l-vücûh mağdûr ve derûn-ı kalbimiz mecrûh-ı tarîk olup muhtâc-ı inâyet ve mahall-i merhamet olduğumuz eclden sadaka-i ömr ü devletleri ve bi’l-hâssa devletlü inâyetlü merhametlü sultânım hazretlerinin çerâğ-ı efrûhteleri silkine idhâl buyrulmak temennâsıyla Medîne-i Münevvere-i Celîle akībetde mukadder olursa bir müntefi‘ye mansıb-ı âhara mevsil olmak üzere hâk-i mezelletden ref‘ ve bu def‘a mansıb-ı mezkûr ile bermurâd ü dilşâd buyrulmak bâbında dergâh-ı ma‘delet-penâh ve nusfet-destgâhlarına keşf-i râz ve arzuhâl ve ricâ ve niyâz olundu. Bâkī emr ü fermân devletlü übbehetlü inâyetlü merhametlü âtufetlü sultânım hazretlerinindir.

el-abdü’d-dâ‘î eş-Şeyh Ahmed
Kayd fî 25 min Muharremü’l-harâm sene 1128.
der menzil-i Eyyüb Sultân aleyh-i rahmetü’l-Bârî

{Eyyüb Sultânda 1128 senesinde şiddet-i bürûdet evsâf-ı celâliyye-i ilahiyyeden olmağla merkūmun bu mertebede isti‘dâd ü istihkākı bulunmağla Nevrûz-ı fîrûz bu kadar soğuk zuhûr eyledi deyu Yahyazâde Efendi ki ikincisi altmışladır şikâyet eyledi. Fî 29 R sene [1]128**}**

[67b] (257) Lagarizâde Ahmed Efendi’nin tesvîdiyle Uşşakizâde dâmâdı Ahmed Efendi’nin Şeyhü’l-İslâm’a olan arzuhâlidir.

Hakk sübhânehû ve te‘âlâ inâyetlü, mekremetlü, şefkatlü, merhametlü veliyyü’n-ni‘am sultânım *tâle bekāhû* ( ) hazretlerini hatâ vü hatarlardan masûn idüp dâ’imâ serîr-i sa‘âdetde câygîr ve fukarâ ve zu‘afâ siyemâ ulemâ ve sulehâya mu‘în ve destgîr olmakdan hâlî eylemeye, âmîn! Bi-hürmeti’n-nebîyyü’l-emîn. Kerâmetlü efendim sultânım, bu dâ‘î-i kadîmleri tûl u dirâz-ı mülâzemet ve tarîk-i ilmde hezâr hezâr meşakkat ile bin doksan dokuz Cumâde’l-âhiresinde ibtidâ hâric ile İstanbul’da Çavuşbaşı müderrisi olup be-kazâullâhu te‘âlâ medresem bî-vech âhara tevcîh olunmağla sekiz sene ale’t-tevâlî sıfırü’l-yed kalup hadd-i hezâr âlâm ü şedâid ve fakr u fâka ile intizârdan sonra yüz sekiz senesinde hâric hareketi ile sâmine-i saray Galata müderrisi olup ba‘dehû yüz on dört Cumâde’l-evvelisinde yine harekete müsellesiyye ile Kenan Paşa Medresesi’ne ba‘dehû yüz on beş Cumâde’l-âhiresinde dâhil ile havâss-ı Mahmud Paşa Medresesi’ne ba‘dehû yüz on yedi Ramazânı’nda harekete müsellesiyye yerinde i‘tibâr olunup ba‘dehû yüz on sekiz Zi'l-ka‘desinde dâhil hareketi ile İstanbul’da Nişancı Paşa-yı Atîk Medresesi’ne ba‘dehû yüz on dokuz Rebî‘ü’l-âhirinde Bosna kazâsı ile çıkup bi-emrillâhi te‘âlâ zamân-ı kalîlde ma‘zûl ve yüz yirmi dört Muharrem’inde Trablusşam kazâsına nâ’il olup emr-i kazâda hasbü’l-kadre ihtimâm ve ahâlî-i vilâyet ile hüsn-i mu‘âmele ve sîret-i müstahseneye iktidâm-ı tâmm idüp bir vechle azl îcâb ider hâlim olmayup hatta a‘yân ve eşrâf-ı medîne-i mezbûre hüsn-i hâlime bilâ-taleb ve’l-ricâ iki kıt‘a mahzar virmişken on ayda mansıbım âhara virilüp diyâr-ı ba‘îdeden kesret-i düyûn ile üftân u hîzân gelüp hâlâ hâlim bir mertebe perîşân husûsen düyûnum bâkī kalmağla nafaka-i ıyâl tedârikinden âciz iken hücûm-ı ashâb-ı düyûn zâr u zebûn itmişdir. Hâşâ istihkāka binâen değil lütfen ve keremen hâlime münâsib bir mansıb ile hissemend veyâ Medîne-i Münevvere rütbesiyle sedd-i ramak mertebesi bir ma‘îşet ile behremend buyrulmak ricâsına arzuhâl olunur. Mevlâ-yı müte‘âl herhâlde zahîr ve destgîrleri olup hemîşe melce-i enâm olmakdan hâlî eylemeye, âmîn, bi-hürmet-i Seyyidü’l-mürselin.

Kayd fî 27 Muharrem sene 1128.

ed-dâ‘î el-kadīm Ahmed

{Bu def‘a vakt-i azîz olmağile**}**

{Zâtım yoğise intisâbım vardır**}**

{Nev‘an zât ve izâfetim yoğise evlâd-ı ulemâdan ve tarîke intisâbım vardır**}**

{Rütbeniz âlî zâtınız mahsûdü'l-â'lî meclisiniz azîz ve kendiniz dahi azîz olup lâkin lisânen arzuhâlim vardır**}**

{Tehevvürü zâtına gālib kendi hûyunda âciz ve her umûru bu sebebden kāhir ve nâkıs olmağla makāmınız makām-ı kutbiyyet meclisiniz meclis-i sıdkdır**}**

{Merkezin merkezi adl u merhametdir**}**

{Kendinizde azîz meclisinizde azîz lâkin kulunuz dahi yetîm ve kendi öksüzleriniziz**}**

[68a] (258) Sa'âdetlü, inâyetlü ve fukarâya merhametlü sultânımız ağa-yı kerîmü'ş-şân ( ) hazretlerinin melâz ü melce-i mazlûmîn olan atebe-i felek-rütbelerine Bosnasaray ahâlîsinin umûm üzere arzuhâl-i mes'ûlü'l-eserleri oldur ki; medîne-i Bosnasarayı'nda yirmi seneden mütecâviz yeniçeri serdârı olan kırk beş cemâ'atin yoldaşlarından mütekā'id olan Kenan Ali Beşe nâm kimesne kendü hâlinde olmayup ve ser-sôrba ve muharrik-i fitne ve müdminü'l-hamr ve sâhib-i cem'iyyet ve ehl-i ırz bâzirgânları ve âdemleri bî-vech mevâdd isnâdıyla habs idüp ve gizlü vü âşikâren haklayup ve dâ'imâ mütesellimler kapularına varup beher gelen mütesellimlerden bâchâneleri kendi iltizâm ve âdemlerin koyup **{**iskelelere mürûr u ubûr iden yükleri mahfî geçürüp saklayup ve cânib-i mîrîye küllî gadr u zarar eylediğinden gayrı taşradan gelen**}** hamr ve arak ve sâ'ir müskirâtı kendüye celb-i nef' içün şehre idhâl idüp bu sebebden şehrimizde ümmet-i Muhammed alenen esvâk u bâzârda bi-gayr-ı hakkın katl olunup ve nicesi bıçaklanup mecrûh olduğundan mâ'adâ kefere vü yehûd tâ'ifesinin ekser dükkânları kapanup ve mezbûrun sebebiyle saklandıklarının nihâyeti olmayup ve kendüye şikâyet olundukda mazlûm olanlara bir gûne tesliye virüp ba'dehû tenhâsında eşkıyâya müsâ'ade ve yüz virüp ve habsden ıtlâk idüp ve merkūm Kenan Ali Beşe serdâr oldukca zamânında bî-hadd ü add kârgîr mahzenler gice ile delünüp ve kapuları açılup ve birkaç seneden berü müslimînin ve kefere vü yehûdânın emvâlleri sirka olunup ve mukaffel u muhazzez dükkânlar açılup ve sâriklerin bulunması mümkün olmayup ve merkūm Kenan geçen cenk evvelinde Beç senesinde Hersek'de vâkı' Kotor keferesinden alınup şehrde sâkin el-Hâcc Mehmed'in kölesi olup kadîmden bir dürlü kudret ve alâkası yoğiken dâ'imâ ehl-i örf ile tenhâlarda yek-dîl olmağla bu def'a zî-kudret olup iki yerde mükemmel evler binâ ve çiftlikler iştirâ ve müte'addid

dükkânlar ve başka han ve akārât peydâ idüp zalemeye mu‘în olup ve aldurup sâhib-i miknet olmağla mezbûrun havfından hakk söz söylemeğe ehl-i örfün dermânı kalmayup ve ocak gayretinde olmayup dâ’imâ ocak tarafına ihânet kasdıyla sâbıkda geçen Bosna vâlîlerine birkaç yoldaşlara garez-i mahz idüp üzerlerine şer‘an bir nesne sâbit değil iken hilâf-ı şer‘ ü kānûn yeniçeri yoldaşlarımızı zincîrler ile kazâ-be-kazâ gezdirmeğe kendi bâ‘is olup ve ulemâ ve sulehânın hakkında nâ-şâyeste kelimât söyleyüp ve üzerlerine ifk ü iftirâlar peydâ idüp eşkıyâ vü kātiller mezbûrun zîr-i himâyesinde olmağla tagallüb ü tasallutu ziyâde müstevlî ve devlet tarafından ve ocakdan vilâyet-i Bosna’ya gelen zâbitlere her zamân rüşvet-i firâvân virüp ve Bosna vâlîlerine dahi ziyâde pîşkeş ve mahkemelere dahi kılınup ve başka mahkeme küttâbı ve mütesellimler hüddâmıyla ittifâk ve cümlesi mevâdd içinde kendü ile şerîk olup ve hisseleşüp bu vechle hükkâm ü vülât kapularında kendüyü muhâfaza ve himâye itdirüp ve kapularda her yerde mu‘îni ve kapu kethüdâları çok olup sözü nâfiz olmağla şehr-i Saray’da nice da‘vâ-yı hakkı bâtıl ve bâtılı hakk sûretine kodurup ve bilâ-fermân-ı âlî birkaç seneden berü mollâ efendilere mahkeme harcı ve pandır akçesi ve sâ’ir bahâne ile fukarâ üzerine sâlyâneler tahmîl itdirüp sâ‘î-i bi’l-fesâd-ı fi’l-arz ve min külli’l-vücûh ümmet-i Muhammed’in ve kefere vü yehûdânın hâlleri diğer-gûn olup merkūm Kenan Ali Beşe’nin tagallub u tasallutundan dergâh-ı rabbü’l-âlemîn olan Allâh-ı azimü’ş-şân hazretlerine niyâz idüp feryâd birle işbu arzuhâli tahrîr ve Âsitâne-i Sa‘âdet’de kırk bin kul ağası olan devletlü ve merhametlü sultânımız hazretlerine gönderilmişdir. Merkūm Kenan’ın keyfiyyeti ma‘lûm-ı devletleri buyuruldukda kemâl-i merhametinizden cümle fukarâ ve zu‘afânın ricâları budur ki; fî-mâba‘d Bosnasarayı’nda ecnebî her kim gelüp ve ocak tarafından zâbit ve yeniçeri serdârı olur ise makbûlümüzdür *lillâhi te‘âlâ ve li-rûhi Resûlü’l-mu‘allâ* merkūm Kenan Ali Beşe bundan sonra Saray serdârlığında istihdâm olunmayup ve bir dürlü umûr-ı fukarâya karışmamak üzere hâlâ Bosna ağasına hitâben mü’ekked bir mektûb-ı şerîf sadaka ve ihsân buyrulmak küllî ricâ ve niyâz olunur. Bâkī emr ü fermân sa‘âdetlü inâyetlü ve fukarâya merhametlü sultânımız ağa-yı kerîmü’ş-şân hazretlerinindir.

Bendegân-ı ahâlî-i Saraybosna

[68b] (259) Arz.

Der-i devlet-medâr türâbına arz-ı bende-i bî-mikdâr budur ki;

Hâliyâ fermân-ı âlîleri üzere bu sene-i mübârekede Venedik keferesi üzerine bu tarafa ta‘yîn buyrulan cünûd-ı muvahhidîn ile bu kulları teveccüh ü azîmet üzere olup lâkin bu makūle

asâkir-i mevfûre beyninde icrâ-yı ahkâm-ı şer‘iyye ve infâz-ı hudûd-ı Nebeviyye hidmetine sezâ bir müteşerri‘ kimesne ta‘yîni nizâm-ı umûr-ı mühimmeden olup ve hâlâ Bosnasarayı’nda iffet ü diyânet ile ma‘rûf ve sadâkat ü istikāmetle mevsûf müderrisîn-i kirâmdan sahn i‘tibârıyla Malkoç Efendi medresenin rû’us-ı hümâyûnla müderrisi olan işbu bâ‘is-i arz-ı bendegî Dirnişîzâde Abdullah Efendi dâ‘îleri ehl-i ilm ve sâhib-i hilm ve mukaddemâ dahi hidemât-ı ~~dînîyyede~~ dîn ü devletde bulunup her vechle diyâneti zâhir mahall-i merhamet ve müstahıkk-ı inâyet olmağla mezkûr dâ‘îleri Belgrad mevleviyyeti pâyesiyle bu tarafda olan asâkir-i zafer-me’sere ordu kādısı nasb ü ta‘yîn buyrulmak bâbında der-i devlet-medâra arz u i‘lâm olundu. Bâkī emr ü fermân der merhamet-unvânındır.

Bende Yusuf Mîrimîrân-ı Bosna

(260) Şeyhü’l-İslâm Abdürrahim Efendi’ye Eyyûbî Ahmed Efendi virüp siyâkında Konya mansıbı zuhûr eyledi. Fi gurre-i Cemâzîye’l-evvel sene 1128.

Du‘â-i bekā-i ömr ü devleti ve imtidâd ve kadr u menzeleti vazîfe-i kalb u lisânım olan mekremetlü, inâyetlü, semâhatlü, âtufetlü, fazîletlü veliyyü’n-ni‘am hâtemü’ş-şiyem efendim sultânım *tâle bekāhû* hazretlerinin melâz ü melce-i erbâb-ı niyâz ve ashâb-ı hâcât olan atebe-i aliyyelerine zebân-ı tazarru‘ birle arzuhâl-i dâ‘îleri budur ki; bu abd-ı dâ‘îlerinin bu tarîk-i aliyyede mağdûriyyeti ve ahvâl-i zarûreti kime nihân ise inâyetlü efendime ayândır. Dördüncü seneye azlimiz duhûl idüp ve bu ana gelince istidâne ile geçinüp lâkin fî-mâba‘d kendimize idâne ider kimse kalmayup eşedd-i zarûretimizden gayrı hâlâ serpençe-i ashâb-ı hukūkdan tahlîs-i girîbân mümkün olmayup hâlet-i pîrîde hâlim diğer-gûn ve ıyâlim ile zebûn u mahzûn tûl ü dirâz böyle kalmak *lillâhi te‘âlâ ve li-rûhi Resûlü’l-mu‘allâ* lâyık ü revâ görülmeyüp kemâl-i merhametinizden niyâzım budur ki; bu hakīri mübârek levh-i dilden ihrâc buyurmayup sadaka-i ömr ü devletiniz olmak niyyeti ile hâlimize münâsib bir müntefi‘ye mansıb ile dil-i hüznümüzü mesrûr ve müceddeden ihyâ buyurulup indallâhi’l-melikü’l-celîl nâ’il-i ecr-i cezîl olmaları temennâ ve niyâz ve ricâsıyla lütf u merhamet ve ihsân ol zât-ı kerîmü’ş-şân sa‘âdetlü, inâyetlü, merhametlü, âtufetlü, fazîletlü veliyyü’n-ni‘am hâtemü’ş-şiyem efendim sultânım hazretlerinindir.

el-abdü’d-dâ‘î bi’l-ihlâs Ahmed el-kādı be-Trablusşam sâbıkā

{Râbıta-i ten ü cân rişte-i sine-tâb muhâlefet düşmekle ba‘îd yerlere gitmek kudretim kalmamağla lillâhi ve keremihî**}**

{Kendiniz nûr meclis-i aliyyeniz dahi mahz-ı nûr bu zulm ü zulemâtı def‘ ü ref‘ buyurun atâ makāmınız makām-ı afv ü kerem**}**

(261) Limni Kal‘ası dizdârına hüküm ki;
Klis Sancağı’nda İskopye (?) nâhiyesinde sâkin sâbıkā Klis Sancağı mutasarrıfı Ali Paşa oğulları Mehmed ve Osman nâm za‘îmler gelüp bundan akdem mezkûrlar içün fukarâ üzerine müstevlî olup ve nice ehl-i ırz âdemlerin ırzlarına ta‘arruz ve dahi bunların emsâli nice zulm u ta‘addîleri vardır deyu emr-i şerîfle Limni Kal‘ası’na nefy ü kal‘abend olundukların bildirüp[181] cürmleri afv ü ıtlâk olunmak bâbında istid‘â-yı inâyet eyledikleri eclden fî-mâba‘d kendü hâllerinde olup ol makūle emr-i kerîhe cesâret eylememek şartıyla ıtlâk olunmalarıyçün yazılmışdır.

fi Evâil-i C sene [1]126.

[69a] (262) Nişân-ı şerîf-i âlîşân-ı sultânî;
Çün ri‘âyet ve ikrâm zümre-i ulemâ ve himâyet-i fırka-i meşâyih ve fuzalâ âdet-i hasene-i şehriyârî ve kā‘ide-i müstahsene-i cihândârîdir binâen alâ-zalik işbu râfi‘-i tevkī‘-i refi‘ü’ş-şân-ı hâkānî kıdvetü’s-sülehâi’s-sâlikîn umdetü’l-etbâ‘i’l-vâsilîn Mevlânâ eş-Şeyh es-Seyyid Abdülkadir şeyh-i livâü’n-nebiyyi’l-kerîm *zîde ilmuhû ve takvâhû* ordu-yı hümâyûnuma arzuhâl sunup Mevlânâ-yı mûmâ-ileyh seferler vâkı‘ oldukça esnâ-i râhda mu‘tâd üzere her gün ale’s-sabâh sâye-i livâ-i resûlullâh *sallallâhu te‘âlâ aleyhi ve sellem*de du‘â itmek üzere zümre-i silahdârândan mu‘ayyen ulûfeye mutasarrıf olup ancak yedinde emr ü berât misillü bir senedi olmamağla teyemmünen ve teberrüken dîvân-ı hümâyûnum tarafından berât-ı şerîfim virilmeği bâbında istid‘â-yı inâyet itmeğin mûcebince bu berât-ı sa‘âdet-ayât ve behcet-gāyâtı virdüm ve buyurdum ki Mevlânâ-yı mûmâ-ileyh minvâl-i meşrûh üzere seferler vâkı‘ oldukça esnâ-i râhda her gün ale’s-sabâh sâye-i livâ-i Resûlullâh *sallallâhu te‘âlâ aleyhi ve sellem*de du‘â itmek üzere zümre-i silahdârândan mu‘ayyen ulûfeye mutasarrıf olup ol hidmet-i hayr-hâtemi edâ eyledikden sonra ol bâbda bir ferd ~~dahl ü ta‘arruz~~ ve mâni‘ vü mezâhim olmayup dahl ü ta‘arruz eylemeye şöyle bileler alâmet-i şerîfe i‘timâd kılalar. Tahrîren fi’l-yevmü’s-sânî aşer min şehr-i Receb sene 1127. Be-yurd-ı sahrâ-yı Anabolu.

[181] Geçmişte bunların uyarıldığına dair emir için bk. BOA, *A.DVNSMHM.d*, nr. 114, s. 67, hkm. nr. 310 (Evâil-i [Zilkade] 1114/19-28 Mart 1703).

(263) Sultânım hazretleri sağ olsun.

Bu dâ‘îleri Bosnasarayı’nda sâkin zümre-i meşâyihden kesîrü’l-ıyâl olup ve bir yüzden sedd-i ramakımız olmamağla Bosnasaray nâhiyesine tâbi‘ mîr-i mîrân havâssı karyelerinden Dolçe (Dolaç ?) karyesi dimekle ma‘rûf karyede vâkı‘ Kara Mustafa ve el-Hâcc Ali ve Musazâde (?) çiftliklerinin a‘şâr ü rüsûmâtı bu âna gelince Bosna mutasarrıfları tarafından bu dâ‘îlerine sedd-i ramak ta‘yîn ~~olup~~ idüp hatta bundan akdem Bosna Beylerbeyisi olan Vezîr Ali Paşa hazretleri dahi tevkī‘i kalemiyle tashîh ve berât-ı âlîşân ihsân olunmak ricâsına yedime arz virüp ba‘zı mevâni‘ sebebiyle berâte mürâca‘at olunmayup hâlâ inâyet-i aliyyelerine muhtâc olmağın merâhim-i aliyyelerinden mercûdur ki; vezîr-i müşârun-ileyh Ali Paşa’nın arz eylediği vech üzere mâru’z-zikr çiftliklerin a‘şâr ü rüsûmu tevkī‘i kalemiyle tashîh ve medâr-ı ma‘îşet olmak üzere bu dâ‘îlerine berât olunmak içün arz eylemek bâbında hâlâ Bosna Beylerbeyisi İbrahim Paşa’ya hitâben fermân-ı âlîleri ricâ olunur bâkī emr ü fermân devletlü, merhametlü sultânım hazretlerinindir.

Be-kalem-i Fehim Mustafa Efendi Küttâb-ı Re’is Efendi
ed-dâ‘î eş-Şeyh Ahmed fî 26 Şa‘bân sene [1]128.

{Hazret-i sultân-ı hilâfet-penâh ve cenâb-ı şehriyâr-ı saltanat-destgâh avnü’l-enâm mu‘înü’l-mü’minîn gavsü’l-İslâm mugīsü’l-müslimîn kâsir-i a‘nâkü’l-izzet ve’l-ekâsir vâris-i serîrü’s-saltanatuhû kâbiren an kâbir hâfız-ı ibâdullâhü’n-nakl ve’l-farzü’l-müşerref be-şeref ce‘alleküm halâ’ifü’l-arz sâye-i râhatmâye-i ehl-i îmân güzîde-i sülâle-i âl-i Osman halledallâhu hilâfetuhûm ve ebedd-i bi’l-adl-i saltanat ilâ yevmü’l-mîzân**}**

[69b] (264) Devletlü sultânım hazretleri sağ olsun.

Bu dâ‘îleri üç sene mukaddem şâhid-i zeynîde-i‘zâr-ı Ka‘be-i ulyâ ziyâretine arzûmend ve da‘vet-i ezeliyye ile âzim olduğumuzda izni müş‘ir fermân-ı âlî ve işâret-i Şeyhü’l-İslâmî ile varup bir sene mikdârı mücâvir olduğumuzda livâ-i hazret-i habîb-i Hudâ ve nebî-i müctebâ ile ma‘an her sene sefer-i hümâyûnda bulunup du‘âgûyluk mukābelesinde zümre-i silahdârândan üzerimde olan yevmî on beş akçe vazîfem mahlûldür deyu dokuzu hazîne-mânde ve altı akçem âhara virilüp hâlâ hasb ve’l-ensebim ol sultân-ı bârgâh-risâlet ve nâzım-ı hâkānkârgâh-ı sadâkat şefî‘-i usât-ı ümmet-i Resûl-i Ekrem fahr-ı âlem Muhammedü’l-Mustafa *sallallâhu te‘âlâ aleyhi ve sellem* hazretlerine mensûb ve müntehî iken ve kesret-i ıyâl

ile dahi ziyâde ulûfeye muhtâc ü müstahıkk iken bu bâbda küllî hayf u gadr olunmağın dîvân-ı hakkda yevm-i mîzânda ecdâd-ı izâmın şefâ'ati hürmeti hakkıyçün olsun kadîmden berü üzerimde olan ulûfem düşen mahlûlâtdan takās ve mahalli tashîh olundukdan sonra bu def'a pîr ve nâ-kādir ve alîl ve sefere eşmek bir vechle tâkat u dermânım kalmamağla evkāt-ı hamsede kesret-i cemâ'atle her akab-ı va'azda devâm-ı ömr ü devlet-i pâdişâh-ı İslâm ve vüzerâ-i izâm ve bi'l-hassa asâkir-i zafer-encâm du'âsında olmak üzere hâlime merhameten kadîmî on beş akçe vazîfem ber-vech-i tekā'üd İstanbul gümrüğü mâlından virilmek üzere yedime berât-ı şerîf-i âlîşân sadaka ve ihsân buyrulmak bâbında emr ü fermân ve merhamet ve ihsân ol zât-ı kerîmü'ş-şân devletlü, sa'âdetlü, âtufetlü sultânım hazretlerinindir.

Pîr-i nâ-kādir es-Seyyid eş-Şeyh Abdulkadir

fî 8 min Ramazân sene 1128 hurrira der sahrâ-yı Belgrad.

{Kıble-i enâm olan Harem-i hürmet-makām tarafına teveccüh-i tâm ve dârü's-selâm-ı İslâm mühimmâtına ikdâm**}**

(265) Devletlü, inâyetlü, merhametlü sultânım hazretleri sağ olsun.

Bu kulları pîr ü ihtiyâr ve vücûdum alîl ve gözlerim bîmâr olduğundan gayrı zümre-i ulemâdan olduğum eclden tavâ'if-i askeriyye tedârikinde kat'an medhal ü alâka ve mahâretim yoğiken bundan akdem bir tuğla Alaiyye Sancağı bir tarîkle kulunuza tevcîh ve bir buçuk seneden berü Balyabadra muhâfazasında tahammül ü iktidârımdan ziyâde bin nefer âdem ile hidmet-i muhâfazada mukīm bulunup uğur-ı dîn ü devlete kalîl ü kesîr mâmelekimi harc u sarf eylediğimden gayrı erbâb-ı yesârdan bu ana gelince istidâne ile geçünüp lâkin fî-mâba'd kulunuza idâne ider kimesne kalmadı. Kendim zâr u zebûn ve ehl-i ıyâlim mahzûn ve bu umûrun uhdesinden gelmeğe bir vechle iktidârım olmamağla kemâl-i merhamet-i aliyye-i hüsrevânîden mercûdur ki; bu kulları üzerinden tuğ ve sancak ref' ve eski tarîkimle behremend buyrulup diyârımda bakiyye-i ömrüm devâm-ı ömr ü devlet-i pâdişâhî müdâvemetine sarf olunmak bâbında emr ü fermân ve merhamet ve ihsân der ma'delet-unvânındır.

Bende Abdülmümin

{Belgrad Serdârı vezîr-i mükerrem sa'âdetlü Ahmed Paşa hazretlerine mezbûr Abdülmümin Bey'in âdemlerinden Süleyman Çelebi nâmında bir kimesne gelüp ve hakīr-i pür taksîr dahi meclisde bulunduğum eclden mezbûrun arzuhâlini yazmak üzere hakīre fermân itmekle tesvîd

olunup defterdâr-ı bâ-vakār vezîr-i mükerrem Mehmed Paşa hazretleri üzerine telhîs itmek üzere tahrîr eylediğim arzuhâli dîvân efendisi ve mezbûr Süleyman Çelebi yediyle orduya ve Raçar (?) sahrâsına gönderdiler. Fi Evâ'il-i Şevvâl sene 1128**}**

[70a] (266) Devletü merhametlü sultânım hazretleri sağ olsun.

Bu kulları Bosna eyâletinde Klis Sancağı'nda vâkı' Akhisar Kal'ası dizdârı olup intihâ-yı serhadd olmağile müstahfızâna muhtâc olup lâkin kal'a-i mezbûrede gedîk tîmârıyla müstahfız olanlar kal'ada sâkin olmayup mûâheze olundukda kimi "ben tîmârımı eşkinci kılıc tîmâr itdim" ve kimi dahi "benim tîmârım bu kal'anın müstahfızânına mahsûs u merbût değildir" deyu edâ-i hidmet itmeyüp kal'a-i mezbûre hâlî kalmağla kal'a-i mezbûreye ne mikdâr müstahfız tîmârı tahrîr olunduğu ve defterhâne-i âmireden sûret-i icmâl ihrâca muhtâc olup ancak bu kulları fakīrü'l-hâl olduğum hasebiyle harcını virmeğe kudretim olmayup husûs-ı mezbûr *hasbeten lillâhi te'âlâ* takayyüde muhtâc olmağın devletlü sultânımdan mercûdur ki ihrâc olunacak sûretin harcı in'âm olunmak bâbında emr ü fermân ve lütf u ihsân devletlü sultânım hazretlerinindir.

Bende Hasan Dizdâr-ı Akhisar

fî 21 L sene [1]128.

(267) Devletlü, sa'âdetlü sultânım hazretleri sağ olsun pîşgâh-ı mekârim-yegânlarından ve kemâl-i merhametlerinden mercûdur ki;

Bosna eyâletinde vâkı' Hersek Sancağı'nda Juman Putuk (?) palankasının muhâfazasında olan neferât kullarının yüz yirmi sekiz senesi mevâcibleri Bosna hazînesine tâbi' rüsûm-ı Eflakan-ı İskopye ve Kıptiyân-ı Klis ve Voynugan-ı Hersek mukāta'aları irsâliyyeleri mâlından yüz yirmi sekiz senesine mahsûb olmak üzere üç kıt'a sebeb-i tahrîr ile havâle olunmağla mercûdur ki meblağ-ı mezbûr der'uhde iden ümenâdan taleb olundukda ben Bosna defterdârından iltizâmen aldım havâlenizi anın yedinden alasız deyu gadr u bahâne itdirilmeyüp der'uhde iden ümenâsı yedinden mâl-ı mevâcib alıvirilmek bâbında fermân devletlü sultânımındır.

Bende Mustafa azebân-ı sânî

(268) Der-i devlet mekîne arz-ı bende-i kemîne budur ki;

Bosna serhaddi kılâ'ından intihâ-yı serhadd-i mansûrede vâkı' Dömene (?) Palankası neferâtı fakīrü'l-hâl olup ulûfeleri husûsunda her vechle merâhim-i aliyyelerine muhtâc olmalarıyla bin

yüz yirmi sekiz senesinde müstahıkk oldukları ulûfeleri inâyet ve ihsân buyrulmak ricâsına hâkpâ-yı devlete arz u i‘lâm olundu. Ma‘lûm-ı devletleri buyruldukda sene-i mezkûrede müstahıkk oldukları ulûfeleri inâyet ve ihsân buyrulmak bâbında emr ü fermân devletlü inâyetlü merhametlü veliyyü’n-ni‘am efendim sultânım hazretlerinindir.

Bende Mustafa Muhâfız-ı Bosna hâlâ

[70b] (269) Der-i devlet-medâr türâbına arz-ı bende-i bî-mikdâr budur ki;
Bosnasarayı’nda vâkı‘ Malkoç Efendi Medresesi’nde hâlâ sahn i‘tibârıyla müderris olan Dirnişîzâde Abdullah Efendi dâ‘îleri ehl-i ilm ve sâhib-i hilm dîndâr ü perhîzkâr olduğundan gayrı bundan akdem umûr-ı pâdişâhîde dîn ü devlete hidmeti sebkat idüp lâzımlı dâ‘îleri olmağla medresesinden Bosnasarayı ve yâhûd Belgrad mollâsı bu serhadd-i mansûrede keyfiyyeti hâlî ve ne mertebe fitne-engîz olduğu cümleniz ma‘lûmu olmağla ref‘lerinden bâ‘is-i arz-ı ubûdiyyet Abdullah Efendi dâ‘îlerine müddet-i örfiyyesiyle tevcîh ve ihsân buyrulmak bâbında pâye-i serîr-i a‘lâya arz olundu. Bâkī fermân der adlindir.

fî 8 Zâ sene 1128.

Bende Ahmed Muhâfız-ı Belgrad

(270) Devletlü sa‘âdetlü sultânım hazretleri sağ olsun.
Hersek Sancağı’nda Pribod nâhiyesinde Gürne-Kamen nâm karye ve gayrıdan bin dörtyüz akçe gedik tîmâr ile Humarbur (?) Kal‘ası müstahfızlığına mîr-i mîrân berâtıyla mutasarrıf olan babam Halil sipâhî fevt olup ve kal‘a-i mezbûre hâlâ harâb ve sevâkinden hâlî ve müstahfıza hâcet olmamağla merâhim-i aliyyelerinden mercûdur ki tîmâr-ı mezbûr tevkī‘î kalemiyle eşkinci tîmârına tashîh ve Hersek Sancağı alaybeyisi[182] bayrağı altında sefere eşmek şartıyla babam mahlûlünden bu kullarına tevcîh ve ihsân buyrulmak bâbında emr ü fermân devletlü sa‘âdetlü sultânım hazretlerinindir.

Bende Bayram

{Kal‘a-i mezbûre mürûr-ı eyyâm ile hâlî vü harâb ve derûnunda tahassun itmek bir vechle mümkün olmaduğundan nâşî harâblık ile terk ve bi’l-cümle gedikler müstahfızlık tîmârları

[182] Pasarofça Antlaşması akabinde Dirnişîzâde Abdullah Efendi sınır tespit çalışmalarında görev almıştır. Aynı vazifeyi Hersek Alaybeyi Durmuş’un da üstlendiği arşiv vesikalarından teyit edilmektedir (BOA, Sadaret Defterleri (=*A.d*), nr. 3011, s. 14). Zikredilen defteri yüksek lisans tezi olarak hazırlayan ve bu bilgileri benimle paylaşan Sebilenur Çelik’e çok teşekkür ederim.

eşkinci olmak üzere mukaddemâ mahalleri tashîh ve birkaç kimesneye tevcîh olunmağın zikr olunan Kamen karyesi kadîmî ocağımız itmeği olmağla bu kullarına eşkinci kılıc tîmâr olmak üzere**}**

(271) Der-i devlet-penâh türâbına arz-ı bende-i bî-iştibâh budur ki;
Bosnasarayı'nda hâlâ sahn i'tibârıyla Malkoç Efendi Medresesi'ne mutasarrıf olan müderrisîn-i kirâmdan bâ'is-i arz-ı bendegî Dirnişîzâde fazîletlü Abdullah Efendi dâ'îleri sunûf-ı ilm ve ma'ârif ile ârâste ve fazîlet-i bâhir ile pîrâste olan ulemâ-i izâmdan diyânet ile ma'rûf ve istikāmet ile mevsûf olmağla bu geçen sulh esnâsında kat'-ı hudûda bâ-fermân-ı âlî müvellâ olup dîn ü Devlet-i Aliyye'ye küllî hidmeti sebkat eylediğinden mâ'adâ iki seneden berü tehî-dest sefer-i hümâyûnda mevcûd bulunup ve el-yevm bir dürlü ma'îşeti olmayup mahall-i merhamet ve şâyeste-i âtufet kulları olup Belgrad civârında Bosna eyâletine tâbi' Srebreniçe kazâsı serhadd-i mansûrede olup kādısı beş altı aydan berü gelmeğe rağbet itmeyüp hâlâ âhara iltizâmen zabt itdirdiği nâ-meşrû' ve ihtilâle bâ'is olduğundan beyne'l-ahâlî icrâ-yı ahkâm-ı şer'iyye eylemek üzere hâlâ bi-hasbü'l-iktizâ merkūm Abdullah Efendi dâ'îleri ta'yîn olunmağla kazâ-i mezbûre mûmâ-ileyh dâ'îlerine ber-vech-i ma'îşet sadaka ve inâyet ve emr-i şerîf-i âlîşân ihsân buyrulmak ricâsına südde-i serîr-i sa'âdet-masîre arz u i'lâm olundu. Bâkī emr ü fermân imtisâl-i adâlet-unvânındır.

fî 15 der yevm-i pençşenbe S sene [1]129.
Bende Mustafa Muhâfız-ı Belgrad hâlâ

[71a] (272) Ma'rûz-ı dâ'î-i devletleri budur ki;
Taraf-ı aliyyelerinden şeref-südûr iden buyruldu-ı şerîf ile zahâir pusulası mübâşir kulları yediyle Srebreniçe kazâsına vâsıl ve ba'de't-tescîl bi'l-cümle re'âyâ muvâcehesinde kırâ'at ve mazmûn-ı münîfi re'âyâya ifhâm olundukda cümlesi sem'an u tâ'atan deyüp lâkin bu sene-i mübârekede ekser ahâlîsi sekbân ü fârisân yazılup ve hidmet-i muhâfazada bulunup bâkī kalan re'âyâ dahi vakt-i şitâya değin nehr-i Drin muhâfazasında ve İzvornik serhaddinde olup evvel bahârdan berü levâzım-ı seferiyyeden tombaz binâsında ve zikri sebk iden İzvornik Kal'ası (...) ta'mîrinde ve evranceler inşâsında ve yollar tathîrinde ve mîrî zahâir naklinde ve cebehâne husûsunda istihdâm olunduklarından mâ'adâ vakt-i hasâdda bi-emrillâhi te'âlâ vâkı' olan kesret-i bârânda ekser mahsûlleri tarlalarda telef ve mürûr u ubûr iden tavâ'if-i asâkir ve göçküncü tâ'ifesi itlâf u izâ'at itmeleriyle el-yevm kendülere vâfî zahâirleri olmadığından nâşî

aynî zahâir virmeğe kudretleri olmayup hâlleri diğer-gûn olmağla kalb-i dest-mâyeleriyle ez dil ü cân mertebe-i imkânlarında olanların dirîğ itmeyüp mâ-fevkü'l-imkân olanı afv ve ricâ ümniyyesiyle bedel-i zahâir olmak üzere bin guruş tahsîl u tedârik olunup mübâşir kulları yediyle hidmet-i aliyyelerine îsâl olunmak ricâsına ahvâlimizi i'lâm idiver deyu her biri ilhâh itmeğin ol ki vâkı'ü'l-hâldir hâkpâ-yı devletlerine i'lâm olundu. Bâkī emr ü fermân devletlü ve merhametlü sultânım hazretlerinindir.

min kıbel-i es-Seyyid Mustafa el-müvellâ hilâfetuhû Srebreniçe

fî Evâil-i Safer sene [1]129.

(273) Arzuhâl

Devletlü sa'âdetlü sultânım hazretleri sağ olsun.

Bu dâ'îleri Klis Sancağı'nda Akhisar kazâsında vâkı' İskopye Mukāta'ası mâlından berât-ı âlîşân ile mutasarrıf olduğum yevmî kırk akçe vazîfemi ümenâ çürük hesâbınca virüp ulûm-ı nâfi'a-i nakliyye vü akliyyeden tallâba ders ve alâ kadrü't-tâka va'az u nasîha evkātım masrûf olup hâlet-i pîrîde bu intihâ-i serhadd-i mansûrede ma'îşetime medâr içün merâhim-i aliyye ve mekârim-i celiyye-i hüsrevânîden mercûdur ki fî-mâba'd ümenâ tarafından çürük teklîf olunmayup pâre üçer sadaka ve ihsân buyrulmak ricâsına dergâh-ı mu'allâya arzuhâl u niyâz olundu. Bâkī emr ü fermân devletlü sa'âdetlü sultânım hazretlerinindir.

ed-dâ'î eş-Şeyh Ahmed

(274) Der-i devlet-medâr türâbına ma'rûz-ı bendeleri budur ki;

Bosna hazînesine tâbi' Birçe Mukāta'ası rüsûmu mâlından cedîd berât-ı âlîşân ile yevmî on akçe du'âgûy vazîfesine mutasarrıf olan bâ'is-i arz-ı ubûdiyyet sulehâdan Abdullah Efendi dâ'îleri fevt olmuşdur deyu hilâf-ı inhâ ile vazîfesine gadr ve mahalli terkīn olunmağla hâlâ hayâtda ve fevti gayr-ı vâkı' olduğu ma'lûm-ı devletleri buyuruldukda vazîfesi kaydı tashîh ve kadîmî üzere zabt u tasarrufıyçün berât-ı şerîf sadaka ve ihsân buyrulmak ricâsına pâye-i serîr-i a'lâya arz olundu. Bâkī fermân men lehü'l-emrindir.

Hurrira fî gurre-i S sene 1130.

Bende Numan mim

[71b] (275) Düstûr-ı gerdûn-makām ve serdâr-ı vâcibü'l-ikrâm husûsen merkez-i itmâm-ı merâm-ı hâss u âmm olan âsitân-ı devlet-âşiyân türâbına temhîd-i makāl ve bu vechle arzuhâl olunur ki;

Bu abd-i dâ'îleri otuz sene mukaddem tarîk-i silsile-i medreseye dâhil olduğumuzda dâ'îniz ile hempâye olan müderrisîn-i kirâm Süleymâniyye mahrecinden her biri behreyâb ve kimi dahi Edirne ve İstanbul mansıblarıyla kâmyâb olup emr-i hakkla bu rütbe-i dûnda geçen sene Bosna mansıbı dâ'înize sadaka buyruldukda ilâve-i lütf olmak üzere ihsân buyrulan Bosna Prudu ilhâkımızdan işbu geçen Ramazân-ı kesîrü'l-feyzânın şehriyyesinden ancak yedi guruş hâsıl ve dâ'înize vâsıl olup Saray mansıbımızdan dahi teberru'at illet-i nâsından gelen mahsûl-ı kazâ buna göre kıyâs buyrulup takdîr-i ezeliyye ile Belgrad muhâsarası zuhûrundan berü ma'lûm-ı devletleri üzere bu diyâr-ı mahsûrü'ş-şeklin ekser gavâ'il-i seferiyyesi sebebiyle intifâ' tarafları bi'l-külliye meslûb u mesdûd ve ahvâlimiz diğer-gûn olduğundan gayrı hâlâ diyârımızda kalan ıyâlimize nafakaları tedârikleriyçün harçlık irsâlinde kāsır iken eskiden bulunan düyûn-ı kesîremiz sebebiyle kapumuza gelüp Bosna mollâsı efendi mansıbından bizim akçemizi göndermedi mi deyu ıyâlimiz üzerine ashâb-ı hukūk İstanbul'da hücûm eylediklerin müş'ir u muhbir evlâd u ıyâlimizden birkaç kıt'a feryâdnâmeleri gelüp bu takdîrce vaktimiz her ne zamân âkıbet-encâm olup selâmetle diyâra varmak müyesser olursa iyâb u zehâb harcımızdan sonra bu hâl üzere varıldığı sûretde serpençe-i erbâb-ı düyûndan tahlîs-i girîbân ideceğimiz nâma'lûm ve emsâl ü akrân ve evliyâ-i ni'am efendilerimiz dahi henüz mansıbdan geldik deyu kimesne hâlimizi anlamaz bu bâbda min külli'l-vücûh mahall-i merhamet ve dâ'îniz muhtâc-ı inâyet olup devletlü sa'âdetlü âtufetlü sultânım hazretleri dâ'imâ zu'afâ ve bîçâregân hasbî merhamet ü i'ânet ve âbâ an cedd çerâğlık ile nâm-ı şerîfleri meşhûr-ı âlem olmağın kātıbe-i evlâd u ıyâlim ile ilâ yevmü'l-kıyâm çerâğınız ve hâlet-i pîrîde du'âcınız olmak niyyetiyle azlimizde bir medâr-ı ma'îşet virilmeğe vesîle-i ümniyyesiyle bu diyârda çekdiğimiz ta'ab ü meşakkat mukābelesinde mehbit-i Rûhü'l-Emîn olan Medîne-i Münevvere pâyesi emri bu dâ'îlerine sadaka ve inâyet buyrulmak bâbında Devlet-i Aliyye'ye arz-ı şerîfleri in'âm ve Şeyhü'l-İslâm sellemü's-selâm efendimiz Efendi hazretlerine mektûb-ı serî'ü't-te'sîrlerin ihsân buyrulmak ricâsına ber-vech-i küstâhî arzuhâl ve niyâz ve temennâ olunur bâkī emr ü fermân ve lütf u merhamet ve ihsân ol zât-ı kerîmü'ş-şân devletlü inâyetlü merhametlü âtufetlü efendim sultânım hazretlerinindir.

fî 3 Şevvâl sene [1]129.

el-abdü'd-dâ'î e'd-devâmü'd-devleti Abdurrahman el-kādı be-Saraybosna

(276) Der-i devlet-medâr türâbına ma‘rûz-ı bende oldur ki;

Eyâlet-i Bosna muhâfazasında olan asâkir-i İslâm’a bâ-fermân-ı âlî ordu kādısı ta‘yîn buyrulan Dirnişî Abdullah Efendi bendeleri hidmet-i me’mûresinde mücidd ü sâ‘î olup bu def‘a dahi bu havâlînin tahdîd-i hudûd umûruna bâ-fermân-ı âlî ta‘yîn buyrulmağla her vechle hidmet-i me’mûresi uhdesinden gelmeğe kādir ve mukaddemâ dahi hidemât-ı aliyyede küllî emeği sebkat itmiş bendeleri olup mahall-i merhamet ve sezâ-yı inâyet olmağla sebk iden hidmeti mücâzâtıyla hâlâ üzerinde olan sahn i‘tibârı medresesinden tarîki olduğu vech üzere merhameten bir nân pâre ile kâmyâb ü behremend buyrulmak ricâsına pâye-i serîr-i a‘lâya arz olundu. Bâkī fermân men lehü’l-emrindir.

Bende Numan mim

[72a] (277) Atebe-i aliyye-i sultâniyye ve südde-i seniyye-i hâkāniyye türâbına hâlâ Bosna serhaddi muhâfazasında bulunan mîr-i mîrân ve mîrlivâ ve ulemâ ve sulehâ ve ehl-i dîvân ve elviye alaybeyleri ve zu‘amâ ve erbâb-ı tîmâr ve kılâ‘ kapudanân ve ağavât ve neferâtı kullarının arzuhâlleri budur ki; sâbıkā Bosna’nın çavuş kethüdâsı olan Mehmed sâ‘î-i bi’l-fesâd ve îkāz-ı fitne olup ehl-i dîvân ve alaybeyleri ve zu‘amâ ve erbâb-ı tîmâr beyninde dâimâ fitne âteşin yakup nice hidemât-ı aliyye ta‘tîline bâ‘is olduğundan gayrı Bosna vâlîleri yanında ahâlî-i vilâyeti gamz u şakāvetden hâlî olmayup re‘âyâ fukarâsına fermân-ı âlî ile tekâlîf vukū‘unda ekser kazâların kapu kethüdâsı olup kazâya göre ba‘zılarından yüzer ve ba‘zılarından yüz ellişer guruş kendüye cihet-i ma‘îşet deyu alup ve bundan mâ‘adâ eyâlet-i Bosna’nın ze‘âmet ve tîmârları ber-mûceb-i hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn ocaklık iken dâ’imâ hilâf-ı hatt-ı hümâyûn-ı sa‘âdet-makrûn ocaklık ihtilâline çalışup hakkı ibtâl ve bâtılı icrâ itmek âdet-i müstemirresi olup münâza‘un-fîh olan dirlikleri iki ayda bir tevcîh ile zu‘amâ ve erbâb-ı tîmâr kullarına bu vechle ızrâr ve bundan mâ‘adâ gerek ze‘âmet ve tîmâr ve gerek ağalık ve berât-ı pâdişâhî ile zabt olunan tevliyyet ve gayrı mevâdd her ne ise Âsitâne-i Sa‘âdet’den gelen berevât-ı âlîşânları icrâ itdirmeyüp mugāyir-i emr-i hümâyûn buyruldular ısdâr ve buyruldularıyla zabt ve bu misillü ibâdullâh beyninde dâ’imâ ihtilâl virüp ve bundan mâ‘adâ eyâlet-i Bosna’nın rû’us cizyesi taraf-ı Devlet-i Aliyye’den cibâyetine me’mûr olanlara ber-vech-i emânet tefvîz buyrulmağla beher sene birkaç bin evrâk ziyâde sarf itmek mümkün iken merkūm Mehmed murâd itdiği kazâların cizyesi cibâyetini irtişâ ile dilediği kimesne aldırup iki senede ednâ mertebe üç bin cizye evrâkı noksân virilüp cizyedârların irâdat ve ihtiyârları

ellerinde olmamağla bu kadar mâl-ı pâdişâhînin ta‘tîline sebeb olup ve bundan mâ‘adâ bin yüz yirmi sekiz senesinde tahrîr olunan dokuz bin ve otuz senelerinde dahi taraf-ı mîrîden tahrîr olunan levendâtın ekseri nâ-mevcûd olup ve nâ-mevcûd olan levendâtın akçelerinden katî vâfir mâl-ı mîrî ekl ü bel‘ idüp ve levendât-ı merkūme muhâfazaya ta‘yîn olundukları Banaluka ve sâ’ir mahallerin ahâlîsi lâzım gelen zahîrelerin yetişdürüp ve taraf-ı mîrîden ihsân buyrulan zahîre bahâsı merkūm Mehmed’in sevk ü tahrîki ile ashâbına virilmeyüp mâbeynlerinde ekl ü bel‘ ve taksîm olunup iki seneden berü Bosna eyâletinde mübâya‘a olunan zahâir içün taraf-ı Devlet-i Aliyye’den irsâl ü ihsân buyrulan akçelerden ba‘zı kazâ ahâlîlerine nısf ve ba‘zılarına sülüs ve ba‘zılarına aslâ bir akçe ve bir habbe vâsıl olmayup anın dahi kendüyü himâye idenler ile ale’l-ittifâk ekl olunup ve merkūm Mehmed’in zîr-i himâyesinde olup iktizâsı olmayan mahallere mîrî zahâirden katî vâfir zahîre itlâf u izâ‘at idüp serhadd-i İslâmiyye’de olan kılâ‘ ve palankaların neferâtını tama‘-ı hâm ve celb-i mâl sebebiyle ba‘zıları oldukları mahalde lüzûmu yokdur deyu âhar mahalle nakl itdirmekle yerlü neferâtı kullarını dahi ızrâr ve küllî ta‘addî itmekle merkūm Mehmed bed-zebân olup ırz ve dîn mütehammil olmadığı nâ-puhte vü nâ-sezâ elfâz-ı mühimle ve şütûm-ı galîze ile şetm ve ırz-ı mü’minîni hetk idüp bu diyâr-ı adîmü’l-i‘tibârda hidemât-ı aliyyede leyl ü nehâr bezl-i iktidâr iden mîr-i mîrân ve mîrlivâ ve mevâlî ve ulemâ ve sulehâ ve a‘yân-ı memleketden ırzlarına itâle-i lisân itmedik kimesne kalmayup sıgār u kibâr merkūmun nâ-hemvâr evzâ‘ vü etvârından müte’ezzî olup hâlâ vâlîmiz olan vezîr-i mükerrem Osman Paşa hazretleri ahvâline vukūf-ı tâmm hâsıl idüp kendüyü gerçi azl ve âharı nasb eylemişdir ancak ba‘de’l-yevm bir âhar vâlî geldikde yine bir takrîb ile duhûl ve ihtimâldir ki yine çavuşlar kethüdâsı olup umûr-ı memleketinin yine ihtilâline bâ‘is olmak havfı cümle ümmet-i Muhammed’in kulûbunda câygîr olmağla bu serhadd-i İslâmiyye’de olan ibâd-ı müslimîne merhameten ve re‘âyâ fukarâsına şefkaten *lillâhi te‘âlâ ve li-rûhi Resûlü’l-mu‘allâ* merkūmun tasallutunu men‘ ü def‘ içün vücûdı gerek ahâlî-i memleket fukarâsı hakkında **[72b]** ve gerek mâl-ı mîrî husûsunda küllî mazarratı olduğu eclden beytü’l-mâl-ı müslimînden itlâf u izâ‘ati kendüsünden ve rüfekāsı olup yek-dil ve yek-cihet olduğu kimesnelerden tefahhus ve tahsîl olunup ve erbâb-ı hukūkun diyetleri (?) dahi tahsîl olundukdan sonra bu diyârdan nefy u iclâ olunması vücûb mertebesindedir deyu serhadd-i İslâmiyye’de olan ümmet-i Muhammed’e merhamet ve mâl-ı mîrîye sıyânet buyrulup merkūmu ehl u ıyâli ile eyâlet-i Bosna’dan hâric bir münâsib mahalle nefy ü iclâ ve mahall-i mezkûrda tavattun eyledikden sonra bütün eyâlet-i Bosna’da vâkı‘ kasabât ve kurâlardan hiç birinde bir dahi gelüp sâkin olmamak üzere mahalline kayd ve *ıyâzen billâhi te‘âlâ* bir tarîk ile

mugāyir-i emr-i âlî nefy olduğu mahalden çıkup ve Bosna'ya gelüp her kangı kazâda sâkin olmak murâd idüp ve ol kazâ ahâlîsi dahi kendüyü kabûl iderse on bin guruş cânib-i mîrîye nezr virmek şartıyla mü'ekked fermân-ı âlîşân inâyet ve ihsân buyrula ki eyâlet-i Bosna'da vâkı' mehâkimede kayd ve cümleye i'lân u işâ'at itdirile bu bâbda zâhir ü nümâyân olan lütf u merhametleriyle cümleye bâ'is-i hayât ve sebeb-i necât olmak emr-i muhakkak olmağın ol ki vâkı'ü'l-hâldir pâye-i serîr-i a'lâya mahzar-ı sadâkat-eserimiz ile i'lâm olundu. Bâkī emr ü fermân men lehü'l-emrindir.

Bende Hasan mirlivâ-i İzvornik hâlâ
Bende Osman mirlivâ-i Trebin
Bende Mustafa mîr-i mîrân-ı kapudân-ı Bihke
Bende Mehmed mîr-i mîrân der muhâfaza-i Vişegrad
Bende Ahmed mîr-i mîrân der muhâfaza-i Novi
Bende Salih mîr-i mîrân der muhâfaza-i Ostroviçe-i Atîk
Bende Ali mîr-i mîrân livâ-i Hersek sâbıkā
Bende Abdullah mîr-i mîrân livâ-i Klis hâlâ
Bende Mustafa mîr-i mîrân-ı Adana hâlâ

(278) Atebe-i felek-rütbe-i pâdişâhî ve südde-i seniyye-i şehinşâhî türâbına Bosna eyâletinde bulunan ulemâ ve sulehâ ve ehl-i defter-i dîvân ve sâ'ir bendegân-ı sadâkat-meâlin be-tarîkü'l-mahzar arzuhâlleri budur ki; müderrisîn-i kirâmdan Dirnişîzâde fazîletlü Abdullah Efendi dâ'îleri işbu sene-i mübârekede eyâlet-i Bosna'da vâkı' Beline'den Novi-i Atîk'e varınca iktizâ iden tahdîd-i hudûda fermân-ı celîlü'ş-şân ile me'mûr olan Adana Beylerbeyisi rif'atlü sa'âdetlü Mustafa Paşa hazretlerinin yanına bâ-fermân-ı âlî müvellâ ta'yîn buyrulmağla ibitdâ-i hudûddan intihâsına varınca mâlen ve bedenen sarf-ı destmâye-i kudret ve bezl-i miknet idüp ahidnâme-i hümâyûn mûcebince tekmîl-i hidmet-i şehriyârî eylediğinden mâ'adâ eyâlet-i mezbûrede bundan akdem dahi sâbıkā Bosna Vâlîsi vezîr-i mükerrem sa'âdetlü Numan Paşa hazretlerinin yanında bâ-fermân-ı âlî ordu kādısı olup ve evvelki sulh ve hudûdda vilâyet-i mezbûrede birkaç def'a lâzımlu vü mühimm olan hidemât-ı pâdişâhîde bulunup evlâd-ı ulemâdan mağdûr ve min külli'l-vücûh mahall-i merhamet ve müstahıkk-ı inâyet dâ'îleri olmağla hâlâ bâ-rû'us-ı hümâyûn üzerinde olan sahn i'tibârî medresesinden sebk iden hidemâtı mukābelesinde hâline merhameten bir mansıb ile mükâfât ve merhamet buyrulmak iltimâs ve

niyâz ile ol ki vâkı‘ü’l-hâldir işbu mahzar-ı sadâkat-eser ile arzuhâl kılındı. Bâkī emr ü fermân der adlindir.

Hurrira fî selh-i Zi'l-hiccetü’ş-şerîfe li-sene selasîn ve miete ve elf.

Bende Abdullah defterdâr-ı Bosna sâbıkā

Bende Salih defterdâr-ı tîmâr-ı Bosna hâlâ

Bende Mustafa kethüdâ-yı defter-i Bosna hâlâ

Bende Ahmed kethüdâ-yı vâlî-i Bosna hâlâ

Bende Hasan mîrlivâ-i İzvornik hâlâ

Bende Ahmed mîr-i mîrân muhâfaza-i Novi

Bende Ali mîr-i mîrân-ı Hersek sâbıkā

Bende Ahmed miralay-ı İzvornik hâlâ

Bende Ömer müteferrika-i Bosna

Bende Ali ez-za‘îm

Bende Ahmed miralay-ı Bosna

Mâ fihî kemâ-fihî ve ilmi muhît-i mâ fihî zübire el-fakīr Ataullah el-me’mûr-ı be-tahrîrü’l-hudûd bâ-fermân-ı âlî

[73a] (279) Atebe-i aliyye-i pâdişâhî ve südde-i seniyye-i şehinşâhî türâbına Bosna eyâletinde bulunan ulemâ ve sulehâ ve ehl-i defter-i dîvân ve sâ’ir bendegân-ı sadâkat-meâlin be-tarîkü’l-mahzar arzuhâlleri budur ki; müderrisîn-i kirâmdan Dirnişîzâde fazîletlü Abdullah Efendi dâ‘îleri işbu sene-i mübârekede eyâlet-i Bosna’da vâkı‘ Beline’den Novi-i Atîk’e varınca iktizâ iden tahdîd-i hudûda fermân-ı celîlü’ş-şân ile me’mûr olan Adana Beylerbeyisi rif‘atlü sa‘âdetlü Mustafa Paşa hazretlerinin yanına bâ-fermân-ı âlî müvellâ ta‘yîn buyrulmağla ibitdâen hudûddan intihâsına varınca mâlen ve bedenen sarf-ı destmâye-i kudret ve bezl-i miknet idüp ahidnâme-i hümâyûn mûcebince tekmîl-i hidmet-i şehriyârî eylediğinden mâ‘adâ eyâlet-i mezbûrede bundan akdem dahi sâbıkā Bosna Vâlîsi vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Numan Paşa hazretlerinin yanında bâ-fermân-ı âlî ordu kādısı olup ve evvelki sulh ve hudûdda vilâyet-i mezbûrede birkaç def‘a lâzımlu vü mühimm olan hidemât-ı pâdişâhîde bulunup evlâd-ı ulemâdan mağdûr ve min külli’l-vücûh mahall-i merhamet ve müstahıkk-ı inâyet dâ‘îleri olmağla hâlâ bâ-rû’us-ı hümâyûn üzerinde olan sahn i‘tibârı medresesinden sebk iden hidemâtı mukābelesinde hâline merhameten bir mansıb ile mükâfât ve merhamet buyrulmak iltimâs ve

niyâz ile ol ki vâkı‘ü’l-hâldir işbu mahzar-ı sadâkat-eser ile arzuhâl kılındı. Bâkī fermân der adlindir.

Hurrira fî selh-i Zi'l-hiccetü’ş-şerîfe li-sene selasîn ve miete ve elf.

Bende Ahmed kâtib

Bende Ömer müteferrika-i Bosna

Bende Salih defterdâr-ı tîmâr-ı Bosna

Bende Mustafa kethüdâ-yı nefer-i Bosna

Bende Ahmed kethüdâ-yı vâlî-i Bosna

Bende Hasan mirlivâ-i İzvornik

Bende Ahmed mîr-i mîrân be-muhâfaza-i Novi

Bende Ali mîr-i mîrân-ı Hersek sâbıkā

Mâ fihî kemâ fihî ve ilmî muhît-i mâ fihî zübire el-fakīr Ataullah el-me’mûr-ı be-tahrîrü’l-hudûd bâ-fermân-ı âlî

(280) Der-i devlet-medâr türâbına ma‘rûz-ı bende oldur ki;

Eyâlet-i Bosna muhâfazasında olan asâkir-i İslâm’a bâ-fermân-ı âlî ordu kādısı ta‘yîn buyrulan Dirnişî Abdullah Efendi bendeleri hidmet-i me’mûresinde mücidd ü sâ‘î olup bu def‘a dahi bu havâlînin tahdîd-i hudûd-ı umûruna bâ-fermân-ı âlî ta‘yîn buyrulmağla her vechle hidmet-i me’mûresi uhdesinden gelmeğe kādir ve mukaddemâ dahi hidemât-ı aliyyede küllî emeği sebkat itmiş bendeleri olup mahall-i merhamet ve sezâ-yı inâyet olmağla sebk iden hidmeti mücâzâtıyla hâlâ üzerinde olan sahn i‘tibârî medresesinden tarîkinde olduğu vech üzere merhameten bir nân pâre ile kâmyâb ü behremend buyrulmak ricâsına pâye-i serîr-i a‘lâya arz olundu. Bâkī fermân men lehü’l-emrindir.

Bende Numan mim

(281) Arz-ı bendeleri budur ki;

Saraybosna ulemâsından müderrisîn-i kirâmdan bâ‘is-i arz-ı bendegî Dirnişîzâde Abdullah Efendi dâ‘îleri bundan akdem Bosna cânibinde fermân-ı âlî ile ordu kādısı olup bu def‘a Adana Beylerbeyisi izzetlü Mustafa Paşa kullarıyla ma‘an bâ-fermân-ı âlî hudûda me’mûr müvellâ ta‘yîn buyrulmağla ibtidâsından intihâsına varınca[183] hidmet-i me’mûresin kemâ-yenbagī tekmîl idüp ve mukaddemâ dahi eyâlet-i mezbûrede hudûd hidmetinde bâ-fermân-ı âlî müvellâ

[183] Mükerreren yazılmıştır.

olup hitâm-ı hidmetde kendüye mevâlî tarîkinde rû'us-ı hümâyûn ile yirmi sene mukaddem sadaka buyrulan medrese hâlâ sahn i'tibârıyla üzerinde olup kesîrü'l-ıyâl ve evlâd-ı ulemâdan her vechle mahall-i merhamet ve sezâvâr-ı inâyet dâ'îleri olmağla yedinde olan sahn i'tibârî rû'usundan bir mansıb ile behremend ve çerâğ buyrulmak ricâsına arz u i'lâm olundu. Bâkī emr ü fermân der adlindir.

fî 8 M sene [1]131.

Bende Osman Vâlî-i Bosna hâlâ

[73b] (282) Bârgâh-ı âlempenâh-ı felek-rif'at ve atebe-i gerdûn-devlet eyâlet-i Bosna'da bulunan mîr-i mîrân ve mîrlivâ ve ulemâ ve sulehâ ve ehl-i defter ve dîvân ve elviye alaybeyleri ve zu'amâ ve erbâb-ı tîmâr ve ağavât ve neferât ve sâ'ir bendegân-ı sadâkatkârın mahzar-ı sıhhat-eserleri budur ki; Beline'den Novi-i Atîk topraklarına varınca kat'-ı hudûda fermân-ı celîlü'ş-şân ile me'mûr olan Adana Beylerbeyisi rif'atlü sa'âdetlü Mustafa Paşa hazretleri nehr-i Sava ve Una sâhillerinde Çasar vükelâsı olan cenralleriyle tahdîd-i hudûd ve sınur ve temyîz-i arâzî ve tefrîk-i sugūr hidmetinde hasbü'l-fermâni'l-âlî kemâl mertebe ihtimâm-ı tâmm ve sa'y-ı mâlâkelâm idüp ahidnâme-i hümâyûn mûcebince sulh u salâha mürâ'ât ile husûs-ı mezkûrda sarf-ı destmâye-i vüs' ü kudret ve sarf-ı miknet ve tarafeyne gadr olunmamak üzere tefrîk ü temyîz-i arâzîde Devlet-i Aliyye tarafına enfa' vü evlâ olan vech üzere hareket idüp ve yanına istishâb olunan müsin ü ihtiyâr kimesneler ile dâ'imâ mükâleme vü müşâvere ve taharrî vü te'emmül idüp bu umûr-ı mu'azzama-i hayr-encâmın ibtidâsından intihâsına varınca herhâlde teyakkuz u basîret üzere olup bi-hamdullâhi'l-meliki'l-alâm bu emr-i hatîr hüsn-i hitâm bulmağla Varadin vak'asından sonra bu serhadd-i mansûrede perâkende vü perîşân ve hâne-berdûş olup vâdî-i hayretde serkeşte vü hayrân olan ümmet-i Muhammed fukarâsı ve diyâr ahâlîsi vaz'-ı alâim ile kat'-ı hudûd olduğu birle vatan-ı asliyyelerine gelüp ve kenârda kalan re'âyâ vü berâyâ fukarâsı emîn kalup leyl ü nehâr âmme-i ahâlî dest-i be-dergâh-ı izzet idüp dîde-i eşk-bâr ile cân u dilden şevketlü azametlü mehâbetlü kerâmetlü inâyetlü merhametlü pâdişâh-ı rûy-ı zemîn *halledallâhû hilâfetuhûm ilâ yevmü'd-dîn* hazretlerinin ve vüzerâ-i adl-i âyîn *ibkāhumullâhi te'âlâ bi'l-adl ilâ yevmü'd-dîn* hazrâtının devâm-ı ömr ü devletleri hayr du'âlarına müdâvemet idüp bu def'a bi'l-cümle serhadd-i mansûre âsûde-hâl ve müreffehü'l-bâl olup ahidnâme-i hümâyûn ve fermân-ı sa'âdet-makrûn mûcebince paşa-yı müşârun-ileyh hazretleri kemâ-yenbagī tekmîl-i umûr-ı pâdişâhî eylediği mütehakkık olmağın

ol ki vâkı‘ü’l-hâldir işbu mahzar-ı sadâkat-eserimiz ile arz u i‘lâm olundu. Bâkī emr ü fermân der ma‘delet-unvânındır.

fî 26 Zi'l-hicce sene 1130

be-yurd-ı sahrâ-yı kurb-ı Novi muharrer-şude

(283) Der-i devlet-medâr türâbına arz-ı bende-i müstakīm budur ki;

Hâlâ fermân-ı celîlü’ş-şân ile eyâlet-i Bosna’da nehr-i Sava sâhilinde me’mûr olduğumuz hudûd umûruna bâ-fermân-ı âlî müvellâ ta‘yîn buyrulan işbu bâ‘is-i arz-ı bendegî Dirnişîzâde Abdullah Efendi dâ‘îleri ehl-i ilm ve sâhib-i hilm olup ve hâlâ bu kulları ma‘rifetiyle kat‘ ve tahdîd ü temyîz olunan sınur u hudûdun ibtidâsından intihâsına varınca mûmâ-ileyh dâ‘îleri sadâkat u istikāmetle edâ-yı hidmet idüp tekmîl-i umûr-ı pâdişâhîde bezl-i kudret ve sarf-ı miknet eylediğinden gayrı geçen sene Bosna’da vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Numan Paşa hazretlerinin yanına bâ-fermân-ı âlî ordu kādısı olup ve mukaddemâ vâkı‘ olan sulhde Bosna tarafında olan hudûdlarda Şâmî İbrahim Efendi yanında müvellâ olup ol esnâda dahi sadâkat u istikāmet ile hidemât-ı pâdişâhîde bulunduğundan kendüye medrese ihsân buyrulup yirmi seneden berü tarîk-i mevâlîde câr-dilkeş (?) mihnet ve kesîrü’l-ıyâl olup her vechle mahall-i merhamet ve sezâvâr-ı âtufet olmağla hâlâ yedinde olan sahn i‘tibârî rû’usu mûcebince sebkat iden hidemâtı mukābelesinde bir mansıb ile behremend ve çerâğ-efrûhte buyrulmak bâbında pâye-i serîr-i a‘lâya arz olundu. Bâkī fermân der adlindir.

fî 2 M sene 1131.

Bende Mustafa Mîrimîrân-ı Adana hâlâ

[74a] (284) Der-i devlet-medâra arz-ı bende-i bî-mikdâr budur ki;

Bosna eyâletinde vâkı‘ hâlâ İzvornik Beyi olan Hasan Bey kulları müstakīm ü dîndâr umûr-dîde vü kârgüzâr kulları olmağla mukaddemâ vâkı‘ olan muhârebelerde eyâlet-i mezbûrede nice umûr-ı mühimme ve gazavât-ı kesîrede bulunup ve hâlâ Adana Beylerbeyisi Mustafa Paşa kulları yanında istishâben hudûda ta‘yîn olunmağla paşa-yı mûmâ-ileyhin yanında küllî hidmeti sebkat eylediğini müş‘ir bütün eyâlet halkı mahzarlarıyla i‘lâm ve istid‘â-yı inâyet itmeleriyle fi’l-vâkı‘ nefsinde bahadır ve umûr-dîde ve esnâ-i cenkde dilâverliği beyne’n-nâs zâhir ve kal‘a-i pâdişâhîde mezkûr kulları nice meşakkat ü zahmetler çeküp min külli’l-vücûh sezâvâr-ı inâyet ve mahall-i merhamet kulları olmağla serhadd-i mansûrede sadâkat u istikāmet

ile sebkat iden hidmetleri mukābelesinde kendüye beylerbeyilik ihsânıyla ser-firâz buyrulmak bâbında pâye-i serîr-i a‘lâya arz u i‘lâm olundu. Bâkī emr ü fermân der adlindir.

fî 8 M sene [1]131.

Bende Osman Vâlî-i Bosna hâlâ

(285) Der-i devlet-medâra arz-ı bende-i bî-mikdâr budur ki;
Hâlâ Bosna eyâletinde vâkı‘ İzvornik Sancağı Beyi Hasan kulları müstakīm u yarâr ve uğur-ı dîn-i mübînde her vechle hüneri zâhir kârgüzâr ve perhîzkâr min külli’l-vücûh sezâ-yı inâyet ve mahall-i merhamet kulları olup bu serhaddlerde istikāmet ile sebkat iden emeği ve hidmeti mukābelesinde beylerbeyilik inâyet ve ihsân buyrulmak ricâsıyla der-i devlet-medâra arz olundu. Bâkī emr ü fermân der-i devlet-medârındır.

fî 22 M sene [1]131.

Bende Mustafa Vâlî-i Erzurum

(286) Bârgâh-ı âlempenâh-ı felek-rif‘at ve atebe-i gerdûn-devlet eyâlet-i Bosna’da bulunan mîr-i mîrân ve mîrlivâ ve ulemâ ve sulehâ ve ehl-i defter-i dîvân ve elviye alaybeyleri ve zu‘amâ ve erbâb-ı tîmâr ve ağavât ve neferât ve sâ’ir bendegân-ı sadâkatkârın mahzar-ı sıhhat-eserleri budur ki; Beline’den Novi-i Atîk topraklarına varınca kat‘-ı hudûda fermân-ı âlîşân ile me’mûr olan Adana Beylerbeyisi rif‘atlü sa‘âdetlü Mustafa Paşa hazretleri nehr-i Sava ve Una sâhillerinde Çasar vükelâsı olan cenralleriyle tahdîd ve sınur ve temyîz-i arâzî ve tefrîk-i sugūr hidmetinde hasbü’l-fermâni’l-âlî kemâl mertebe ihtimâm-ı tâmm ve sa‘y-ı mâlâkelâm idüp ahidnâme-i hümâyûn mûcebince sulh-ı salâha mürâ‘ât ile husûs-ı mezkûrda sarf-ı destmâye-i vüs‘ ü kudret ve …

[74b]

[75a] Trablusgarb cânibinde bulunan ...

[75b]

[76a] Bir yanan yok benim içün ciğerimden gayrı
Bir ecr mi bulunur yârelerimden gayrı

Evvelü men yedhulül cennete ehlü'l-ma'rûf
Ve efdalü'l-ma'rûf iğāsetü'l-melhüf

Bir hatun oğlan doğurdukta zahmet çekse bu du'âyı yazup ba'dehû bir tâhir çanağın içerisine su ile mahv idüp ol suyu mezkûre hatuna içireler esanlık ile doğura. Nakl-i an şeri'atü'l-İslâm Râviyan an ibn-i Ayas

Bismillâhirrahmanirrahim
Rabbü's-semavâti ve'l-arzi ve rabbü'l-arşi'l-azîm lâ ilahe illallah el-hakîm el-kerîm. keenehhüm yevme yeravnehâ lem yelbesü illâ sâ'aten min nehhâr. Belâğ. Fehel yühlekü illâ'l-kavmü'l-fâsikūn yâ Allah yâ Hayy yâ Kayyum yâ Nasir yâ Muin

Ne aceb çabuk geçer sürûr eyyâmı
Olmadan nısf-ı nehhârı erişür ahşamı

[76b]

[77a]

[77b]

[78a]

[78b]

[79a]

[79b]

[80a] İştihârât-ı Âlem

İzzet-i kelâmullâh

Kurb-ı Muhammed aleyhi’s-salavati’s-selâm

Enbiyâ-i Benî İsrâ’il

Ulemâ-i Ümmet-i Muhammed

Sıddık-ı Ebubekir

Adl-i Ömer

Hayâ-yı Osman

Şecâ‘at-i Ali

Heybet-i Hamza

Zühd-i Hasan

Şehâdet-i Hüseyin

Hikmet-i Numan

İlm-i Eflatun

Akl ve tılsım-ı Aristotalis

Tıbb-ı Calinos

Sedd-i İskender

Nâr-ı Nemrud

Zulm-ı Şeddad

Adl-i Nuşirevan

Mâl-ı Karun

Kuvvet-i Rüstem

Hatt-ı Yakut

Şatranç-ı Leclac

Nerd-i Bözörc-mihr

Câm-ı Cem

Sihr-i Babil

Bağ-ı Aram

Aşk-ı Mecnûn

Zühd-i Bersisa

Kasaîd-i Enverî

Evsâf-ı Firdevsî

Gazelliyât-i Şeyh Sadi

Sûr-ı Hüsrev

Elfâz-ı Hâfız

Maktu‘ât-ı İbn Yemen

Münşe’ât-ı Hâce-i Cihân

Letâ’if-i Basirî

Nahv-ı Sibeveyh

Pendhâ-yı Hâce-i Attar

Mesnevî-i Monlâ Hünkâr

Rubâ‘iyât-ı Hayyam

Hicv-ı Sûzî

Enbiyâ-i Şam

Evliyâ-i Bağdad

Pîrân-ı Horasan

Sâlihân-ı Yemen

Gāzîyân-ı Rum

Hâcıyân-ı Yemen

Hükemâ-i Yunan

Ulemâ-i Tatar

Âb-ı Nil

Havâ-i Tebriz

Hâk-i Hind

Binâ-i Kostantiniyye

La‘l-ı Bedahşan

Kühl-i Sefahan

Akīk-i Yemen

Hurmâ-i Medine

Herîse-i Mekke

Memleket-i Kayser

Vahşet-i Âdem

Ömr-i Nuh

Sabr-ı Eyyub

Hüzn-i Yakub

Hüsn-i Yusuf

Sofra-i Halil

Kurbân-ı İsmail

Gurbet-i Yunus

Hatebe-i Şuayb

Âvâz-ı Da'vud

Saltanat-ı Süleyman

Asâ-yı Musa

Seyâhat-i İsa

Kürbet-i Yahya

Zecr-i Circis

[80b] Vilâyet-i Bosna eyâlet oldukdan sonra mutasarrıf olanlar zikr olunur.

Evvelâ Ferhad Paşa fî sene 992

Ali Paşa sene 995

Şehsuvâr Paşa sene 996

Tekrâr Ferhad Paşa fî sene 997

Halil Paşa sene 998

Sofu Mehmed Paşa sene 999

Gāzî Hasan Paşa sene 1001

Sarhôş Mustafa Paşa sene 1002

İsmail Paşa fî sene 1004

Apardı Paşa sene 1005

Diğer Hasan Paşa sene 1005

İdris Paşa fî sene 1006

Tiro (?) Hasan Paşa sene 1007

Rugalı (?)Ahmed Paşa sene 1007

Derviş Paşa sene 1007

Sofu Sinan Paşa sene 1009

Tatar Mehmed Paşa sene 1010

Celâlî Hasan Paşa sene 1013

Tekrar Rugalı Ahmed Paşa sene 1013

Hâdım Hüsrev Paşa fî sene 1014

Hâdım Mehmed Paşa sene 1015

Sinan Paşa sene 1016

Mustafa Paşa sene 1018

İbrahim Paşa sene 1018

Tekrâr Mustafa Paşa sene 1019

Karakaş Mustafa Paşa sene 1021

Gāzî İskender Paşa sene 1022

Abdülbaki Paşa sene 1023

Tekrâr İskender Paşa sene 1024

Tekrâr Mustafa Paşa sene 1026

Tekrâr İbrahim Paşa sene 1028

Kemânkeş Mehmed Paşa sene 1030

Vezîr Bayram Paşa sene 1032

Sarhôş İbrahim Paşa sene 1032

Tekrâr Bayram Paşa sene 1033

Vezîr Murtaza Paşa sene 1034

Ali Paşa sene 1036

Travnikli Ebubekir Paşa sene 1036

Yayaoğlu Mehmed Paşa sene 1037

Tekrâr Ebubekir Paşa sene 1037

Abaza Mehmed Paşa sene 1038

Murad Paşa sene 1041

Sovik (?) Hasan Paşa sene 1041

Süleyman Paşa sene 1041

İbrahim Paşa sene 1042

Tekrâr Süleyman Paşa sene 1043

Salih Paşa Bosnevî sene 1044

Bosnevî Vuko (?) Mehmed Paşa sene 1046

Bosnevî Şahin Paşa sene 1049

Bostancı Mehmed Paşa sene 1050

Vezîr Gāzî Hüseyin Paşa sene 1052

Voynuk Ahmed Paşa sene 1053

Varvar Ali Paşa sene 1054

Arna'ud Ömer Paşa sene 1055

İbrahim Paşa sene 1056

Vezîr Tekeli Mustafa Paşa sene 1057 Hırvat gāreti Tekeli Mustafa Paşa zamânında olmuşdur deyu Garganî (?) Halil Beşe nakl ider

Vezîr Derviş Mehmed Paşa sene 1058

Dakovalı Hasan Paşa sene 1059

Vezîr Defterdârzâde Mehmed Paşa Tabanıyassı dimekle ma'rûfdur sene 1060

Vezîr Fazlı Paşa sene 1061

Vezîr-i A'zam Siyavuş Paşa sene 1062

Tekrâr Fazlı Paşa sene 1063

Dellâk Mustafa Paşa sene 1064

Topal Mehmed Paşa sene 1066

Vezîr-i A'zam Süleyman Paşa sene 1066

Tekrâr Fazlı Paşa sene 1067

Gāzî Seydi Ahmed Paşa sene 1067

Melek Ahmed Paşa sene 1069

Serdâr Ali Paşa sene 1071

İsmail Paşa sene 1074

Kara Mustafa Paşa sene 1075

Muharrem Paşa **ki Glasnice'de fevt olup şehrde defn olunmuşdur** sene 1076

Söhrab Mehmed Paşa sene 1076

Ermeni Ali Paşa sene 1077

Vezîr Bosnevî Kādirullah İbrahim Paşa nefs-i Modriç'de tevellüd itmişdir fî sene 1079

Müfettiş Vezîr Mehmed Paşa fî sene 1081

Vezîr Hudûdçu Mahmud Paşa fî sene 1082

Canboladoğlu Vezîr Hüseyin Paşa sene 1083

Arna'ud İbrahim Paşa sene 1084

Süleyman Paşa fî sene 1084 Hotin'de bulunmuşdur

Vezîr Kara Mehmed Paşa sene 1085

Ebubekir Paşa sene 1087

Sarhôş Ahmed Paşa sene 1088

Vezîr Defterdâr Ahmed Paşa sene 1088

Vezîr Halil Paşa sene 1091

Vezîr Abdurrahman Paşa sene 1092

Vezîr Hızır Paşa sene 1093

Osman Paşaoğlu Ahmed Paşa sene 1094

Françeli Bosnevî Osman Paşa sene 1095

Fındık Mustafa Paşa sene 1096

Vezîr el-Hâcc Siyavuş Paşa sene 1097

Atlubeyzâde Mehmed Paşa küffâr yedinde Braşe (?) Kal'ası'nda fevt olmuşdur **Bosnevîdir** sene 1098

Priştineli Vezîr Topal Hüseyin Paşa Bosna'da mangır darbhânesi işletmişdir sene 1099

Vezîr Arabgirli Cafer Paşa sene 1102

Topal Hüseyin Paşa Kethüdâsı Korçalıya Mehmed Paşa sene 1103 **der Travnik'de** (?) **Nemçe keferesinin istîlâsından kırk gün mukaddem civârı rahmet-i rahmâna vâsıl olmuşdur**

Kethüdâsı Sarı Ahmed Paşa sene 1109 **Böğürdelenli Ahmed Paşa'dır**

Vezîr Daltaban Mustafa Paşa sene 1109 sadr-ı a'zam olup mezbûru Sultân Mustafa katl itmişdir **Sitroniçe kasabası kenârındandır**

Vezîr-i mükerrem Hudûdçu Halil Paşa fi sene 1110 **İstanbul'da doğmuş şehr oğlanıdır**

[81a] Glasniçeli Seyfullah Paşa sene 1114

Hasan Paşa sene 1115

Vezîr Doğramacı Mehmed Paşa sene 1115

Vezîr Elçi el-Hâcc İbrahim Paşa sene 1115

Vezîr Sirke Osman Paşa sene 1117

Banalukalı Kapudan Mustafa Paşa sene 1120 **füc'eten fevt olmuşdur**

Tekrâr Glasniçeli Seyfullah Paşa sene 1120 Bosna vâlîsi iken fevt olmuşdur **Çernorika'da (?) medfûndur**

Vezîr Köprülüzâde Numan Paşa lâkin gelmemişdir sene 1121

Karayılanoğlu Vezîr Ali Paşa sene 1122 **Moskov taburu nehr-i Brut kenârında bozuldukda eyâlet-i Bosna üzerinde olmuşdur**

Tekrâr Sarı Ahmed Paşa sene 1123 fî Evâhir-i Zi'l-ka‘de
Sâbıkā Yeniçeri Ağası olan el-Hâcc Ebubekir Paşa fî 28 L sene 1125 zabt 18 iki tuğladır
Küçük Cafer Paşaoğlu sâbıkā Ohri mutasarrıfı Ali Paşa fî 16 Zi'l-ka‘de sene 1125 tevcîh târîhi fî 26 L sene 1125
Tekrâr Köprülüzâde Numan Paşa hazretleri Yanya Sancağı’ndan Bosna Eyâleti’ne olduğu târîh fî 28 Muharrem sene 1126
Mostarî sa‘âdetlü Hotin askeri Defterdâr Mustafa Paşa hazretleri fî gurre-i Muharrem sene 1127 Bihke’de mahbûs olmuşdur
Sâbıkā Çavuşbaşı Uzun Yusuf Paşa fî şehr-i Rebî‘ü’l-evvel sene 1128 mezbûr Yusuf Paşa İhlivne’de katl olunup ve kellesi Ali Paşa’ya Varadin Kal‘ası altına inhizâmdan iki gün evvel gelüp yerine sâbıkā Belgrad Defterdârı Numan Paşa kethüdâsı İbrahim Efendi eyâlet-i Bosna paşası oldu fî şehr-i Şa‘bân sene 1128.
Sâbıkā Körfez Seraskeri olan Kara Mustafa Paşa fî şehr-i Şevvâl sene 1128.
Tekrâr Köprülüzâde vezîr-i mükerrem Numan Paşa fî şehr-i Receb sene 1129.
Sâbıkā bâşdefterdâr olan vezîr-i mükerrem sa‘âdetlü Osman Paşa fî Evâhir-i Ramazân sene 1130.

Vezîr-i müşârun-ileyh hazretleri şehr-i Saray’a teşrîf idüp ve mukaddemâ sadâret-i uzmâda olup âbâ an cedd vezîr ibn vezîr ibn vezîr-i a‘zam sâhib-i ilm ve fazl u kerem ve cûdı müfredât-ı dünyâdan vücûh ile zî-teyakkuz ve intibâh-ı rûz-ı mahşerî ve hevl-i kıyâmeti fikr ider feth-i hâkānîden berü böyle bir zât-ı kerîmü’ş-şân eyâlet-i Bosna’ya vaz‘-ı kadem ve adl u adâletleriyle fukarâ hiçbir zamân böyle şâd u hurrem olmayup fakīr ü ganîye icrâ-yı şer‘-i mutahhar ve tenfîz-i kānûn-ı mu‘teberde böyle sâbit-kadem dîndâr ü perhîzkâr salâh-ı hâl ile yegâne-i rûzgâr bî-tama‘ herkese lütf ile mu‘âmele idüp bî-garez ve bilâ-ivaz hiçbir vezîrde bunun haslet bu diyârda sûret-pezîr olmamışdır el-hâsıl fî zamânına müşâhede olunan vüzerâ-i izâm arasında bu devletlülerinin vücûh-ı muhassenâtı yek-be-yek mikdâr olunsa ve bu sahîfe-i tengnâda müdla‘ perîşân gûy-ı kalem ne kadar îrâd eylese edevât-ı ta‘bîr ve takrîr kifâyet itmeyüp gelen tahrîr hakīr-i pür-taksîr ile kemâ-hiye hakkuhâ nakş-endâz beyân itmek muhâl olmağın bu mikdâr ile iktifâ olunmuşdur. Fî Evâil-i Receb sene [1]126.

[81b] Sa‘âdetlü mevvedetlü merhametlü efendim sultânım hazretleri devlet ü ikbāl

[82a] Cihet-i imâmet-i İskenderpaşazâde Mustafa Bey İsmail yevm 15 an mahlûl-ı pedereş bâ-hatm-ı Abdurrahim Efendi sadr-ı Rum hâlâ

Tevliyyet-i İskender Paşa İsmail yevm 5 an mahlûl-ı pedereş

Mu‘allim-i sıbyân ve müderris der-mekteb-i Mustafa Bey İbrahim Halîfe yevm 15 an mahlûl-ı pedereş

(...) yevm 5 İbrahim Halîfe an mahlûl-ı pedereş

An vakf-ı Mustafa Bey cihet-i (...) yevm 5

Huzûrda cüz-i şerîf yevm 1

Hâlâ İsmail üzerinde an mahlûl-ı Ebubekir birâdereş

Farrâş an vakf-ı İskender Paşa yevm 2 İbrahim Halîfe an mahlûl-i birâdereş Ebubekir

Cihet-i te’zîn (?) an vakf-ı Mustafa Bey yevm 6 İbrahim an mahlûl-ı Ebubekir birâdereş

Mevlânâ Salih bin Zülfikar el-Bosnevî

Mezbûr umdetü’l-müderrisîni’l-kirâm Hammâmî Mehmed Efendi’nin mûsile-i sahn ile Edirne’de Çukacı Hâcı medresesinde mu‘îdi olup medrese-i mezbûre sahn i‘tibârı buyruldukda bâ-işâret-i aliyye-i hazret-i Şeyhü’l-İslâm salleme’l-meliki’l-azîzi’l-alâm hidmet i‘âde-i merkūmeden mülâzemete kabûl buyrulduğu def‘a-i sâniyemiz defterinde mastûr ve mukayyeddir.

Fî şehr-i Rebî‘ü’l-âhir sene hamis ve ışrîn ve miete ve elf

İstanbul’da Hamza Çavuş müderrisi olan Yusuf ref‘ ve yeri umdetü’l-müderrisîni’l-kirâm Hammâmî Mehmed Efendi’nin mûsıla-i sahn ile Edirne’de Çukacı medresesinde mu‘îdi olup

medrese-i mezbûreye sahn i‘tibârı buyruldukda bâ-işâret-i aliyye-i hazret-i Şeyhü’l-İslâm selleme’l-meliki’l-azîzi’l-alâm hidmet i‘âde-i merkūmeden mülâzemete kabûl buyrulan Mevlânâ Salih bin Zülfikar el-Bosnevî dâ‘îlerine yevmî yirmi akçe ile ba‘de’l-arz sadaka buyuruldu.

Bâ-hatm-ı Abdülbaki tezkire-i sadr-ı Rumeli

Ber-vech-i mâlikâne hâlâ îsâl-i mâl-ı celebkeşân vâm der‘uhde-i el-Hâcc Mustafa Efendi Mukāta‘a-i Zadre ve Tevâbi‘hâ 1453210

Ber-vech-i ocaklık neferât ve sâ’ir vazîfehorân irsâliyye der Âsitâne-i Sa‘âdet beher sene 991000+462210=1453210

Der‘uhde-i Salih Ağa emîn-i Mukāta‘a-i Zadre mâl-ı kadîm Gümrük-i Zadre ve Şenbek ve Tevâbi‘hâ fî sene 1123 mâl-ı kadîm 1415114

(...) 983813 (...) berây-ı ma‘îşet 58400 925413

Fî gurre-i Recebü’l-ferd sene sitte aşere ve miete ve elf

İstanbul’da Nişancı Paşa-yı Atîk müderrisi Ahmed ref‘ ve yeri yevmî otuz akçe ile Üsküdar’da Abid Efendi medresesinden munfasıl ve müstahıkk olan Mevlânâ Mustafa dâ‘îlerine bâ-işâret-i hazret-i Şeyhü’l-İslâm yevmî kırk akçe ile ba‘de’l-arz sadaka buyruldu.

[82b] Men lem yüeddbeb nefsehû fi hazihi’d-dâr (?) fakat istevcebe el-azâbe fi’l-âhirati illâ en yağfirallahü cürmehü (...) anhû

Selâsetün min alâmeti’ş-şakā: Men tefevvete el cemâ‘ate vehüve bi kurbin mine’l-mescidi ve tefevvete el-cum‘ate vehüve fi’l-medîneti ve tefevvete el-Hâcce ve hüve bi-Mekkete

Keybuvet insâf ez ehl-i kemâl der zamânet berdehet nahl-i melâl

Bilmedi kadrin cemâlin ol denî
Mushafın kadrin ne bilsün Ermeni

La kazâen

Kavlühû suddika riyâneten ey lev istefte el-müftî yüfti alâ vefki mâ nüviye lâ kazâen ey lev raf‘a ile’l-kādı yahkümü aleyküm bi-mûceb-i kelâmihi

Velâ yültefitü ilâ mâ nüviye li-mekâni’l-töhmeti naziruhü (?) lev istefte ahadün min fakīhin kāle kâne li fulânin aleyye el-füdirhemin vekat kazaytühü hel berietün min deynihi yüftihi el-müftî bi’l-berâ’eti ve izâ semi‘a el-kādı minhü zâlike yakzi aleyhi bi’d-deyni illâ el-yukīme bi-niyyetin ale’l-îfâ telvîh ve Hasan Çelebi ale’t-telvîh

Li-sehli (?) yüselü’l-ibâdü yevme’l-kıyameti ecma‘în **kāle** yüselü’l-küffâre ani’d-dünyâ ve yüselü’l-münâfikūn ani’l-îmân ve yüselü’l-müminûne ani’s-sünnete

Ve kāle sehil radiyallahü anhû men kutile tahte seyfi imâmin âdilin fehüve finnâri

Ve kāle el-İslâmu mahbûbün ilâ halki ve’l-müminun ganiyyün ani’l-halki

Ednâ şükrü’n-ni‘ami terkü’l-hadesi
Hıfzü’l-esrâr selâmetü’d-devâm
Terk-i gıybet efdalü min hamsine haccetin ve min aşera rikābin ve min infâki cebelin zehebin
Li külli sâkitetin lâkitetin yani her düşenciye bir kaldırıcı bulunur.
Merâhim-i aliyye ve mekârim-i celiyyelerinden
Dünyâda bast-ı vech (?) hüsn-i halk kadar olmaz.

[83a]

[83b] İnâyetlü mürüvvetlü birâder-i e‘azz u ekremim efendim sultânım hazretleri hemvâre avn-i inâyet-i Bârî’de müstedâm ve tevfîk-i râbbanî olmaları da‘vâtı bi’l-(...) ve’l-(...)

KAYNAKÇA

1-) Yazma Eserler ve Arşiv Vesikaları

1.a) Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (=BOA)

Ali Emiri Tasnifi Sultan III. Ahmed Evrakı, nr. 191/18492.

Bâb-ı Âsafi Divan-ı Hümayun Kalemi Dosya Tasnifi (=A.DVN), nr. 232/41; nr. 238/29; nr. 642/39.

Bâb-ı Âsafî Divan-ı Hümayun Sicilleri Mühimme Defterleri (A.DVNSMHM.d), nr. 104; nr. 106; nr. 108; nr. 110; nr. 114; nr. 118; nr. 121; nr. 122; nr. 127.

Bâb-ı Âsafî Divan-ı Hümayun Kalemi Ruus Defterleri (=A.DVNSRSK.d), nr. 8; nr. 13; nr. 14; nr. 20; nr. 29.

Bâb-ı Âsafi Divan-ı Hümayun Sicilleri Atik şikâyet Defterleri (=A.DVNSŞKT.d), nr. 66; nr. 69; nr. 70.

Bâb-ı Âsafi Mektubî Kalemi Dosya Tasnifi (=A.MKT), nr. 8/45; nr. 11/24.

Bâb-ı Defterî Anadolu Muhasebesi Kalemi Dosya Tasnifi (=D.AMH), nr. 175/95.

İstanbul Müftülüğü Meşihat Defterleri_01 (=İSTM.MŞH.DFT1.d), nr. 231.

İbnülemin Tasnifi Evkaf Evrakı, nr. 44/4943

Kamil Kepeci Tasnifi (=KK), nr. 686; nr. 4221; nr. 4224.

Maliyeden Müdevver Defterler (=MAD), nr. 3439.

Sadaret Defterleri (A.d), nr. 3011.

1.b) Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi

Mecmua: ferman, berat, tezkire suretleri, nr. Y/0514 (*Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası)*.

2-) Kaynak Eserler ve Araştırmalar

AÇIK, Turan, "Beşe Unvanı Hakkında", *Tarih Dergisi*, 62 (2015), s. 37-64.

AFYONCU, Erhan, *Tanzimat Öncesi Osmanlı Tarihi Araştırma Rehberi*, İstanbul 2021.

_____, “Kayserili Osman Paşa’nın Bosna Valiliği (1718-1720) ve Yargılanması”, *Uluslararası Dünden Bugüne Bosna-Hersek ve Aliya İzzetbegoviç Sempozyumu Bildirileri*, ed. Zekeriya Kurşun vd., İstanbul 2018, s. 53-61.

AKTEPE, Münir Mehmet, “Amcazâde Hüseyin Paşa”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, III, 8-9.

AYDIN, Bilgin-Mustafa Birol Ülker, “Türkiye Haricinde Bulunan Osmanlı Kadı Sicilleri”, *Türklük Araştırmaları Dergisi*, 16 (2004), s. 201-214.

BEJTİČ, Alija, “Pjesnik Sabit Alaudin Užičanin kao sarajevski kadija i bosanski mulla”, *Anali Gazi Husrevbegove biblioteke*, II/3 (1974), s. 3-20.

_____, “Iz Drnišlijina Zbornika Bosanskih Memorijala 1672-1719”, *Anali Gazi Husrevbegove biblioteke*, III/4 (1976), s. 177-186.

_____, “Sarajlija Abdulah Drnišlija i njegov zbornik bosanskih memorijala 1672-1719”, *Radovi ANUBiH*, knj. LX, »Odjeljenje društvenih nauka, knj. 19«, 1977, s. 201-241.

ÇAKIR, Ethem İbrahim, “XVI Yüzyılın Ortalarında Saray (Saraybosna) Şehrinde Sosyo-Ekonomik Yapı ve Hukuk”, *Turcology Research*, 74 (2022), s. 360-370.

ČAR-DRNDA, Hatidža, “Hodi Dide Kalesi”, çev. Hatice Oruç, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, XX/32 (2002), s. 203-213.

_____, "Bibliografija radova Alije Bejtića", *Prilozi za orijentalnu filologiju*, 37 (1988), s. 203- 210.

FİLAN, Kerima, *XVIII. Yüzyıl Günlük Hayatına Dair Saraybosnalı Molla Mustafa’nın Mecmuası*, Saraybosna 2011.

GEDİKLİ, Fethi, “Osmanlı Hukuk Tarihi Kaynağı Olarak Şeriyye Sicilleri”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, III/5 (2005), s. 187-214.

GÖKÇE, Turan, “1699-1700 Tarihli Bosna Hududnâmesi”, *Tarih İncelemeleri Dergisi,* XVI/1 (2001), s. 75-104.

GÜNAY, Vehbi, “Balkan Şehir Tarihleri Kaynağı Olarak Şeriyye Sicillerinin Envanter ve Kataloglarının Tespiti Hakkında”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XVIII/2 (2003), s. 71-82.

HAKSEVER, Halil İbrahim, *Eski Türk Edebiyatında Münşeatlar ve Nergisi’nin Münşeatı,* Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya 1995.

HODŽIĆ, Muamer, “Vrhovne Bosanske kadije (mulle) u drugoj polovini 17. stolječa”, *Prilozi za orijentalnu filologiju,* 73 (2023), s. 95-120.

İNALCIK, Halil, “Saraybosna Şeriyye Sicillerine Göre Viyana Bozgunundan Sonraki Harp Yıllarında Bosna”, *Tarih Vesikaları Dergisi*, II/9-11 (1942-43), s. 178-187/372-384.

_____, “Osmanlı Tarihi Hakkında Mühim Bir Kaynak”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, I/2 (1943), s. 89-96.

KARACAN, Turgut, “Sâbit”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, XXXV, 349-350.

KASUMOVİČ, Gadžo-Azra, "O Sidžilima u Gazi Husrev Begovoj Biblioteci", *ANALI*, 21-22 (2003), s. 41–84.

KAVALCIOĞLU, Abdullah, *Osmanlı Kadısının El Kitapları -Tercîhü'l-Beyyinât Risaleleri/Literatürü-*, Ankara 2025.

KOCA, Uğur, *İki Savaş Arasında Osmanlı İdaresinde Bosna Eyaleti (1739-1768)*, Doktora Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2023.

KORKMAZ, Yaşar, *Viyana Kuşatması'ndan Sonraki Harp Yıllarında Bosna Eyaleti'nde Asayiş ve Düzen (1683-1699)*, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2018.

_____-Hakan Karagöz, “Büyük Türk Savaşları Döneminde Bosna Serhaddinde Asayiş ve Düzen (1683-1699), *Dr. Kemal Daşcıoğlu'na Vefa Kitabı*, ed. Mithat Aydın - Süleyman İnan, Ankara 2020, s. 633-673.

KOVAČEVİĆ, Ešref, *Granice Bosanskog pašaluka prema Austriji i Mletačkoj republici po odredbama Karlovačkog mira*, Sarajevo 1973.

_____, “Hududnama bosanskog vilajeta prema Austriji poslije Karlovačkog mira”, *Prilozi za orijentalnu filologiju*, 20-21 (1974), s. 365-436.

KOYUNCU, Aşkın, “Osmanlı Dönemi'nde Saraybosna Yangınları”, *Tarih ve Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, VI/2 (Aralık 2020), s. 47-94.

KURU, Levent, *Osmanlı İlmiye Tevcihatı (1693-1725)*, Çanakkale 2020.

_____, *Kazasker Rûznâmçelerine Göre Osmanlı İlmiye Teşkilatında Rumeli Kazaları ve Kadıları (XVIII. Yüzyılın İlk Yarısı)*, Çanakkale 2022.

KÜTÜKOĞLU, Bekir, “Tarih Kaynaklarının Neşrine Dair”, *Vekayi'nüvis Makaleler*, İstanbul 1994, s. 1- 6.

_____, "Münşeat Mecmualarının Osmanlı Diplomatiği Bakımından Ehemmiyeti", *Vekayi'nüvis Makaleler*, İstanbul 1994, s. 217-223.

MAŠİĆ, Madžida, "Sarajevski pjesnik Jusuf Asim i njegov Divan", *Pismo - Časopis za jezik i književnost*, 19 (2021), s. 145-167.

NAKİČEVİĆ, Omer, "Životni put Abdullaha Drnišlije, Profesora, Kadije i Muftije", *Anali Gazi Husrevbegove biblioteke*, XV/27-28 (2008), s. 233-250.

NAMETAK, Fehim, *Pregled književnog stvaranja bosansko-hercegovačkih muslimana na turskom jeziku* (Türkçe Yazmış Bosna-Hersekli Müslüman Müellifler Üzerine Bir Gözlem), Sarajevo 1989.

ÖĞE, Mustafa, *Esnâ-i Musâlahada Tevârüd Eden Mekâtib: Metin ve Değerlendirme (Pasarofça Anlaşması (21 Temmuz 1718) Sürecindeki Yazışmalar)*, Doktora Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2022.

ÖZCAN, Abdülkadir, "Şehid Ali Paşa", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, XXXVIII, 434-435.

PELİDİJA, Enes, "A Short Review on Bosnian Self-Conscience during the Ottoman Period", *Znakovi vremena - Časopis za filozofiju, religiju, znanost i društvenu praksu*, XVI/60 (2013), s. 233-248.

POPARA, Haso, "Nekoliko novih podataka o visočaninu Osman-Ef. Šugliji, sinu Ahmedovu - Prilog izučavanju književnosti Bošnjaka na orijentalnim jezicima", *Anali Gazi Husrev-begove biblioteke*, 32 (2011), s. 7-34.

SMAJİĆ, Ramiza, *Migracijski tokovi, društveno-političke prilike u Bosanskom Ejaletu (1683.-1718.)*, Doktora Tezi, Zagreb Üniversitesi Felsefe Bölümü, Zagreb 2019.

SUĆESKA, Avdo, "Istorijski korijeni genocida nad Bošnjacima", *Znakovi vremena - Časopis za filozofiju, religiju, znanost i društvenu praksu*, XXI/79 (2018), s. 67-77.

ŠABANOVİČ, Hazim, "Turski diplomatički izvori za istoriju naših naroda", *Prilozi za orijentalnu filologiju*, 1 (1950), s. 117-149.

ŞAHİN, Kemal, "Saraybosna Şehri Merkezindeki Medreseler", *Vakıf Haftası Dergisi*, 10 (1993), s. 263-272.

ŞEYHÎ MEHMED EFENDİ, *Vekâyi'ü'l-Fuzalâ Şeyhî'nin Şakâ'ik Zeyli*, I-IV, haz. Ramazan Ekinci, İstanbul 2018.

UZUN, İsmet Mustafa, "Münşeat", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, XXXII, 18-20.

EKLER

Ek.1 *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*'nın zahriyesinde yer alan Âl-i Osman ve Şeyhülislamlar listesi

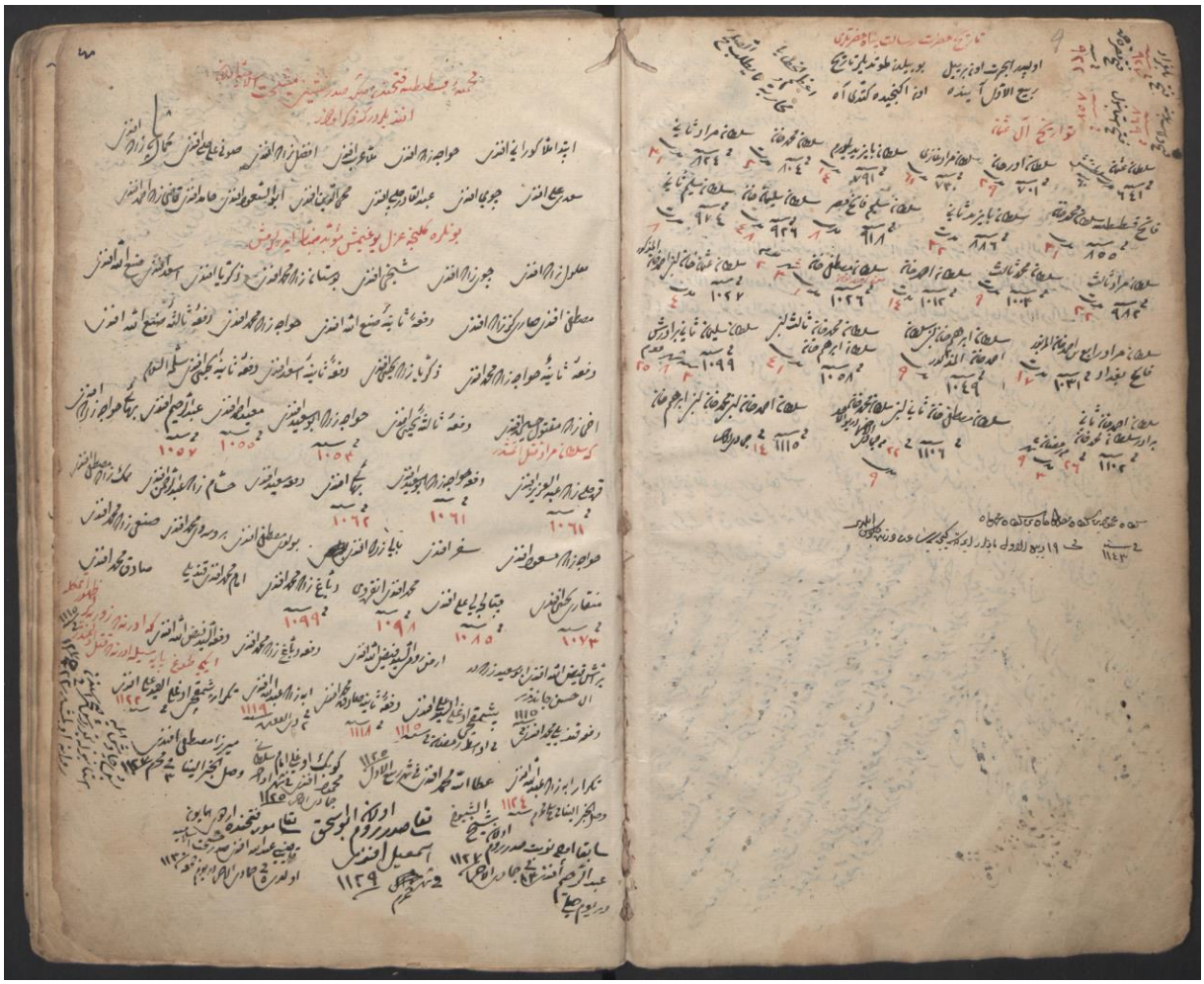

Ek.2 *Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*'nın zahriyesinde yer alan Bosna paşaları listesi

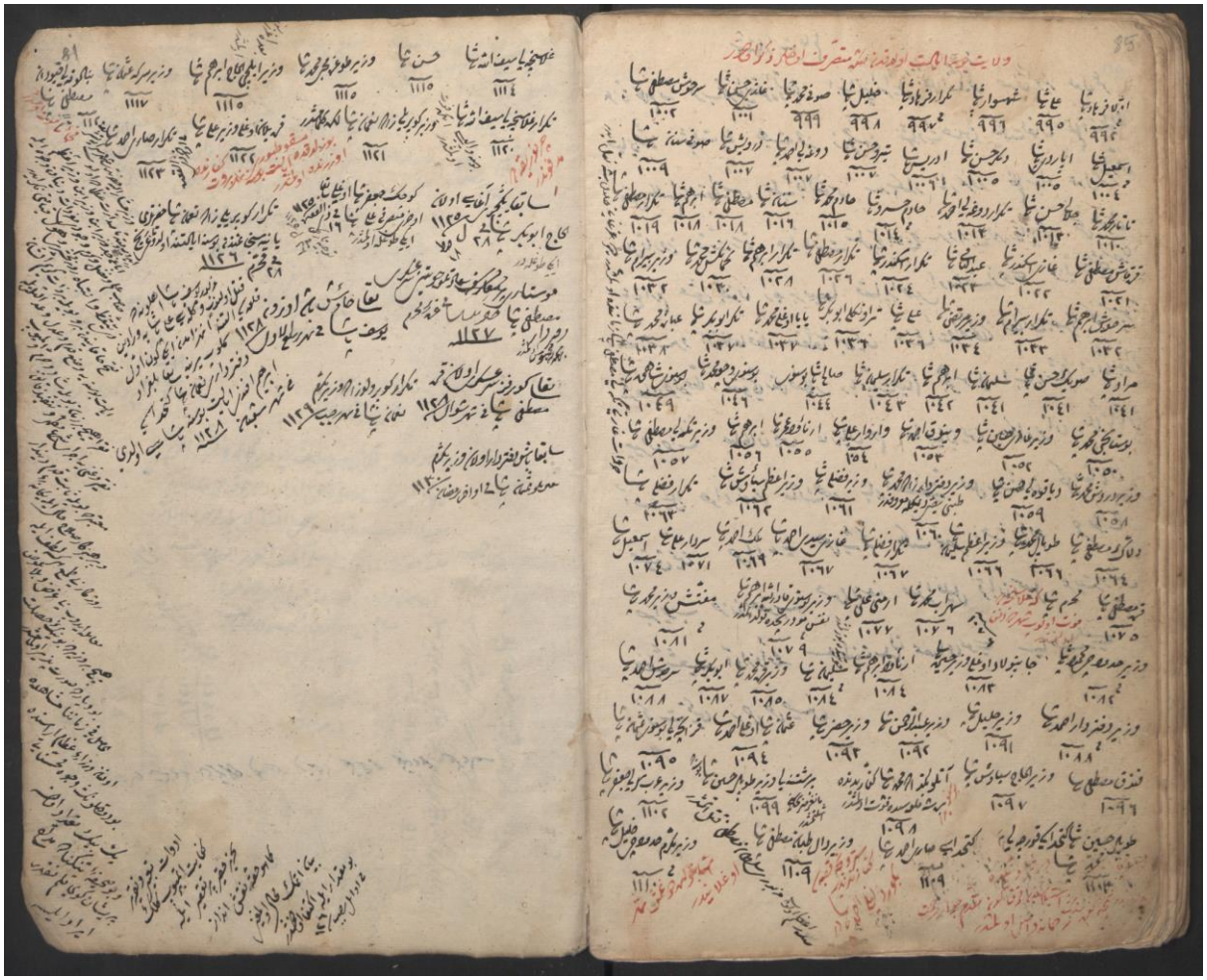

Ek.3 Abdullah Efendi'nin *Mecmua*'sında kendisine dair kaydettiği ilk belge sureti (*Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 22b)

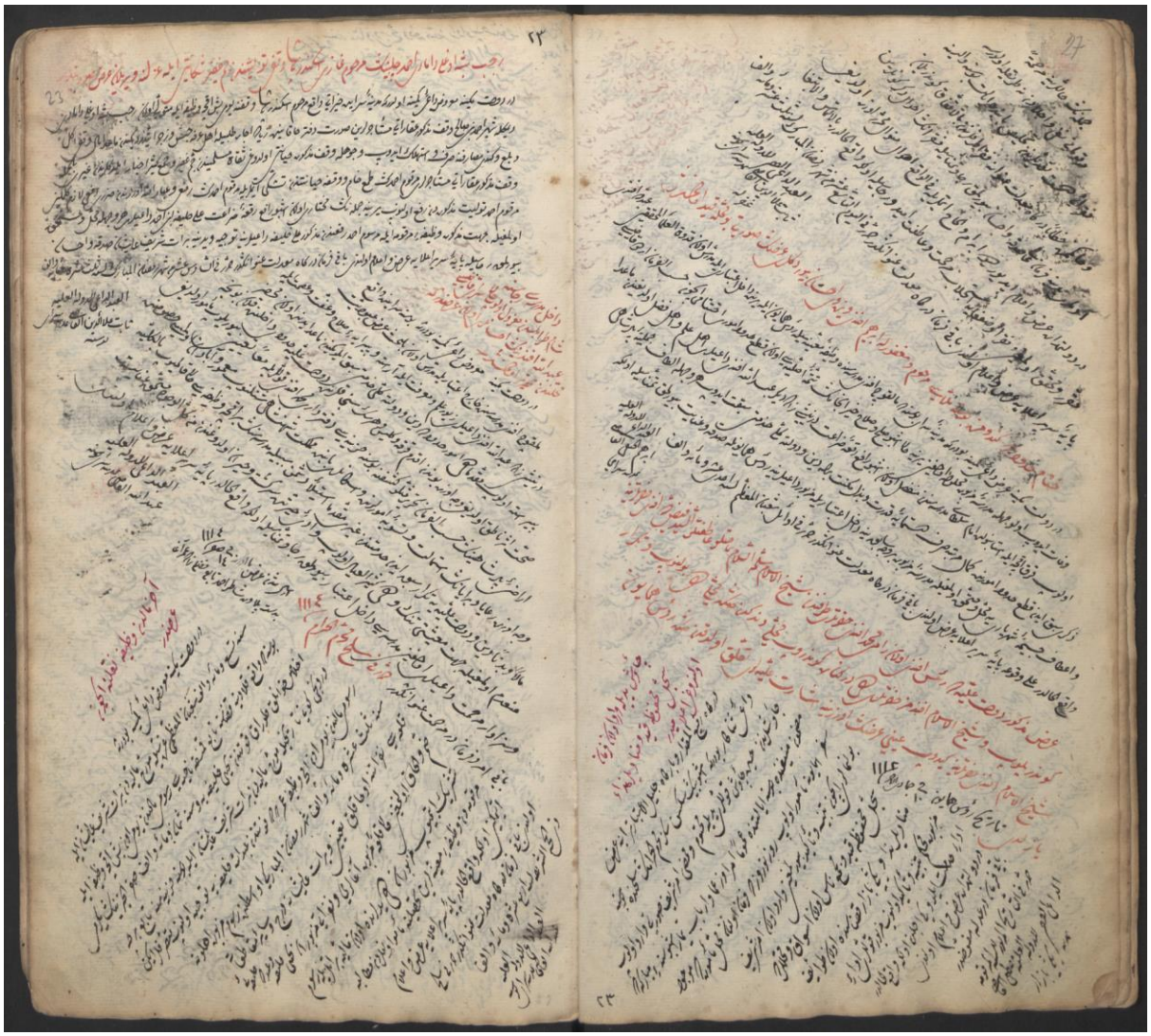

Ek.4 Dirnişî kardeşlerin vazifeleriyle ilgili sundukları belgelerin suretleri (*Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 24a)

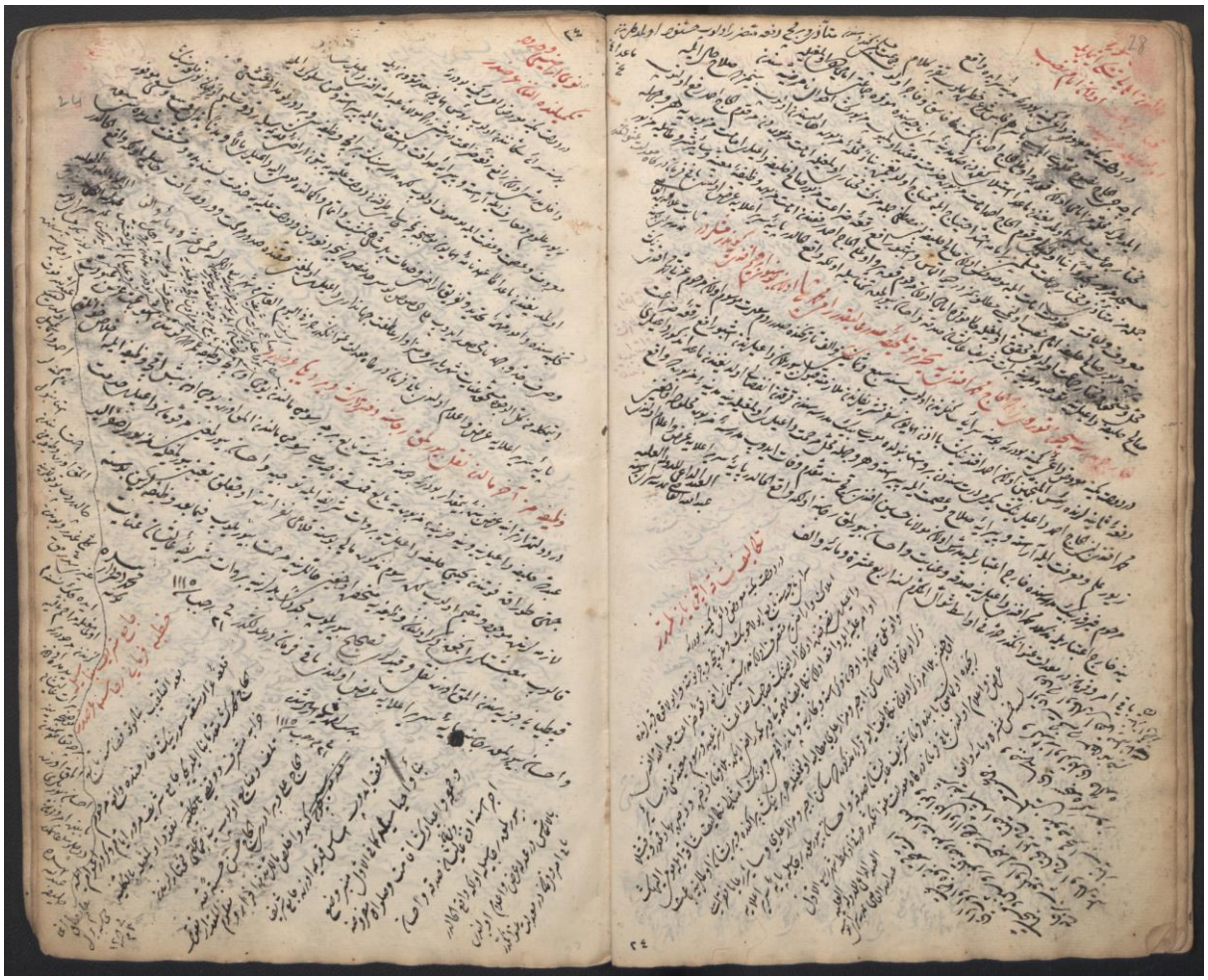

Ek.5 Muhtelif imza örneklerinin yer aldığı varak (*Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 58b-59a)

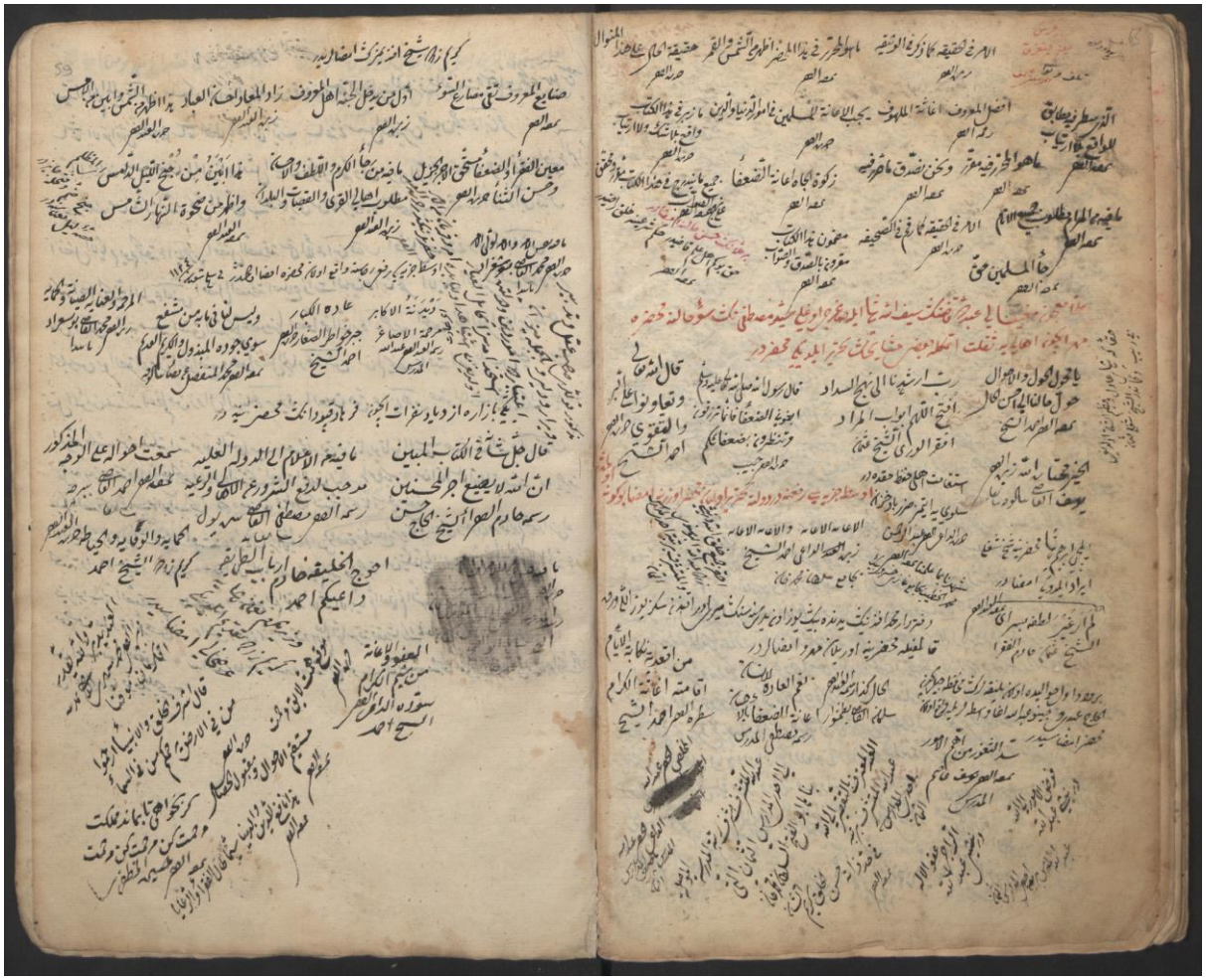

Ek.6 Saraybosna'daki hizip çatışmasına dair şikâyet, mahzar ve ferman suretleri (*Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 62b-63a)

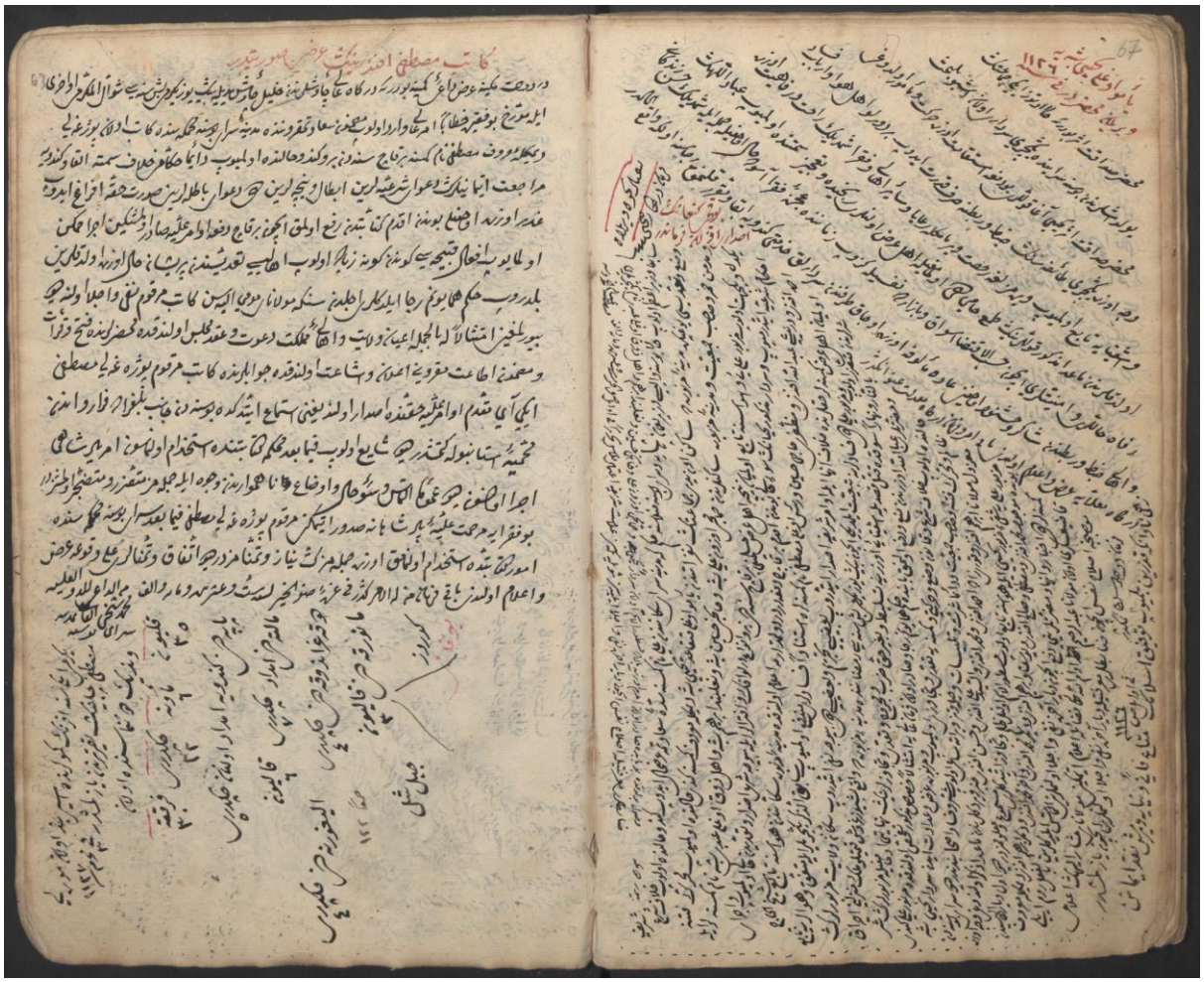

Ek.7 Hizip çatışmasıyla ilgili Dirnişîzâde Abdullah Efendi ve diğer bazı Bosnalıların affedildiğine dair mühimme kaydına düşülen şerh (*BOA, Mühimme Defterleri*, nr. 122, s. 22, hkm nr. 84)

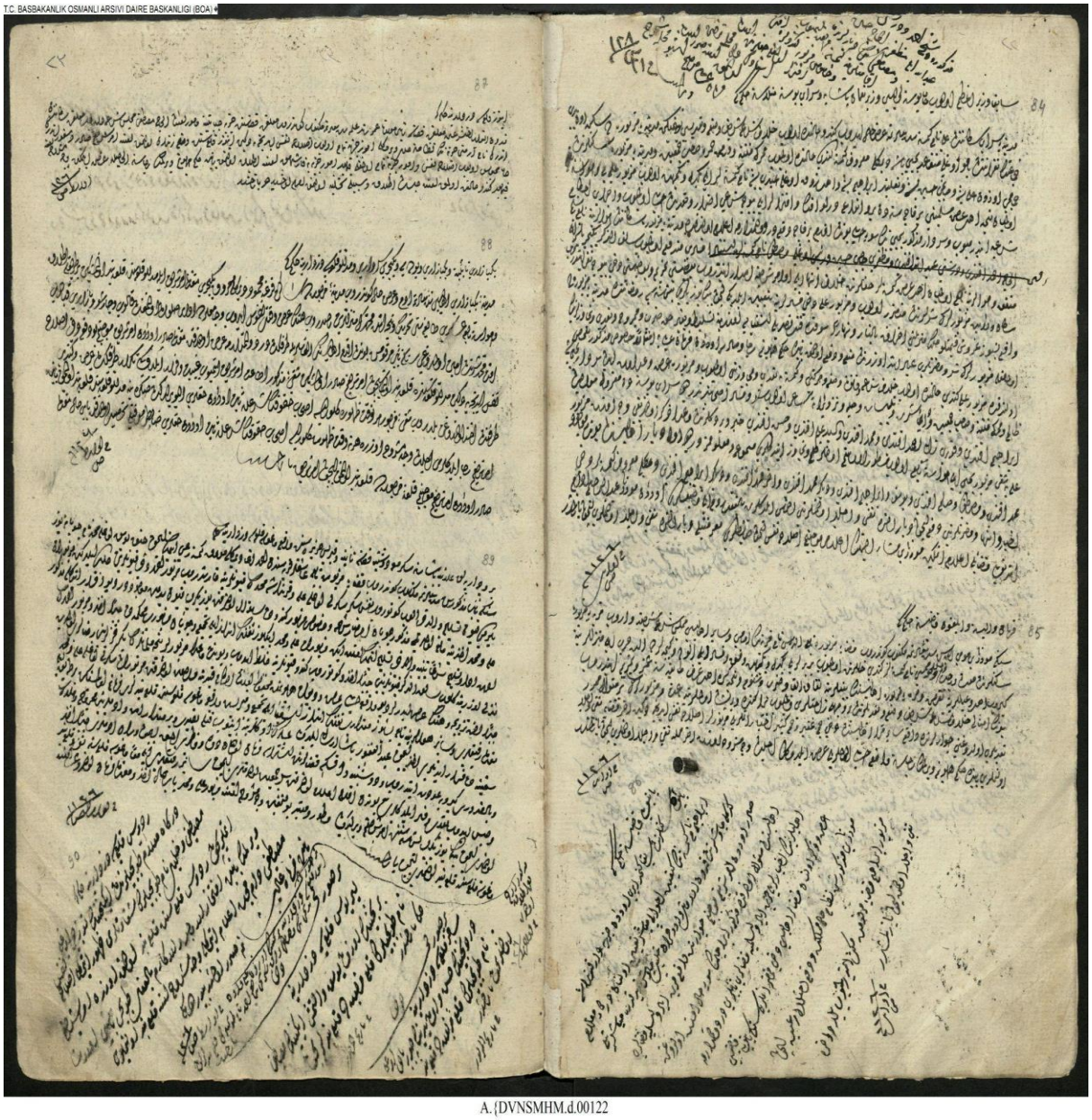
T.C. BASBAKANLIK OSMANLI ARSIVI DAIRE BASKANLIGI (BOA)

A.{DVNSMHM.d.00122

Ek.8 Padişah III. Ahmed'in Dirnişîzâde Abdullah'ı azarladığı bilgisinin yer aldığı derkenar (*Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 61b)

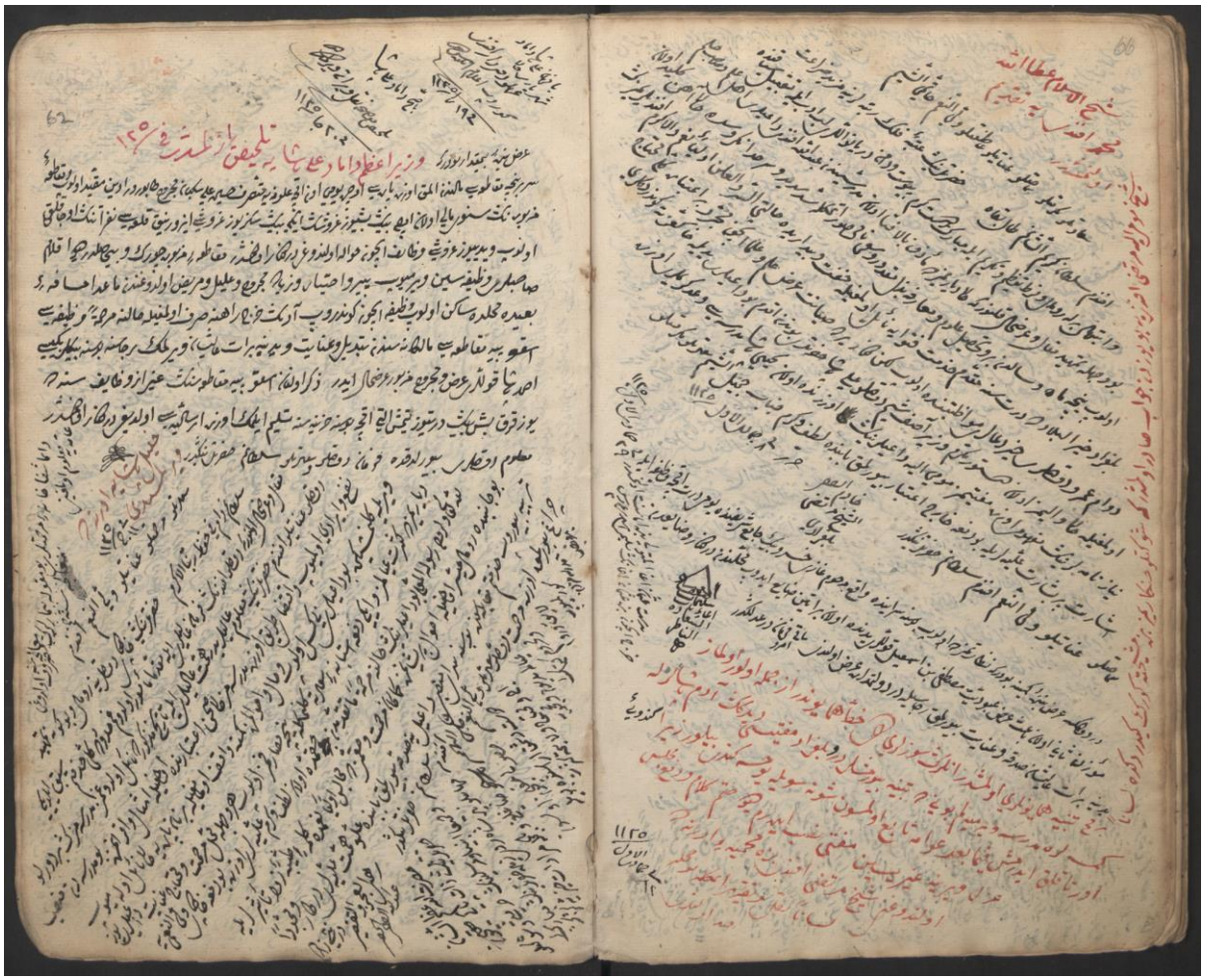

Ek.9 Abdullah Efendi'nin bizzat kaleme aldığı arzuhal sureti ve önemli bilgiler ihtiva eden derkenarı (*Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 69b)

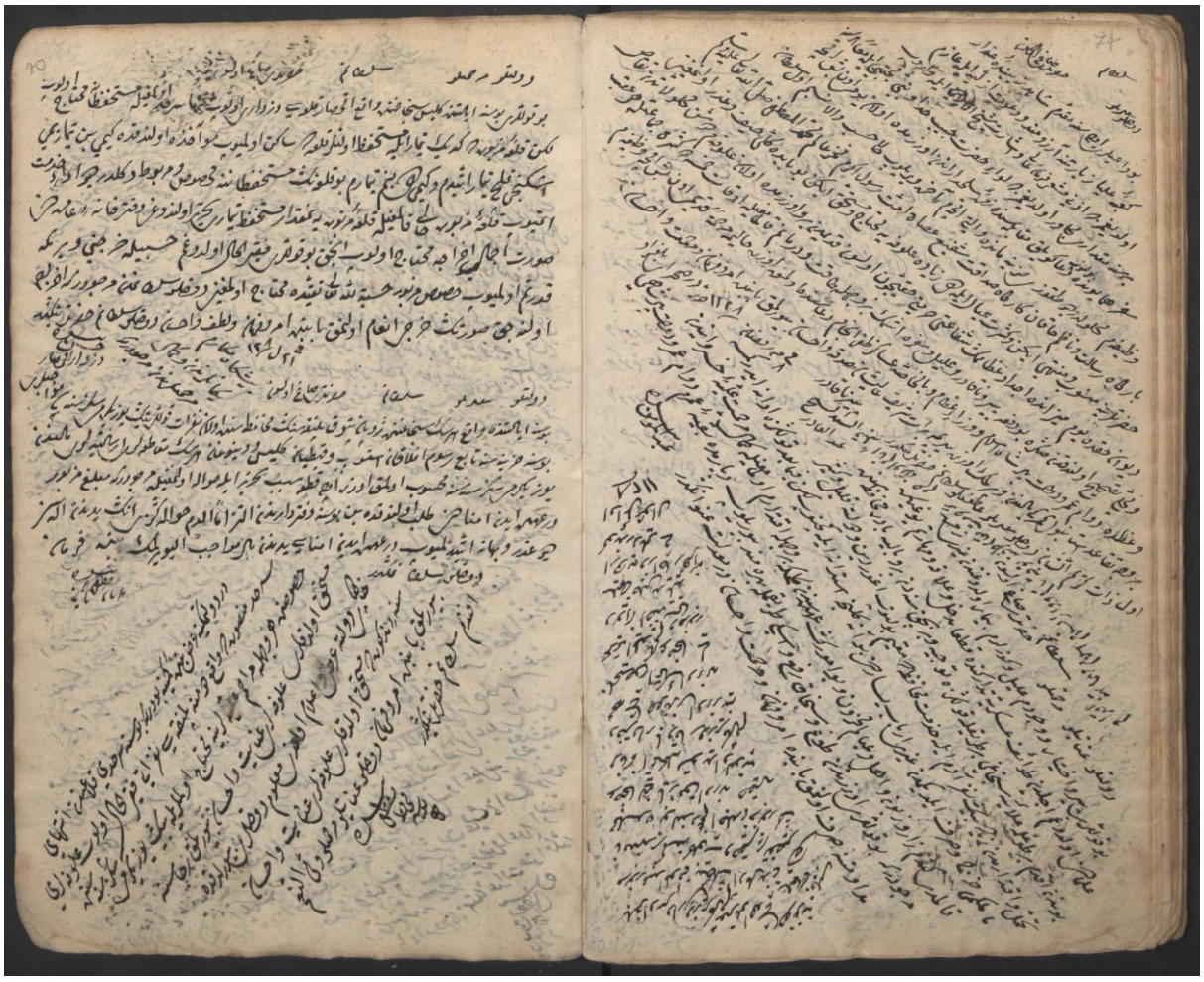

Ek.10 Saraybosna'nın Prens Eugen'in kuvvetleri tarafından işgali sonrasında ahalinin kaleme aldıkları mahzarın bir bölümü (*Dirnişîzâde Abdullah Efendi Mecmuası*, vr. 44b-45a)

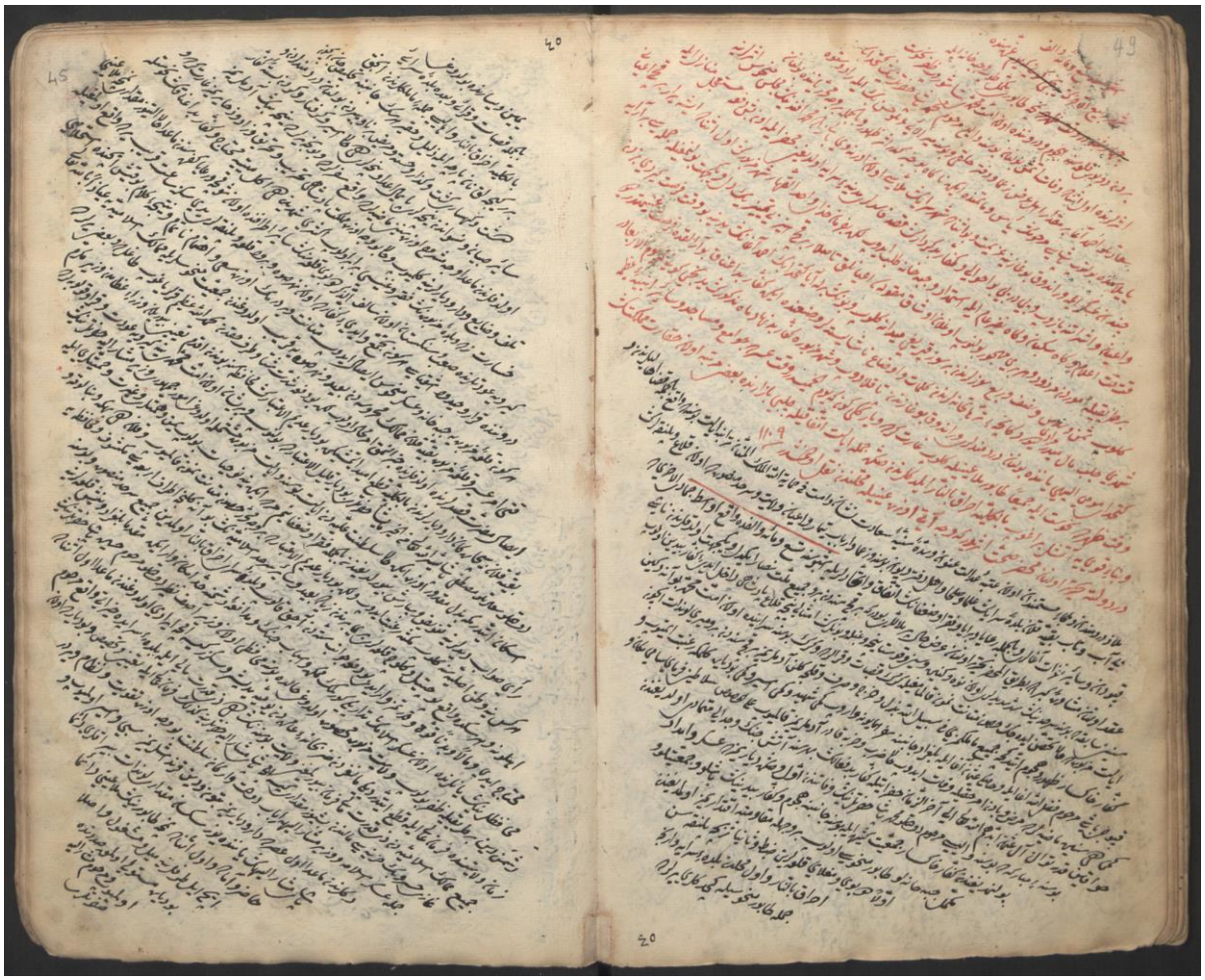

Ek.11 Dirnişîzâde Abdullah Efendi'ye Birçe Rüsumu Mukataası malından 10 akçe yevmiye bağlanmasına dair ruus tezkiresi (*BOA, D.AMH, nr. 175/95*)

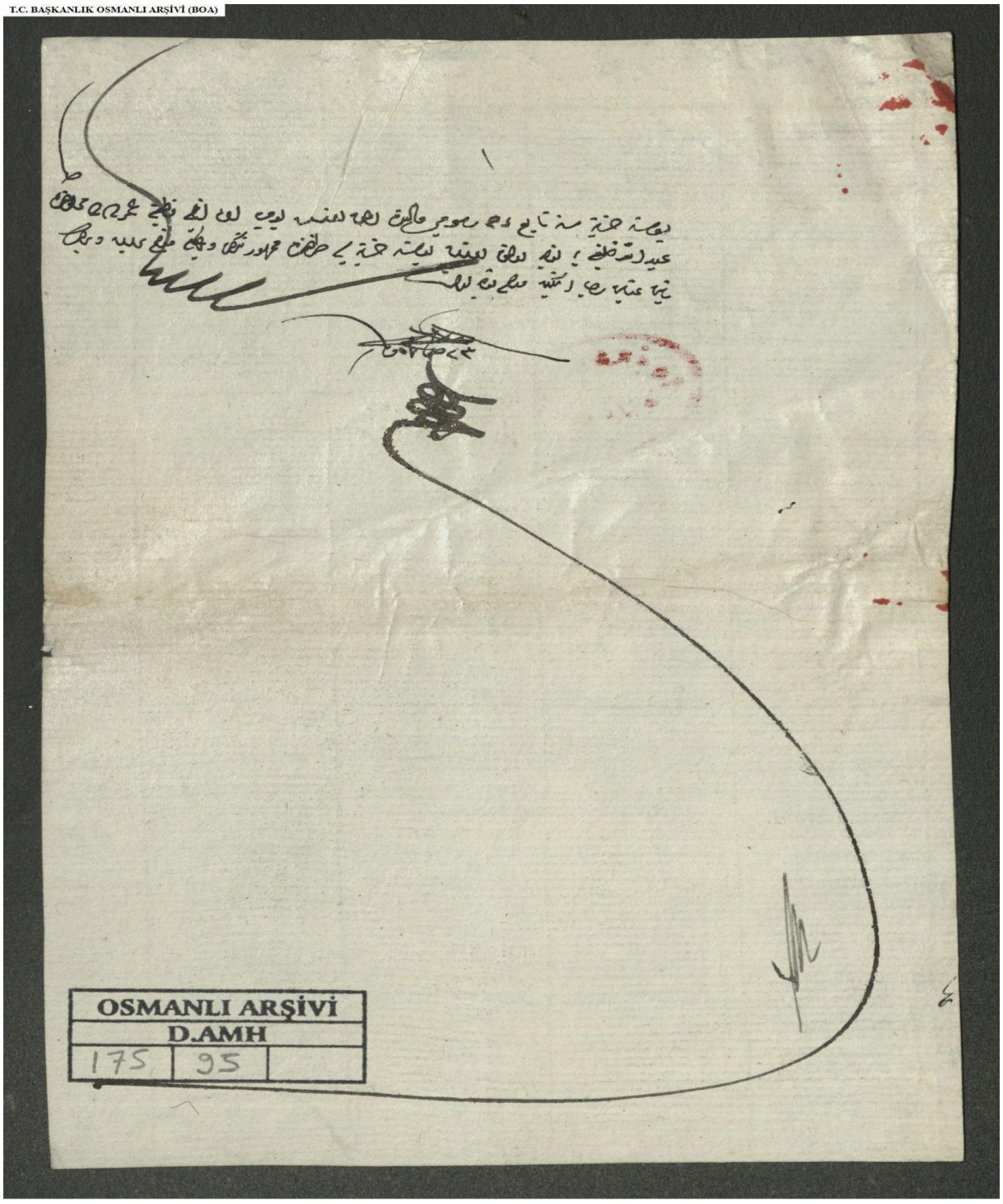

D.AMH.00175.00095.001

Ek.12 Dirnişîzâde Abdullah Efendi imzalı mektup (*BOA, A.MKT, nr. 8/45*)

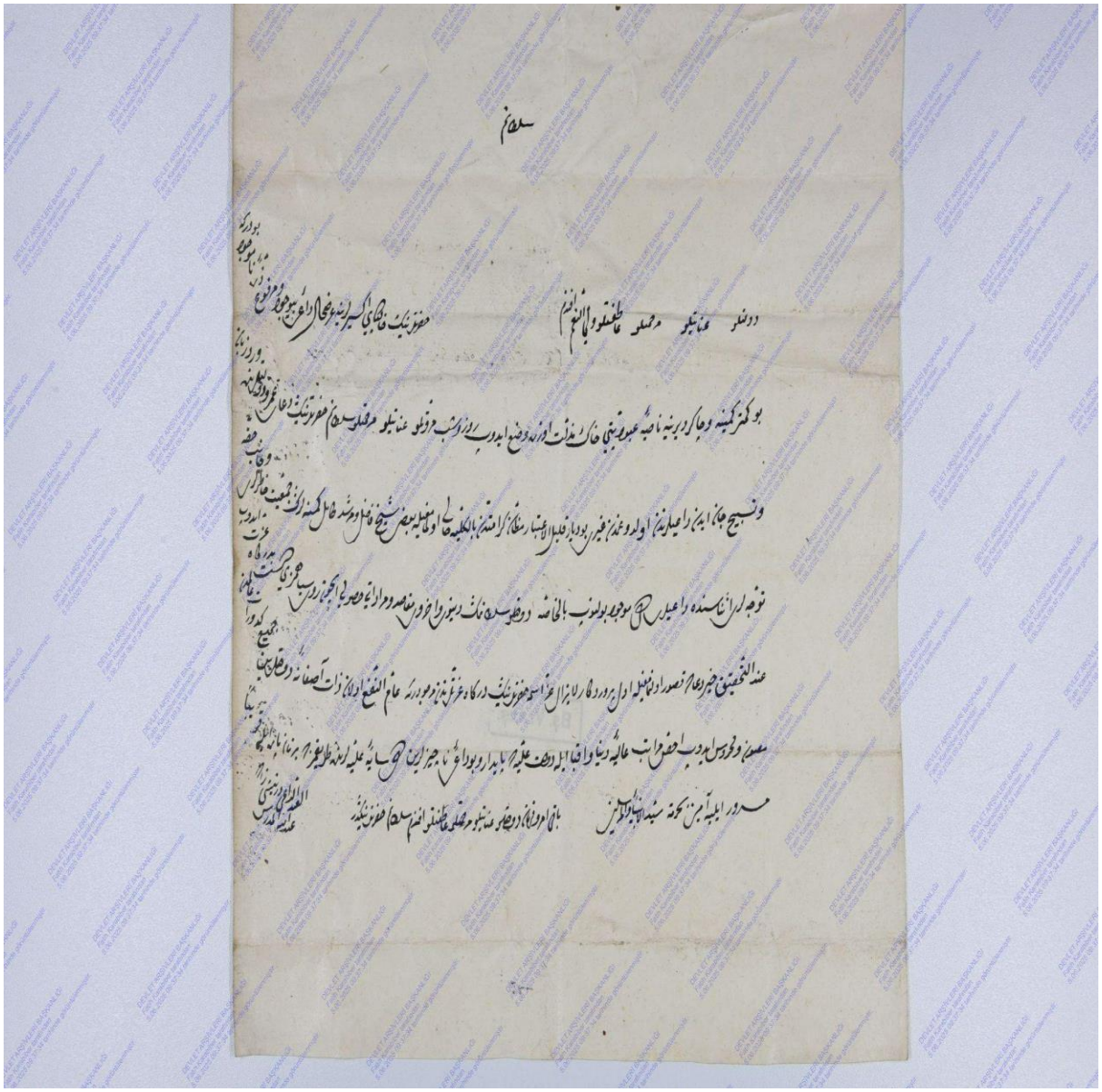

Ek.13 Pasarofça Antlaşması sonrası Abdullah Efendi'nin muhaddit tayin edilmesine dair emir (*BOA, Mühimme Defterleri, nr. 127, s. 199, hkm. 852-853*)

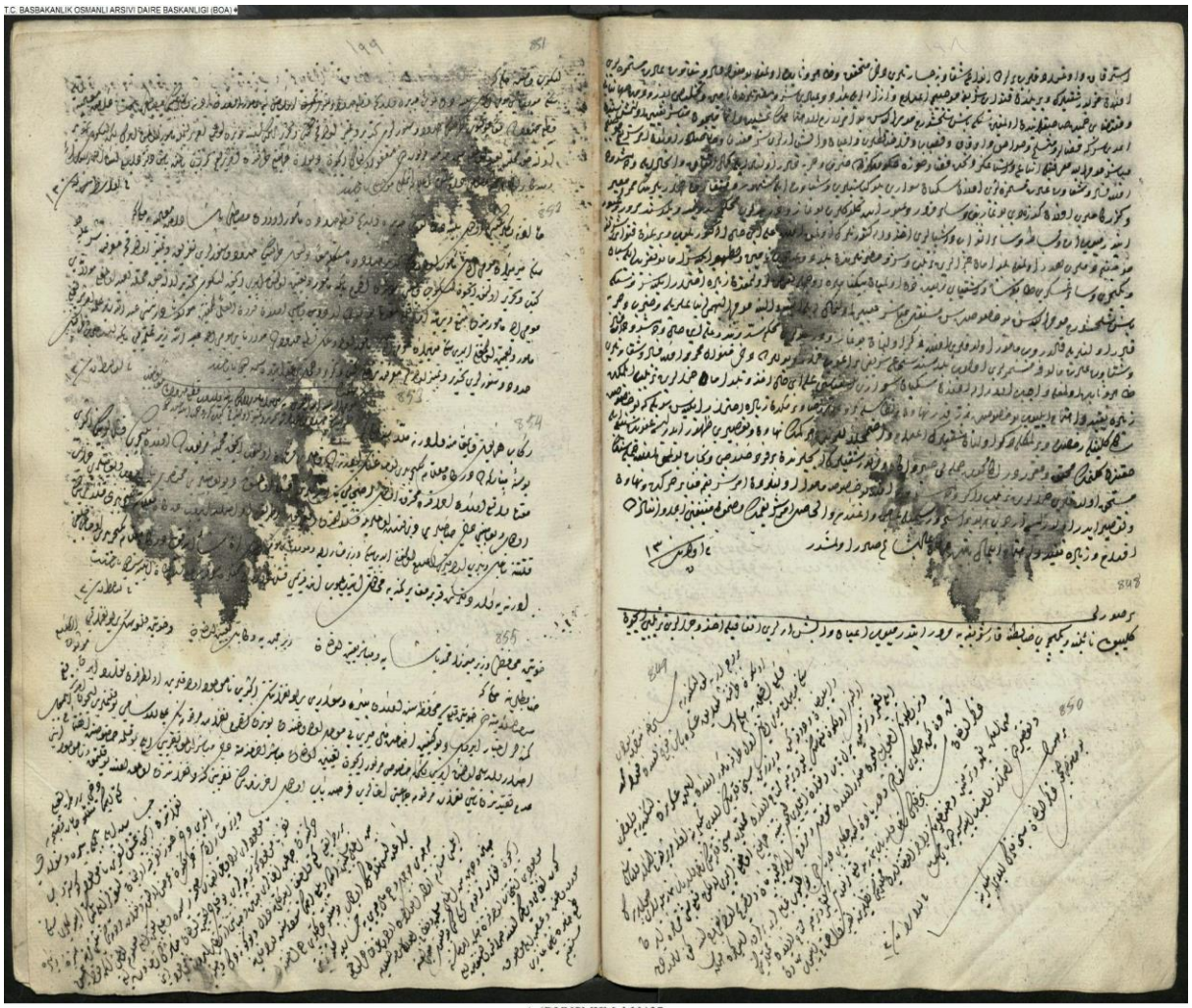
T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA)

A.{DVNSMHM.d.00127